SELECTED SONGS OF ELIAKUM ZUNSER

Selected Songs

of

ELIAKUM ZUNSER

ARRANGED FOR VOICE
WITH PIANO ACCOMPANIMENT
BY
William Fichandler

BASED ON NOTES BY
Joseph Rumshinsky

PRICE $5.00

Published by
THE ZUNSER PUBLISHING COMPANY
111 Prince Street, New York

Made in U. S. A.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company
International Copyright Secured
All Rights Reserved

Made in U. S. A.

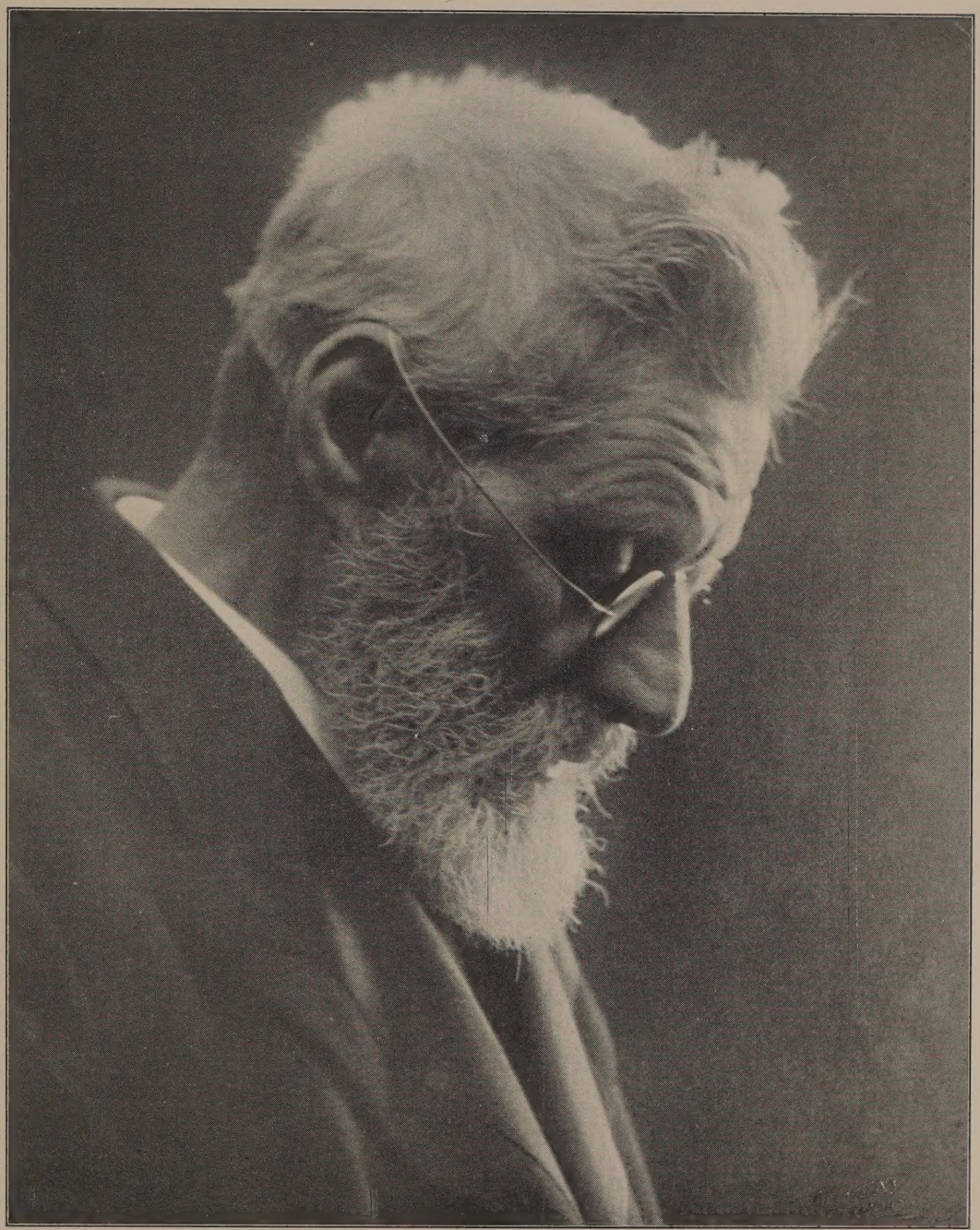

ELIAKUM ZUNSER

1836—1913

ELIAKUM ZUNSER

By Abraham Cahan

The poetry of Eliakum Zunser is sometimes described as intellectual. If that were all that could be said about it, one would be at a loss to account for the immense fascination it had for the unintellectual masses. A similar query is suggested by a certain characterization of the music to which he set his lines. Composer and bard at once, he is said to have invested his verse in a species of recitative rather than in melody. But then common people, and more especially our common people, are passionate lovers of melody. Yet every new song that issued from Zunser's lips was sure to be hungrily seized upon by the multitude and to spread like wildfire over the ghettos of Russia, Poland, Galicia and Roumania.

To do justice to his unique genius, to appreciate the charm which his songs had for our people, one must be familiar with the combined effect of the text and music in them, with special attention to the peculiar witchery of the rhythm throbbing in both.

You would enjoy them separately, too. You would admire the pretty little parables he develops out of the simplest things of everyday life, the quaint moral to which he leads up his meditations, or the ardent love for Israel that glows in them. Likewise, you would admire the homelike, yet compelling cadences of his intonations on their own account. It is music of a high order. As for the appeal it has for me, it is heavenly music. If, however, you would realize the full spell which a song of Zunser's generally cast over a toiling shop girl or house-wife singing it as an accompaniment to her work, the poetic moods it would put her into, the intoxicating visions of beauty it would unroll in her mind, you must intone it as the great "wedding bard" Eliakum Zunser taught his unnumbered worshippers to do. The Zunser melodies which I remember best echo in my mind, in each case, as a vague, soulful recital of some ancient tale of woe and, at the same time, as a spirited argument in support of the particular bit of wisdom that forms the theme of the song.

Seemingly the height of simplicity and all but made up of accents of ordinary speech, I can never hum an air of his without succumbing to what impresses me as the magic mysticism of something hovering in the background.

Millions of Yiddish-speaking men and women sang his ditties and brooded over his thoughts long before terms like "Yiddish literature" or "Yiddish culture" were dreamed of. Thinking, singing and writing during a period when such things as Yiddish newspapers and other organs of publicity of modern times were utterly unknown, he achieved a popularity that would have been considered stupendous in our own day.

Eliakum Zunser is one of the most remarkable men I ever met. One of the scenes of my early youth which I cherish among the most precious gems in my memory is an occasion when I heard him perform some of his famous songs to the accompaniment of his then celebrated orchestra. That was in Vilna, in the latter part of the seventies. It was an evening of thrills for me and I beheld the entranced faces of the other members of the audience. A dense crowd was listening spellbound in the street outside. And for weeks and weeks afterwards I would often catch myself humming one of the tunes I had heard on that divine evening and evoking the never-to-be-forgotten image of the wizard of rhythm as he stood singing and beating time for his own voice as well as for the instruments.

Many years later I heard him at a concert at the Thalia Theatre in New York. The orchestra was, naturally, much larger than the one which accompanied his singing in Vilna in the seventies. As for Zunser's success, it was as great in the new setting as it had been in our old home.

We met occasionally, on East Broadway, where he owned his little printing shop and I had my office. We visited each other on several occasions and in one instance, we sang some of his early melodies together. A Gentile American was present, a literary man who had wanted to know the celebrated poet and whom I had introduced to him. As he watched us sing those wonderful melodies, our moist eyes telling a tale of yearning for olden times, the Anglo-Saxon was all but moved to tears as well.

Eliakum Zunser is one of the immortals in the history of Yiddish life. His marvelous gifts and enormous popularity, his original art and the unique character of the sway he held over the Jewish masses have secured for him a conspicuous place in the Pantheon of our popular literature.

INDEX

Name of Song	Music on Page	Jewish Text on Page
Der Potchstover Glekel	17	178
Shivas Zion	21	180
Die Soche	24	180
Dos Unshterbliche Folk—I	26	183
Dos Unshterbliche Folk—II	30	184
Der Neinzehnter Yahr Hundert—I	33	185
Der Neinzehnter Yahr Hundert—II	39	187
Meine Gefihle	44	187
Elegie Levanda	46	189
Dos Lied fun Eizenbahn	51	190
Reb Jacob, M'shalem	54	191
Der Aristocrat	58	192
Zu die Shteren	61	194
Oif dein Alten Veg	65	197
Die Levoneh	69	198
Noch dem Neisten Jhurnal	72	199
Die Kontrasten	76	200
Moishe Mit sein Dor	80	202
Der Chiluf	85	203
Der Velt Theater	87	205
Die Fershidene Welt	91	206
Der Zvuyak—I	95	207
Der Zvuyak—II	98	208
Der Izborstchik	100	209
Mir Zeinen Kinder	103	211
Fun Cheder Zogt men nit ois	106	212
Die Ferdorbene Bildung	109	213
Der Prom	111	215
Dos Lied fun Foigel	113	216
Sogt Kadish noch der Velt	116	217
Der Zeiger	119	219
Dos Lied fun Oig	121	221
Der Puster Frant	124	220
Yiddishe Shiduchim	125	222
Die Lied fun die Atles	128	222
Der Blum	129	223
Der Alter Foter	131	224
Der Zumer mit dem Vinter	134	225
Rochel Mivakoh al Boneho	136	227
Shulamis	139	227
Die Farmaskirte Welt	142	228
Die Shtok Shpiel	145	230
Columbus un Washington	146	231
Der Peddler	151	232
Farzehen-Farshpielt	153	233
A Brief fun der Mutter Zion	155	234
Dos Goldene Land	158	234
Der Greener	167	
Improvisations	163	235

SYNOPSIS

By MAXIMILIAN HURWITZ

INTRODUCTORY NOTE.—For a proper understanding and appreciation of the poems about to be summarized, it is necessary to bear in mind the poetic credo of Eliakum Zunser, that is, his conception of the poet's mission. This he himself has stated with characteristic lucidity in a certain passage in his remarkable autobiography, wherein he declares: "In my songs one could always hear the voice of the times. I always sought to give in my poems a faithful picture of the period I was living in. My aim was by means of my pen to influence my people more or less; and this, I believe, should be the only object of every writer and poet; if he has not this aim in view, all his literary effusions are not worth the ink wasted on them." Hence the poetry of Zunser is intellectual, moral, didactic, allegorical, and but rarely lyrical; hence, too, one will search in vain among his songs for a single poem of love, sensuous beauty, or nature. Indeed, the only passion he knew was a burning love for Israel and Zion; the only beauty he prized was moral beauty; and even when he sang of flowers and birds, or of inanimate objects, it was only as allegorical personifications of his beloved people, or else because they offered food for reflections on life and death and the vicissitudes of fortune.

And so, at a time when Russian Jewry hardly possessed a single newspaper, Zunser kept up a running fire of witty and penetrating comments on current events and developments, with many a sly dig at the fads and foibles and evils of the day, so that his songs have an additional value for us as social documents of that eventful age. But he was more than a shrewd observer of the passing show, more than a *censor morum*. Inspired by an overpowering love for his brethren, Eliakum Zunser became the voice of his people and in homely but glowing accents gave utterance to its joys and woes, its hopes and fears, and above all to the age-old longing for Israel's restoration to Zion.

"YIDDISHE SHIDUCHIM"— JEWISH MATRIMONIAL MATCHES (1847). This song, Zunser's earliest known composition, was written when the poet was only eleven years old. In it he deplores the custom, then prevalent among the Russian Jews, of giving their children in marriage when they were not yet in their teens. He portrays the pitiful plight of these youngsters who were thus robbed of their childhood and compelled to shoulder the burdens and responsibilities of life at a time when they should still have been enjoying their freedom from care.

"DOS LIED FUN OIG"—THE SONG OF THE EYE (1851). The poet apostrophizes the human eye: "Tell me, eye, why do you shed tears when you laugh most heartily? What is the secret of your sorrow? The beauties of nature and art, the delights and enchantments of life, are all made for your enjoyment. You are at once the most prized and the most protected, yet you weep even when you laugh." The answer is that the eye is cursed with envy, or else with longing for that which is beyond its reach. The poet exhorts man to refrain from envy, to moderate his desires and ambitions, and to be content with his lot, if he would be happy all the time.

"DER PUSTER FRANT"—THE DUDE (1852). A lively satire on an impecunious sport of that period. It describes his exaggerated style of dressing, his gallantries with the ladies, his meaningless patter about Goethe and Schiller (of whom he knows nothing but the name), and his desire to marry into high society and to keep up with the aristocracy of the day. Unfortunately he cannot realize his ambition because his finances are near the zero point, and so each stanza ends with the sad refrain: "The trouble is, I haven't a *groschen* to my name.

"DOS LIED FUN ZEIGER"—THE SONG OF THE WATCH (1854). An apostrophe to a timepiece. "Tell me, watch, why are you so restless? Why, when you are so valued and desired, when all work, nay life itself, is regulated by you, when even those who part with their families in order to embark upon a journey do not part with you, is your heart always aflutter?" The watch answers that it is because its reputation and very life depend on others—whether they wind it regularly, whether they handle it with care, etc. The analogy between the fate of the watch and the lot of man is quite obvious, and the poet, who found food for moral reflections in the most common object, does not fail to drive the point home.

"ZOGT KADISH NOCH DER WELT"—SAY KADISH FOR THE WORLD (1854). This poem describes the acute business depression which occurred at that time in Lithuania, whose prosperity then as now depended largely on its trade with Germany. The introduction of the telegraph and railroad, which made possible daily price quotations from abroad as well as the delivery of goods in days instead of weeks, for a time played havoc with the import and export trade. During the difficult period of readjustment, everybody suffered and it seemed as though the world had come to an end. It is this crisis which inspired the poet's lament, every stanza of which ends with the refrain: "Say kadish for the world, for it is dead." Kadish, as is well known, is the Hebrew prayer for the dead.

"DOS LIED FUN FOIGEL"—THE SONG OF THE BIRD (1854). An allegory in which the homeless and persecuted Jew is compared to a bird whose wings have been clipped. The bird tells of its happy days, when it had a home and wings, and of its subsequent misery, when it was carried off into captivity in alien lands where it was abused and maltreated until there finally arose a kind-hearted ruler who took it under his protection and gave it a place in the sun so that it might recover its former strength and grow wings again. This last—an allusion to Czar Nicholas I, whose treatment of the "bird" was anything but just and humane—was obviously thrown in as a sop to the Russian censor.

"DER PROM"—THE FERRY (1856). One of the finest specimens of Zunser's poetry which enjoyed enormous popularity in its day. As the poet strolls along the banks of the Vilya River in Vilna and watches the ferry cross the stream back and forth, he falls to musing upon human life and destiny. The river is the world; the ferry is time; and each trip represents the life journey of the passengers who willy-nilly must disembark when the boat reaches the other bank. The cross currents that drive the ferry hither and yon are man's desires and passions, while the rope stretched across the river to hold the boat to its course is religion. The poet exhorts his people to hold fast to their faith if they would get safely across.

"DER ZUMMER UN DER VINTER"—SUMMER AND WINTER (1857). A quaint and charming debate between the two seasons as to which of them is the more beneficial and pleasurable to man. Summer dwells upon its manifold excellencies, such as the mild weather, the beauties of nature in full bloom, and the growth of crops yielding food for man and beast. To these Winter opposes its salubrious and invigorating weather, its freedom from flies and other summer pests, the germination of the grain planted in the fall, and, as final proof of its superiority, the fact that most of the Jewish days of fasting and mourning fall in the summer.

"FUN CHEDER ZOGT MEN NIT OIS"—TELL NO TALES OUT OF SCHOOL (1857). The poet surveys Jewish life and finds much to criticize—the dishonesty of merchants and shopkeepers —the cringing and fawning of the Jew before the Polish magnate, and the overbearing pride of the same Jew among his own brethren at the synagogue, where he will stop at nothing to gain communal honors—the taxes and other burdens imposed by the leaders of the community upon the poor and weak —the teaching of the Talmud to children too young to understand it, while permitting them to remain ignorant of the very rudiments of the Hebrew language—and the pernicious custom of binding boys and girls in wedlock, thereby blasting their lives. Thus the poet goes on poking shrewd digs at contemporary evils and lends point to his thrusts by ending every stanza with this refrain: "I have seen and heard much more, but one must not tell tales out of school."

"MIR ZEINEN KINDER"—WE ARE CHILDREN STILL (1858). We remain forever children; like them we attach much importance to mere playthings, busy ourselves with soap bubbles, take unfair advantage of one another, and refuse to learn from experience. In the light of eternity, could we but discover the secret of the universe, our joys and sorrows would seem alike meaningless.

"FERDORBENE BILDUNG"—HARMFUL EDUCATION (1858). This poem is one of the earliest protests against some of the undesirable effects of the Haskalah movement—i. e., the movement for modern, secular education—then newly launched among the Jews of Russia. The young, in their desire to appear modern and progressive, ape the latest fashions and fads, repeat the current catch phrase, despise their elders and scorn the homely virtues of the latter, forgetting that no education is of any value unless it makes for character and refinement. The poet ridicules these ultra-modernists for striving to acquire a mere veneer of culture instead of real culture.

"DOS LIED FUN DIE ATLAS"—THE SONG OF THE SATIN (1860). Satin laments its fall from grace. Once the exclusive raiment of aristocrats, it is now worn by the common people. In the last stanza the poet points the moral: when a wise man finds himself among fools, a rich man among paupers, and a learned man among ignoramuses, they may all sing "The Song of the Satin."

"DIE BLUM"—THE FLOWER (1860). This is one of Zunser's best known songs. A lovely flower—Israel—lies withered and uprooted on a highway and is blown about by every wind. "Please pick me up, kind sire," the flower entreats every passerby, "and take me to the garden I once flourished in." But the thoughtless wayfarers pay no attention to the flower's plea, and even trample upon it, crushing its velvety petals. Finally a kind-hearted man comes along, who raises the flower from the dust, plants it where there is plenty of sunshine and rich soil, and watches over it tenderly, thereby causing it to bloom again. The song is a tribute to the liberal Czar Alexander II for the more humane treatment of the Jews inaugurated by him.

"DER ALTER FOTER"—THE OLD FATHER (1861). The sad plight of a father who in his old age has to depend upon his ungrateful children. He recalls the many sacrifices he made in order to bring them up properly and to give them the best education possible. But all this is forgotten now; having nothing more to give, he is no longer welcome, and each child tries to shift him on the other. He ends his plaint by praying for death to come and release him from a life that has become unbearable.

"ROCHEL MIVAKEH AL BINEHO"—RACHEL WEEPS FOR HER CHILDREN (1862). The sun sets in a blaze of glory and night veils the earth in darkness. The silver moon serenely sails the starlit skies, and all is solemnly still. Suddenly the silence is broken by the cries of a woman. It is Rachel weeping for her children, once so happy in their own land where they had lawgivers, kings, and prophets of their own, but now scattered all over the face of the earth and everywhere hated and oppressed. After describing their former happiness and present suffering, she cries out: "How long, O Lord, will you let them suffer thus?" The song is noted for its beautiful melody, its metrical felicity, and the beautiful description of a sunset and nightfall in the first stanza which in a few strokes evokes a mood of sweet melancholy.

"SHULAMITH" (1863). The Jewish nation, represented as the widow Shulamith, bewails her hard lot among the western nations. She contrasts her grandeur and glory of old with her present misery and degradation. Her culture, her belief in a single God is older than that of the nations that revile and oppress her. The Negroes have been emancipated; when a few Slavs were menaced by certain Turkish tribes, Russia hastened to their rescue; yet no one will raise his voice in defense of the persecuted Jew. "Am I not as good as these others?" asks Shulamith.

"DIE FARMASKIRTE WELT"—THE WORLD MASQUERADE (1865). This poem deplores the extravagance of the Jews of those days, who, in their desire to show off and keep up with the social standards, live beyond their means. The habit of buying luxuries on installment, of borrowing money to purchase finery with, of going with their families to fashionable watering places to take the cure their health did not require,—the habit of indulging in these and other extravagances, all in the desire to seem other than what they were, resulted in worry, unhappiness, and financial ruin. The poet laments the passing of the simple life among the Jews, when people did not try to masquerade and deck themselves in borrowed feathers.

"DOS LIED FUN EIZENBAHN"—THE SONG OF THE RAILROAD (1870). This poem was inspired by the building of the first railroad in Lithuania. The poet compares life to a train, with its power, speed, set hours for coming and going, and arrangements for the accommodation of the passengers. We are but passengers on the train of life; each of us is assigned either to a luxuriously appointed and spacious compartment of the first or second class, or to an uncomfortable and overcrowded one of the third class; each of us, too, is permitted to travel only thus far and no farther; the human mind is the engineer, and religion, the safety-valve. Do not complain at the class you are made to ride in, or at the briefness of your journey or that of your near and dear ones, for everything is decreed by the Director of the railroad, whose ways are inscrutable to us.

"DIE SHTOK SHPIEL"—THE CANE GAME (1870). This song was composed primarily to be sung while the cane game is being played. The game is as follows: A long row of chairs is placed in the center of the room, allowing enough space at both ends of the row for the players to pass by. The chairs, which must never be moved around, are arranged so that they face alternately, in opposite directions, and their number is always one less than the number of those participating in the game. All but one of the players are seated on the chairs. The remaining player marches around the chairs carrying a cane, umbrella, or broom, and as he marches, he sings the cane song, in which the others join. Now and then he plants the cane with a thud in front of one of the players, who thereupon rises and follows him. When all the players are thus marching around the chairs, the leader suddenly shouts, *"Shtock!"* ("Cane!"), whereupon all rush for seats. The one that is left standing is the loser and thus becomes the march leader for the next round of the game. While the music is lively and in marching rhythm, the words are in a serious vein, for your Lithuanian Jew does not forget the solemnity of life even in his moments of levity. Life is very much like this game, the poet remarks; therefore let us not mock the one that is left behind. For we are all playthings in the hands of Fortune, which respects neither high nor low and administers rude jolts even to a Napoleon.

"DER POTSHTOVER GLECKIL"—THE POSTILION (1871). This poem, one of the most powerful ever written by Zunser, is a fine illustration of his happy faculty of finding food for the profoundest reflections in the most common objects. It was written on the eve of the Jewish New Year, 5632 (1871), shortly after the poet had lost his wife and all his children in the cholera epidemic of 1871. The bell of the mail wagon rings merrily as it rumbles into town, and the poet wonders what the mailman—the New Year—will bring. He laments the swift and inexorable march of the years, the briefness of life, and the evanescence of human glory, even the greatest. All our achievements are like driftwood on the stream of Time, which soon sweeps them into oblivion; and the same fate that has overtaken the preceding generations awaits us, too. The earth undergoes cataclysmic changes which destroy all forms of life and replace them with new ones, and thus the process of evolution goes on.

"THE IZBORSHTCHIK" (1874). In 1827 Czar Nicholas I issued a ukase whereby all Jewish communities in Russia were required each year to deliver up to the military authorities a certain quota of young Jews, ranging from 12 to 25 years of age, for service in the army, the term of the service being twenty-five years. As the entire community was held responsible for its quota of recruits, local draft boards were set up, the heads of which were the *Izborshtchiki,* or local tax collectors. The tragedies enacted each year when married men, and even boys of eight, were seized by the Izborshtchiks' press-gangs (popularly known as "catchers") and impressed into the military service, can easily be imagined, as also the limitless possibilities for graft and extortion this system created for the Izborshtchiks and their aids, who terrorized and preyed upon their co-religionists, especially the poor and defenseless. Finally, in 1874, the more humane Czar Alexander II abolished the infamous system and established instead universal military service for rich and poor alike. Shortly afterwards Zunser composed the present song, which naturally could not have been written while the old system still prevailed. While ostensibly voicing the Izborshtchiks' grief over the new law, the poem actually expressed the cry of glee and jubilation that went up from the Jewish populace at the downfall of these Jewish leeches who had battened upon the blood and tears of their brethren. The song was eagerly taken up and sung with gusto by Jews everywhere, thus adding to the discomfiture of the deposed tyrants. In this connection it is worth mentioning that Zunser's younger brother Akiba was carried off by a press-gang, and that the poet himself was once seized and barely escaped his brother's fate.

"DER TZWUYAK"—THE HYPOCRITE (1874). (*Part One.*) A devastating satire upon usurers, dishonest merchants, and professional public men who, while masquerading as pious and God-fearing men, cheated, robbed, and fleeced all who fell into their clutches, and who did not hesitate to bring false charges before the authorities against all who stood in their way, though knowing that such unproven accusations were sufficient for the Czarist officials to inflict heavy penalties, including imprisonment and exile, upon the innocent victims. The description given in this poem of one of these hypocrites so fitted a certain man in Minsk, where Zunser was living at the time, that the people of that city at once recognized the person who had sat for the picture. This so aroused public opinion against the scoundrel in question that he was forced to leave town, while his victim, a certain young teacher whom he had falsely denounced to the authorities, returned in triumph and resumed his former post.

"DER TZWUYAK, ZWEITER TEIL"—THE HYPOCRITE. (*Part Two*). In this poem the poet urges his people to distinguish between the genuinely devout and those who masquerade as such. Judge not a man by his pious professions and fervid prayers inside the synagogue, but by his conduct in the world outside, especially in money matters. This discrepancy between profession and practice is well illustrated by the many false Messiahs who have arisen among the Jews and duped their people. By all means love and honor the truly devout man, but shun the hypocrite.

"DER WELT THEATER"—THE WORLD THEATRE (1874). The world is a stage; time paints the scenery, and all men are actors who strut their little hour on the stage and then are heard of no more. Some of us play in comedy, others in tragedy, but the last act is always tragic. Our parts are assigned to us by the divine Stage Director, from whose decision there is no appeal, while Fortune is the prompter who tells us our lines and determines whether our performance is a success or failure.

"DIE FERSHIEDENE WELT"—THE WORLD IS A MIRROR (1878). One earth bears us all, one sun shines upon rich and poor alike, yet the world is like a mirror in which each of us sees only his own reflection, and so to each the world looks different. For the pious man, the world is a market where by prayer, study of the Law, and good works, he must purchase the right to life everlasting in the hereafter, much as a man prepares food on Friday for his Sabbath meal. For the wise man, the world is a school, in which Time is the teacher, and his fellow men the text books. For the fool the world is a bewildering confusion of things seen dimly as through the vapor in the steam-room of a Turkish bath. The unhappy man regards the world as a jail from which he prays to be delivered by an early death. The humanitarian and philanthropist looks upon the world as a vast wedding feast, where he is the host and his fellow men the guests, and where it is his duty to wait on them and see that they get their share of the good things of life.

"REB YAKOV MESHALEM"—THE JEW ALWAYS PAYS (1882). This song laments the innumerable and heavy burdens the Jew must bear, as contrasted with the few and light ones borne by his neighbors. The Jew cannot pray, eat a morsel of meat, or even die and receive a decent burial without having to pay a heavy toll for it to a host of idlers and parasites of his own breeding who prey upon him from the day of his birth until and including the day of his death and interment. This poem is perhaps the most deeply felt of Zunser's works; it labors with wrath which rises to red hot indignation and withering sarcasm in the refrain, wherein the poet tells the aforesaid parasites to go on feeding upon their people because the Jew is "a soft bone, full of marrow, that melts in the mouth." The title of this song, *Reb Yakov Meshalem* (literally, Mr. Jacob Pays), has become proverbial among Yiddish-speaking Jews the world over.

"DER CHILUF"—THE EXCHANGE (1883). This poem is a variation on an old and favorite theme of Zunser's—namely, the abandonment by many Jews of the teachings of their religion and sages which made for individual health and happiness, and national strength and preservation. He contrasts the old-time Jew with his simple but wholesome life and homely but solid virtues, such as respect for one's elders, purity and beauty of family life, and business integrity, with the so-called enlightened and progressive Jew of to-day, with his irreligion, frenzied finance, hectic pleasures, extravagant living and gaudy display which only serve to arouse the envy and hatred of his neighbors,—the very neighbors he apes and tries to fraternize with. Each stanza illustrates this contrast between the old and the new, and ends with the following refrain: "And if this is the progress that was so much desired, the exchange was hardly worth while." In other words, it was hardly worth while to give up the old Jewish ways for the sake of new ways which do not make us any better or happier, nor gain us the friendship and good will of the Gentile.

"DER ARISTOKRAT"—THE ARISTOCRAT (1885). This was written shortly after the first wave of progress swept over Russian Jewry, bringing in its wake great disillusionment to those Jews who had counted so much on the Russification of the Russian Jew and the triumph of nineteenth century liberalism to solve the age-old Jewish question in the land of the Czars. The poem describes the sorrow and remorse of a rich Jew who has drifted away from his people, whom he despises and shuns. In his desire to appear a 100 percent Russian, he surrounds himself with Christian friends, servants, governesses and teachers, and brings up his children in complete ignorance of their race and spiritual heritage. But when a mob of Russian hoodlums pogromize the Jewish community and even pillage his own house—with the assistance of his Christian servants, and to the great surprise of his children, who naively ask, "Are we then also Jews?"—he realizes that his whole life has been a lie and returns to his brethren and fellow sufferers. The poem recounts his trials and tribulations as a homeless refugee and his final happiness as a tiller of the soil in Palestine, where along with hard toil he finds peace, security, plenty and contentment.

"SHIVATH ZION"—THE RETURN TO ZION (1882). This is one of the most famous of Zunser's songs. It was written under very dramatic circumstances. The Jewish student youth of Russia, having become disabused of their assimilationist illusions by the outbreak of virulent anti-semitism following the accession of Alexander III, formed an organization known as "Bilu"—a word composed of the initials of four Hebrew words meaning, "House of Jacob, come and let us go"—for the purpose of establishing Jewish agricultural settlements in Palestine. And suiting the action to the word, many of them dropped their studies and emigrated to Palestine, where, after enduring incredible hardships and privations, they succeeded in establishing a number of such settlements. Now a party of these student pioneers, from Kharkov University, on their way to Palestine, passed through the city of Minsk, where Zunser was then living, and paid a visit to the poet, whose home was the rendezvous of the local Jewish intellectuals and Zionists. It is in honor of these young idealists homeward bound that the poet composed this stirring song, wherein Mother Zion, seeing through the windows of her desolate house the return of her long absent children, gives vent to her joy and welcomes them to her bosom. The third stanza, in which the poet compares the young Zionist movement to a rivulet destined to swell into a mighty river, has, as we know, proven prophetic. The song instantly became enormously popular, and contemporaries attest its magical effect on audiences and how potent a factor it proved in spreading the Zionist ideal.

"DIE SOCHE"—THE PLOW (1887). (The return to Zion)—among the most popular of Zunser's songs. In it the poet lauds the free life of the workers in the field and compares it with the terrific struggle for existence of the Jewish city dweller. In many witty passages he parallels the life of the petty Jewish artisan and trader, the housewife, the children, with the wholesome, carefree and invigorating life of the colonists in Palestine. He urges his people to give up the precarious struggle for a livelihood in the cities and settle as farmers in Palestine.

"DOS UNSTERBLICHE FOLK"—THE ETERNAL PEOPLE (1885). (*Part One*). In this poem the author discourses on the immortality of Israel, who has seen mighty empires rise and fall, while he alone survives. Every nation passes through three stages: youth, middle age, and senescense, following which it disappears from the world. The Jewish people alone is an exception to this inexorable law of life. It, too, passes through these three states; but when it grows old, it is seized with fever and becomes rejuvenated. But what if the Jewish nation should begin to intermingle with, and become lost in, the other and mortal nations? That is not likely to happen, answers the poet, because God has instilled in the Gentile nations a hatred for the Jews which causes the former to repulse them whenever the Jews make any attempt at assimilation to their neighbors. But if all the nations hate the Jews, is it not possible that they will enact discriminatory laws making it impossible for the Jews to earn their livelihoods? No, replies again the poet, because God has endowed the Jew with resourcefulness which enables him to find means of subsistence where another nation would starve to death. But if the Jews are so hated by their neighbors, is there not danger that the latter may rise against them and destroy them? The answer is that that is why God has scattered the Jews all over the face of the earth, so that if they are attacked and exterminated in one country, those in other lands survive. For the same reason the Jew has been given the ability to adapt himself to any climate.

"DOS UNSTERBLICHE FOLK", ZWEITER TEIL—THE ETERNAL PEOPLE (*Part Two*). Since the Jew is immortal, the poet urges his people not to lose heart even in the face of their enemies' onslaughts—a veiled allusion to the pogroms then raging in Russia—nor to despair of the future. When waves of hatred threaten him, the Jew has learned to bend his back and allow them to pass over him, finding solace and strength in his religion and history. Israel has given the world the belief in one God; both Christianity and Mohammedanism have sprung from his loins, and some day the nations will realize how grievously they have wronged him, their benefactor. Nor must we despair if here and there a gifted Jew, under the stress of circumstances, strays from the fold and forsakes his heritage; for let but danger threaten his people and his old love for it will revive and make him rush to its defence, making use of the power and prestige which his very apostacy has placed in his hands to help them. Let the Jew, therefore be of good cheer, for whenever a Haman plots the destruction of the Jewish people, there arises a Mordecai who frustrates his evil designs.

"DER NEINZEHNTER YARHUNDERT"—THE NINETEENTH CENTURY (1885) (*Part One*). A celebrated poem which marks perhaps the highest flight of Zunser's poetic genius. In it the poet surveys the nineteenth century and traces the rise and decline of the Haskalah movement —*i.e.*, the movement for secular education and western culture—among the Jews of Russia. Israel is represented as a wanderer from Asia who comes to Europe and stops at an inn, where he goes to sleep for seventeen centuries, remaining blissfully unaware of the world around him and of the insults and mockeries of his revilers and traducers. In the first half of the nineteenth century, however, his sleep is interrupted by the *Maskilim* (as the champions of Haskalah were called), who knock at his door and tell him that it is time to wake up because a new day—that is, the day of humanism and enlightenment—is dawning. At their advice, he pursues secular education, discards his Jewish traits and ways, extinguishes the lamp of his religion—for what need is there of a lamp when the sun shines high—and tries to fraternize with his Gentile neighbors, in the fond hope that they too have awakened, cast aside their prejudices, and are ready to receive him in their midst as a member of the same human brotherhood. But his hope is short-lived; for, when he ventures out of his room, he discovers that the other guests are still asleep, and when he tries to awaken them, he is beaten and ejected from the hotel as a disturber of the peace. Alas, the day of human enlightenment and brotherhood has not yet dawned! And now he regrets bitterly that he has extinguished the lamp that had illumined his path for centuries without number, and that might have relieved the present darkness and gloom.

"DER NEINZEHNTER YARHUNDERT" ZWEITER TEIL—THE NINETEENTH CENTURY (*Part Two*). Fearing that he had perhaps gone too far in his attack upon the Haskalah movement, Zunser added an epilogue to the poem, in the form of an answer by the nineteenth century to the plaint of the disillusioned Jew. The nineteenth century reminds the Jew that there is no going back in history, that the old days of blissful ignorance are gone beyond recall, and that secular education, for all the disappointments it has brought the overoptimistic Jew, is an invaluable asset without which one would be lost in the modern world. At the same time, however, he need not put out the lamp

that has served the Jewish people so well throughout the ages. The Jew must likewise correct such faults as make him unpopular and disliked; above all, he must be fair and honorable in all his dealings. If he will heed all this, he need not fear the vilifications of the anti-Semites, whom he will outlive just as surely as he has outlived the Hamans of the past.

"DIE LEVONAH"—THE MOON (1885). The moon, earth's nearest neighbor and traveling companion for countless aeons, bewails the things she sees happening daily here below—the wars, the bloodshed, the oppression of the weak and the poor and the disinherited. "These little microbes I see crawling around there—they call themselves men, I know not why—spend their brief lives in quarreling, intriguing, and trying to wrest from one another the earth which is God's gift to all of them." The moon prays for a cloud to appear and veil from her sight the deeds of horror and shame done here on earth.

"ZU DIE SHTERN"—TO THE STARS (1885). The poet asks the stars (assuming there is life, and also human beings on them) in what state of development their civilization is. He laments the racial hatreds and national rivalries that drench the earth with blood, as well as the lust for riches, power, and pelf, and the lack of ethics in business and the professions. He points out that notwithstanding the spread of education, our jails are getting more and more crowded. He ends with a prayer for the early coming of the reign of universal peace, justice, and goodwill on earth, as foretold by the prophet Isaiah.

"OIF DEIN ALTEN WEG"—BACK TO YOUR OLD WAY (1886). Another appeal to the Jew to abandon his commercial life in the cities of the Diaspora, with its dishonest practices, terrific competition, uncertainty, and worry, and to take up instead farming in his ancient homeland. The oppressive laws of the Czarist government, confining the Jew to a few cities and occupations have made his life unbearable and demoralized him to boot. The poet therefore exhorts his people to go back to their old ways of living, that of tillers of the soil.

"DIE KONTRASTEN"—CONTRASTS (1886). The poet wonders at the amazing contrasts in the character of the Jew; his groveling humility among Gentiles, and his arrogance at the synagogue when communal honors are at stake; his thrift and temperance on the one hand, and his extravagance in dress and fineries on the other; his charity towards the sick and needy, and his ruthlessness toward a business rival. Other contrasts are enumerated, and each stanza ends with this refrain: "Believe me, my people, I don't understand you.

"NOCH DEM NAISTEN JHURNAL"—AFTER THE LATEST FASHION (1886). Another broadside against the current craze among the Jews to follow the latest fashions and fads of the day. Common sense tells us to give our children a good, modern education; but fashion soon interprets this to mean that our children should be brought up in complete ignorance of the Hebrew language and the Jewish religion and history. Refinement bids us be chivalrous to women, but fashion modifies this so as to mean chivalry to young and pretty women only. It is no more than right that a father should consult his daughter in choosing a husband for her, but fashion twists this around and smiles approvingly at the girl who chooses a mate in total disregard of her father's wishes in the matter. It is only just that women should enjoy equal rights with men, but fashion takes this to mean that women are not only the equals but the superiors of men. Enlightenment prompts the Jew to shed his prejudices and be tolerant to his neighbors, but fashion turns this tolerance to others into intolerance to, and even positive hatred for, his own people.

"MEINE GEFEELE"—MY FEELINGS (1886). This poem is perhaps the most lyrical that Zunser ever wrote. A sensative nerve, says the poet, binds him to his people so that his whole being vibrates in sympathy with his brethren, sharing their joys and woes, their glory and shame. He invokes God's mercy on His people, who, if they have strayed from the path of righteousness and forsaken His ways, have erred but humanly; and whatever the Jew's shortcomings may be, he should be forgiven in view of the heroic sacrifices he is making to restore his ancient homeland and settle there as a tiller of the soil. Here follows a passionate avowal of love and longing for Zion, reaching its climax in the twentieth stanza where the poet cries out: "Wings, oh, wings give me, that I may fly to thee, beloved Zion!"

"MOISHE UN ZEIN DOR"—MOSES AND HIS GENERATION (1887). What was true of Moses and his generation, says the poet, is true of the Jews to this day. When the future leader and lawgiver of Israel emerged from Pharaoh's palace, the first sight that greeted his eyes was that of an Egyptian beating an Israelite; the second, that of two Israelites fighting; and this has been the case ever since. The poet compares the Jewish people to a ship on fire in mid-sea, threatened alike by the waves of hatred—anti-Semitism—raging outside, and the fires of discord and dissension raging within.

"TROIER GEDICHT OIF DEM TOIT FUN LEV LEVANDA"—ELEGY ON THE DEATH OF LEV LEVANDA (1885). Lev Levanda (1835-1885) was a distinguished Jewish publicist and fiction writer who employed the Russian language as his medium. Dazzled by the splendors of Haskalah, and believing, like so many of the Russian Jewish intellectuals of those days, that the solution of the Jewish question in Russia lay in the complete Russification of the Jew, that if the latter would only discard his clannish Jewish ways, his neighbors would receive him with open arms and treat him as an equal. Levanda wrote many an article and tale in which he ridiculed the fanaticism of his orthodox and benighted brethren. But when he saw that his writings, instead of modernizing the Jews, merely served as fuel for the fires of anti-Semitism, and when, moreover, the liberal regime of Alexander II was succeeded by the reactionary reign of Alexander III, bringing in its wake bloody massacres of the Jews, he, like so many other disillusioned Maskilim, returned to his people and became an ardent Jewish nationalist and Zionist. His last days were very tragic. For when his friend, Joseph N. Sorkin—an apostate Jew who, however, remained loyal to his race—committed suicide upon discovering that his own Christian-born children had taken part in a massacre of Jews—his death so affected Levanda that he lost his reason and died a raving maniac. Zunser, whose friend and admirer Levanda was, mourns in this poem the untimely passing of this great Jewish champion, who, like Moses, was fated to die "on this side of the Jordan," without leading his people into the Promised Land. He recounts Levanda's services to his people, who, he feels certain, will ever keep his memory green.

"COLUMBUS AND WASHINGTON" (1889). This, the first of Zunser's American poems, was written while the poet was on his way to America. Gratitude is expressed to the discoverer of the New World and to the father of his country. Each stanza tells of the happiness which millions of men, including the homeless and persecuted Jew, have found in this land of freedom and opportunity.

"THE PEDDLER" 1890). In this poem Zunser, who believed that it was the poet's mission not to sing of the beauties of nature, but to act as a sympathetic teacher and mentor of his people, advises the Jewish immigrant in America to give up peddling as an occupation and become a farmer. Peddling, he says, is merely another form of beggary and only serves to make the Jew unpopular and unwelcome in this country, his last haven of refuge. He describes the hard lot of the peddler and urges that the millions donated by the famous Jewish philanthropist, Baron de Hirsch, for the relief of the Jewish immigrants in the United States, be used in helping these newcomers to settle on land and become tillers of the soil.

"FARZEHN-FARSHPIELT"— A WARNING (1891). The poet exhorts the Jewish immigrants in the United States to Americanize themselves and become citizens of their new country. Let them study the English language, take an active interest in the affairs of this country, vote intelligently, and otherwise take advantage of the opportunities offered them here to entrench themselves on the new soil; for if they overlook these opportunities, they will be lost.

"A BRIEV FUN DER MUTTER ZION"—A LETTER FROM MOTHER ZION (1892). Mother Zion sends a letter to her children in America. She tells the Jews of America of the great sacrifices that the Jews of the Old World are making to rebuild Palestine, and how Jewish agricultural settlements, villages, and towns are springing up in the Holy Land, and appeals to them to join their less fortunate brethren in the effort to restore the ancient homeland of their people.

"DOS GOLDENE LAND"—THE GOLDEN LAND (1892). In this poem we already hear a note of disillusionment and disappointment with America. In Europe the poet had often heard people speak of America as " a golden land" where everybody was happy. But now that he is here, he knows better. He describes the poverty of the masses in the cities, where they are herded together in dark and filthy tenements, many of them real fire-traps; the worker's grinding toil, long hours of work, and insecurity in his job, which may be eliminated by some new invention; the cheapness of human life, as shown by the many industrial accidents; the evils of child labor, and the rule of the almighty dollar. Many of the evils enumerated by the poet have since been corrected by legislation.

"DER GREENER"—THE GREENHORN (1893). This poem describes the hardships endured by the immigrant who comes to these shores friendless, penniless, and ignorant of the English language and local conditions. It relates his adventures first as a peddler and then in some other occupation, where he ekes out a mere pittance while his family starves in the old country. The author appeals to the Jews of America to found a kind of employment and vocational guidance bureau to help the newcomers of their own race to establish themselves in this country.

Der Potchstover Glekel

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

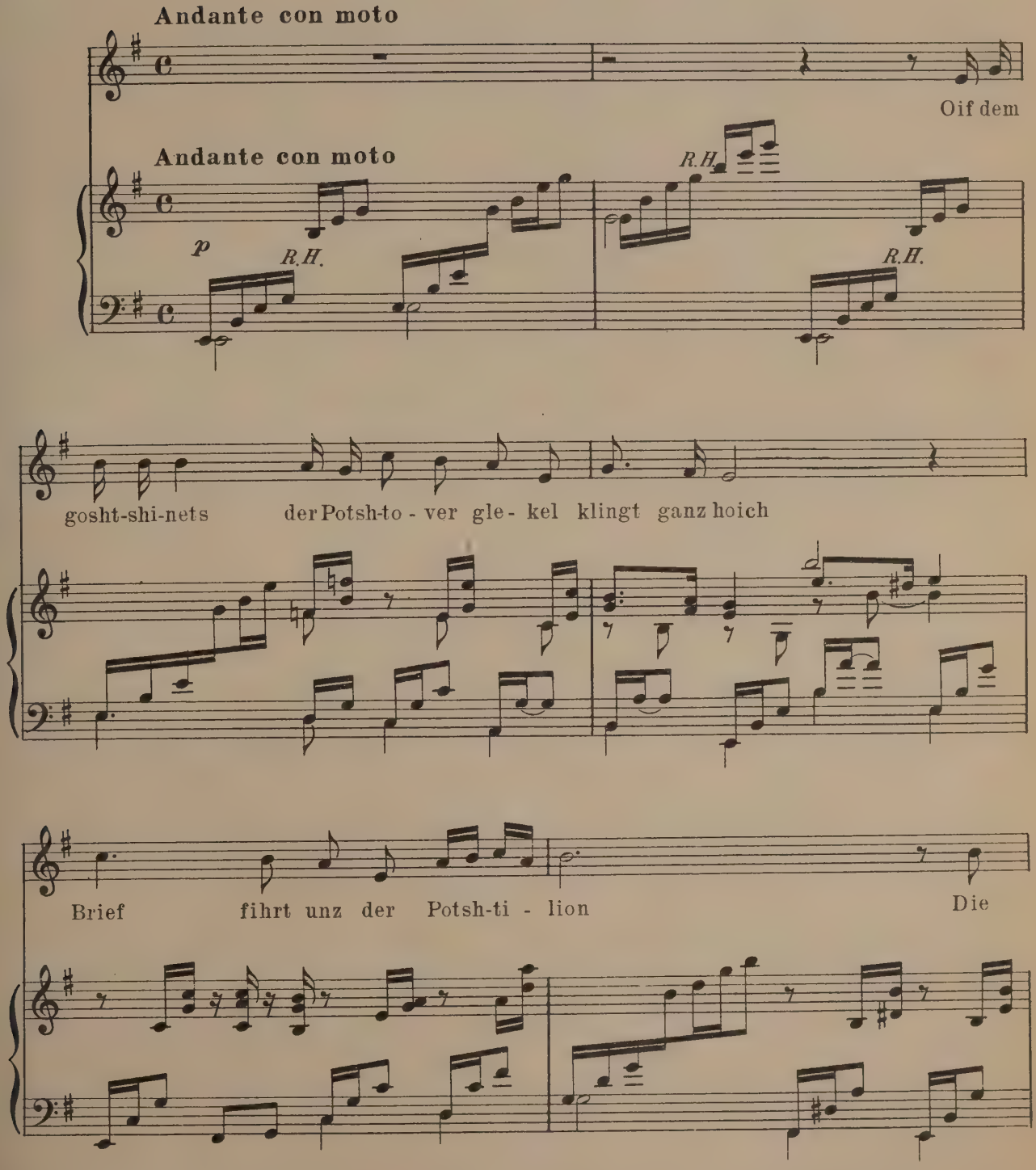

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U. S. A.
International Copyright Secured
All Rights Reserved

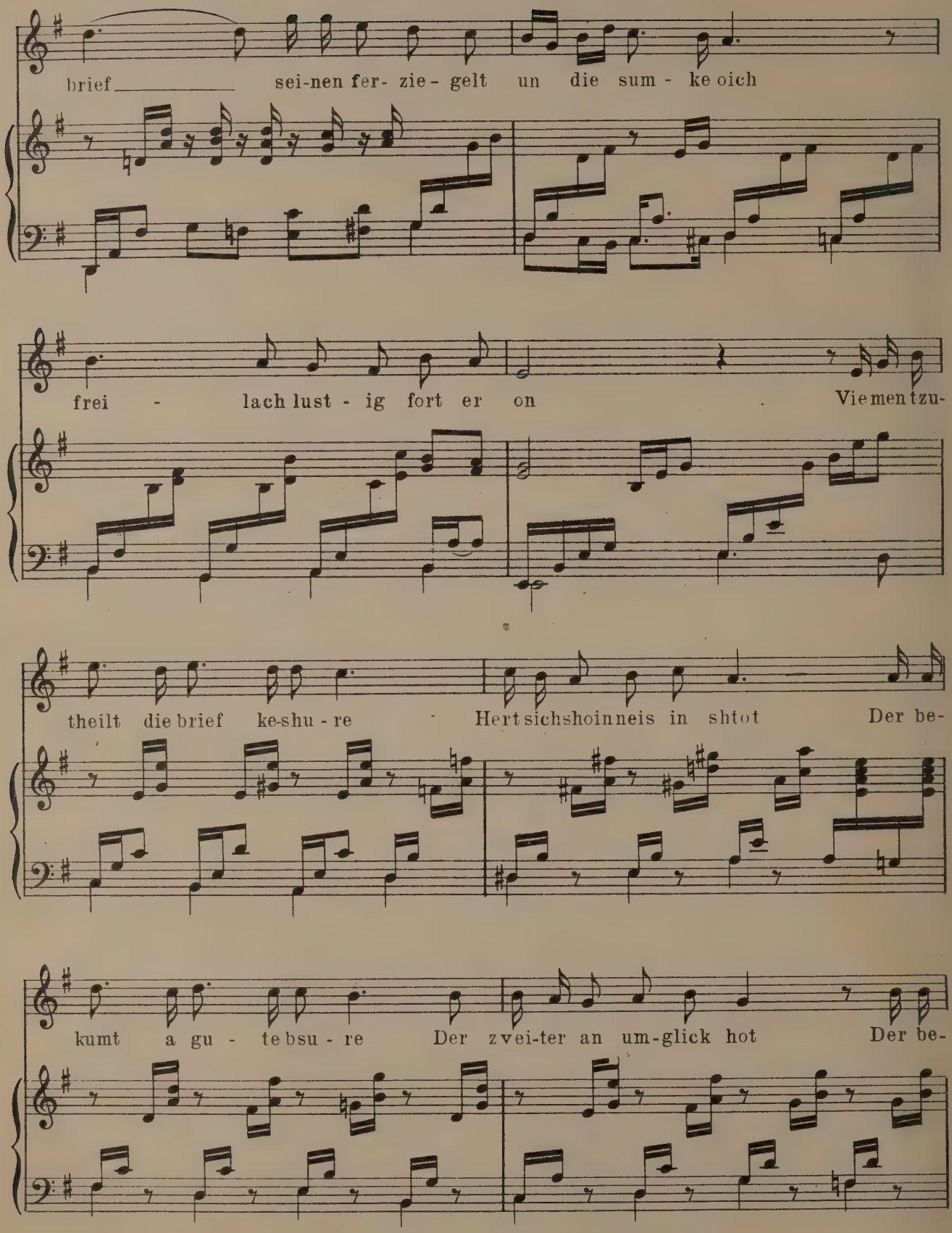
brief sei-nen fer- zie- gelt un die sum - ke oich
frei - lach lust - ig fort er on Vie men tzu-
theilt die brief ke-shu - re Hert sichshoinneis in shtot Der be-
kumt a gu - te bsu - re Der zvei-ter an um-glick hot Der be-

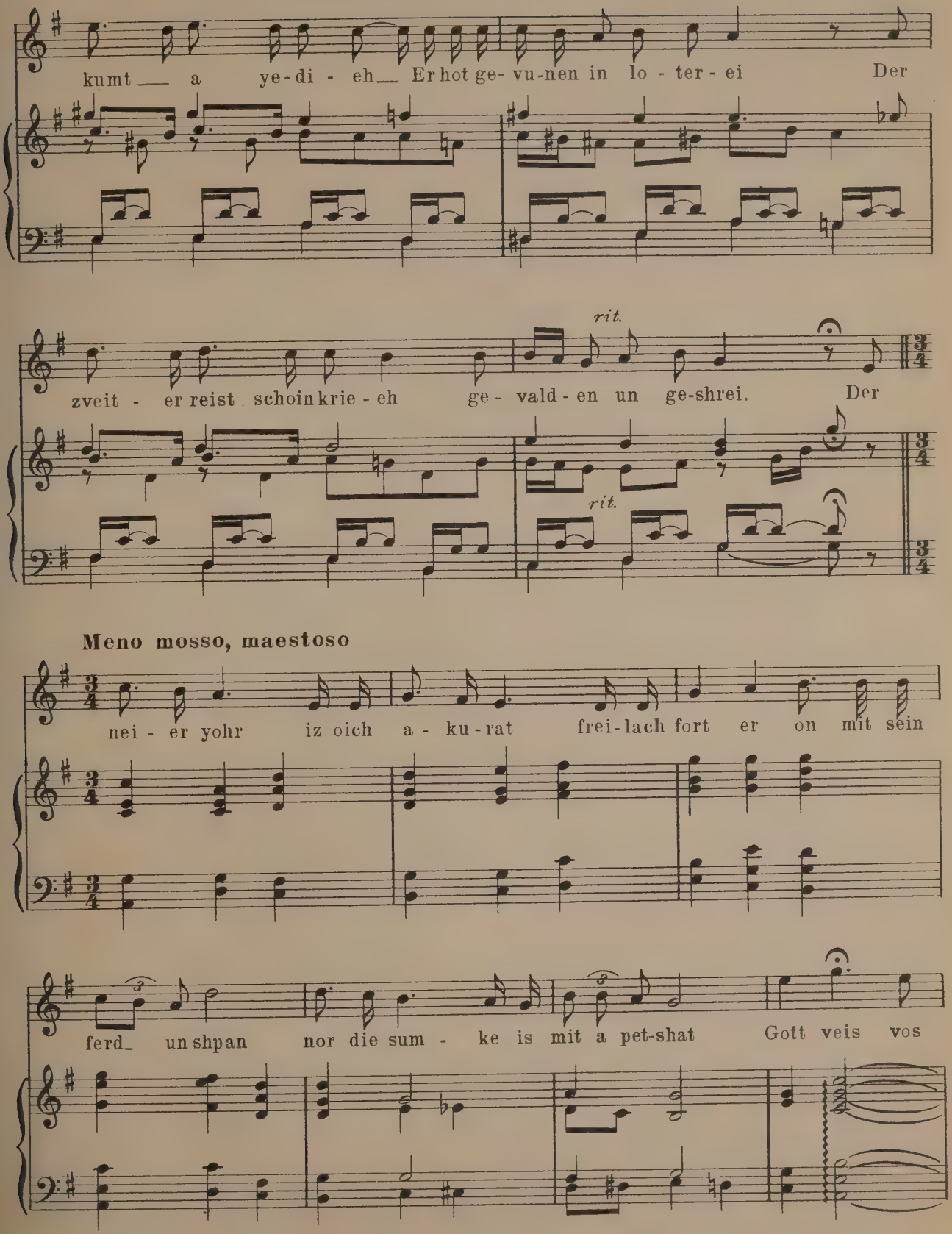
kumt a ye-di - eh Er hot ge- vu-nen in lo - ter - ei Der
zveit - er reist schoin krie - eh ge- vald - en un ge-shrei. Der
rit.
rit.
Meno mosso, maestoso
nei - er yohr iz oich a - ku - rat frei-lach fort er on mit sein
ferd un shpan nor die sum - ke is mit a pet-shat Gott veis vos

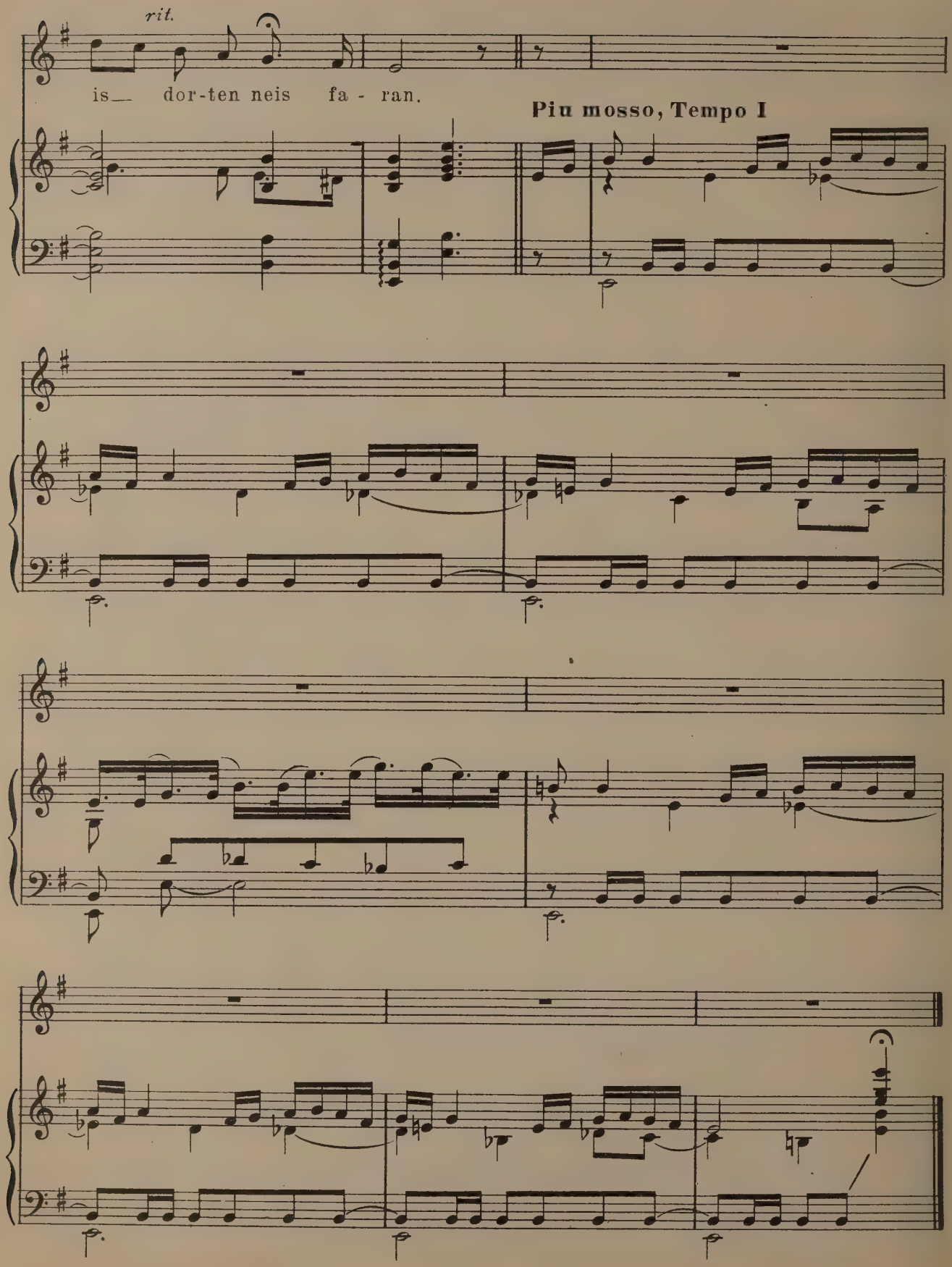
rit.
is__ dor-ten neis fa - ran.
Piu mosso, Tempo I

Shivas Zion

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

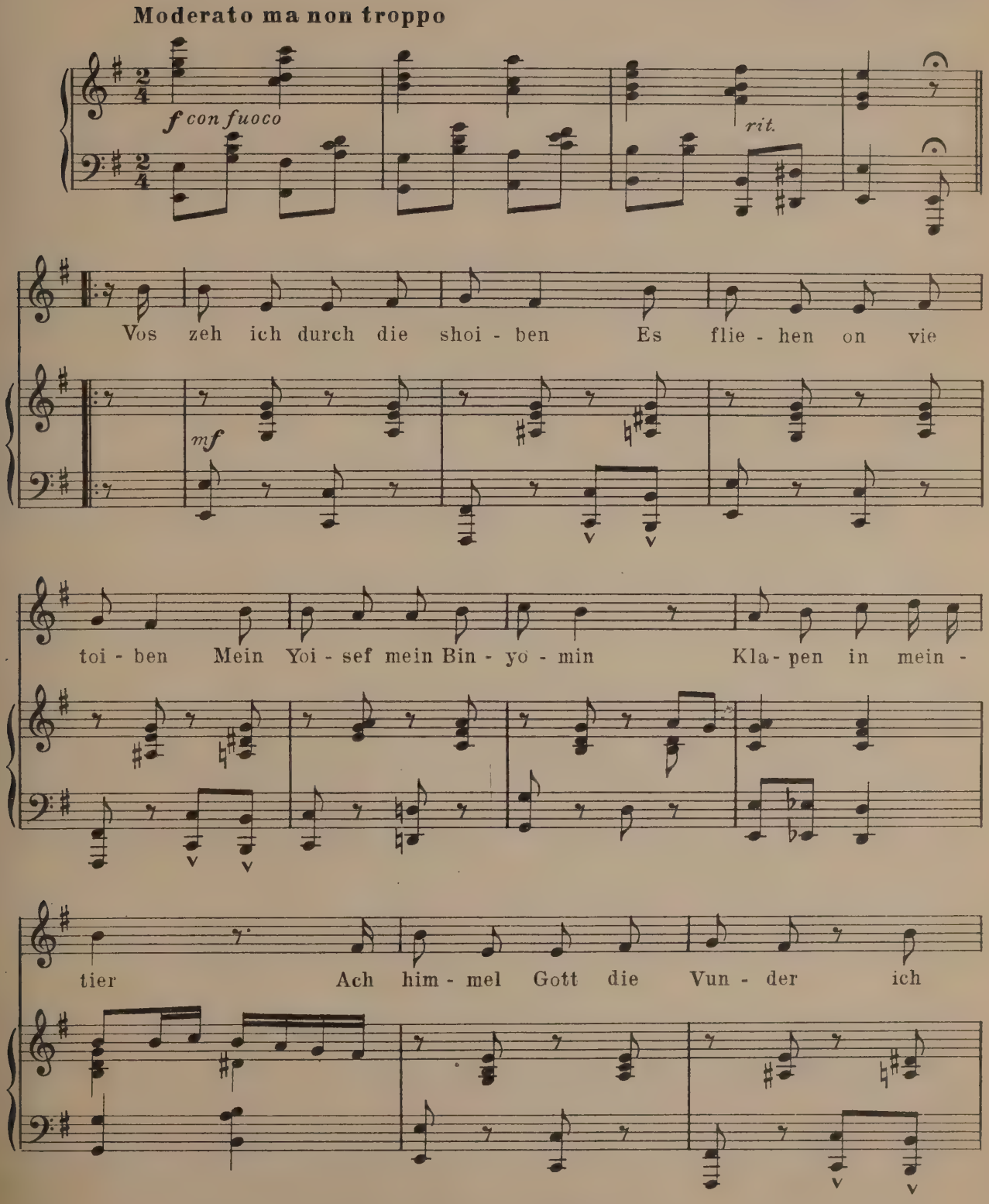
Moderato ma non troppo
f con fuoco
rit.
Vos zeh ich durch die shoi - ben Es flie - hen on vie
mf
toi - ben Mein Yoi - sef mein Bin - yo - min Kla - pen in mein -
tier Ach him - mel Gott die Vun - der ich

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

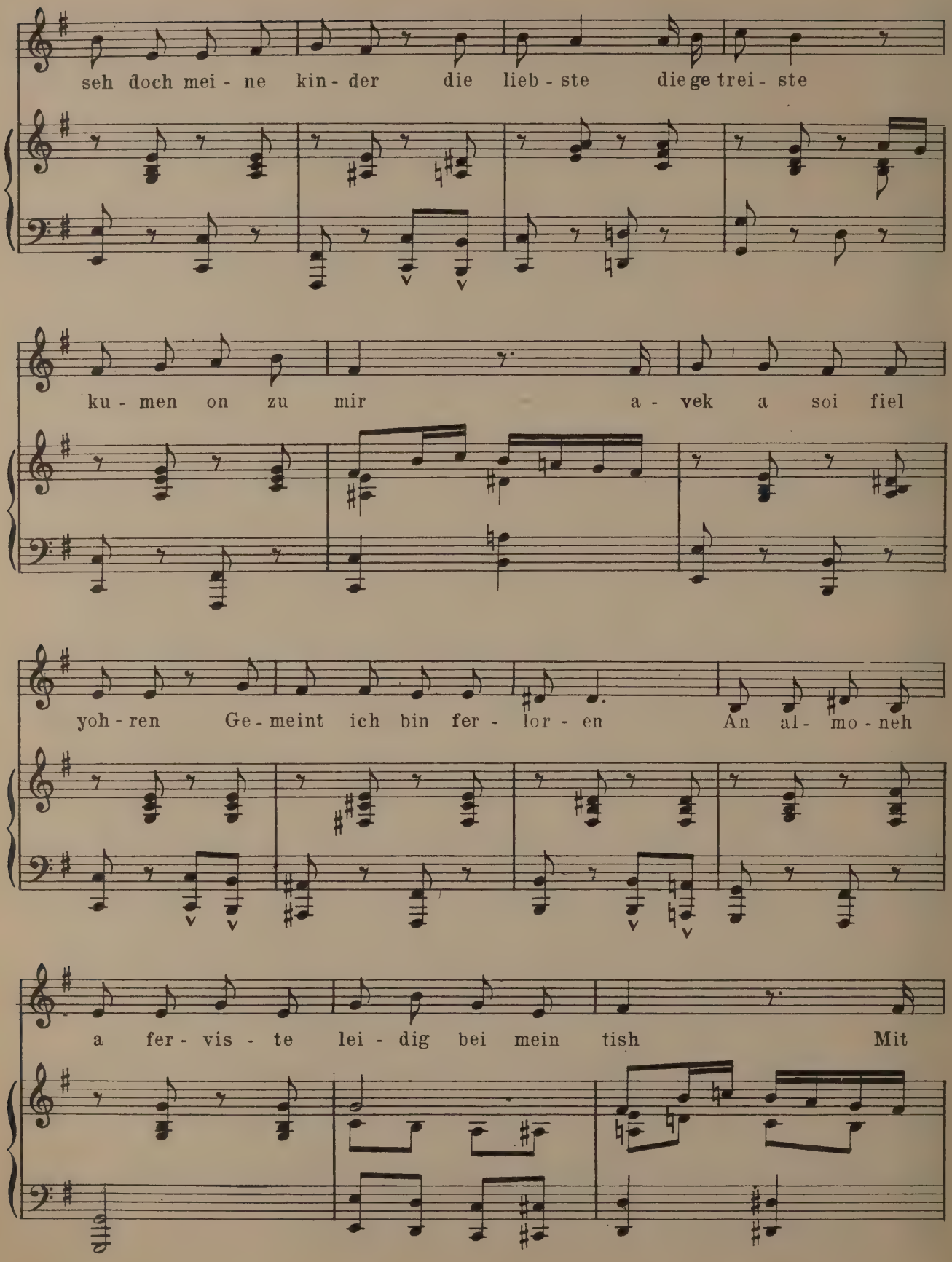
seh doch mei - ne kin - der die lieb - ste die ge trei - ste
ku - men on zu mir a - vek a soi fiel
yoh - ren Ge - meint ich bin fer - lor - en An al - mo - neh
a fer - vis - te lei - dig bei mein tish Mit

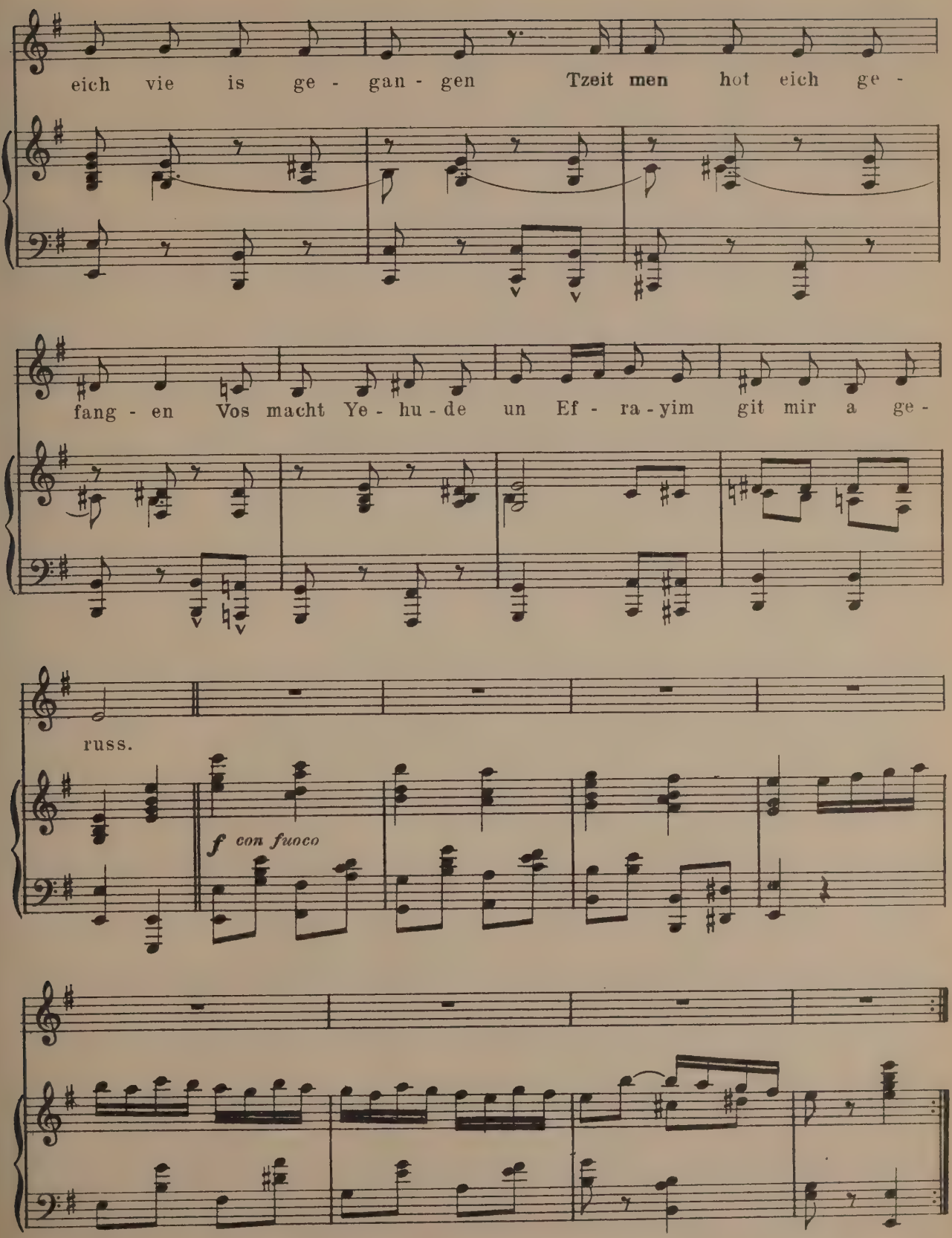
eich vie is ge - gan - gen Tzeit men hot eich ge -
fang - en Vos macht Ye - hu - de un Ef - ra - yim git mir a ge -
russ.
f con fuoco

Die Soche

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

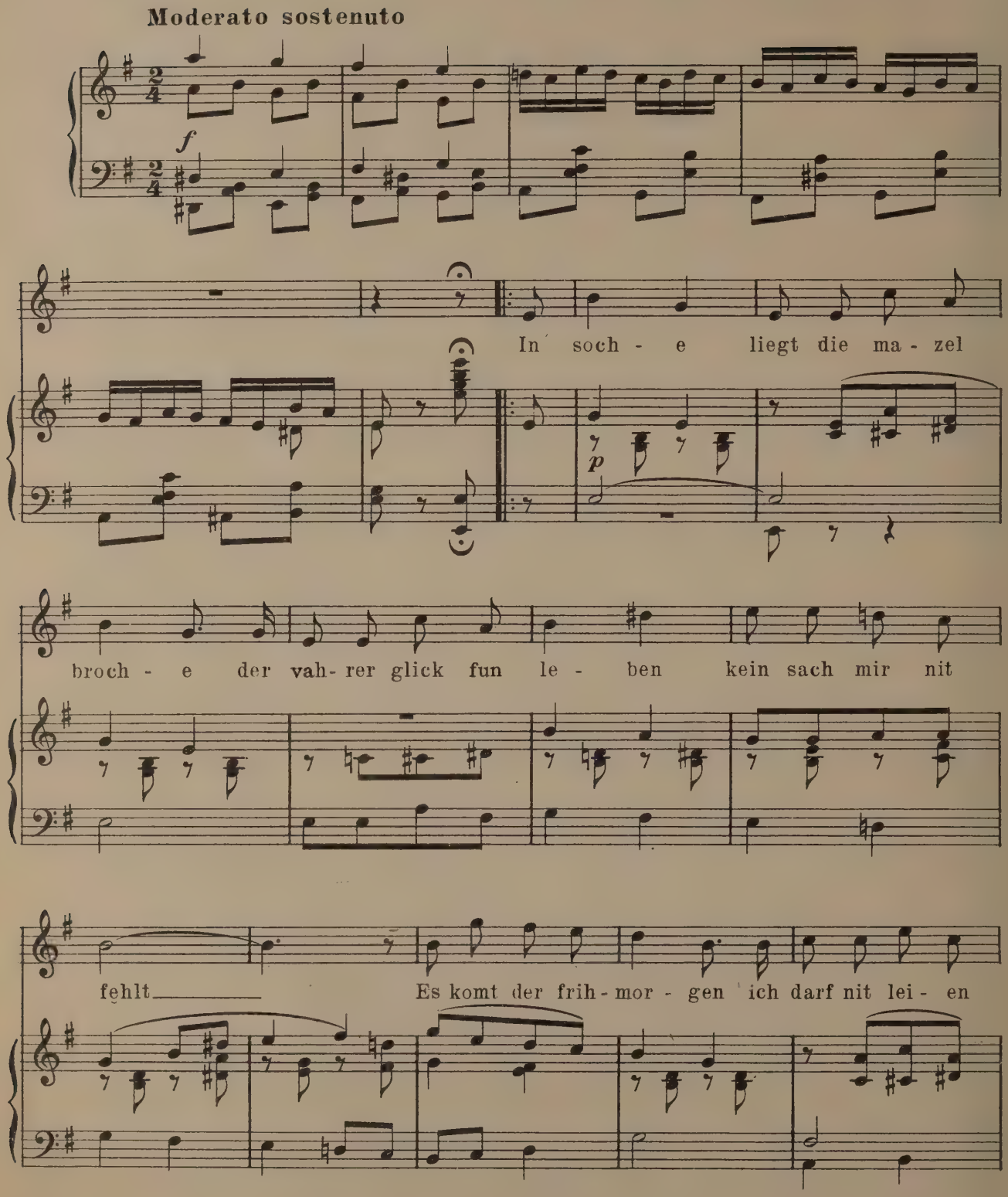
Moderato sostenuto
f
In soch - e liegt die ma - zel
p
broch - e der vah- rer glick fun le - ben kein sach mir nit
fehlt
Es komt der frih - mor - gen ich darf nit lei - en

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

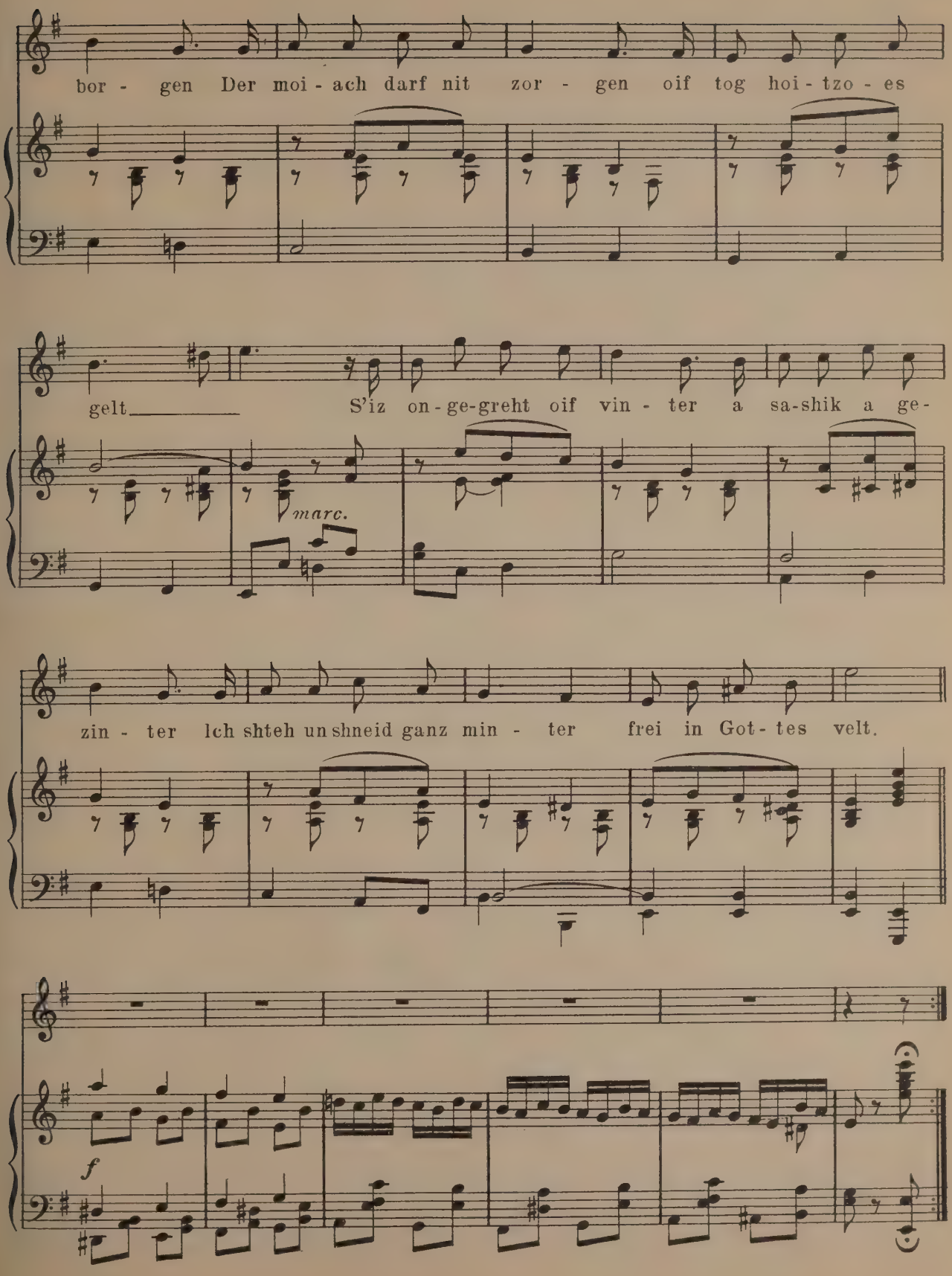
bor - gen Der moi - ach darf nit zor - gen oif tog hoi - tzo - es
gelt S'iz on - ge-greht oif vin - ter a sa-shik a ge-
marc.
zin - ter Ich shteh un shneid ganz min - ter frei in Got - tes velt.
f

Dos Unshterbliche Folk

(Die Piramiden)

PART I

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

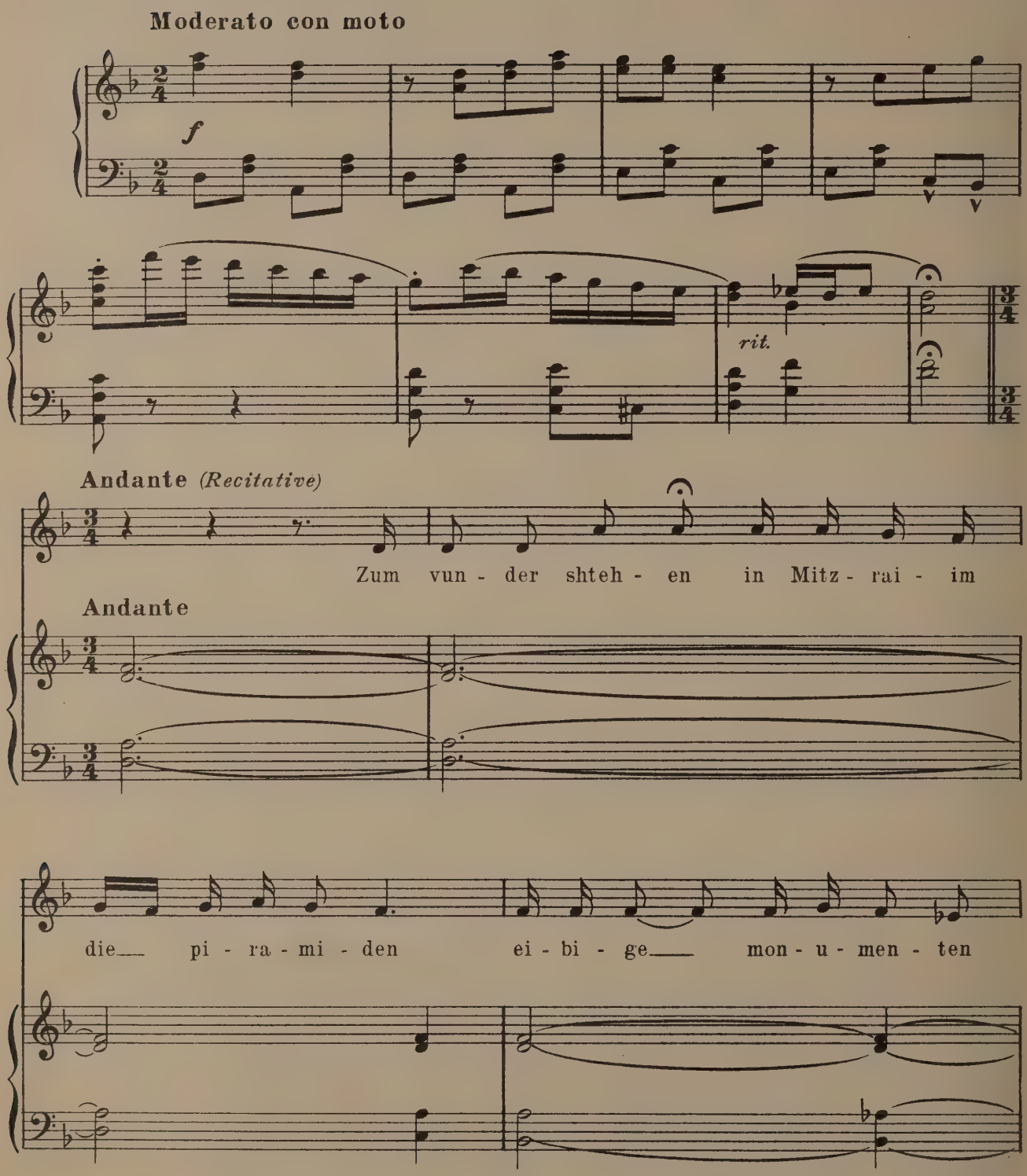

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

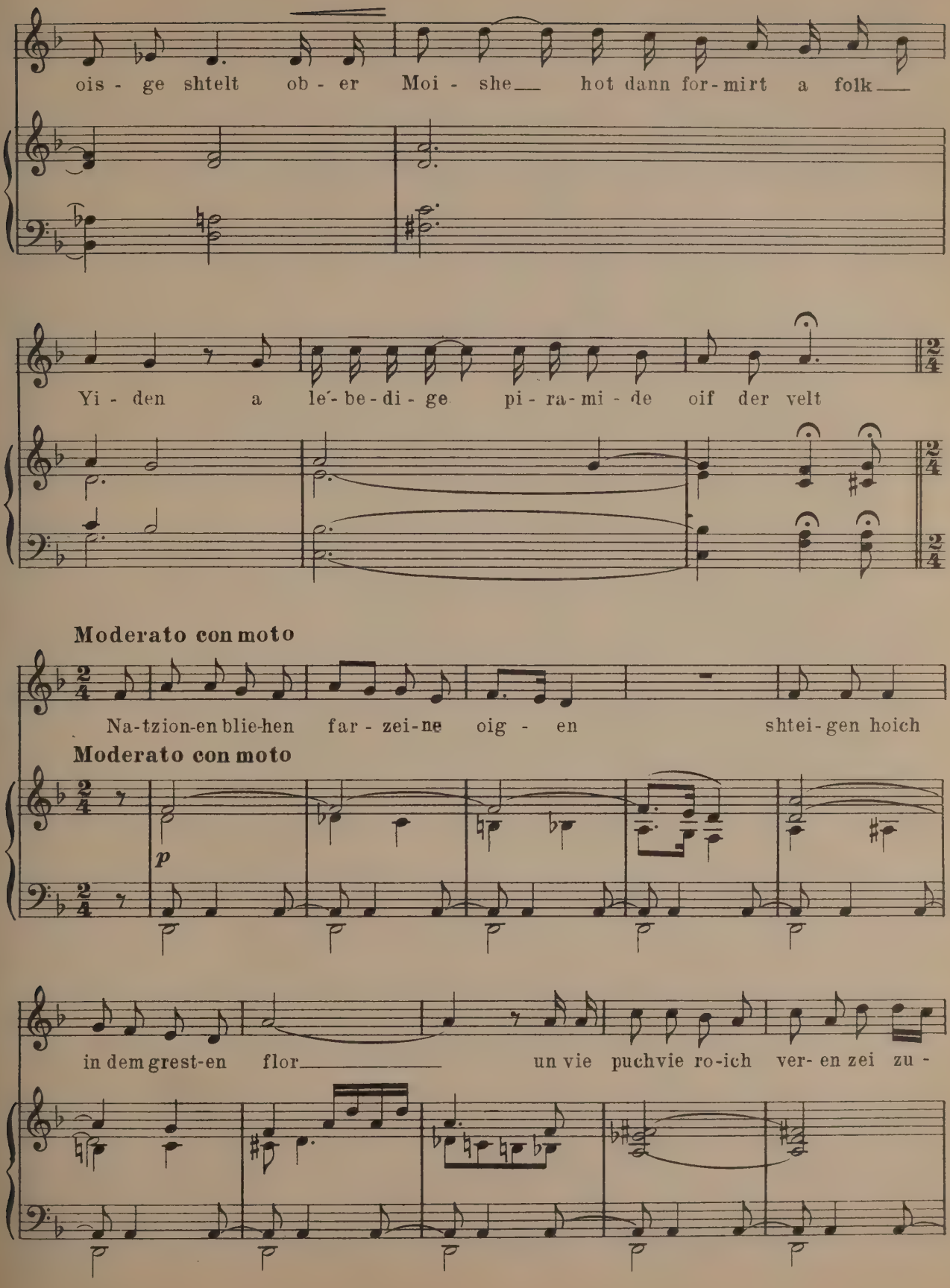
ois - ge shtelt ob - er Moi - she hot dann for - mirt a folk
Yi - den a le´- be - di - ge pi - ra - mi - de oif der velt
Moderato con moto
Na-tzion-en blie-hen far - zei-ne oig - en shtei-gen hoich
Moderato con moto
p
in dem grest-en flor un vie puchvie ro-ich ver- en zei zu -

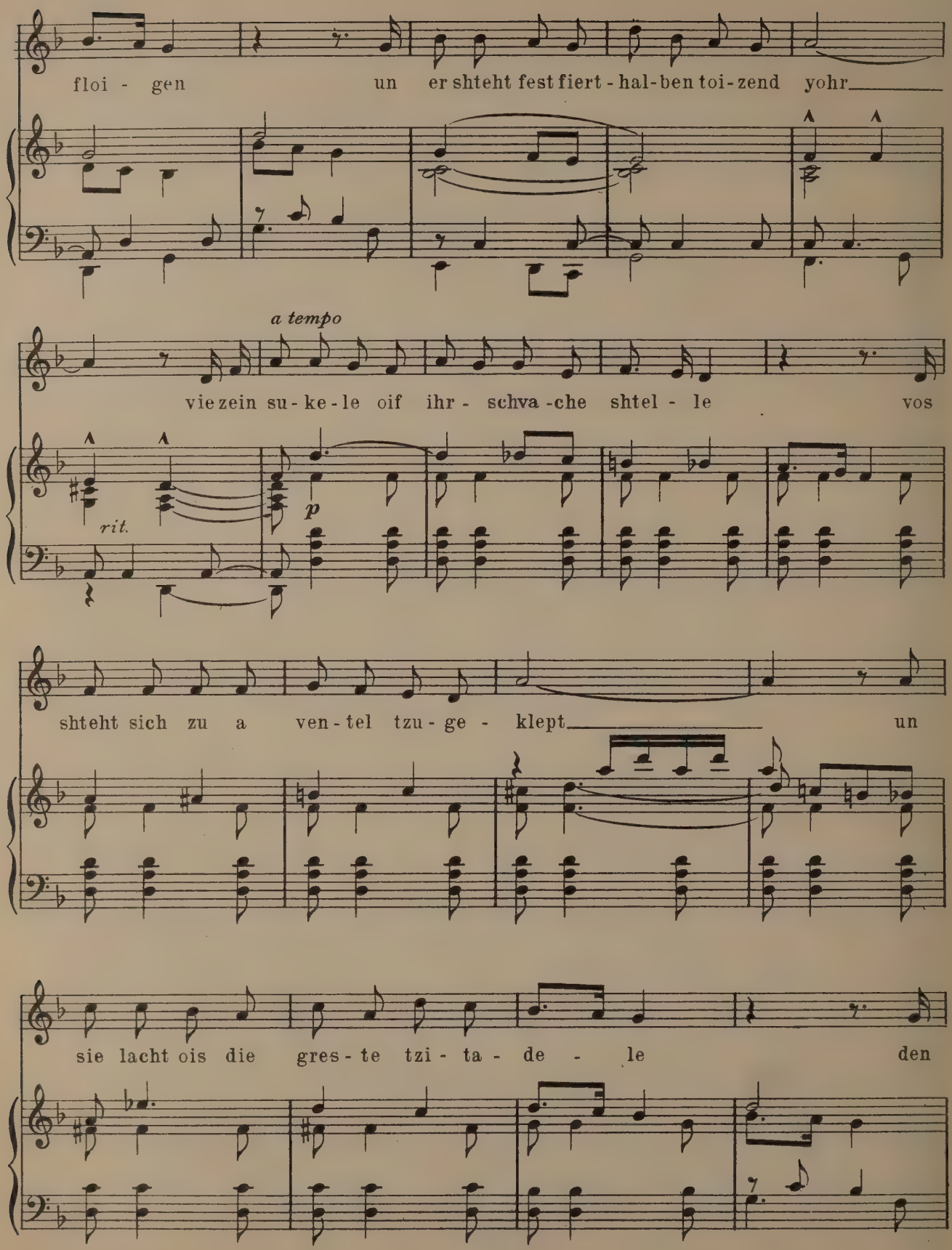
floi - gen un er shteht fest fiert - hal-ben toi-zend yohr
a tempo
vie zein su-ke-le oif ihr - schva-che shtel - le vos
rit.
p
shteht sich zu a ven-tel tzu-ge - klept un
sie lacht ois die gres-te tzi - ta - de - le den

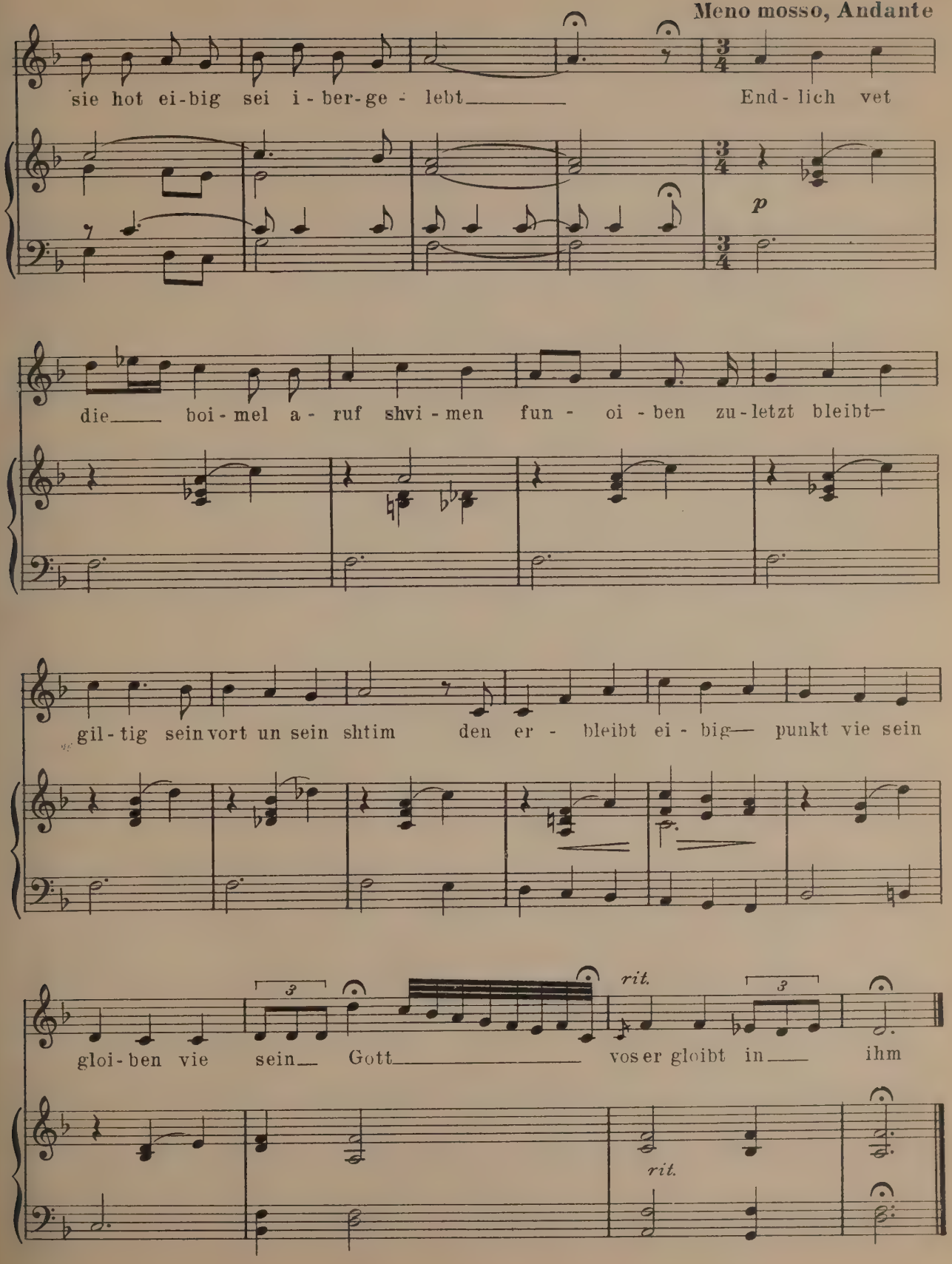
Meno mosso, Andante
sie hot ei-big sei i-ber-ge-lebt
End-lich vet
p
die boi-mel a-ruf shvi-men fun-oi-ben zu-letzt bleibt
gil-tig sein vort un sein shtim den er-bleibt ei-big punkt vie sein
3
rit.
3
gloi-ben vie sein Gott
vos er gloibt in ihm
rit.

Dos Unshterbliche Folk

PART II

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

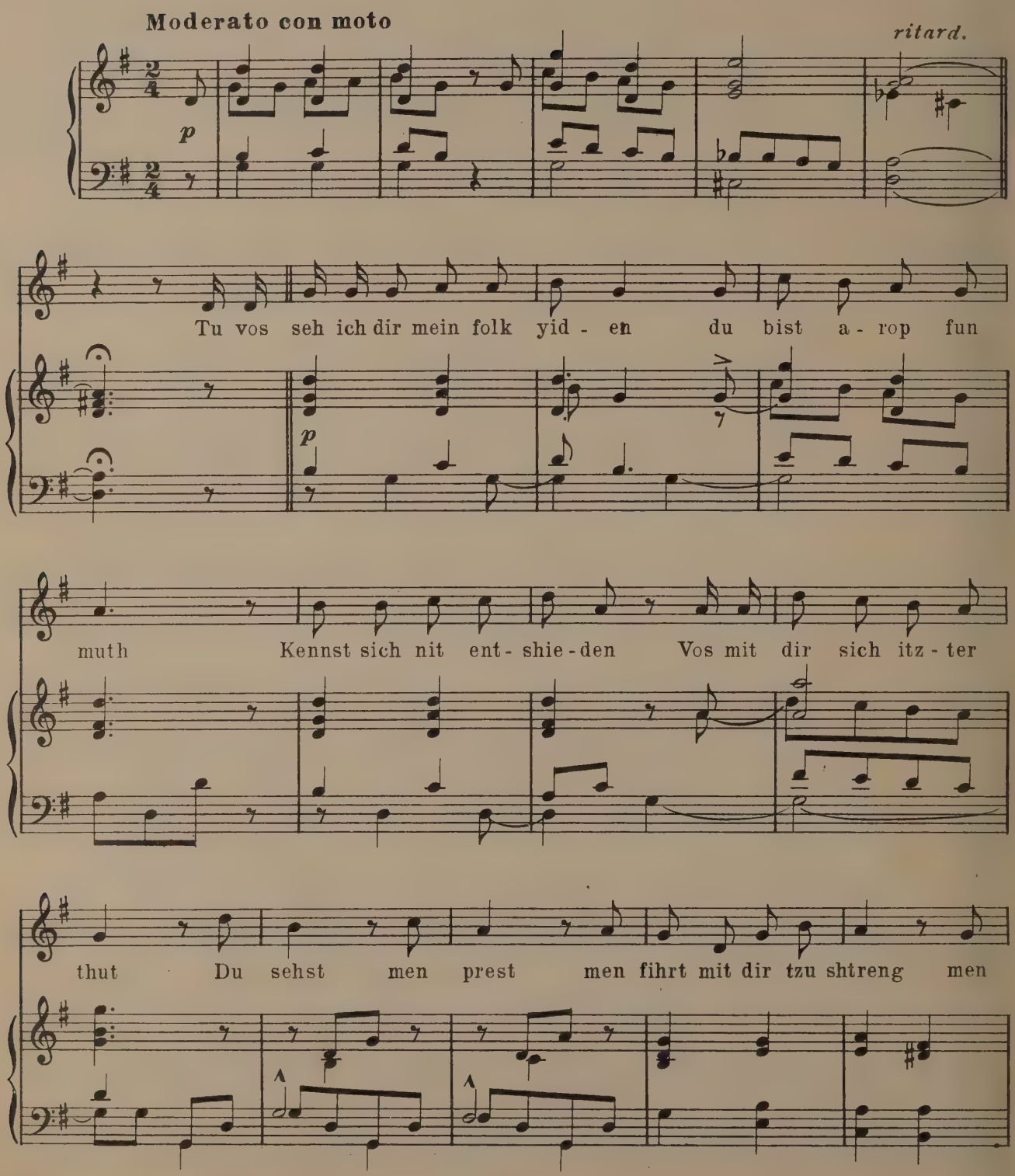
Moderato con moto
ritard.
p
Tu vos seh ich dir mein folk yid - en du bist a - rop fun
muth Kennst sich nit ent - shie - den Vos mit dir sich itz - ter
thut Du sehst men prest men fihrt mit dir tzu shtreng men

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

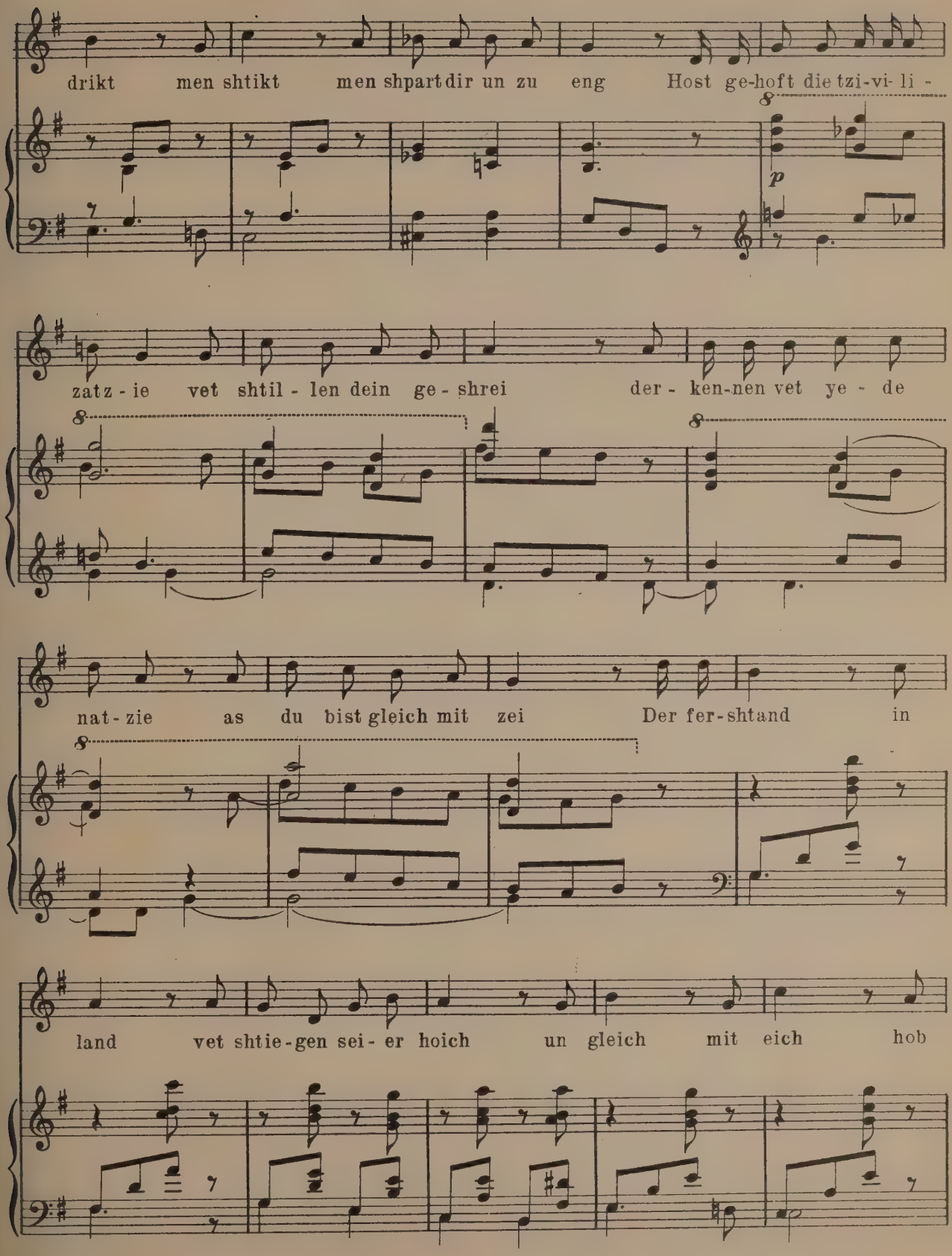
drikt men shtikt men shpart dir un zu eng Host ge-hoft die tzi-vi- li -
p
zatz - ie vet shtil - len dein ge - shrei der - ken-nen vet ye - de
nat - zie as du bist gleich mit zei Der fer - shtand in
land vet shtie - gen sei - er hoich un gleich mit eich hob

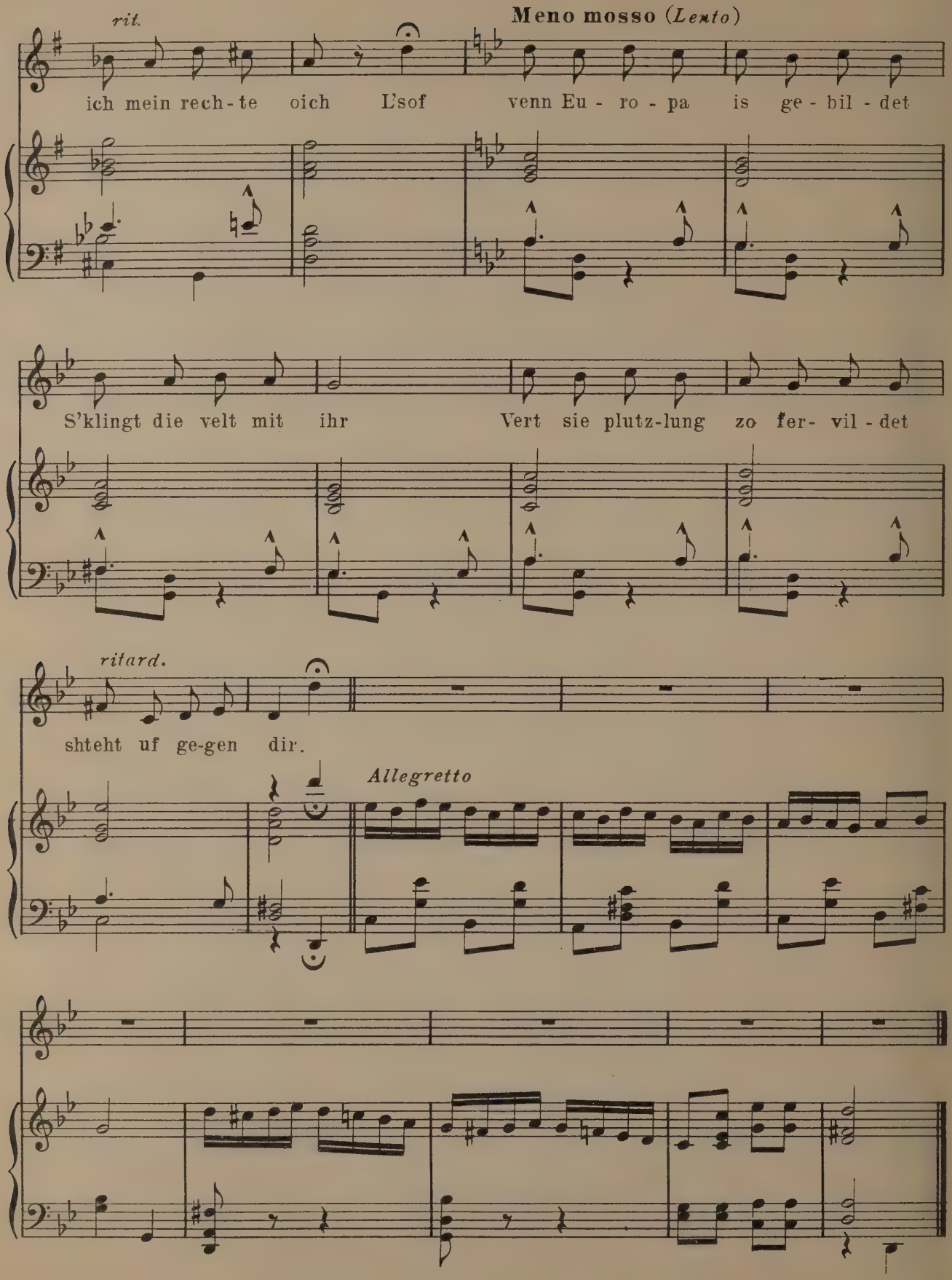
rit.
Meno mosso (Lento)
ich mein rech-te oich L'sof venn Eu - ro - pa is ge - bil - det
S'klingt die velt mit ihr Vert sie plutz-lung zo fer- vil - det
ritard.
shteht uf ge-gen dir.
Allegretto

Der Neinzenter Yohr Hundert

PART I

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

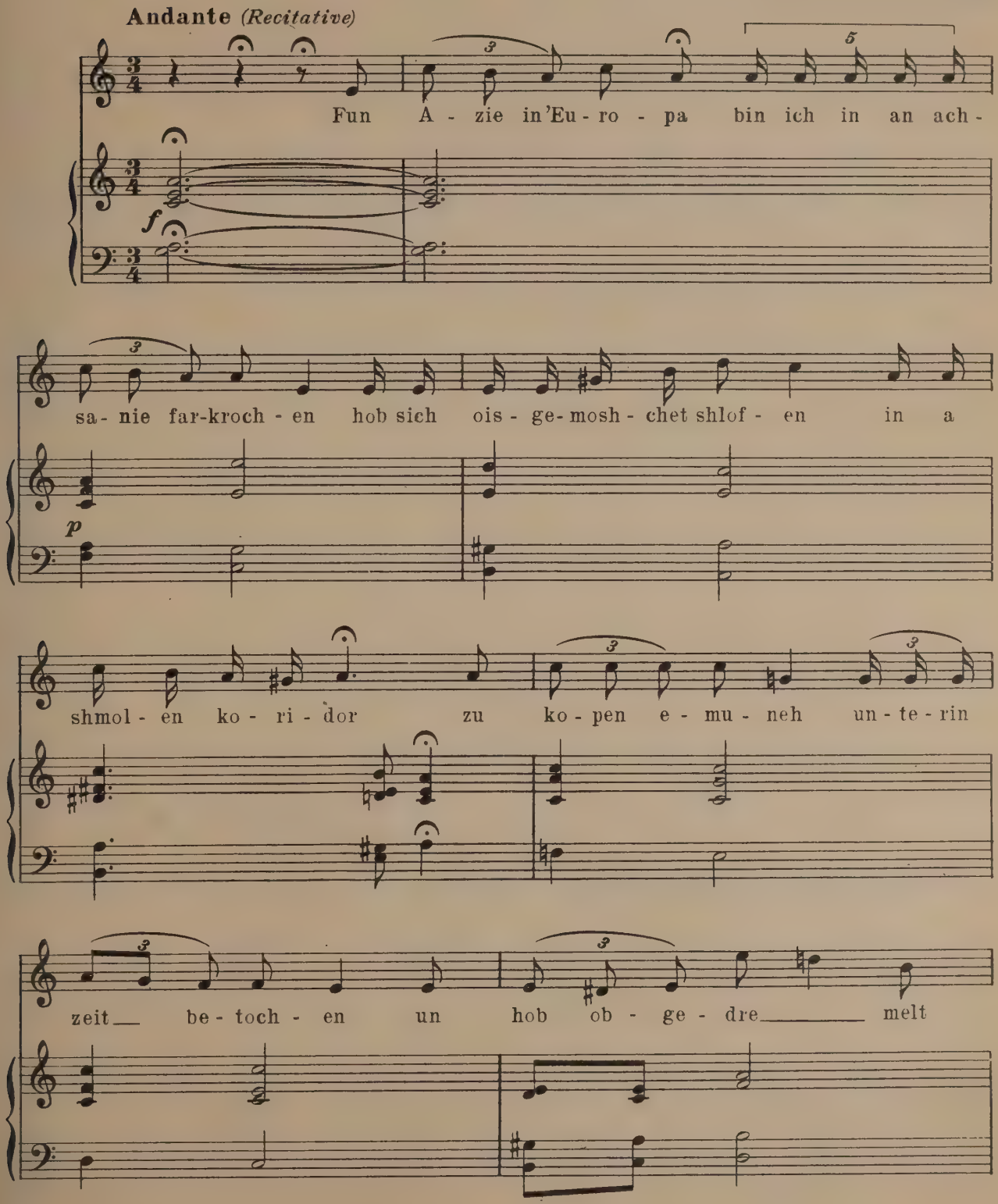
Andante (Recitative)
Fun A - zie in'Eu - ro - pa bin ich in an ach -
f
sa - nie far-kroch - en hob sich ois - ge-mosh - chet shlof - en in a
p
shmol - en ko - ri - dor zu ko - pen e - mu - neh un - te - rin
zeit be - toch - en un hob ob - ge - dre melt

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

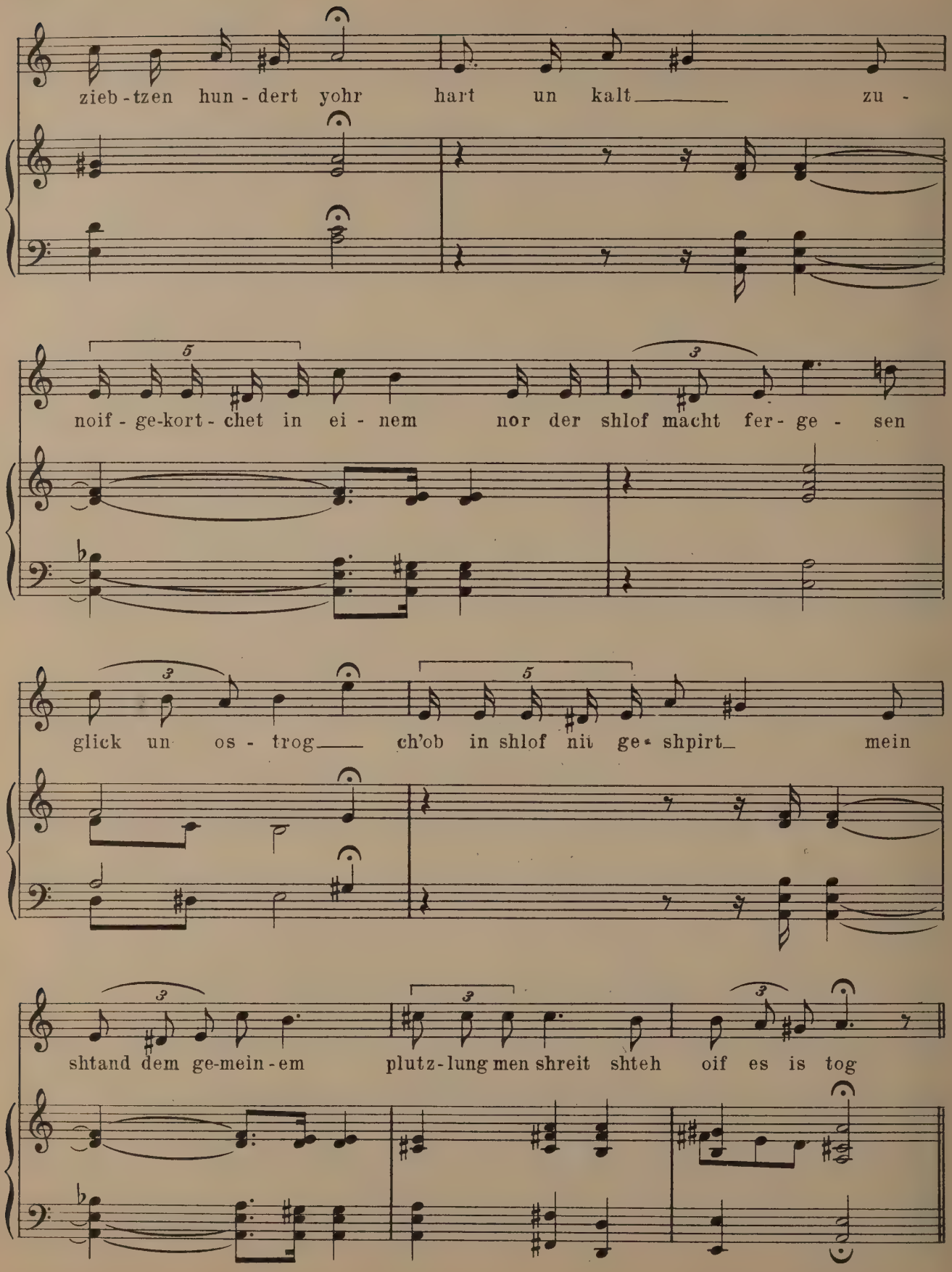
zieb-tzen hun-dert yohr hart un kalt zu-
noif-ge-kort-chet in ei-nem nor der shlof macht fer-ge-sen
glick un os-trog ch'ob in shlof nit ge-shpirt mein
shtand dem ge-mein-em plutz-lung men shreit shteh oif es is tog

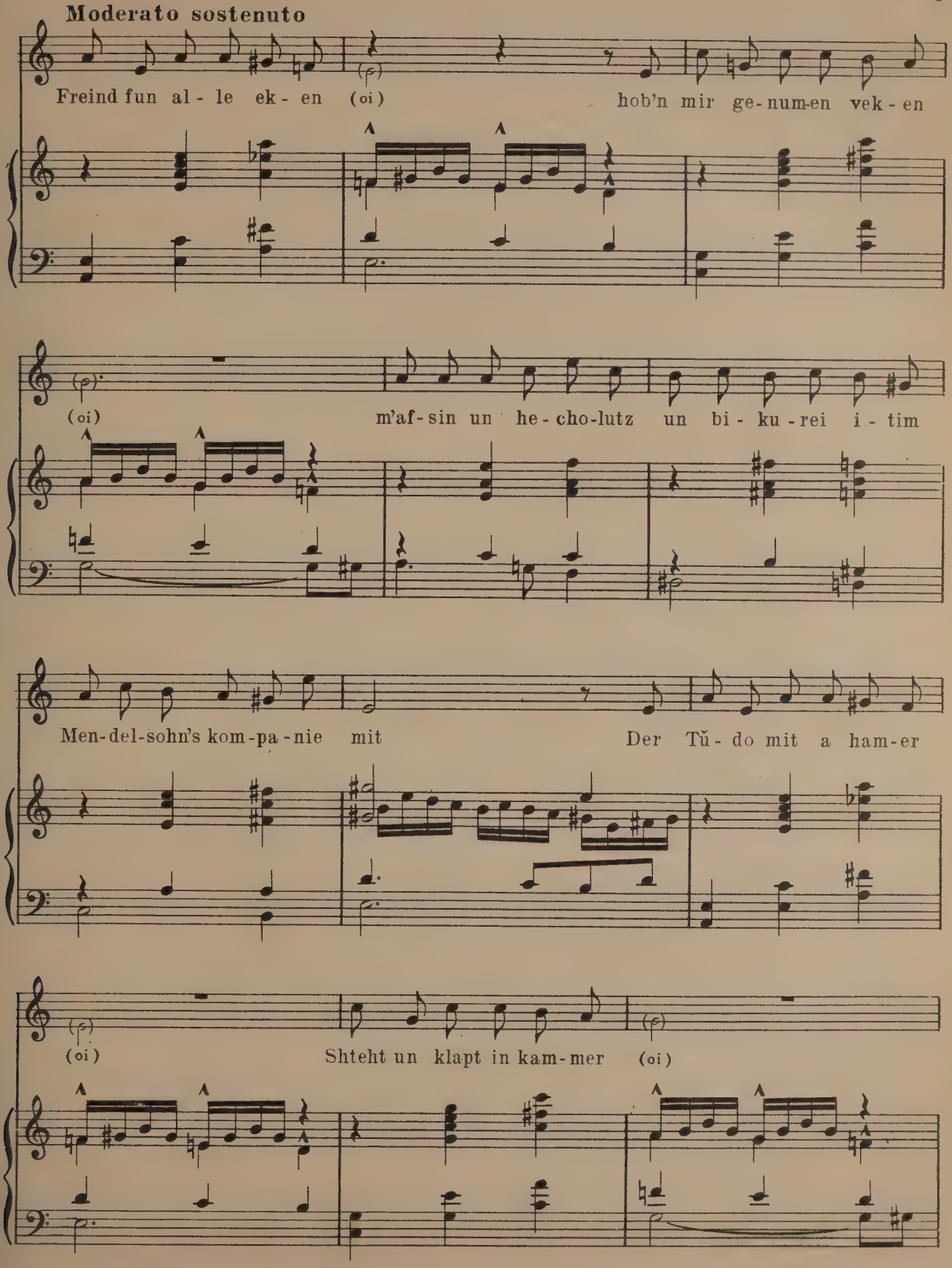
Moderato sostenuto
Freind fun al - le ek - en (oi) hob'n mir ge-num-en vek - en
(oi) m'af-sin un he-cho-lutz un bi - ku - rei i - tim
Men-del-sohn's kom-pa-nie mit Der Tŭ - do mit a ham-er
(oi) Shteht un klapt in kam-mer (oi)

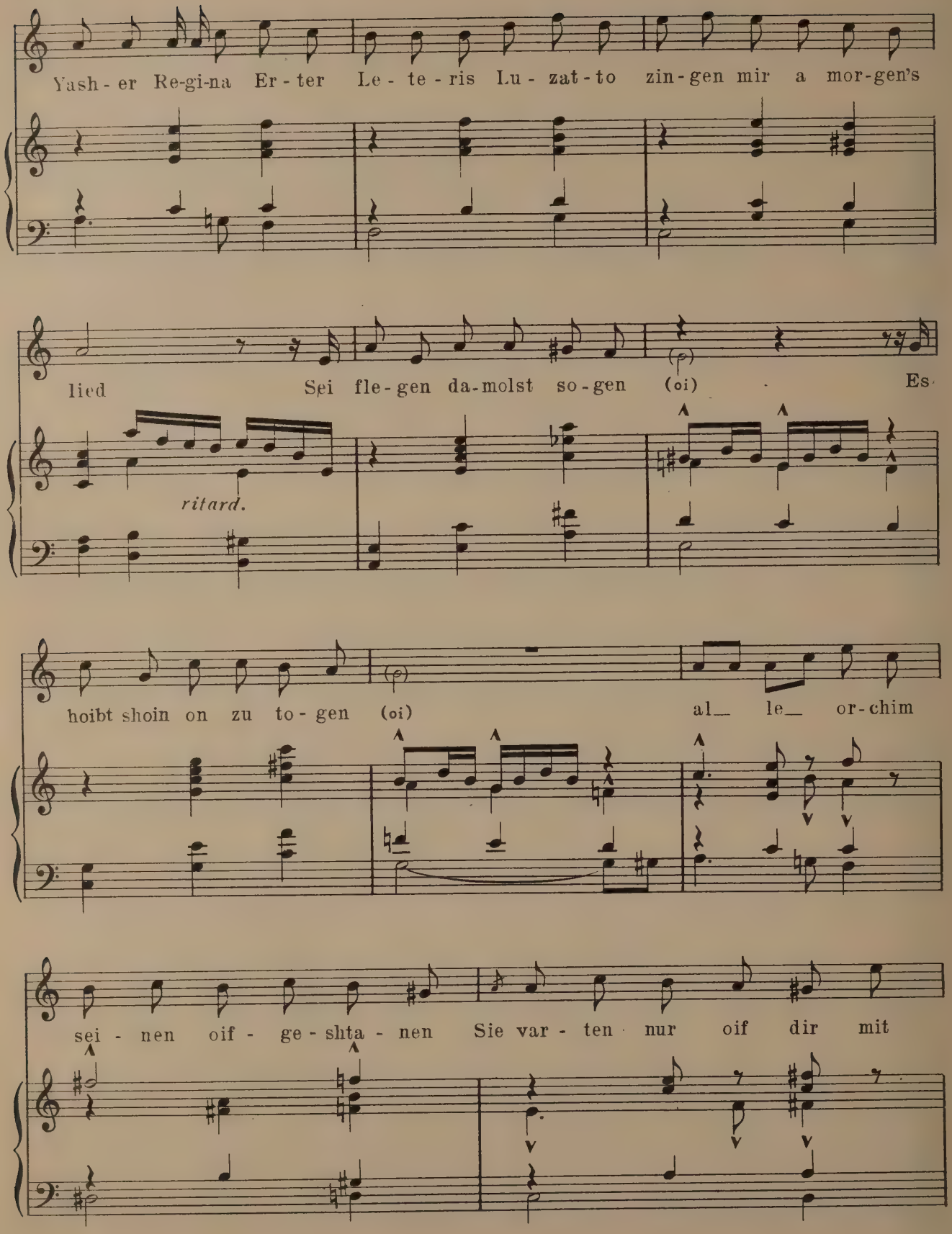
Yash - er Re-gi-na Er - ter Le - te - ris Lu - zat - to zin - gen mir a mor-gen's
lied Sei fle - gen da-molst so - gen (oi) Es
ritard.
hoibt shoin on zu to - gen (oi) al_ le_ or-chim
sei - nen oif - ge - shta - nen Sie var - ten nur oif dir mit

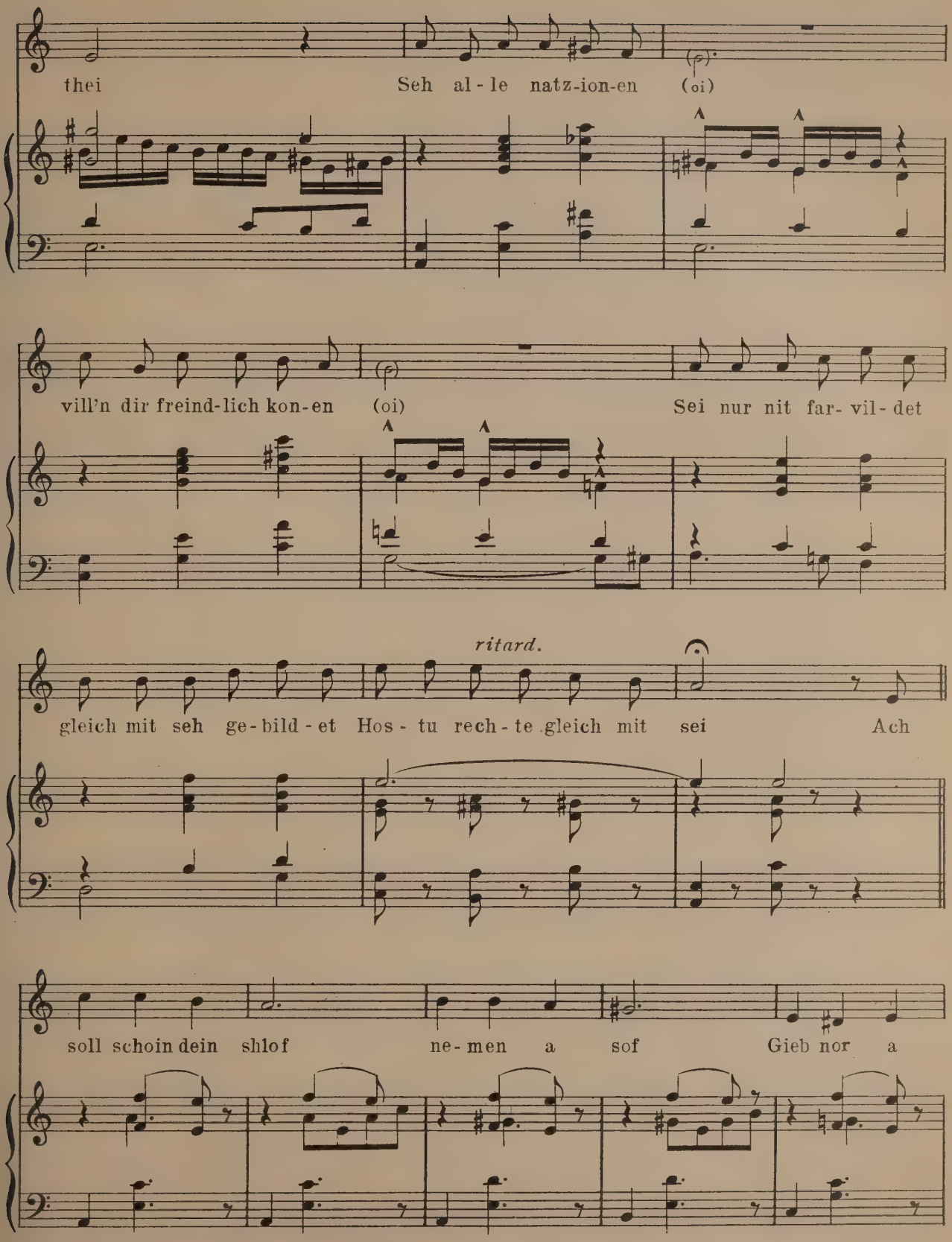
thei Seh al - le natz-ion-en (oi)
vill'n dir freind-lich kon-en (oi) Sei nur nit far- vil - det
ritard.
gleich mit seh ge-bild - et Hos - tu rech - te gleich mit sei Ach
soll schoin dein shlof ne - men a sof Gieb nor a

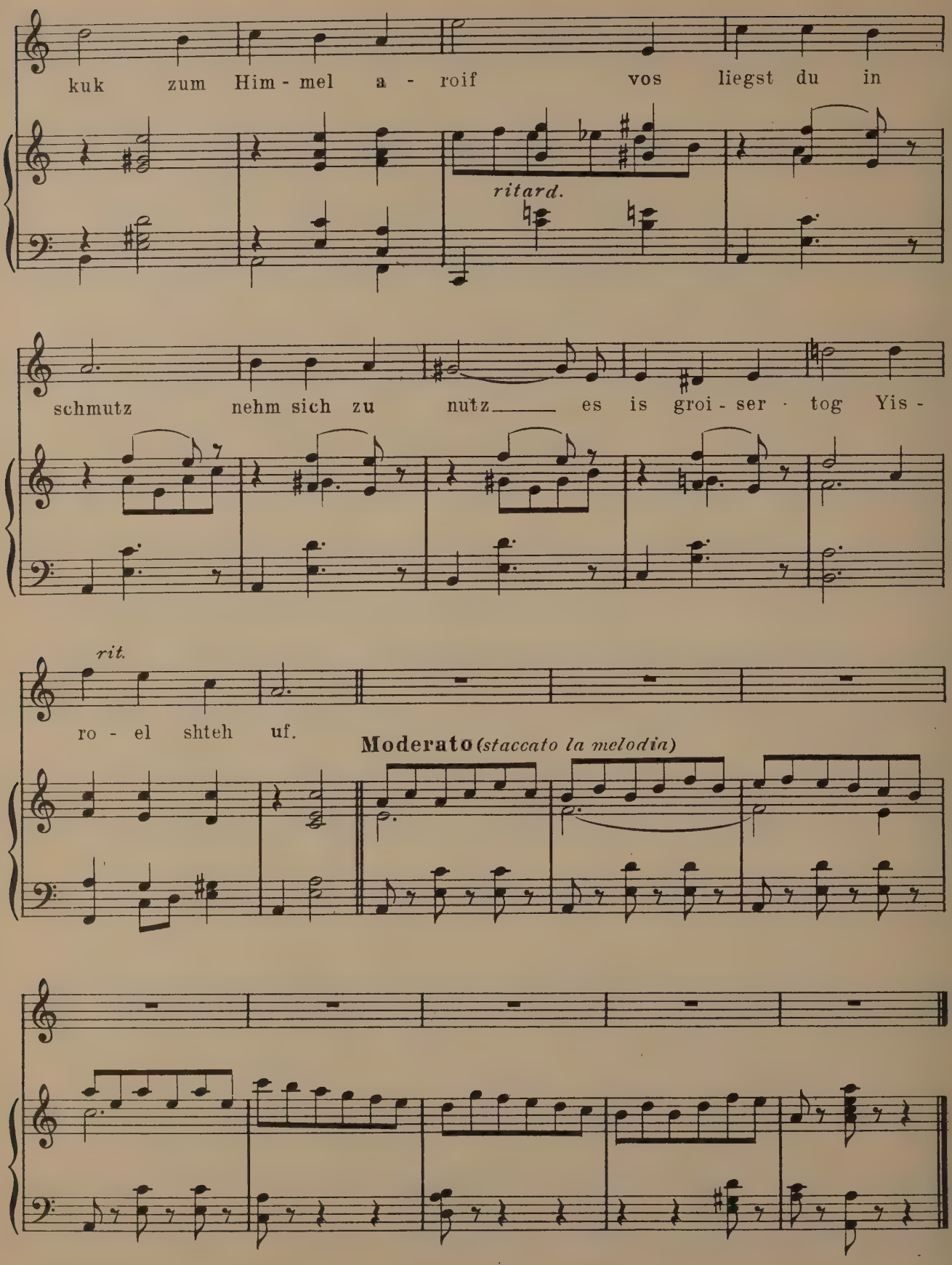
kuk zum Him - mel a - roif vos liegst du in
ritard.
schmutz nehm sich zu nutz es is groi - ser · tog Yis -
rit.
ro - el shteh uf.
Moderato (staccato la melodia)

Der Neinzenter Yohr Hundert

PART II

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

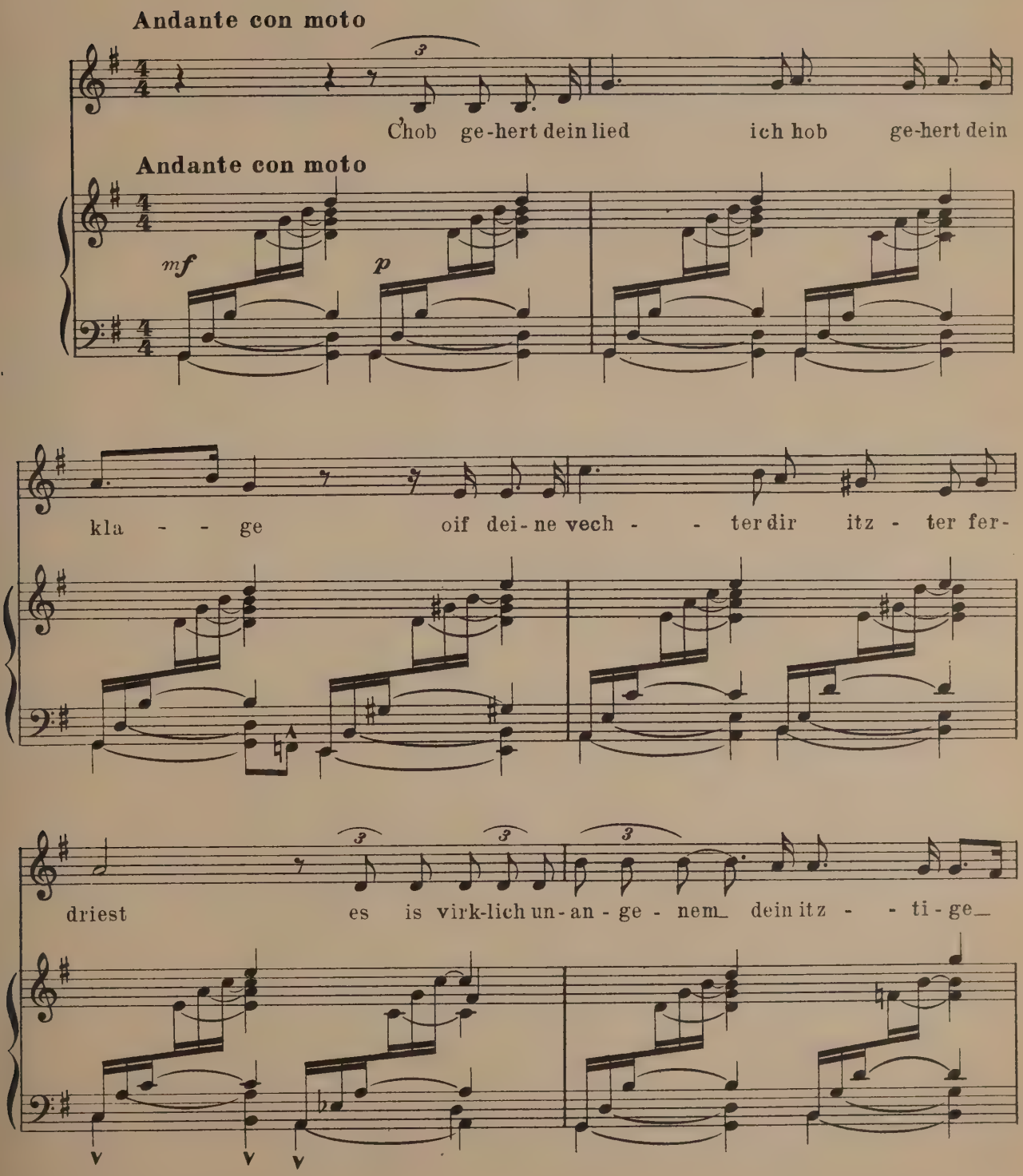
Andante con moto
Chob ge-hert dein lied ich hob ge-hert dein
Andante con moto
mf
p
kla - - ge oif dei-ne vech - - ter dir itz - ter fer-
driest es is virk-lich un-an-ge-nem dein itz - - ti-ge

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

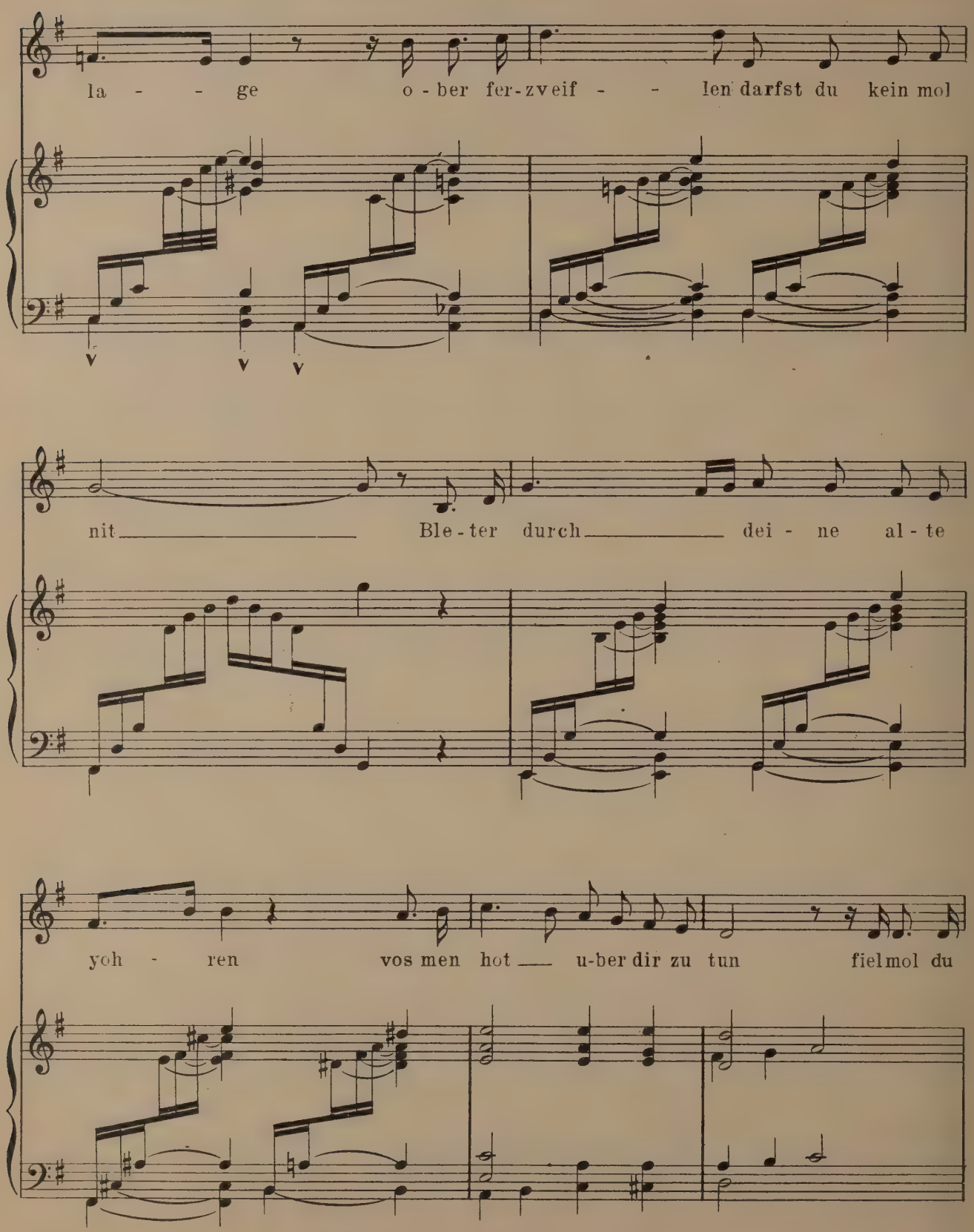
la - - ge o - ber fer-zveif - - len darfst du kein mol
nit Ble - ter durch dei - ne al - te
yoh - ren vos men hot u-ber dir zu tun fielmol du

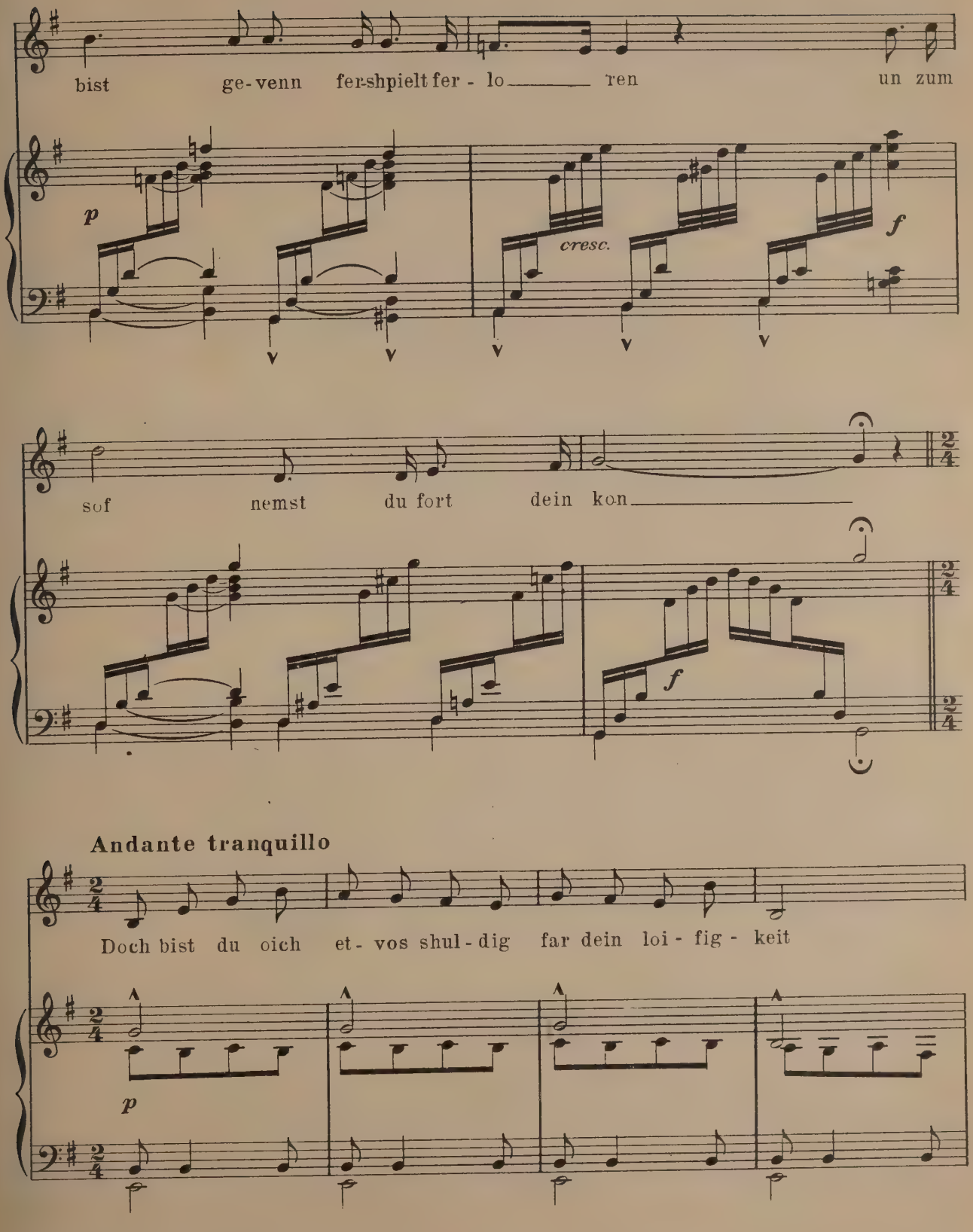
bist ge-venn fer-shpielt fer - lo ren un zum
p
cresc.
f
sof nemst du fort dein kon
f
Andante tranquillo
Doch bist du oich et- vos shul - dig far dein loi - fig - keit
p

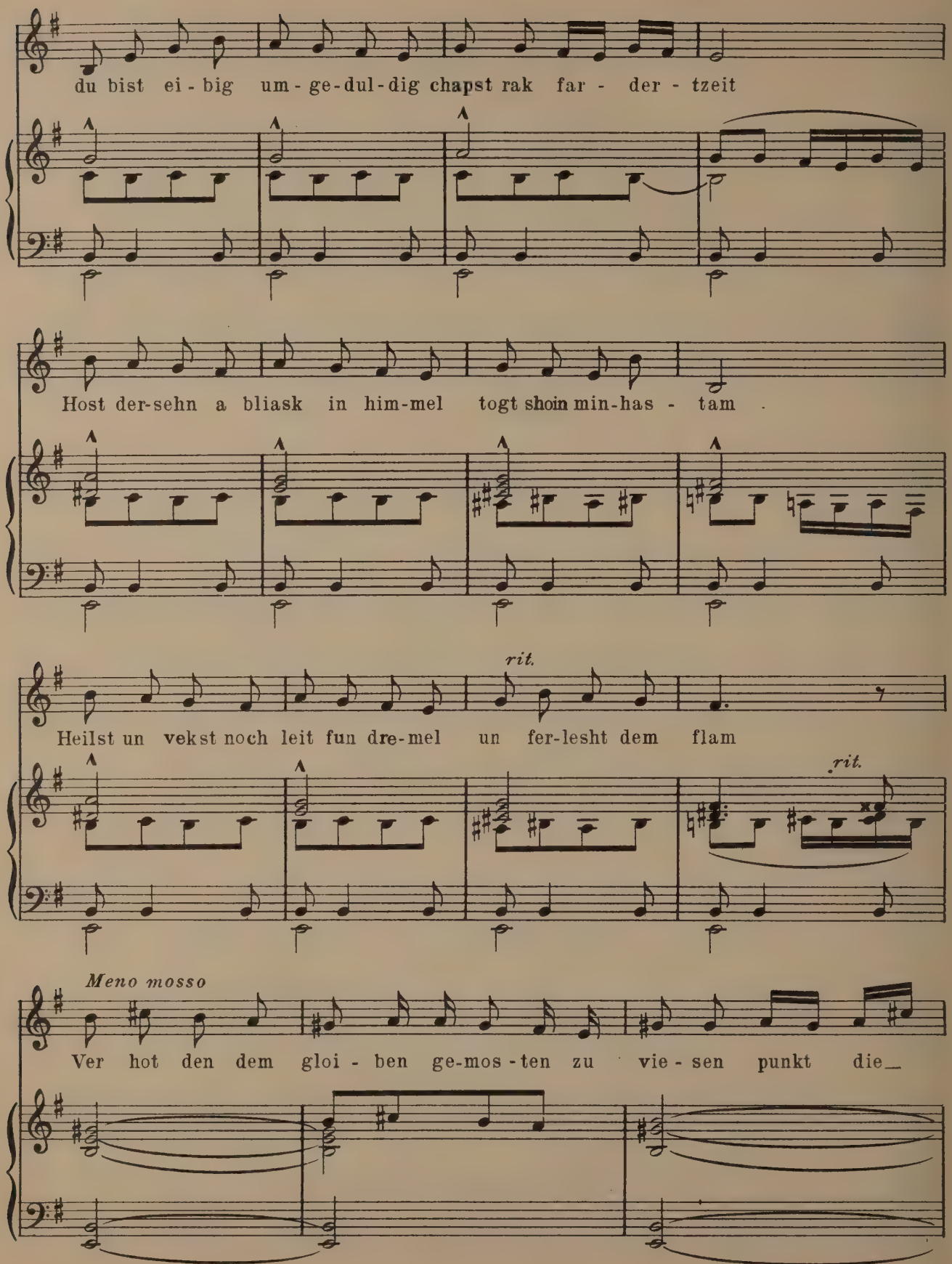
du bist ei - big um - ge-dul-dig chapst rak far - der - tzeit
Host der-sehn a bliask in him-mel togt shoin min-has - tam
rit.
Heilst un vekst noch leit fun dre-mel un fer-lesht dem flam
rit.
Meno mosso
Ver hot den dem gloi - ben ge-mos - ten zu vie - sen punkt die_

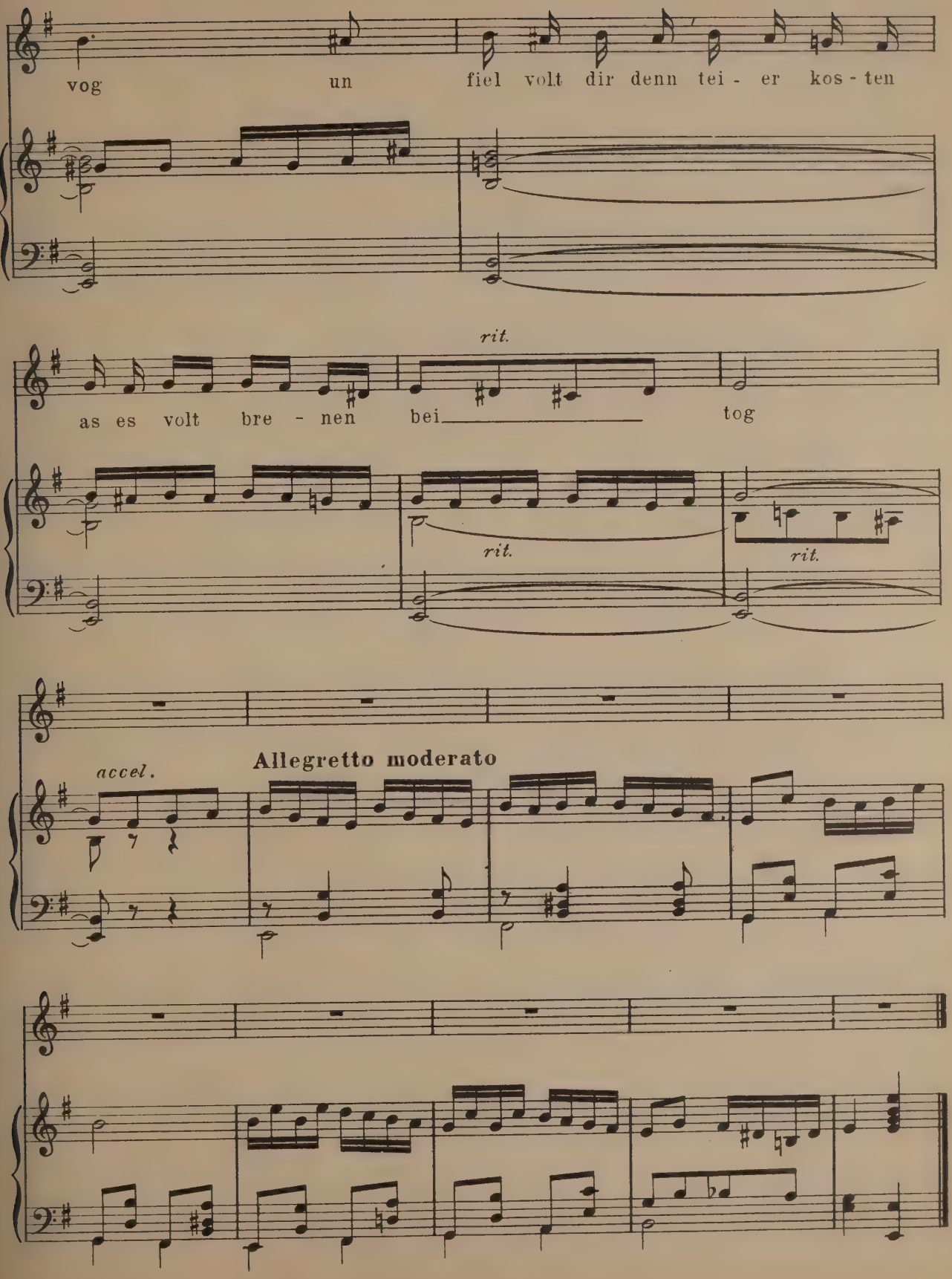
vog un fiel volt dir denn tei - er kos - ten
rit.
as es volt bre - nen bei tog
rit.
rit.
accel.
Allegretto moderato

Meine Gefihle

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

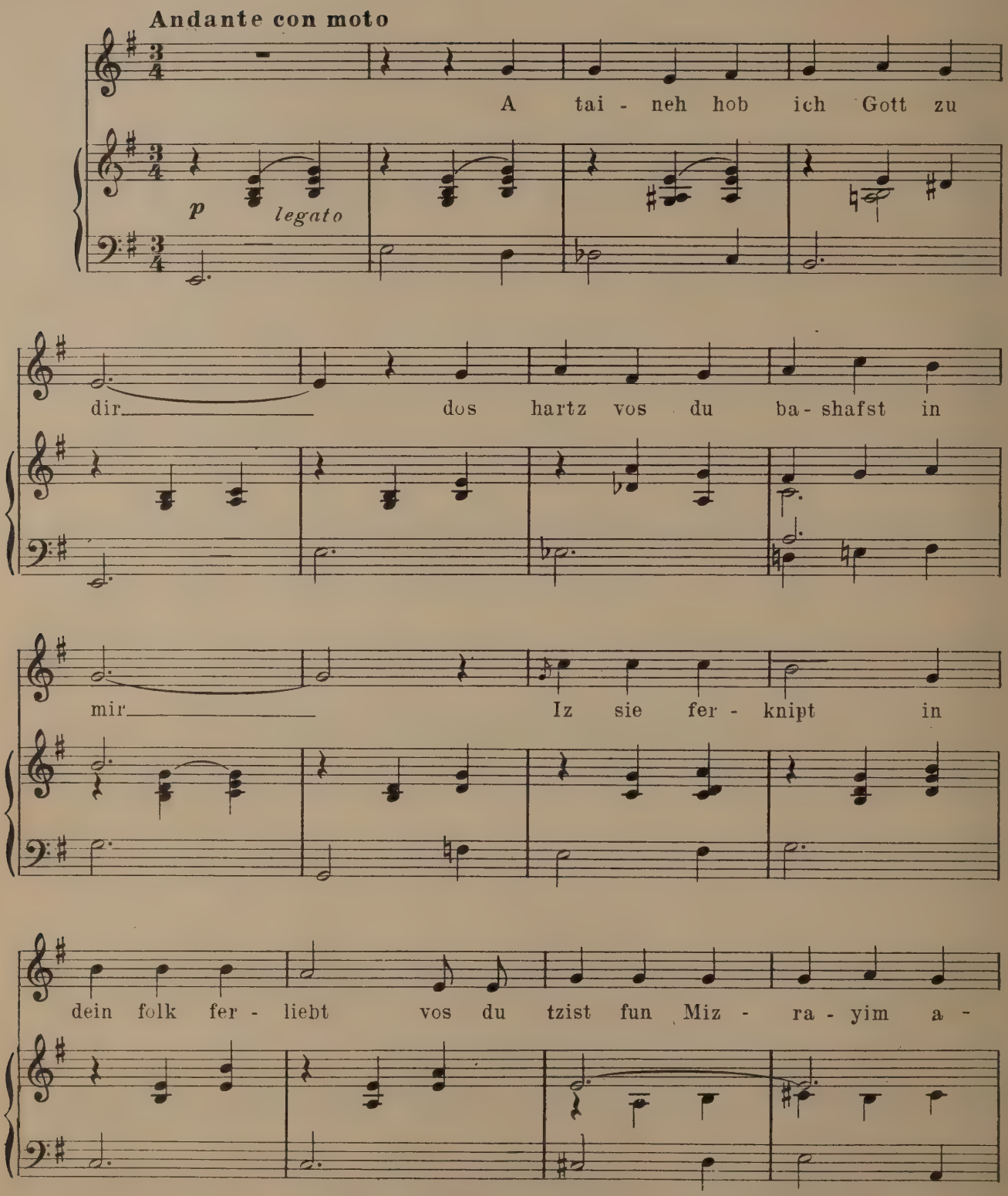
Andante con moto
A tai - neh hob ich Gott zu
p
legato
dir dos hartz vos du ba - shafst in
mir Iz sie fer - knipt in
dein folk fer - liebt vos du tzist fun Miz - ra - yim a -

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

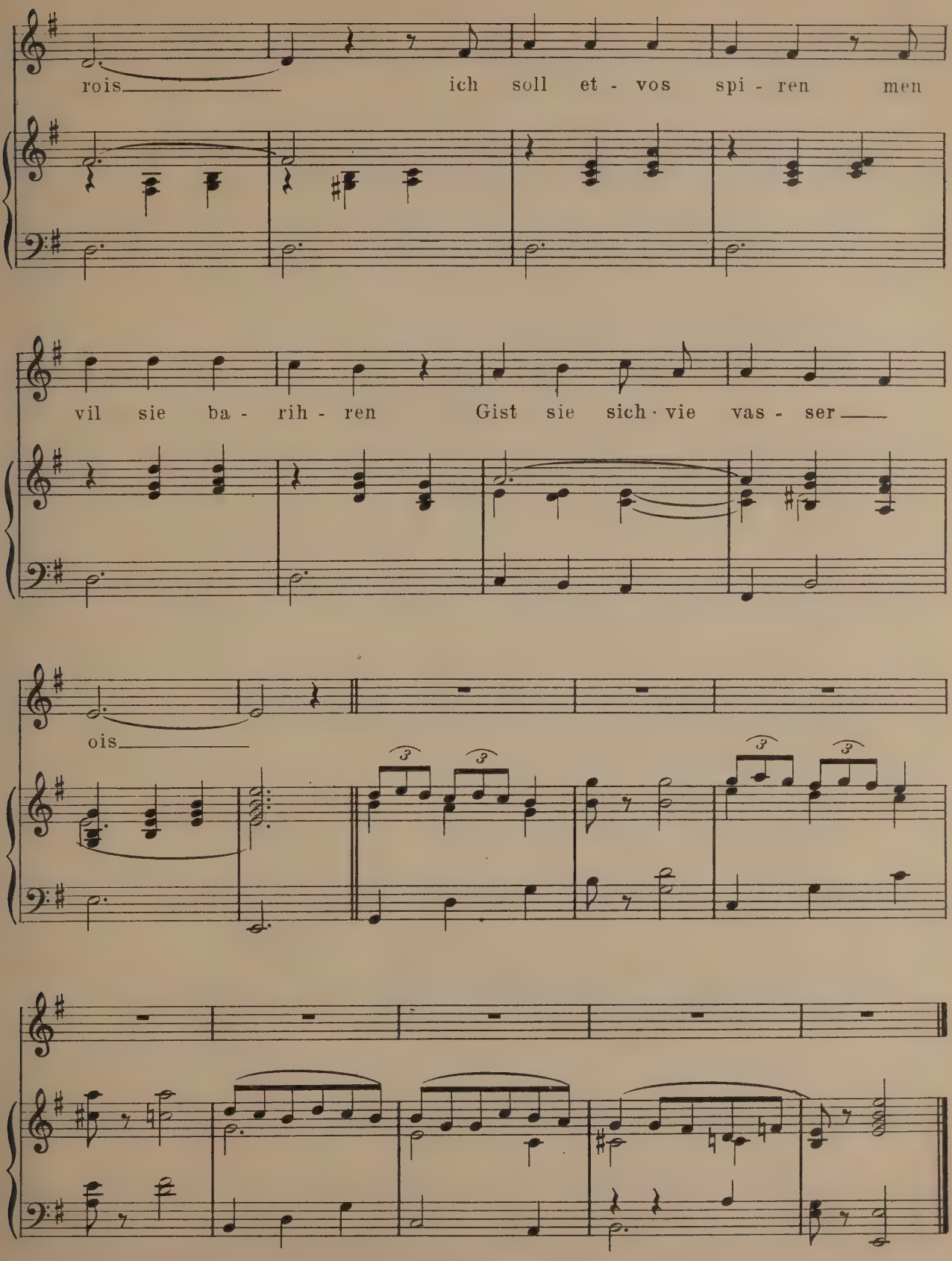
rois ich soll et - vos spi - ren men
vil sie ba - rih - ren Gist sie sich · vie vas - ser
ois

Elegie Levanda
1885

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

Andantino lamentoso

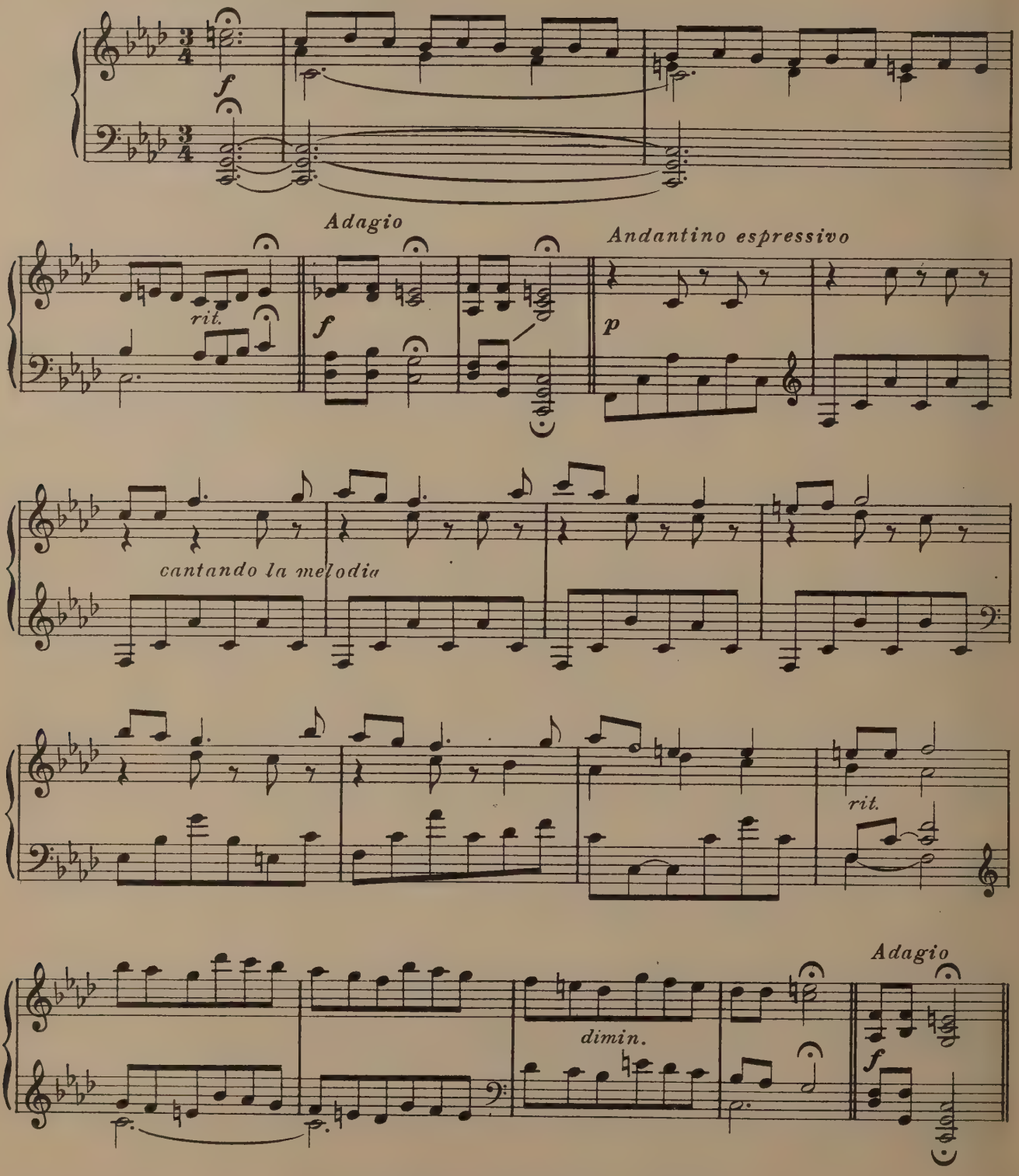

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

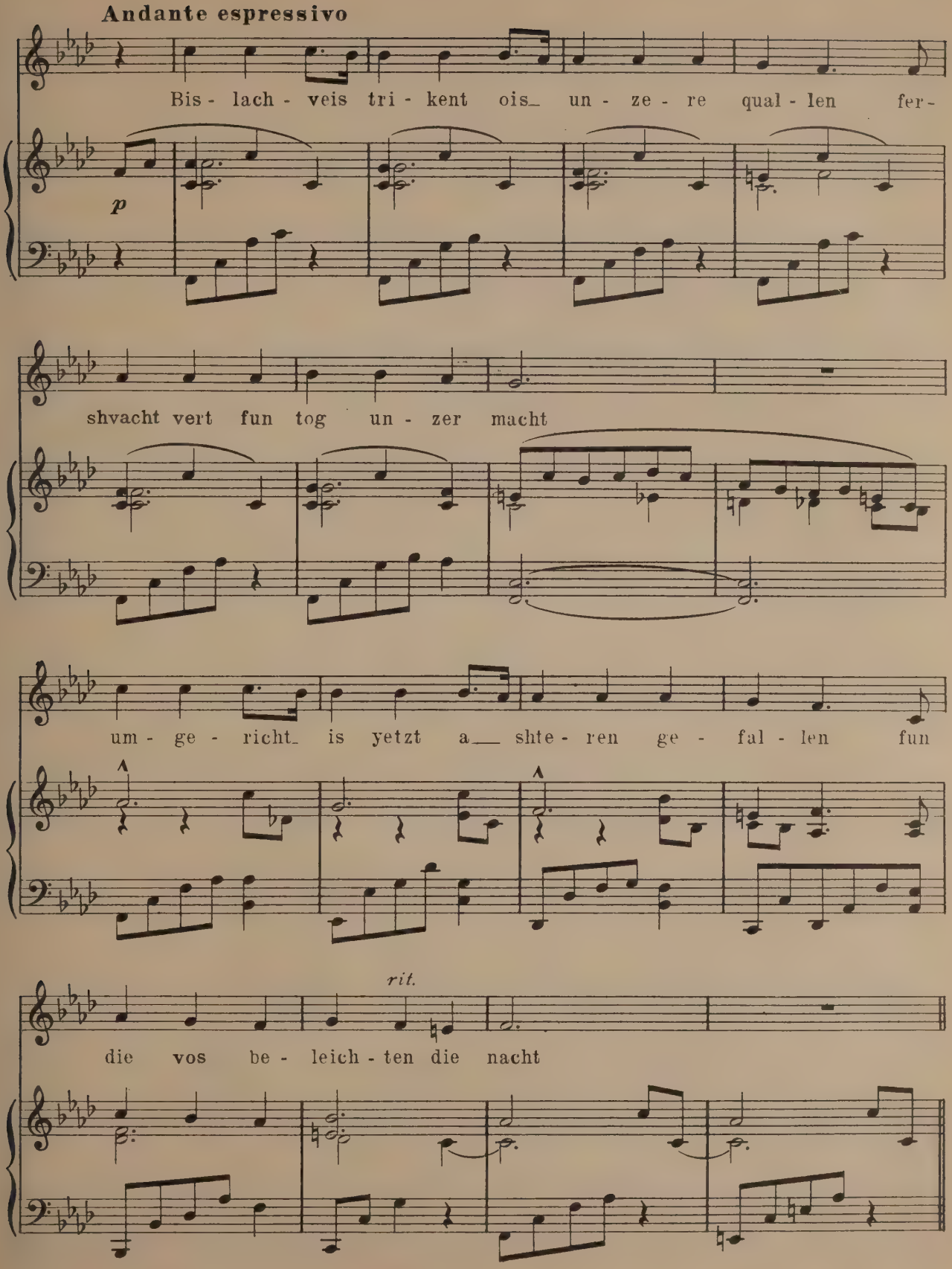
Andante espressivo
Bis - lach - veis tri - kent ois un - ze - re qual - len fer -
p
shvacht vert fun tog un - zer macht
um - ge - richt is yetzt a shte - ren ge - fal - len fun
rit.
die vos be - leich - ten die nacht

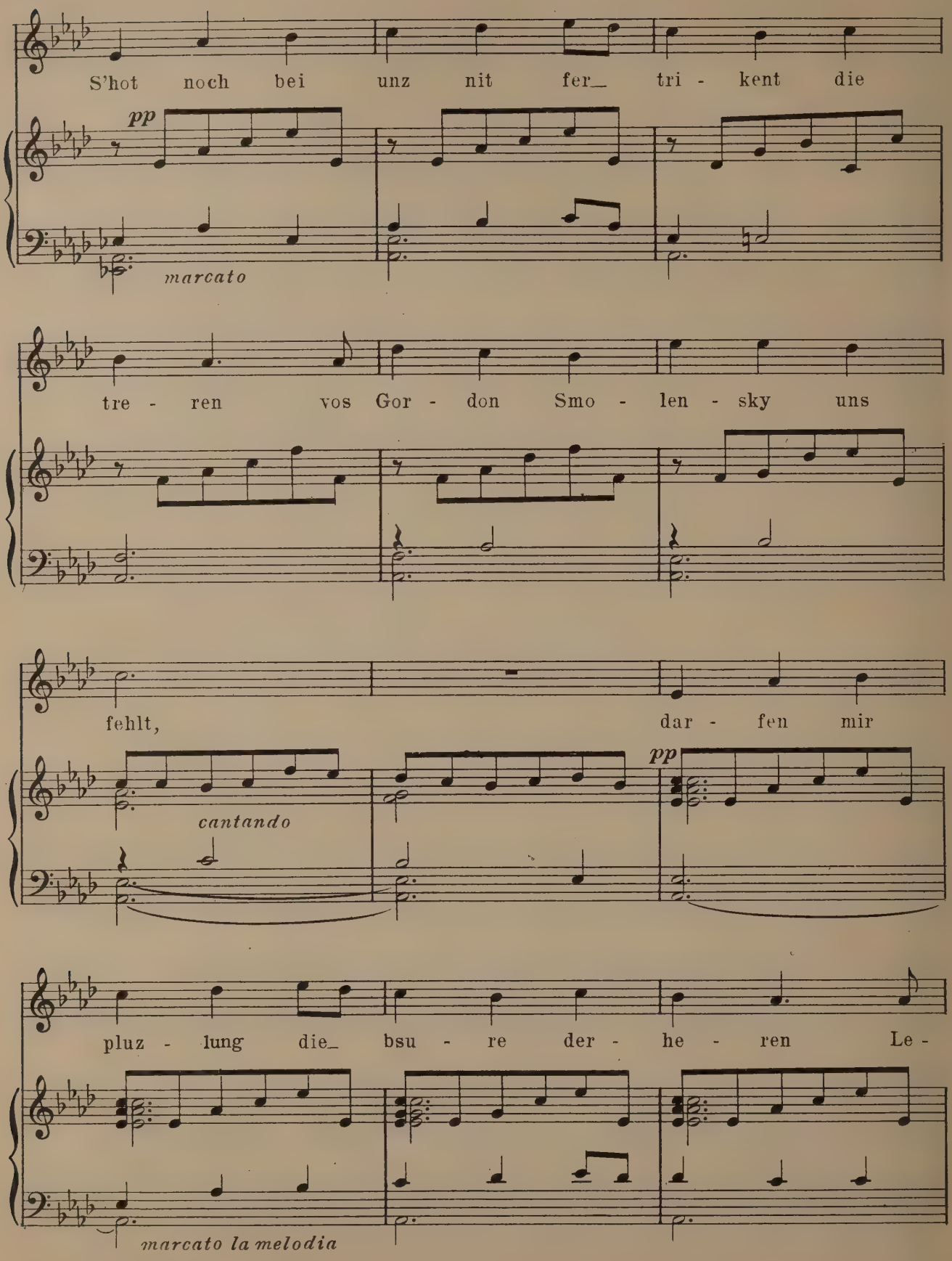
S'hot noch bei unz nit fer_ tri - kent die
pp
marcato
tre - ren vos Gor - don Smo - len - sky uns
fehlt, dar - fen mir
cantando
pp
pluz - lung die_ bsu - re der - he - ren Le -
marcato la melodia

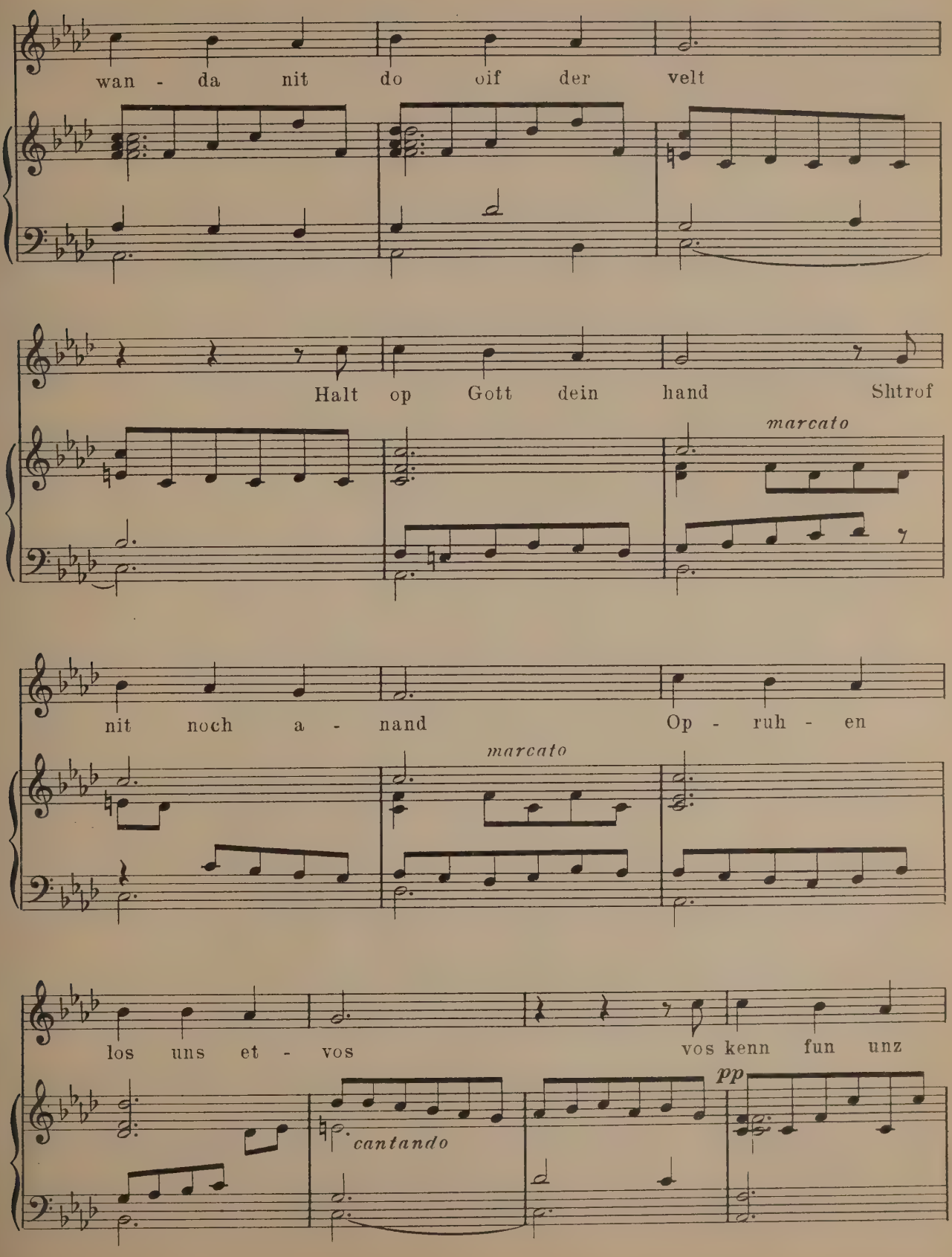
wan - da nit do oif der velt
Halt op Gott dein hand Shtrof
marcato
nit noch a - nand Op - ruh - en
marcato
los uns et - vos vos kenn fun unz
cantando
pp

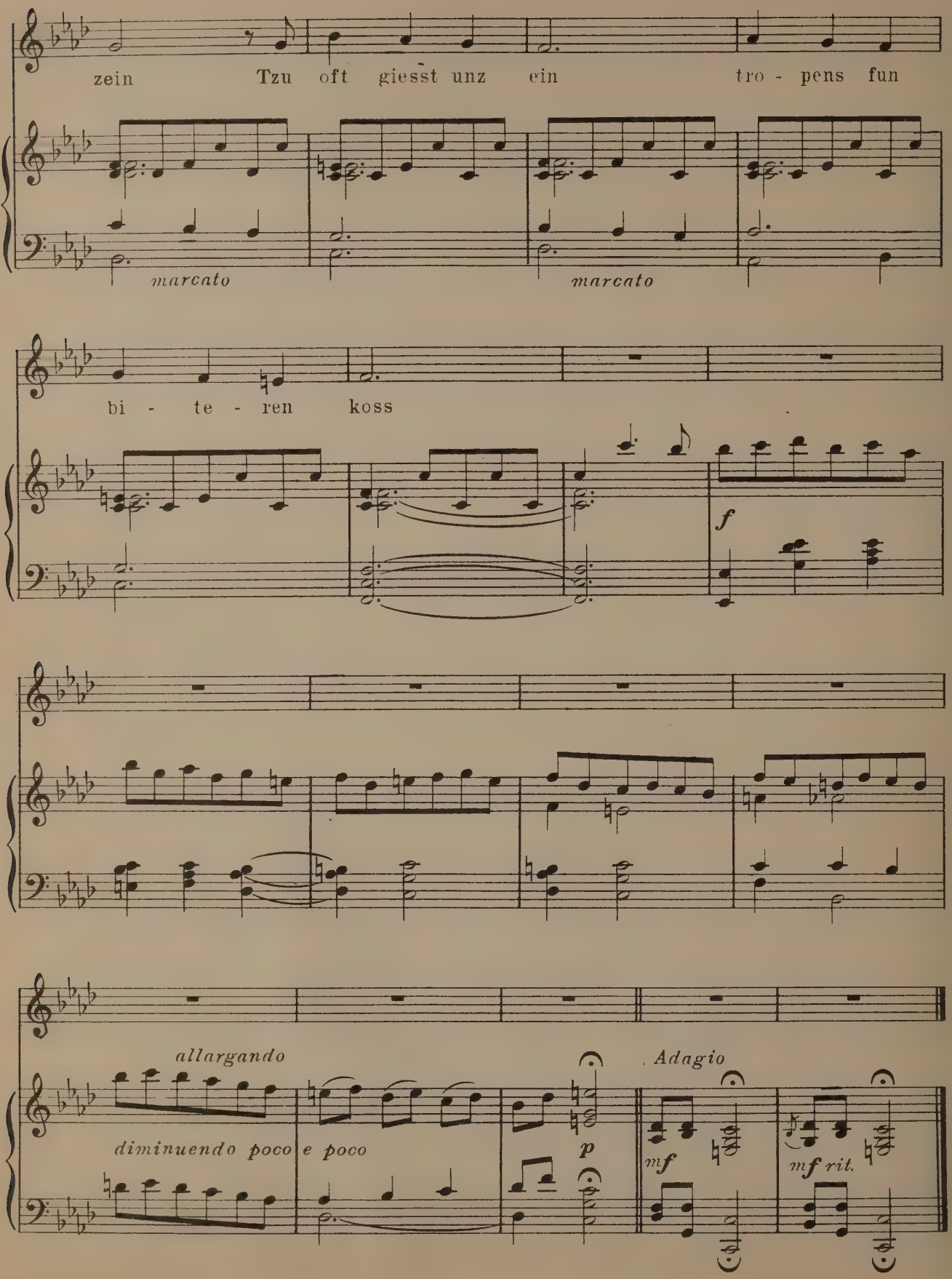
zein Tzu oft giesst unz ein tro - pens fun
marcato
marcato
bi - te - ren koss
f
allargando
diminuendo poco e poco
p
Adagio
mf
mf rit.

Dos Lied fun dem Eizenbahn

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

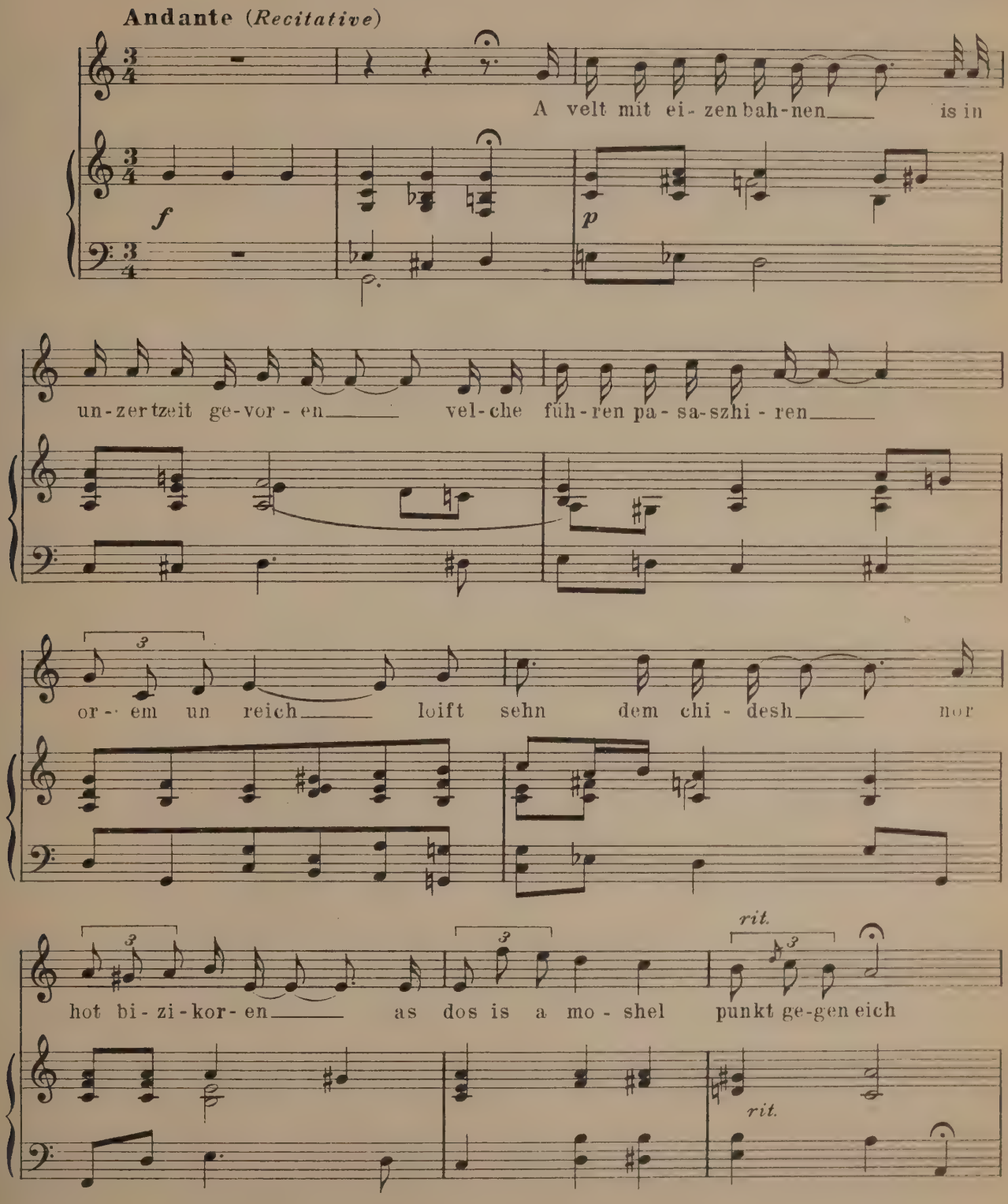
Andante (Recitative)
A velt mit ei- zen bah-nen is in
f
p
un-zer tzeit ge-vor - en vel-che füh-ren pa- sa-szhi - ren
or - em un reich loift sehn dem chi - desh nor
hot bi- zi-kor- en as dos is a mo - shel punkt ge-gen eich
rit.
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

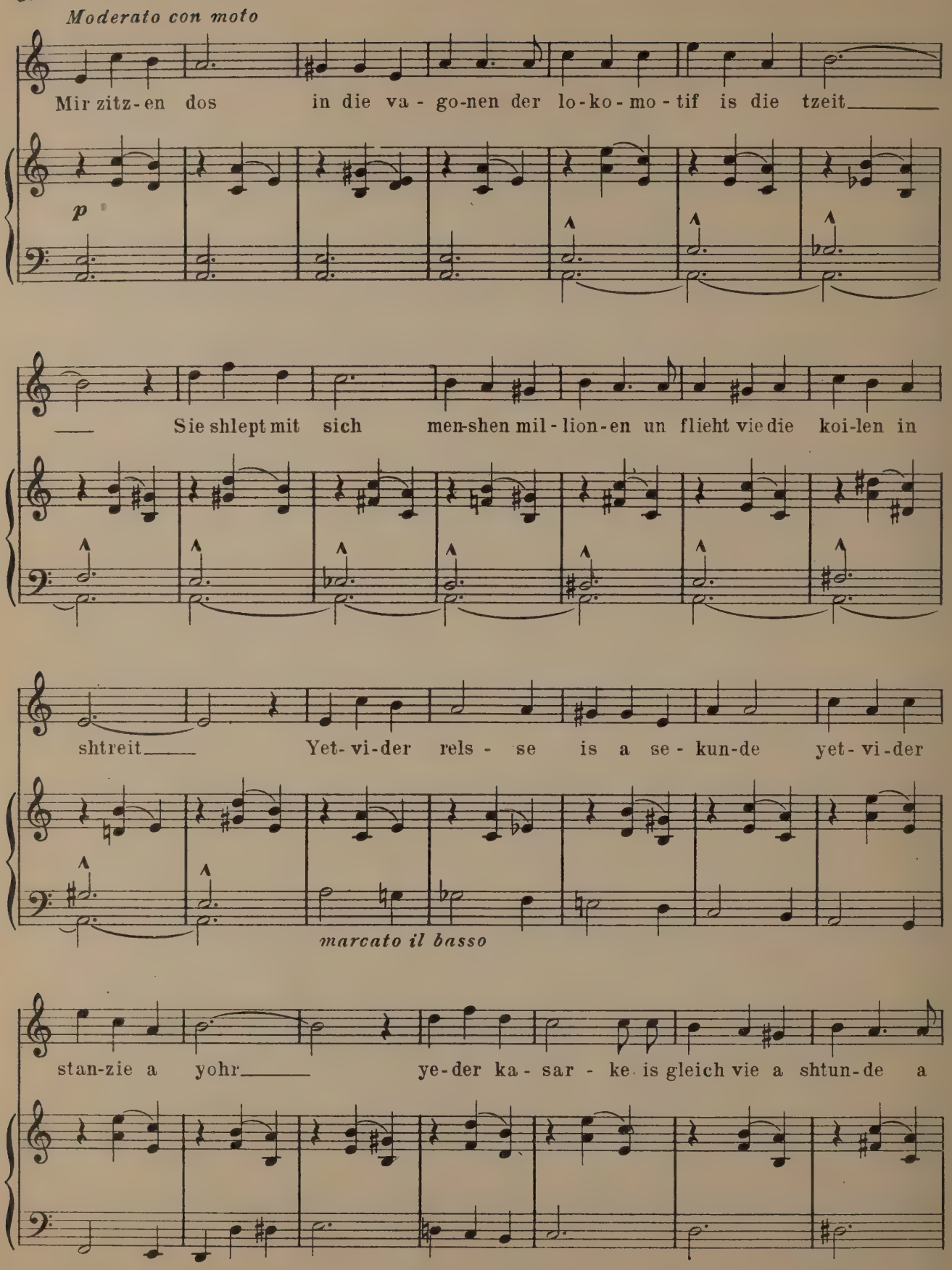
Moderato con moto
Mir zitz-en dos in die va - go-nen der lo-ko-mo-tif is die tzeit
p
Sie shlept mit sich men-shen mil-lion-en un flieht vie die koi-len in
shtreit Yet-vi-der rels - se is a se-kun-de yet-vi-der
marcato il basso
stan-zie a yohr ye-der ka-sar - ke is gleich vie a shtun-de a

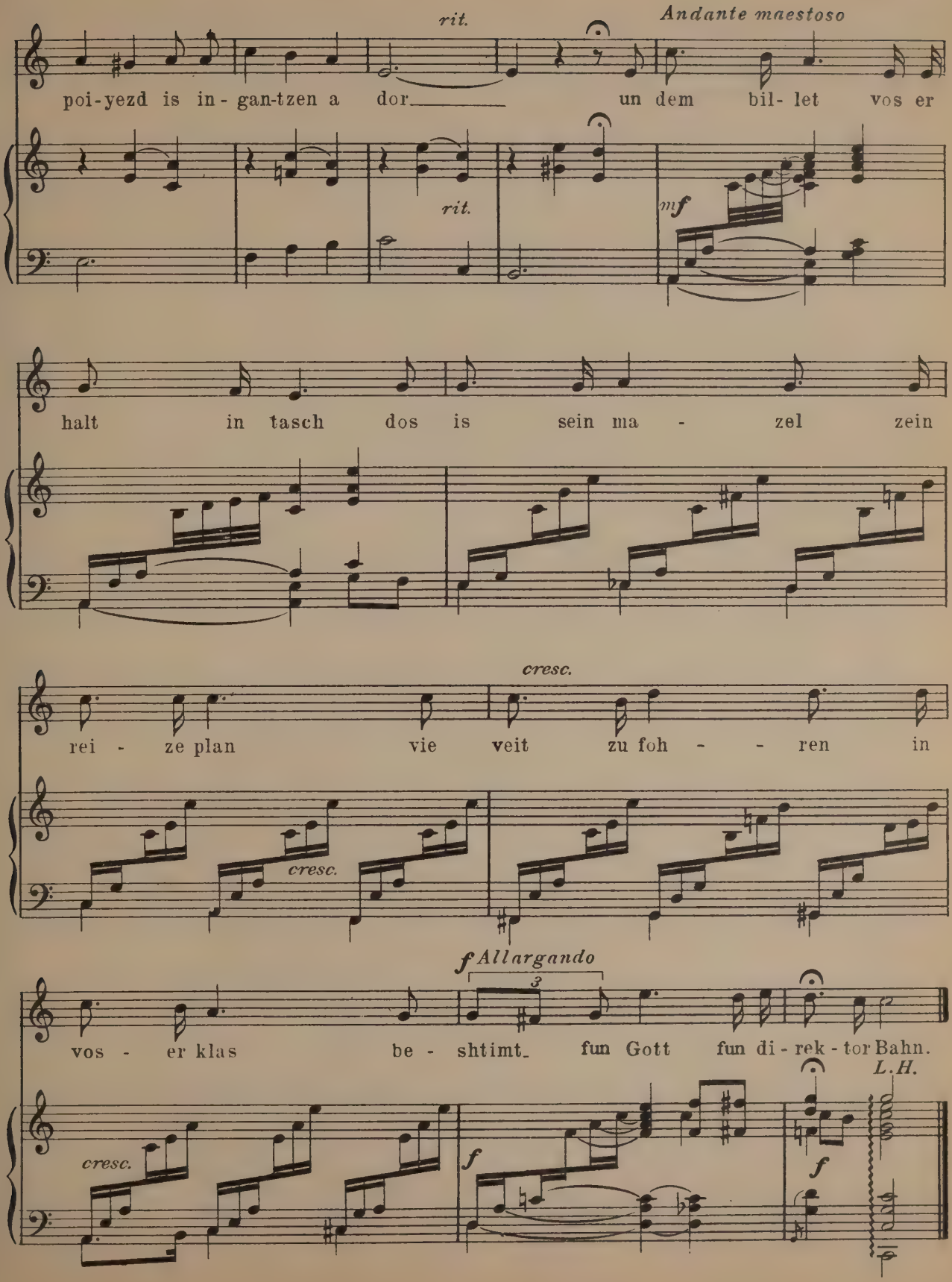
rit.
Andante maestoso
poi-yezd is in-gan-tzen a dor un dem bil-let vos er
rit.
mf
halt in tasch dos is sein ma-zel zein
cresc.
rei-ze plan vie veit zu foh--ren in
cresc.
f Allargando
3
vos-er klas be-shtimt fun Gott fun di-rek-tor Bahn.
L.H.
cresc.
f
f

Reb Jacob, M'shalem

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

Andante recitative

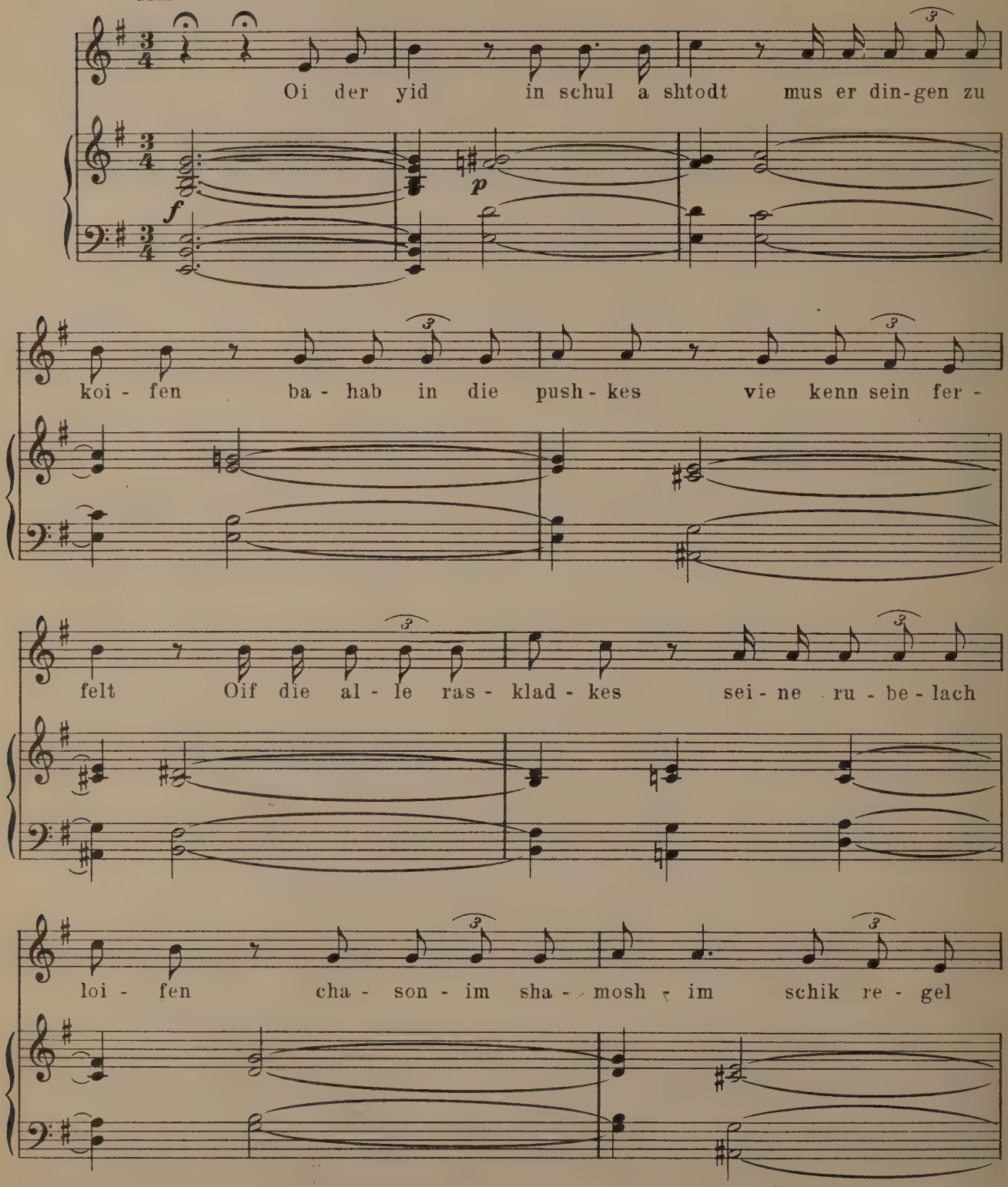
Oi der yid in schul a shtodt mus er din-gen zu
koi - fen ba - hab in die push - kes vie kenn sein fer -
felt Oif die al - le ras - klad - kes sei - ne ru - be - lach
loi - fen cha - son - im sha - mosh - im schik re - gel

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

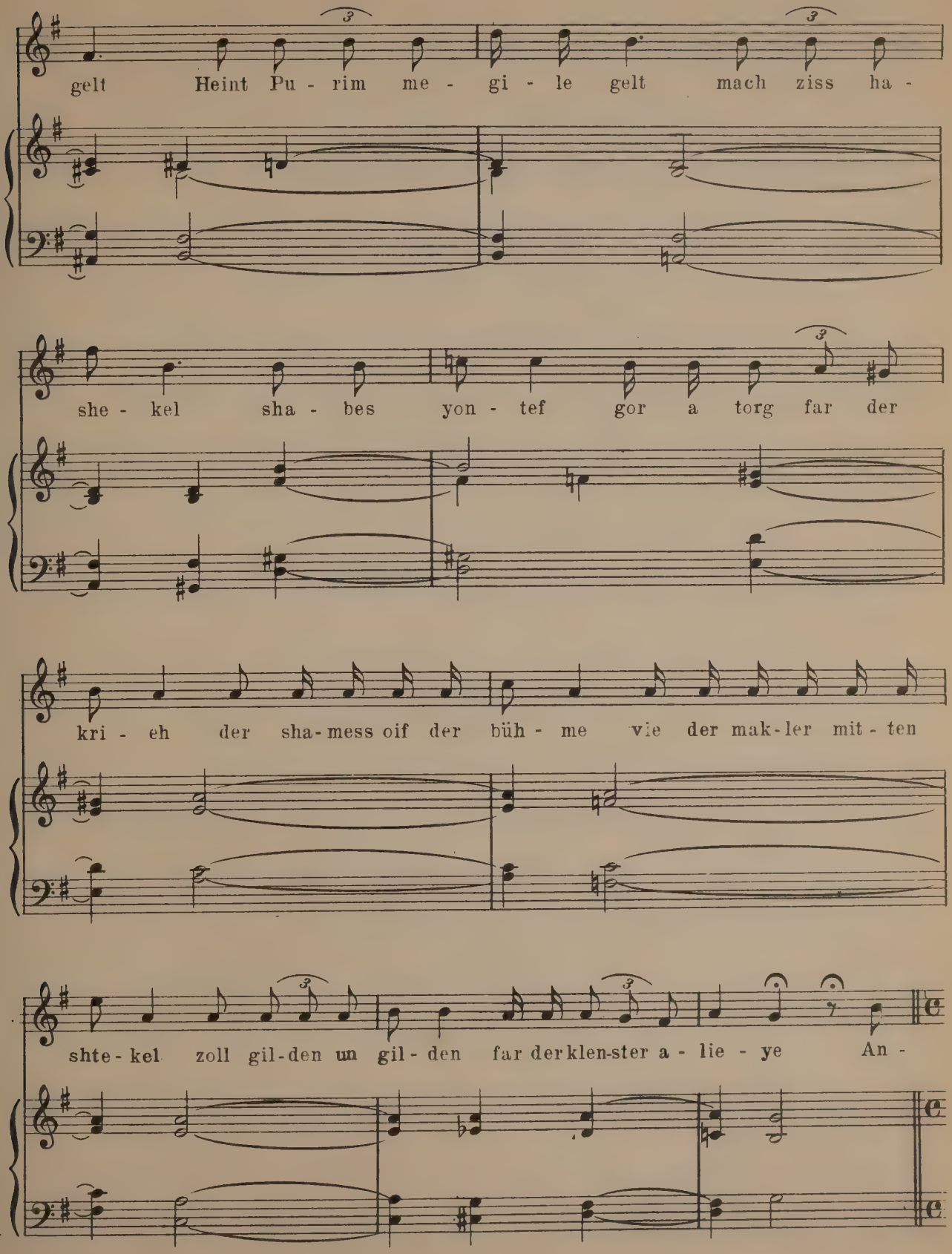
gelt Heint Pu - rim me - gi - le gelt mach ziss ha -
she - kel sha - bes yon - tef gor a torg far der
kri - eh der sha-mess oif der büh - me vie der mak-ler mit - ten
shte - kel zoll gil-den un gil - den far der klen-ster a - lie - ye An -

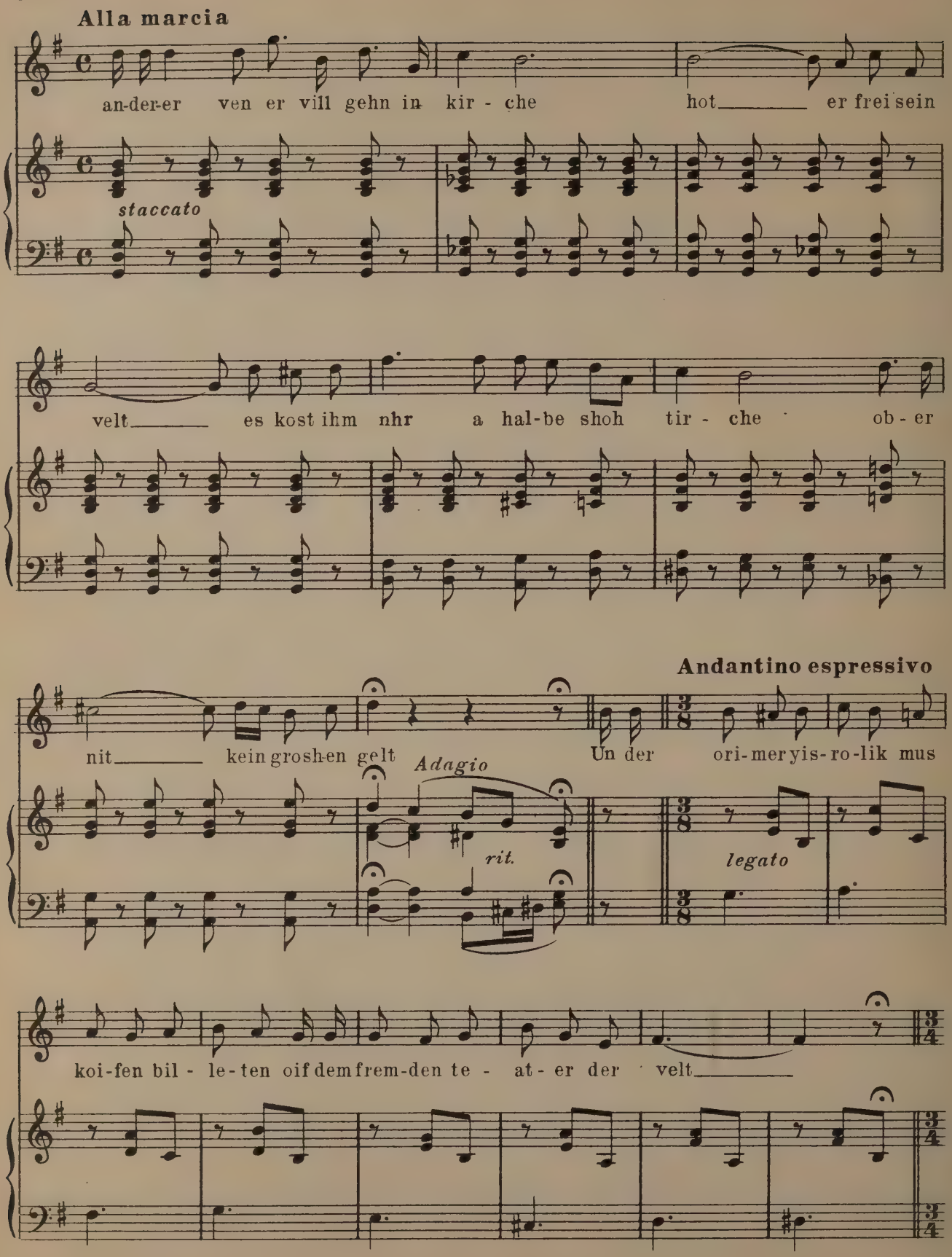
Alla marcia
an-der-er ven er vill gehn in kir - che hot_____ er frei sein
staccato
velt_____ es kost ihm nhr a hal-be shoh tir - che ob - er
Andantino espressivo
nit_____ kein grosh-en gelt
Adagio
rit.
Un der ori-mer yis-ro-lik mus
legato
koi-fen bil - le-ten oif dem frem-den te - at - er der velt_____

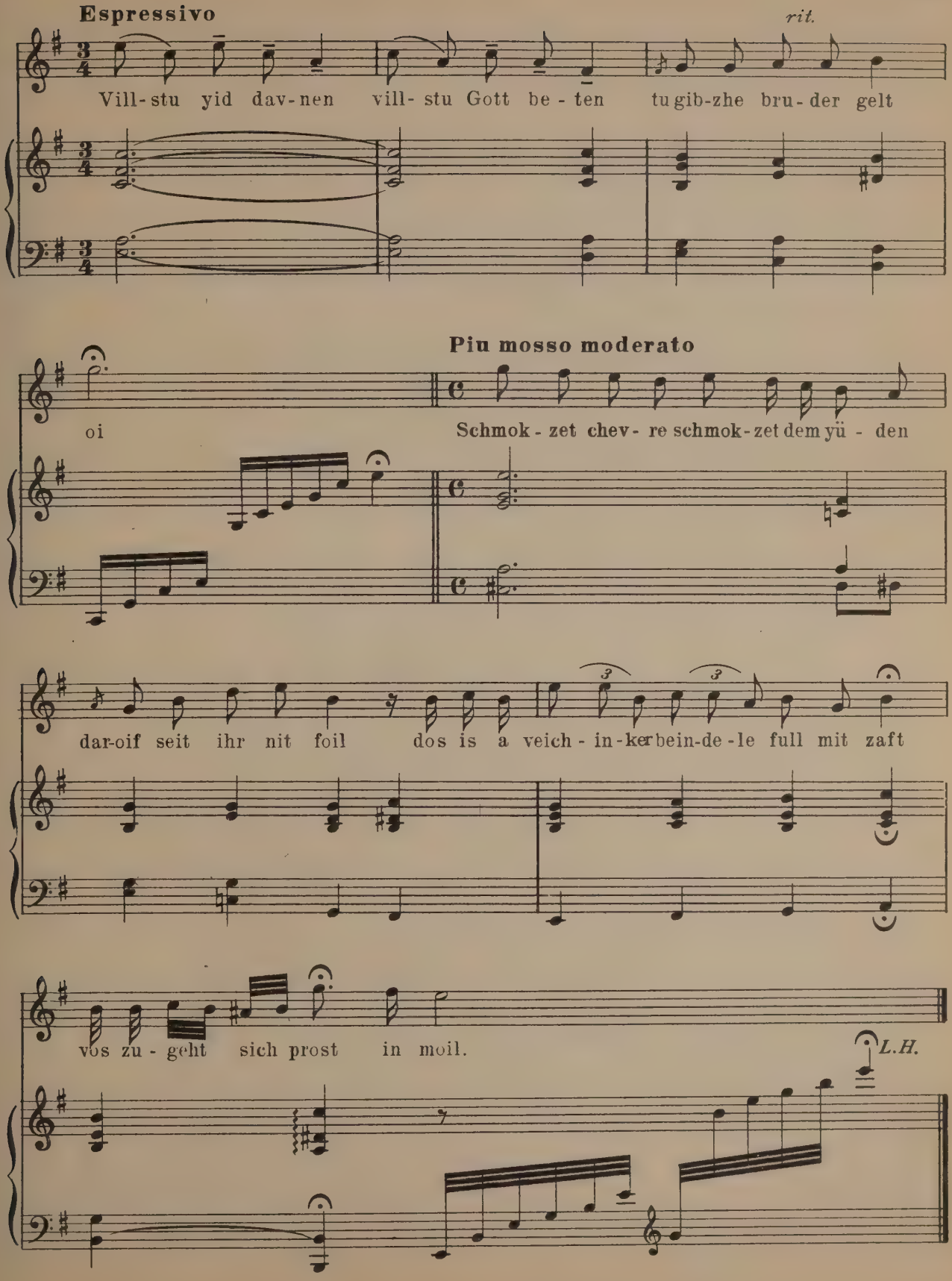
Espressivo
rit.
Vill-stu yid dav-nen vill-stu Gott be-ten tu gib-zhe bru-der gelt
Piu mosso moderato
oi
Schmok-zet chev-re schmok-zet dem yü-den
dar-oif seit ihr nit foil dos is a veich-in-ker bein-de-le full mit zaft
vos zu-geht sich prost in moil.
L.H.

Der Aristocrat

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

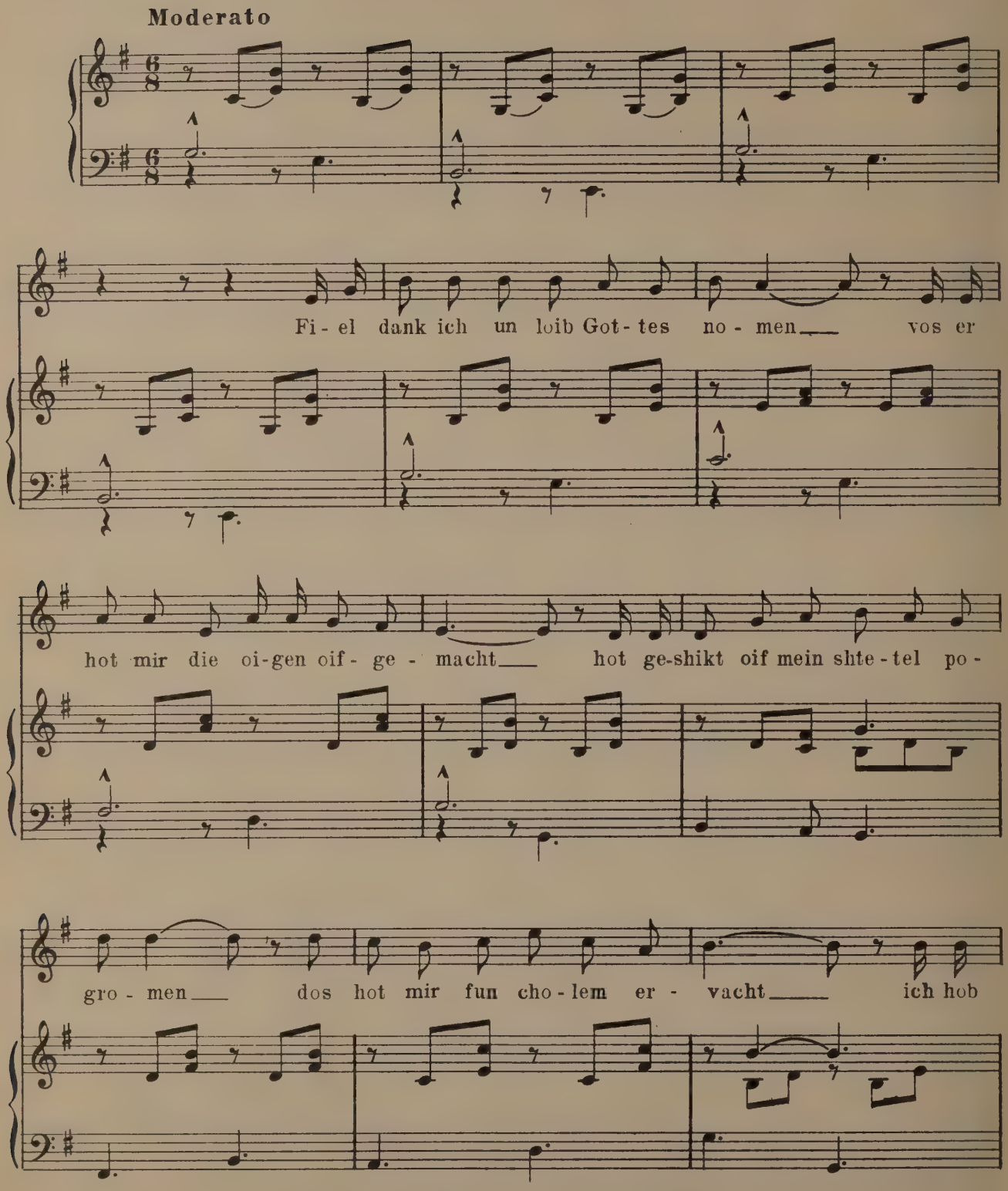
Moderato
Fi - el dank ich un loib Got - tes no - men___ vos er
hot mir die oi-gen oif - ge - macht___ hot ge-shikt oif mein shte - tel po -
gro - men___ dos hot mir fun cho - lem er - vacht___ ich hob

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

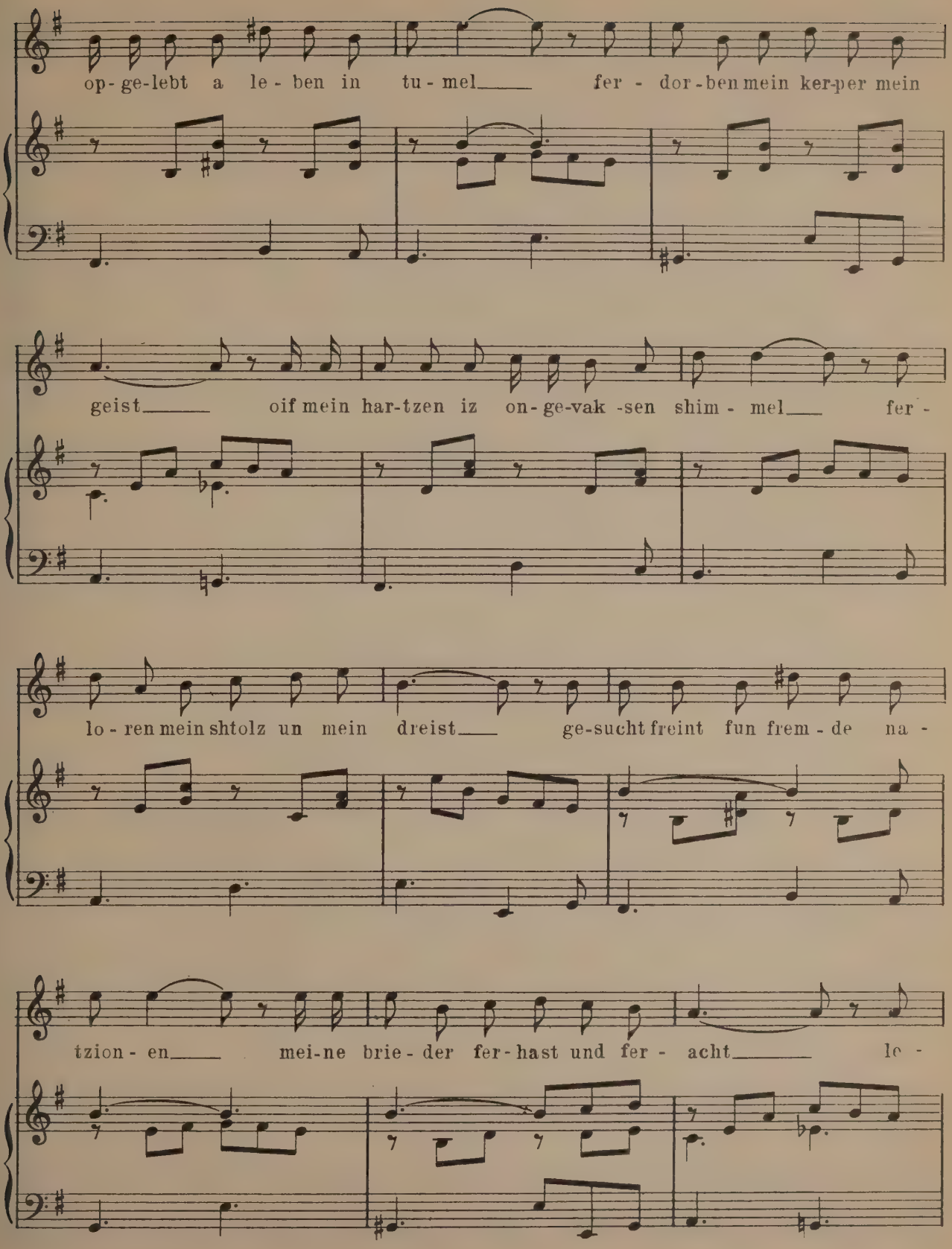
op-ge-lebt a le-ben in tu-mel fer-dor-ben mein ker-per mein
geist oif mein har-tzen iz on-ge-vak-sen shim-mel fer-
lo-ren mein shtolz un mein dreist ge-sucht freint fun frem-de na-
tzion-en mei-ne brie-der fer-hast und fer-acht le-

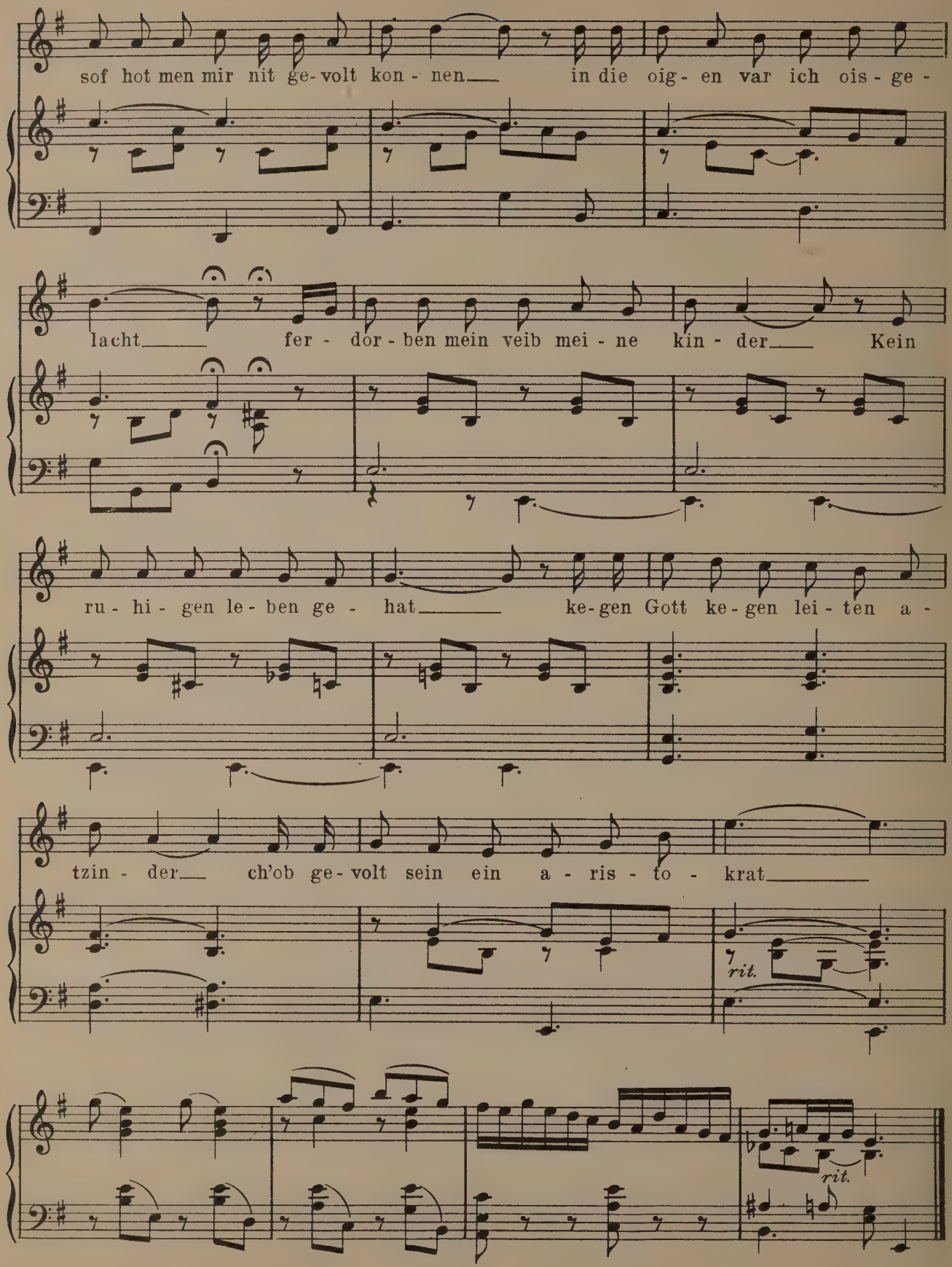
sof hot men mir nit ge-volt kon - nen in die oig- en var ich ois - ge -
lacht fer - dor - ben mein veib mei - ne kin - der Kein
ru - hi - gen le - ben ge - hat ke-gen Gott ke-gen lei - ten a -
tzin - der ch'ob ge-volt sein ein a - ris - to - krat
rit.
rit.

Zu die Shteren

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

Andante con moto ed espressivo

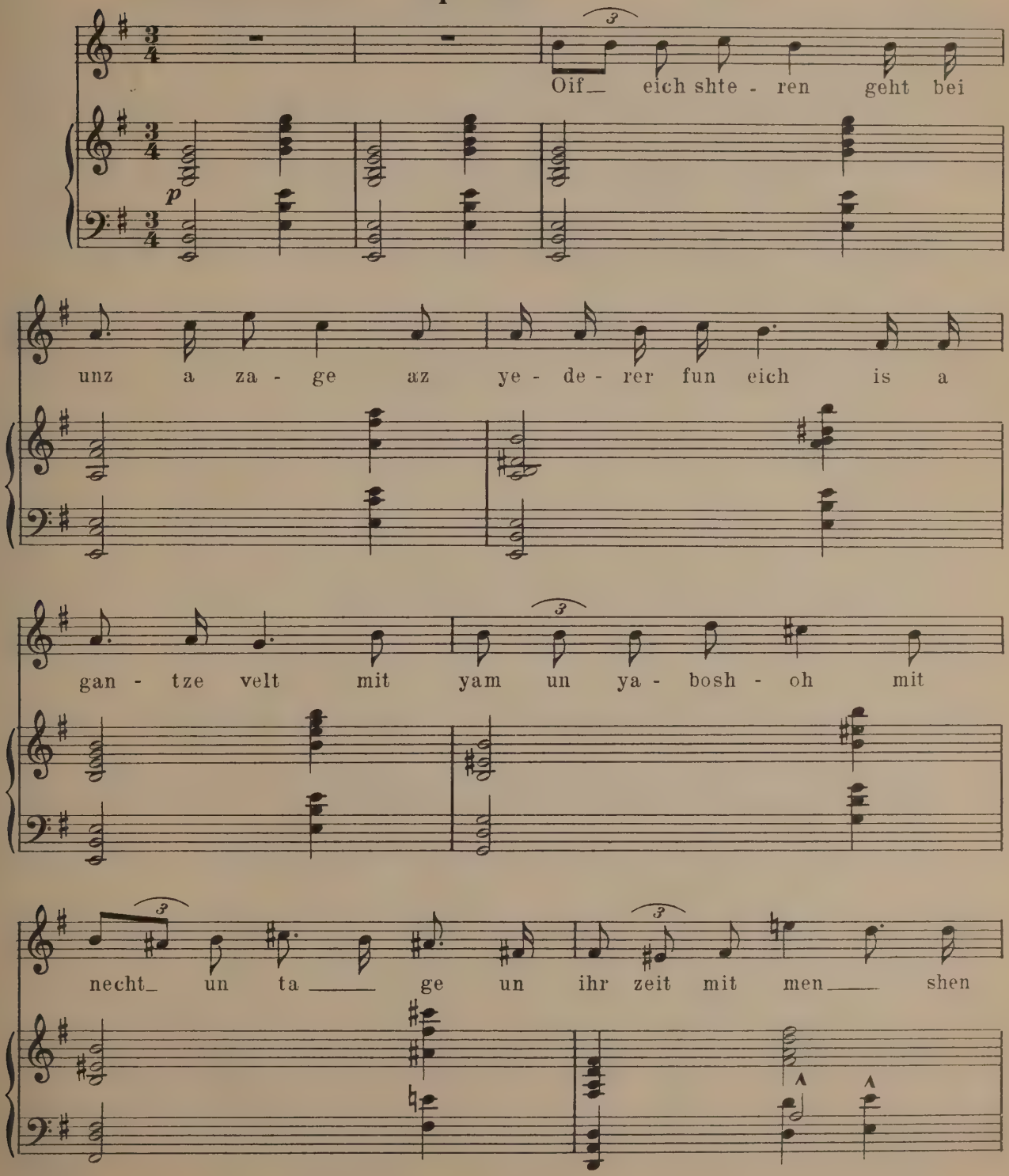
Oif_ eich shte - ren geht bei
p
unz a za - ge az ye - de - rer fun eich is a
gan - tze velt mit yam un ya - bosh - oh mit
necht_ un ta ___ ge un ihr zeit mit men ___ shen

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

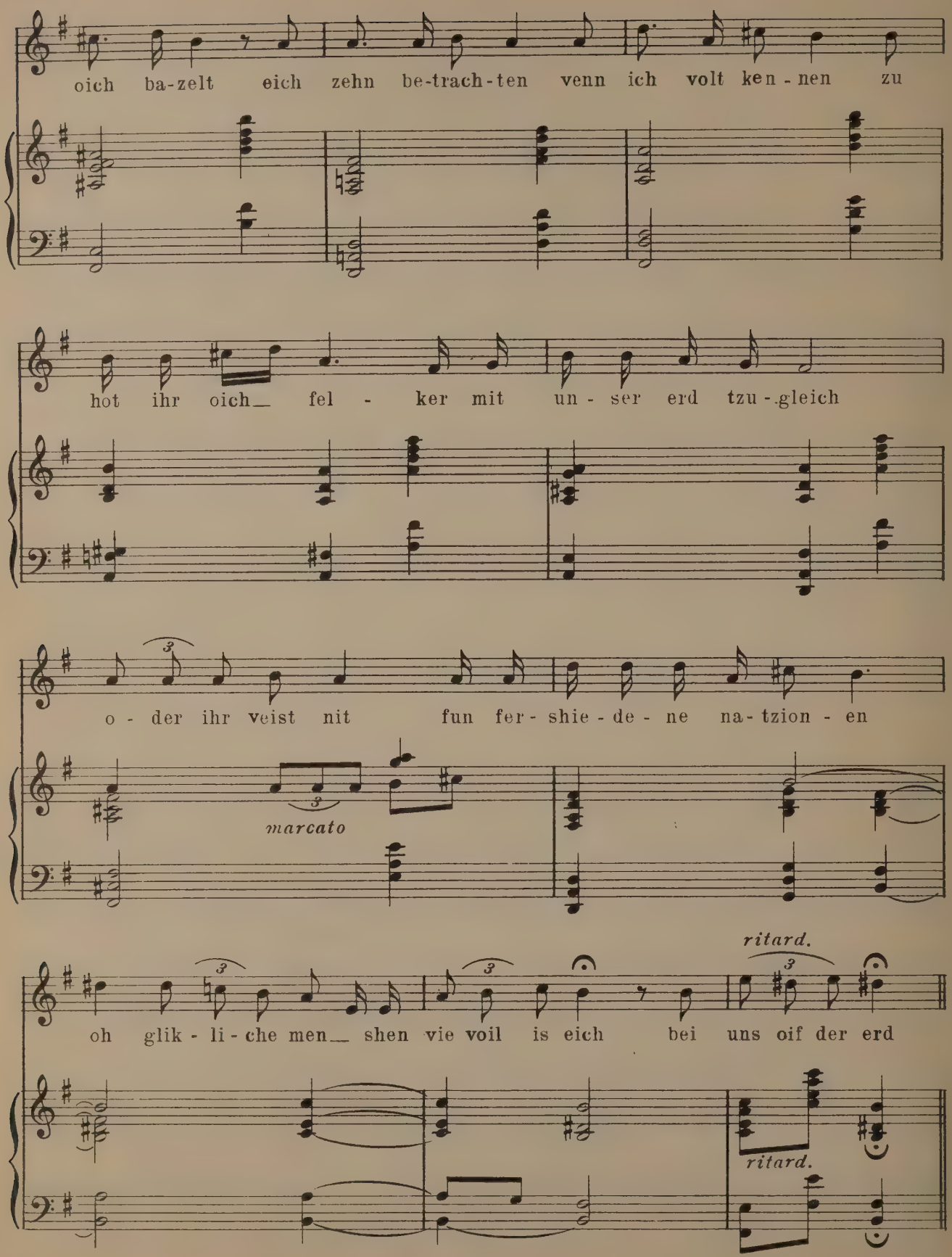
oich ba-zelt eich zehn be-trach-ten venn ich volt ken-nen zu
hot ihr oich_ fel - ker mit un-ser erd tzu-gleich
o - der ihr veist nit fun fer-shie-de-ne na-tzion-en
marcato
oh glik-li-che men_ shen vie voil is eich bei uns oif der erd
ritard.
ritard.

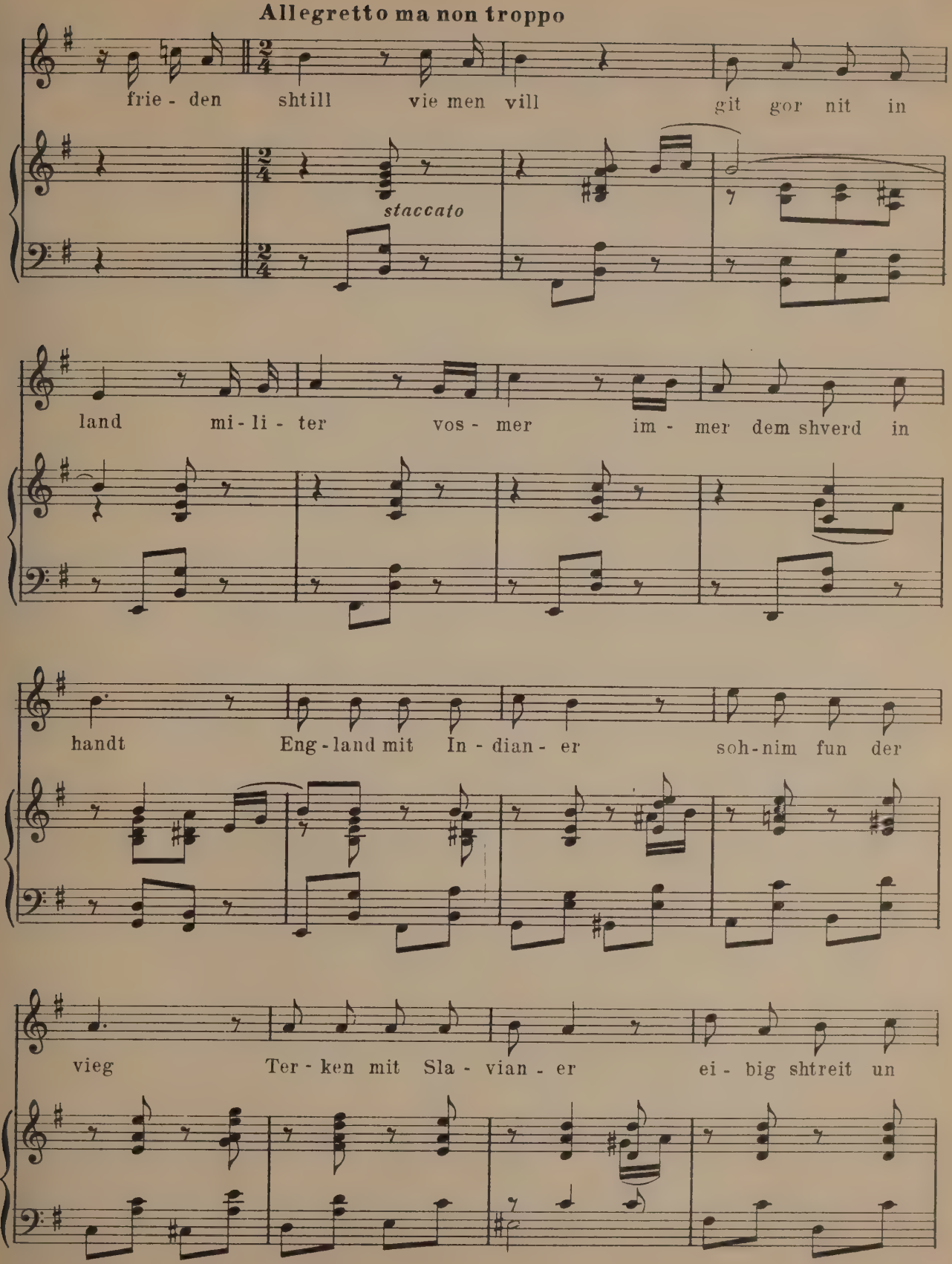
Allegretto ma non troppo
frie - den shtill vie men vill git gor nit in
staccato
land mi - li - ter vos - mer im - mer dem shverd in
handt Eng - land mit In - dian - er soh - nim fun der
vieg Ter - ken mit Sla - vian - er ei - big shtreit un

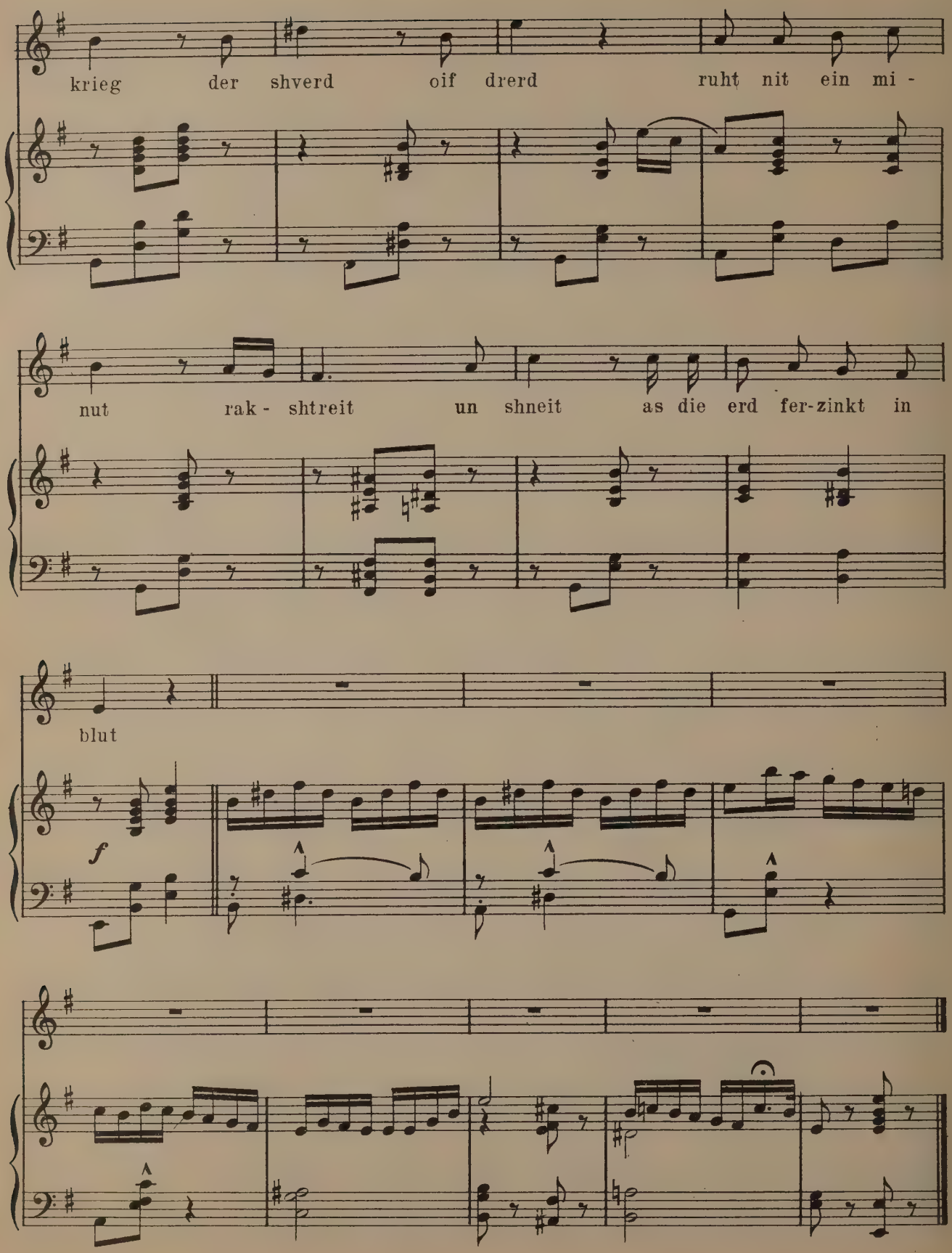
krieg der shverd oif drerd ruht nit ein mi -
nut rak - shtreit un shneit as die erd fer-zinkt in
blut
f

Oif dein Alten Veg

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

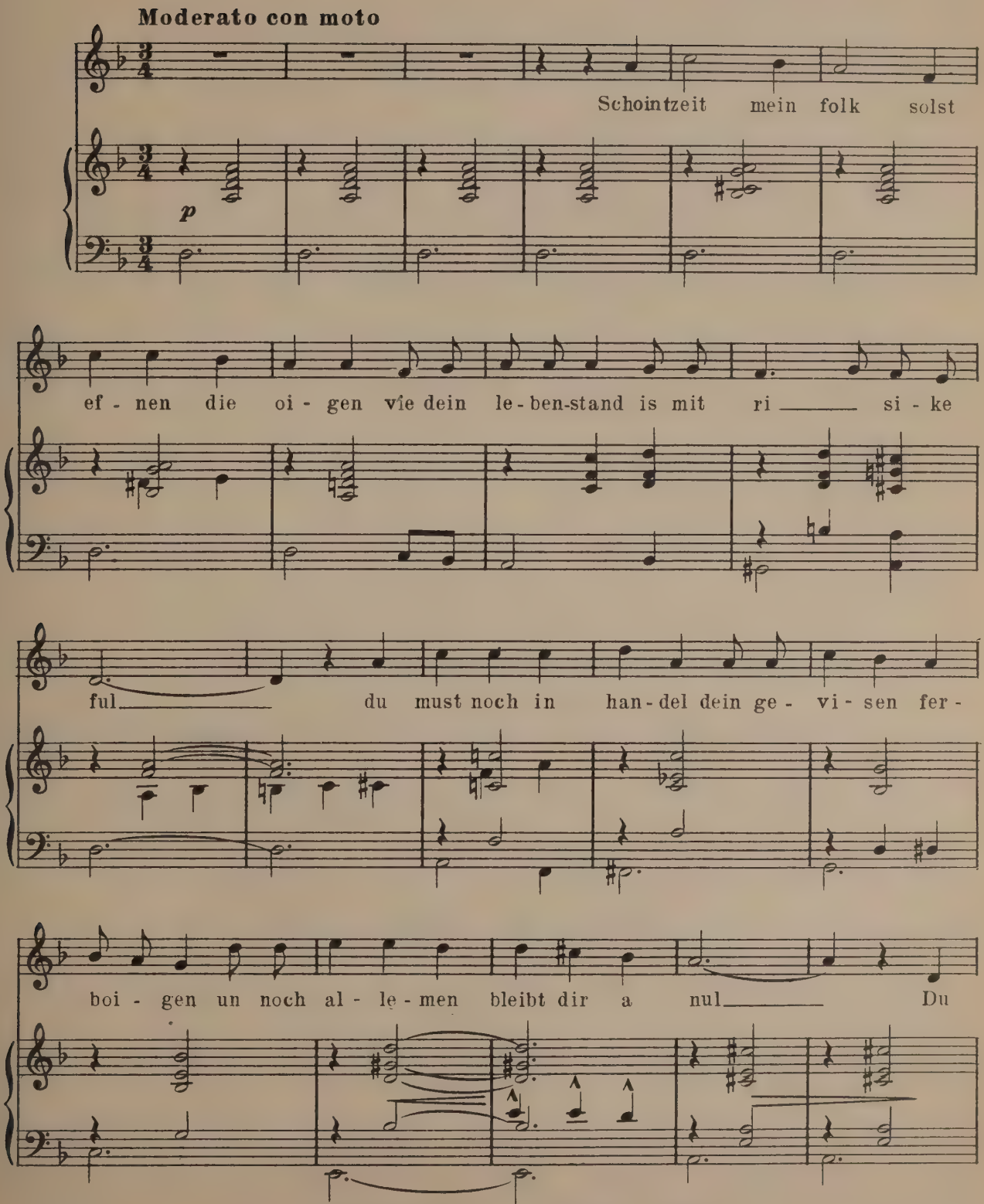
Moderato con moto
Schointzeit mein folk solst
p
ef - nen die oi - gen vîe dein le - ben-stand is mit ri si - ke
ful du must noch in han - del dein ge - vi - sen fer -
boi - gen un noch al - le - men bleibt dir a nul Du

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

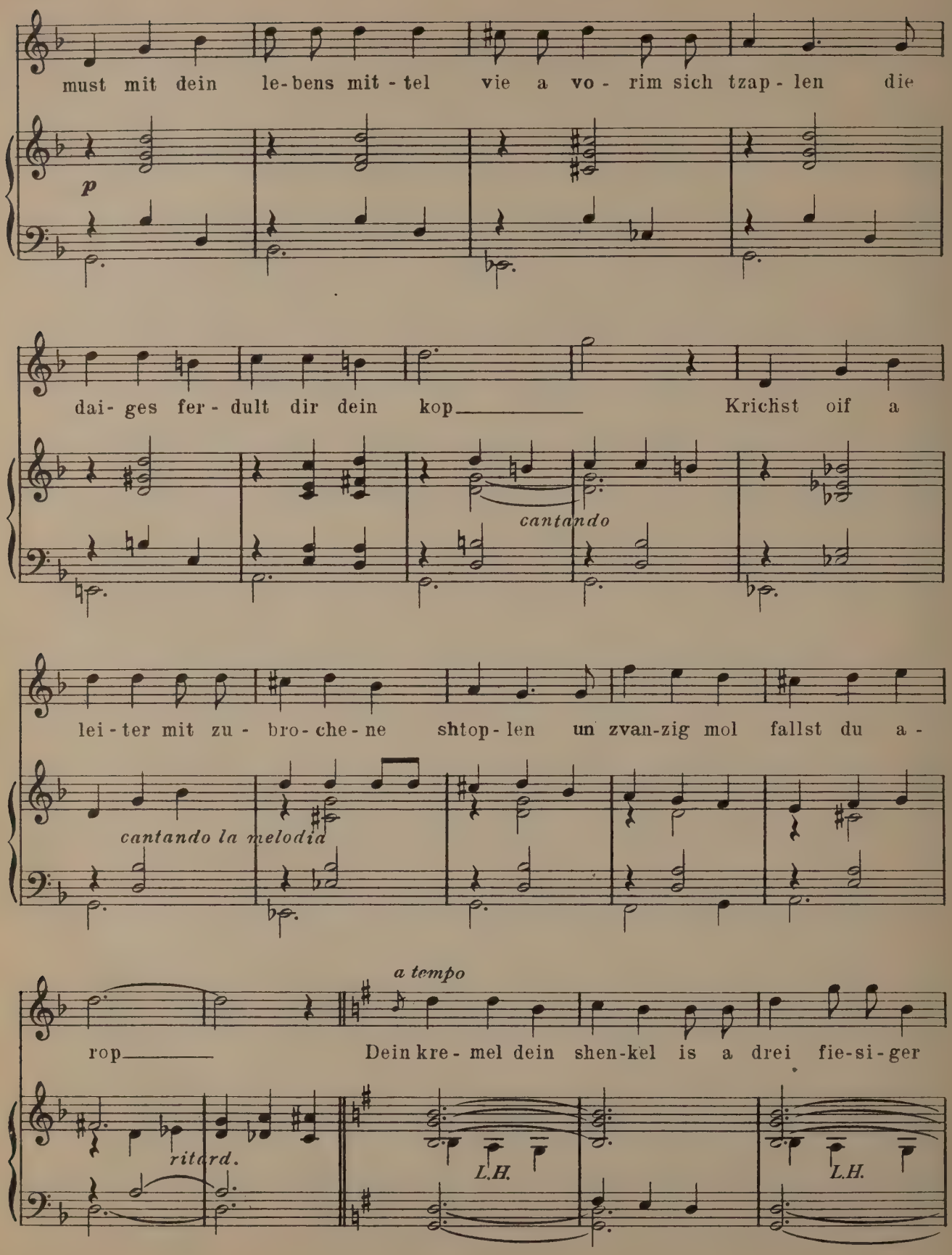
must mit dein le-bens mit-tel vie a vo-rim sich tzap-len die
p
dai-ges fer-dult dir dein kop Krichst oif a
cantando
lei-ter mit zu-bro-che-ne shtop-len un zvan-zig mol fallst du a-
cantando la melodia
rop
a tempo
Dein kre-mel dein shen-kel is a drei fie-si-ger
ritard.
L.H.
L.H.

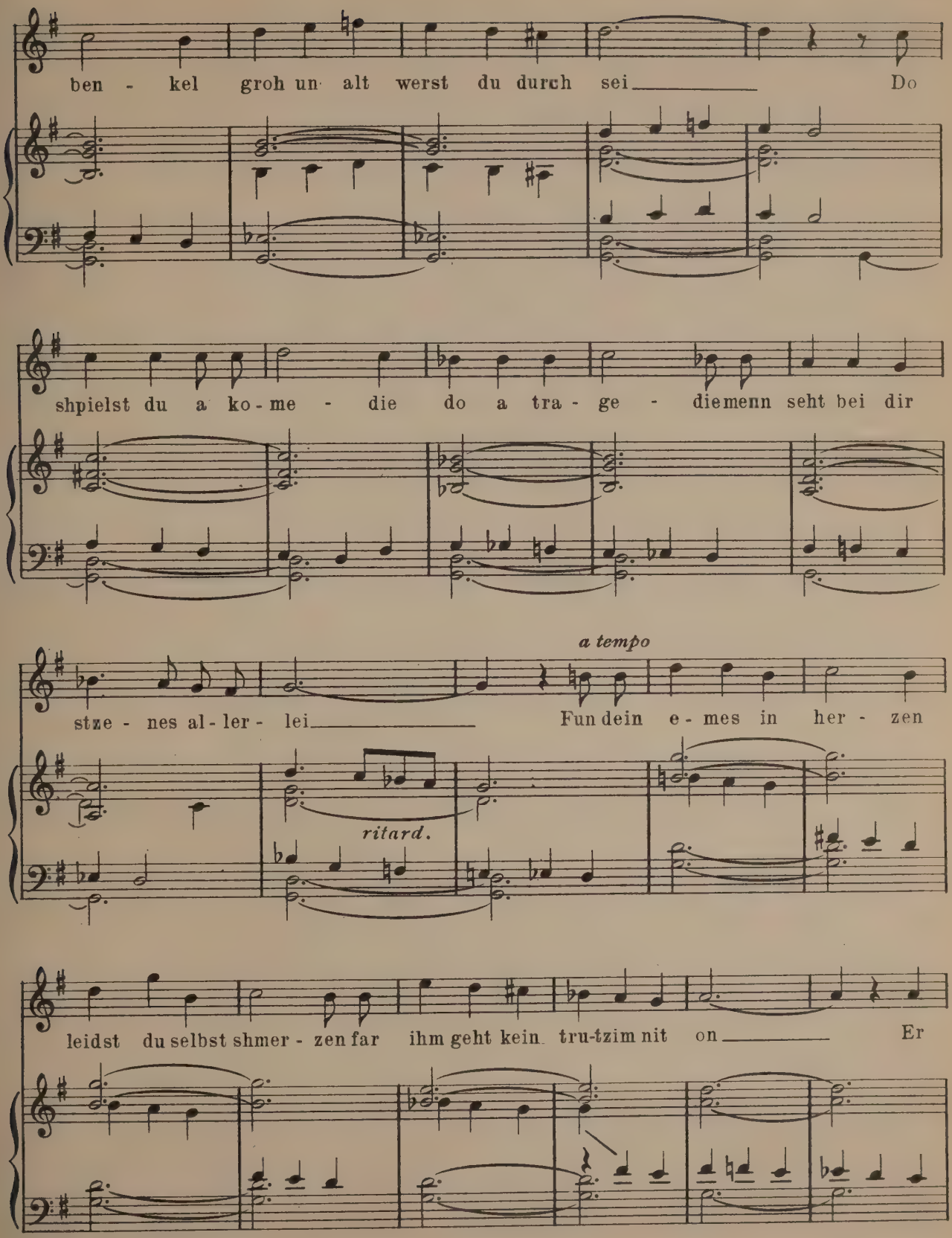
ben - kel groh un alt werst du durch sei Do
shpielst du a ko - me - die do a tra - ge - diemenn seht bei dir
a tempo
stze - nes al - ler - lei Fun dein e - mes in her - zen
ritard.
leidst du selbst shmer - zen far ihm geht kein tru-tzim nit on Er

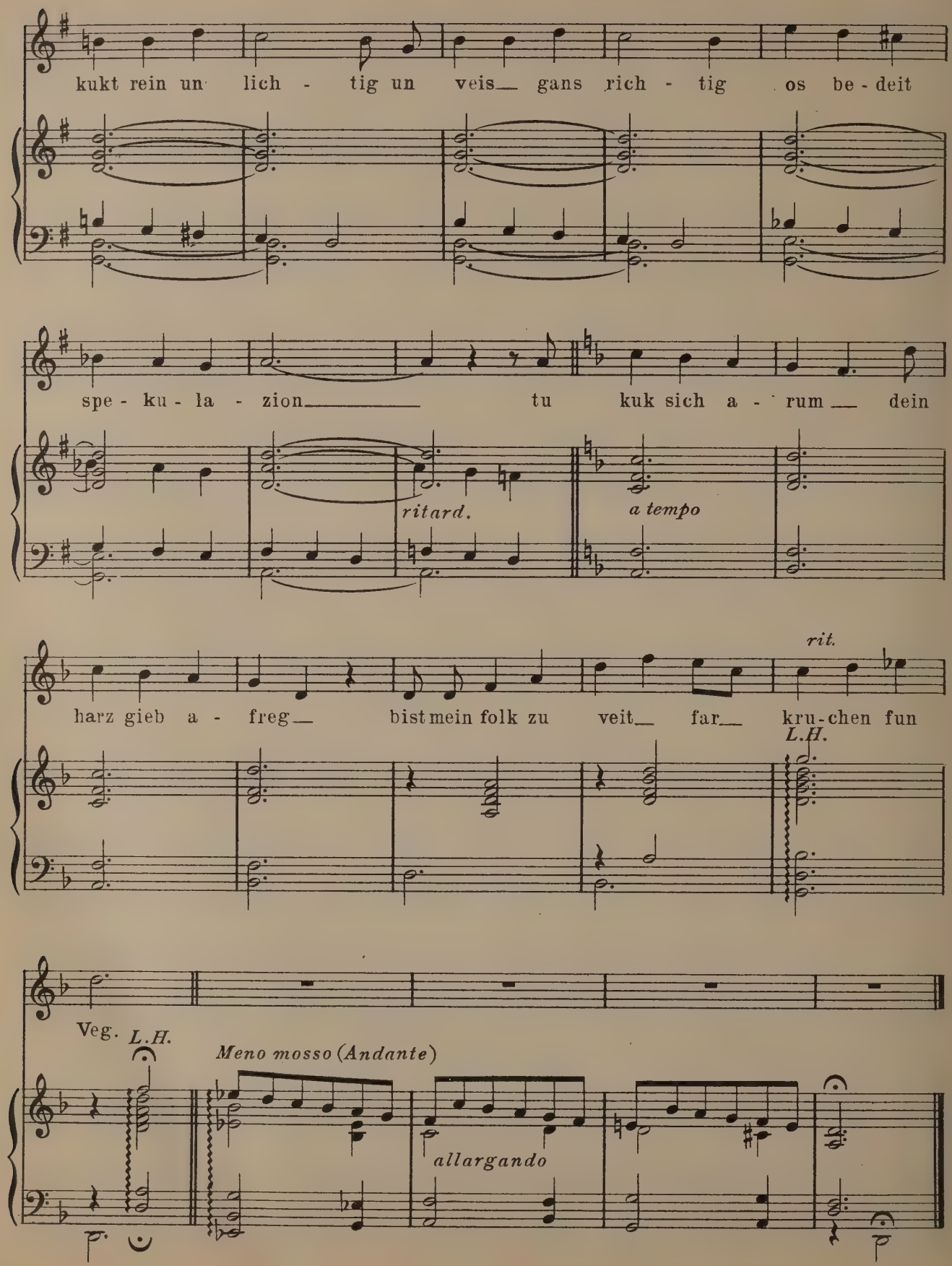
kukt rein un lich - tig un veis gans rich - tig os be - deit
spe - ku - la - zion tu kuk sich a - rum dein
ritard.
a tempo
harz gieb a - freg bist mein folk zu veit far kru-chen fun
rit.
L.H.
Veg. L.H.
Meno mosso (Andante)
allargando

Die Levoneh

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

Andante con moto ed espressivo

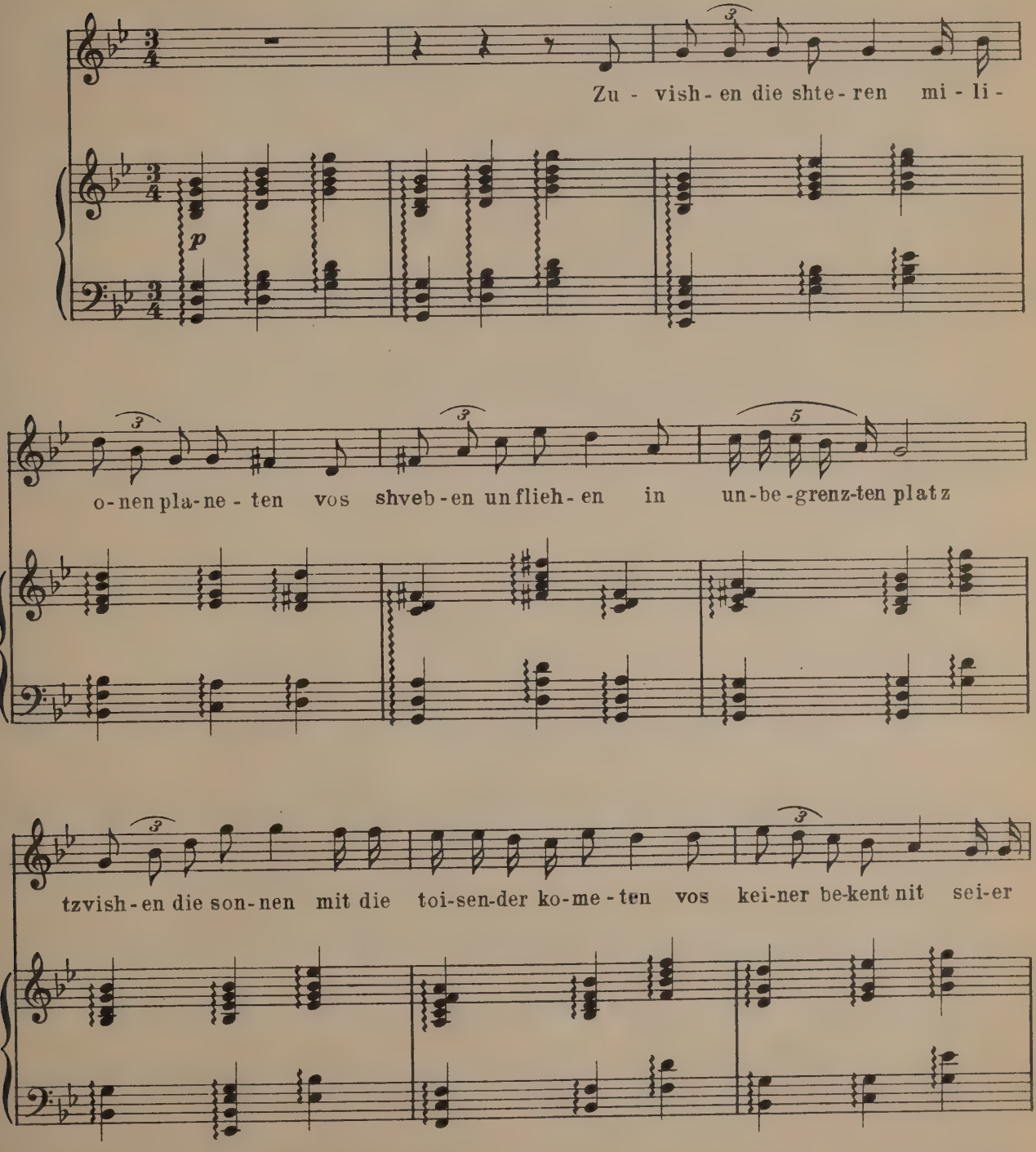
Zu - vish - en die shte - ren mi - li -
o - nen pla - ne - ten vos shveb - en un - flieh - en in un - be - grenz - ten platz
tzvish - en die son - nen mit die toi - sen - der ko - me - ten vos kei - ner be - kent nit sei - er

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U. S. A.
All Rights Reserved

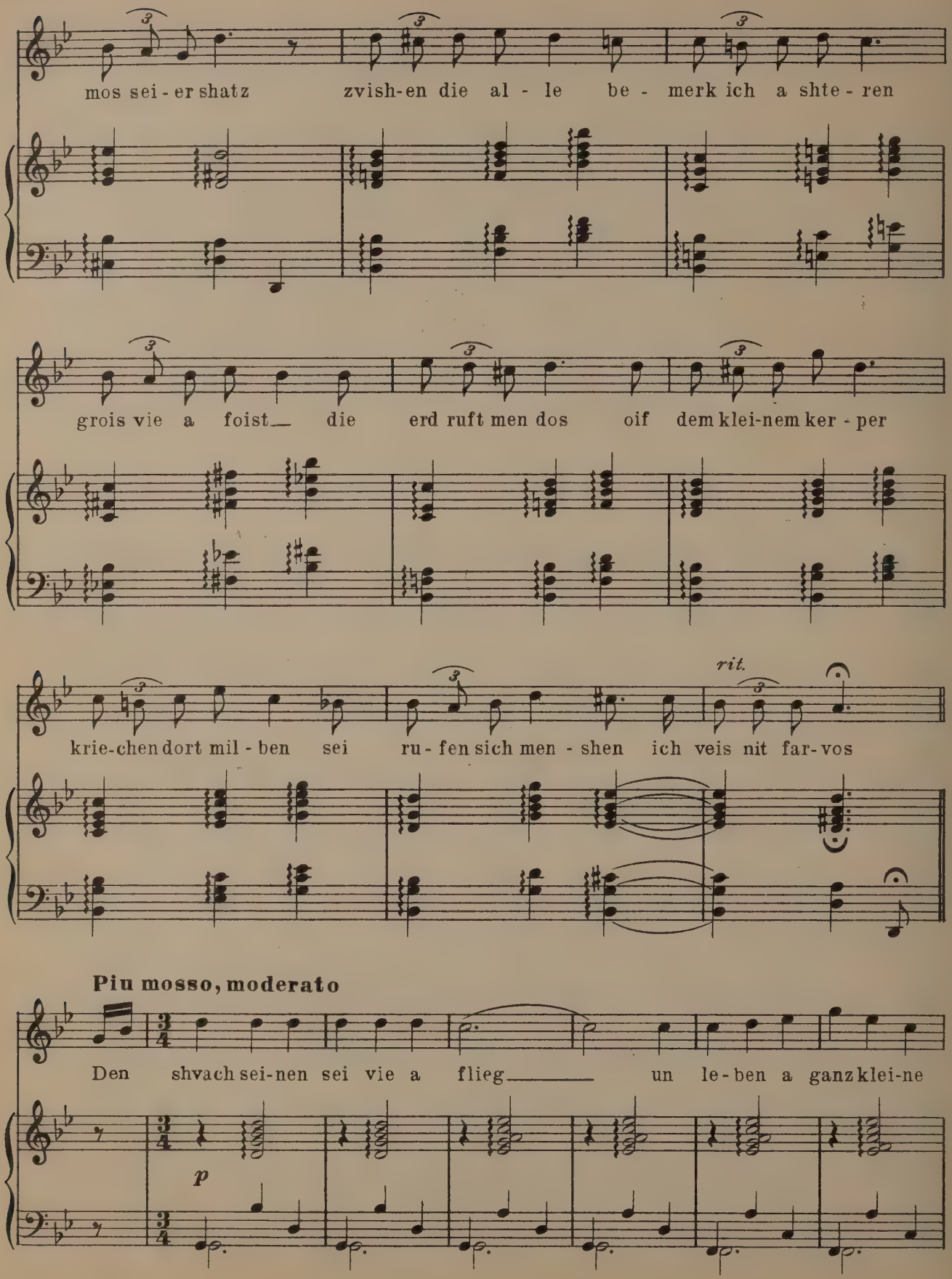
mos sei - er shatz zvish-en die al - le be - merk ich a shte - ren
grois vie a foist die erd ruft men dos oif dem klei-nem ker - per
krie-chen dort mil - ben sei ru - fen sich men - shen ich veis nit far-vos
rit.
Piu mosso, moderato
Den shvach sei-nen sei vie a flieg un le-ben a ganz klei-ne
p

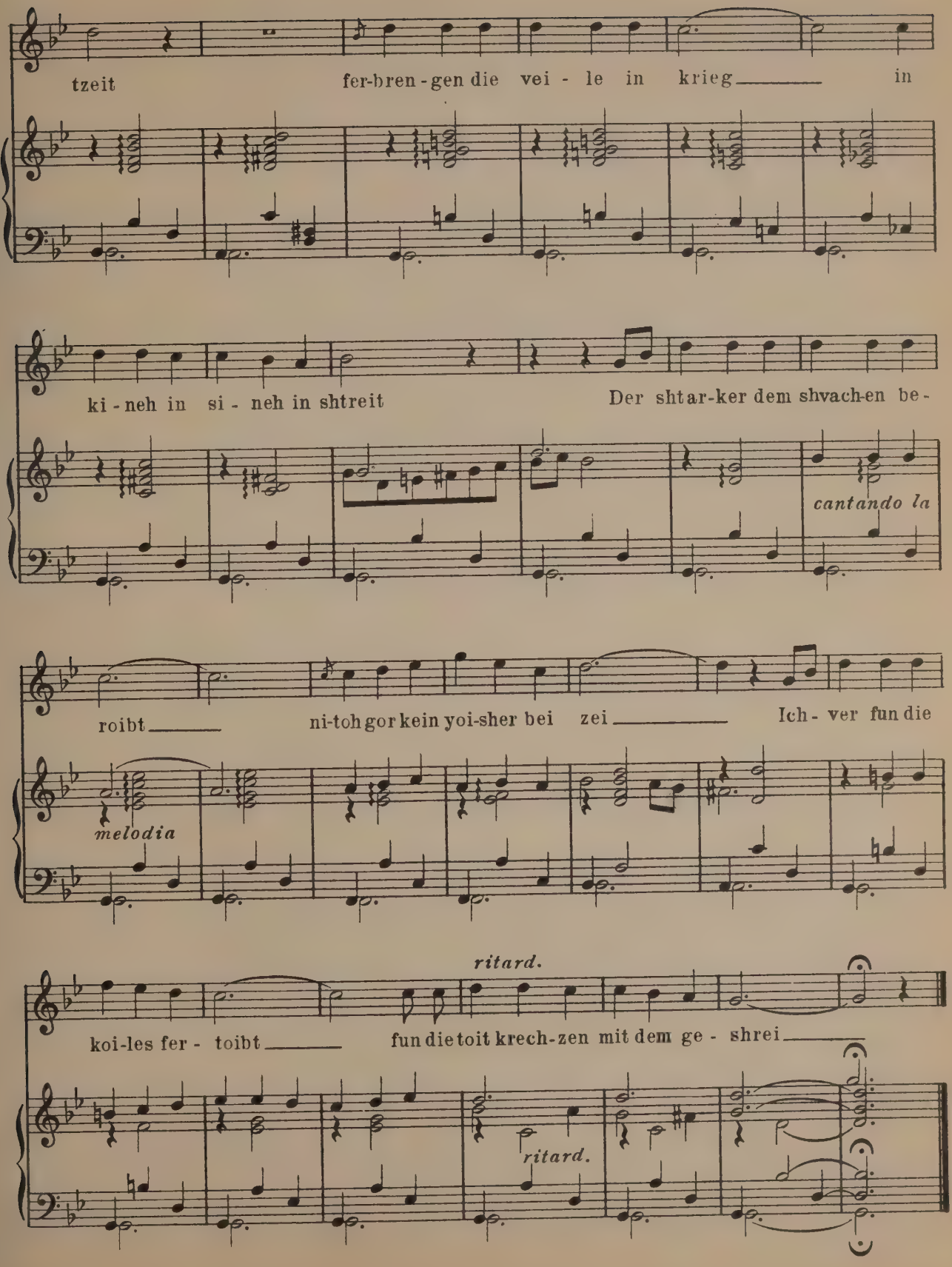
tzeit
fer-bren-gen die vei - le in krieg
in
ki-neh in si - neh in shtreit
Der shtar-ker dem shvach-en be-
cantando la
roibt
ni-toh gor kein yoi-sher bei zei
Ich - ver fun die
melodia
ritard.
koi-les fer - toibt
fun die toit krech-zen mit dem ge - shrei
ritard.

Noch dem Neisten Jhurnal

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

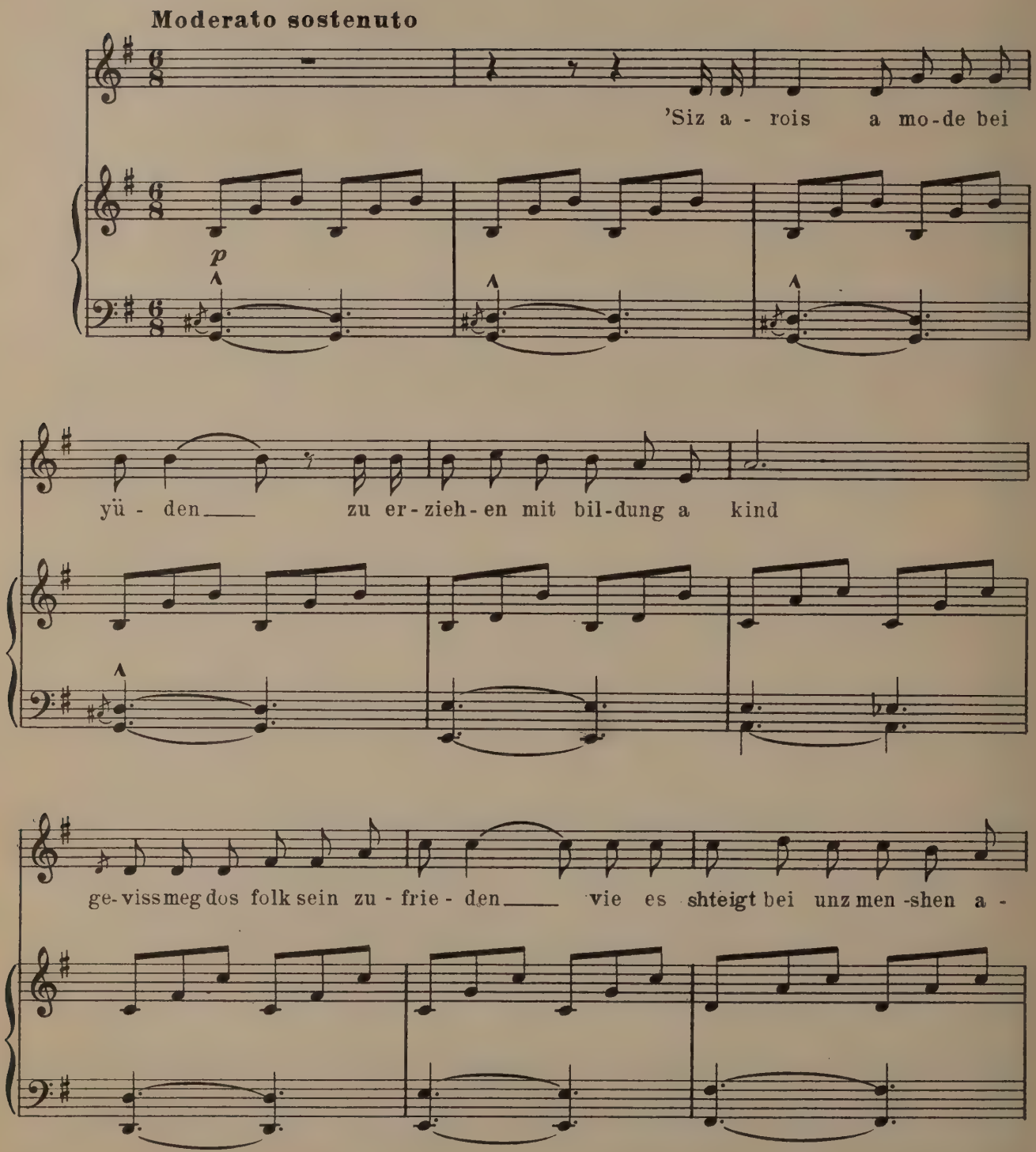
Moderato sostenuto
'Siz a - rois a mo-de bei
p
yü - den zu er-zieh-en mit bil-dung a kind
ge-viss meg dos folk sein zu - frie - den vie es shteigt bei unz men-shen a -

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

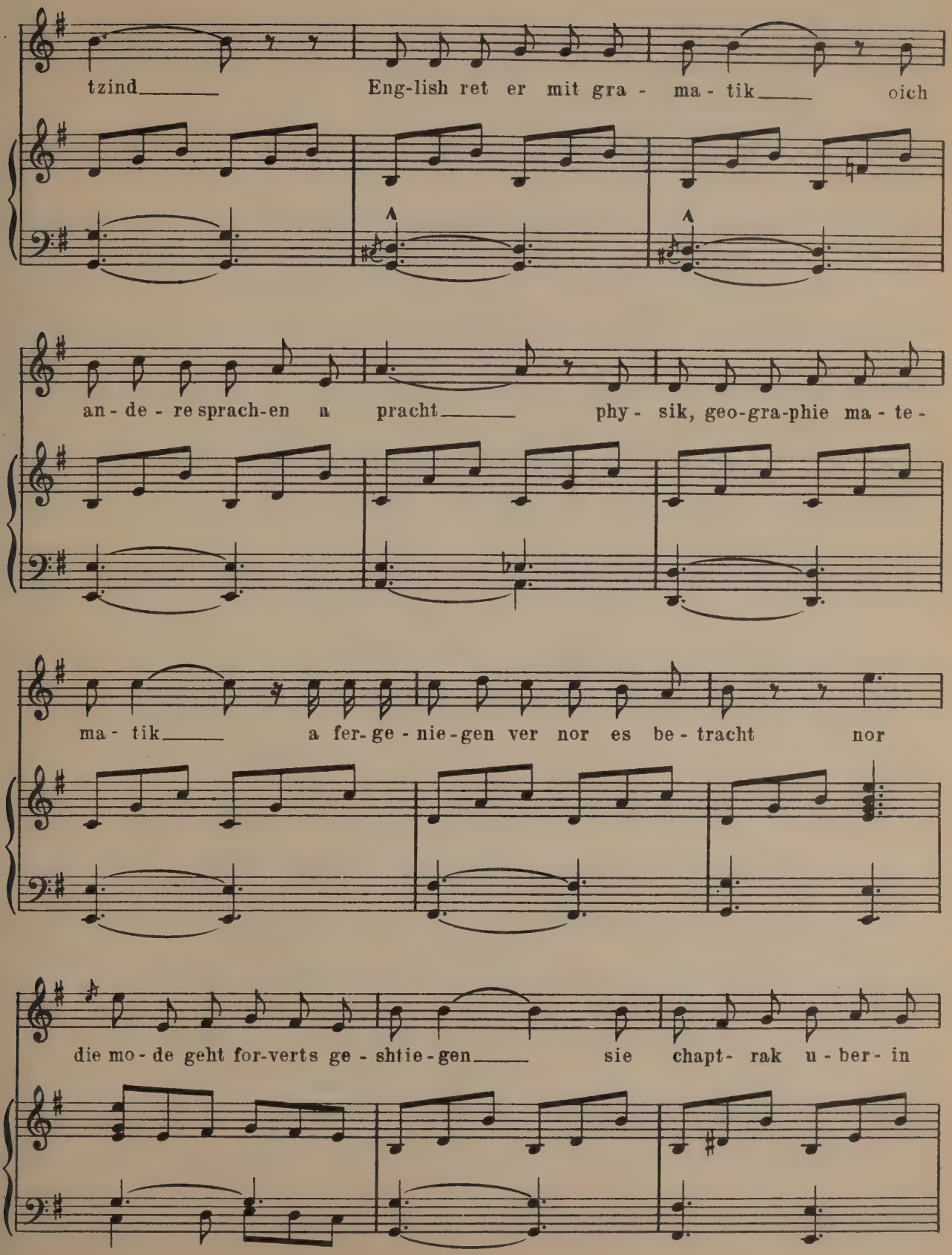
tzind Eng-lish ret er mit gra - ma - tik oich
an - de - re sprach-en n pracht phy - sik, geo-gra-phie ma - te -
ma - tik a fer-ge - nie-gen ver nor es be - tracht nor
die mo - de geht for-verts ge - shtie-gen sie chapt- rak u - ber- in

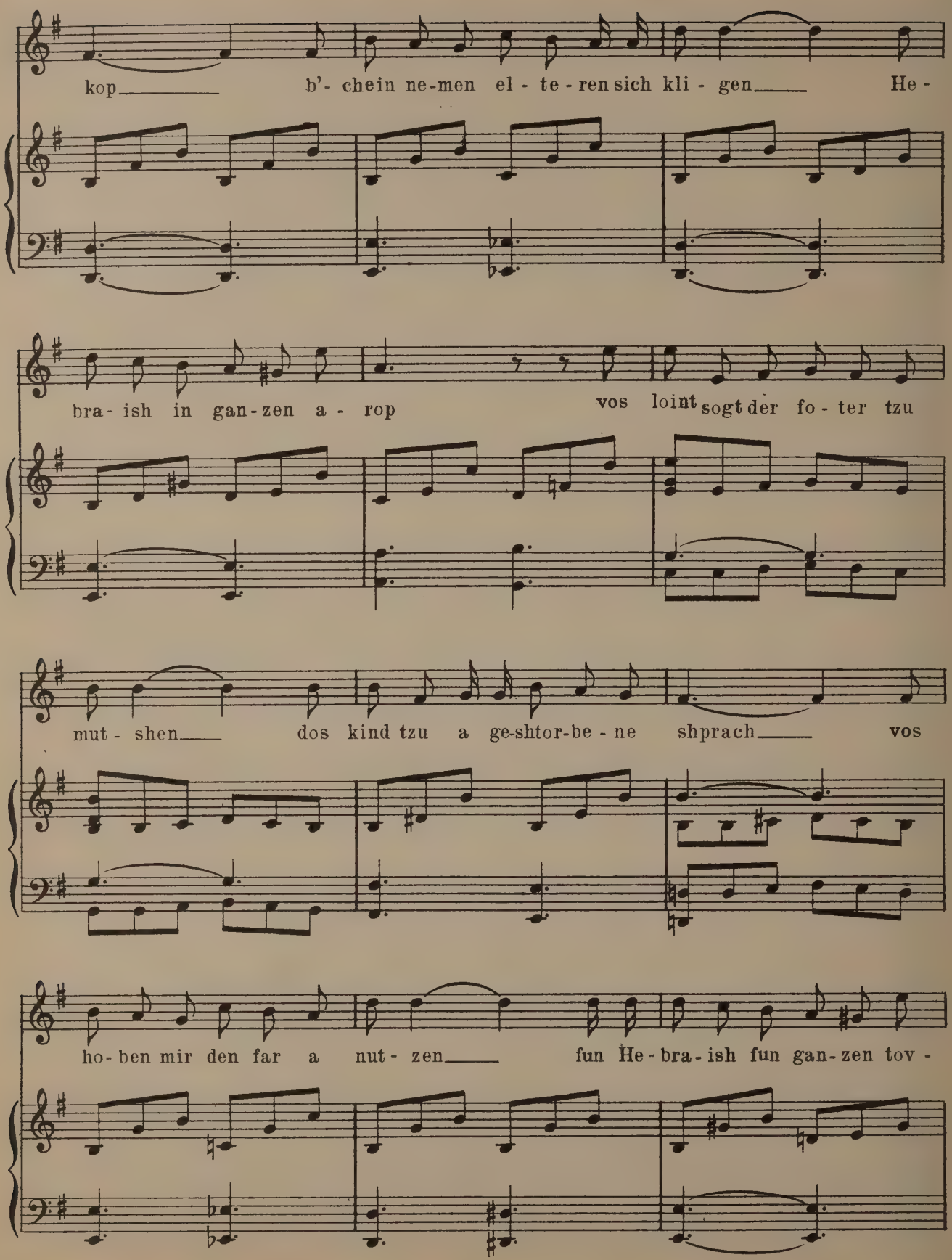
kop b'- chein ne-men el - te - ren sich kli - gen He -
bra - ish in gan-zen a - rop vos loint sogt der fo - ter tzu
mut - shen dos kind tzu a ge-shtor-be - ne shprach vos
ho-ben mir den far a nut - zen fun He-bra-ish fun gan-zen tov -

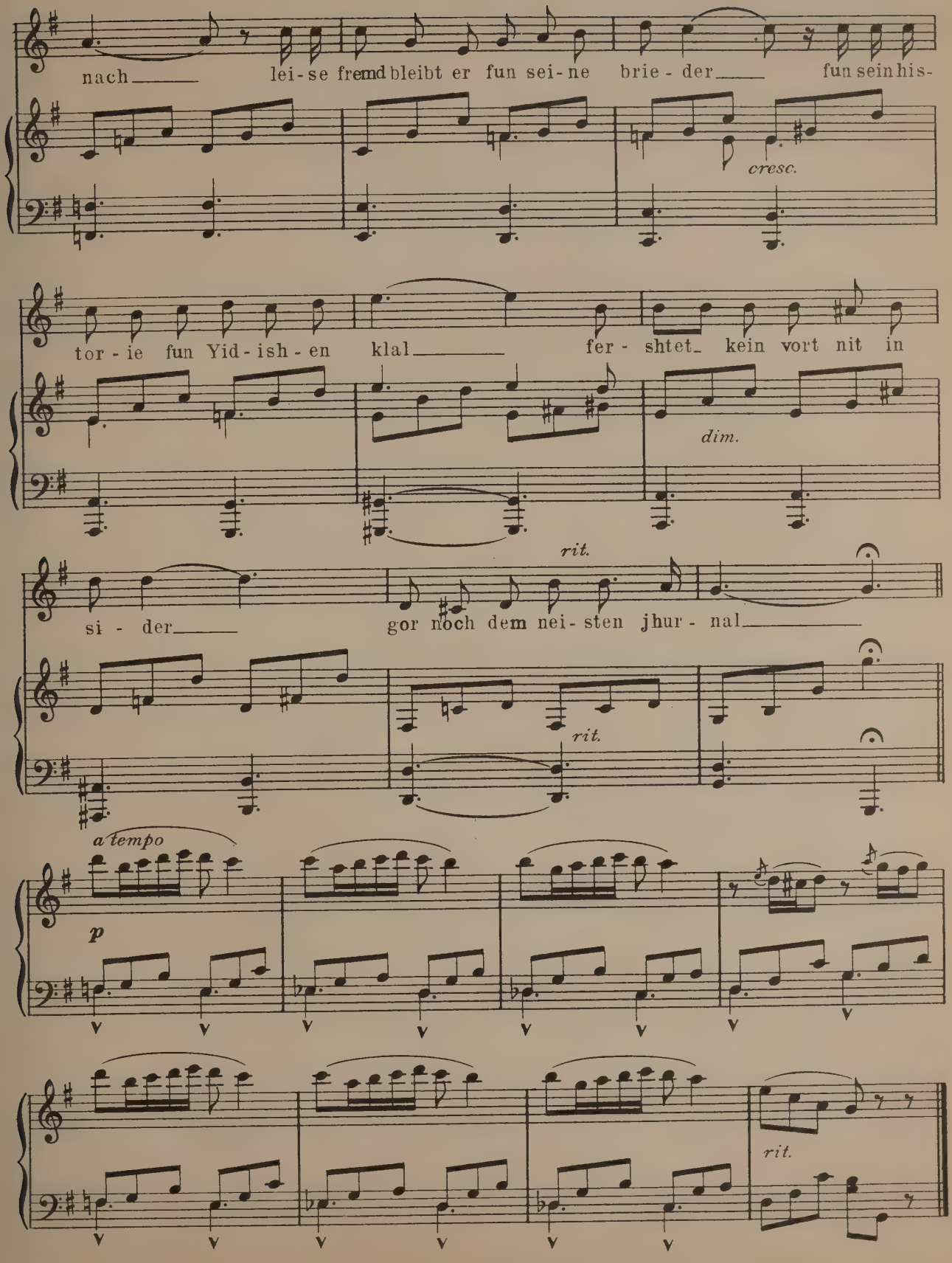
nach lei-se fremd bleibt er fun sei-ne brie-der fun sein his-
cresc.
tor-ie fun Yid-ish-en klal fer-shtet kein vort nit in
dim.
si-der gor noch dem nei-sten jhur-nal
rit.
rit.
a tempo
p
rit.

Die Kontrasten

Words & Music by
ELIAKUM ZUNZER

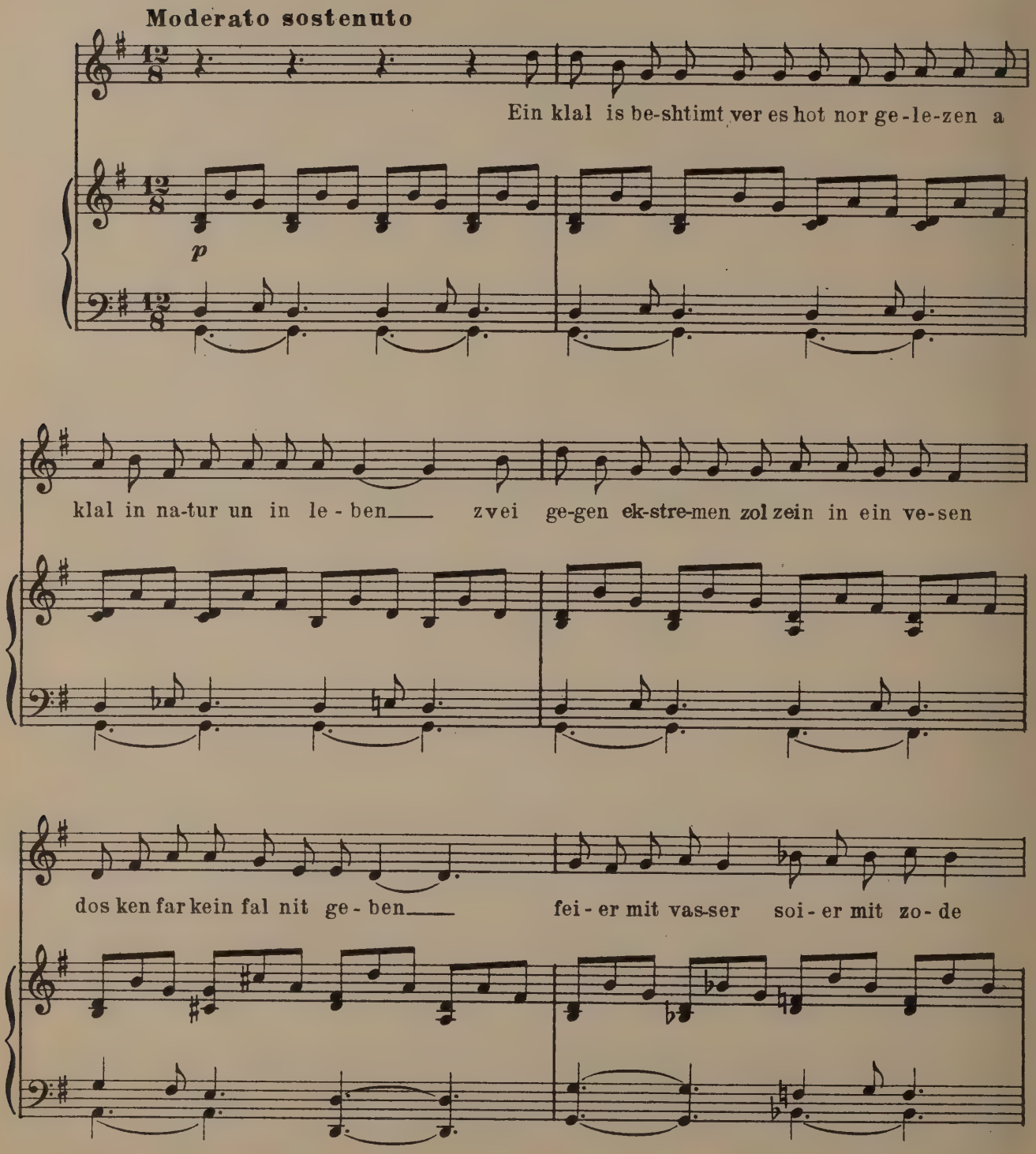
Moderato sostenuto
Ein klal is be-shtimt ver es hot nor ge-le-zen a
p
klal in na-tur un in le-ben zvei ge-gen ek-stre-men zol zein in ein ve-sen
dos ken far kein fal nit ge-ben fei-er mit vas-ser soi-er mit zo-de

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

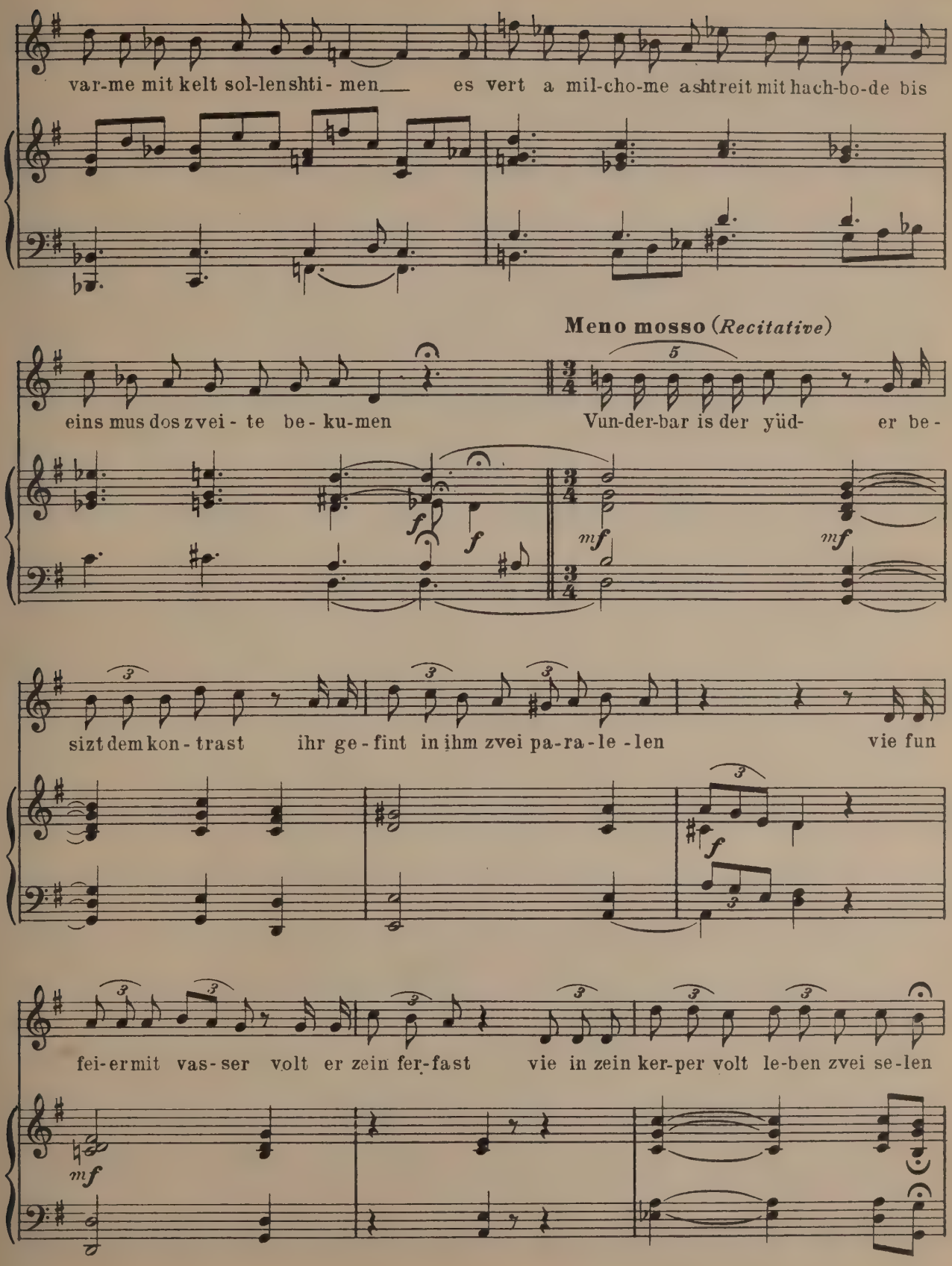
var-me mit kelt sol-lenshti- men es vert a mil-cho-me ashtreit mit hach-bo-de bis
Meno mosso (Recitative)
eins mus dos zvei - te be - ku-men
Vun-der-bar is der yüd- er be-
sizt dem kon - trast ihr ge - fint in ihm zvei pa-ra-le -len vie fun
fei-er mit vas-ser volt er zein fer-fast vie in zein ker-per volt le-ben zvei se-len

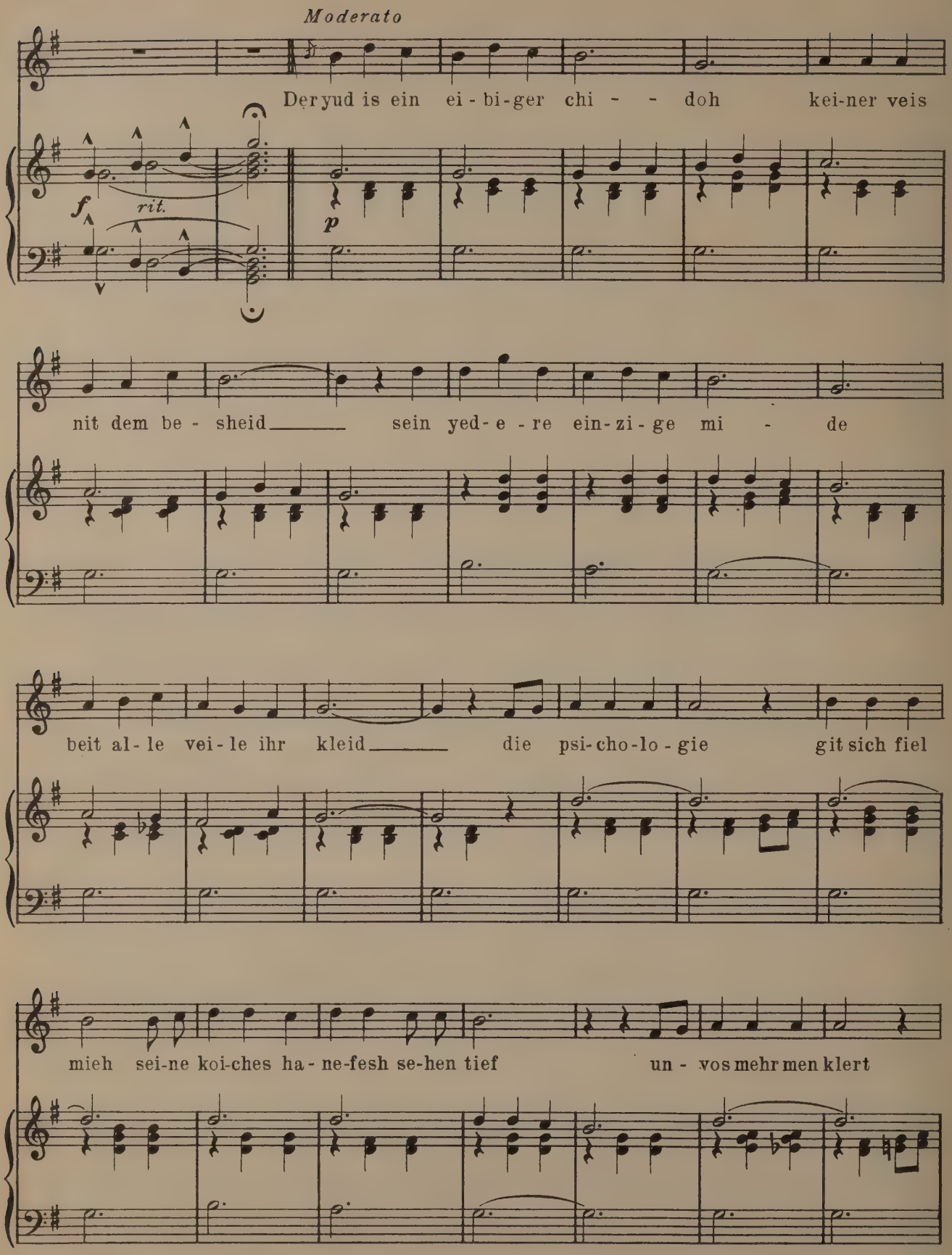
Moderato
Deryud is ein ei - bi-ger chi - - doh kei-ner veis
f
rit.
p
nit dem be - sheid sein yed-e - re ein-zi-ge mi - de
beit al - le vei - le ihr kleid die psi-cho-lo - gie git sich fiel
mieh sei-ne koi-ches ha - ne-fesh se-hen tief un - vos mehr men klert

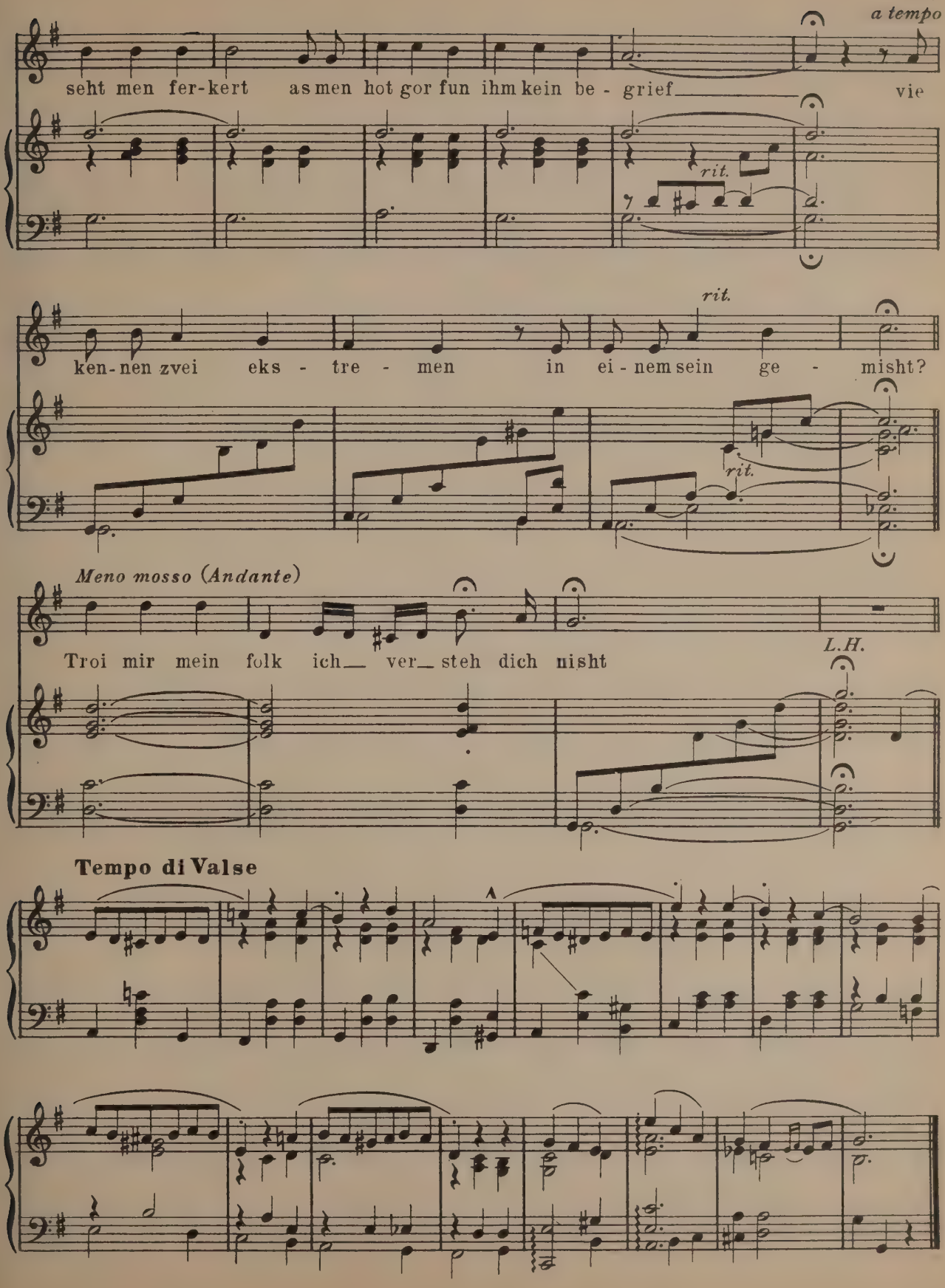
a tempo
seht men fer-kert as men hot gor fun ihm kein be - grief vie
rit.
rit.
ken-nen zvei eks - tre - men in ei - nem sein ge - misht?
rit.
Meno mosso (Andante)
Troi mir mein folk ich ver steh dich nisht
L.H.
Tempo di Valse

Moishe Mit sein Dor

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

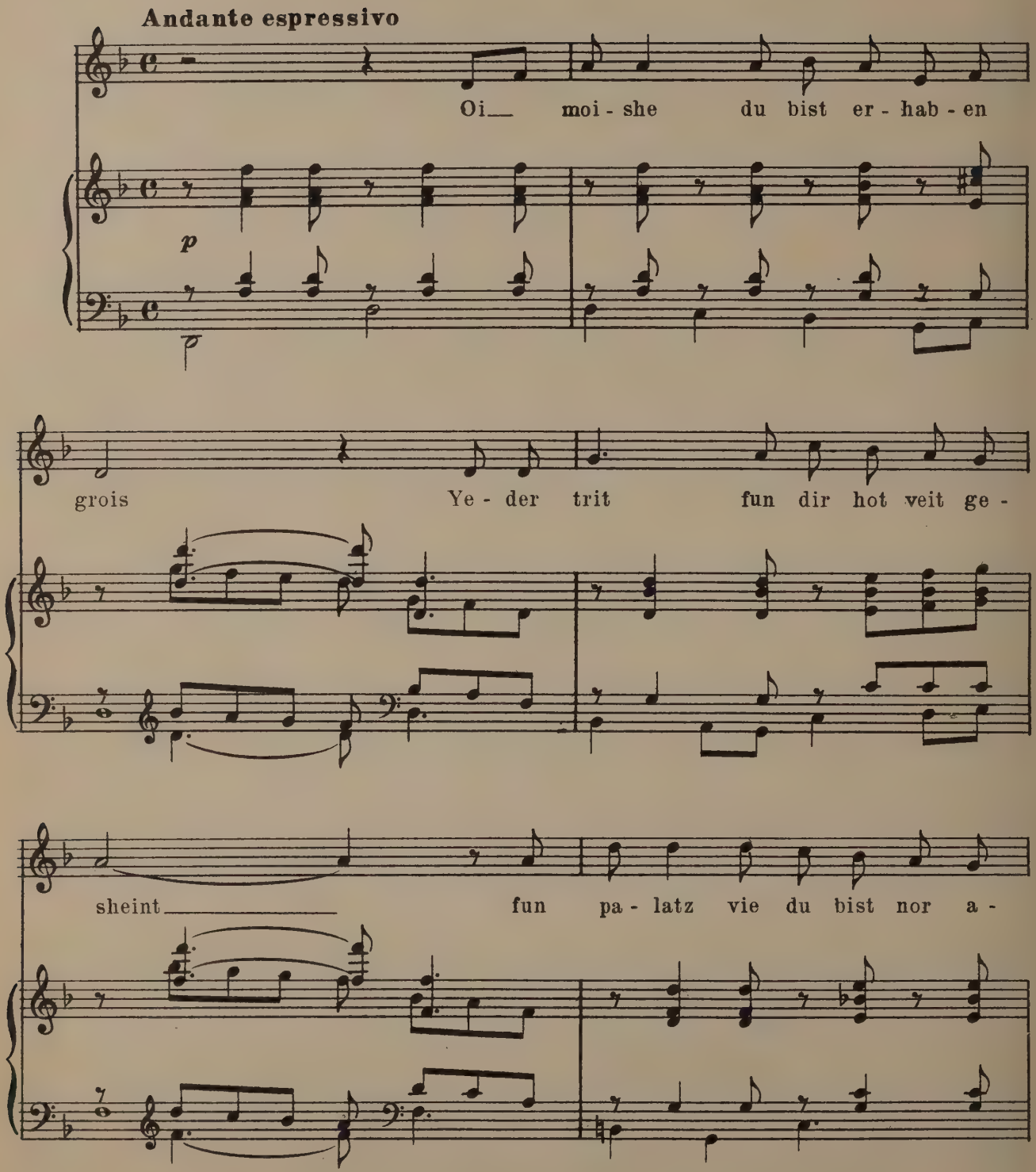

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved
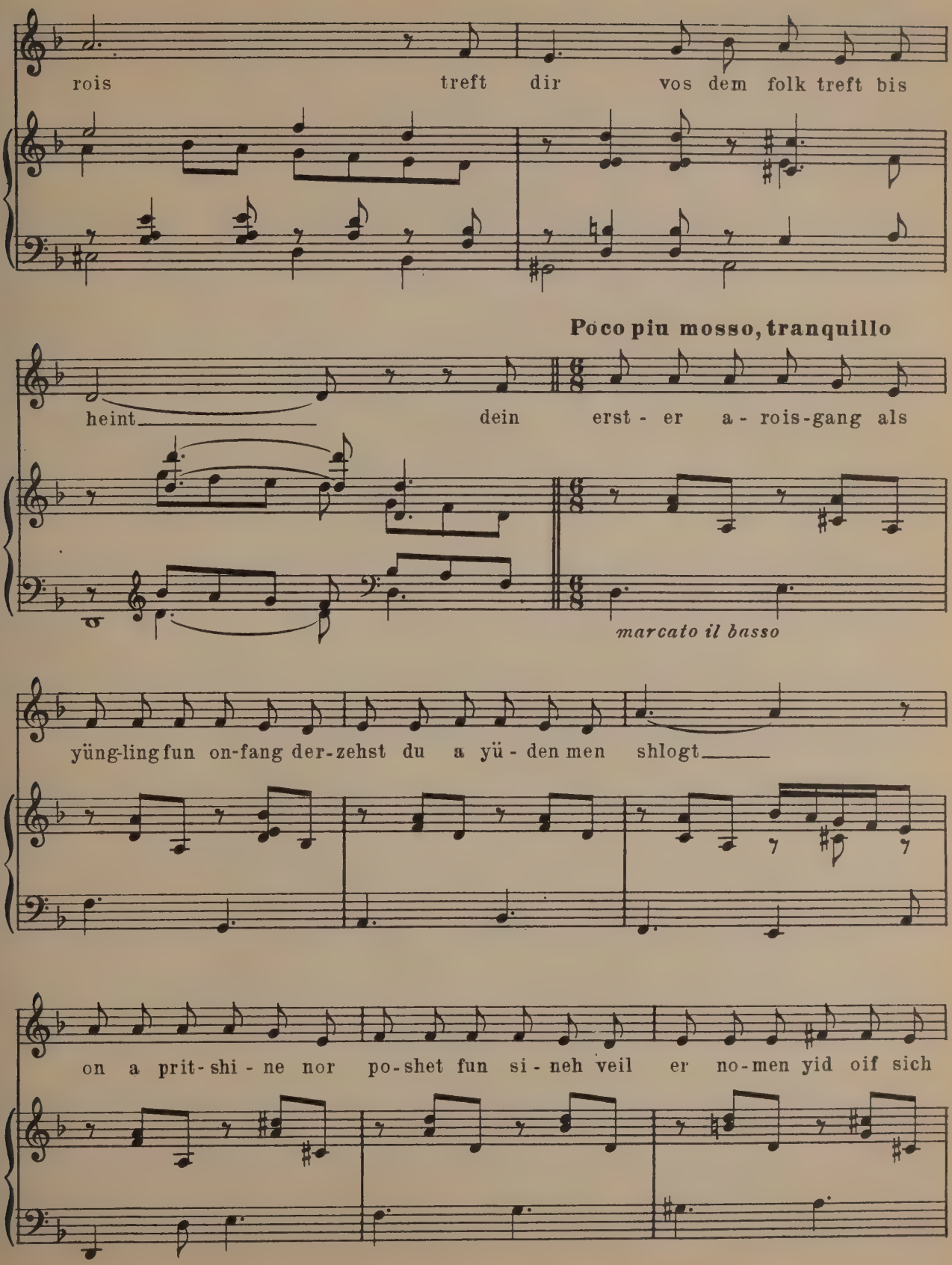
rois treft dir vos dem folk treft bis
Poco piu mosso, tranquillo
heint dein erst - er a - rois-gang als
marcato il basso
yüng-ling fun on-fang der-zehst du a yü - den men shlogt
on a prit-shi - ne nor po-shet fun si - neh veil er no-men yid oif sich

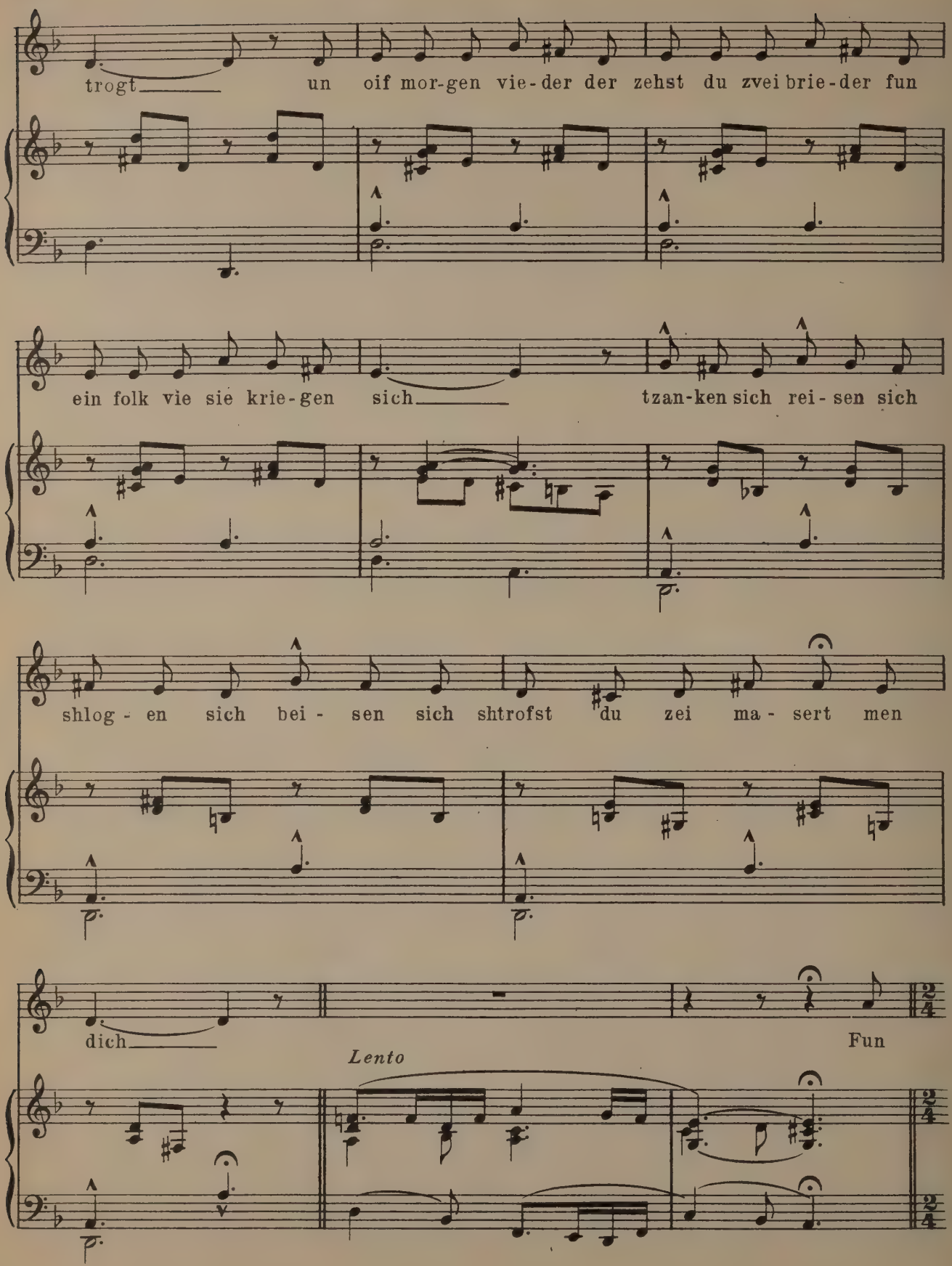
trogt un oif mor-gen vie-der der zehst du zvei brie-der fun
ein folk vie sie krie-gen sich tzan-ken sich rei-sen sich
shlog-en sich bei-sen sich shtrofst du zei ma-sert men
dich Fun
Lento

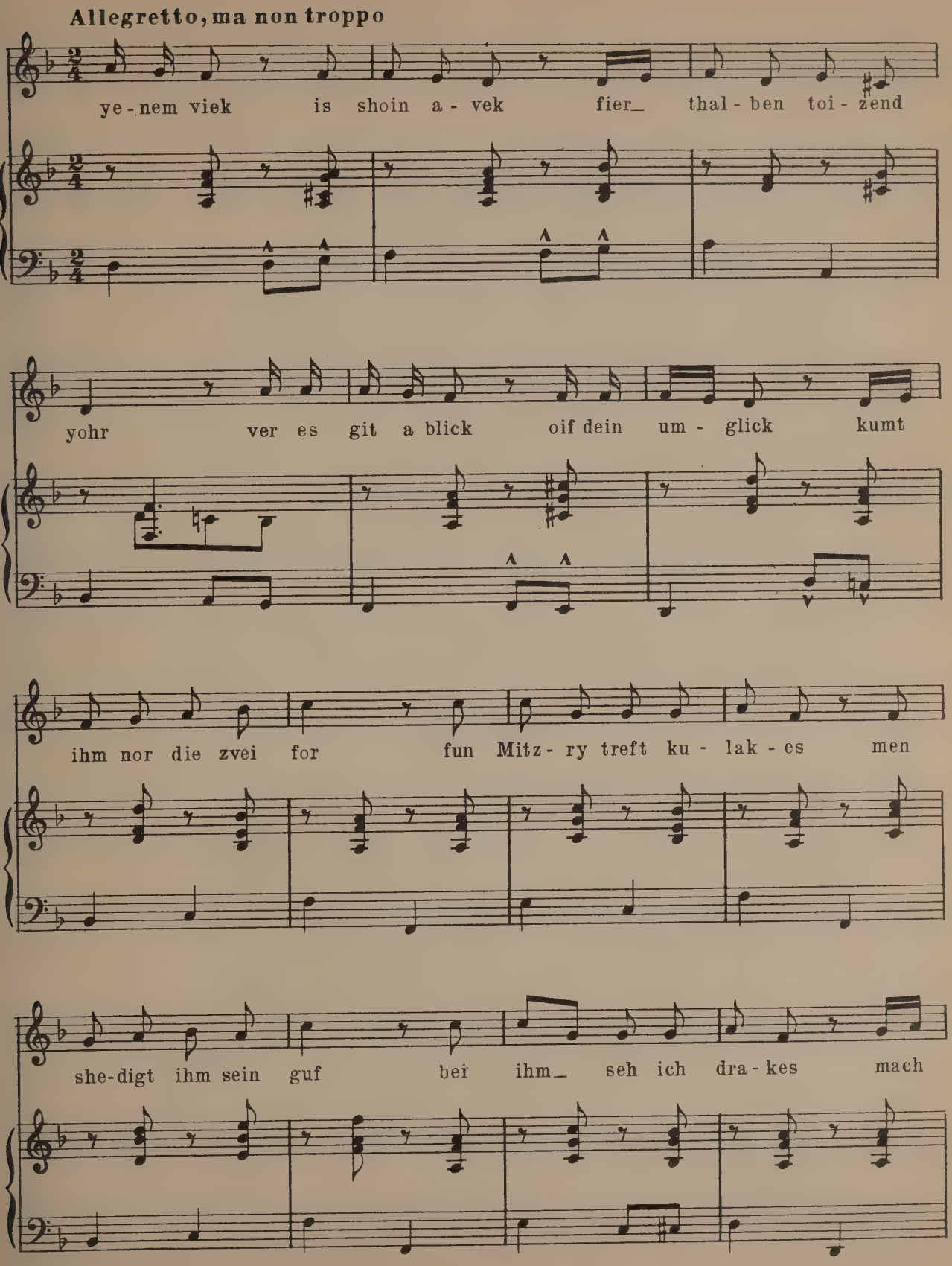
Allegretto, ma non troppo
ye-nem viek is shoin a-vek fier_ thal-ben toi-zend
yohr ver es git a blick oif dein um-glick kumt
ihm nor die zvei for fun Mitz-ry treft ku-lak-es men
she-digt ihm sein guf bei ihm_ seh ich dra-kes mach

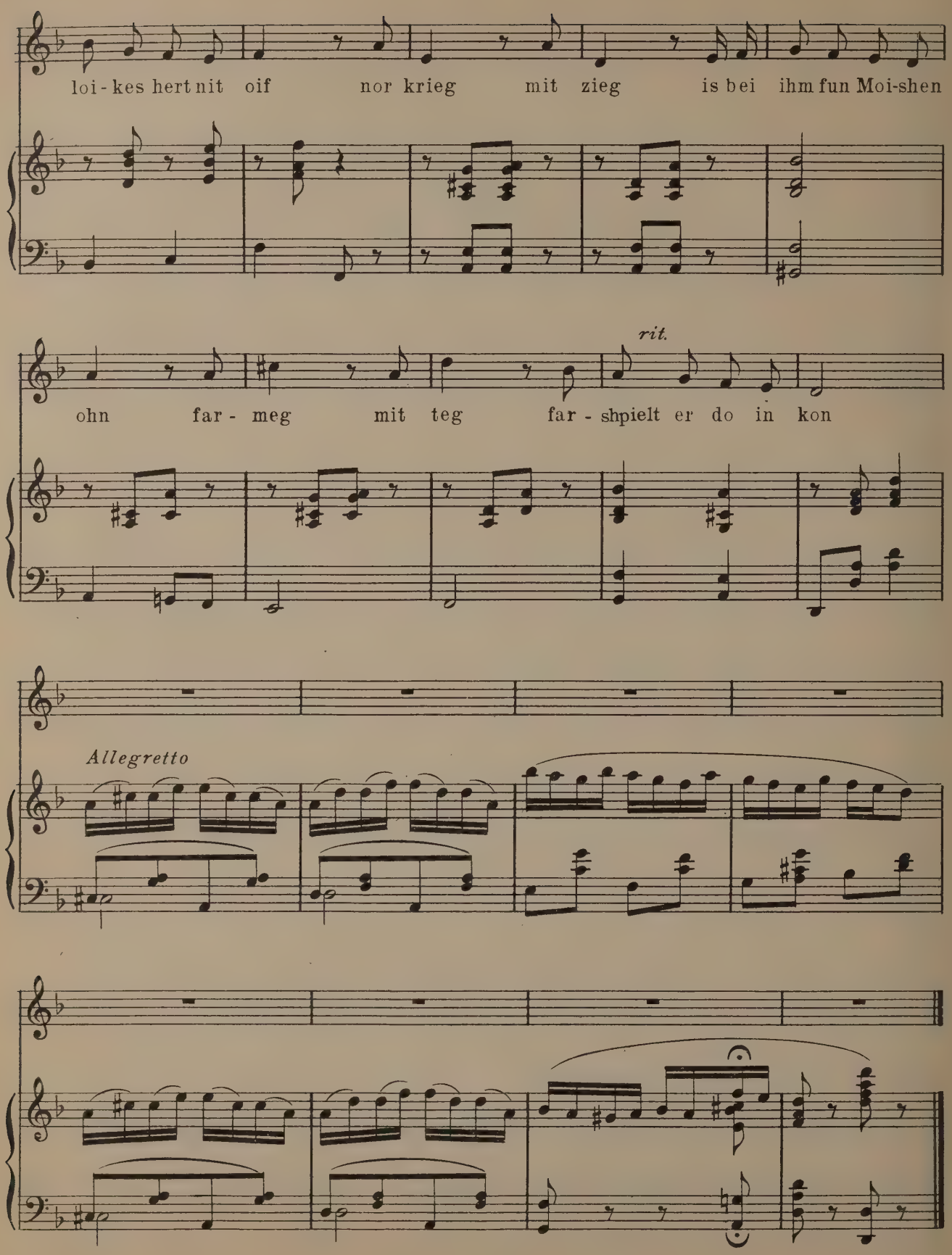
loi - kes hert nit oif nor krieg mit zieg is bei ihm fun Moi-shen
rit.
ohn far - meg mit teg far - shpielt er do in kon
Allegretto

Der Chiluf

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

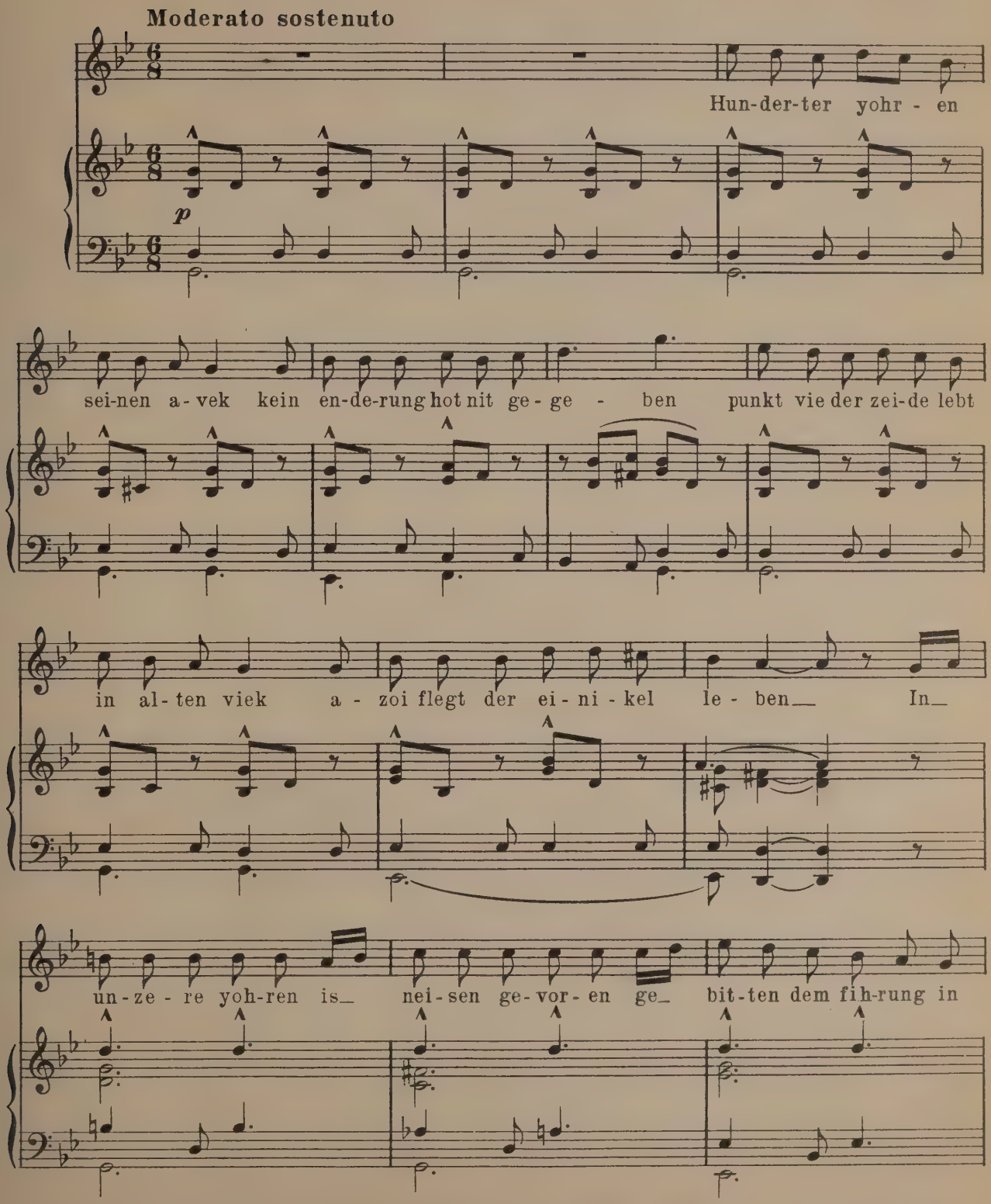
Moderato sostenuto
p
Hun-der-ter yohr - en
sei-nen a - vek kein en-de-rung hot nit ge - ge - ben punkt vie der zei-de lebt
in al - ten viek a - zoi flegt der ei - ni - kel le - ben In
un - ze - re yoh-ren is nei - sen ge - vor - en ge bit-ten dem fih-rung in

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

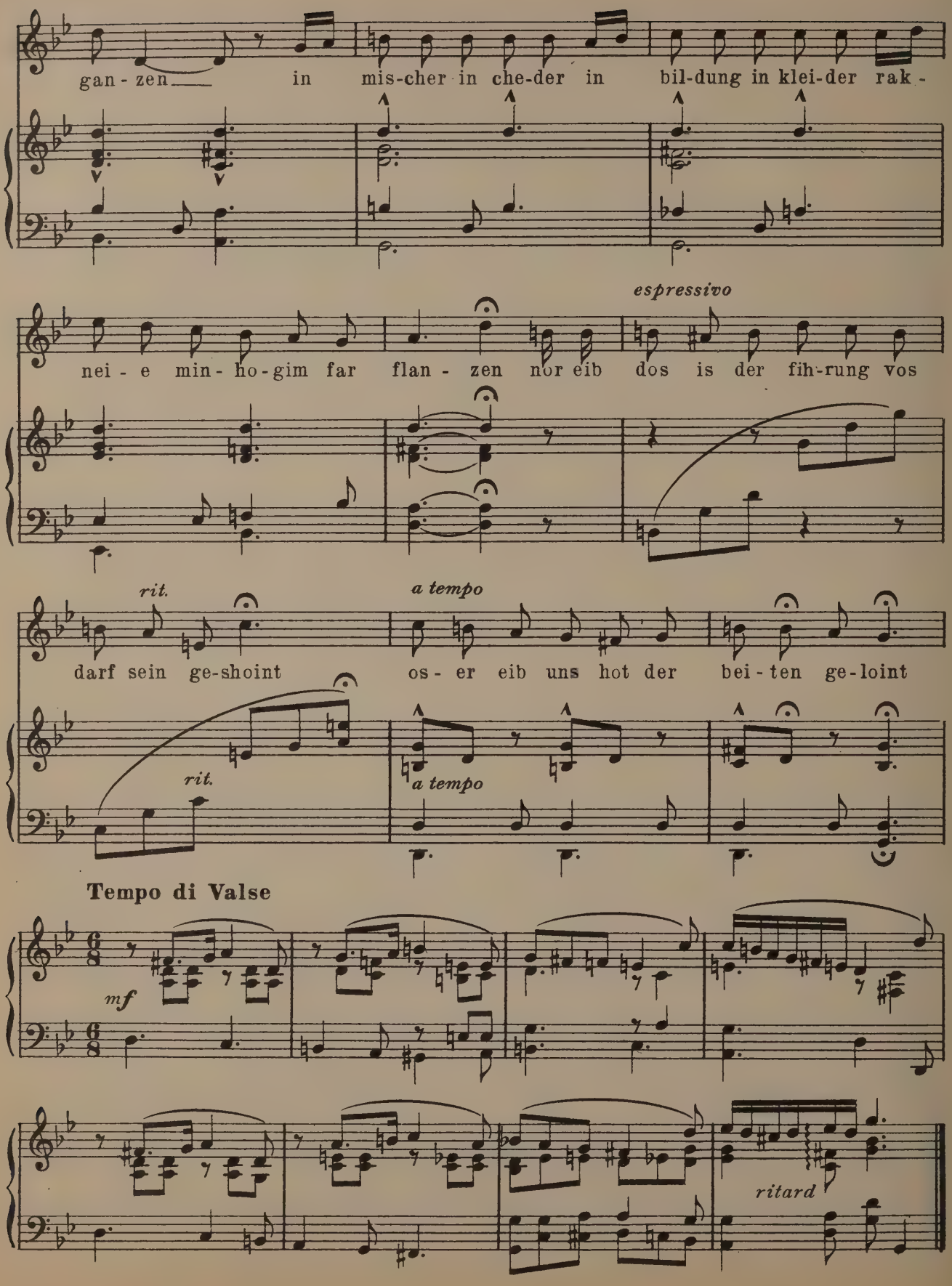
gan - zen in mis-cher in che-der in bil-dung in klei-der rak -
espressivo
nei - e min - ho - gim far flan - zen nor eib dos is der fih-rung vos
rit.
a tempo
darf sein ge-shoint os - er eib uns hot der bei - ten ge-loint
rit.
a tempo
Tempo di Valse
mf
ritard

Der Velt Theater
(The World Theatre- 1874)

Words & Music by
ELIAKUM ZUNZER

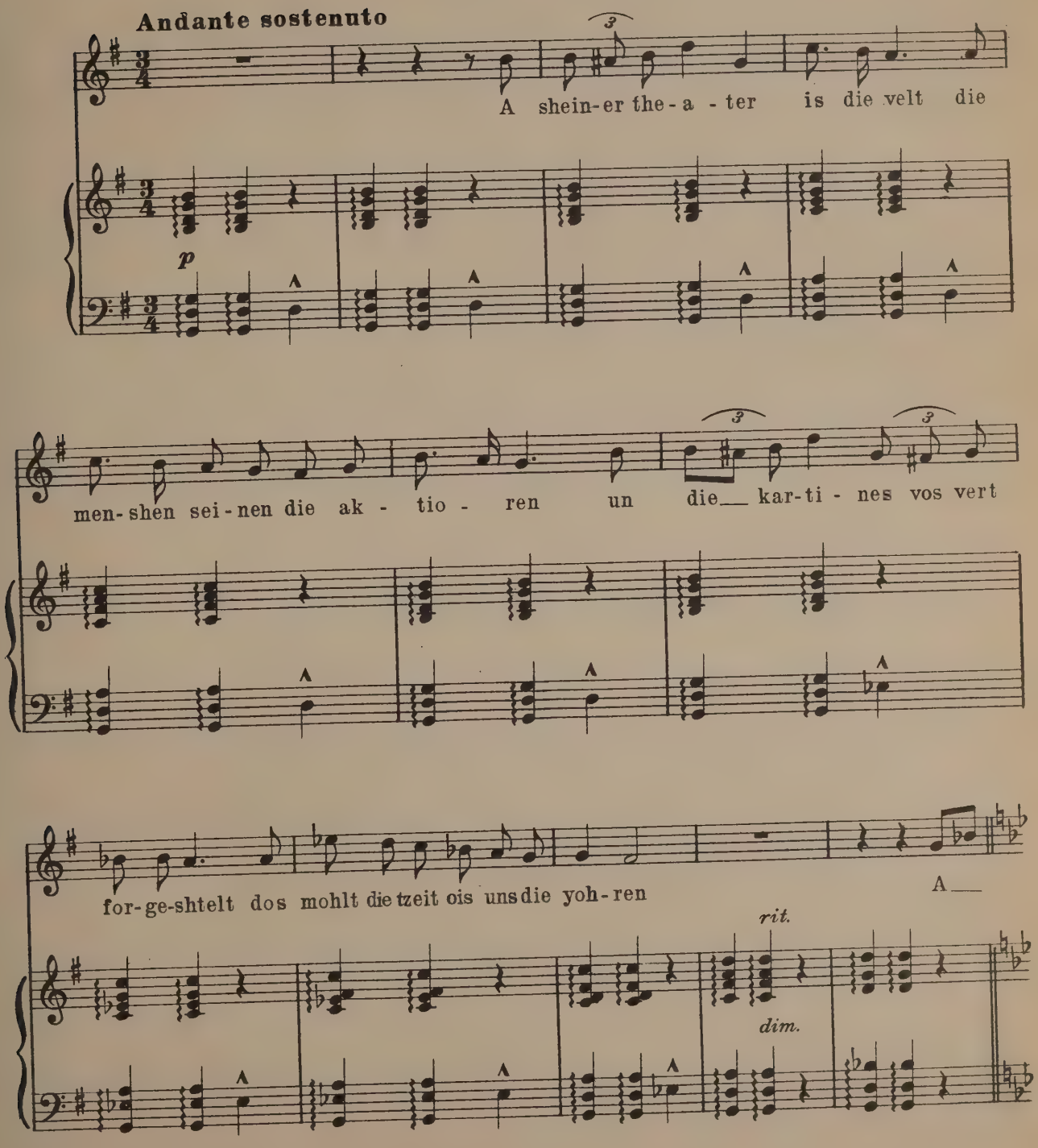
Andante sostenuto
A shein-er the-a - ter is die velt die
p
men-shen sei-nen die ak - tio - ren un die kar-ti - nes vos vert
for-ge-shtelt dos mohlt die tzeit ois unsdie yoh-ren
A
rit.
dim.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
International Copyright Secured
All Rights Reserved

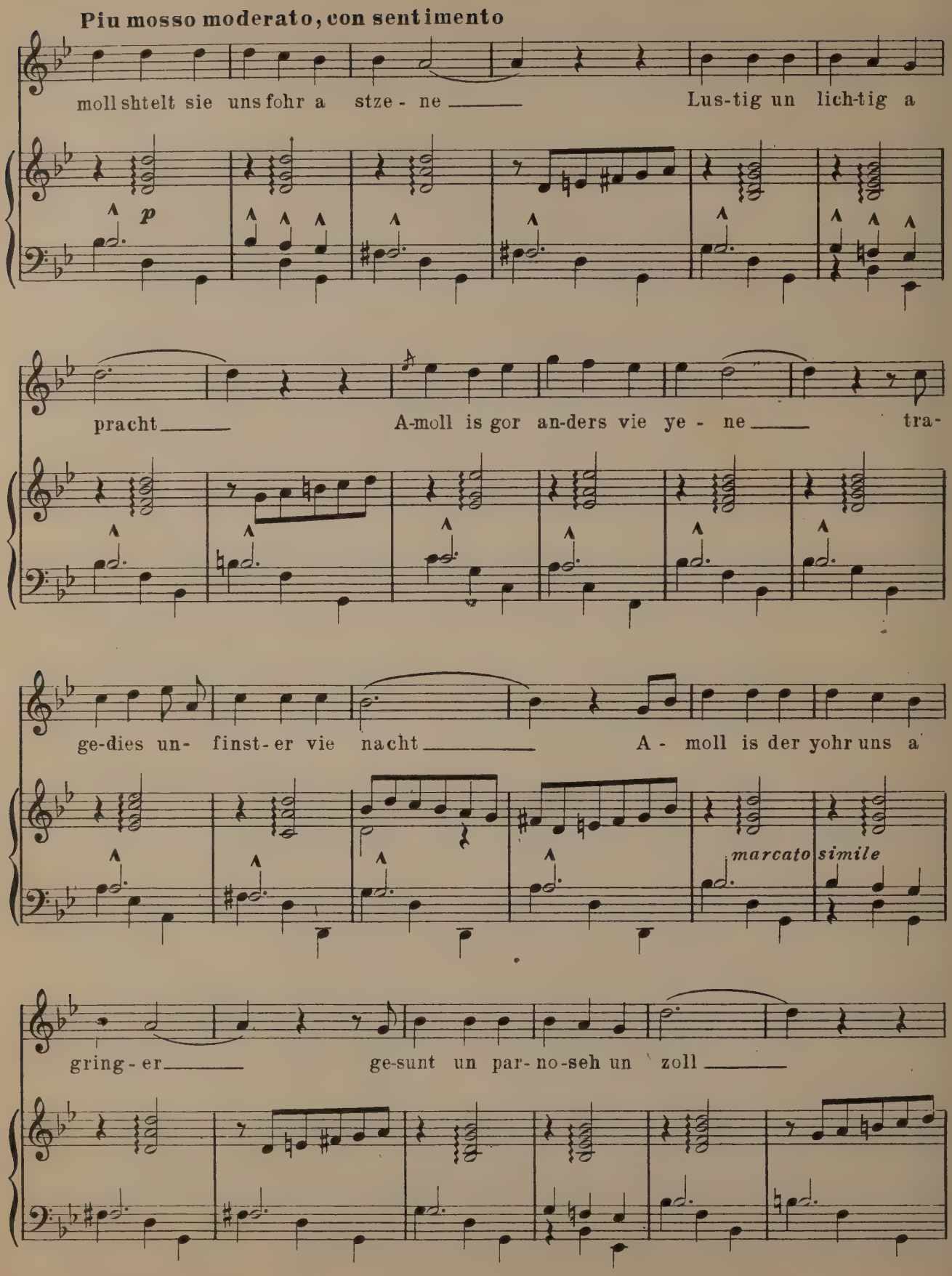
Piu mosso moderato, con sentimento
moll shtelt sie uns fohr a stze - ne
Lus-tig un lich-tig a
p
pracht
A-moll is gor an-ders vie ye - ne
tra-
ge-dies un- finst-er vie nacht
A - moll is der yohr uns a
marcato simile
gring - er
ge-sunt un par-no-seh un zoll

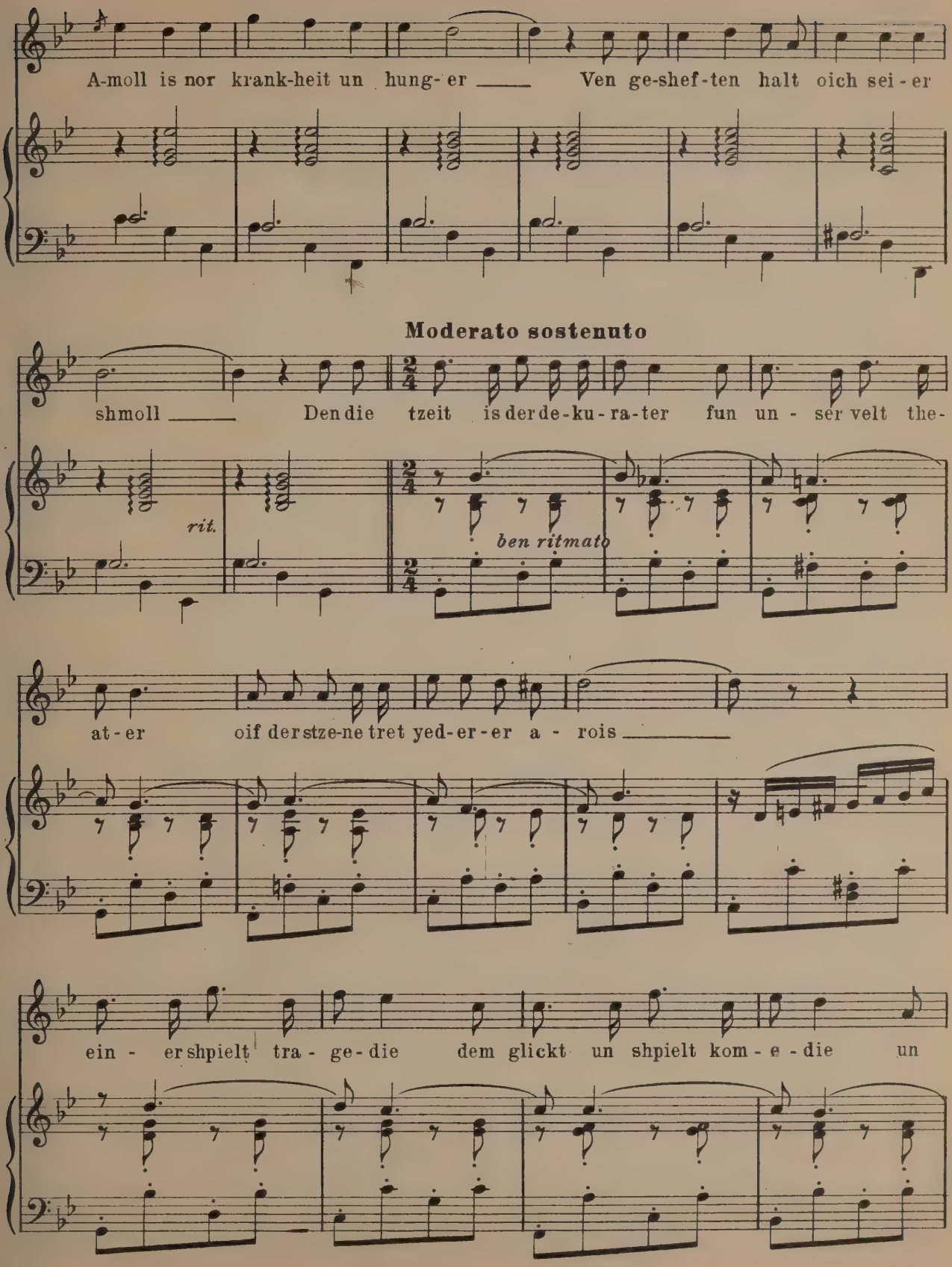
A-moll is nor krank-heit un hung-er Ven ge-shef-ten halt oich sei-er
Moderato sostenuto
shmoll Den die tzeit is der de-ku-ra-ter fun un-ser velt the-
rit.
ben ritmato
at-er oif der stze-ne tret yed-er-er a-rois
ein-er shpielt tra-ge-die dem glickt un shpielt kom-e-die un

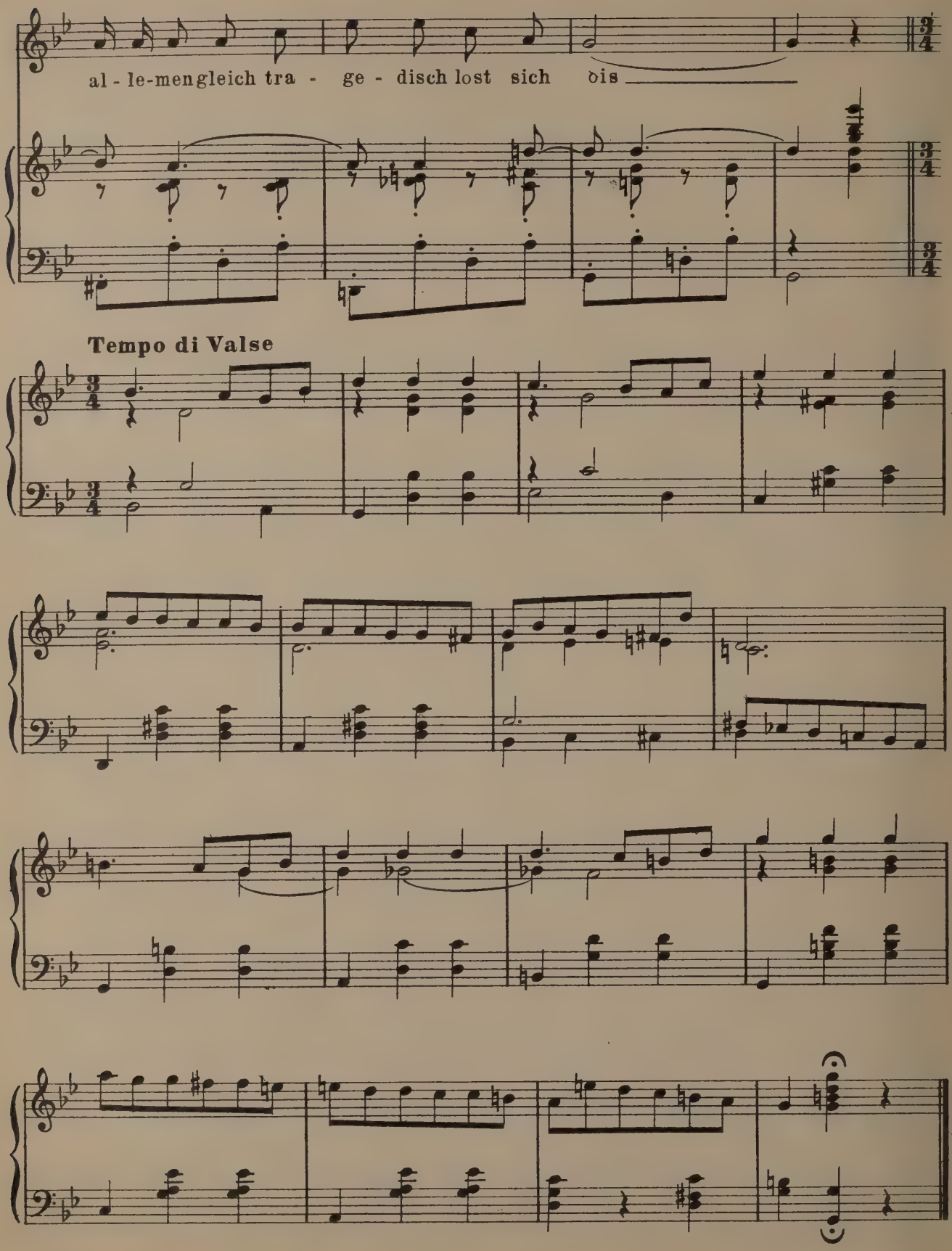
al - le-mengleich tra - ge - disch lost sich bis
Tempo di Valse

Die Fershidene Welt

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

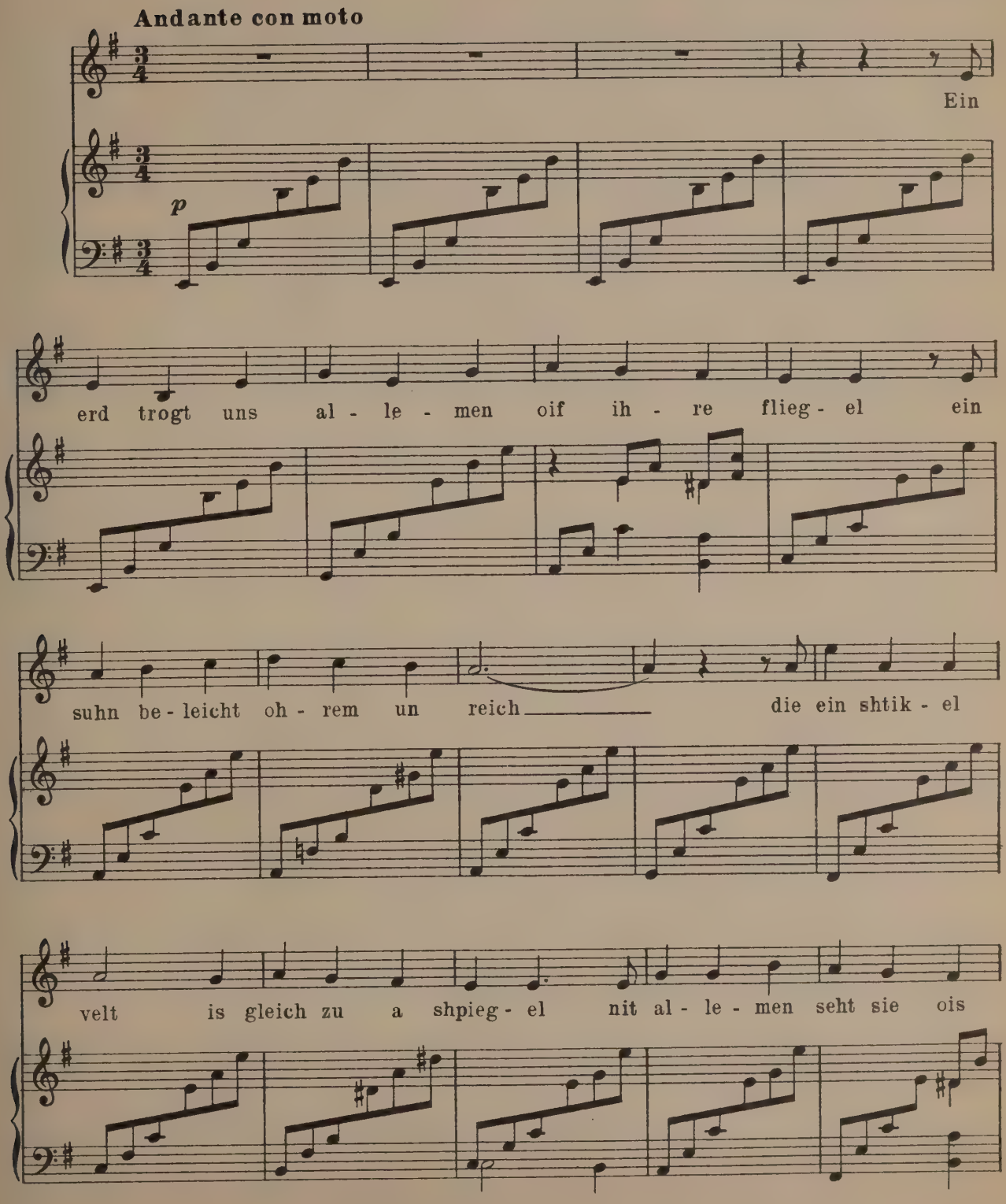
Andante con moto
Ein
p
erd trogt uns al - le - men oif ih - re flieg - el ein
suhn be - leicht oh - rem un reich
die ein shtik - el
velt is gleich zu a shpieg - el nit al - le - men seht sie ois

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

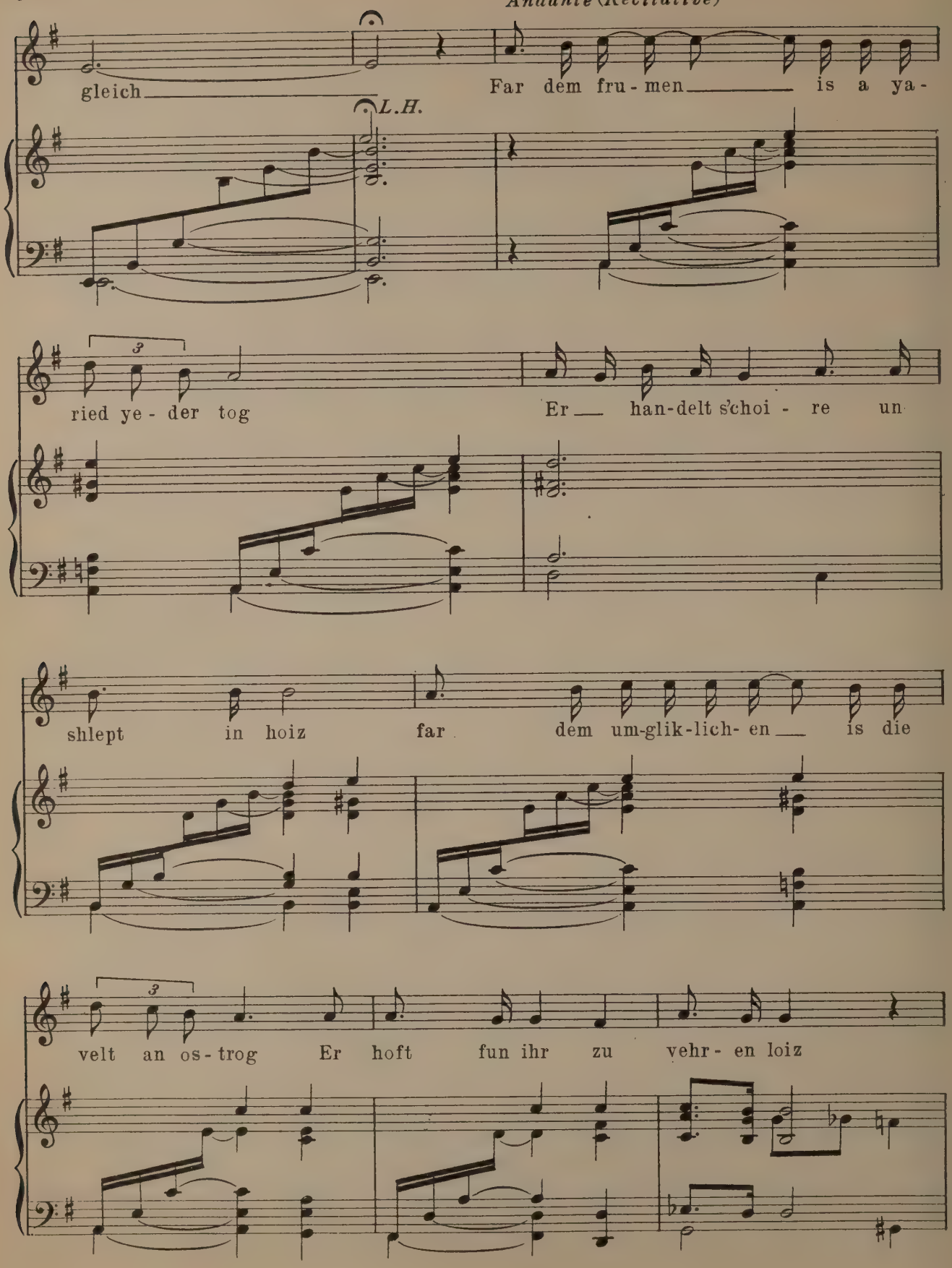
Andante (Recitative)
gleich
Far dem fru - men is a ya -
L.H.
ried ye - der tog
Er han-delt s'choi - re un
shlept in hoiz far dem um-glik-lich- en is die
velt an os - trog Er hoft fun ihr zu vehr - en loiz

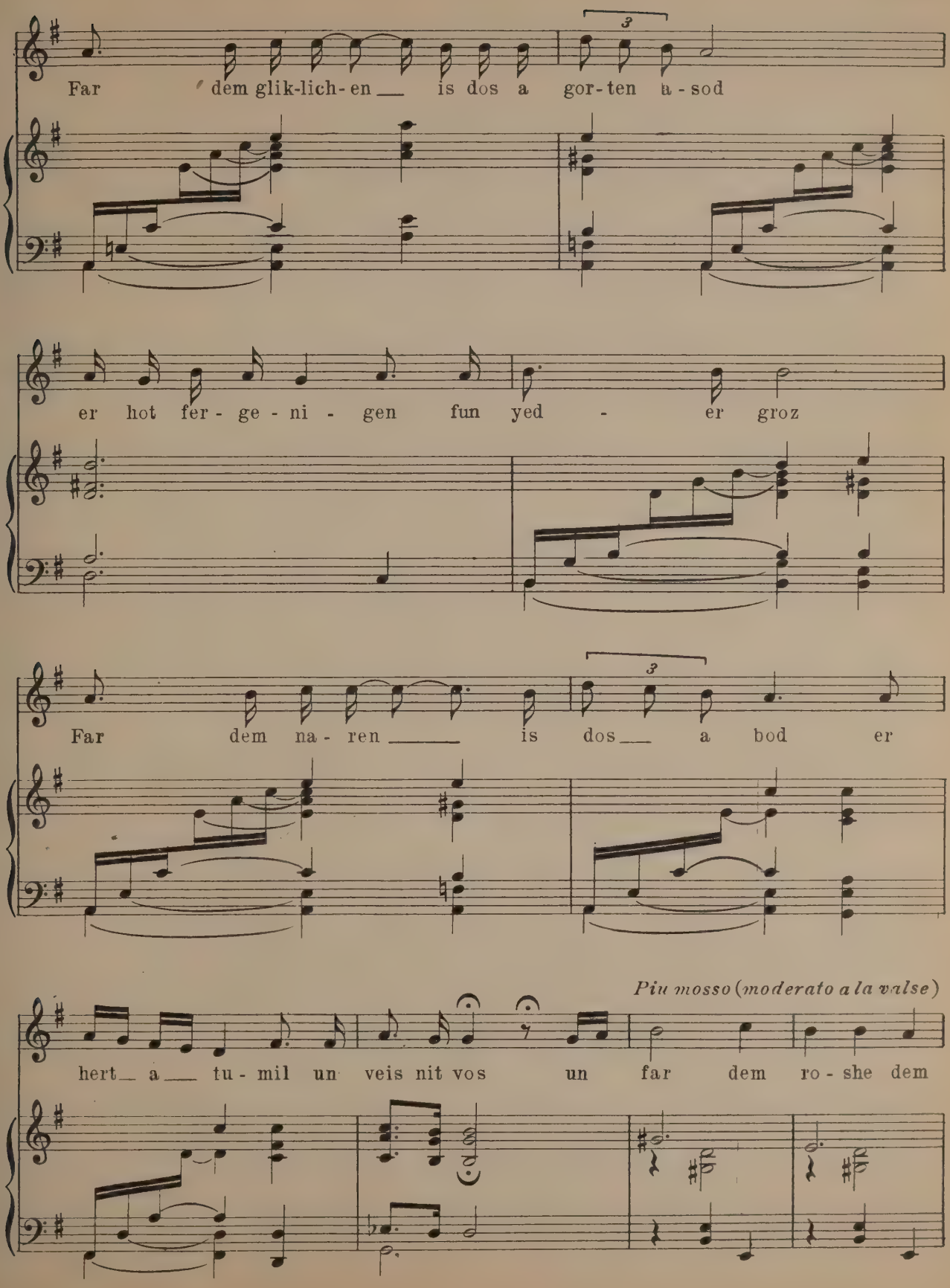
Far dem glik-lich-en is dos a gor-ten a-sod
er hot fer-ge-ni-gen fun yed-er groz
Far dem na-ren is dos a bod er
Piu mosso (moderato a la valse)
hert a tu-mil un veis nit vos un far dem ro-she dem

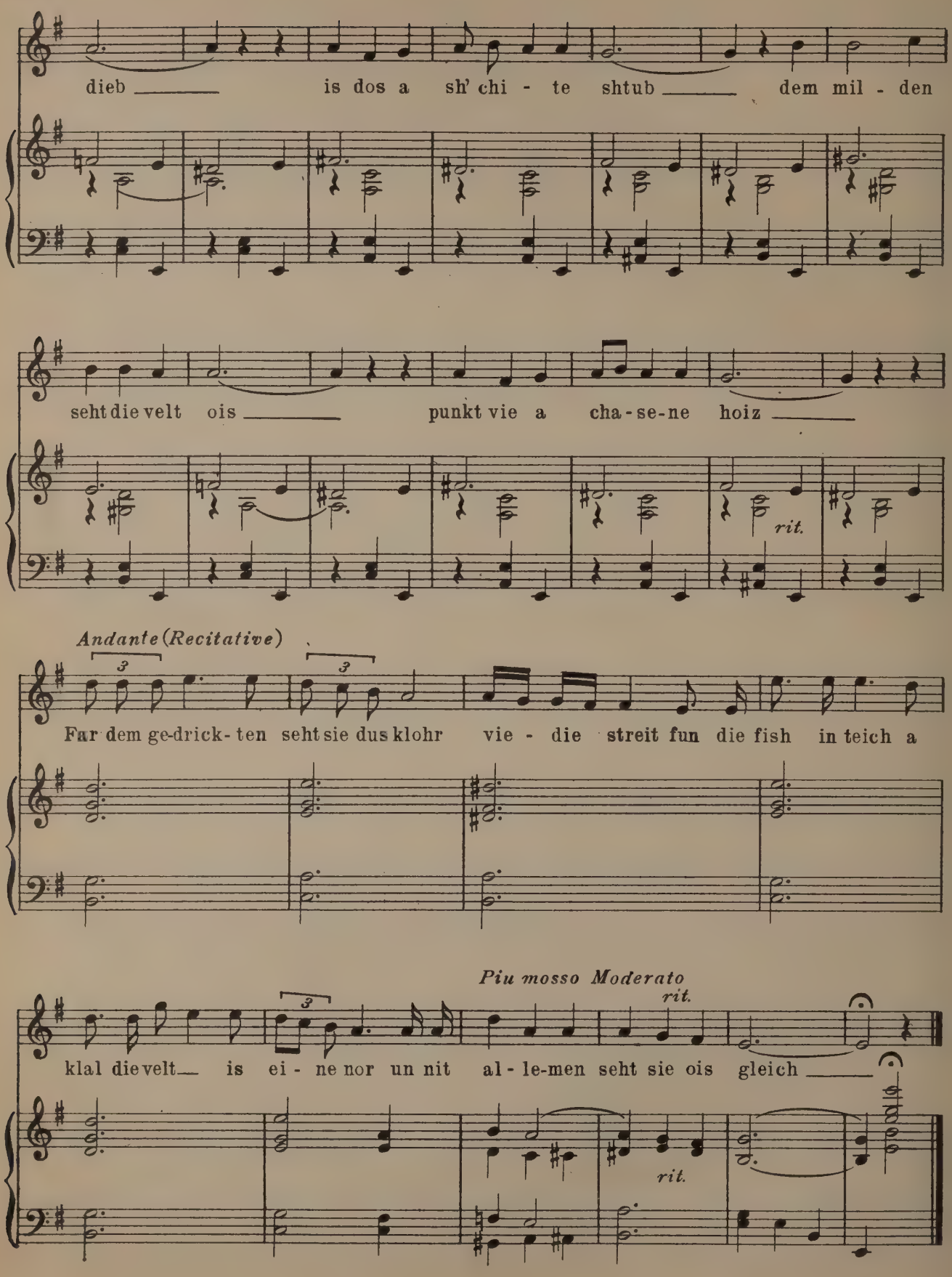
dieb is dos a sh' chi - te shtub dem mil - den
seht die velt ois punkt vie a cha - se-ne hoiz
rit.
Andante (Recitative)
Far dem ge-drick-ten seht sie dus klohr vie - die streit fun die fish in teich a
Piu mosso Moderato
rit.
klal die velt is ei - ne nor un nit al - le-men seht sie ois gleich
rit.

Der Zvuyak

(PART I)

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

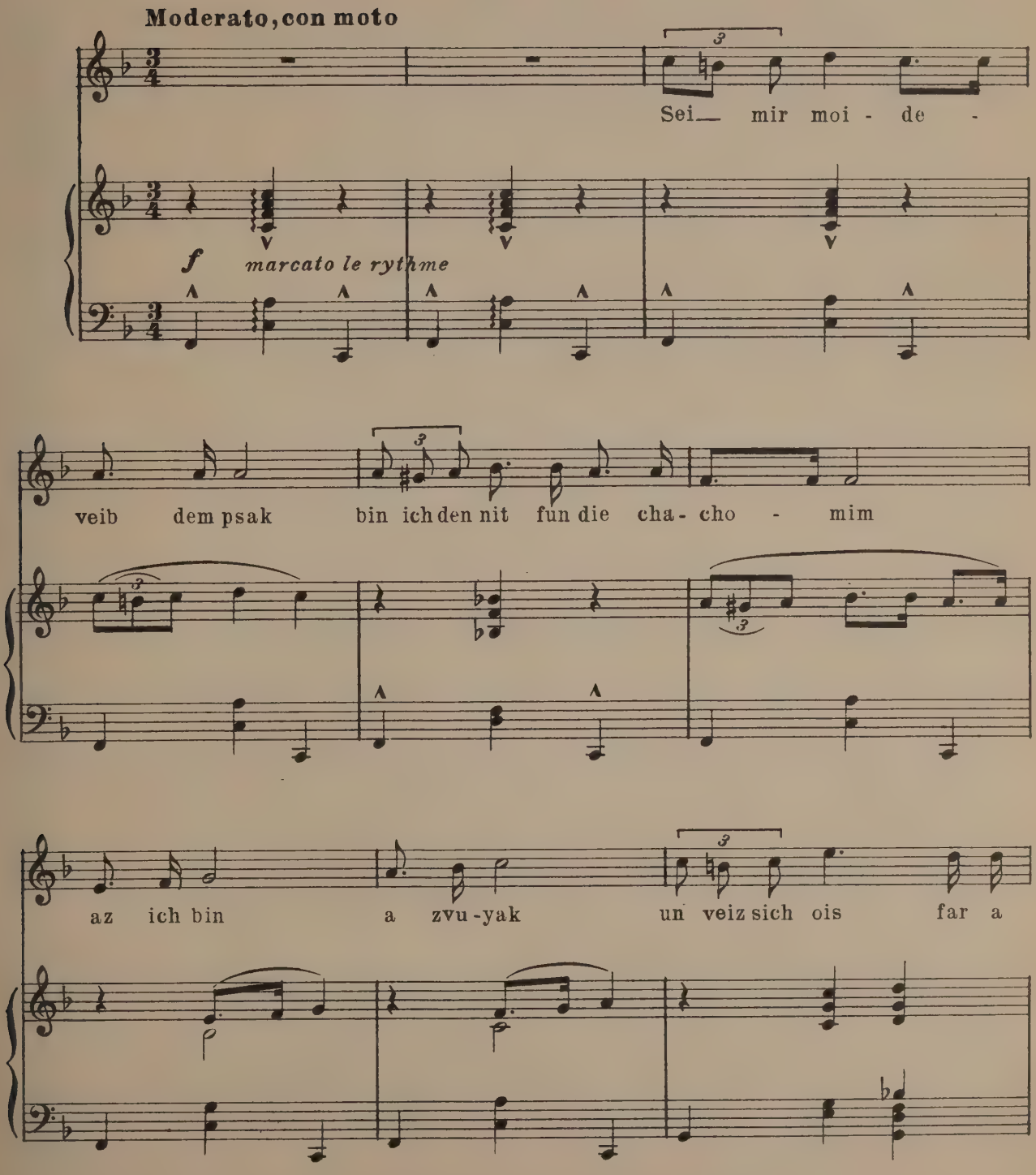
Moderato, con moto
Sei mir moi - de -
f marcato le rythme
veib dem psak bin ich den nit fun die cha - cho - mim
az ich bin a zvu - yak un veiz sich ois far a

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

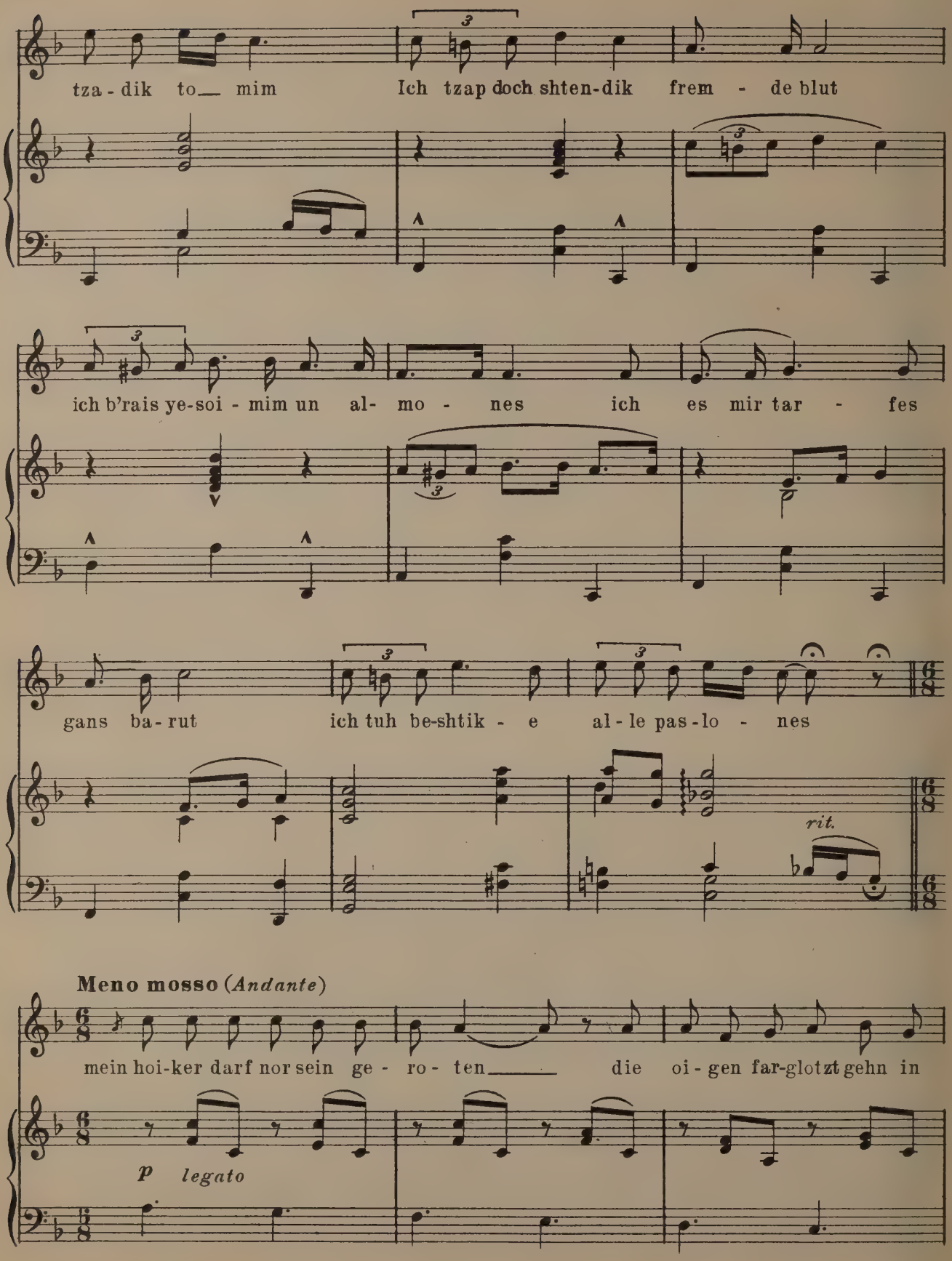
tza - dik to__ mim
Ich tzap doch shten-dik frem - de blut
ich b'rais ye-soi - mim un al- mo - nes ich es mir tar - fes
gans ba-rut
ich tuh be-shtik - e al-le pas-lo - nes
rit.
Meno mosso (Andante)
mein hoi-ker darf nor sein ge - ro - ten____ die oi - gen far-glotzt gehn in
p legato

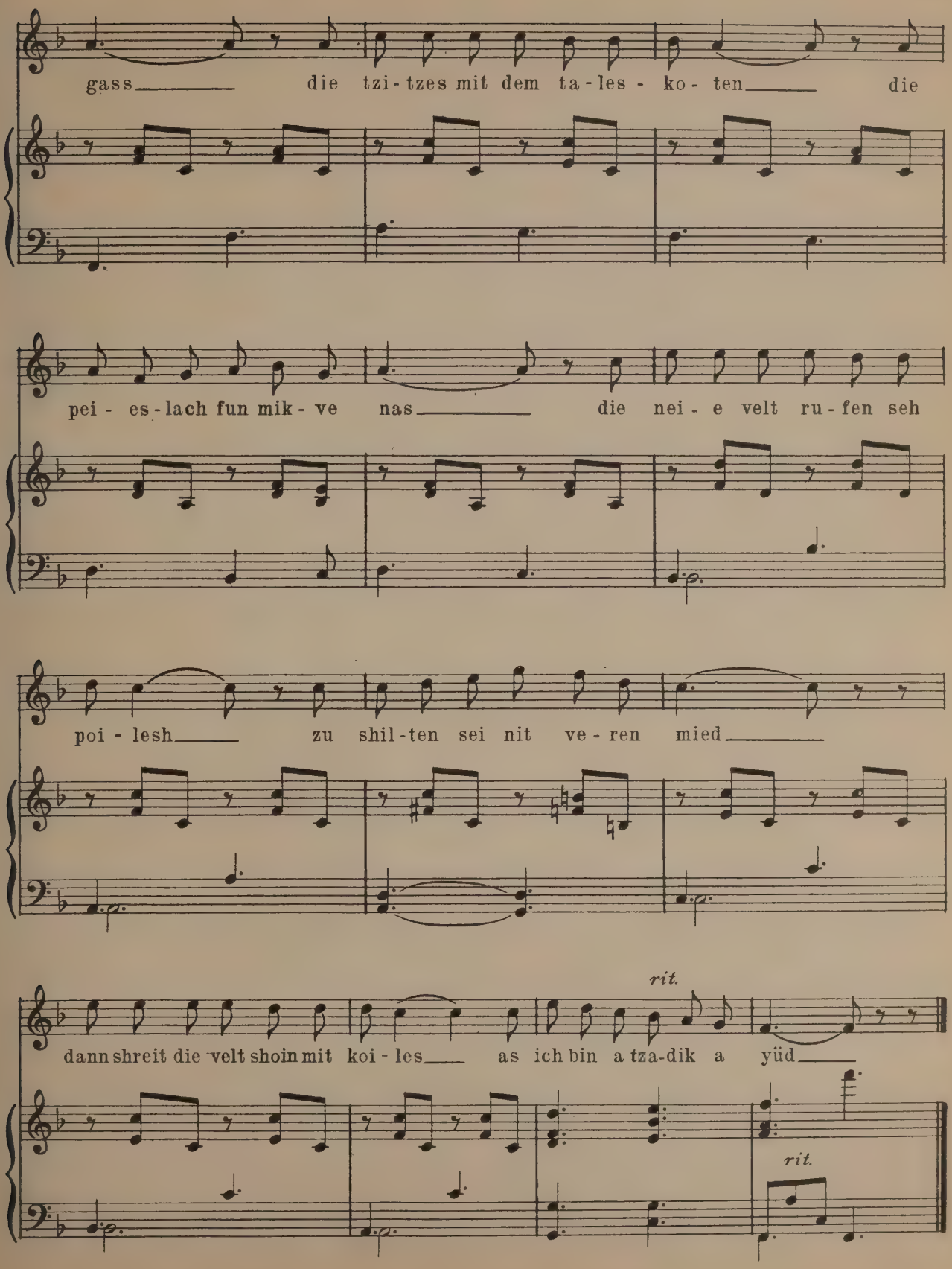
gass die tzi-tzes mit dem ta-les-ko-ten die
pei-es-lach fun mik-ve nas die nei-e velt ru-fen seh
poi-lesh zu shil-ten sei nit ve-ren mied
rit.
dann shreit die velt shoin mit koi-les as ich bin a tza-dik a yüd
rit.

Der Zvuyak

(PART II)

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

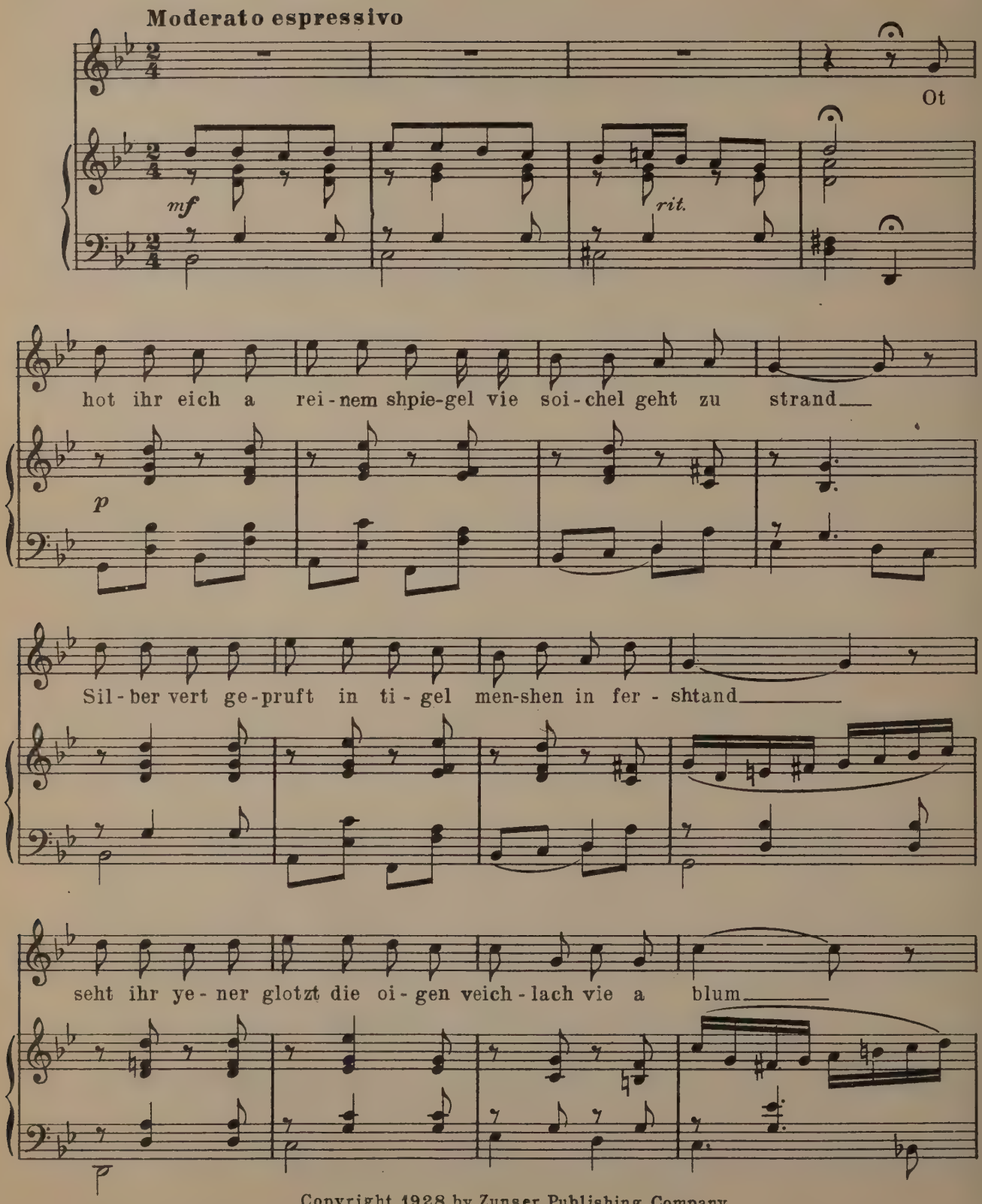
Moderato espressivo
Ot
mf
rit.
hot ihr eich a rei-nem shpie-gel vie soi-chel geht zu strand
p
Sil-ber vert ge-pruft in ti-gel men-shen in fer-shtand
seht ihr ye-ner glotzt die oi-gen veich-lach vie a blum

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

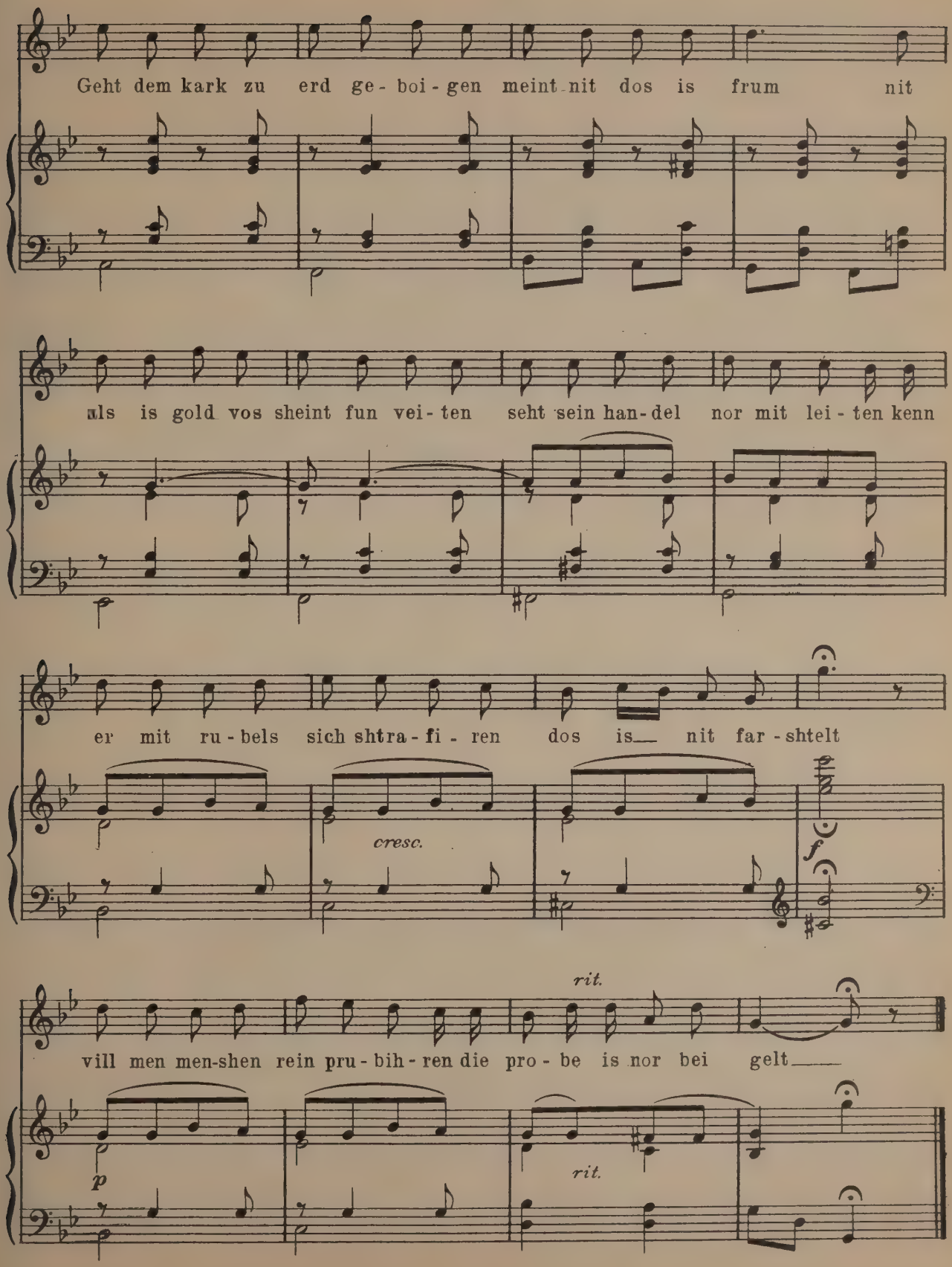
Geht dem kark zu erd ge- boi- gen meint nit dos is frum nit
als is gold vos sheint fun vei- ten seht sein han- del nor mit lei- ten kenn
er mit ru- bels sich shtra- fi- ren dos is nit far- shtelt
cresc.
f
rit.
vill men men-shen rein pru- bih- ren die pro- be is nor bei gelt
p
rit.

Der Izborstchik
1874

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

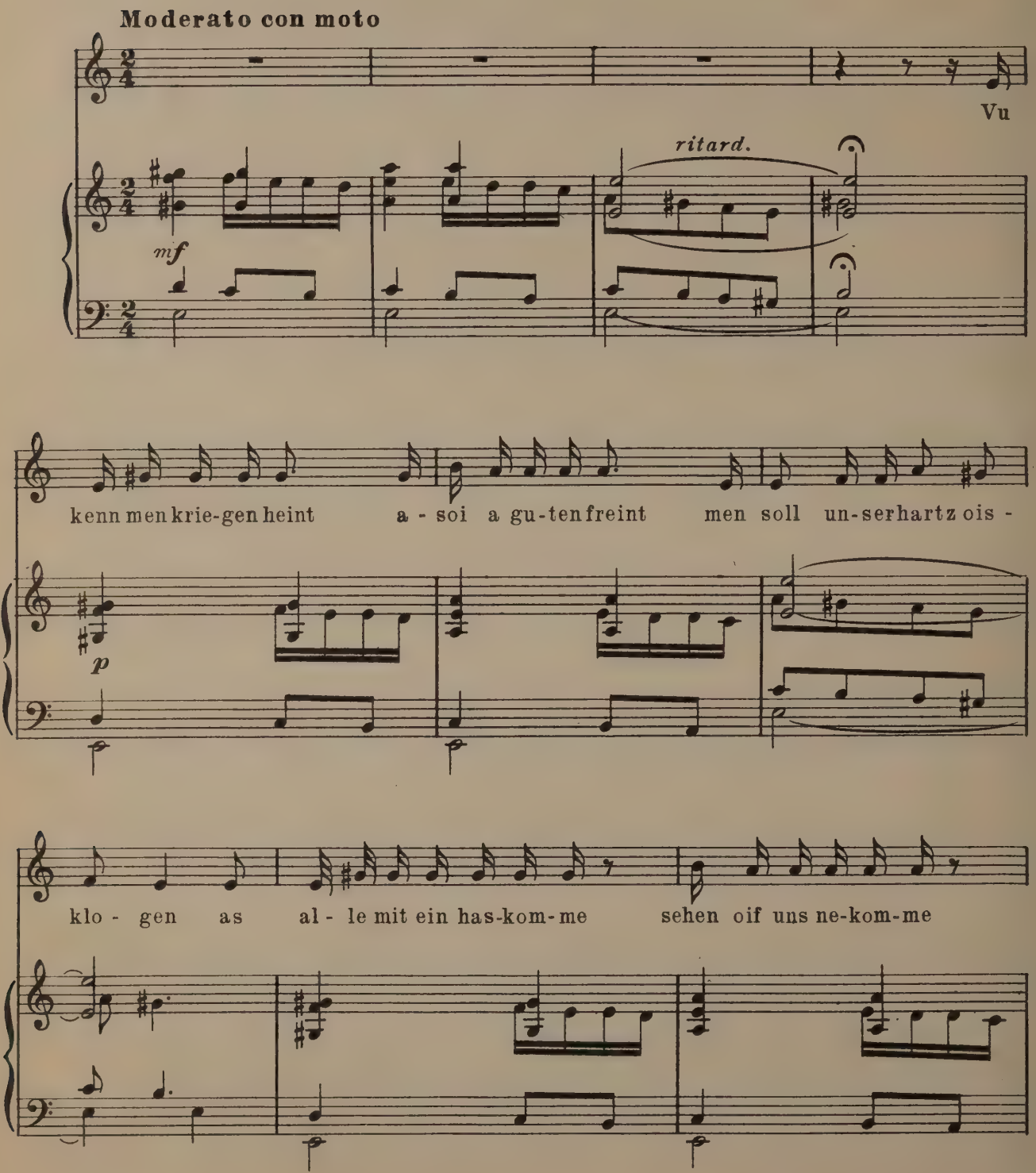
Moderato con moto
Vu
ritard.
mf
kenn men krie-gen heint a - soi a gu-ten freint men soll un-ser hartz ois -
p
klo - gen as al - le mit ein has-kom-me sehen oif uns ne-kom-me

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

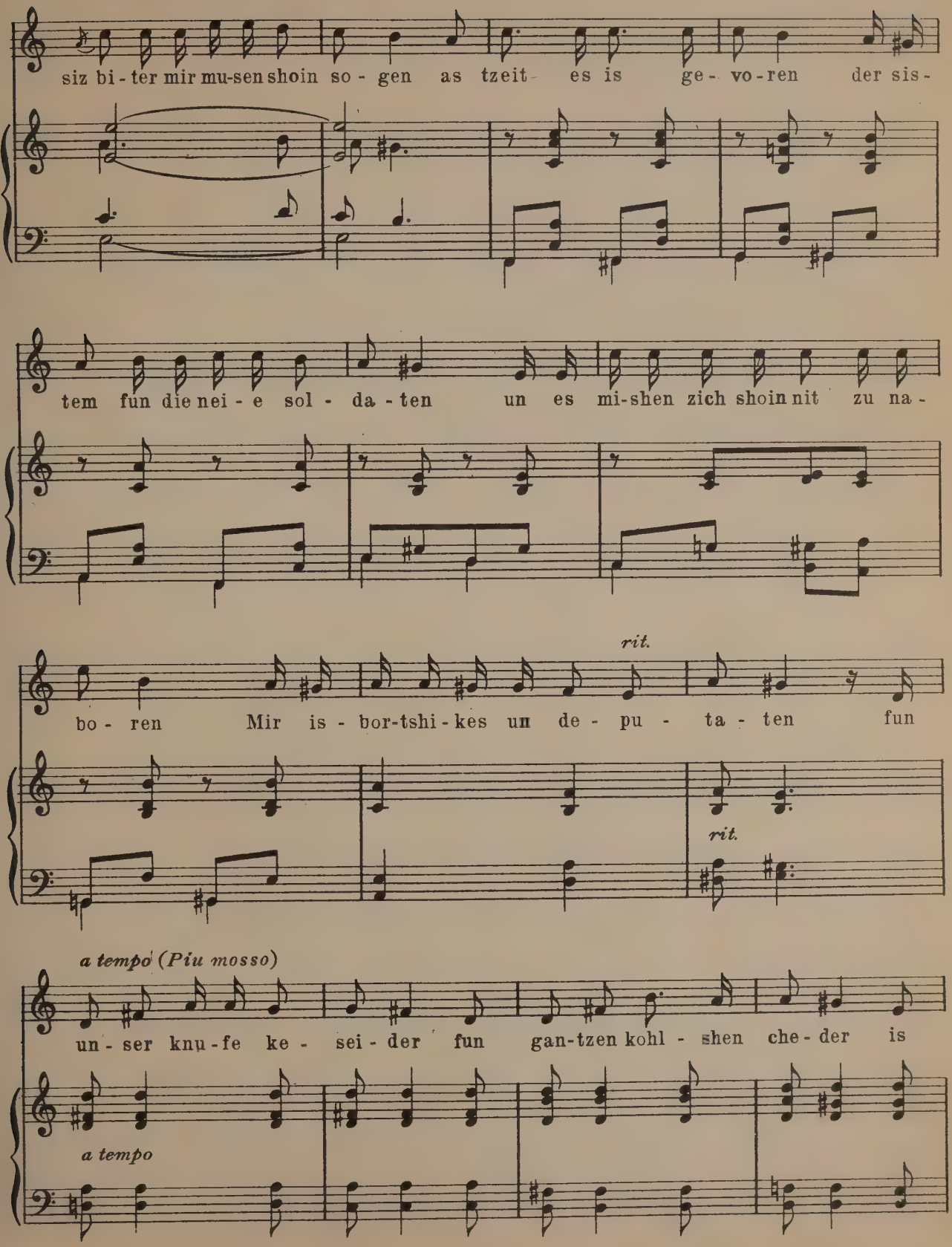
siz bi-ter mir mu-sen shoin so-gen as tzeit es is ge-vo-ren der sis-
tem fun die nei-e sol-da-ten un es mi-shen zich shoin nit zu na-
rit.
bo-ren Mir is-bor-tshi-kes un de-pu-ta-ten fun
rit.
a tempo (Piu mosso)
un-ser knu-fe ke-sei-der fun gan-tzen kohl-shen che-der is
a tempo

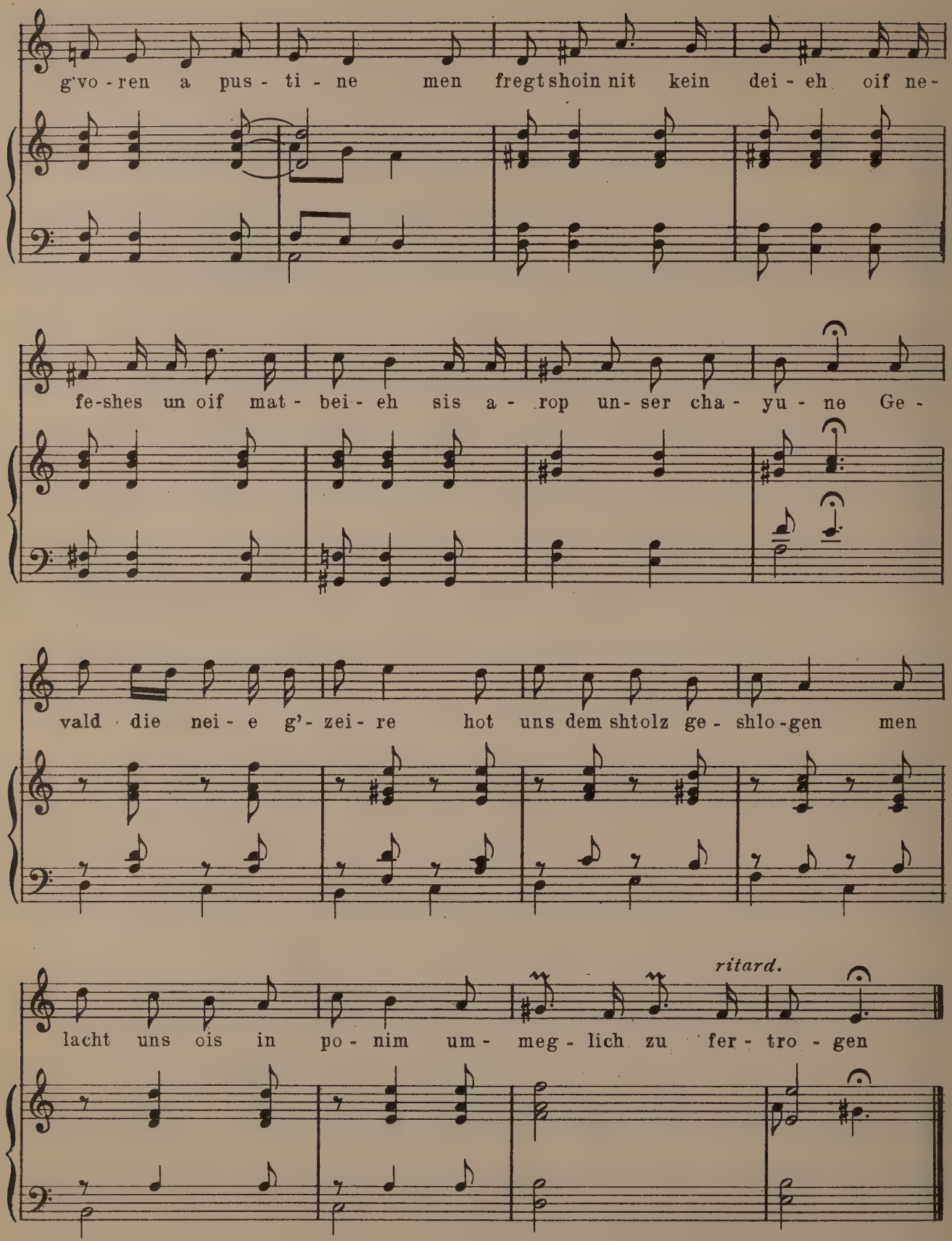
g'vo - ren a pus - ti - ne men fregt shoin nit kein dei - eh oif ne -
fe-shes un oif mat - bei - eh sis a - rop un - ser cha - yu - ne Ge -
vald die nei - e g'- zei - re hot uns dem shtolz ge - shlo - gen men
ritard.
lacht uns ois in po - nim um - meg - lich zu fer - tro - gen

Mir Zeinen Kinder

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

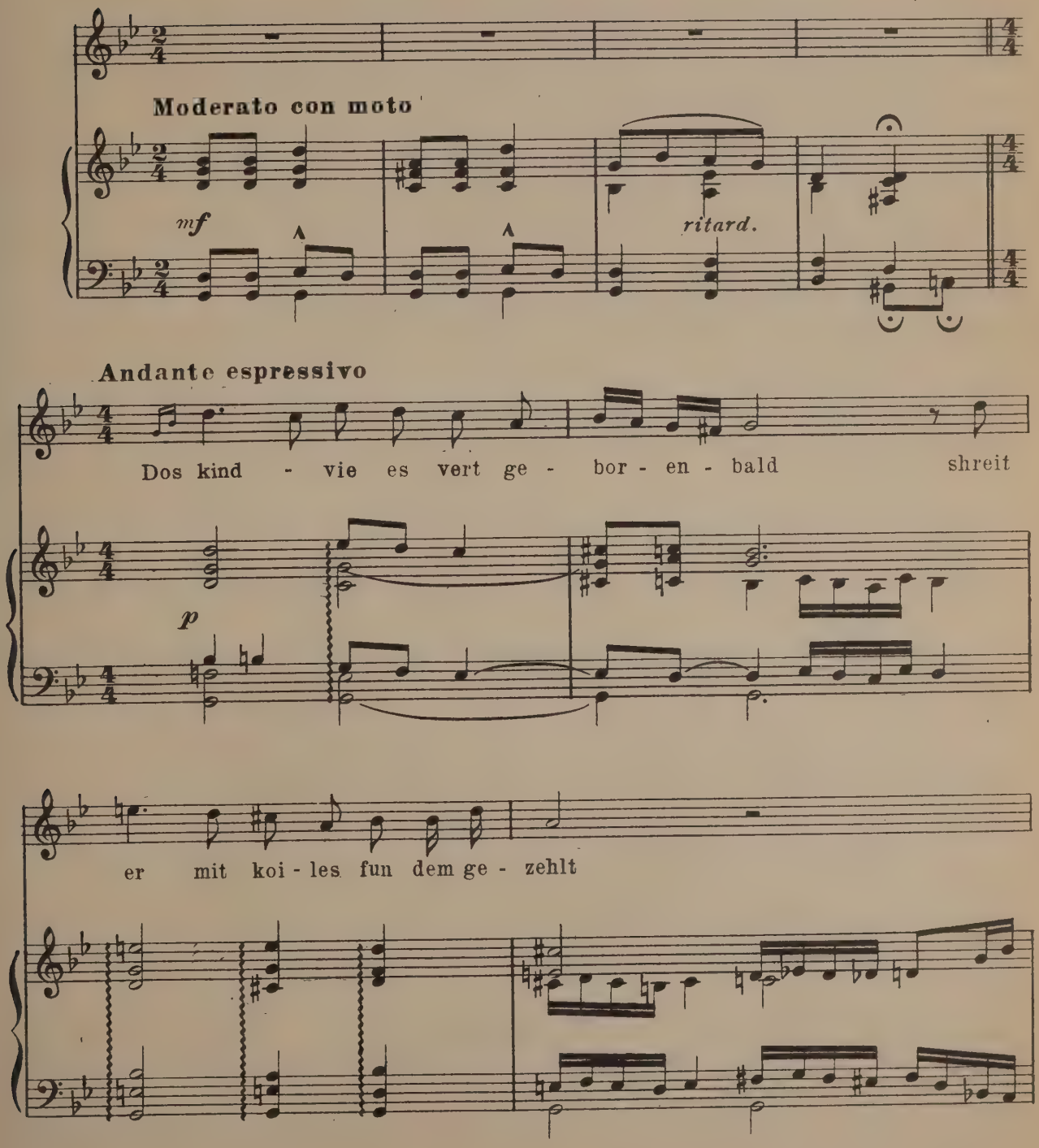

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

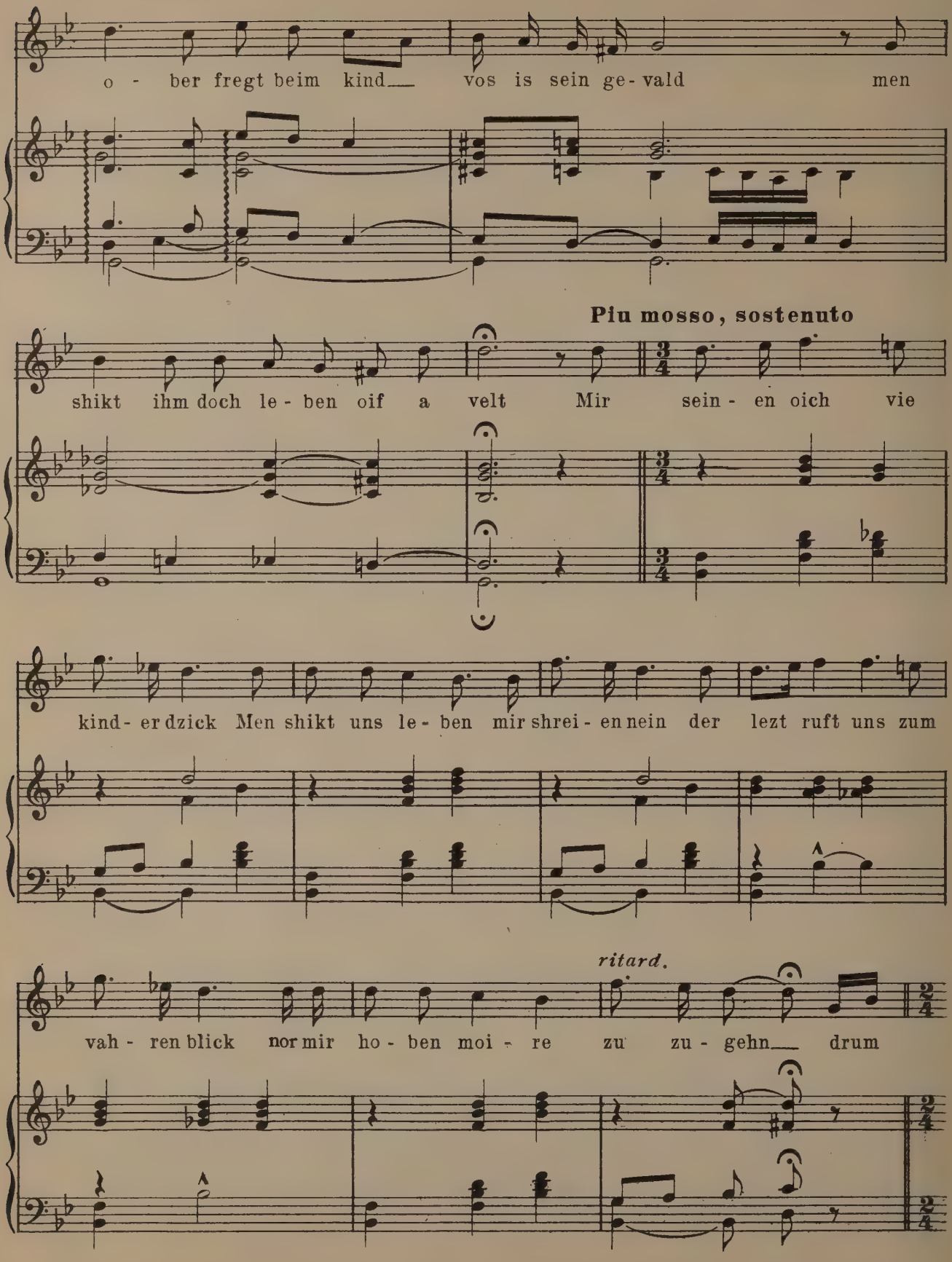
o - ber fregt beim kind vos is sein ge - vald men
Piu mosso, sostenuto
shikt ihm doch le - ben oif a velt Mir sein - en oich vie
kind - er dzick Men shikt uns le - ben mir shrei - en nein der lezt ruft uns zum
ritard.
vah - ren blick nor mir ho - ben moi - re zu zu - gehn drum

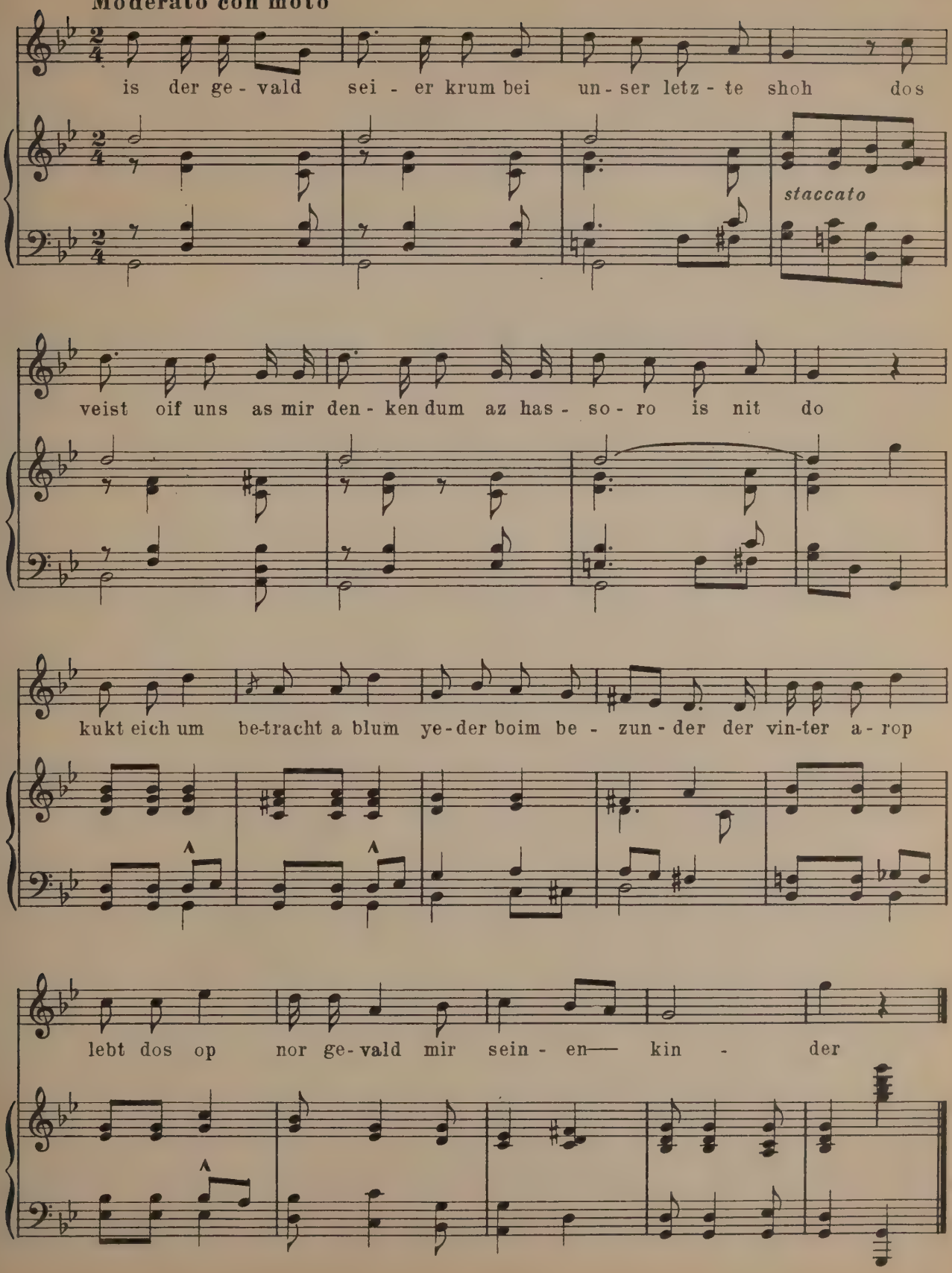
Moderato con moto
is der ge - vald sei - er krum bei un - ser letz - te shoh dos
staccato
veist oif uns as mir den - ken dum az has - so - ro is nit do
kukt eich um be-tracht a blum ye-der boim be - zun - der der vin-ter a - rop
lebt dos op nor ge-vald mir sein - en— kin - der

Fun Cheder Zogt men nit ois

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

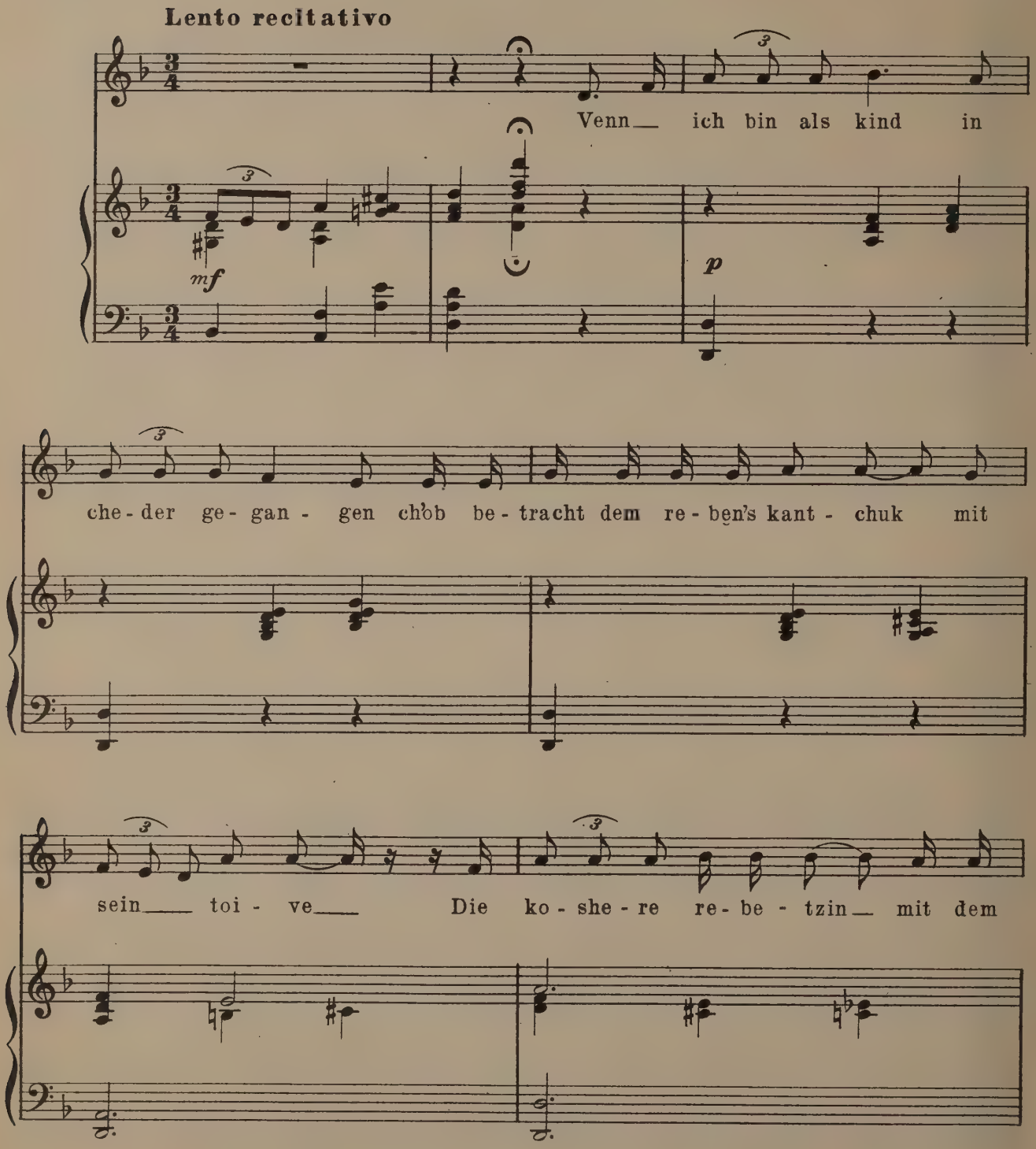
Lento recitativo
Venn__ ich bin als kind in
mf
p
che-der ge-gan-gen ch'ob be-tracht dem re-ben's kant-chuk mit
sein__ toi-ve__ Die ko-she-re re-be-tzin__ mit dem

International Copyright Secured
Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

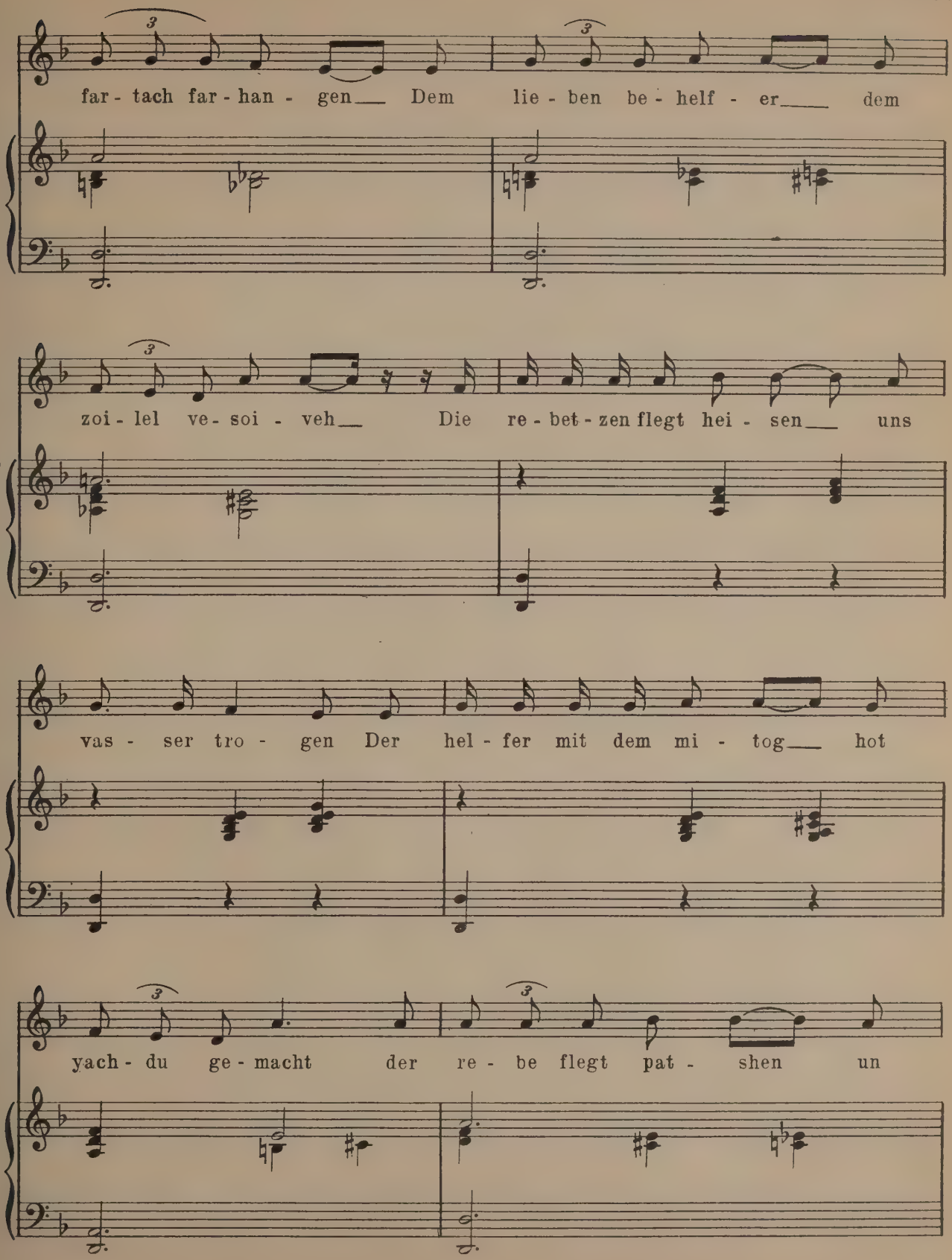
far - tach far - han - gen Dem lie - ben be - helf - er dem
zoi - lel ve - soi - veh Die re - bet - zen flegt hei - sen uns
vas - ser tro - gen Der hel - fer mit dem mi - tog hot
yach - du ge - macht der re - be flegt pat - shen un

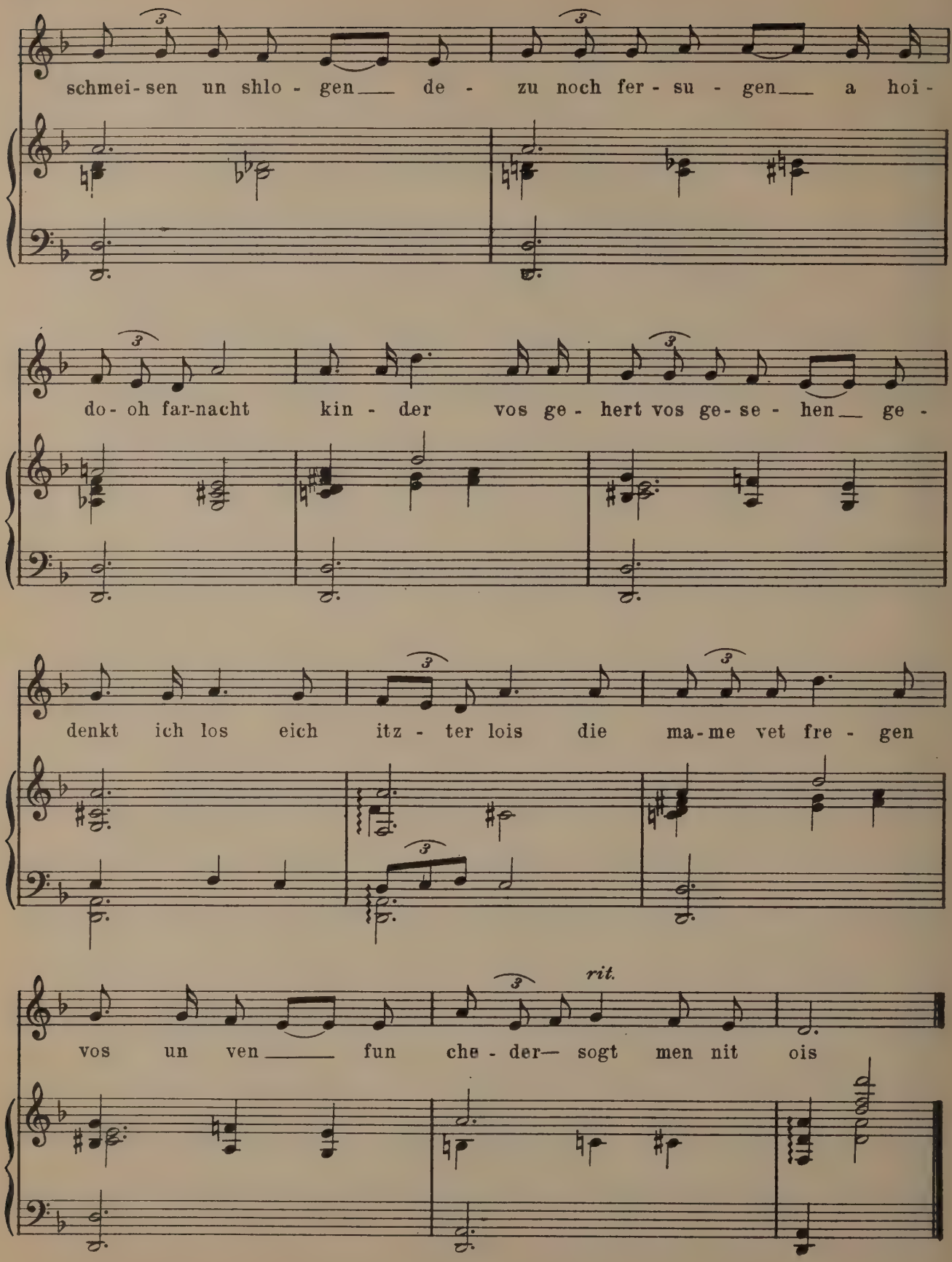
schmei-sen un shlo - gen de - zu noch fer - su - gen a hoi -
do- oh far-nacht kin - der vos ge - hert vos ge-se - hen ge -
denkt ich los eich itz - ter lois die ma-me vet fre - gen
rit.
vos un ven fun che - der— sogt men nit ois

Die Ferdorbene Bildung
1858

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

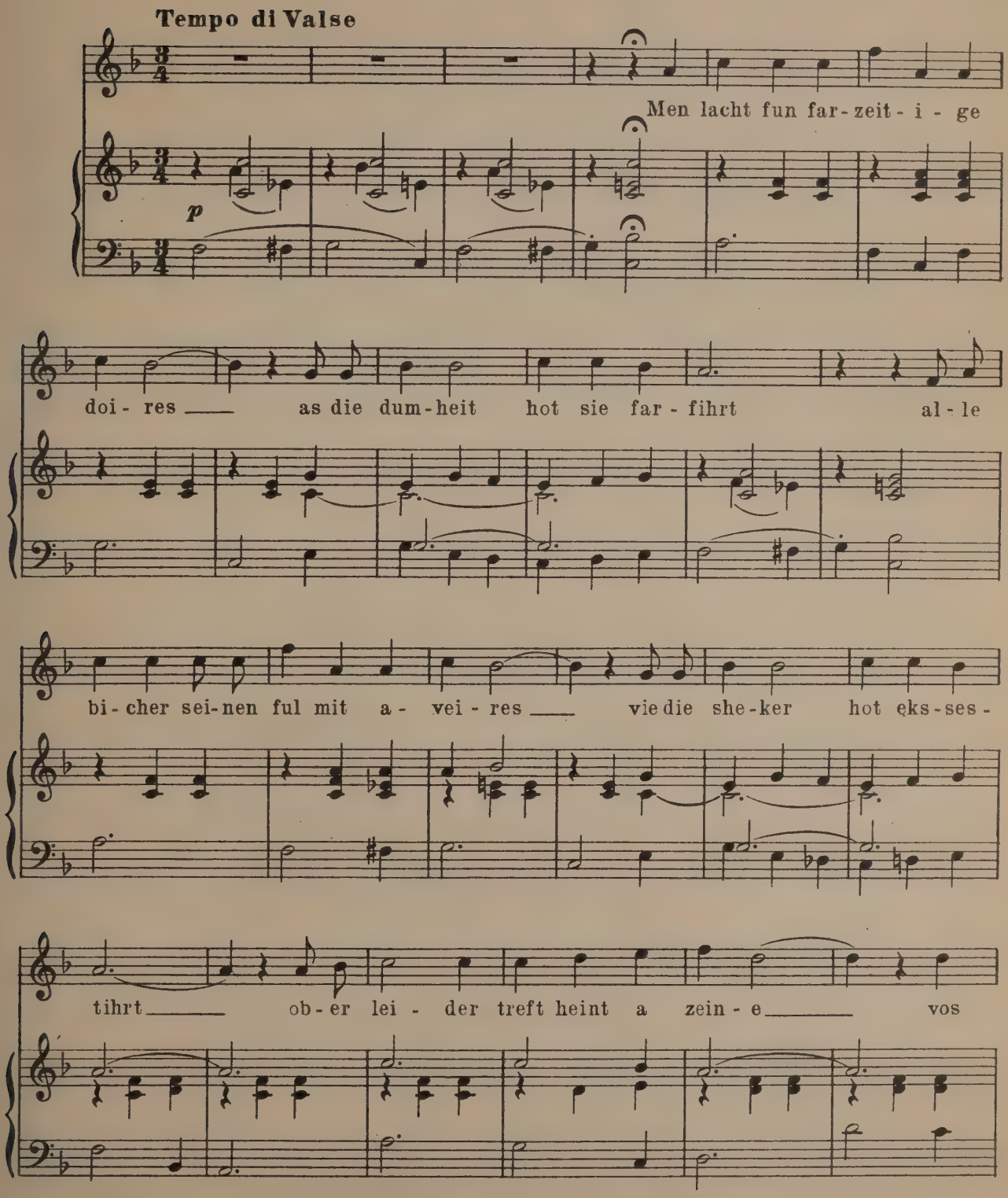
Tempo di Valse
Men lacht fun far-zeit-i-ge
p
doi-res as die dum-heit hot sie far-fihrt al-le
bi-cher sei-nen ful mit a-vei-res vie die she-ker hot eks-ses-
tihrt ob-er lei-der treft heint a zein-e vos

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

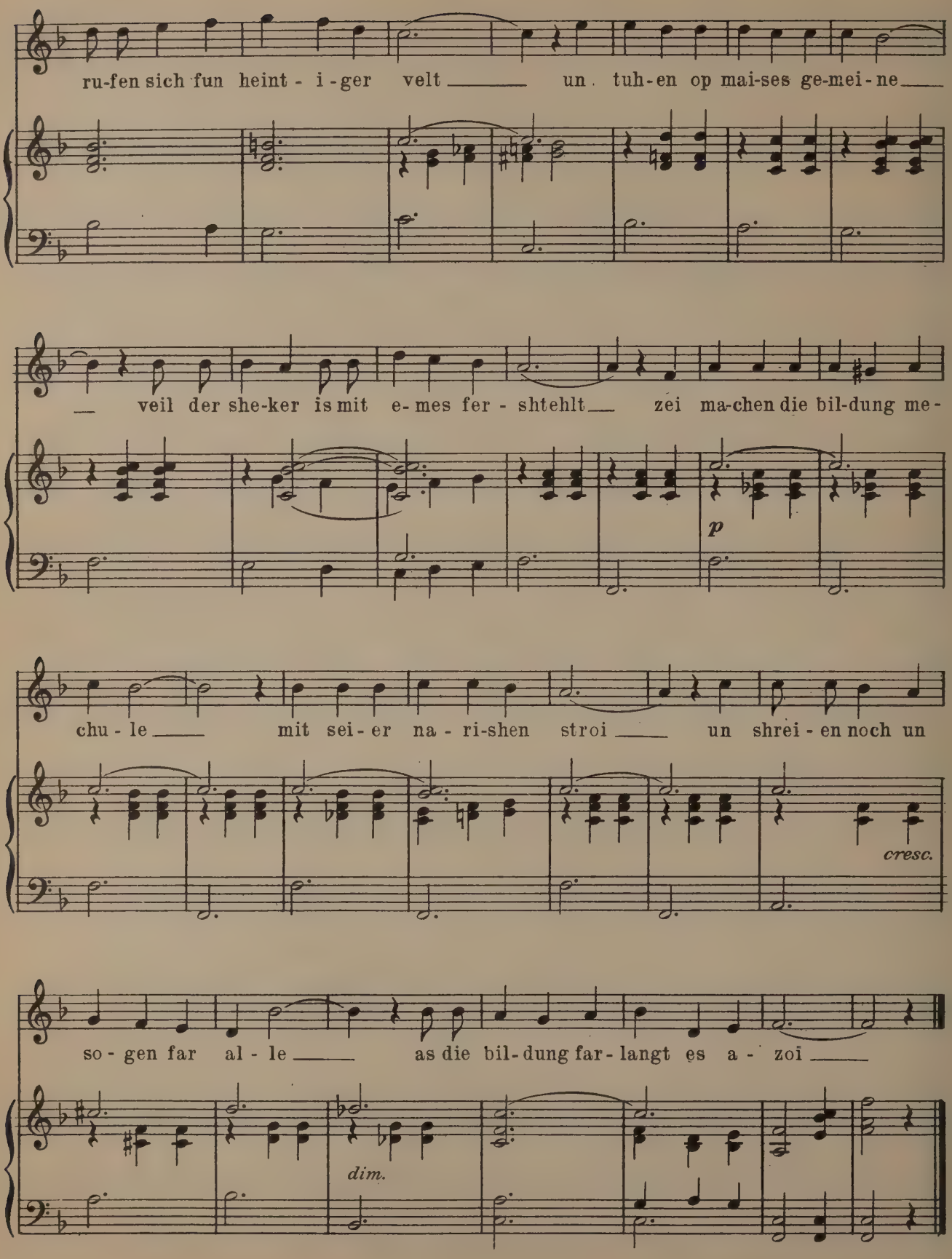
ru-fen sich fun heint - i - ger velt un tuh-en op mai-ses ge-mei-ne
veil der she-ker is mit e-mes fer - shtehlt zei ma-chen die bil-dung me-
p
chu - le mit sei - er na - ri-shen stroi un shrei - en noch un
cresc.
so - gen far al - le as die bil-dung far - langt es a - zoi
dim.

Der Prom
1861

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

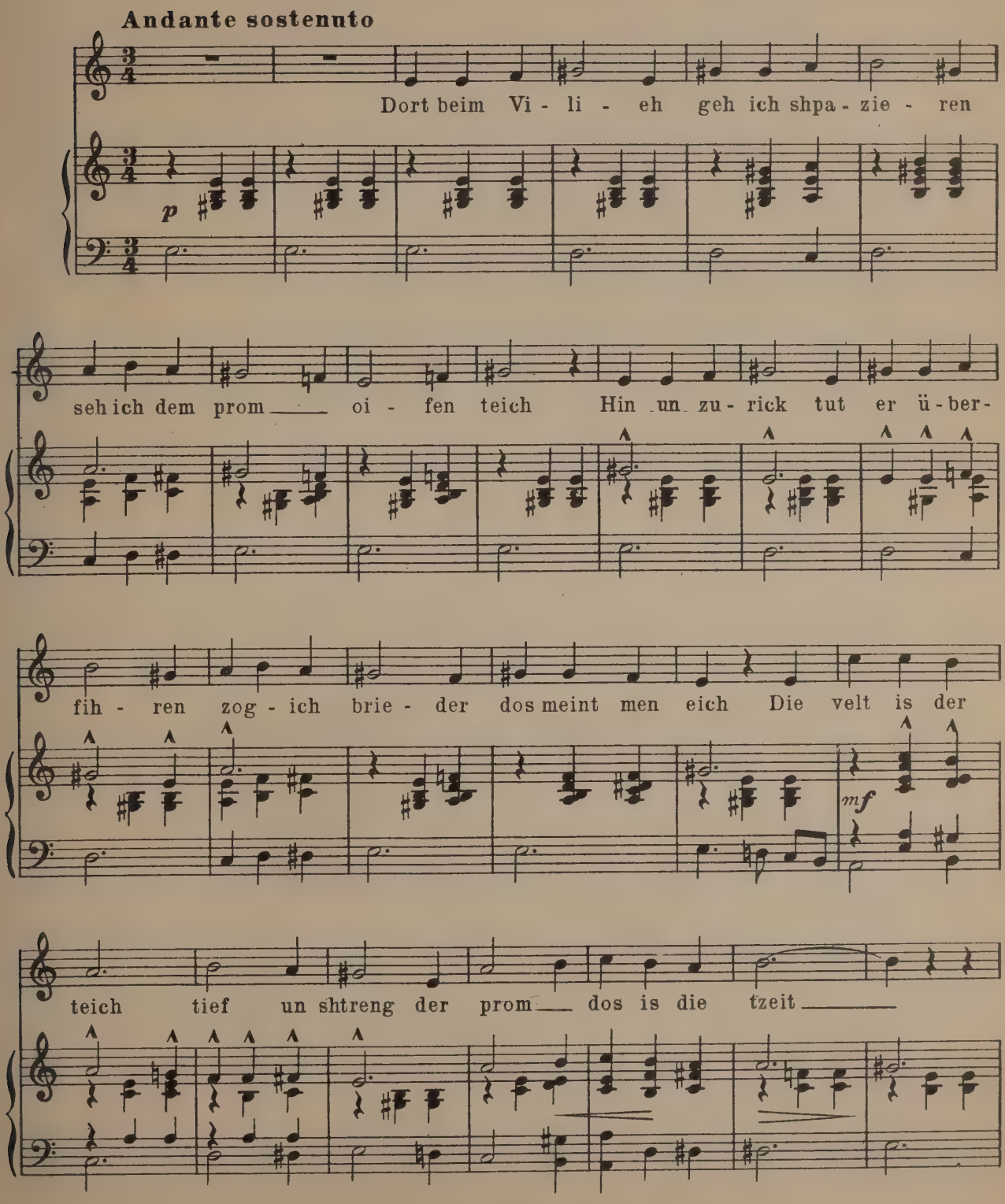
Andante sostenuto
Dort beim Vi - li - eh geh ich shpa - zie - ren
p
seh ich dem prom oi - fen teich Hin un zu - rick tut er ü - ber -
fih - ren zog - ich brie - der dos meint men eich Die velt is der
mf
teich tief un shtreng der prom dos is die tzeit

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

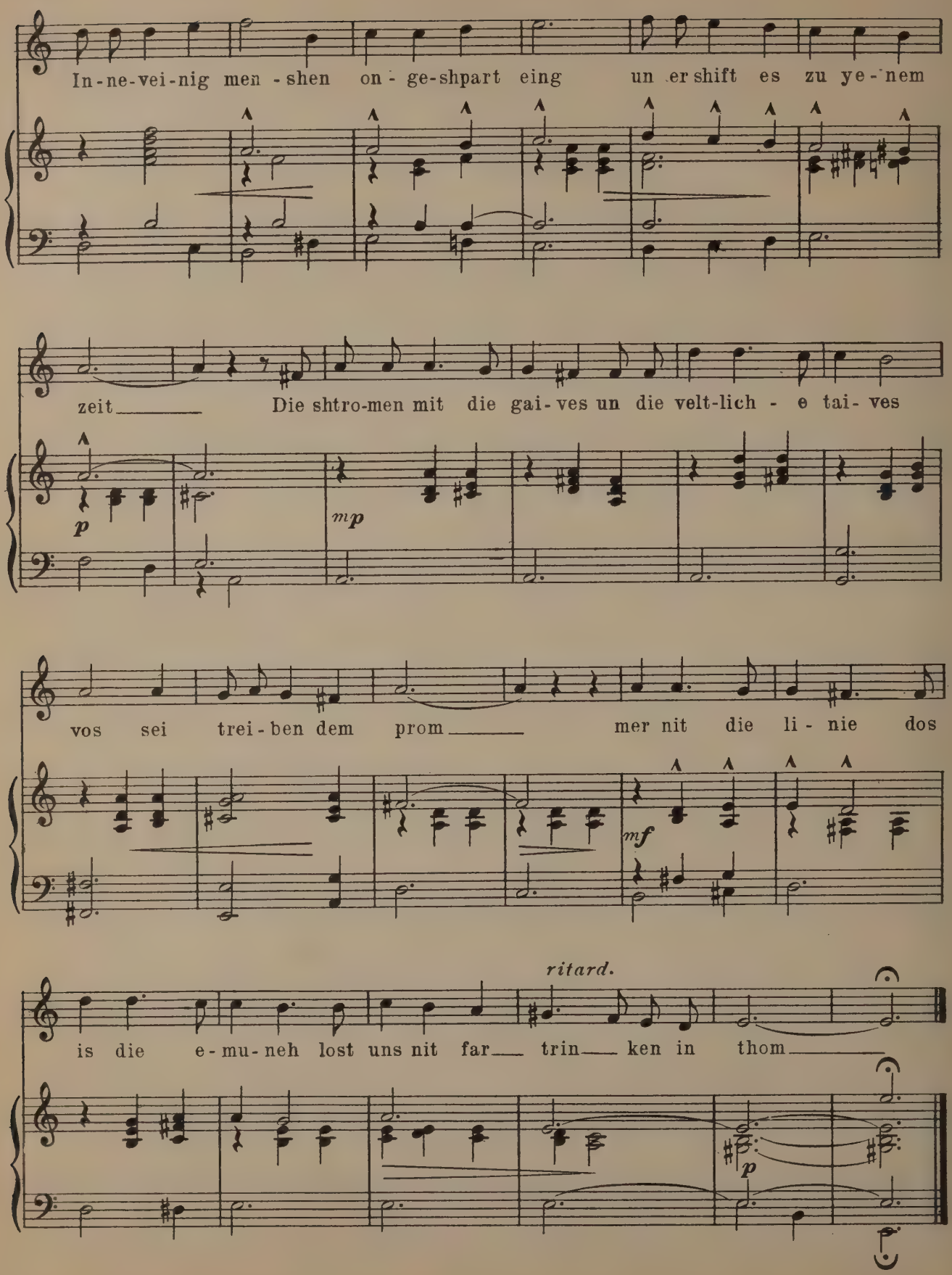
In-ne-vei-nig men-shen on-ge-shpart eing un er shift es zu ye-nem
zeit Die shtro-men mit die gai-ves un die velt-lich - e tai- ves
p
mp
vos sei trei-ben dem prom mer nit die li-nie dos
mf
ritard.
is die e-mu-neh lost uns nit far trin ken in thom
p

Der Lied fun Foigel

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

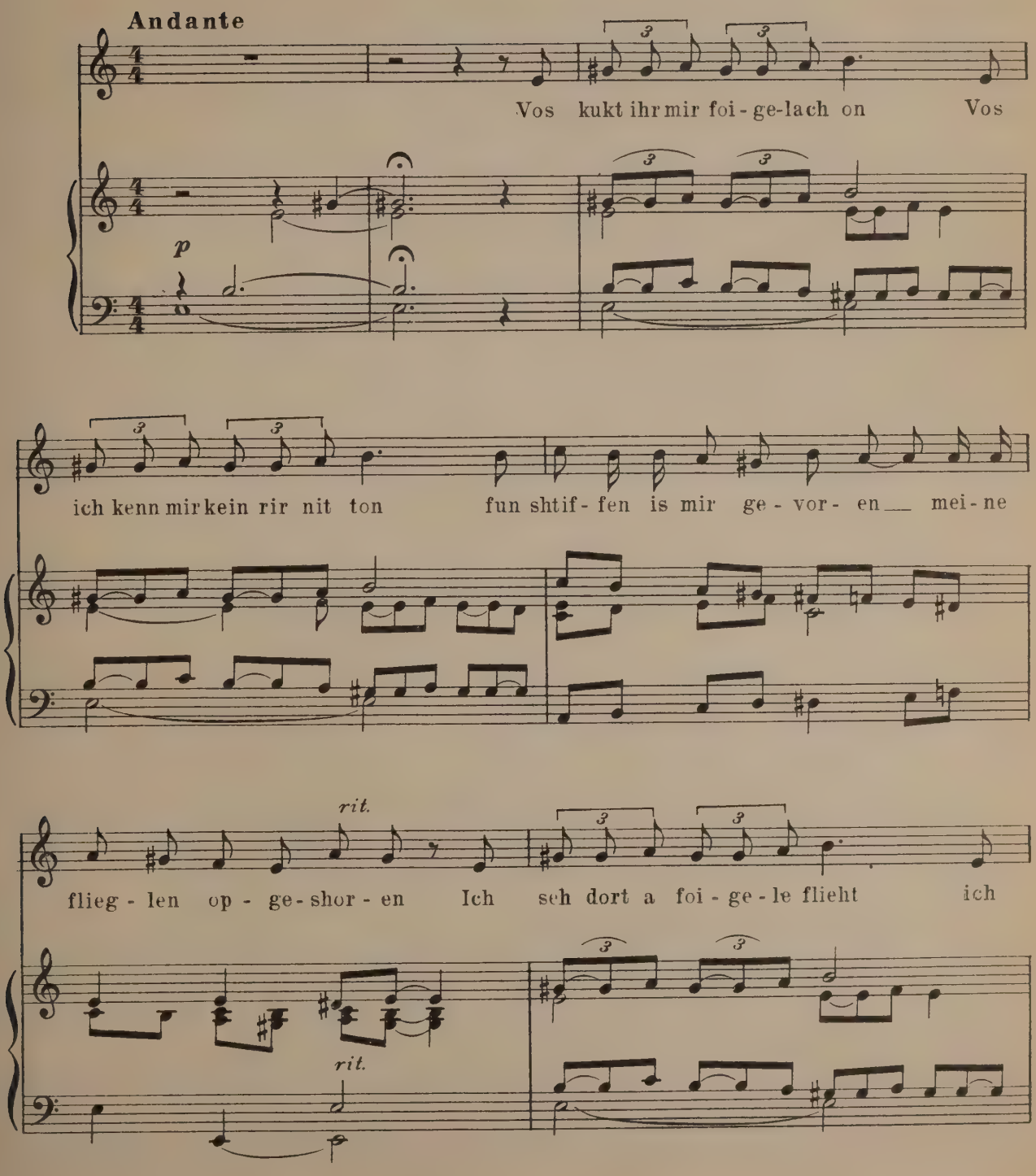
Andante
Vos kukt ihr mir foi-ge-lach on Vos
p
ich kenn mir kein rir nit ton fun shtif-fen is mir ge-vor-en mei-ne
rit.
flieg-len op-ge-shor-en Ich seh dort a foi-ge-le flieht ich
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

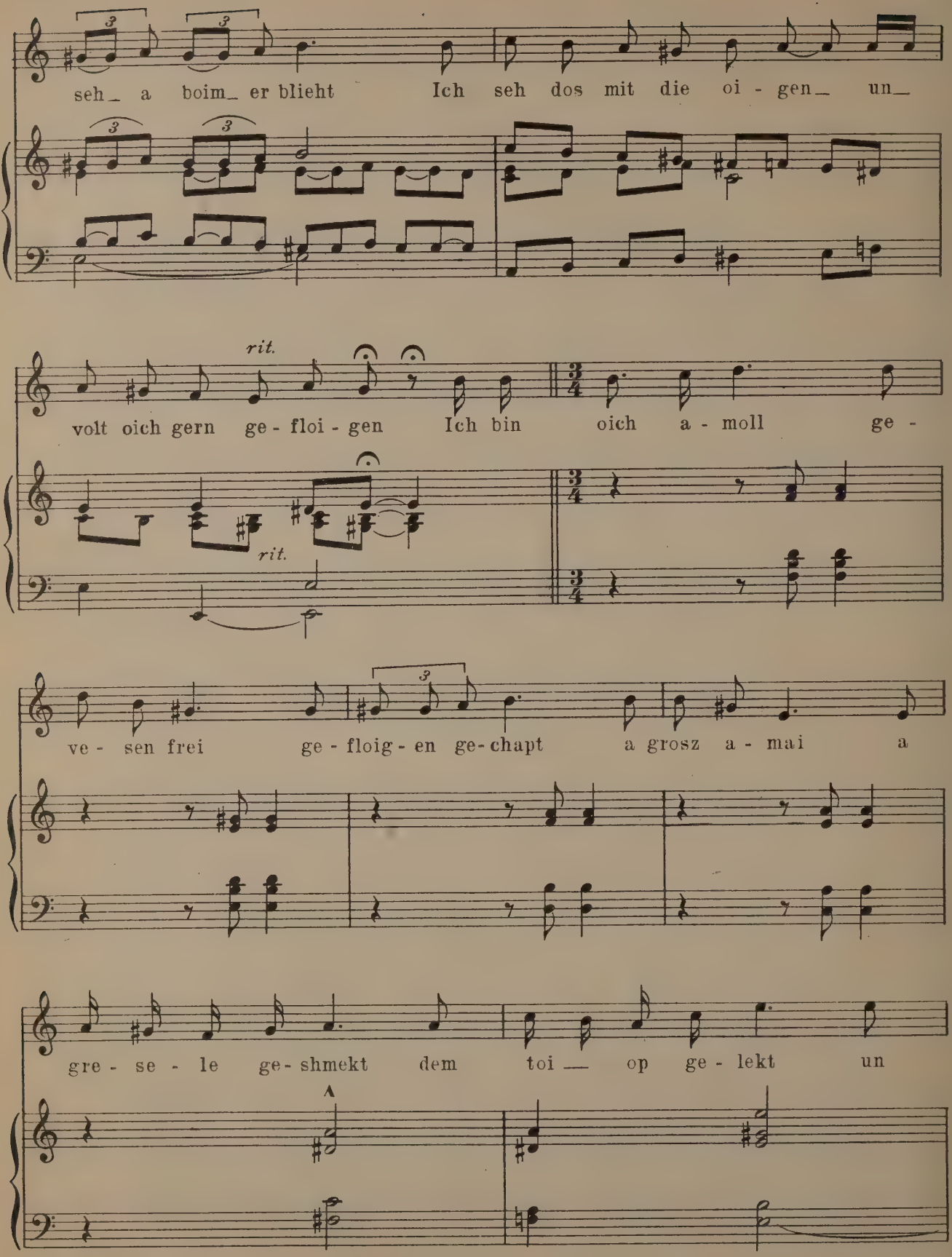
seh_ a boim_ er blieht Ich seh dos mit die oi - gen_ un_
rit.
volt oich gern ge - floi - gen Ich bin oich a - moll ge -
rit.
ve - sen frei ge - floig - en ge - chapt a grosz a - mai a
gre - se - le ge - shmekt dem toi __ op ge - lekt un

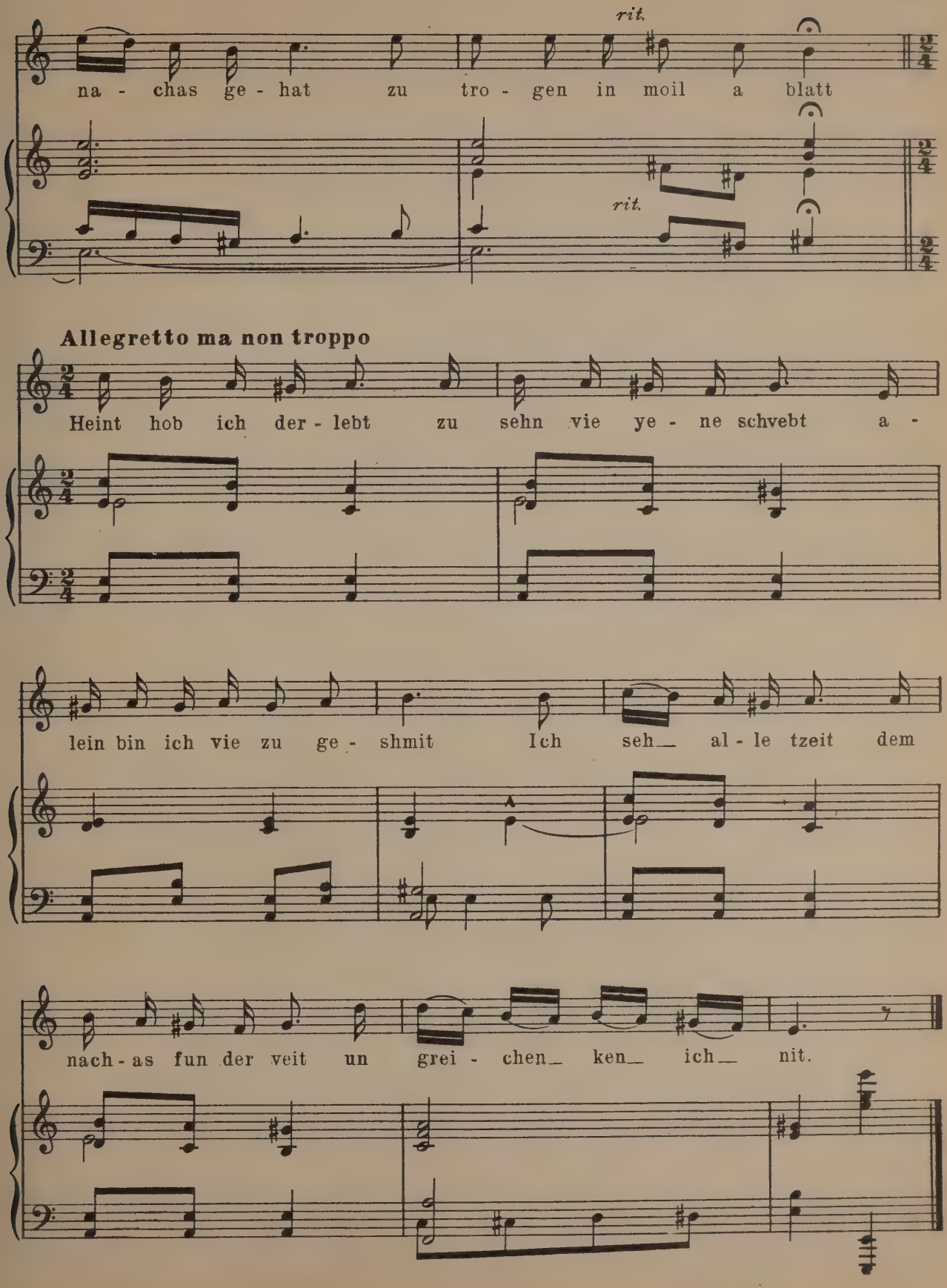
rit.
na - chas ge - hat zu tro - gen in moil a blatt
rit.
Allegretto ma non troppo
Heint hob ich der - lebt zu sehn vie ye - ne schvebt a -
lein bin ich vie zu ge - shmit Ich seh_ al - le tzeit dem
nach - as fun der veit un grei - chen_ ken_ ich_ nit.

Sogt Kadish noch der Velt

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

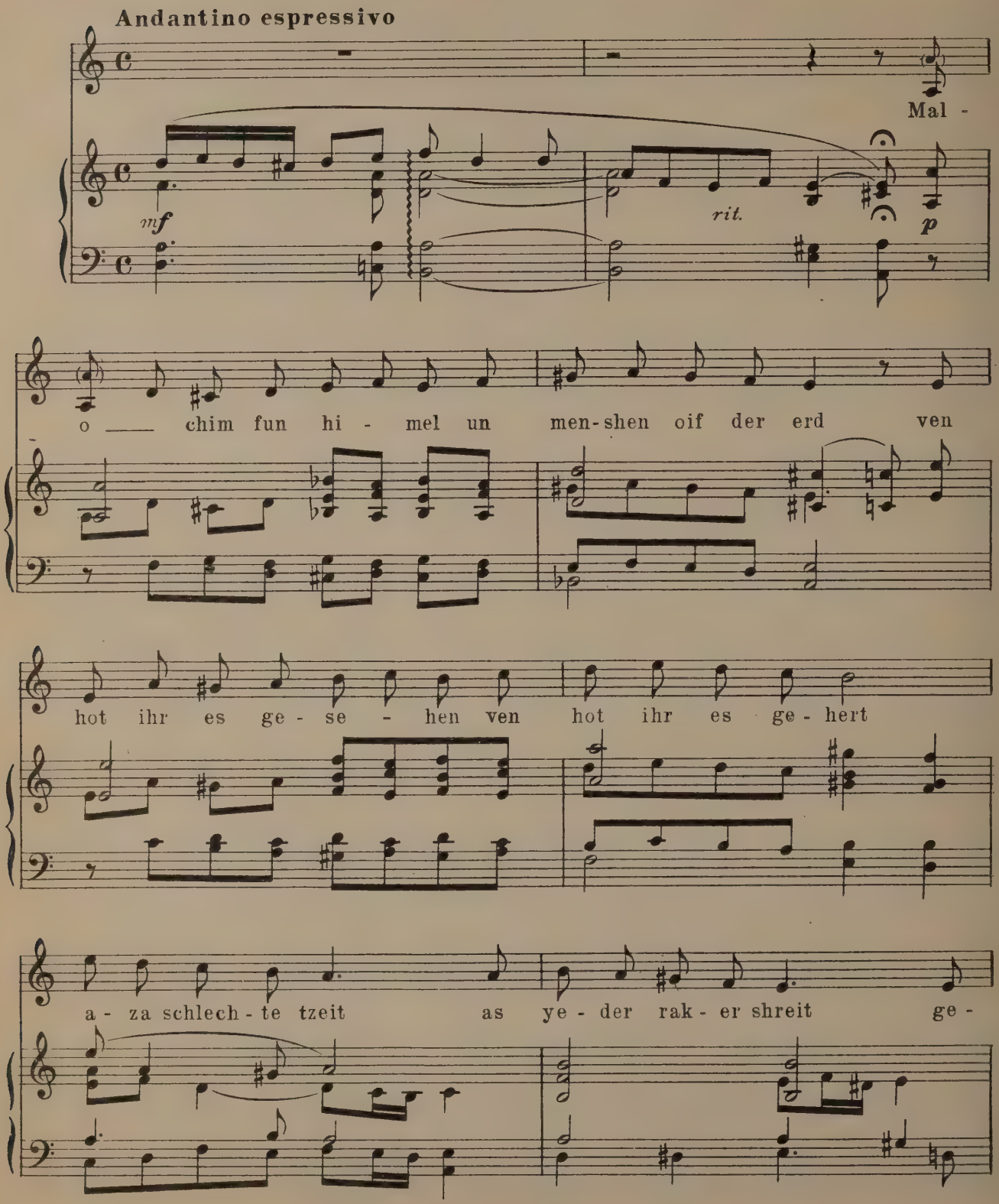
Andantino espressivo
Mal -
mf
rit.
p
o ___ chim fun hi - mel un men-shen oif der erd ven
hot ihr es ge - se - hen ven hot ihr es ge - hert
a - za schlech - te tzeit as ye - der rak - er shreit ge -

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

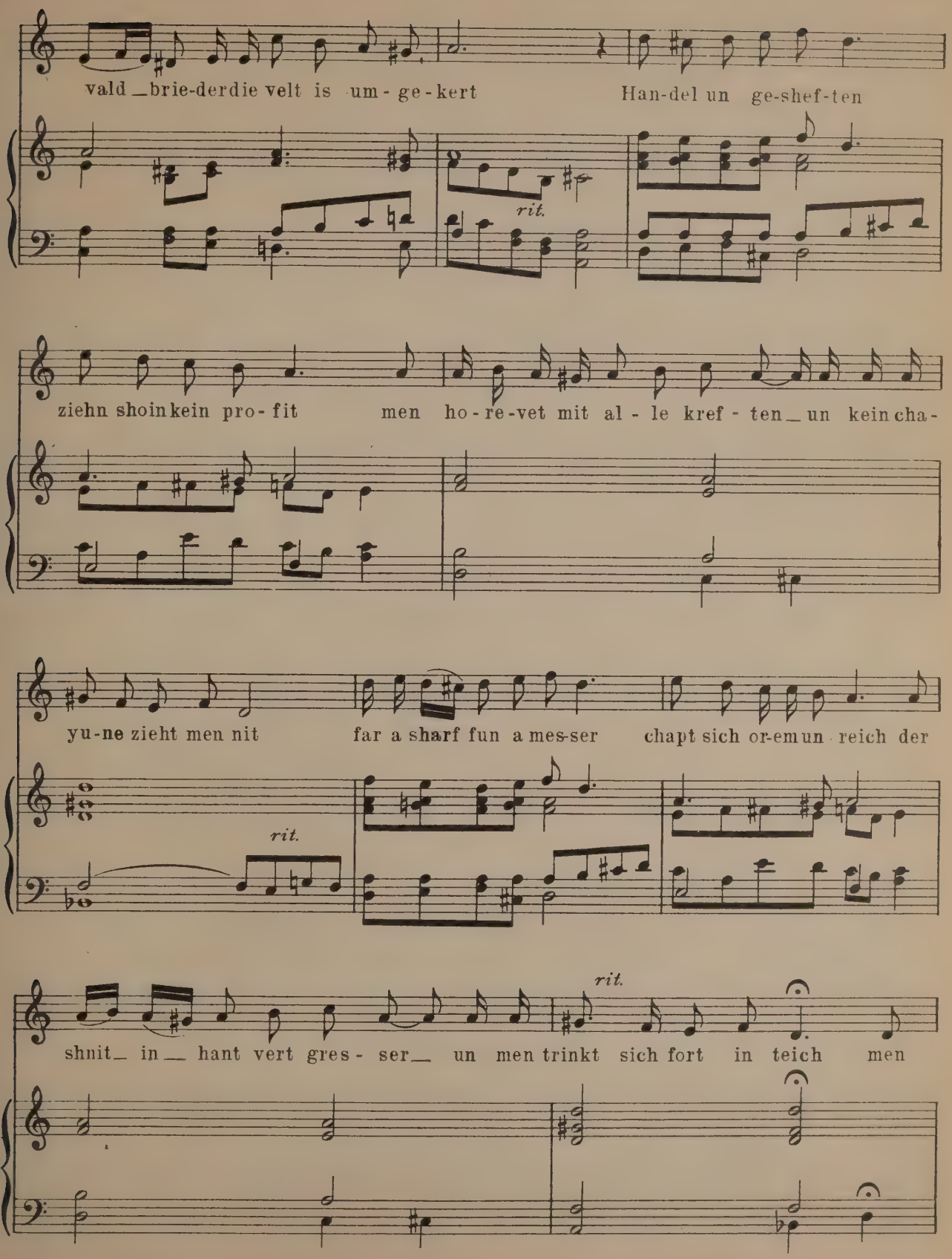
vald _brie-derdie velt is um - ge - kert
Han-del un ge-shef-ten
rit.
ziehn shoinkein pro - fit
men ho - re - vet mit al - le kref - ten _ un kein cha -
yu-ne zieht men nit
far a sharf fun a mes-ser
chapt sich or-emun reich der
rit.
shnit _ in _ hant vert gres - ser _ un men trinkt sich fort in teich men
rit.

Piu mosso moderato

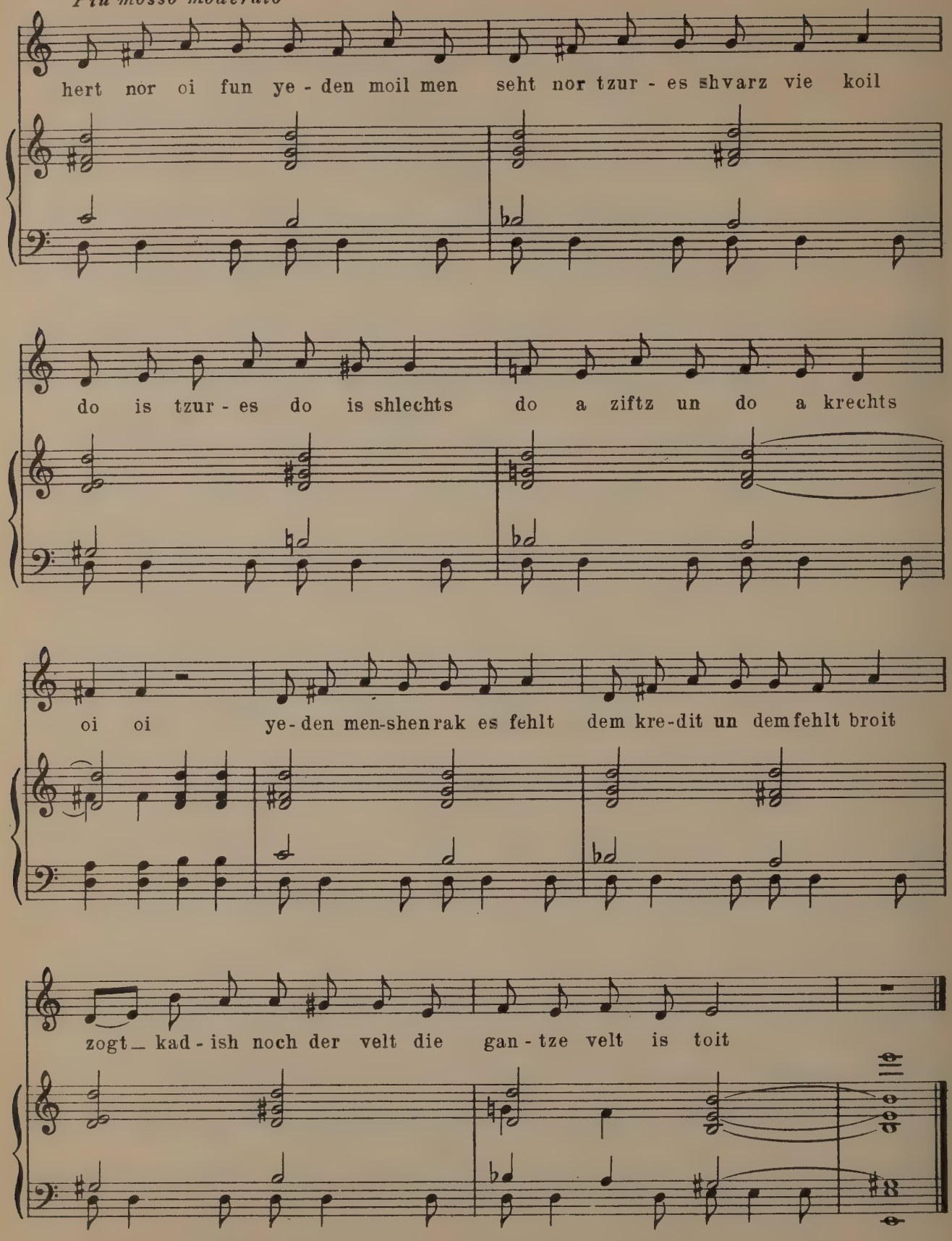
hert nor oi fun ye - den moil men seht nor tzur - es shvarz vie koil
do is tzur - es do is shlechts do a ziftz un do a krechts
oi oi ye - den men-shen rak es fehlt dem kre-dit un dem fehlt broit
zogt_ kad - ish noch der velt die gan - tze velt is toit

Der Zeiger

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

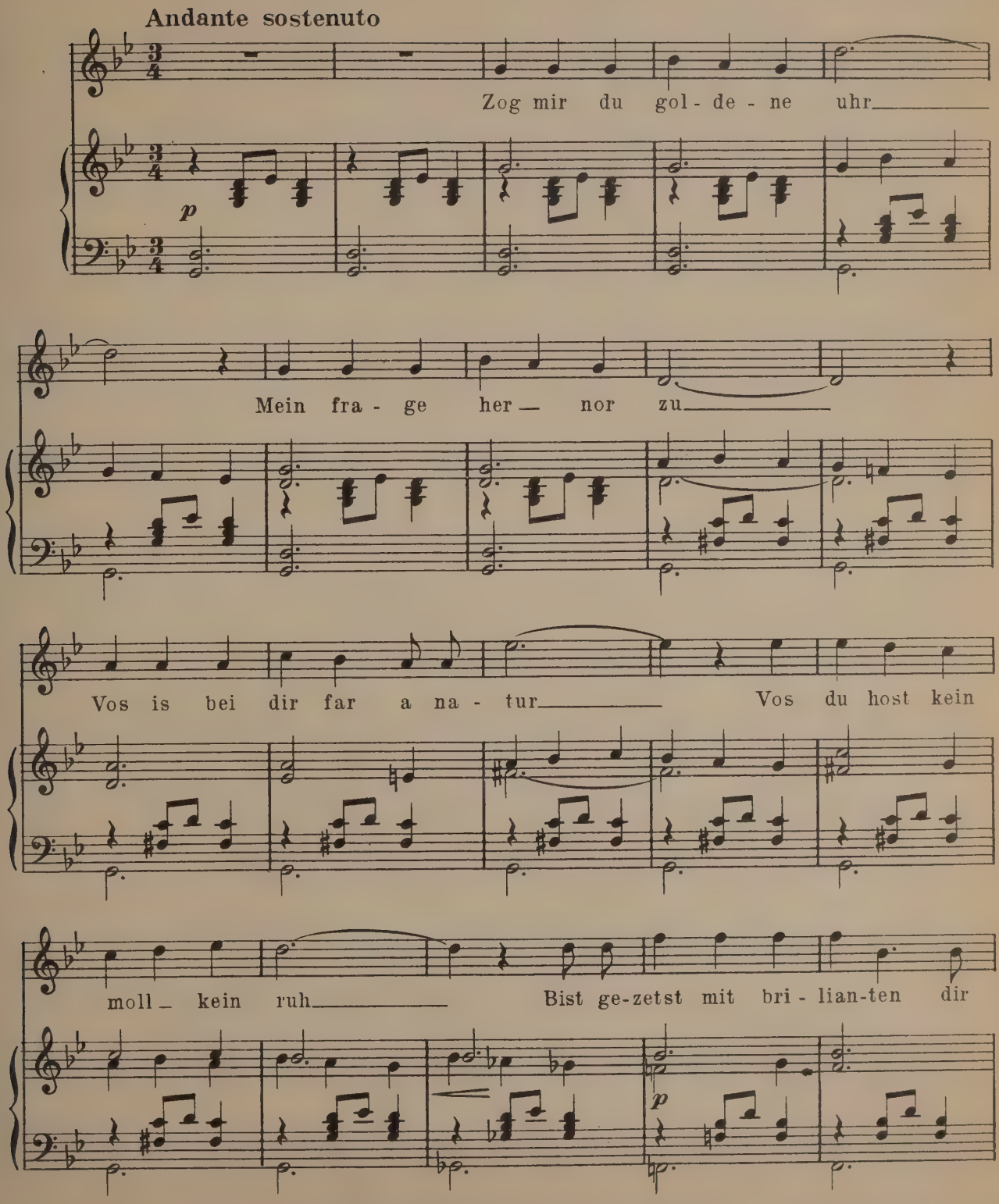
Andante sostenuto
Zog mir du gol - de - ne uhr
p
Mein fra - ge her — nor zu
Vos is bei dir far a na - tur
Vos du host kein
moll — kein ruh
Bist ge-zetst mit bri - lian-ten dir
p

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

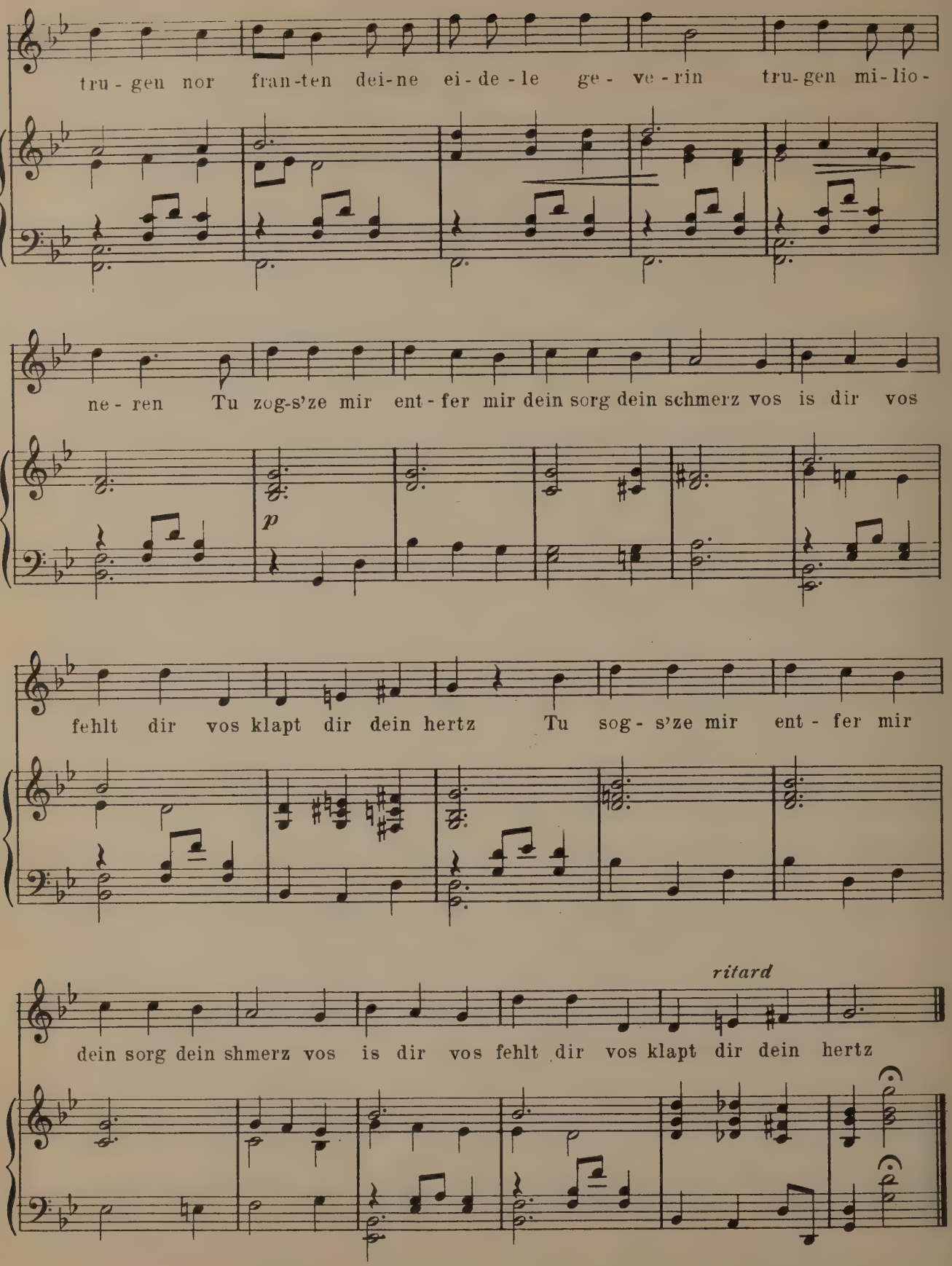
tru - gen nor fran-ten dei-ne ei - de - le ge - ve - rin tru-gen mi-lio-
ne - ren Tu zog-s'ze mir ent - fer mir dein sorg dein schmerz vos is dir vos
p
fehlt dir vos klapt dir dein hertz Tu sog - s'ze mir ent - fer mir
ritard
dein sorg dein shmerz vos is dir vos fehlt dir vos klapt dir dein hertz

Dos Lied fun Oig

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

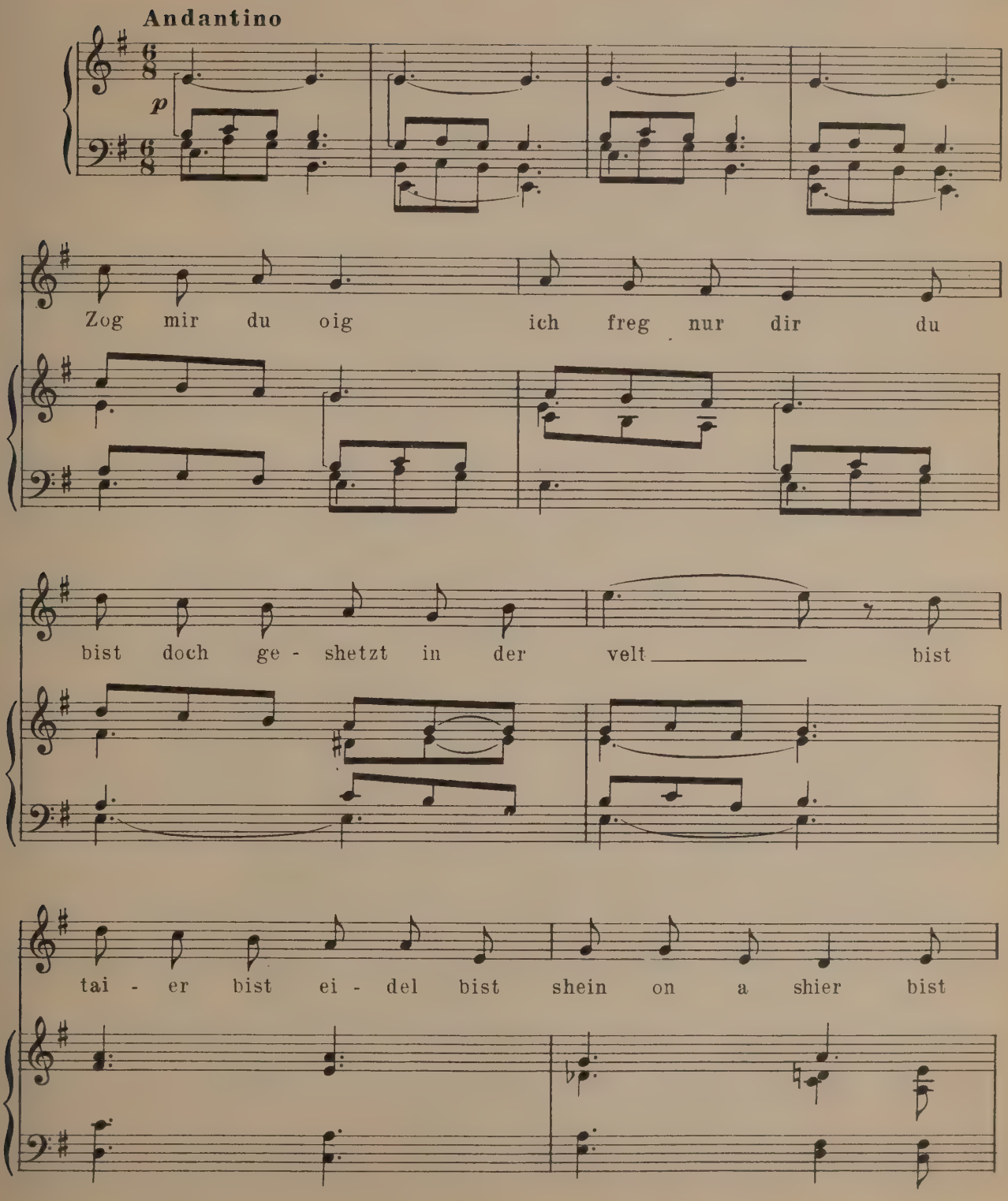
Andantino
p
Zog mir du oig ich freg nur dir du
bist doch ge - shetzt in der velt bist
tai - er bist ei - del bist shein on a shier bist

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

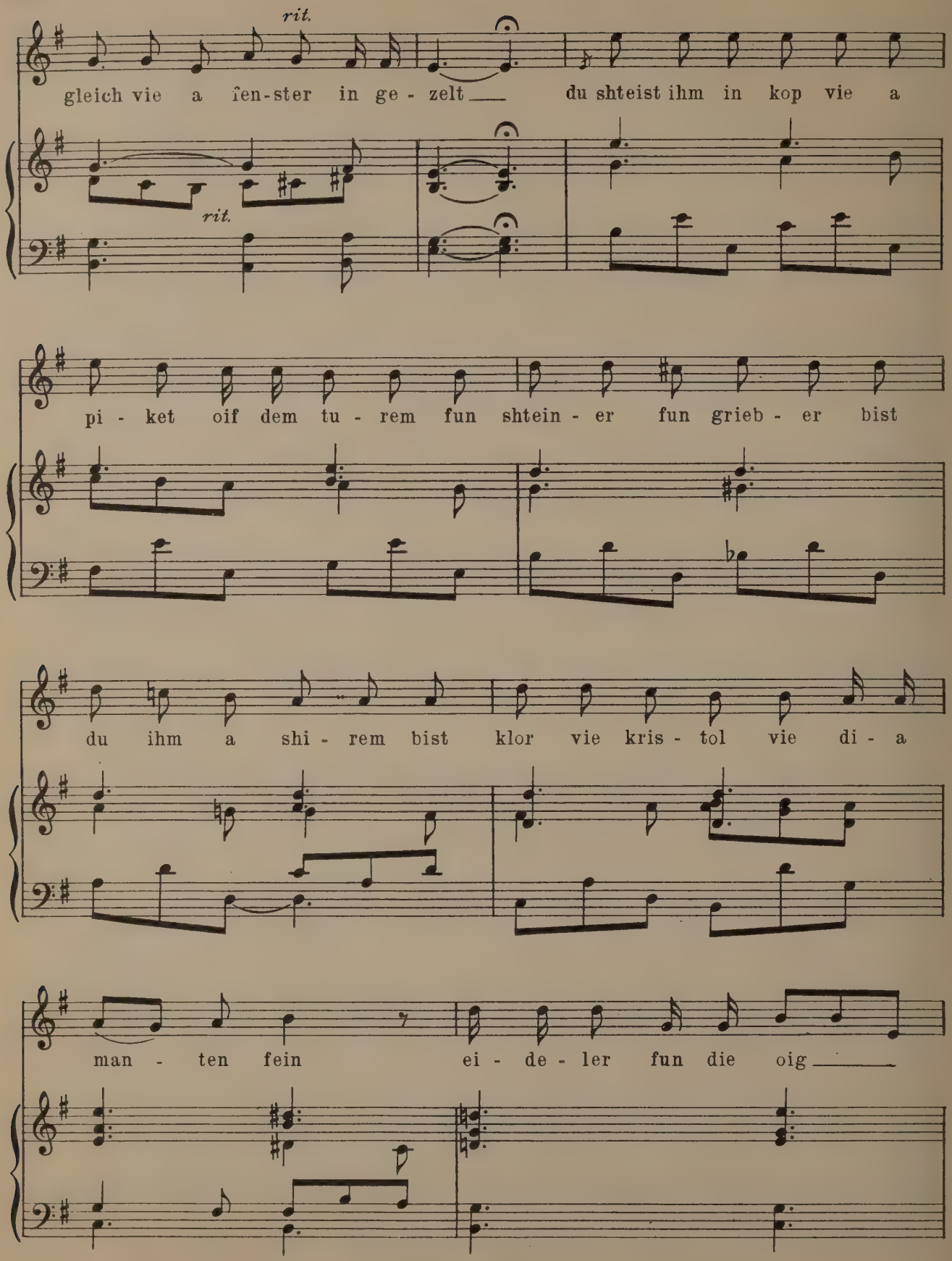
rit.
gleich vie a fen-ster in ge - zelt
du shteist ihm in kop vie a
rit.
pi - ket oif dem tu - rem fun shtein - er fun grieb - er bist
du ihm a shi - rem bist klor vie kris - tol vie di - a
man - ten fein ei - de - ler fun die oig

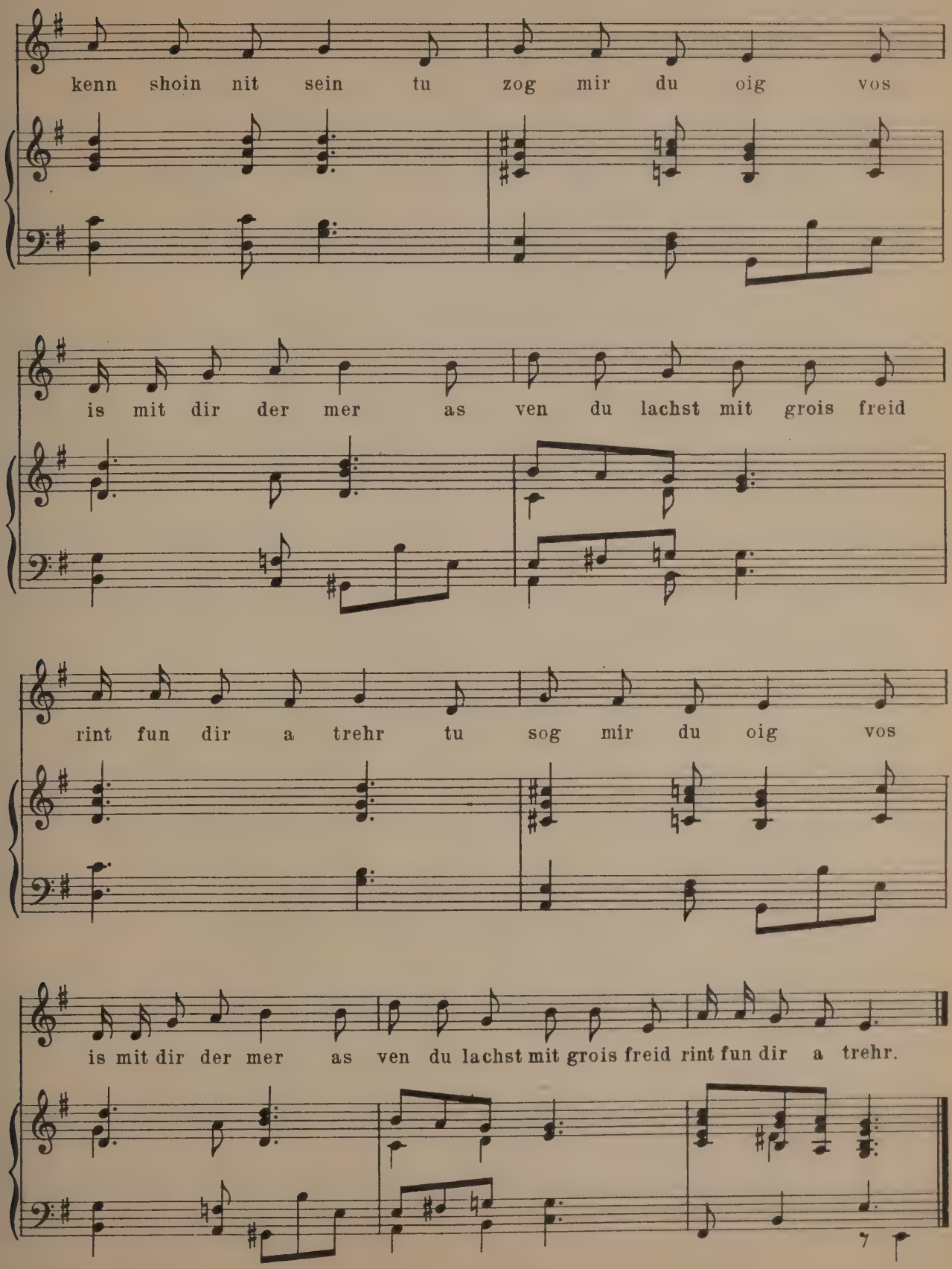
kenn shoin nit sein tu zog mir du oig vos
is mit dir der mer as ven du lachst mit grois freid
rint fun dir a trehr tu sog mir du oig vos
is mit dir der mer as ven du lachst mit grois freid rint fun dir a trehr.

Der Puster Frant

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

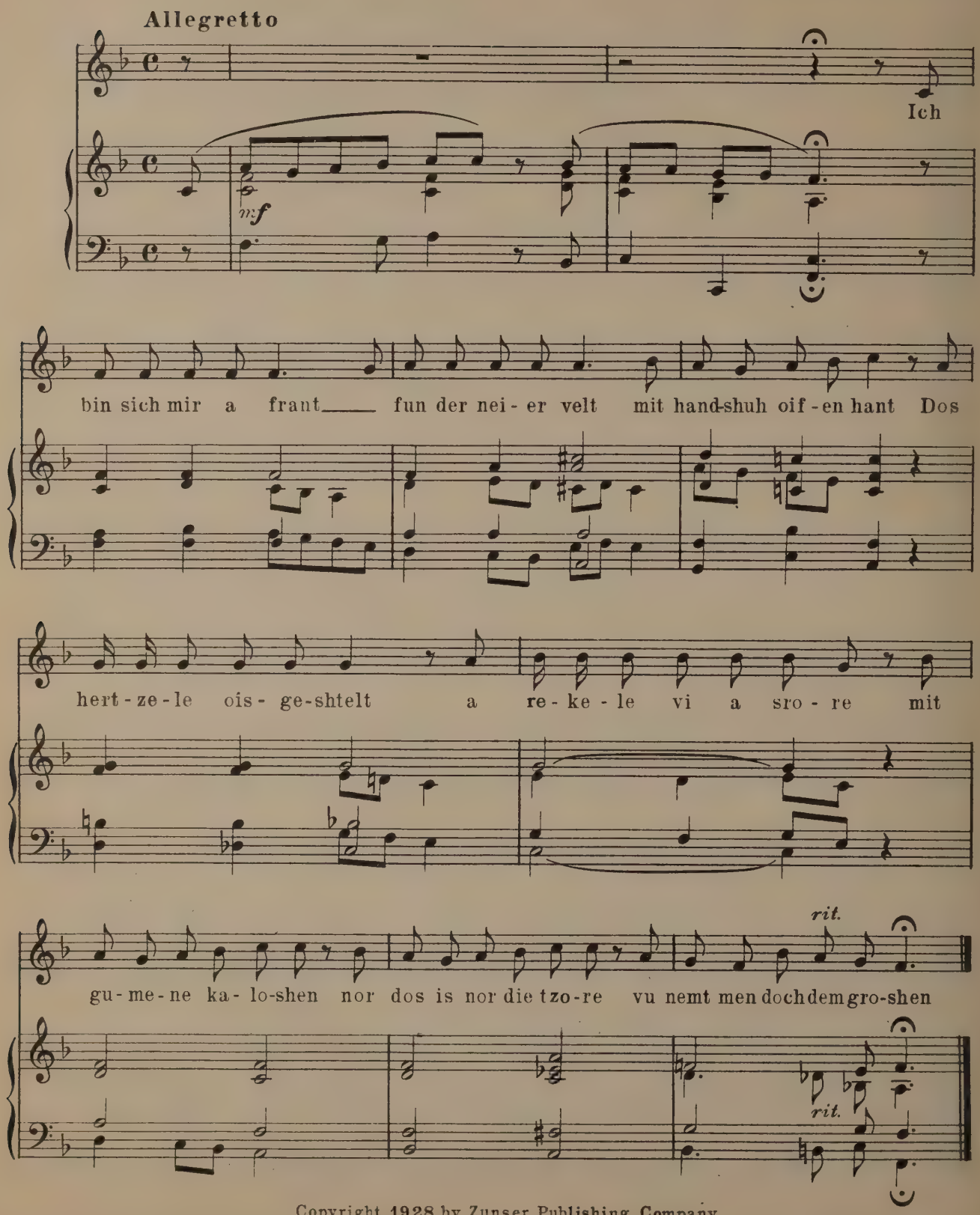
Allegretto
Ich
mf
bin sich mir a frant fun der nei - er velt mit hand-shuh oif - en hant Dos
hert - ze - le ois - ge-shtelt a re - ke - le vi a sro - re mit
rit.
gu - me - ne ka - lo-shen nor dos is nor die tzo-re vu nemt men doch dem gro-shen
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

Yiddishe Shiduchim

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

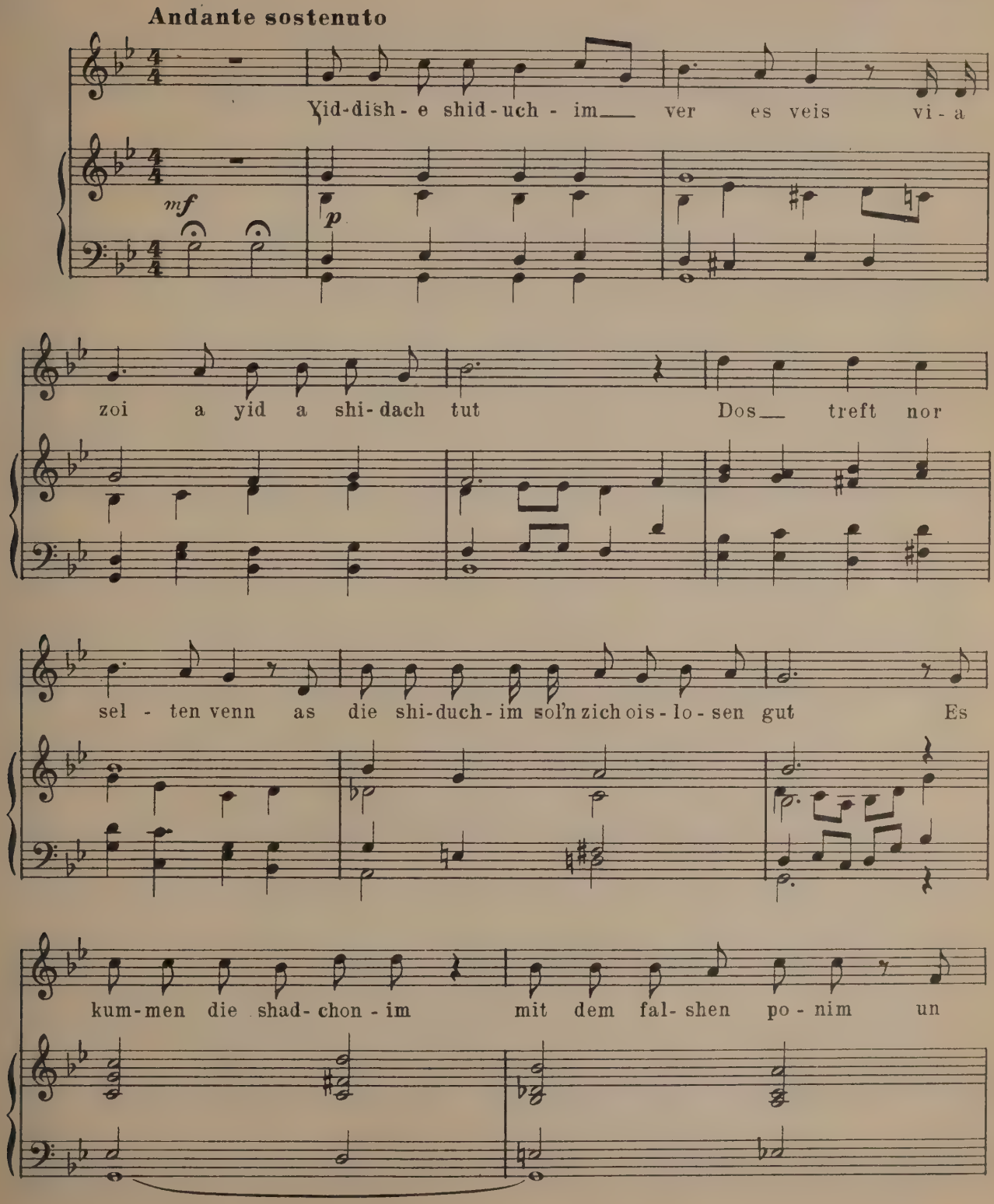
Andante sostenuto
mf
p
Yid-dish-e shid-uch-im ver es veis vi-a
zoi a yid a shi-dach tut Dos treft nor
sel-ten venn as die shi-duch-im sol'n zich ois-lo-sen gut Es
kum-men die shad-chon-im mit dem fal-shen po-nim un

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

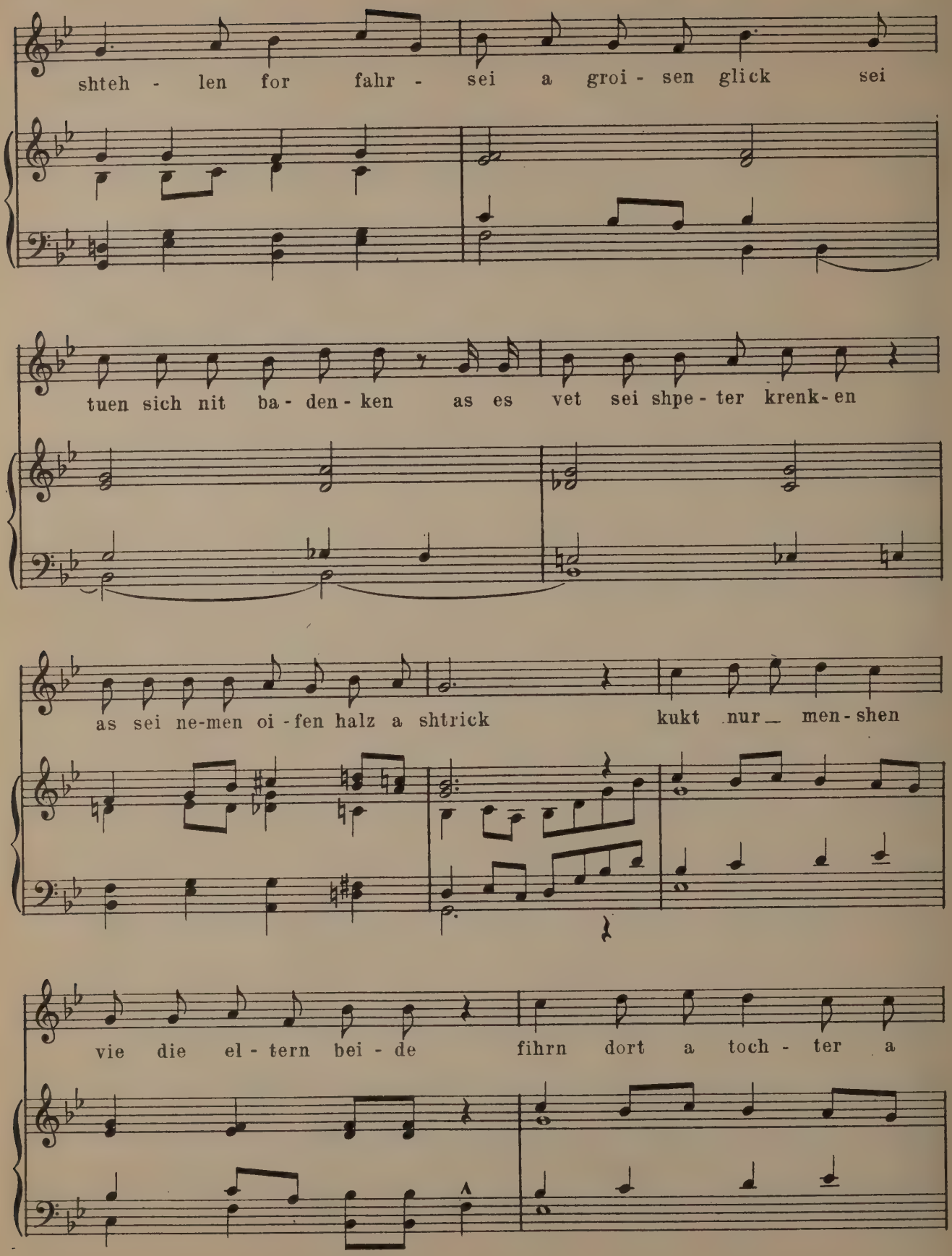
shteh - len for fahr - sei a groi - sen glick sei
tuen sich nit ba - den - ken as es vet sei shpe - ter krenk - en
as sei ne-men oi - fen halz a shtrick kukt nur men - shen
vie die el - tern bei - de fihrn dort a toch - ter a

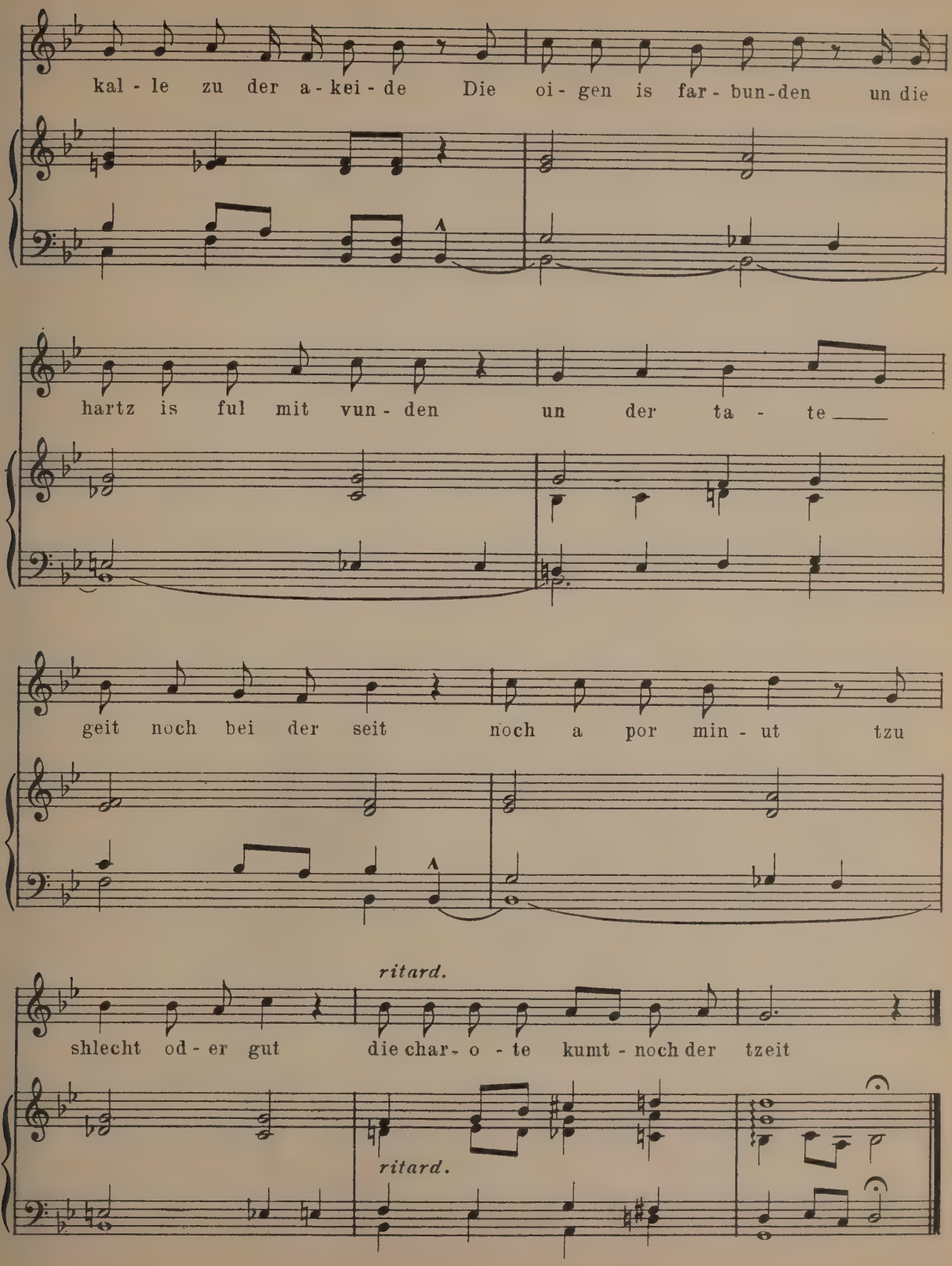
kal - le zu der a - kei - de Die oi - gen is far - bun - den un die
hartz is ful mit vun - den un der ta - te
geit noch bei der seit noch a por min - ut tzu
ritard.
shlecht od - er gut die char - o - te kumt - noch der tzeit
ritard.

Die Lied fun die Atles

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

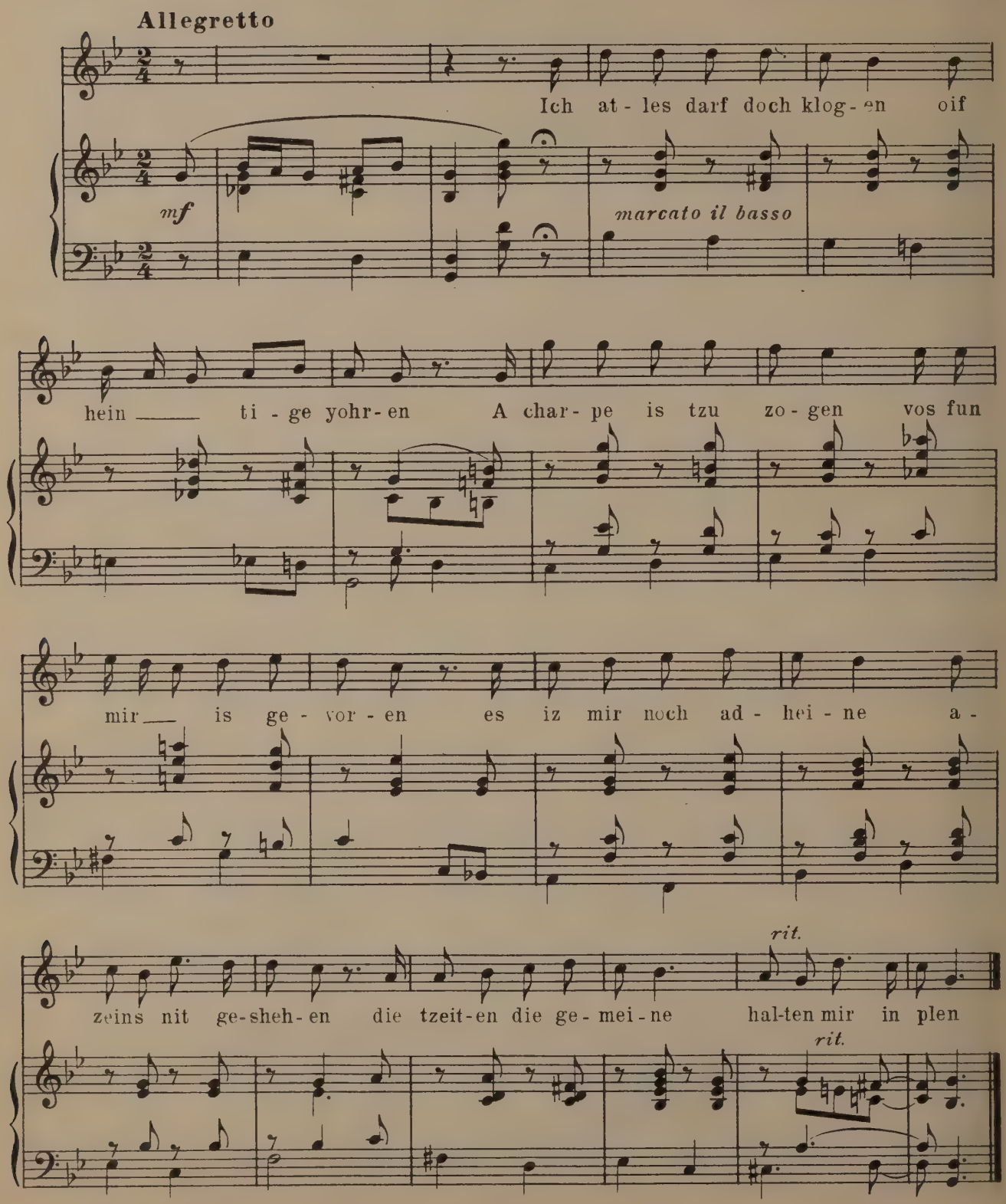
Allegretto
Ich at - les darf doch klog - en oif
mf
marcato il basso
hein ti - ge yohr - en A char - pe is tzu zo - gen vos fun
mir is ge - vor - en es iz mir noch ad - hei - ne a -
rit.
zeins nit ge-sheh-en die tzeit-en die ge - mei - ne hal-ten mir in plen
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

Die Blum

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

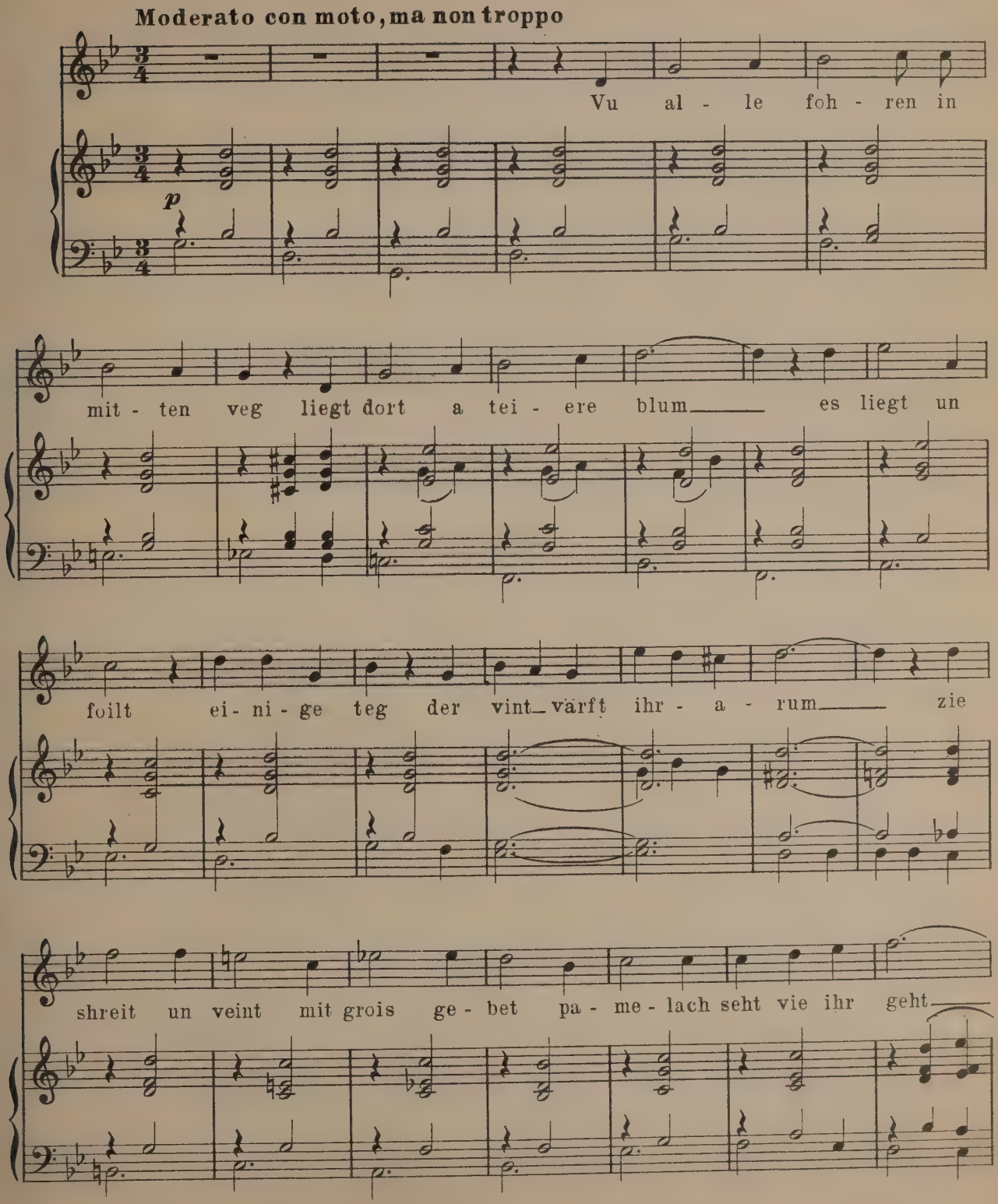
Moderato con moto, ma non troppo
p
Vu al - le foh - ren in
mit - ten veg liegt dort a tei - ere blum_____ es liegt un
foilt ei - ni - ge teg der vint_värft ihr - a - rum_____ zie
shreit un veint mit grois ge - bet pa - me - lach seht vie ihr geht_____

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

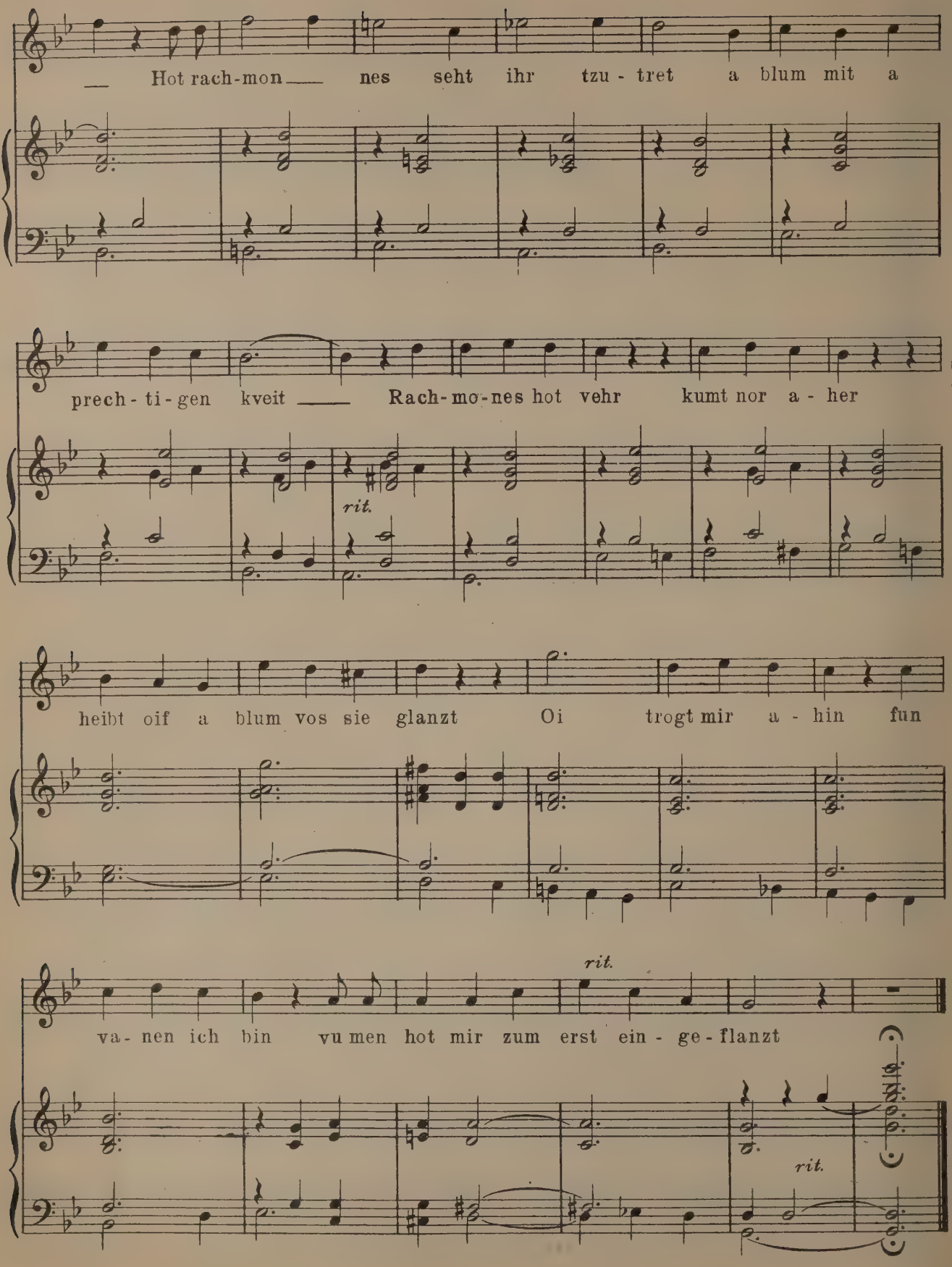
Hot rach-mon nes seht ihr tzu - tret a blum mit a
prech - ti - gen kveit Rach-mo-nes hot vehr kumt nor a - her
rit.
heibt oif a blum vos sie glanzt Oi trogt mir a - hin fun
rit.
va - nen ich bin vu men hot mir zum erst ein - ge - flanzt
rit.

Der Alter Foter

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

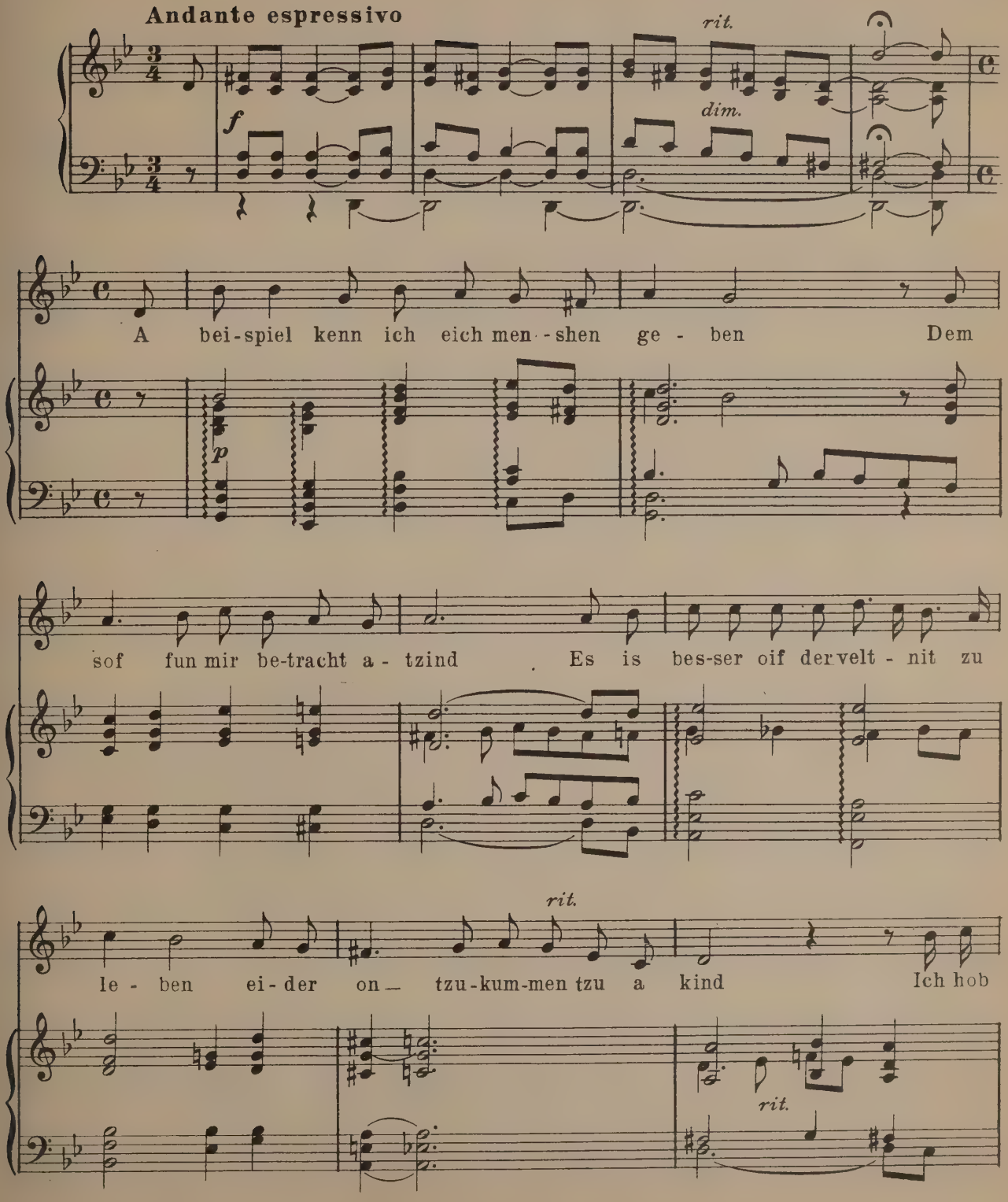
Andante espressivo
rit.
dim.
A bei-spiel kenn ich eich men--shen ge - ben Dem
sof fun mir be-tracht a - tzind Es is bes-ser oif der-velt - nit zu
rit.
le - ben ei - der on — tzu-kum-men tzu a kind Ich hob
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

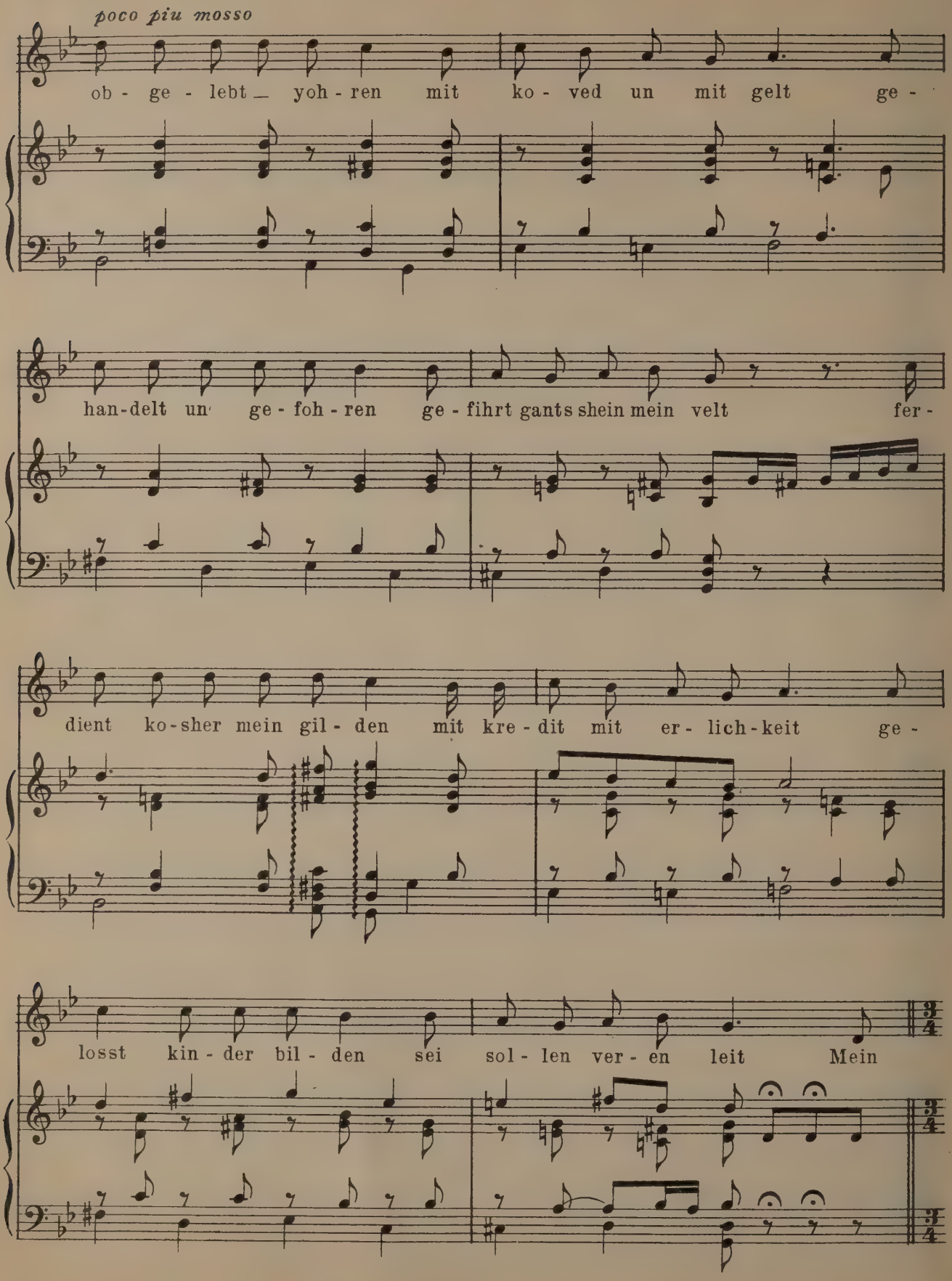
poco piu mosso
ob - ge - lebt _ yoh - ren mit ko - ved un mit gelt ge -
han-delt un ge - foh - ren ge - fihrt gants shein mein velt fer -
dient ko-sher mein gil - den mit kre - dit mit er - lich-keit ge -
losst kin - der bil - den sei sol - len ver - en leit Mein

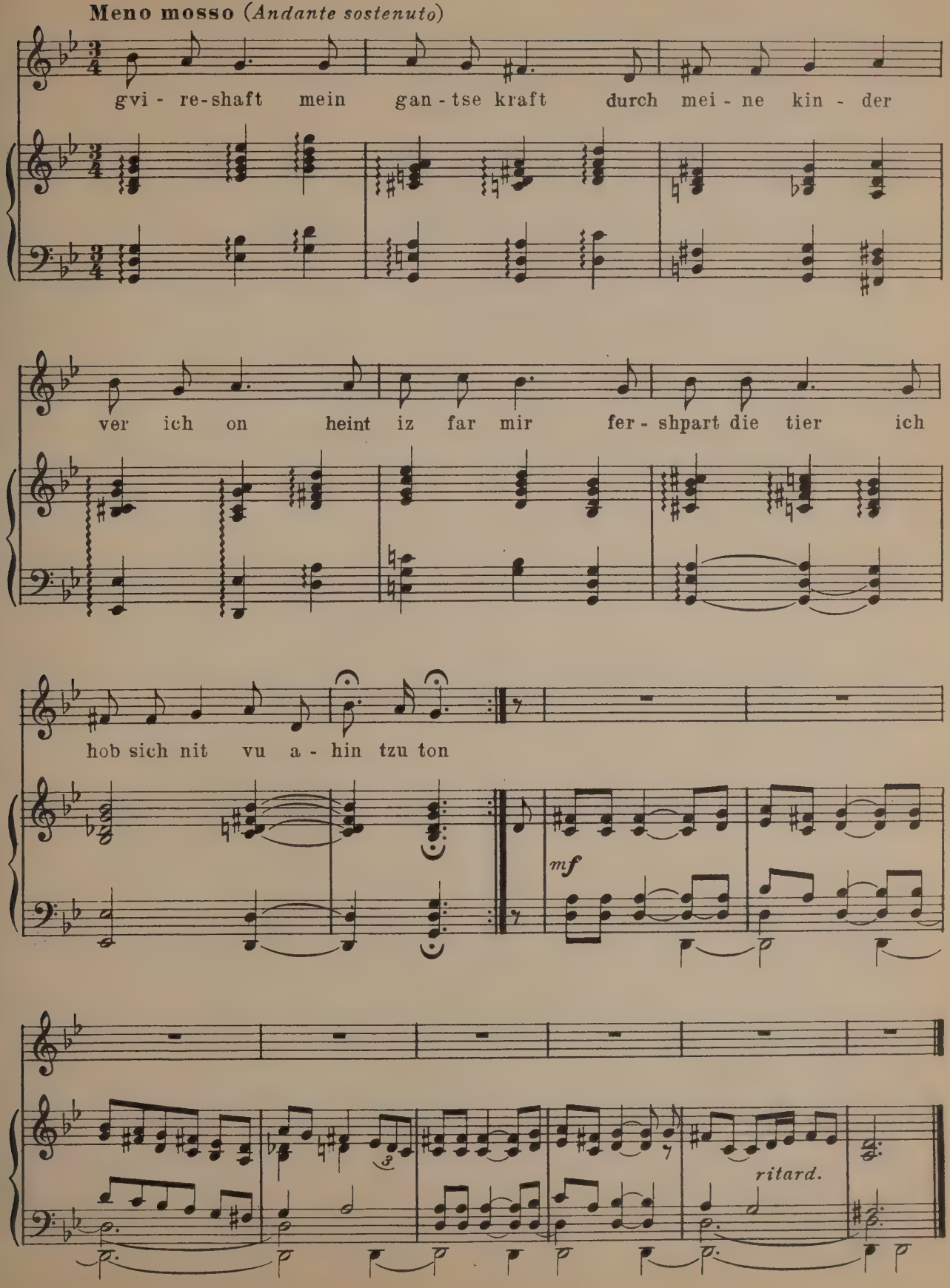
Meno mosso (Andante sostenuto)
gvi - re-shaft mein gan - tse kraft durch mei - ne kin - der
ver ich on heint iz far mir fer - shpart die tier ich
hob sich nit vu a - hin tzu ton
mf
ritard.

Der Zumer mit dem Vinter

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

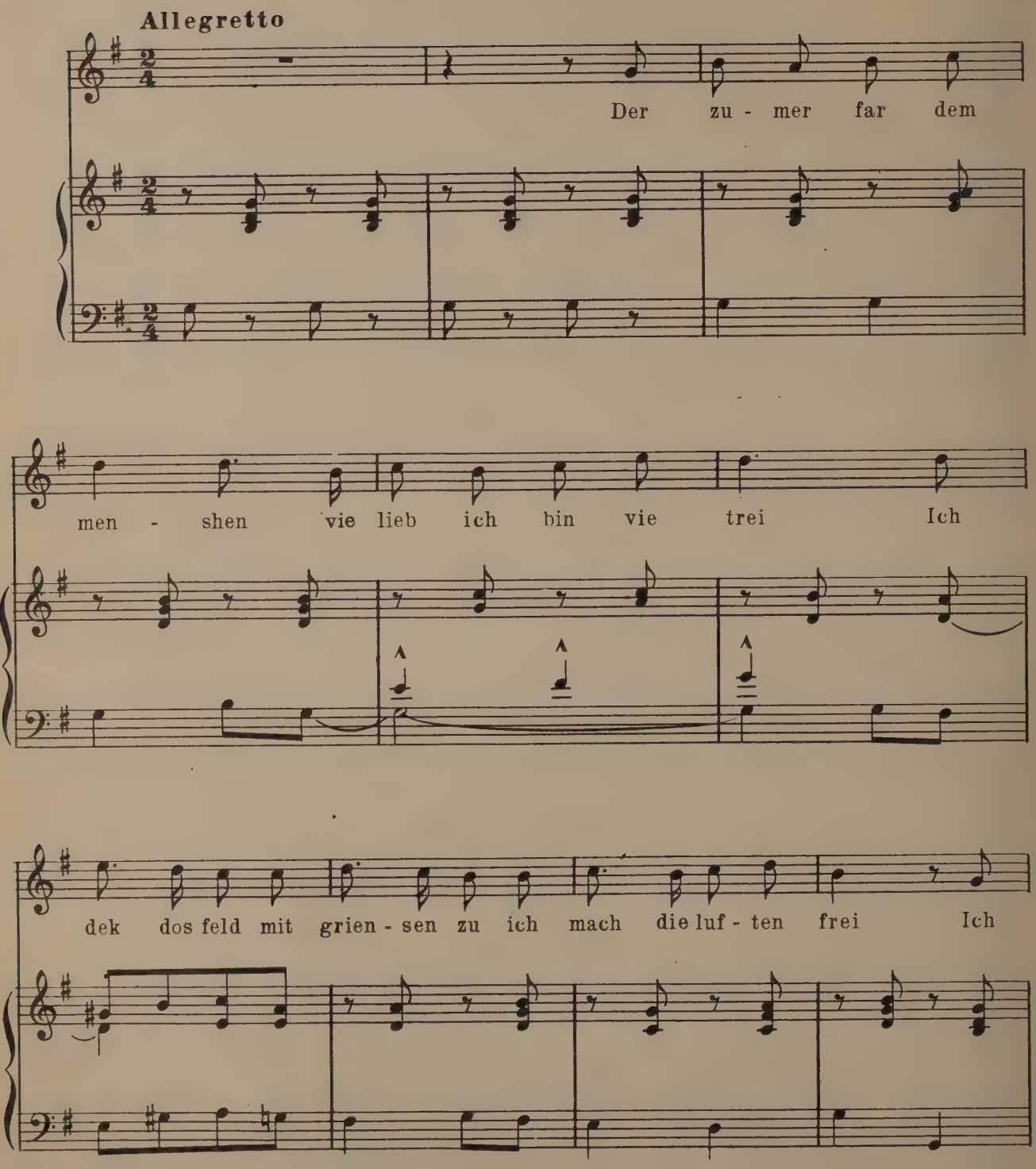
Allegretto
Der zu - mer far dem
men - shen vie lieb ich bin vie trei Ich
dek dos feld mit grien - sen zu ich mach die luf - ten frei Ich

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

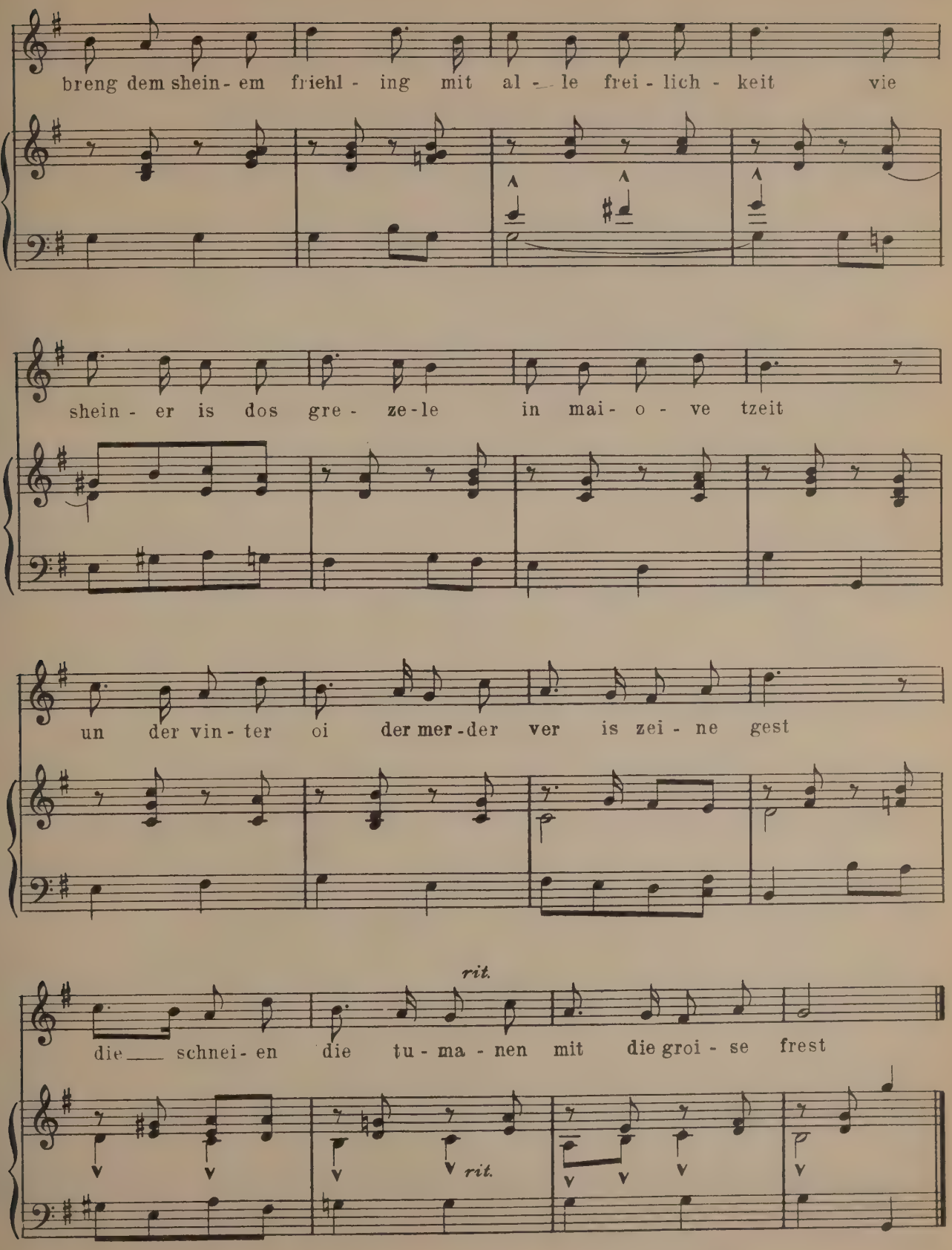
breng dem shein - em friehl - ing mit al - le frei - lich - keit vie
shein - er is dos gre - ze-le in mai - o - ve tzeit
un der vin - ter oi der mer-der ver is zei - ne gest
rit.
die schnei - en die tu - ma - nen mit die groi - se frest
rit.

Rochel Mivakoh al Boneho

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

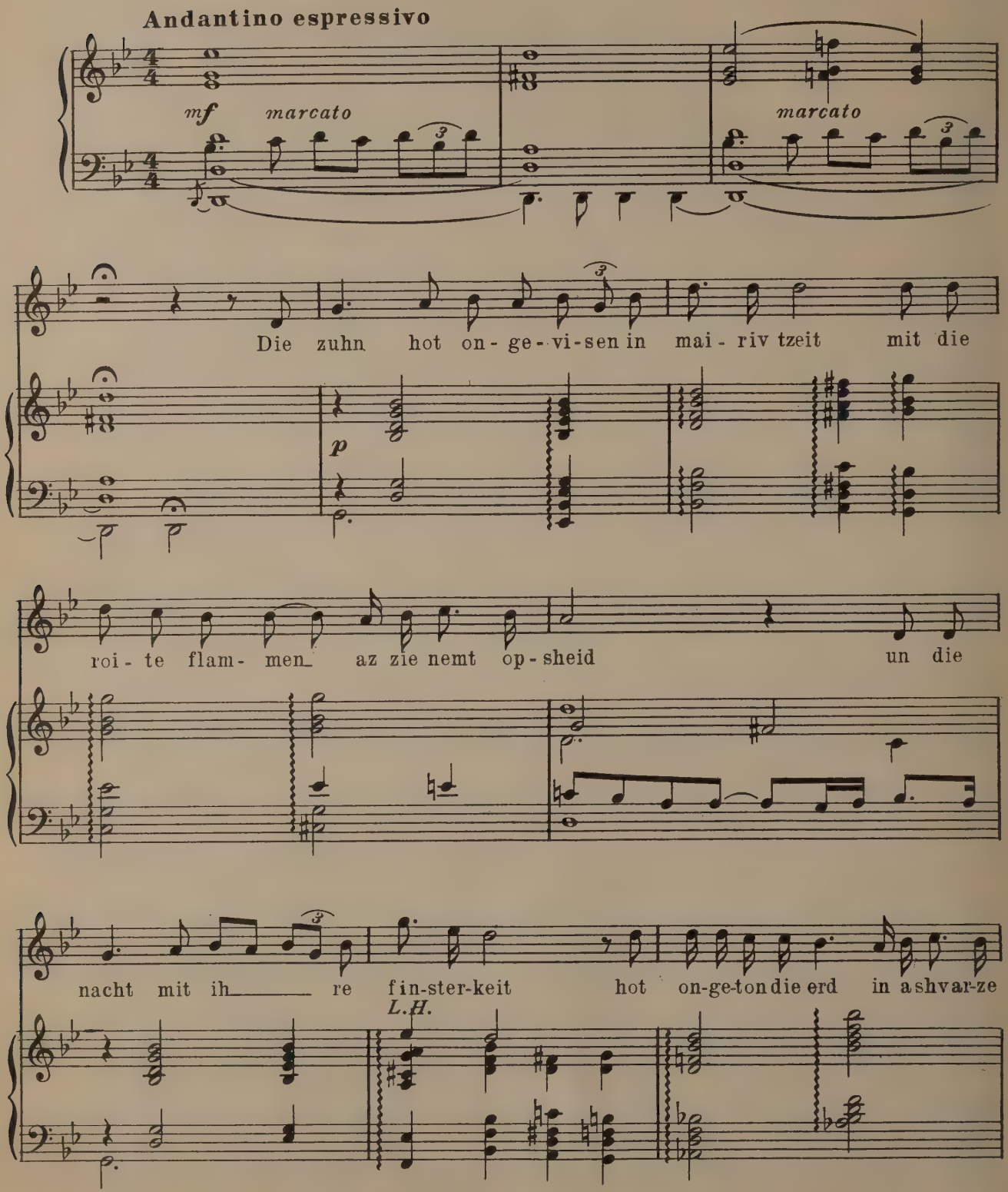
Andantino espressivo
mf
marcato
marcato
Die zuhn hot on-ge-vi-sen in mai-riv tzeit mit die
p
roi-te flam-men az zie nemt op-sheid un die
nacht mit ih re fin-ster-keit hot on-ge-ton die erd in a shvar-ze
L.H.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

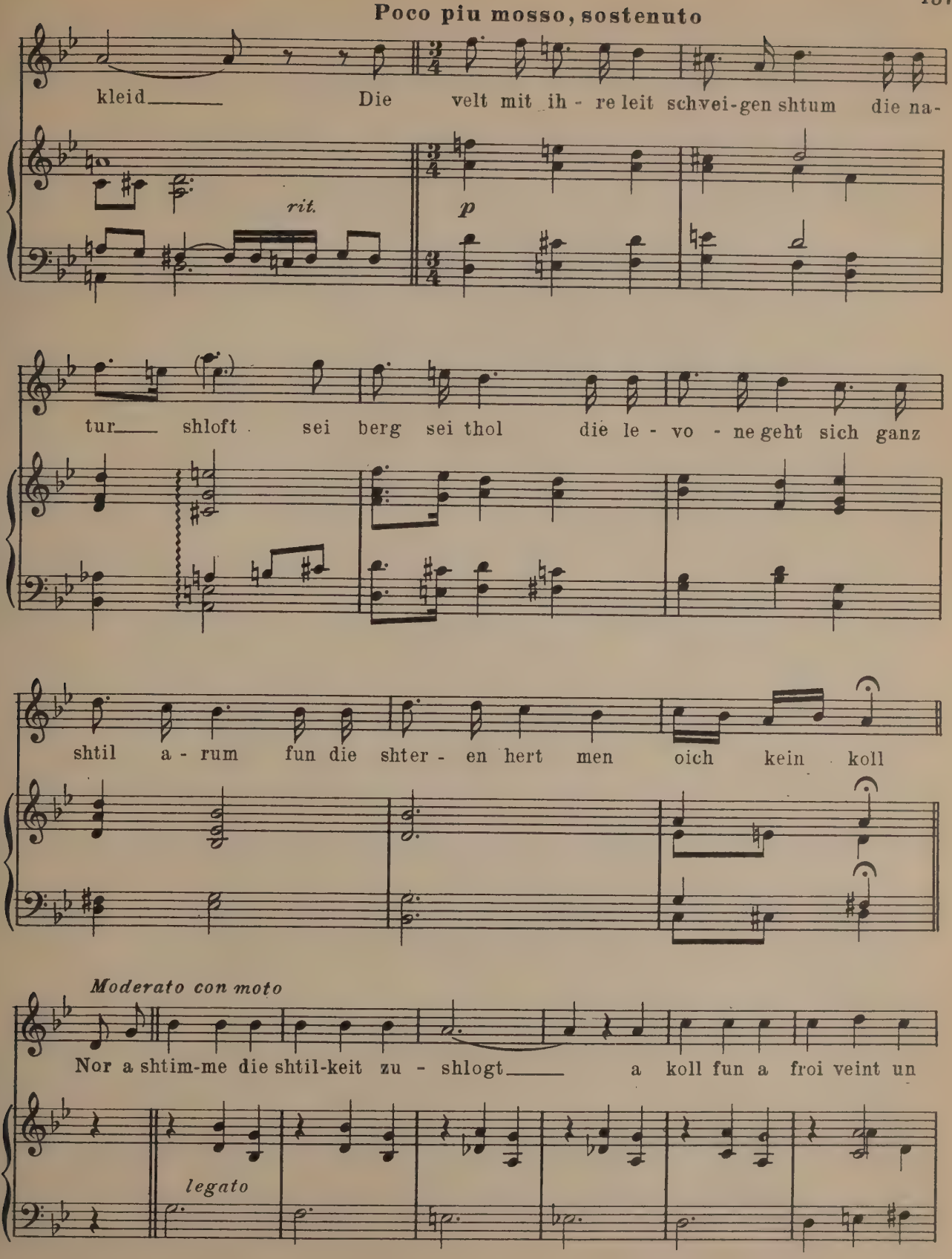
Poco piu mosso, sostenuto
kleid Die velt mit ih - re leit schvei-gen shtum die na-
rit.
p
tur shloft sei berg sei thol die le - vo - ne geht sich ganz
shtil a - rum fun die shter - en hert men oich kein koll
Moderato con moto
Nor a shtim-me die shtil-keit zu - shlogt a koll fun a froi veint un
legato

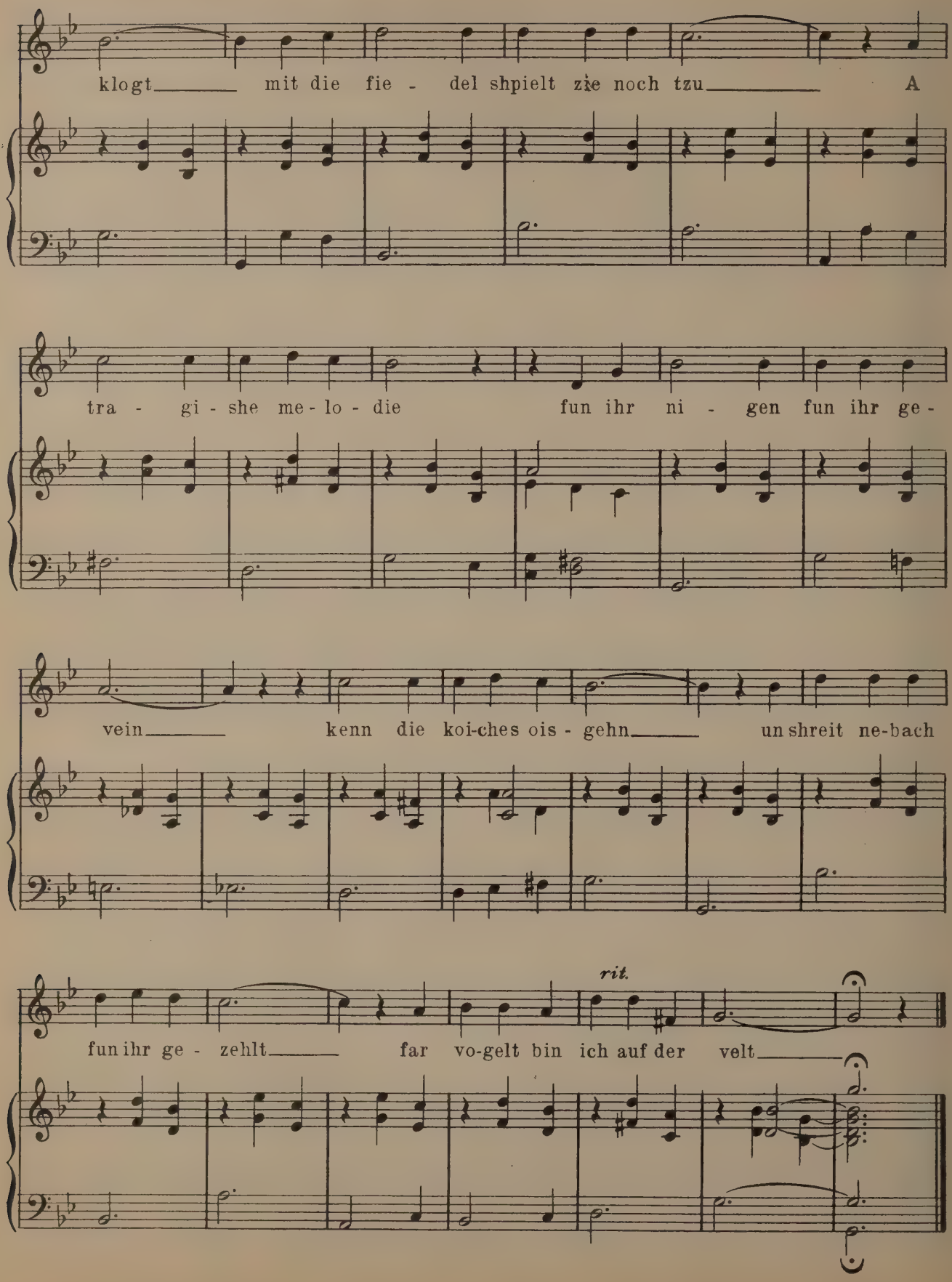
klogt mit die fie - del shpielt zie noch tzu A
tra - gi - she me - lo - die fun ihr ni - gen fun ihr ge -
vein kenn die koi-ches ois - gehn un shreit ne-bach
rit.
fun ihr ge - zehlt far vo-gelt bin ich auf der velt

Shulamis

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

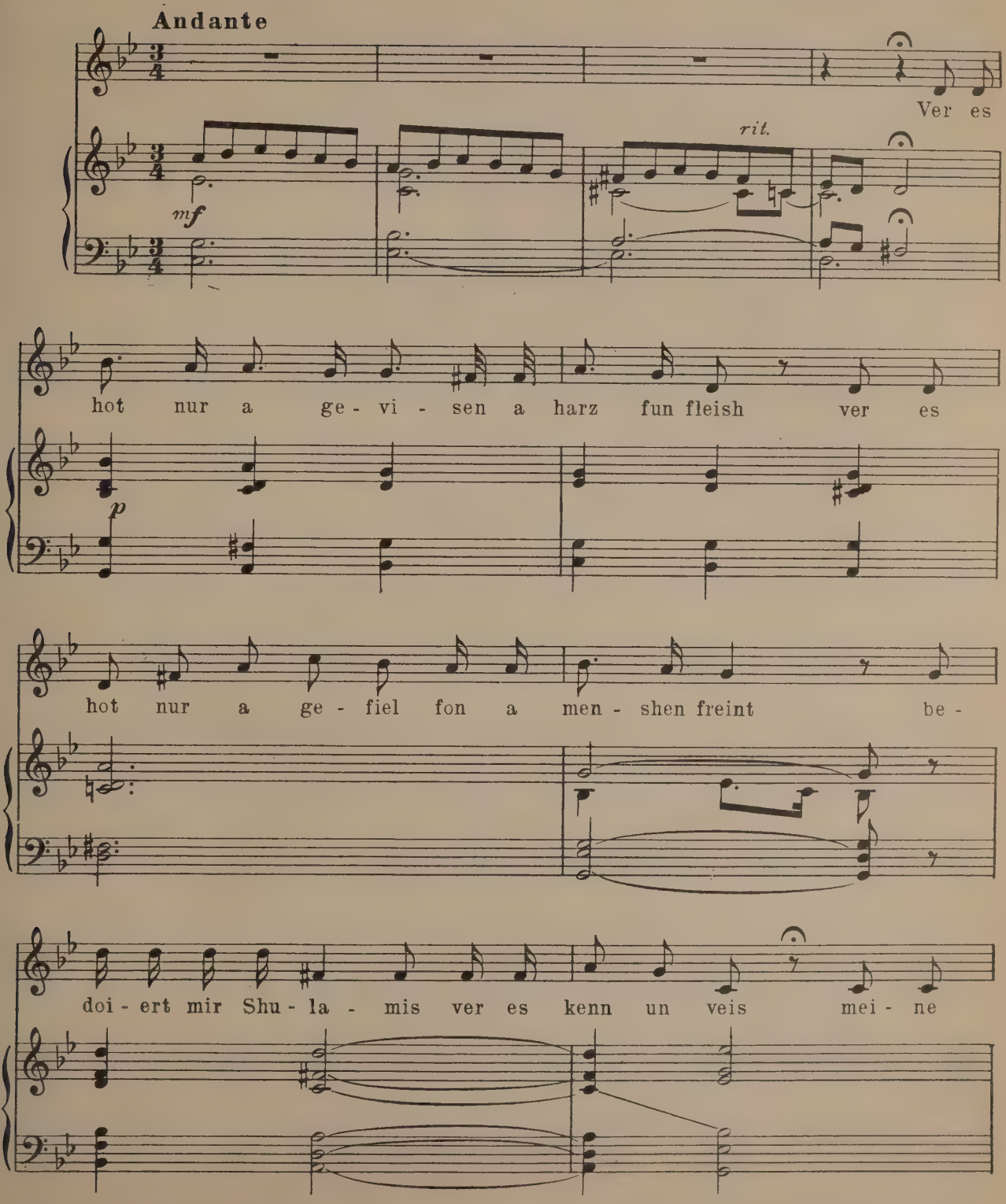
Andante
mf
rit.
Ver es
hot nur a ge - vi - sen a harz fun fleish ver es
p
hot nur a ge - fiel fon a men - shen freint be -
doi - ert mir Shu - la - mis ver es kenn un veis mei - ne

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

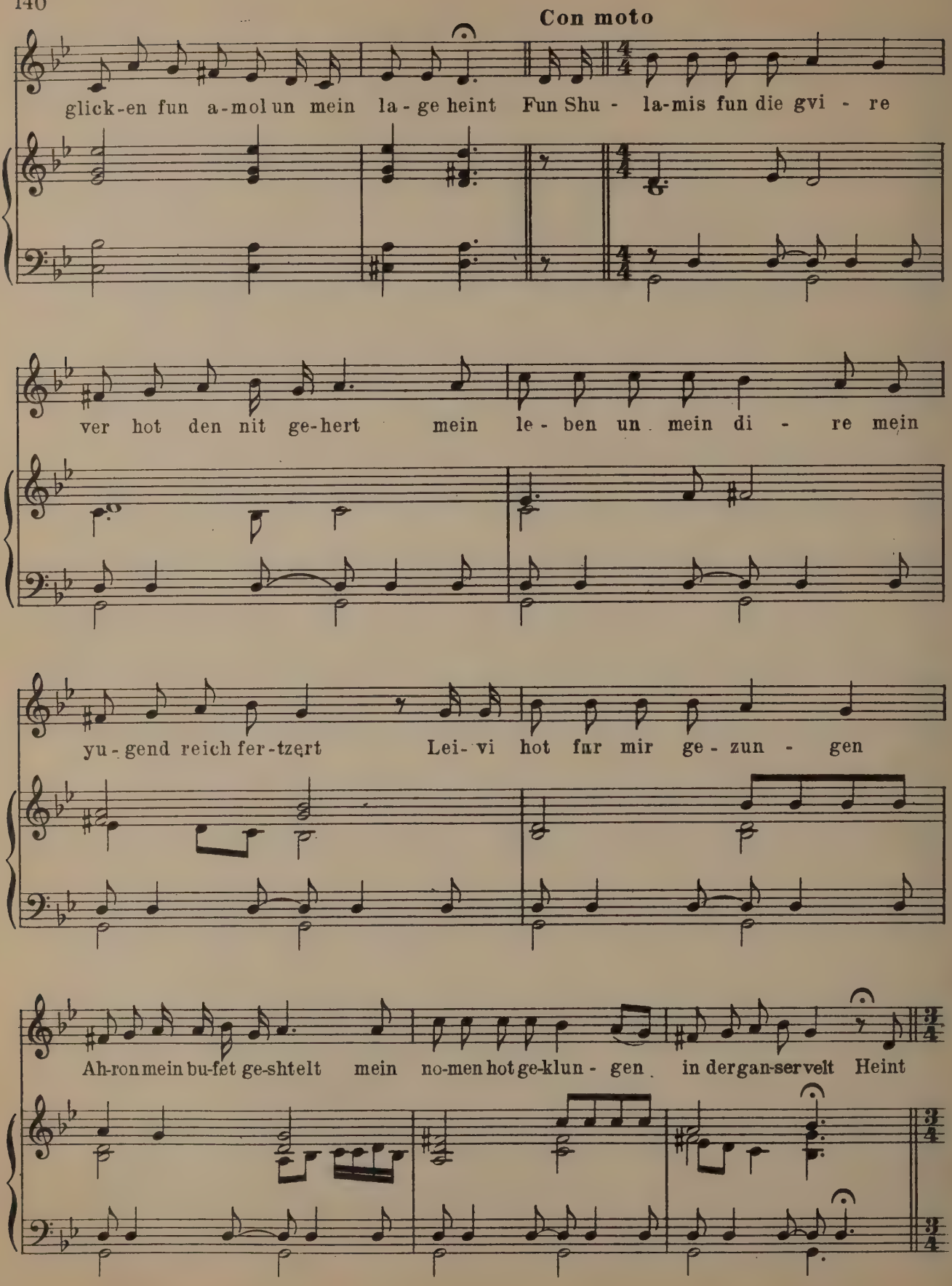
Con moto
glick-en fun a-mol un mein la-ge heint Fun Shu- la-mis fun die gvi- re
ver hot den nit ge-hert mein le- ben un mein di- re mein
yu-gend reich fer-tzęrt Lei- vi hot fur mir ge- zun- gen
Ah-ron mein bu-fet ge-shtelt mein no-men hot ge-klun- gen in der gan-ser velt Heint

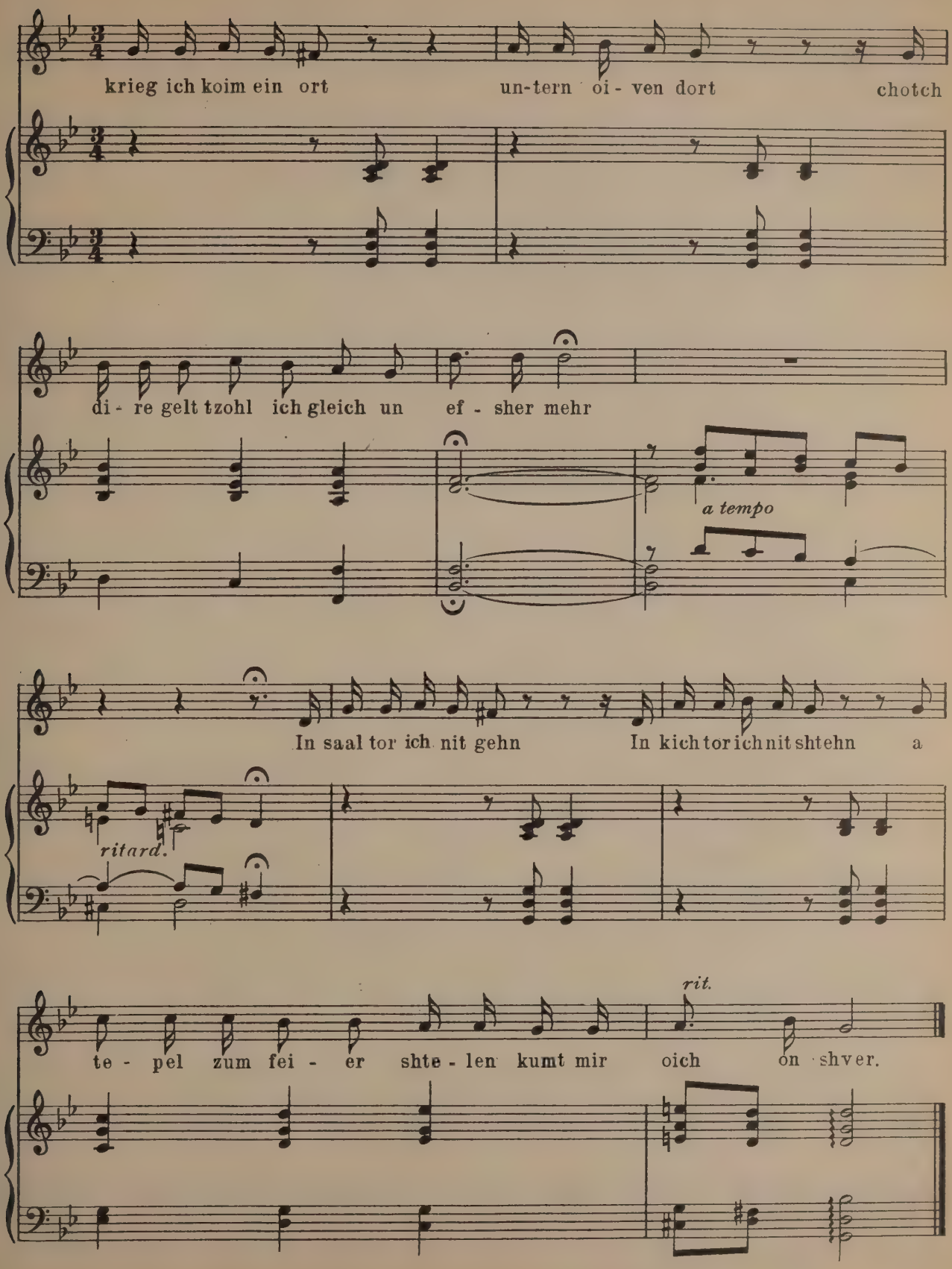
krieg ich koim ein ort
un-tern oi - ven dort
chotch
di - re gelt tzohl ich gleich un
ef - sher mehr
a tempo
In saal tor ich nit gehn
In kich tor ich nit shtehn
a
ritard.
rit.
te - pel zum fei - er shte - len kumt mir
oich
on shver.

Die Farmaskirte Welt

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

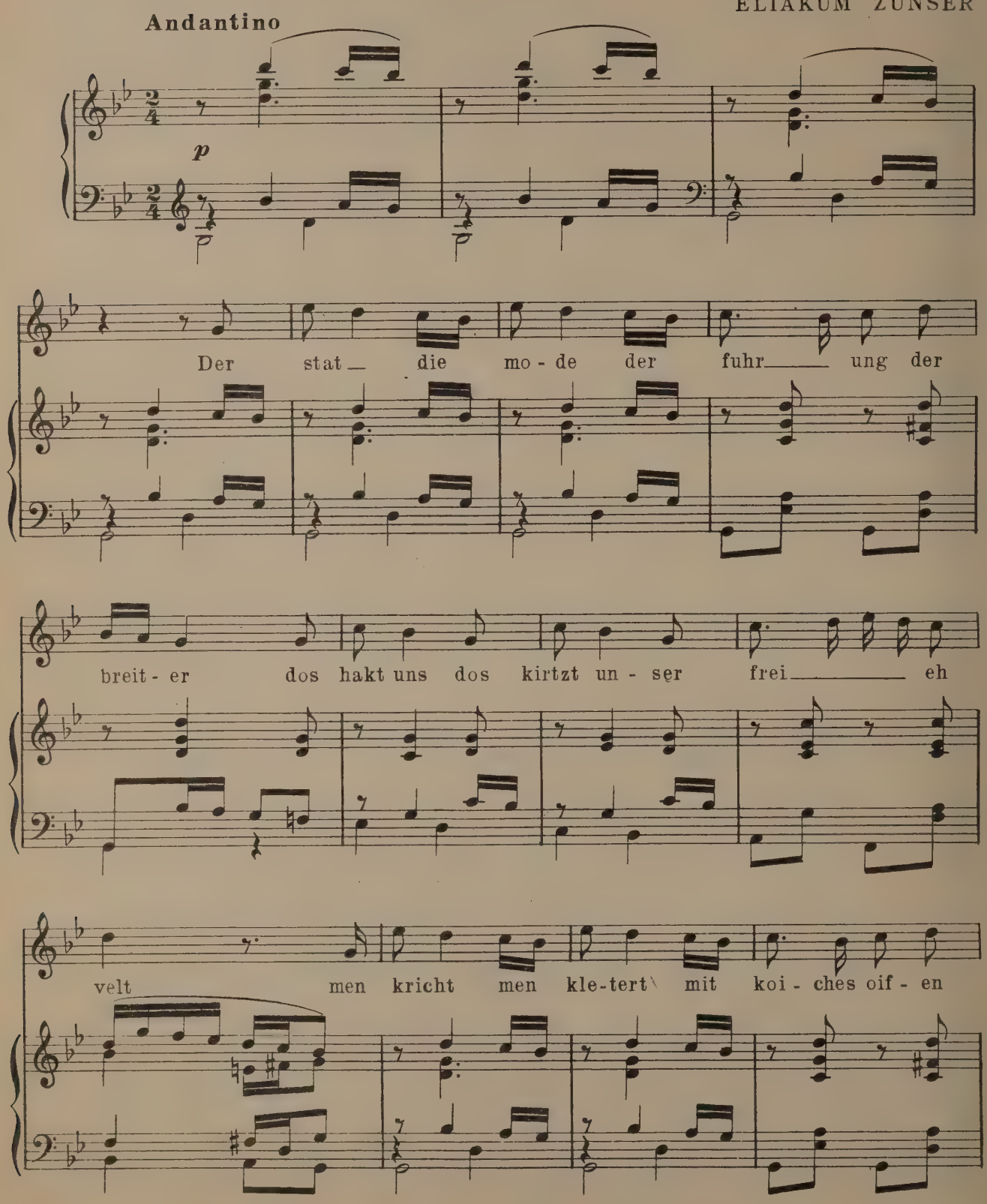
Andantino
p
Der stat_ die mo - de der fuhr_____ ung der
breit - er dos hakt uns dos kirtzt un - ser frei_____ eh
velt men kricht men kle-tert\ mit koi - ches oif - en

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

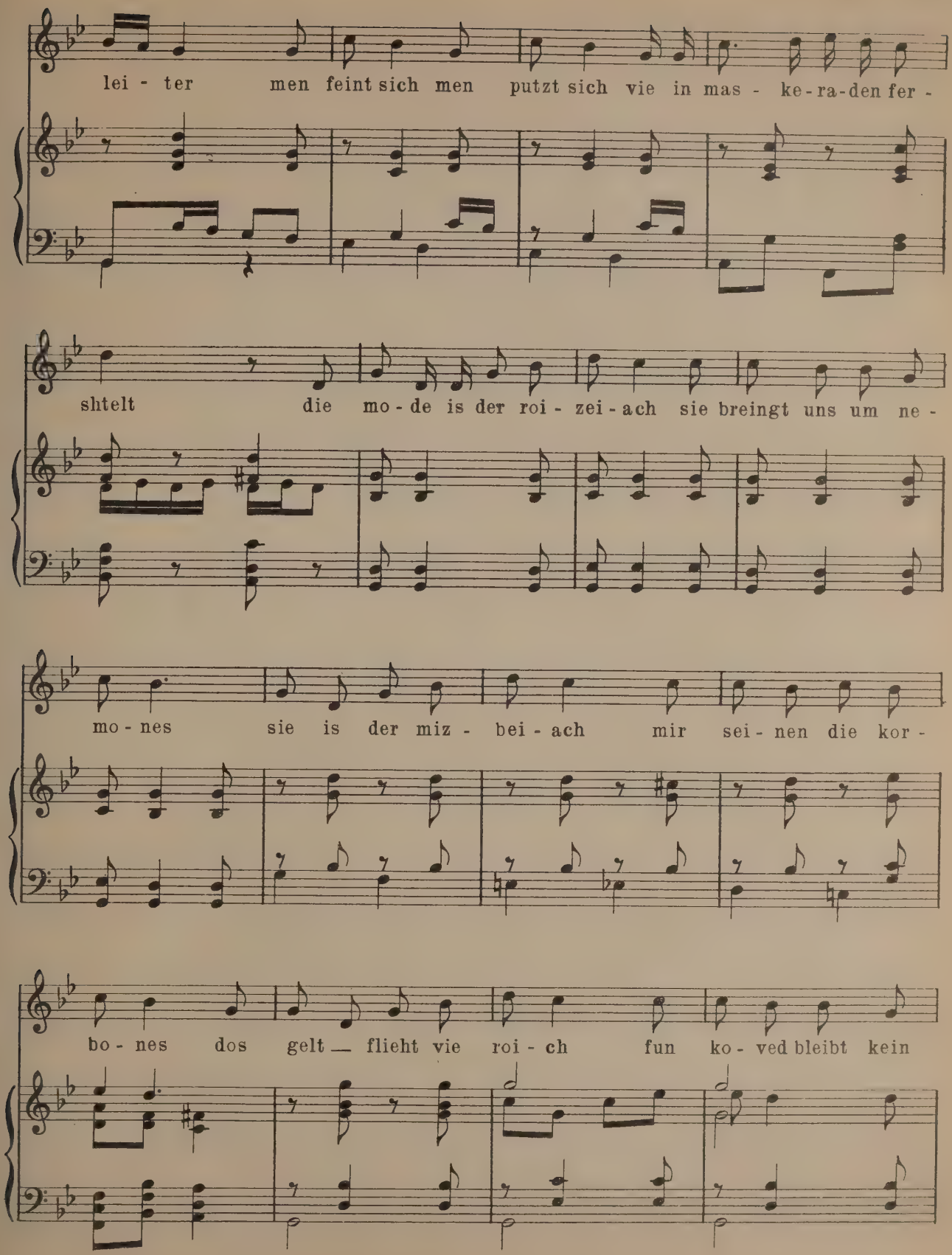
lei - ter men feint sich men putzt sich vie in mas - ke-ra-den fer -
shtelt die mo-de is der roi - zei-ach sie breingt uns um ne -
mo-nes sie is der miz - bei-ach mir sei-nen die kor -
bo-nes dos gelt — flieht vie roi-ch fun ko-ved bleibt kein

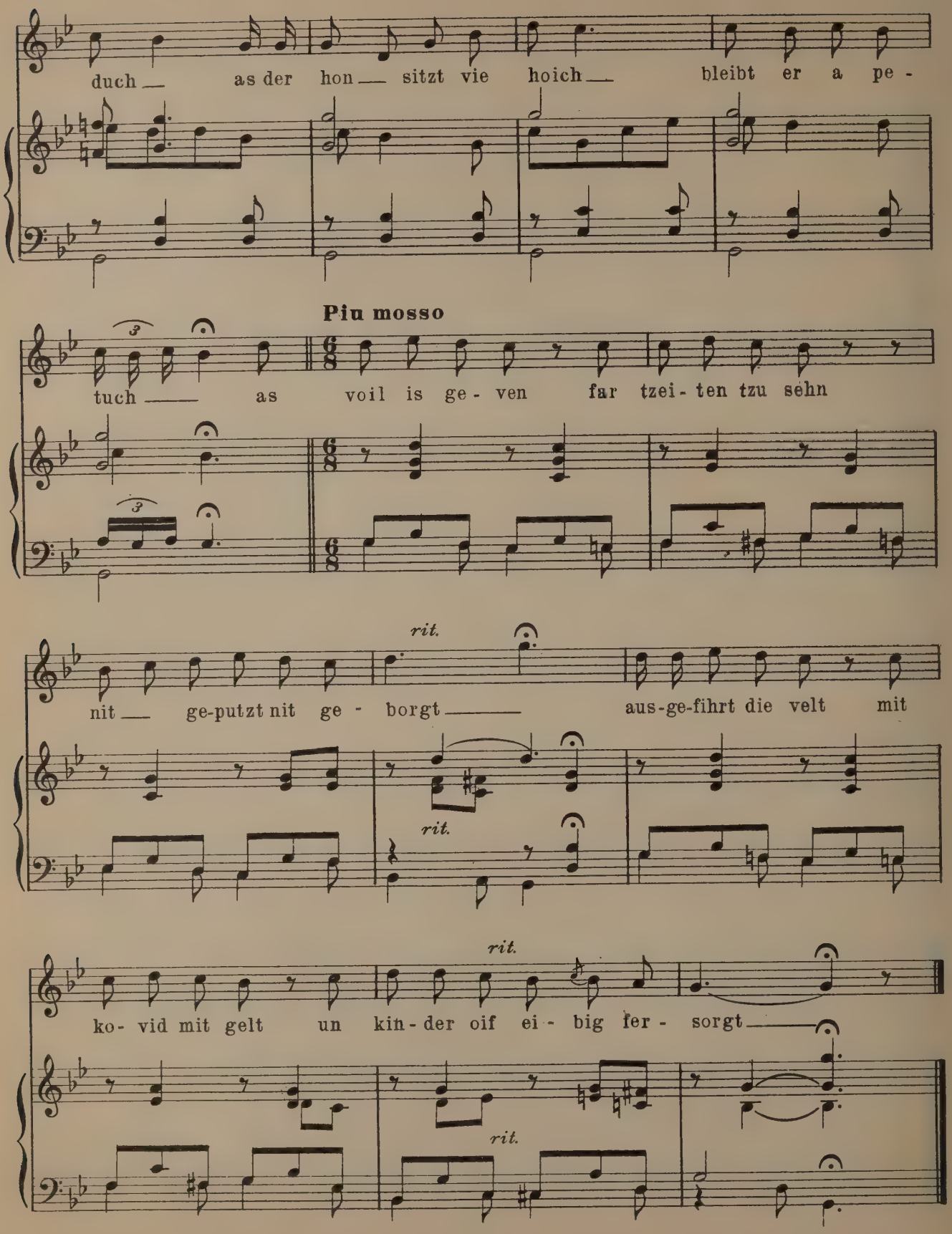
duch — as der hon — sitzt vie hoich — bleibt er a pe -
Piu mosso
tuch — as voil is ge - ven far tzei - ten tzu sehn
rit.
nit — ge-putzt nit ge - borgt — aus-ge-fihrt die velt mit
rit.
rit.
ko- vid mit gelt un kin - der oif ei - big fer - sorgt —
rit.

Die Shtok Shpiel

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

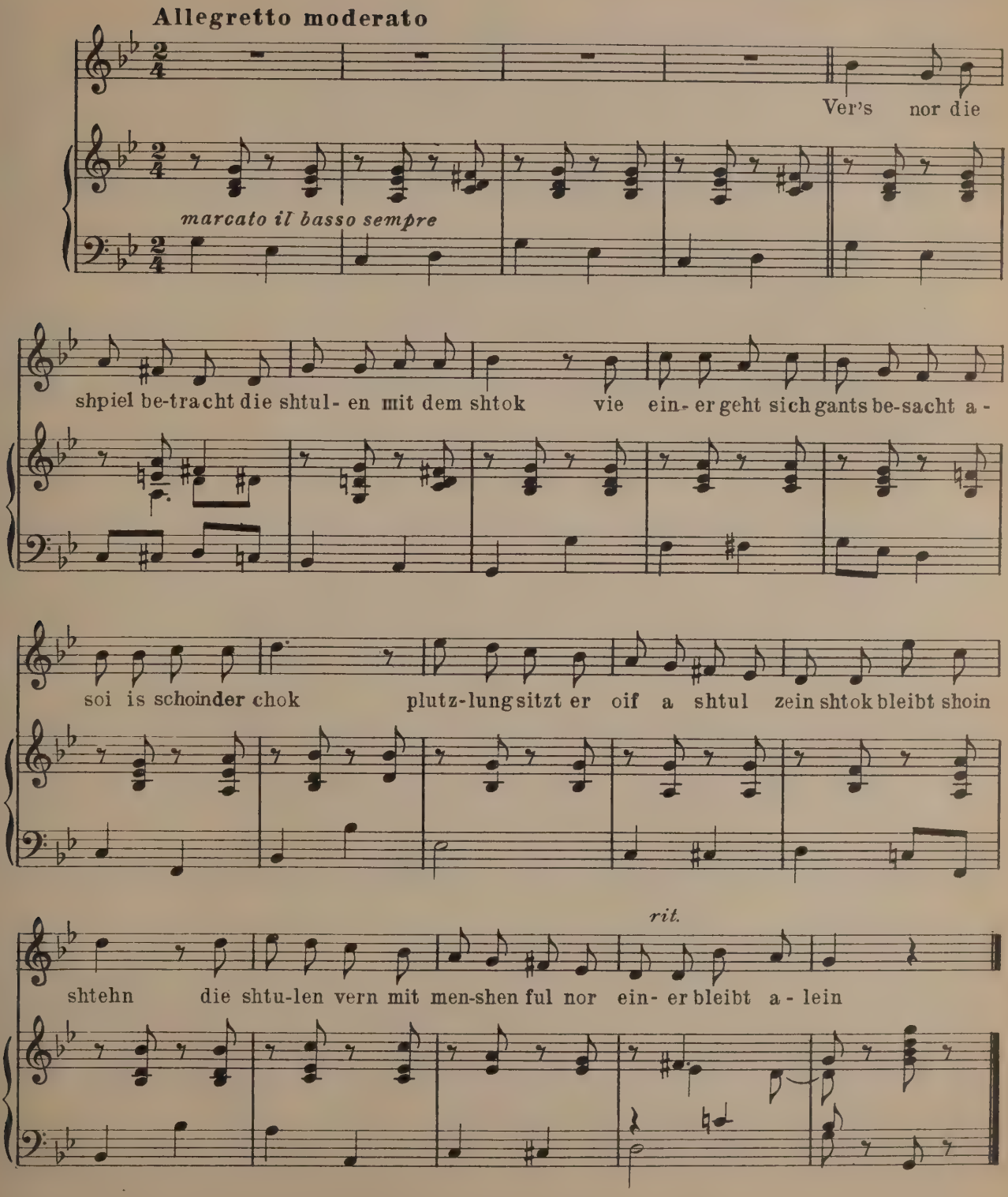
Allegretto moderato
Ver's nor die
marcato il basso sempre
shpiel be-tracht die shtul- en mit dem shtok vie ein- er geht sich gants be-sacht a -
soi is schoinder chok plutz-lung sitzt er oif a shtul zein shtok bleibt shoin
rit.
shtehn die shtu-len vern mit men-shen ful nor ein- er bleibt a - lein

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

Columbus un Washington
1889

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

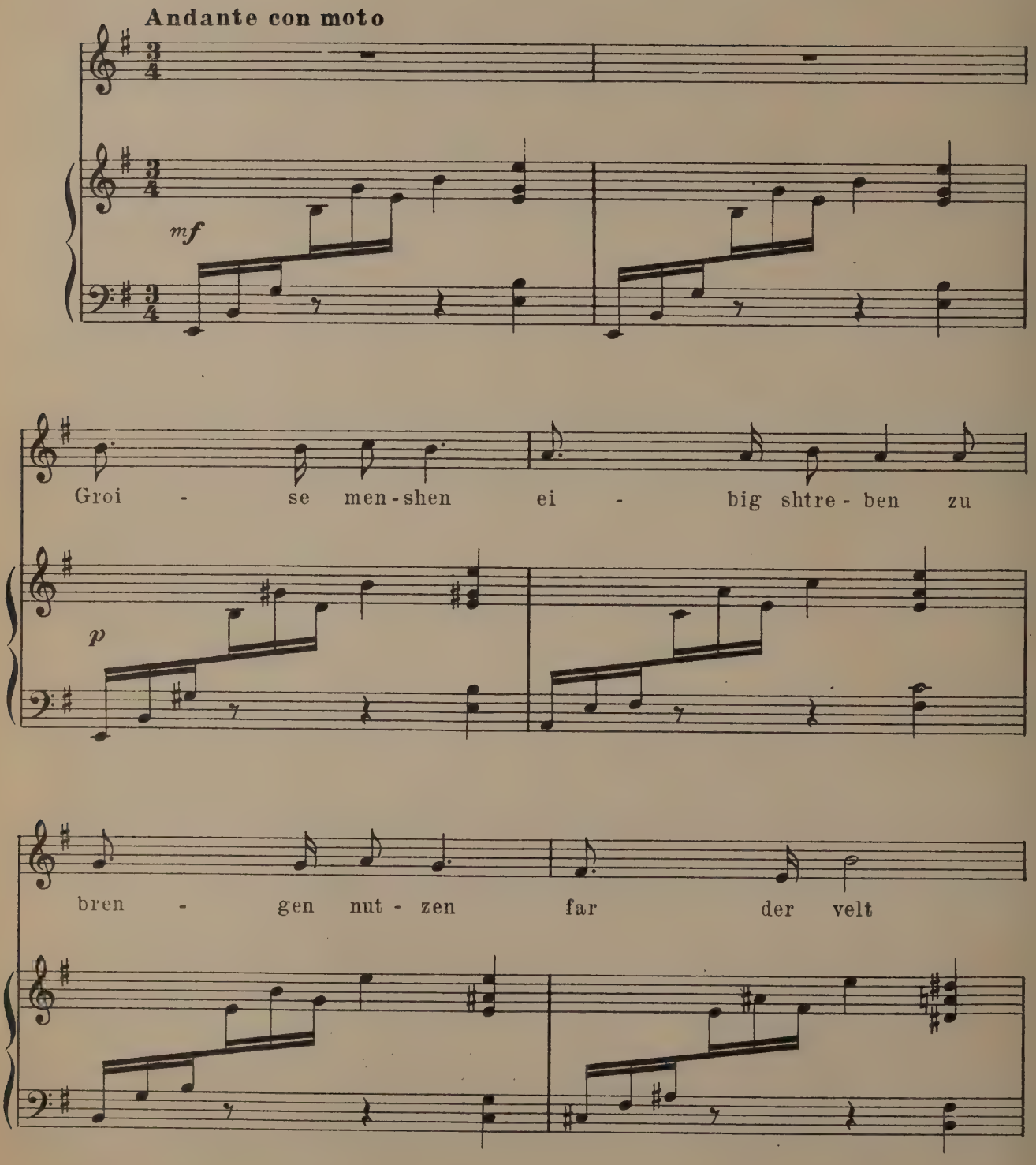

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured
Made in U.S.A.
All Rights Reserved

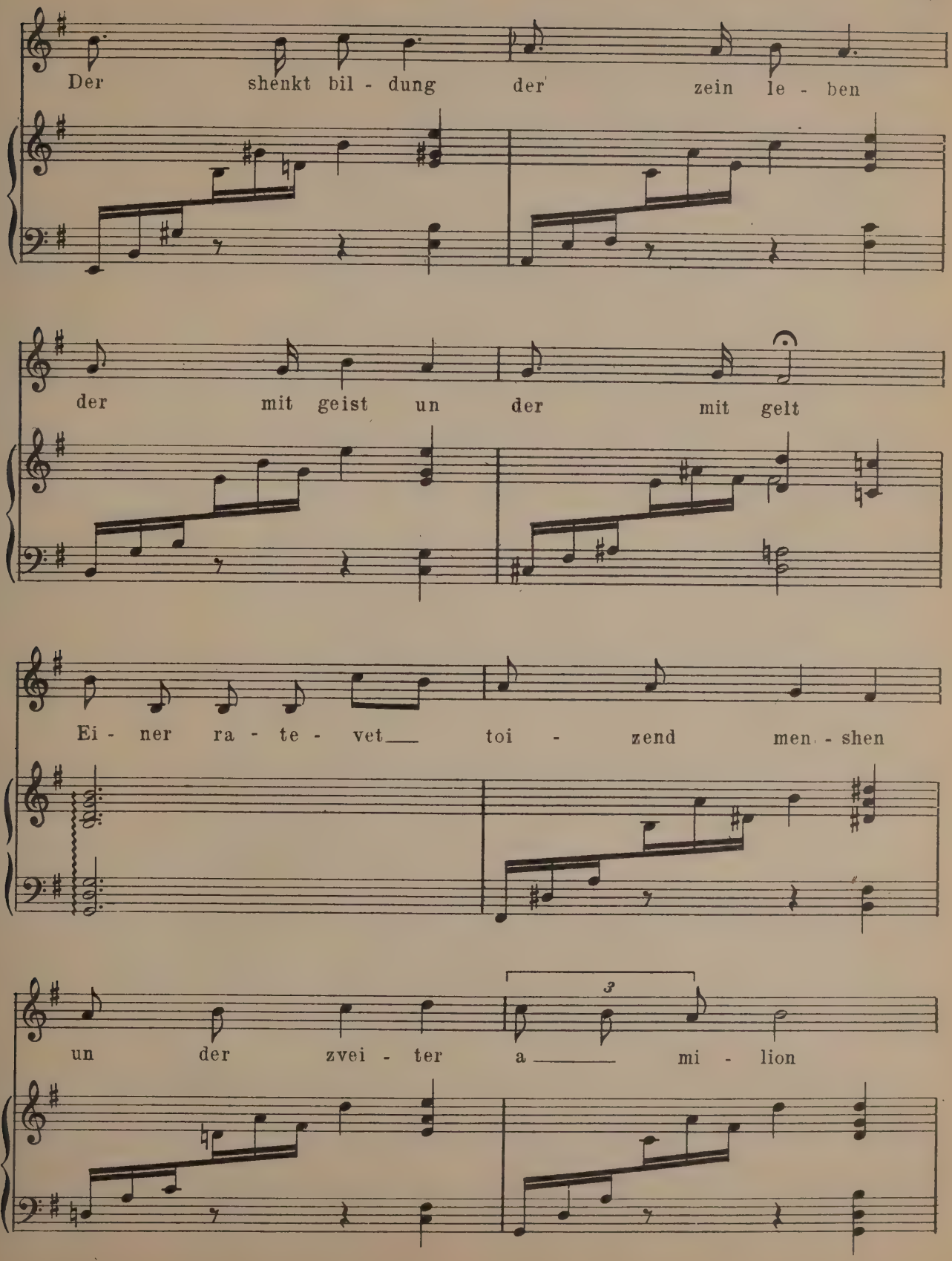
Der shenkt bil - dung der zein le - ben
der mit geist un der mit gelt
Ei - ner ra - te - vet toi - zend men - shen
un der zvei - ter a mi - lion
3

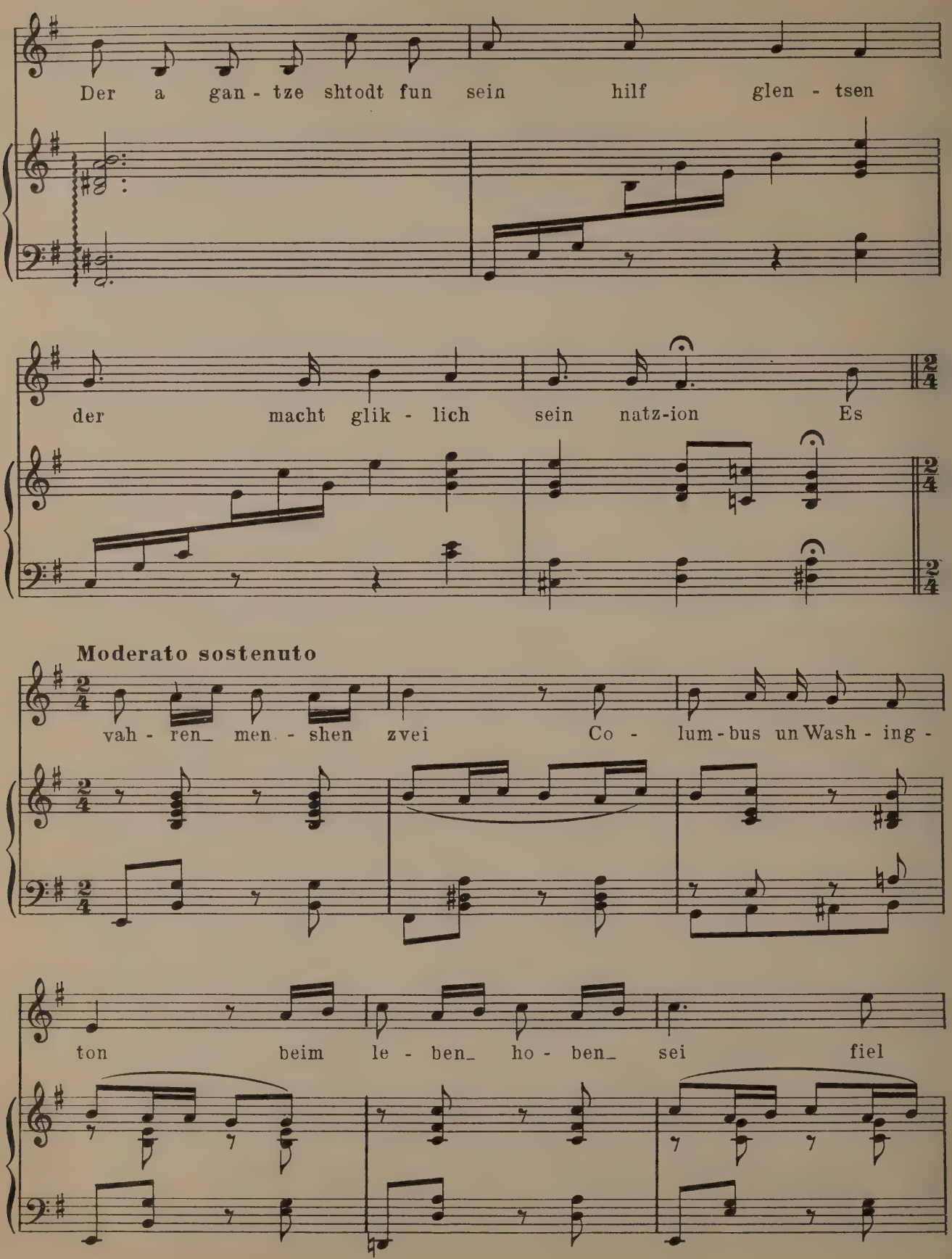
Der a gan - tze shtodt fun sein hilf glen - tsen
der macht glik - lich sein natz-ion Es
Moderato sostenuto
vah - ren_ men - shen zvei Co - lum - bus un Wash - ing -
ton beim le - ben_ ho - ben_ sei fiel

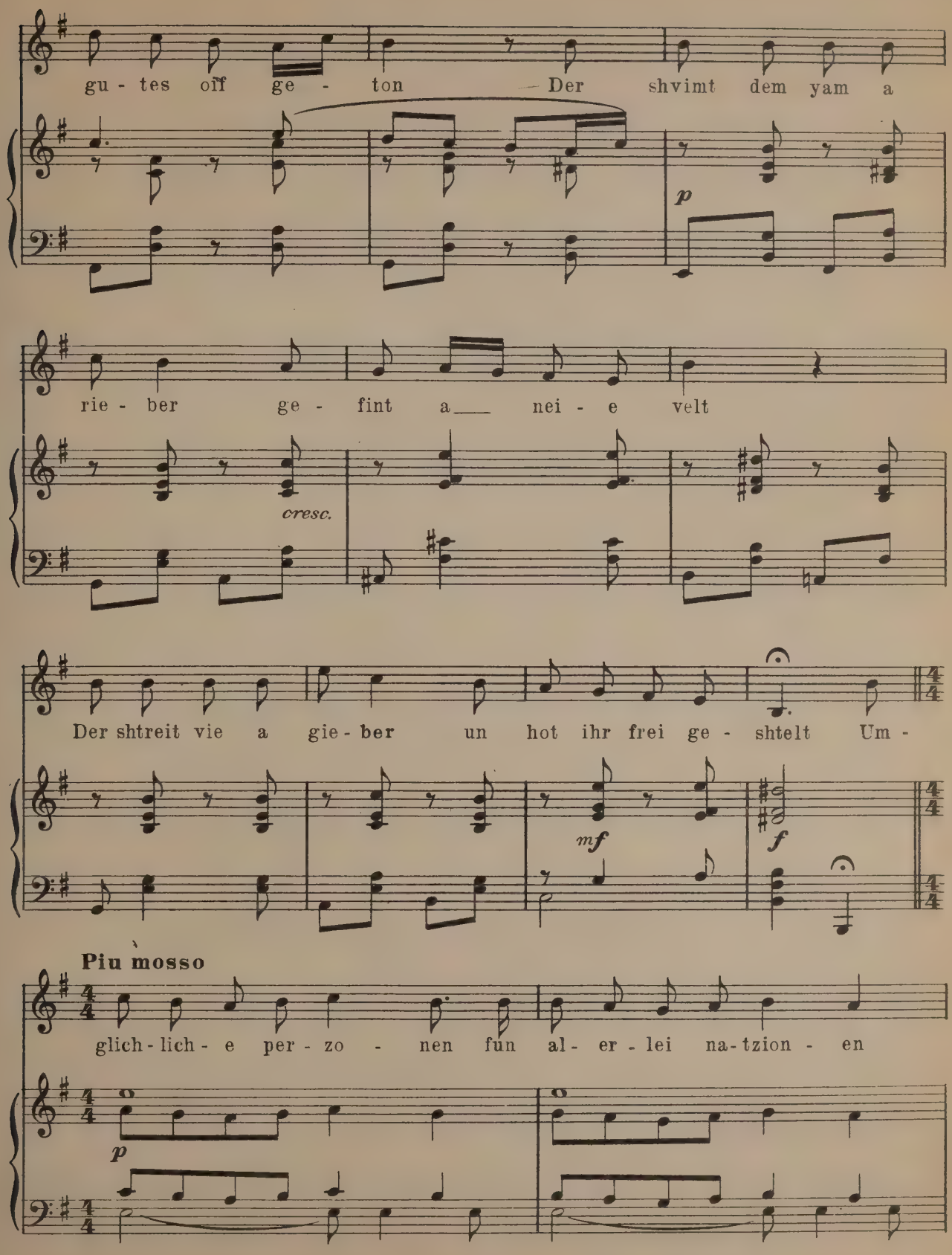
gu - tes off ge - ton — Der shvimt dem yam a
p
rie - ber ge - fint a___ nei - e velt
cresc.
Der shtreit vie a gie - ber un hot ihr frei ge - shtelt Um -
mf
f
Piu mosso
glich - lich - e per - zo - nen fun al - er - lei na - tzion - en
p

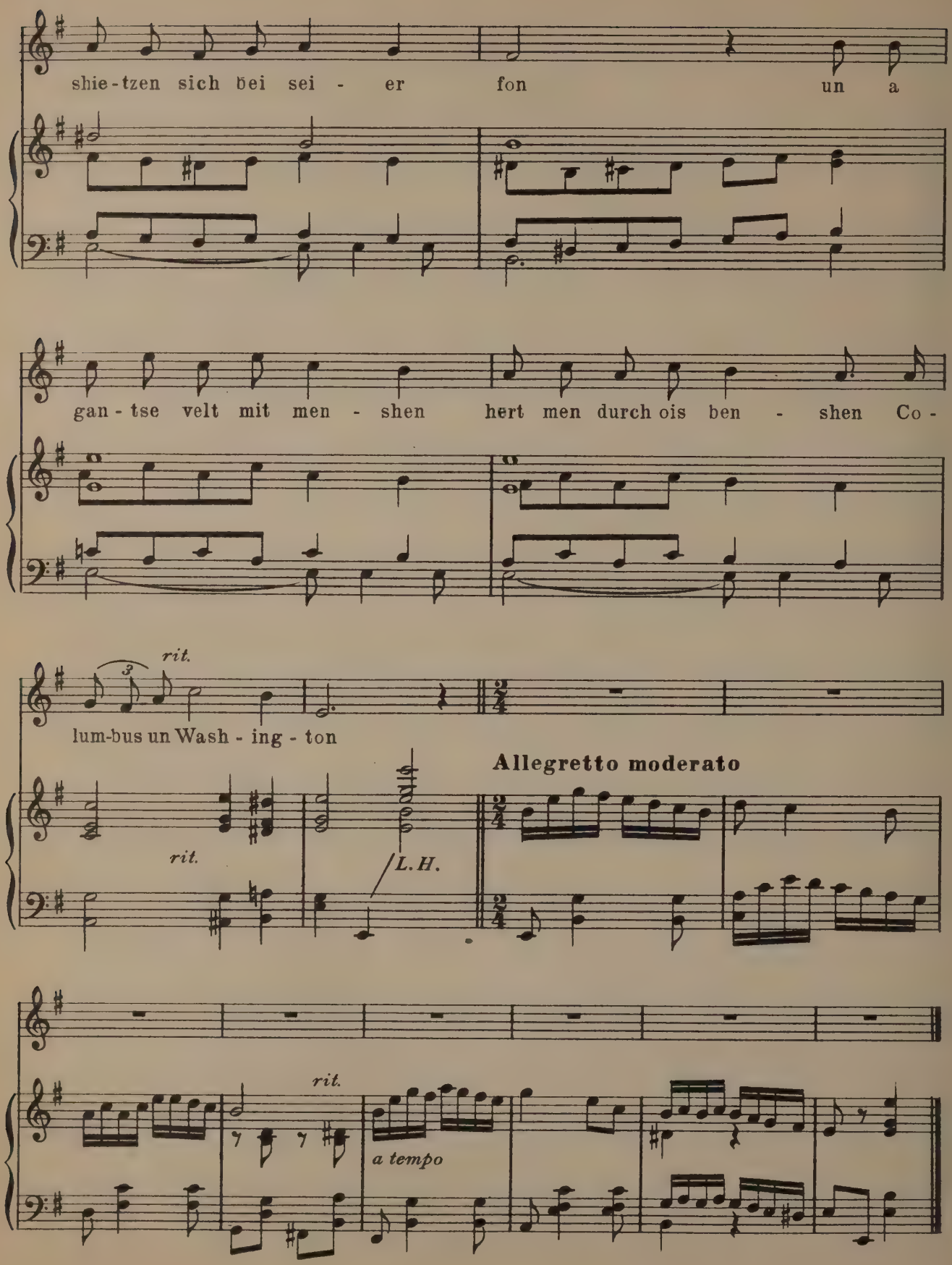
shie - tzen sich bei sei - er fon un a
gan - tse velt mit men - shen hert men durch ois ben - shen Co -
rit.
lum-bus un Wash - ing - ton
Allegretto moderato
rit.
L.H.
rit.
a tempo

Der Peddler

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

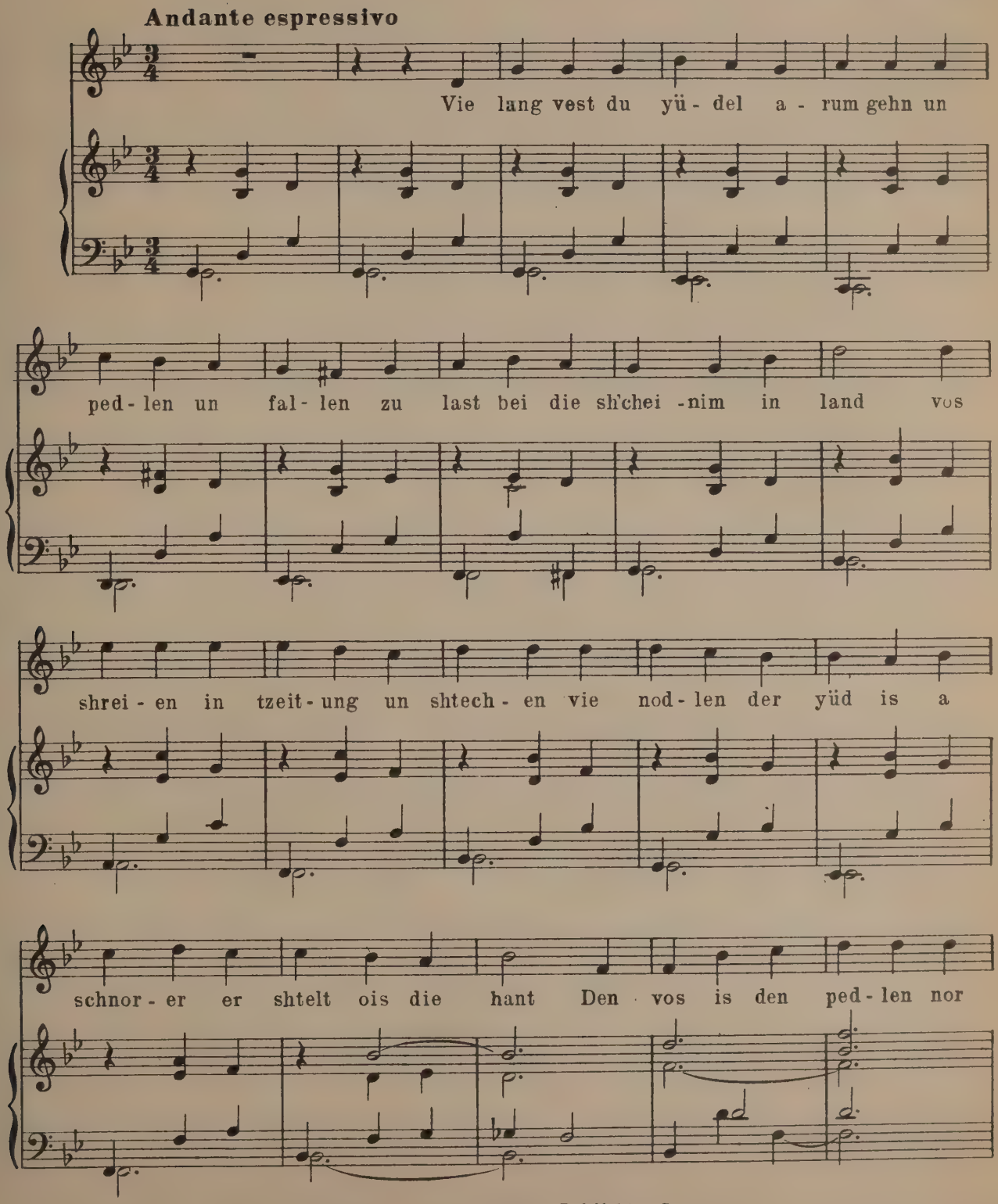
Andante espressivo
Vie lang vest du yü - del a - rum gehn un
ped - len un fal - len zu last bei die sh'chei - nim in land vos
shrei - en in tzeit - ung un shtech - en vie nod - len der yüd is a
schnor - er er shtelt ois die hant Den vos is den ped - len nor

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

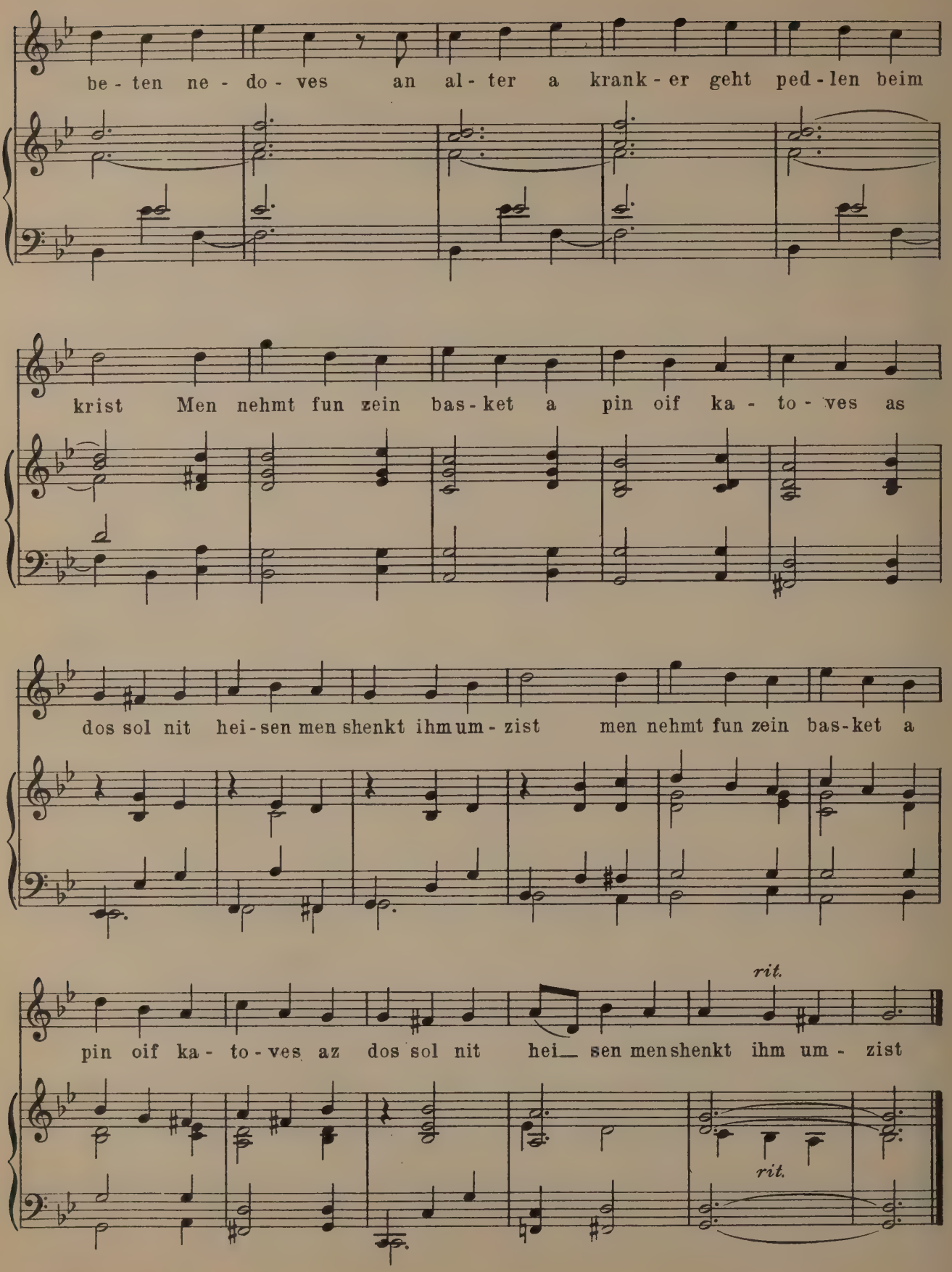
be - ten ne - do - ves an al - ter a krank - er geht ped - len beim
krist Men nehmt fun zein bas - ket a pin oif ka - to - ves as
dos sol nit hei - sen men shenkt ihm um - zist men nehmt fun zein bas - ket a
rit.
pin oif ka - to - ves az dos sol nit hei_ sen men shenkt ihm um - zist
rit.

Farzehen-Farshpielt

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

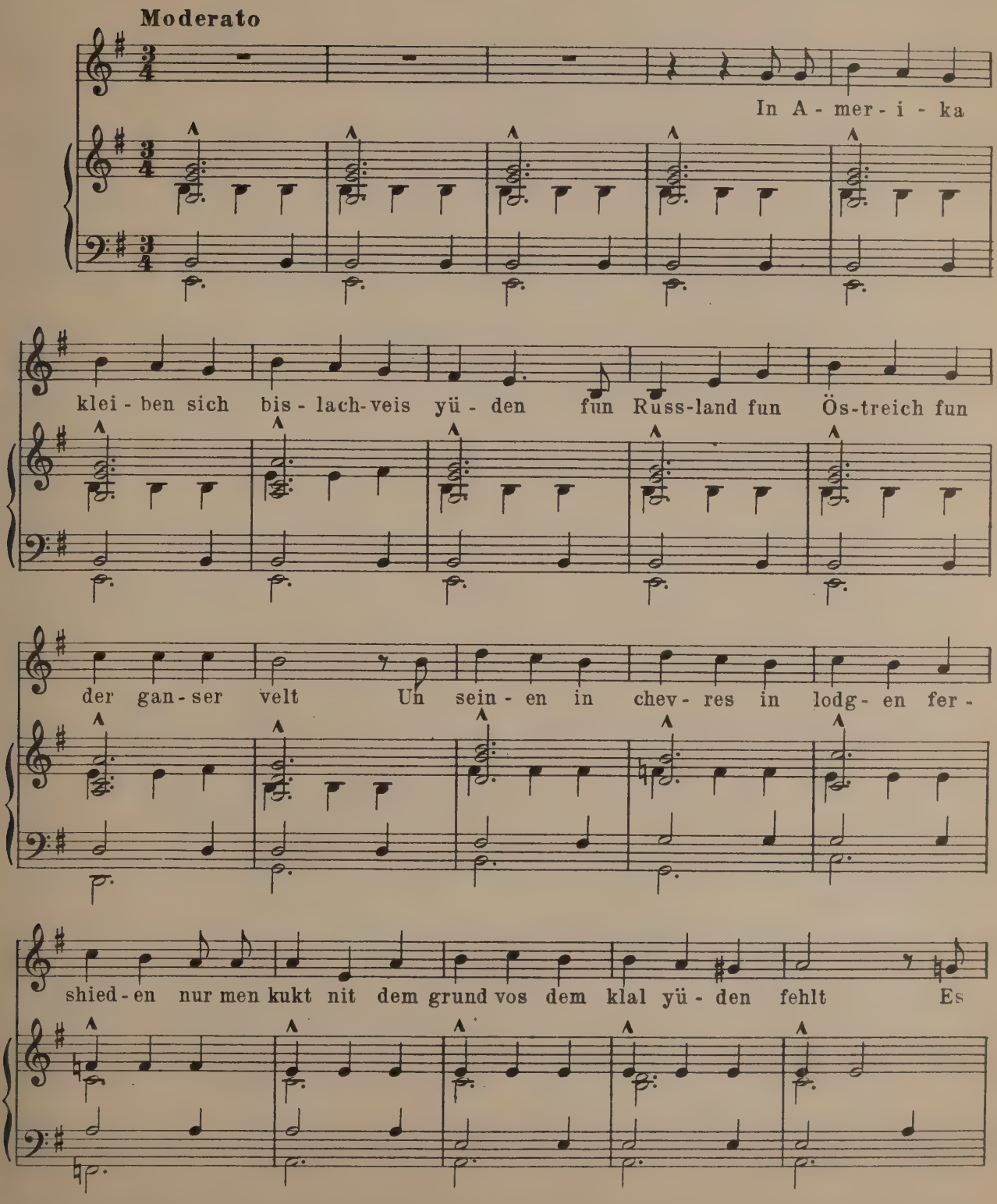
Moderato
In A - mer - i - ka
klei - ben sich bis - lach-veis yü - den fun Russ-land fun Ös-treich fun
der gan - ser velt Un sein - en in chev - res in lodg - en fer -
shied - en nur men kukt nit dem grund vos dem klal yü - den fehlt Es

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

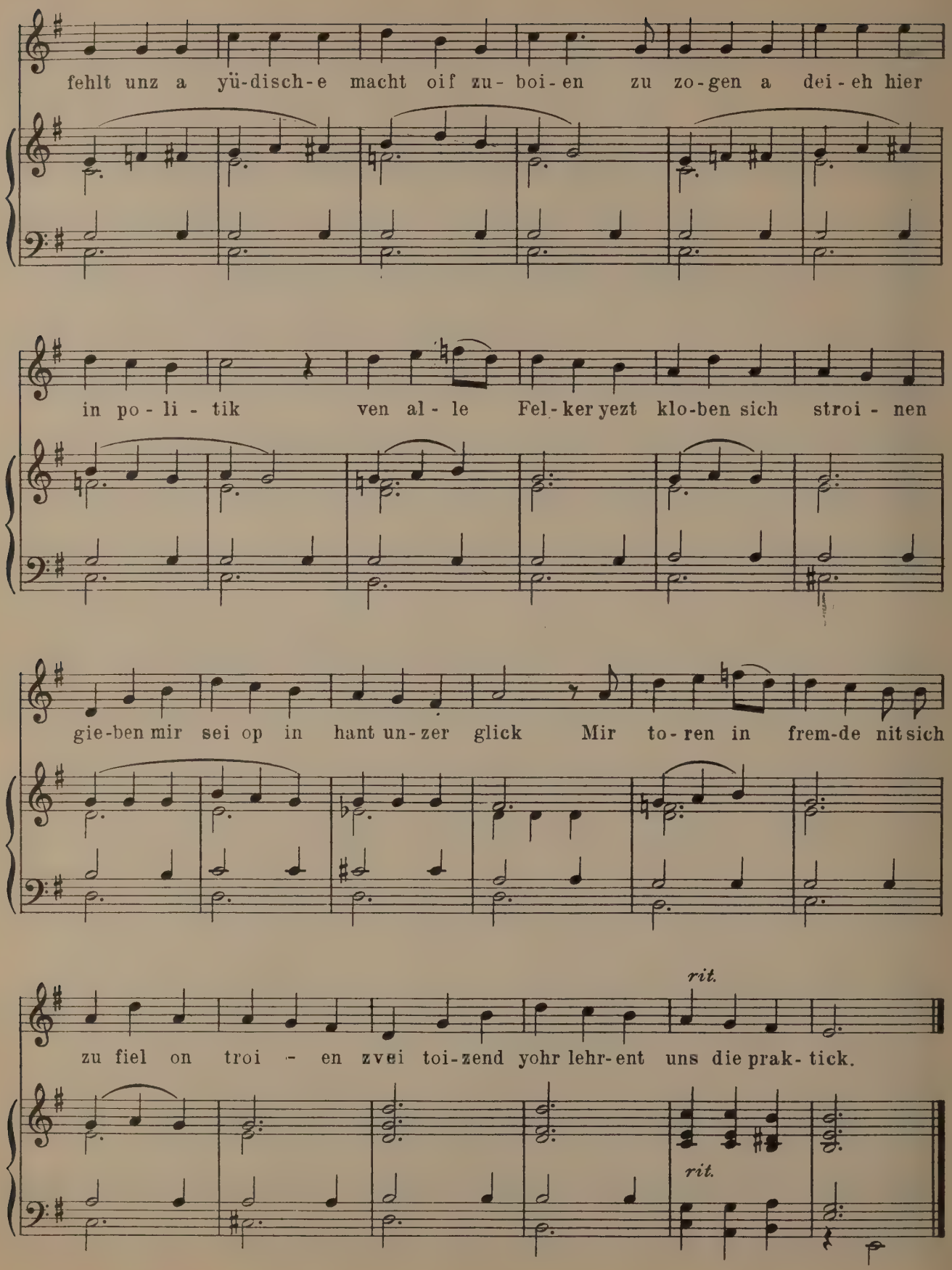
fehlt unz a yü-disch-e macht oif zu- boi-en zu zo-gen a dei-eh hier
in po-li-tik ven al-le Fel-ker yezt klo-ben sich stroi-nen
gie-ben mir sei op in hant un-zer glick Mir to-ren in frem-de nit sich
rit.
zu fiel on troi - en zvei toi-zend yohr lehr-ent uns die prak-tick.
rit.

A Brief fun der Mutter Zion

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

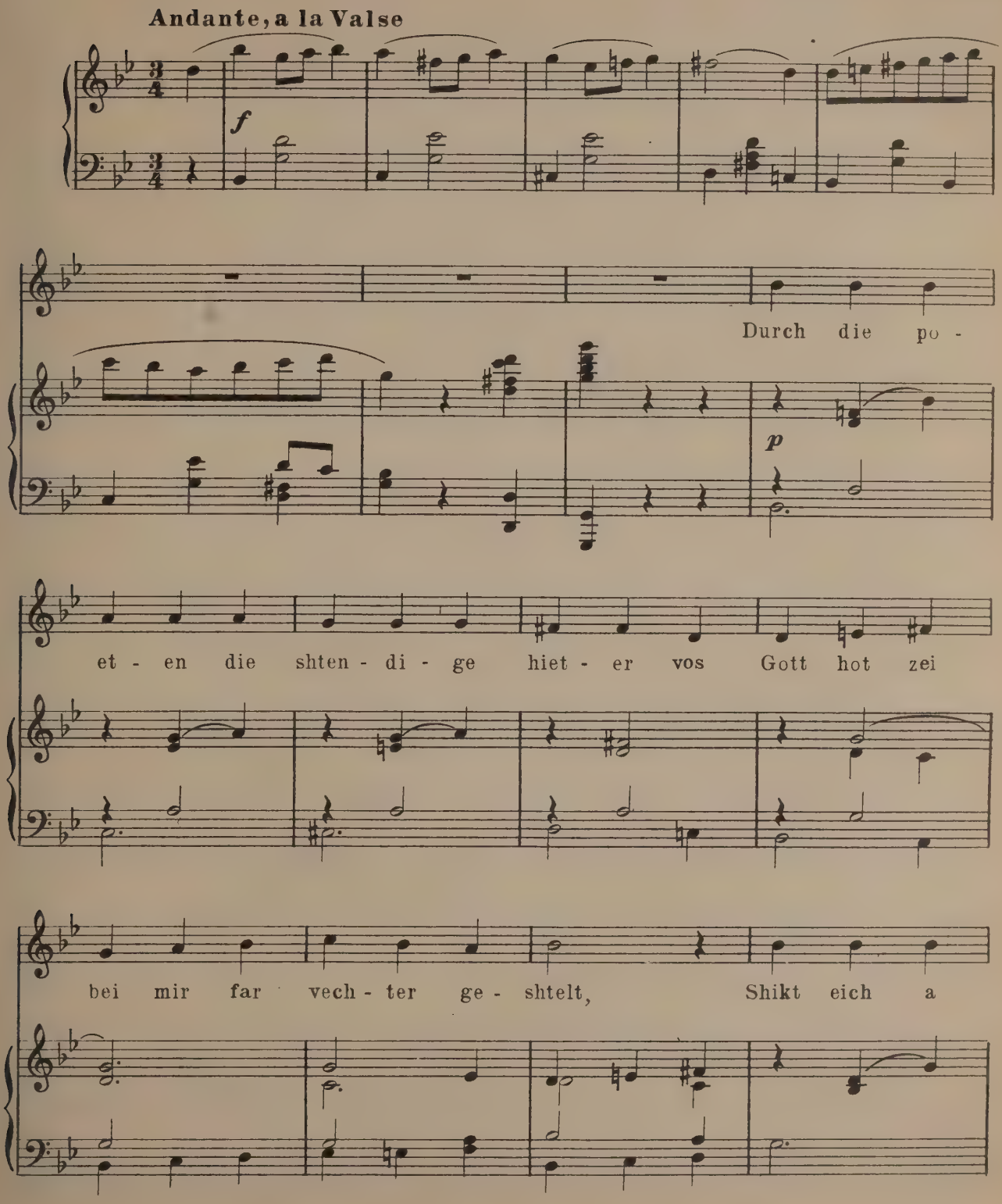

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

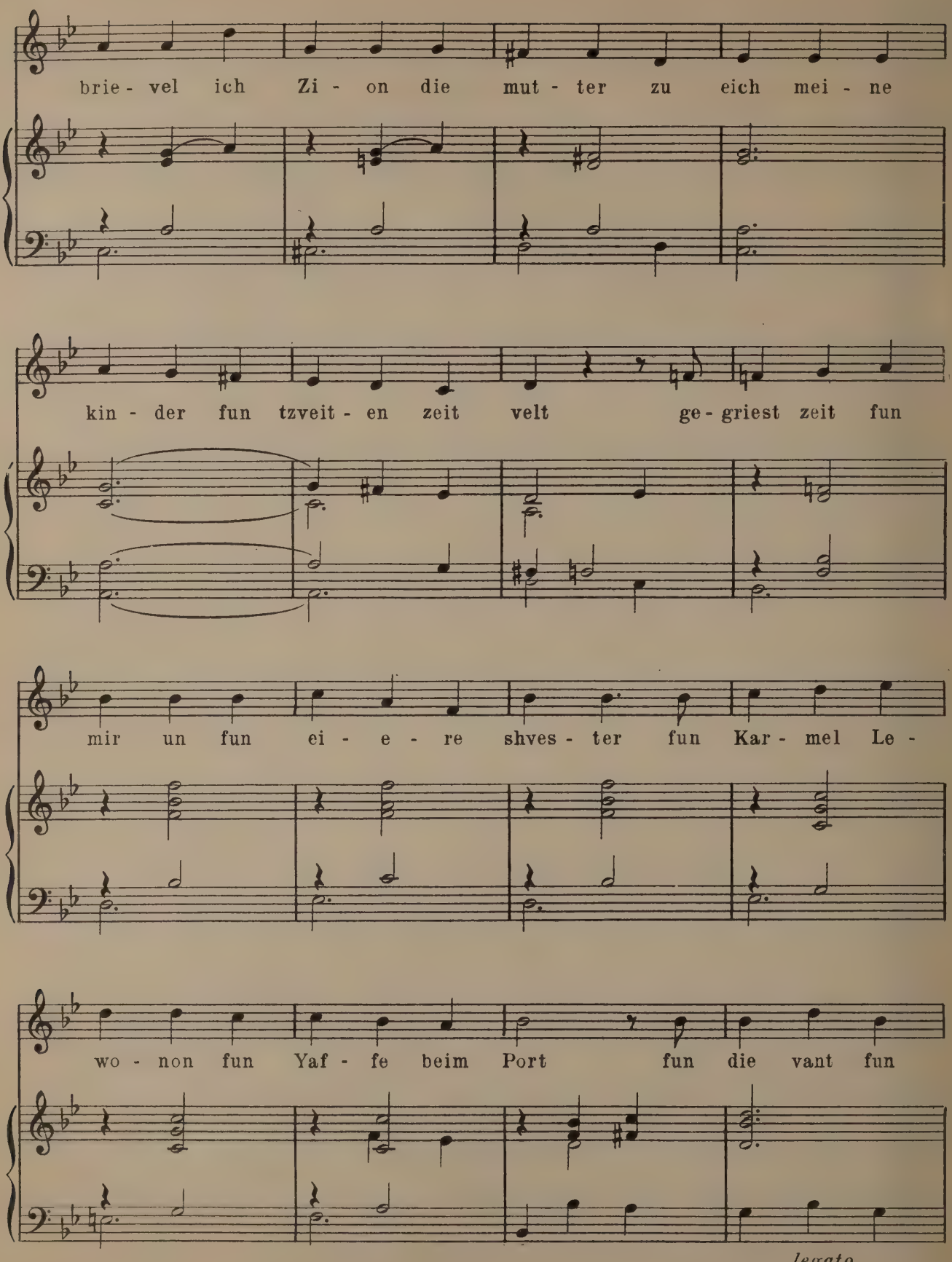
brie - vel ich Zi - on die mut - ter zu eich mei - ne
kin - der fun tzveit - en zeit velt ge - griest zeit fun
mir un fun ei - e - re shves - ter fun Kar - mel Le -
wo - non fun Yaf - fe beim Port fun die vant fun
legato

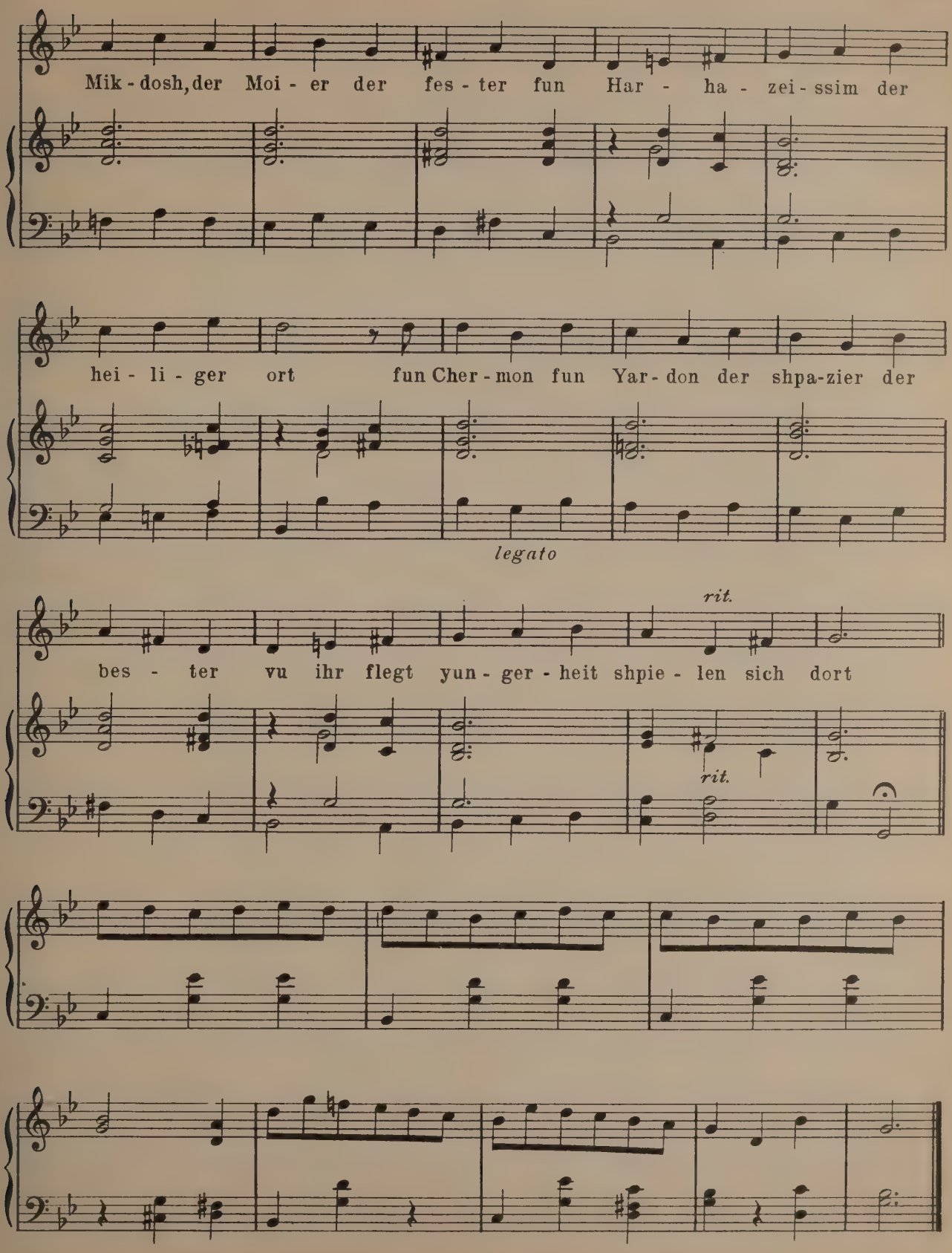
Mik - dosh, der Moi - er der fes - ter fun Har - ha - zei - ssim der
hei - li - ger ort fun Cher - mon fun Yar - don der shpa-zier der
legato
bes - ter vu ihr flegt yun - ger - heit shpie - len sich dort
rit.
rit.

Dos Goldene Land

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

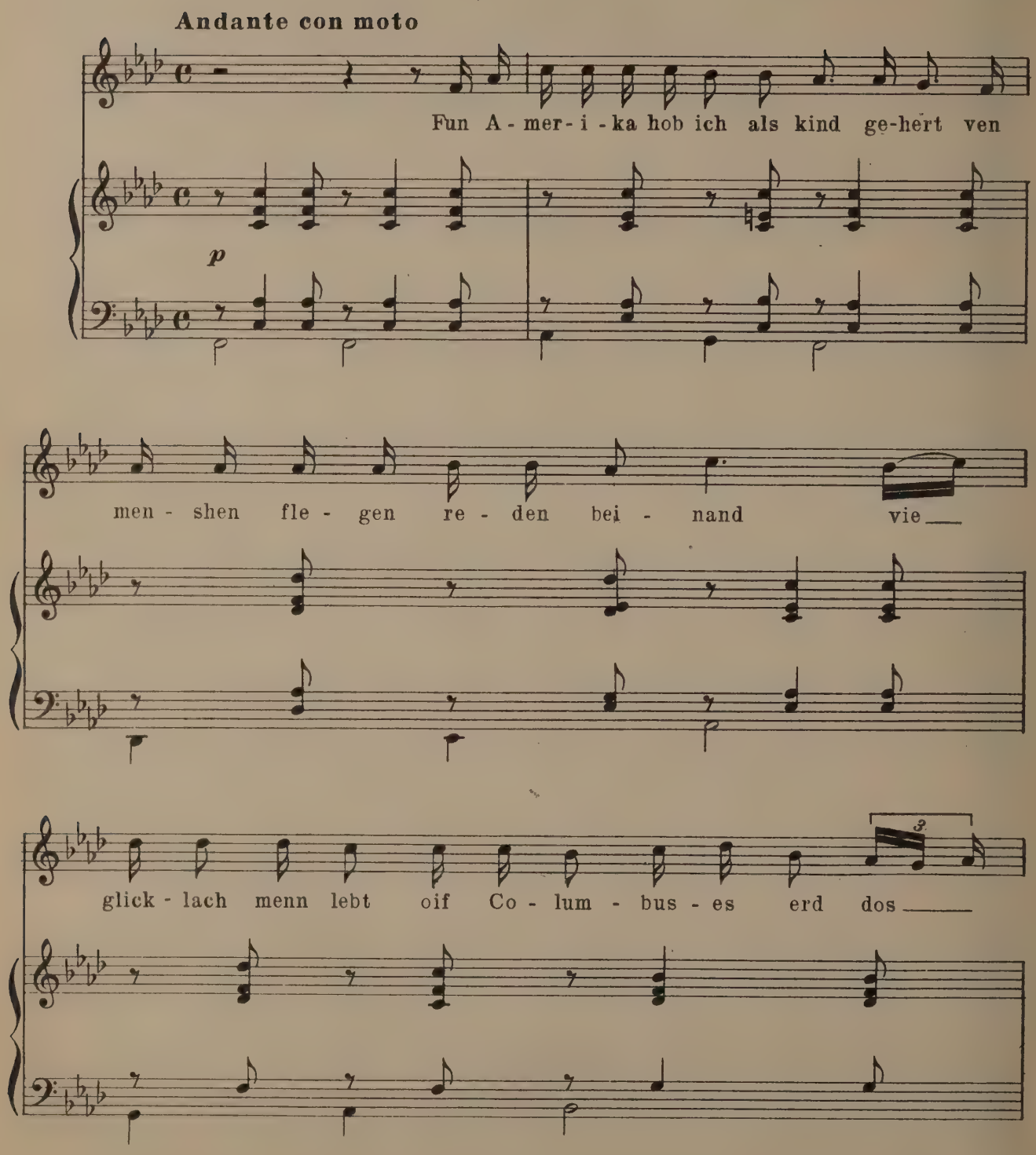
Andante con moto
Fun A - mer - i - ka hob ich als kind ge-hert ven
p
men - shen fle - gen re - den bei - nand vie
glick - lach menn lebt oif Co - lum - bus - es erd dos
3

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

Piu mosso, moderato con moto

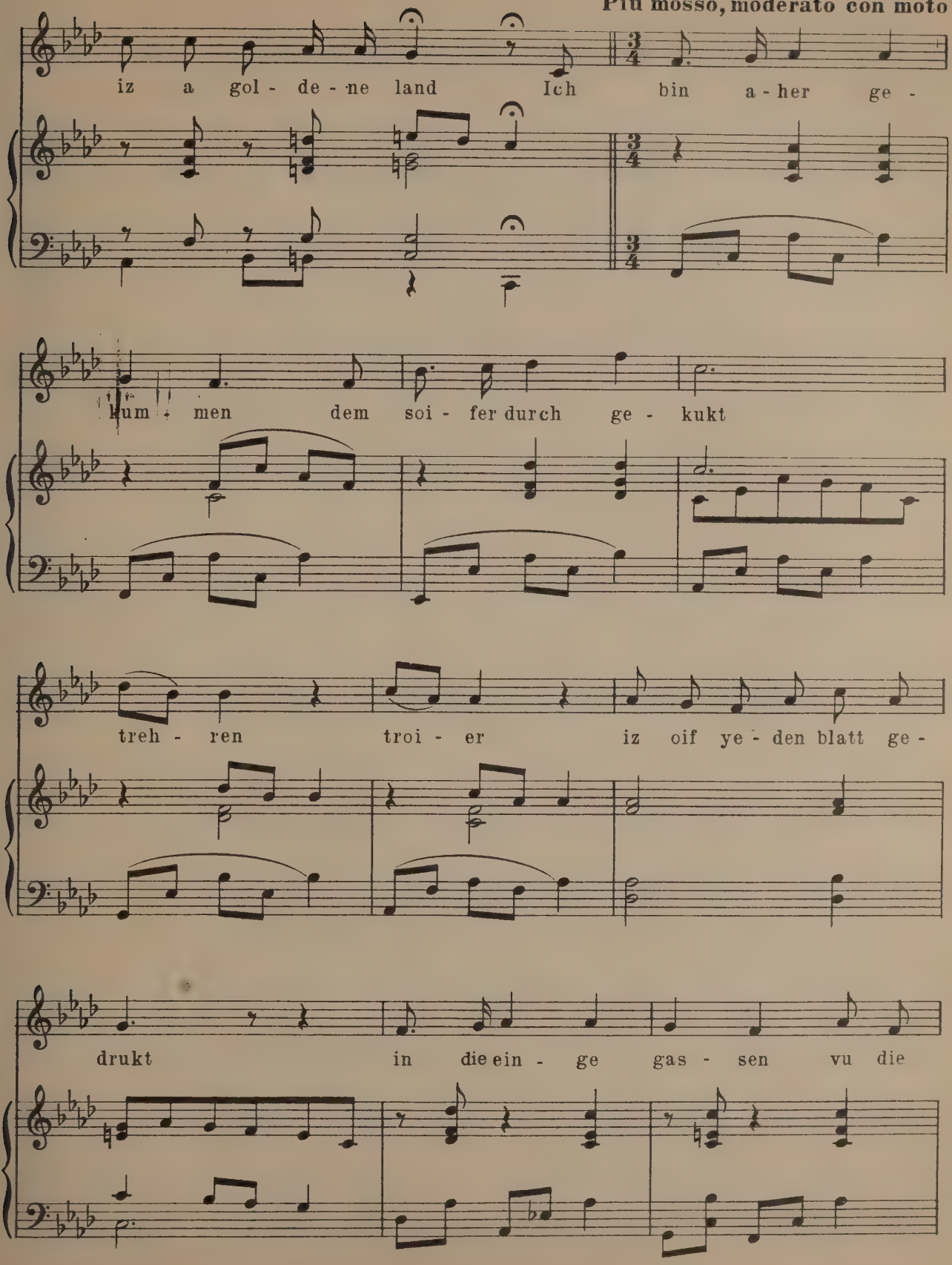
iz a gol - de - ne land Ich bin a - her ge -
kum - men dem soi - fer durch ge - kukt
treh - ren troi - er iz oif ye - den blatt ge -
drukt in die ein - ge gas - sen vu die

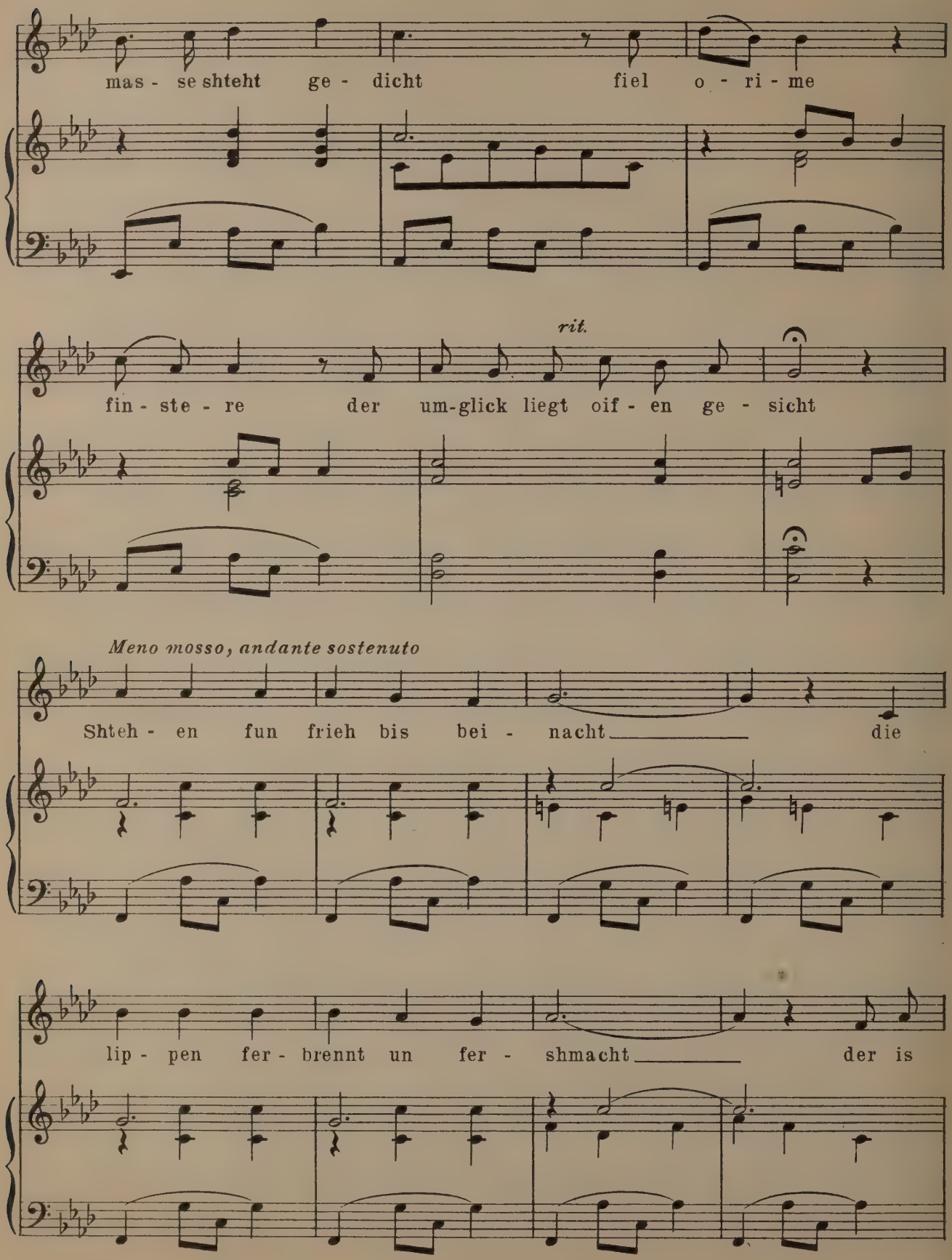
mas - se shteht ge - dicht fiel o - ri - me
rit.
fin - ste - re der um-glick liegt oif - en ge - sicht
Meno mosso, andante sostenuto
Shteh - en fun frieh bis bei - nacht die
lip - pen fer - brennt un fer - shmacht der is

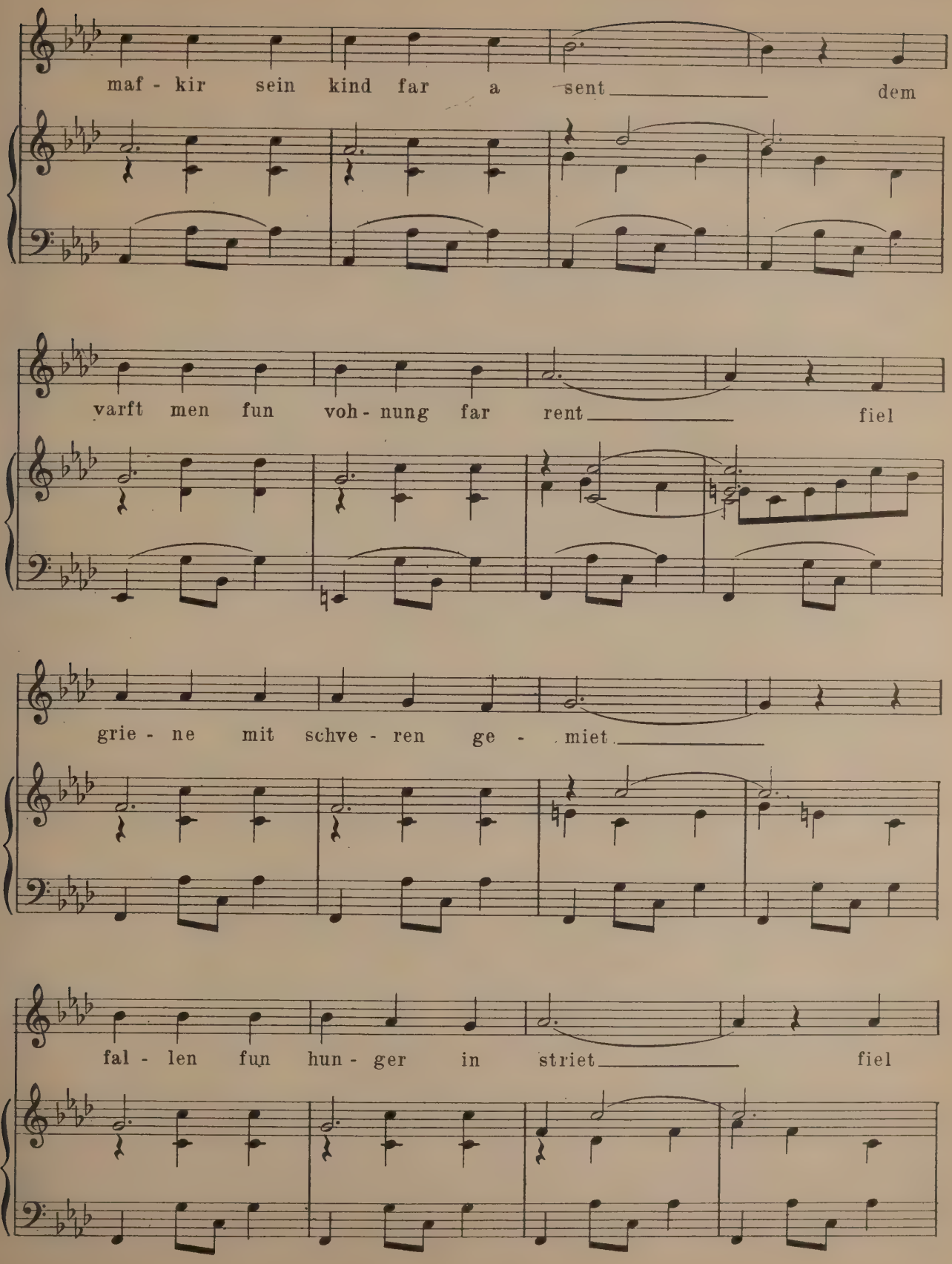
maf - kir sein kind far a sent dem
varft men fun voh - nung far rent fiel
grie - ne mit schve - ren ge - miet
fal - len fun hun - ger in striet fiel

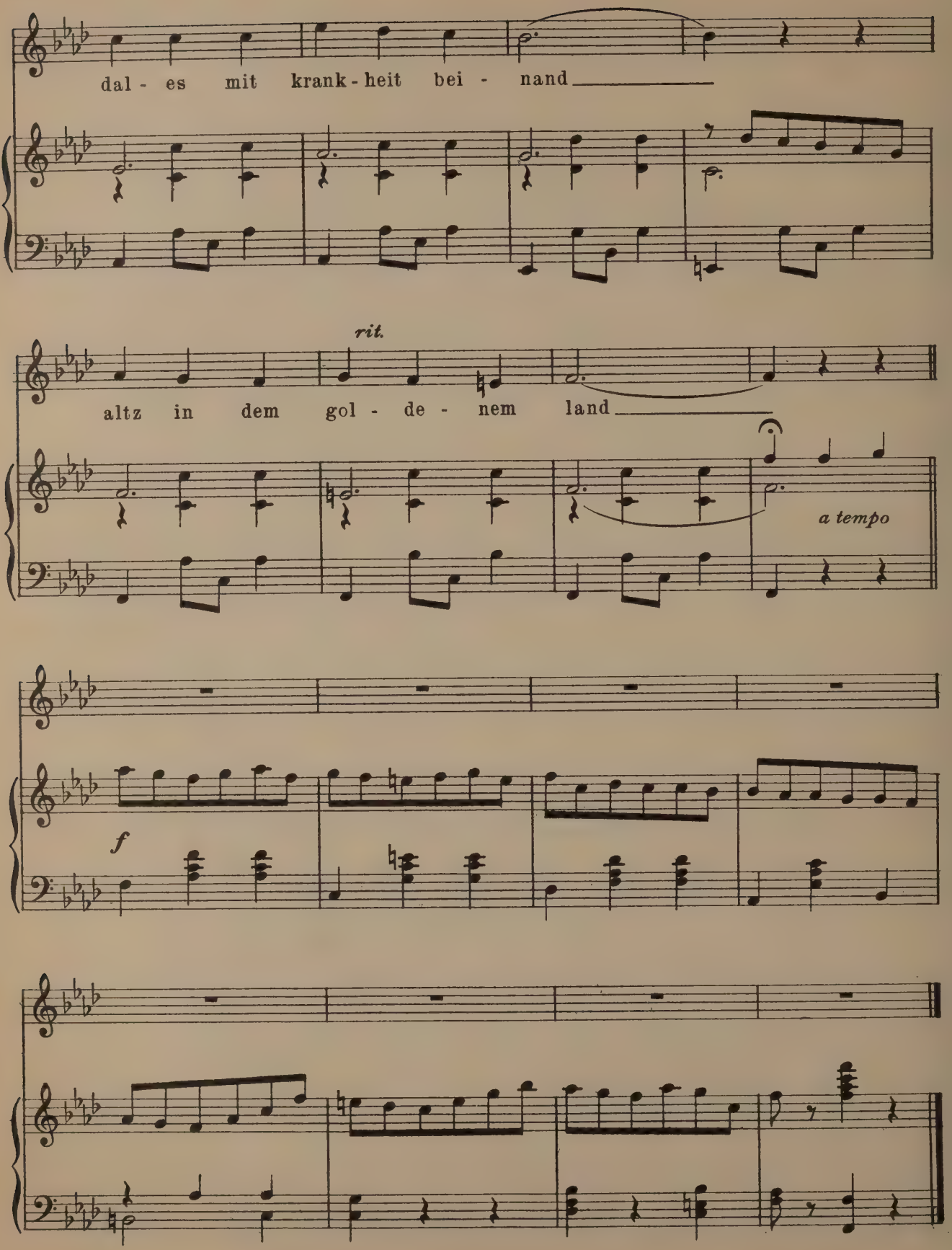
dal - es mit krank - heit bei - nand
rit.
altz in dem gol - de - nem land
a tempo
f

Der Greener

Words & Music by
ELIAKUM ZUNSER

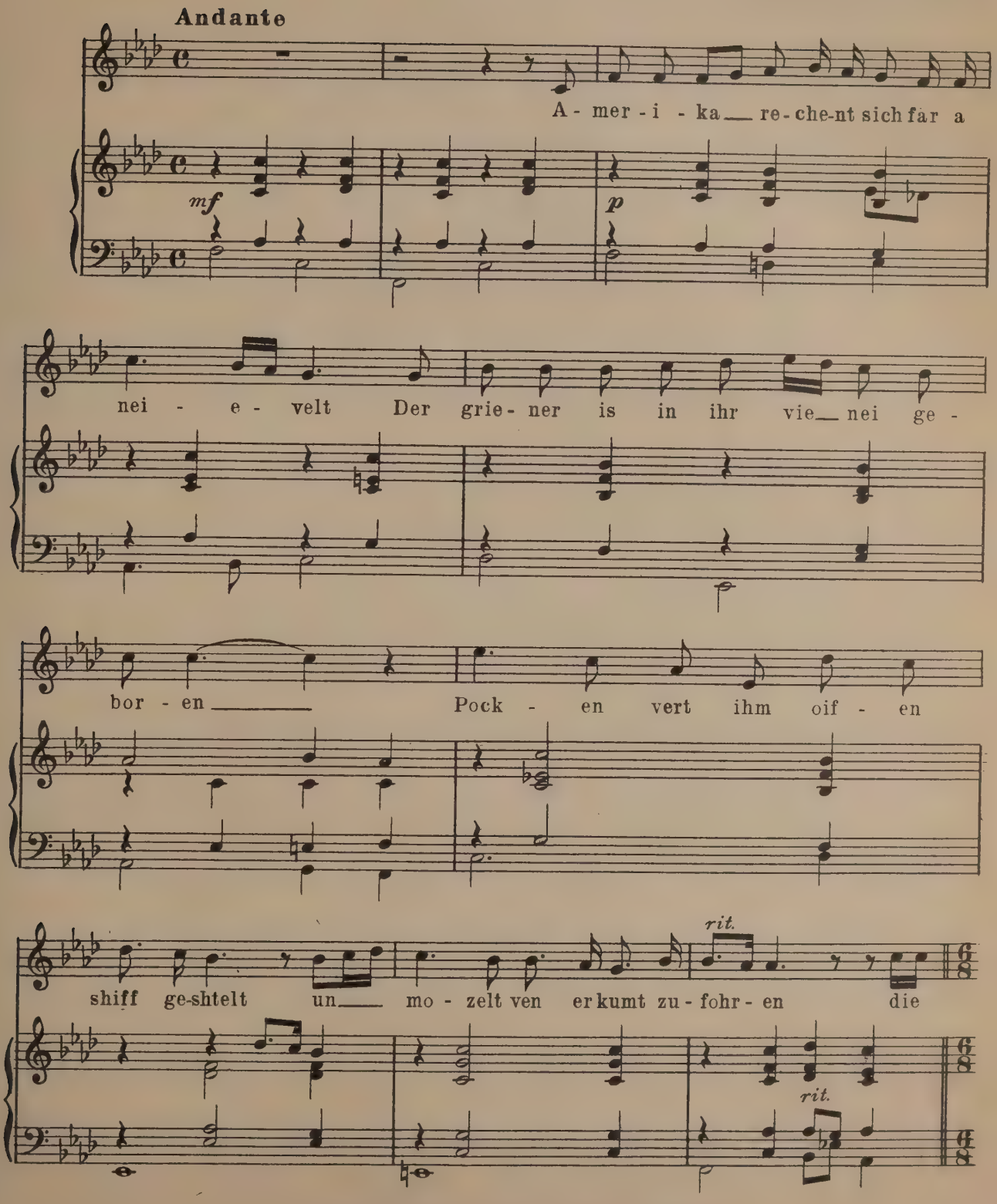
Andante
A - mer - i - ka re - che-nt sich far a
mf
p
nei - e - velt Der grie - ner is in ihr vie nei ge -
bor - en Pock - en vert ihm oif - en
rit.
shiff ge-shtelt un mo - zelt ven er kumt zu - fohr - en die
rit.

Copyright 1928 by Zunser Publishing Company.
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

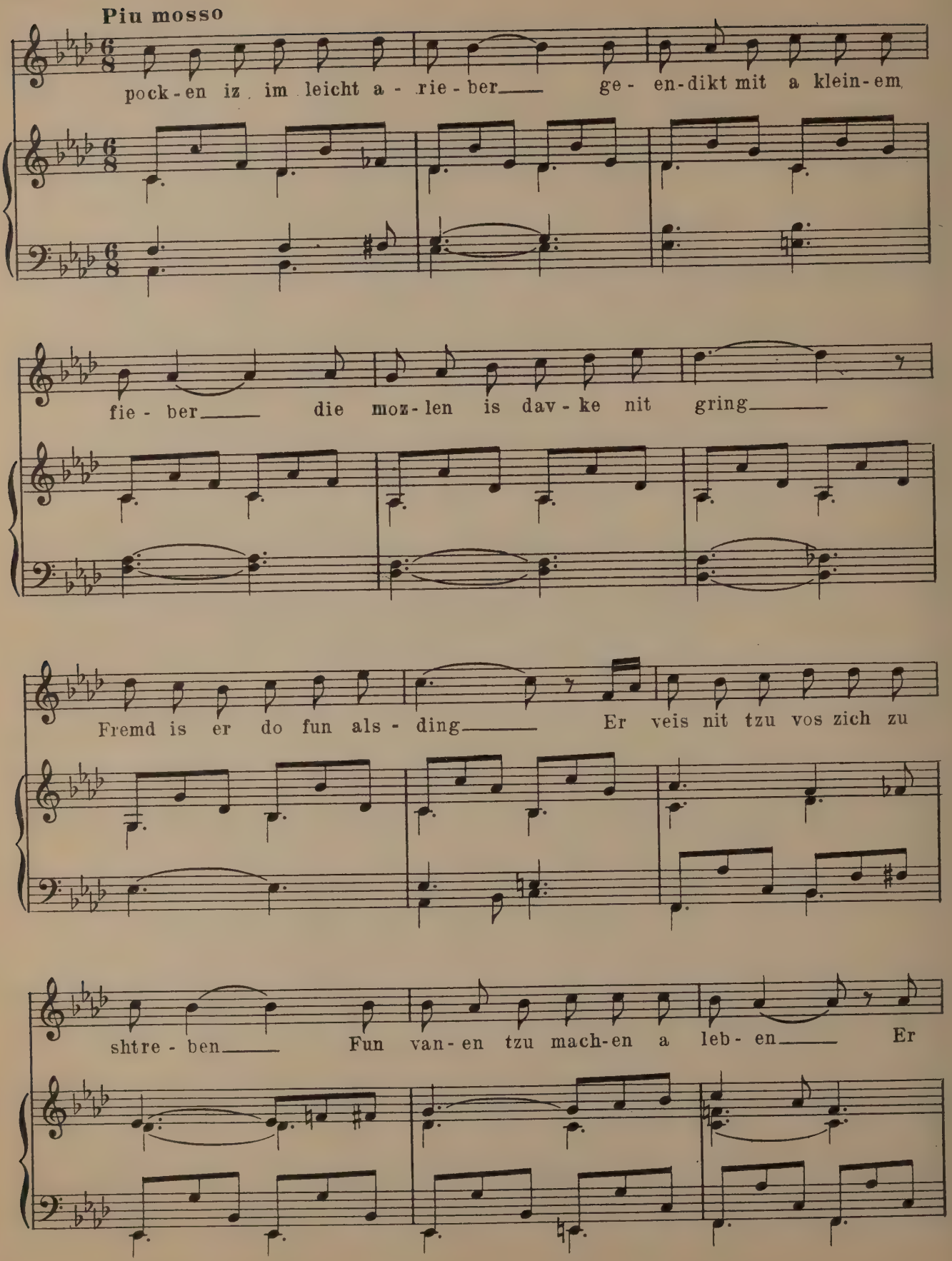
Piu mosso
pock-en iz im leicht a-rie-ber ge-en-dikt mit a klein-em
fie-ber die moz-len is dav-ke nit gring
Fremd is er do fun als-ding Er veis nit tzu vos zich zu
shtre-ben Fun van-en tzu mach-en a leb-en Er

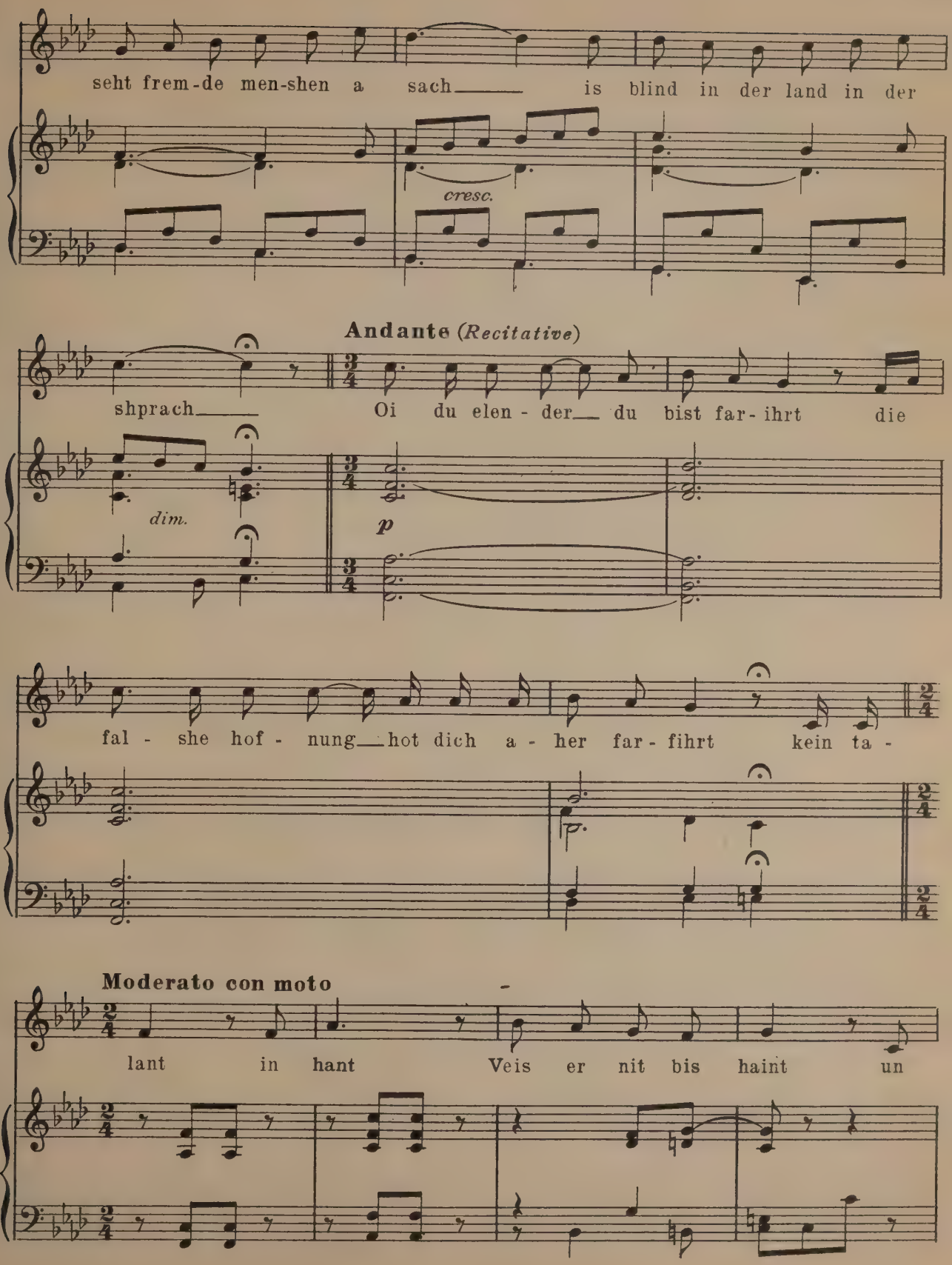
seht frem-de men-shen a sach is blind in der land in der
cresc.
Andante (Recitative)
shprach Oi du elen - der du bist far - ihrt die
dim.
p
fal - she hof - nung hot dich a - her far - fihrt kein ta -
Moderato con moto
lant in hant Veis er nit bis haint un

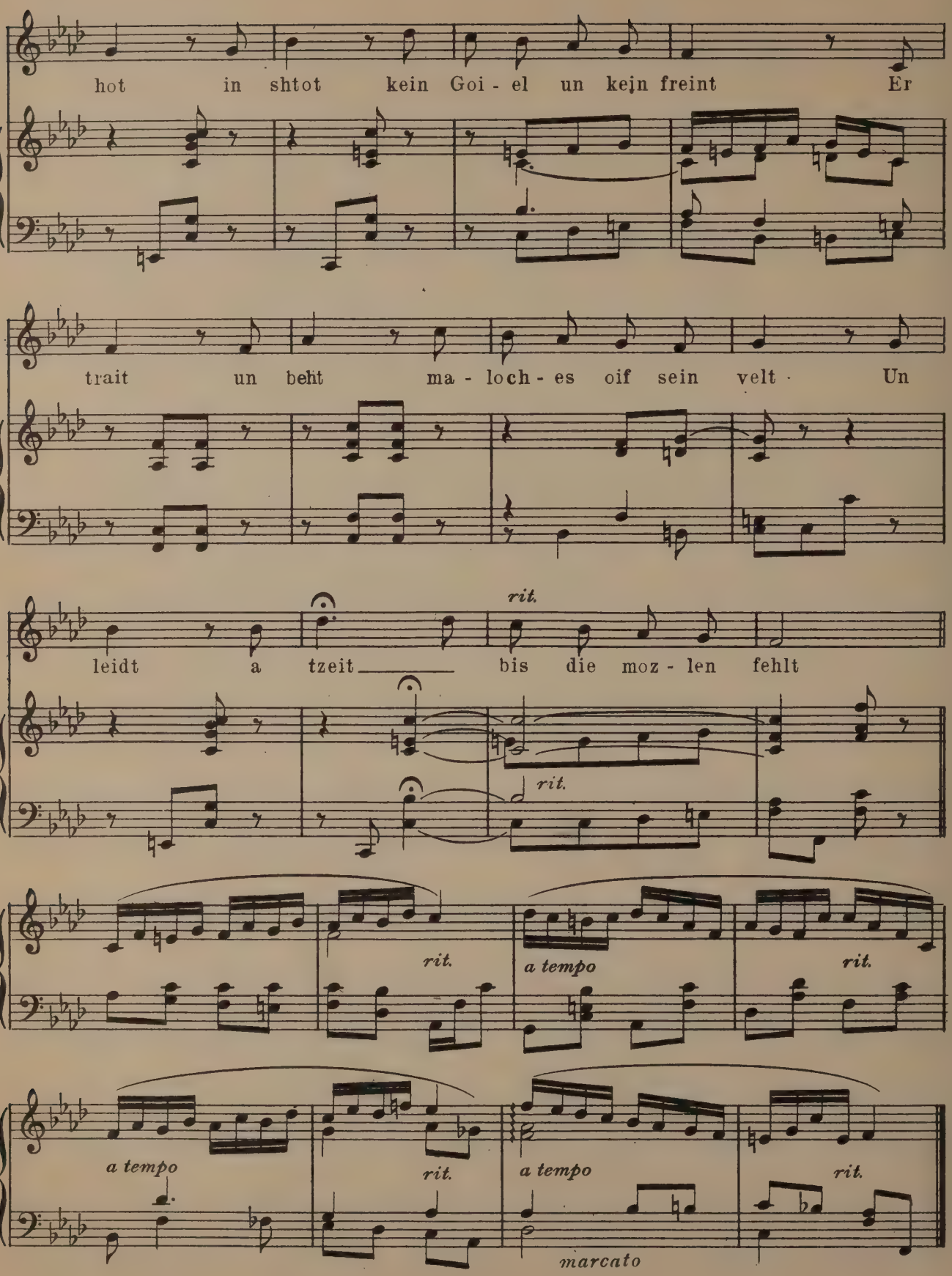
hot in shtot kein Goi - el un kein freint Er
trait un beht ma - loch - es oif sein velt Un
leidt a tzeit bis die moz - len fehlt
rit.
rit.
rit.
a tempo
rit.
a tempo
rit.
a tempo
rit.
marcato

IMPROVISATIONS

By ELIAKUM ZUNSER
Arranged For Piano By Wm Fichandler

Moderato e marcato

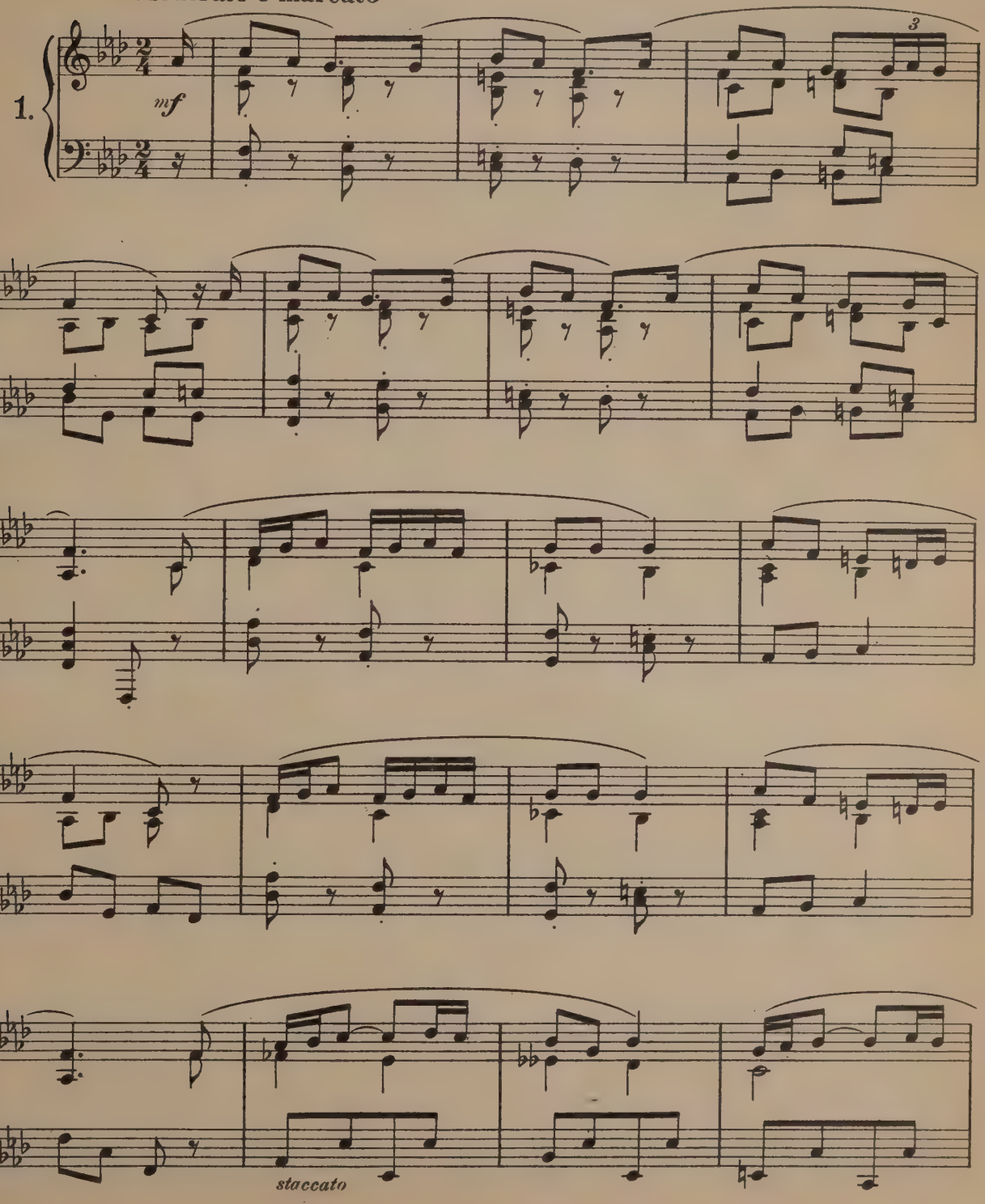

Copyright 1928 by Zunser Publication Society
International Copyright Secured Made in U. S. A. All Rights Reserved

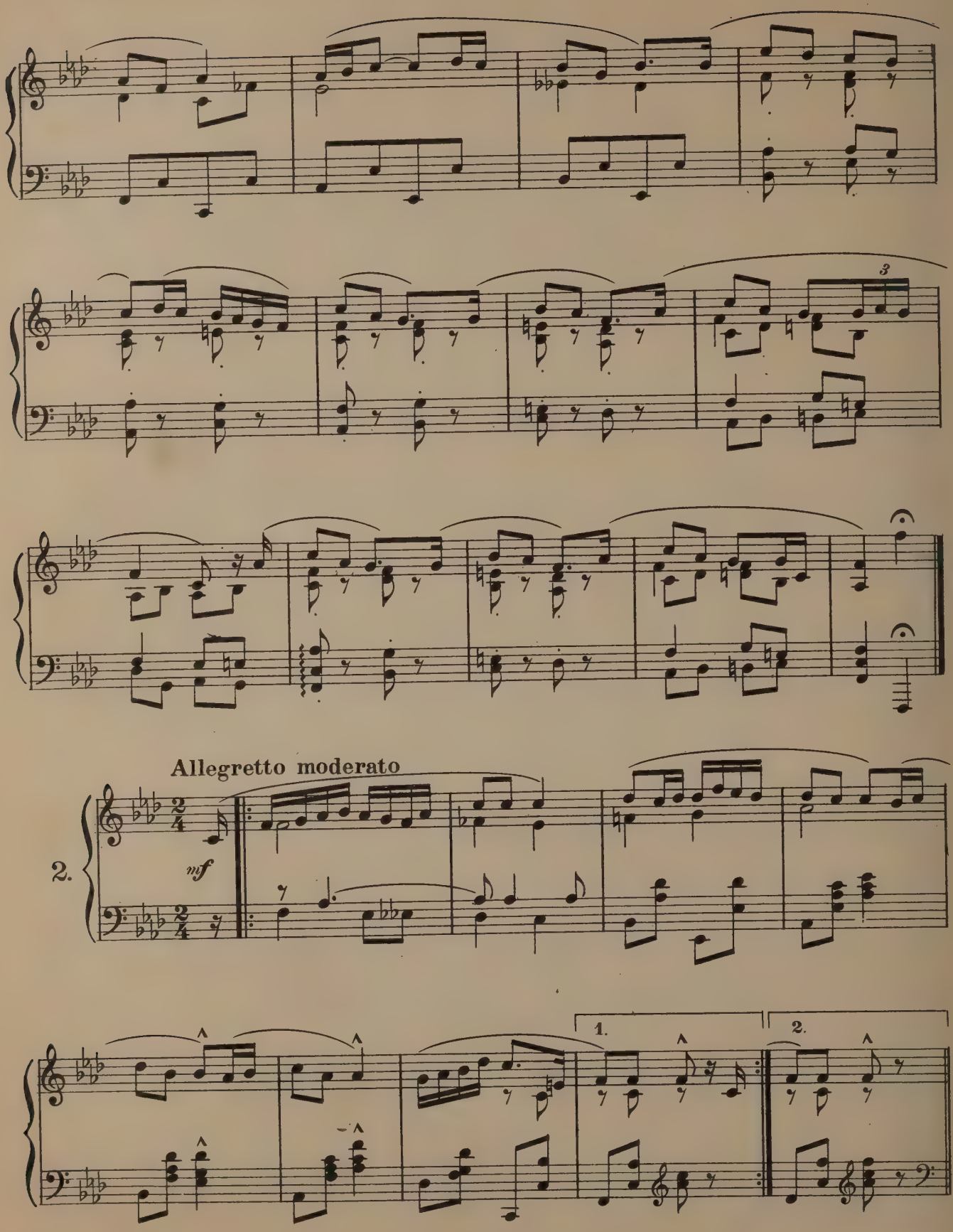
3
Allegretto moderato
2.
mf
1.
2.

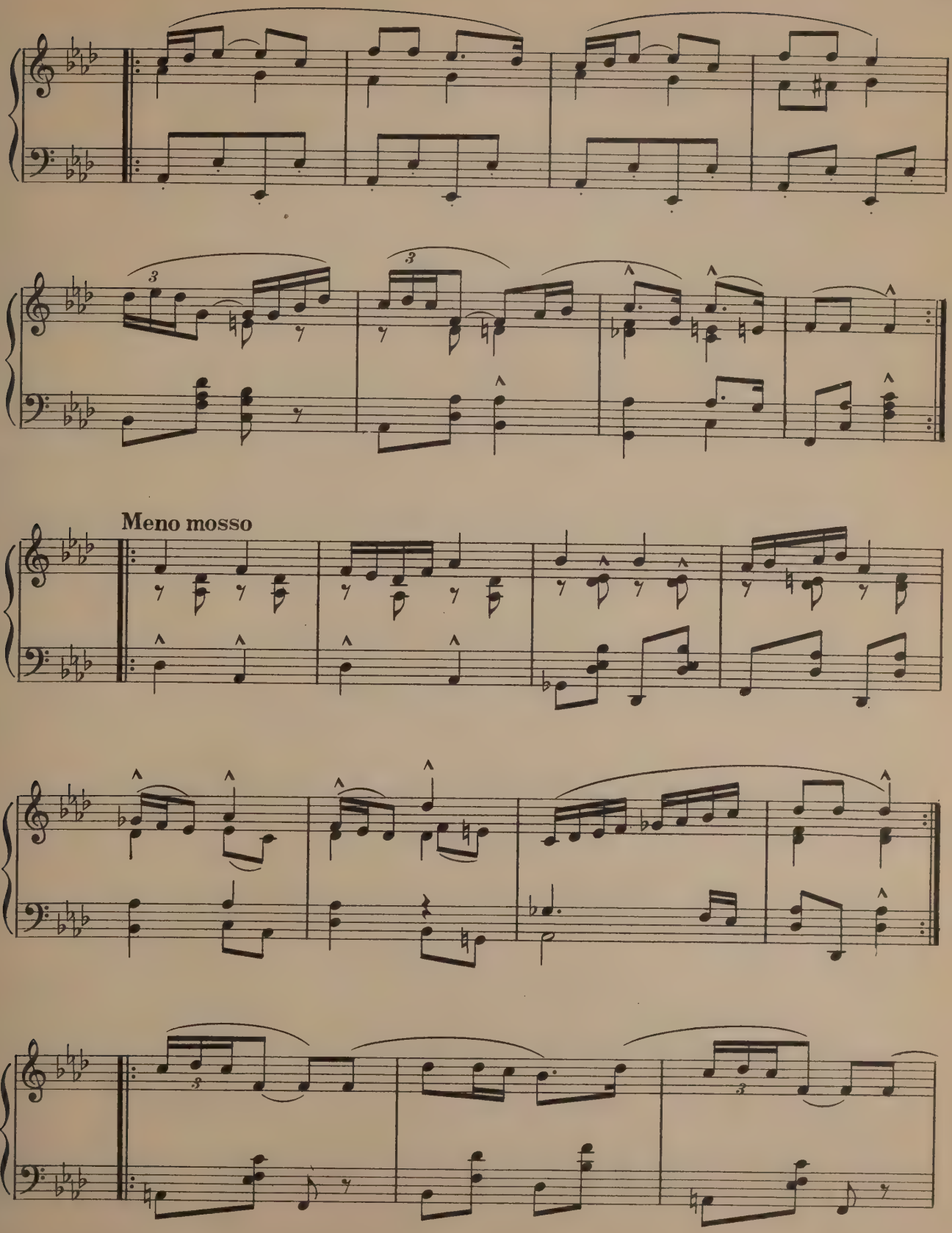
Meno mosso

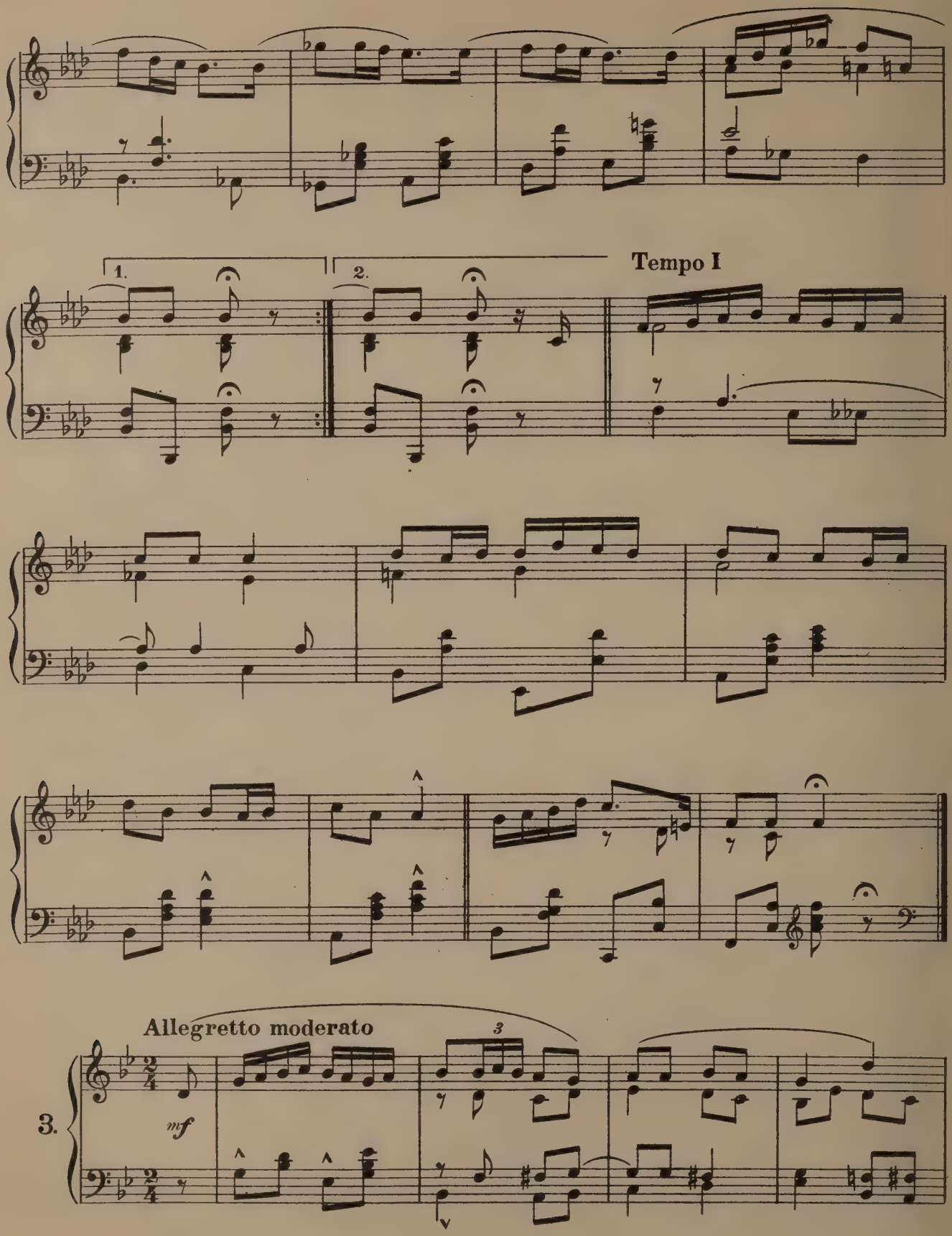
1.
2.
Tempo I
Allegretto moderato
3.
mf

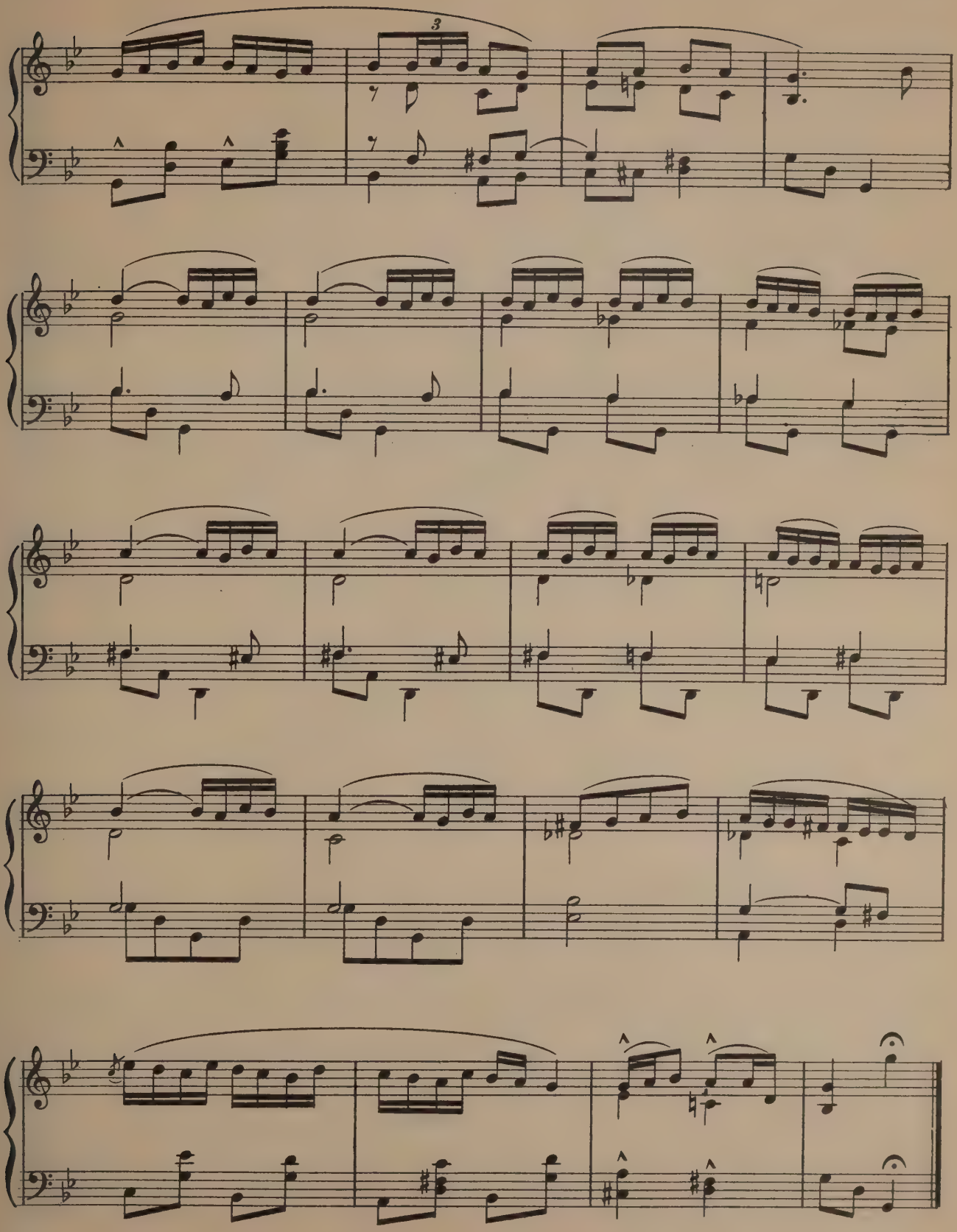

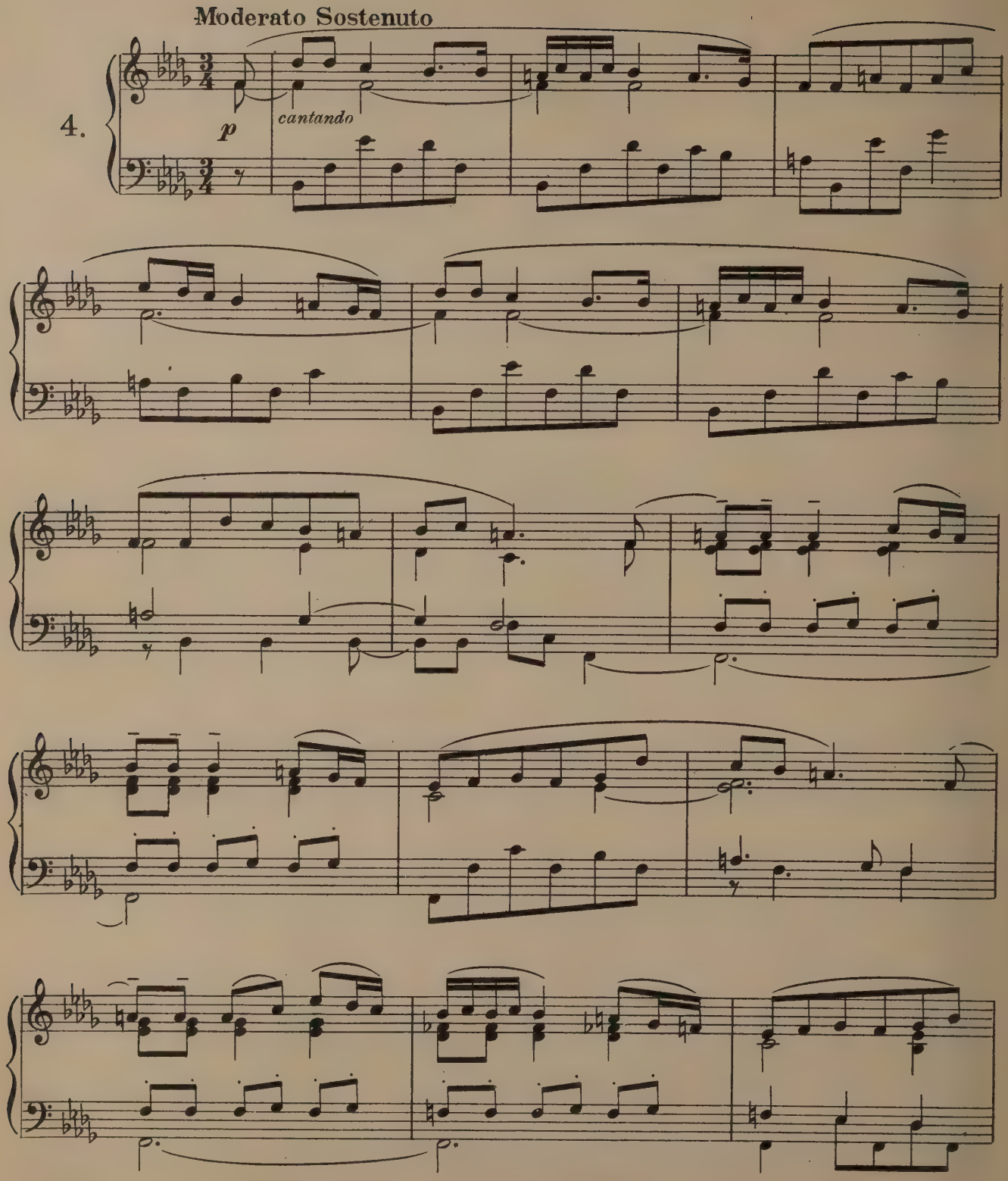

Copyright 1928 by Zunser Publishing Co.
International Copyright Secured Made in U.S.A. All Rights Reserved

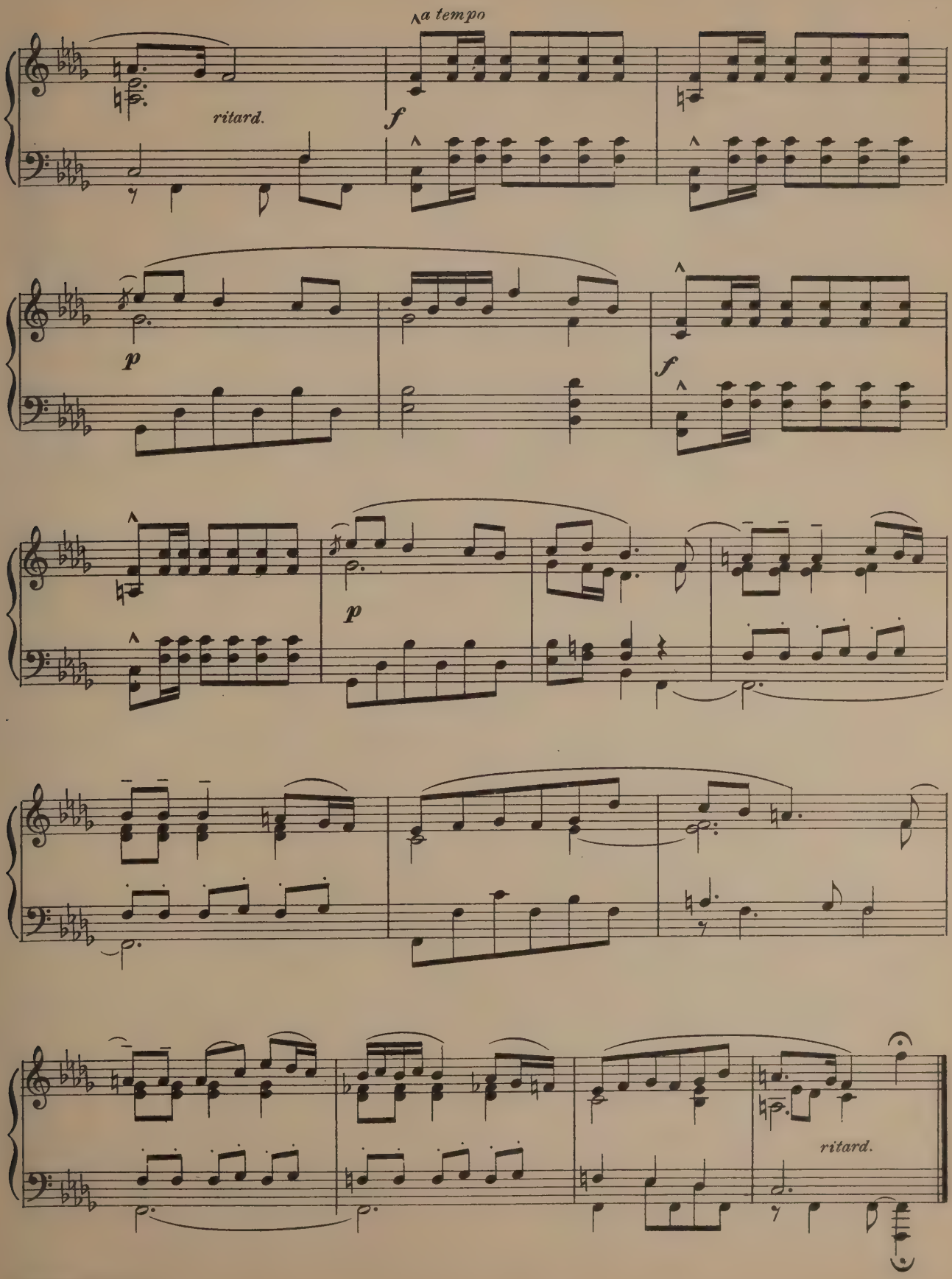
a tempo
ritard.
f
p
f
p
ritard.

וויים ער ניט ביז היינט,
און האָט
אין שטאָט
קיין גואל און קיין פריינד.
ער טרייט
און בייט
מלאכות אויף זיין וועלט
און ליידט
א צייט
ביז די מאָזלען פעהלט.

2

עס שיינט אז קאָלאָמבוס האָט א נעזונץ געשטעלט,
אן אָפמאך מיט זיין נעפונענע נייע וועלט;
אז יעדער גרינער וואָס קומט אין איהר אריין
מוז אומבעדינגט פון אָנהויב א פעדלער זיין.
ער הערט צו פון אלעמען עצות,
און פאנגט אָן צו פעדלען מיט מעמשעס,
און וויל ער וויים די שפראכע נים,
מוז ער שטעהן אין העסטער סטריט.
פון פאָליסמאן וועלט ער ניט ניך פטור
אז ער פרעגט איהם די לייסענס צי האָט ער.
דאָ זעה איך ער לויפט מיט געלאָף
און שרייט „איין סענט — דער טעלעגראף!"
און איך קוק אויף דיר, און מיין האַרץ מיר ברענט
שרייסט אָף א נאכט, און דו לייזט קיין סענט.
זעהט איצט,
ער שוויצט
ער פעדעלט שוין מיט רענס;
שלעפט זעק
מיט פעק
און קריכט פיף פלאָר צי זעקס.
זיין געזינד
מיינט אָצינד
ער שעפט נאָלד יעדער שעה —
און ער,
ווי שוואר,
לינט אין מאָזלען דאָ!

3

ניט ביי אלע גרינע געהט גלייך די מאָזלען פארבי.
דאָס בעלאָנגט אָן בענקשאפט, גליק און מענש
אָן'אנדערער מאָזלט א יאהר, צי צוויי, צי דריי,
ביז ער בעקומט עטוואס אן עקזיסטענץ.
ער טהוט אָף כל עבודת פרך
און דיענט אלע געמער, וויי תרח:
ימים נוראים ביי'ן חזן א באָס,
דאָ שטעהט ער מיט לעמאָן אין נאָס,
אין א פעקטאָרי פון בלעך איז שוין גרינגער,
נאָר דאָרטען פערגעסט ער א פינגער,
וואָס ער שטעהט אין האָספיטאל אוים
ביז ער געהט מיט'ן לעבען ארוים!
און דאָ זיין בארד דערלעגט די וואָג,
איהם בעפאלען לויפער, מאָג פאר מאָג.
ער טרעט
מיט געבעט
צו די אכטע סטריט (אידישע טשאריטים)
און הערט,
וויי ער וועדט
מיט זלזולים אָפגעבריהט.
ער פערטרויט
זיין נויט
און טרערען פון איהם פליסט;
דער אנטוואָרט
איז: פאָרט!
און געהט אוועק מיט נישט.

4

ער טרייט אין לערנגט זיך א גלעזער צו זיין,
מעסט אוים אלע סטריטען פון אפטאון.
נאָר קיין איינער לאָזט א גרינגע אין שטוב פֿרייז;
ער קלערט און געפינט א נייעס פלאָן:
א ביגלער וועלט ער מיט דעם בטחון,
אז אומזיסט וועט ער נאָר מהאָן דריי וואָכען;
נאָר אז ס'קומט צו די ווידזשעס עמווּאָס
ווערט סלעק-טיים דאָרטען ביי'ן באָס.
ער וויל כאָטש צום יוניאָן בעלאָנגען,
נאָר דאָרט וויל מען איהם ניט עמפאנגען;
ער בלייבט א פערוואָגעלטער סקעב,
בעקומט אָפט זלזולים און קלעפ.
אין זיינע בריף פון יוראָפ איז מיט בלום געפארבט,
אז זיין גאנצע געזינד דאָרט פון הונגער שמארבט;
ער קלערט
אן ווערט
א מלמד פון אלף בית;
ביז זיין שול
ווערט פול
ניסט איהם אָף א שוויים.
אין ביימענט
רינען די וועגט.
און ער הוסט, און שרייט און קנעלט,
ביז זיין ברוסט
ווערט פוסט,
און זעגענט זיך מיט דער וועלט...

5

ביי אלע פעלקער פאלט דער גרינער קיינעם צו לאסט,
קומט פון שיף און גלייך פערדינט ער בעלט.
פערזאָרגט ווערט איהם אָן ארבייט וואָס איהם פאסט.
אומגליקליך איז דער איד נאָר אויף דער וועלט;
טראָץ דעם, וואס אידישע בראָנזען
ספּענדען צו דעם צוועק מיליאָנען,
דאָך וויייט מיר איין מענש אויף דער וועלט
וואָס וועט אונטערשטיצט פון די בעלט?!
זייער אָפּים איז פון אונז אונצופריידען
און האָסען דעם רוסישען אידען,
אז זיי האָבען א שאָפ אויפגעבוים
ארבייט מען הויל פאר'ן ברוים.
וויי לאנג וועלען מיר זיין געפּאָראַליזירט,
אונז פריהרט די פים, און דער קאָפ ניט שפירט;
ערוואָכט
און מאָכט
צום „דזשואיש אליאנס א כרענמש"
אז קומט אהער
א גר
פערזאָרגט זיין עקזיסטענץ;
א נאציאָן
מוז מהאָן
און פארזאָרגען יעדעס גליעד,
א פערדראָס,
פארוואָס
פערשטעהט עס ניט דער איד!?

דעם גיט א מאשינע א ריס,
דער בלייבט פון ארבייט אָהן פּיס,
דער ווערט בלינד, דער אָהן א האנט,
און אלץ אין דער גאָלדענער לאנד.

3

דער גרינער פאלט דאָ פון מוט אראָפּ,
וועָן לויפּער איהם רינגלען ארום,
דער פּאליסמאן זעהט, קעהרט אָפּ די קאָפּ,
ווי הפקר דער מאן וואָס איז שטום!
דעם פּעדלער מיט'ן וועגעל, רק מען שלעפּט אין קאורט,
פּעדעלט אום וונטאג, שענקט מען איהם אין „טומס"
אן ארט,
אין די סויטה פערריזט ער, דען דאָ איז איהם גיט גוט,
פיעל פּעדלער דאָרם; הרוגים, קיינער מאָהנט גיט אויף
דאָס בלום.
האָס איינער דעם קלענסטען טרייעל,
שטעלט ער זיין אייגענעם אין בייל,
דער לאָיער דאָס זיינינג טהוט,
סאָקט איהם זיין לעצט ביסעל בלום.
האָב איך איהם מיט גאָלד גיט ערפילט,
דאָן איז שוין מיין משפּט פערשפּיעלט,
צוריק געהט די וואָרהייט מיט שאנד,
און דאָס רופט מען: גאָלדענע לאנד!

4

פיעל האָט דאָ א ווערטה א מענשענס קאָפּ,
גיט זיכער קיין איין מינוט.
דאָרט געהט א טריין פון וועג אראָפּ,
א מייך מיט מענשען-בלום,
ביי סטריט-קאָרס און פאבריקען וואָס לעבענס מען
פערליערט,
דער אמבולאָנס איז ביזי, רק מען זעהט ער טהוט
און פיהרט.
דאָרטען גראָבט מען קויהלען, פלוצלונג עקספלאָדירט,
הונדערטער פאמיליען ווערען שוין צוראוינירט.
פיעל אָפּפער האָט נויארק געבראכט
פון איהרע פיערס ביי נאכט;
די שפּרינגען פון דריי פלאָר הויך,
די בלייבען דערשטיקטע פון רויך,
פון פייערעסקייפּ פאלען אויפ'ן נאָס
קינדער פערברענטע אויף אש. —
ווי געפעהרליך דער לעבענס-בעשטאנד,
היער אין דער גאָלדענער לאנד!

5

דאָס פרויען-בעשלעכט, גיט היער א בליק,
וואו איז זייער בלומענעשטאלט? —
אלס קינד נאָך ארבייט זי אין פאבריק,
אָהן יאָהרען ווערט זי אלט,
די שטענגלעך פון דער חופה, ערקלערען איהר
שטומערהייט,
אז איהר היראטען איז אָפיום, דערפון ווערט מעהר די
קאָפּ פערדרעהט;
איהר האָרעווען ביז איצמער, איז ווי א גול געשעצט,
נעגען די לאסטען, וועלכע איהר עדוואָרטען יעצט.
ווי גיך עס פערוועלקט שוין די רויז,
זי מוז שוין אטענדען א הויז,
די בייבי גיט איהר קיין רוה,
אן האלט א דריי בארדערס דערצו;
מוז וואשען די וועש און דעם פלאָר,
די קרעפטען ווערט שוואכער פון יאָהר,
ווי מרוירעריג דער פרויען בעשטאנד,
היער אין דער גאָלדענער לאנד!

6

אין נויארק דאון-טאון קוקט דאָרט אראָפּ,
וואו די לופט איז א רעגעלער פעסט;
מען ליענט אין די מענעמענטס א קאָפּ אויף א קאָפּ,
ווי די הערינג אין בארלאך געפּרעסט.
און די אלע פאָרטען שפּייזען, וואס דער אָרימאן נעניסט,
איז מיט פאלשקייט, מיט הומבאָג, זאָנאר מיט ריזיקע
נעמישט,
ער איז פון דער פאמיליע דער שפּייזער אין דער נויט,
שמאָפּט מען איהם מיט שעדליכעם, בלייבט א קראנקער
ביז אין מויט.
ווער קען עס צוועהן דעם צער,
ווי קינדערלעך שפּרינגען פון קאר,
מיט ניוספּייפּערס פול אין די העגט,
ריזיקירען זיך פערדינען א סענט,
אין הויז איז דער דלות דאָרט פול
דאָן רייסט מען אָפּ קינדער פון סקול,
זיי בלייבען פערנרעבט, אָהן פערשטאנד —
און דאָס רופט מען: גאָלדענע לאנד!?

7

נאָר גליקליך לעבט דער רייכער אין איהר,
ער בעזיצט א קענינגרייך,
וואָס אין יוראָפּ א פירסט — איז אין אמיריקא א גביר,
די מאכט איז פון ביידען גלייך.
אין דעם גרוזיסען וועלט-ים אלע טייכען פליסט,
און דער רייכטהום פון דעם מיטעלשטאנד ציהט זיך
צום קאפיטאליסט.
איהם שאדט קיין קאָנקורענציע, זיין קאפיטאל איז גרוים,
ער גיט א שפּיעל א ווייליגקע, ווערען קליינינגקע באלד אוים;
ווי שטארק איז זיין מאכט און זיין וואָרט
ער האָט די דעה אין קאורט,
אין סיטי האָלל גילט נאָר זיין שטים,
צייטונגען חנפ'ענען איהם,
באהנען פיעל, און קויהלען-מיינס,
לאנד וואו מען פאָהרט איז נאָר זיינס,
איבער איהם גיט אין שטאנד, — —
אָט פאר איהם איז די גאָלדענע לאנד!

1892

דער גרינער

1

אמעריקא רעכענט זיך פאר א נייע וועלט,
דער גרינער איז אין איהר ווי נייי געבוירען;
פאָקען וועלט איהר אויפ'ן שיף נעשטעלט
און מאָזעלט וועָן ער קומט צופאָהרען.
די פאָקען איז איהם לייכט צריבער,
נעעגדינס מיט א קלייניעם פיבער;
די מאָזלען איז דוקא גיט גרינג:
פרעמד איז ער דאָ פון אלסדינג;
ער וויים גיט צו וואָס זיך צו שפּרעכען,
פון וואָנען צו מאכען א לעבען;
ער זעהט פרעמדע מענשען א סך,
איז בלינד אינ'ם לאנד אין דער שפּראך.
אָה דו עלענדער! דו ביזט פאראיהרם!
די פאלשע האָפענונג, האָס דיך אהער פערפיהרם!
קיין מלאָנט
אין האָנט

11

שטעהט אויף פּיקעטען, די אויגען האלט אָפען!
וויסט וואָס עס מהוט זיך דאָרט הינטער ארום!...
מיינט ניט אז אייערע שונאים זיי שלאָפען,
זיי זענען אין „וווייט־הויז" אויף פול אומעטום, —
אויף דער קאָנסטיטוציע האָט ניט קיין בטחון,
דער אמת וועלט דונקעל, וועלן דער שקר נילט!...
די וועלט האָט ניט איין פערבלאָנדזשעט,
פערקראָכען,
און מיר האָבען נאָכהער די קלעפ גוט געפיהלט...
וויסט ניט אין איין נאָכט וואָס קען זיך פערקאָכען —
האלט אָפען די אויגען! פערזעהן — איז פערשפּילט!
1880

א בריף פון דער מוטער ציון

1

דורך די פּאָטען, די שטענדיגע היטער,
וואָס נאָט האָט זיי ביי מיר פאר וועכטער געשטעלט,
שיקט אייך א בריוועל, איך ציון, די מוטער,
צו אייך, מיינע קינדער, פון צווייטען זייט וועלט.
געגריסט זיי פון מיר און פון אייערע שוועסטער,
פון כרמל, לבנון, פון יפו ביים פּאָרט,
פון די וואנט פון מקדש, דער מויער דער פעסטער,
פון הר הזיתים, דער הייליגער אָרט,
פון הרמון, פון ירדן, דער שפאציר דער בעסטער,
וואו איהר פלענט יונגערהייט שפילען זיך דאָרט.

2

פרעהליכע בשורות קען איך אייך מיטטהיילען,
מיין יוגענד וועלט איצטער צוריק אָבגעפרישט,
עס קומען די קינדער די וואונדען צו היילען,
צו בויען די חורבות, וואָס שטעהען פארווויסט.
זיי גרינדען קאָאָפּעס, און זעצען זיך ווידער
צום טיש ביי דער מוטער, ווי מומיג, ווי פריי,
און עסען און טרינקען און זינגען זיך ליעדער;
די שפראך און דער ביבעל לעבט אָפ אויף דאָס ניי;
און זיינען גאנץ גליקליך און לעבען, ווי ברידער;
מיין הארץ קווילט צו שמעהן און צו קוקען דערביי.

3

נאָר פון אייך, מיינע קינדער, האָב איך קיין געריסען,
איהר האָט זיך, אפנים, פערגעסען אָן מיר;
איהר ווילט פון דער מוטער, פון ציון ניט וויסען
עס גיט פון אייך קיינער, וואס עפענט מיין מהיר.
ביי מיר בויט מען שטעדט, עס בליהט נייע נעמען,
דערמאָנט אייך ווער „ציון", — גלייך לאָכט איהר איהם
אויס
מיט אייער מוטער דאָרפט איהר זיך ניט שעהמען:
זי וואָר, און זי האָפט וויעדער זיין אמאָל גרויס.

4

איז אייך דאָרטען גוט און איהר מאכט פיין א לעבען,
פרעהט מיר מיין הארץ, אז מיין קינד לעבט דאָרט פריי,
מעגט איהר זיך אודאי דאמיט איבערגעבען
צו נעמען אנטייל אין ציון'ס געביי;
נאָר מיר האָט די פראקטיק לאָנג שוין געוויזען,
א פראקטיקע וואָס דויערט באלד צוויי טויזענד יאָהר,
אז אנטיסעמיטען, ווי דערנער, ווי שפיזען, —
האָסטען אייך פלוצלונג וען איהר שטייגט אין פלאָר,
איהר וועלט גיך פון ווירמה און פון הויז אויסגעווויזען:
היינט זוך פון דאָס ניי איצט א וואוינונג, א סמאָר.

5

טויזענדער יאָהרגנלאנג זיינען פאָראיבער,
עס קומען אָן פעלקער צו מיר אלערליי;
מיין ערד ניט קיין פרוכטען, מיין לופט — נעלער פיבער,
דען איך לייד קיין פרעמדע, איך שטים ניט מיט זיי.
ווי מיינע קינדער זיינען אָנגעפאָהרען,
נעגרינדעט קאָאָניעס מיט נאנץ וועניג נעלט,
גבורים און העלדען וועלען דאָרט געבאָרען,
די אלערליי פיבערס איז דאָרטען נעפעהלט, —
זיי פליהען זיך גליקליך, עס בליהען די יאָהרען,
ווי אין שלמה'ס צייטען, א פרעהליכע וועלט!

6

א אידישע שטאָט איז נויארק די גרעסטע;
איהר געפינט ניט איהר גלייכען אין דער נאנצער וועלט,
און פון אלע לענדער קומען צו מיר געסטע:
איך בעטראכט מיינע קינדער — אמעריקא פעהלט!
האָט איהר זיך מיט ציון אויף עוויג נעזעגענט?
אין הארצען פערלאָשען דעם לעצטען פונק?
פרעמד, זוי מיר וואָלטען זיך קיינמאָל בעגעגענט,
איהר נאָרט מיך ניט זעהן, אייך דורשט ניט קיין טרונק.
געדענקט, פילייכט טרעפט אייך, עס שנעעט צי עס
רעגענט, —
צום אנדענקען נאָט אייך מיין בריף און מיין וואונק.
1892

דאָס גאָלדענע לאַנד

1

פון אמעריקא האָב איך אלס קינד נעהערט,
וועו מענשען פלעגען רעדען באָאנד:
„ווי גליקליך מען לעבט אויף קאָלאָמבוס'עס ערד —
„דאָס איז א גאָלדענע לאנד",
איך בין אהער נעקומען, דעם ספר דורכגעקוקט,
טרערען, טרויער, איז אויף יעדען בלאָט נעדרוקט.
אין די ענגע גאסען, וואו די מאסע שטעהט נעדיכט,
פיעל אָרימע, פינסטערע, דער אונגליק ליגט אויפ'ן
געזיכט;
שטעהען פון פריה ביז ביינאכט,
די ליפען פערבראָכען און פערשמאכט.
דער איז מפקיר זיין קינד פאר א סענט,
דעם וואָרפט מען פון וואוינונג פאר רענט,
פיעל גרינע מיט שווערען נעמיט
פאלען פון הונגער אין סטריט,
פיעל דלות מיט קראנקהייט באנאנד,
אלץ אין דער גאָלדענער לאנד.

2

דעם ארבייטער'ס לעבען שווימט דאָ אַוועק
אין א טייך פון זיין אייגענעם שווייס;
האָרעווען אין ביזי און הונגערט אין סלעק,
און איז שטענדיג אין שרעק מיט זיין פליים,
וויי א מאשין א נייע לעבט־פאָר איהר פראָיעקט.
פיעל ארבייטער הונדערטער, וועלען פון פאבריק
געסעקט,
לעזט נאָר די סטאָטיסטיק, זעהט מען יעדען מאָל,
פיעל גאסען־טרעמפּס, קאליקעס, פערגרעסערט זיך
שטענדיג די צאָהל.
דער פראָלעמאר האָט דאָ א וועלט,
פונקט וויי אין סטריט־קארס די פעדל,
לויפט, לויפט, ביז וואנען ער פאלט.
קיין ארבייטער וועלט דאָ ניט אלט,

פערזהן — פערשפיעלט

1

אין אמעריקא קלייבען זיך ביסלעכווייז אידען,
פון רוסלאנד, פון עסטרייך, — פון דער גאַנצער וועלט,
און זיינען אין חברות, אין לאַדזשען פערשיעדען,
נאָר מען קוקט ניט דעם גרונד, וואָס דעם כלל אידען
פעהלט.
עס פעהלט אונז א אידישע מאַכט אויפצובויען,
צו זאָגען א דעה היער אין פאַליטיק;
וועז אלע פעלקער יעצט „קלאַבען" זיך סטרוירען,
גיבען מיר זיי אָפּ אין האַנט אונזער גליק.
מיר טאָרען אין פרעמדע ניט זיך צופיעל אָנטרויען,
צווייי טויזענט יאָהר לערנען אונז די פראקטיק...

2

פיעל דייטשען, פיעל איירישע קומען אריבער,
וועלען סיטיזענס, אָהן גוואלד, אָהן געשריי,
בילדען א קלאַב, זייער וואוט וועגט שוין איבער,
און אלע בעאמטע רעספעקטירען זיי!
ווי זאָל מען דעם אידען אין לאנד רעספעקטירען, —
וואוינט אָפּ צעהן יאָהר, און קיין ערשטען פאַפּיער,
אַנדערע לאָזען זיך פון שווינדלער פערפיהרען,
פערקויפען דעם וואוט פאר א דאָלאר, פאר ביער,
ווילען די געזעץ פון דאם לאנד ניט שטודירען,
זאָ קוקט מען, זאָ שעצט מען, זאָ אכטעט מען דיר! —

3

צווייי טויזענד יאָהר רייזטו אין קעלטען, אין היצען,
דעם פאַק אויפ'ן פלייצע, — צו זוכען א רוה,
קוים בעטאַטו זיך איין וואו צו שלאָפען אין קיטשען,
באלד הייסט מען דיר מופען, דיין פאַק נעהמט מען צו.
דאָם האָט די דלילדער פון מוטה אָפּגעשלאָגען,
געטויטעט אין הארצען דיין שטאָלץ און דיין דרייסט,
ווילסט נאָר אין לאנד קיימ שום דעה ניט זאָגען,
פאר וועמען דו שטימסט, און אויף וועמען דו וווייזט.
זוכסט נור דעם דאָלאר, זאָל זאָט זיין דיין מאָגען,
געשטארבען בר-מוכבא, געשטארבען זיין גייסט! —

4

וועז איך זעה מיין פאָלק פון דיר זאָלכע קאָנטראַסטען,
בלייב איך פערצווייפעלט, מיין קאָפּ וועלט מיר דול,
דאָרט, זעה איך, פערטראָגסטו פאָגראָמען און לאָסטען,
דאָ מאכסטו סקאנדאלען פאר שלישי אין שול;
שטעהסטו אום עהרע, — טאָ שטעה אום דיין נאָמען,
דיין נאָמען „איד" איז נור איין צווייג פון בוים,
פערקויפסטו דיין „וואוט" מיט דעם אידען צוזאָמען, —
צום פרעמדען געבי טראָגסטו ציעגעל און ליים!
זעה ליבערסט דיין יאָרד מיט א וואנט צו פערצאָמען,
געגוג זיין א שכן, — פערזאָרג זיך א היים!

5

וועז איך האָב דיר נאכלעסיג אין רוסלאָנ דגעפונגען,
האָב איך דאן געקלערט: ניט אָן דיר איז געוועגדט,
וואָס קען דעז א מענש שהאָן, וועז ער ליעגט געבונדעז,
מיט שטריק פון דיסציפלינע די פים און די הענט!
דאָ לעכסטו אין פרייהייט, דו דיענסט ניט ביי וועמען,
דאָ ווערסטו „אונטערטהאן" ניט מעהר גענענט,
און איך זעה דיר דאָ אויך פערמאכט דיינע ברעמען,
נאכלעסיג, פויל, דיינע אויגען פערבלענדט,
פוילסט זיך די ערשטע פאָפּירען צו נעהמען,
וואָס קאָסט צייט א שטונדע, און קעש צוואנציג סענט...

6

אין נויאָרק, אין קאָנטרים, גיט גאנצע דיסטריקטען,
די לענדלאָרדס, די איינוואוינער, אידען דורכאוים;
ווי לייבט קענט איהר קומען צום גליק דעם געזיעגטען,
בעאמטע וועלכע איהר ווילט, פון קליין ביז גאָר גרוים!
יעצט ווערט מען פון לויפער פערוואָרפען מיט שטיינער,
מען קלאָגט איהם אין „קאָורט" — ער געהט ארוים
פריי!
ביי די וועגלעך, די אידלער, גיט גאָר קיין איינער,
דער קלאַב פון פאָליסמאן זאָל איהם געהן פערביי...
ער ליעגט ווי א שעפּס אונטער וואָלפישע ציינער,
און אויף די אלע בלוט, — וועמעס שולד איז דערביי?!

7

פון דער קאָנסטיטוציע דו זעה צו געניסען,
זי פרעגט ניט ביי'ס אידען: ווי קומסטו אהער?
זי וויל פון רעליגיעס, נאציאָנען, ניט וויסען,
ביי איהר איז ליעב, ווילקאָמען, יעטווידער גר.
און דו, איד, בעזיצט פון האָן די זיטצען,
זוכסט נור א ברעקעל, שארסט אָפּ א בריליאנט!
פערגעסט וואָס אין דייטשלאנד האָסטו יעצט געליטצען,
וועז דו האָסט דעם איין פונקט געלאָזען פון האָנט!
מען קוקט אויפ'ן אידען ווי אויף פּאַראָזיטען,
מען „סאָקט" און מען נעהמט ניט קיין אנטהייל אין
לאנד!

8

זייט פּאַטריאָטען, אמעריקאניזירט זיך!
שטעהט ניט מיט אין פום אויף יענעם זייט שוועל!
ווערט אלע בירגער, און אָרגאניזירט זיך!
האָט אלע צום „וואוט" נאָר איין שטרעבונג, איין ציעל!
דאן וועט מען קיין אידען אין גאָם מעהר ניט שלאָגען,
ער וועט אויך זיין רעכט געפינען אין „קאָורט"!
דאן וועט זיך קיין איד ניט ברויכען בעקלאָגען,
דער דזשאָדזש ווייל ניט אויסהערען זיינעם א וואָרט!
דאמאָלס וועט איהר ערשט מיט רעכט קענען זאָגען:
„די לאנד איז פאר אידען דער רוהיגסטער אָרט!" —

9

וועז דו וואָלסט געווען א מאכט אויפגעבונדעז,
פון אידישע בירגער היער, אלע באָאַנד, —
וועז דו וואָלסט פון אלע א צענטראָל קלוב גרינדעז,
צו שיצען די אידישע אינטערעסען אין לאנד, —
דאן וואָלסטו קענען א געגען-מאכט בויען,
געגען די פינסטערע גלחים היער,
וואָס ווילען צוטרעטען מיט זייערע קלויען,
רעליגיעזע פרייהייט, פאר יעדען, פאר דיר,
וואָס ווילען דעם גרונד-געזעץ אויך איבערסטרויען,
דאָס לאנד זאָל נור קניהען צו די ווילדע טהיער!

10

יעזואיטען און גייסטליכע זיינען היער מאסען,
שטילע בריעף פון פאכטט ערהאלטען זיי פיעל;
זיי וועלען אימער ניט רוהען, ניט ראָסטען,
ביז זיי וועלען קומען פעסט צו זייער ציעל.
זייער ציעל איז נאָר — די צייט אומצוביטען,
די קירכע זאָל וויעדער ערגרייכען איהר מאכט.
דאָס פאָלק זאָל דאָס פערד זיין, און זיי זאָלען רייטען.
ווי אין מיטעל-אלטער, — א פינסטערע נאכט!...
מיט אונזער בלוט איז פערשריבען די צייטען,
געלעגען געבונדעז, ווי שעפסען צום שלאכט!...

פרעמד די שפראך, דאָס לאנד,
ווערט ער א געניטער,
בייט זיך גלייך זיין שטאנד;
פארדיענט שוין היבשע טאָלער,
און ווערט א גוטער צאָהלער,
עס קומט ווידער זיין פריהלינג אָן.
און צווישען א וועלט מענשען
הערט מען אויך איהם בענשען
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

6

זעהט אין צפון, פיעל אקטיאָרען
שפילען פראכטפאָל אויף זשארגאָן,
נאָר פון זיי אלע איז א תל געווארען,
ווייל עס שטערט זיי א זאקאָן:
ווי זיי קומען אין א שטאָדט שפילען,
פיהלען זיי דעם טעם פון טויט,
ביז עס טרעפט זיי, בעאמטע ווילען,
עסט מען אויף פון זיך די הויט;
בלייבט ביי זיי א פלאָן:
געגוג צו זיין געשטערט,
שווימען דעם אָקעאָן
צו די פרייע ערד;
דאָ שעצט מען דעם טהעאטער,
מיט עהרע און מיט דאַנק
זיי זיינען נאָך מותר
אויף קלייבען גלעלט אין באַנק,
און וואָס מען וויל נאָר שפילען,
און רעדען וואָס זיי ווילען,
זעהען קיין צענזור ניט אָן,
און צווישען א וועלט מענשען
הערט מען זיי אויך בענשען
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

1889

צום פעדלער

1

ווי לאנג וועסטו, אידעל, ארומגעהן און פעדלען?
און פאלען צו לאָסט ביי די שכנים אין לאנד,
וואָס שרייען אין צייטונגען און שטעכען ווי נאָדלען;
„דער איד איז א שנאָרער, ער שטעלט אויס די האנט“!
דען וואָס איז דען פעדלען? — נאָר בעטען נדבות!
אָן אלטער, א קראנקער, געהט פעדלען ביי'ן קריסט,
מען נעהמט פון זיין באסקעט א פין אויף קאטאָווע,
אז עס זאָל ניט הויסען: מען שיינקט איהם אומזיסט!
מען נעהמט פון זיין באסקעט, א. ז. וו.

2

עס גיט ביי דיר פעדלער אין קאָונטרי, וואָס רייזען
און פערקויפען דזשולערי — קופער פאר גאָלד;
און טאָרען זיך שוין קיין מאָל אין קאָונטרי ניט ווייזען,
דען ער וואָלט מיט זיין לעבען בעצאָהלט...
קומט נאָך איהם דאָרטען א פעדלער, א צווייטער,
ער מעג זיך שוין גראָדע ווי אָרענטליך זיין —
נעכטיגט אין דרויסען, אין שלעכטסטען וועטער,
און קיינער לאָזט איהם אין שטוב ניט אריין!
נעכטיגט אין דרויסען, א. ז. וו.

3

ווי שווער ווי ביטער איז דער פעדלישער לעבען
פערוואָגעלט ווי קין, וואו טאָג און וואו נאַכט;
צו הינ און צו קעלט איז ער איבערגעגעבען,
קיין הייס און קיין רוה, און איז שטענדיג פערשמאכט!
שלעפט אויף זיך פעק, וועלכע איבער'ן כוח,
בעקומט נאָך פון לויפער א „יישר“ דערפאר;
דער ווארפט איהם מיט שטיינער, דער שפאלט איהם דעם מוח,
זיין אָרעמעס לעבען איז רק אין געפאהר;
דער ווארפט איהם, א. ז. וו.

4

וואָס זוכסטו זיך אידעל אזעלכע פרנסות,
וואָס מאכען דיין נאָמען צו שפאָט און צו שאנד!
געה לעז אין די צייטונג אויף דיר ליעבע דרשות...
זיי בעסער א פארמער און נעהם זיך צו לאנד!
האָב דיר דיין הויז, און דיין פעלד, און דיין גאָרטען,
זעע דאָרט און פלאנץ דאָרט — מיט אלעמען גלייך!
ווי עהרליך, ווי זיכער, דיין לעבען איז דאָרטען,
און האָסט נאָך א טשאנזש מיט דער צייט ווערען רייך!
ווי עהרליך, ווי זיכער, א. ז. וו.

5

עס קומען צו טעגליך רק גרינע און גרינע,
און יעדערער כאפט באלד דעם באסקעט אין האנט;
זעה, זאָלסט ניט ליידען, ווי יענע פון כינא...
וואָס זענען פערוועהרט היער צו קומען אין לאנד!
פערגעס ניט, דו איד, אז פון אלע וועלט-טהיילען
איז היער צו אנטלויפען דיין איינציגער פליים —
וועז דו זאָלסט, חלילה, אָט די לאנד פערשפילען,
וואו לויפט מען שוין דאמאָלסט? אוי, זאָגט, ווער עס וויים!
וועז דו זאָלסט, א. ז. וו.

6

וואו איז דעם באָראָן חירש'ס גרויסע נדבות,
וואָרום לאָזט איהר שלאָפען אָט דעם קאפיטאל?!
וואו זייט איהר, גבאים, איהר שטאָט-בעלי-טובות!
וואָס זוכט איהר ניט מיטלען צו העלפען דעם כלל.
לאנד אין אמעריקא איז לייכט צו קריגען,
בעזעצט עמיגראנטען, גיט לעהרער צו זיי!
זיי זאָלען זיך לערנען, זיי זאָלען זיך קליגען,
צו זעען, צו פלאנצען דאָרט פרוכט אלערליי!
זיי זאָלען זיך לערנען, א. ז. וו.

7

וואָס זינגט איהר, פאָעטען, פון בלומען פון פויגלעך,
דאָס ליעד האָט לאנג שוין איהר צייט אָפגעלעבט!
דאָס פאסט צו פארשלעפערען קינדער אין וויגלאך,
גיט בעסער דעם קראנקען זיין הוילונגס-רעצעפט!
איהר ועהט, אייער פאָלק ליעגט יעצט אין סכנות,
מען רעדט פון זיי העכער... וואס קען זיין דער סוף?
גיסט צו צו דער מוזע איין טראָפען רחמנות,
און פיהרט אויף א וועג די פערבלאָנדזשעטע שאָף!
גיסט צו, א. ז. וו.

8

ווער שלייפט מיר די אויגען צו קוקען פון ווייטען?
אך! ווער וואָלט מיר געבען אזא טעלעסקאָפ!
איך זאָל קענען זעהען די גליקליכע צייטען,
ווי פעדלען און שווינדלען ביי אידען — אראָפ!
איבעראל זאָל איך זעהען נאָר פארמער פון אידען,
און לעבען צוזאמען, אין שלום און פרייד...
דאן וואָלט מיין הארץ זיין בערוהיגט, צופריעדען, —
און איך וואָלט זיי זינגען דעם „שניטער'ס“ א ליעד!
דאָן וואָלט מיין הארץ, א. ז. וו.

1890

10

די נאַטור געהט ארום די יאָהרען,
די וועקסלונג האלט זי אין האַנט,
דער זעלבער שטאַק, וואָס איז היינט א קאַרן,
איז מאָרגען א העלפאַנד.
איצט איז ער א מענש, דאָ ווערט ער ערד,
און דערפון א בוים אין פעלד.
פון די פרוכטען ווערט אַן אָקס, א פערד, — —
און ווידער א מענש א העלד.

1780

קאָלומבום און וואשינגטאָן

1

גרויסע מענשען אייביג שטרעבען
צו בריינגען נוצען פאר דער וועלט,
דער שיינקט בילדונג, דער — זיין לעבען,
דער מיט גייסט און דער מיט געלד;
איינער ראטעוועט טויזענד מענשען
און דער צווייטער א מיליאָן,
דער, א גאנצע שטאָדט פון זיין הילף גלענצען,
דער מאכט גליקליך זיין נאציאָן.
עס וואָרען מענשען צוויי:
קאָלומבום און וואשינגטאָן,
ביים לעבען האָבען זיי
פיעל גוטעס אויפגעטהאָן;
דער שוויבט דעם ים אריבער
געפינט א נייע וועלט,
דער שטרייט ווי א גבור
און האָט איהר פריי געשטעלט.
אונגליקליכע פערזאָנען,
פון אלערליי נאציאָנען,
שיצען זיך ביי זייער פאָהן,
און א גאנצע וועלט מיט מענשען
הערט מען דורכאוים בענשען
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

2

דאָרט אין רוסלאנד גיט השגחה,
אין קוואָל פון דלות און פון שמוץ
ליגט און קוועלט זיך א בעל מלאכה,
פון זיין גרויס מיה האָט ער קיין נוץ;
קאָנקורענטען רייסען זיין ביסען,
באָדט זיך שטענדיג אין ים פון נויט,
ווייב און קינד געהען אָפגעריסען
און זיינען זשעדנע דאָס טרוקען ברויט.
גיט איהם גאָט א זיץ
צו ענדערן זיין שטאַנד,
לאָזען זיך אָהין
צו דער פרייער לאַנד.
איין יאָהר לויפט אריבער,
זעהט, דער מענש פערדיענט!
ליווערט באלד שוין איבער
אין נויאָרק זיין געזינד;
טאָלאנטען באלד געגעבען,
זיי מאכען שוין א לעבען,
זיי זעהען שוין די נויט ניט אָן.
און צווישען א וועלט מענשען
הערט מען זיי אויך בענשען
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

3

יענעם מסר׳ט מען, בלויז פון שנאה,
כאָטש אלע ווייסען אז ער איז ריין,
עס ווערט דאָך איינג זיין מדינה,
ער מוז דאָך באלד צום משפט שטעהן;
און האָט קיין עדות זאָלען איהם בעשיצען,
ער ווייס וואָס איהם קומט על פי דין:
פריהער וועט ער לאנג אין פעסטונג זיצען
און דערנאָך ווער ווייסט וואוהין...
כאפט ער ווייב און קינד
און זיין ביסעל גאלט,
לויפט אוועק געשווינד
אין דער נייער וועלט;
דאָ גענהט אויף איהם קיין ביכער,
מען פרעגט ניט ווער און וואָס,
דאָ זיצט ער זיך גאנץ זיכער,
ווי אונטער א שלאָס;
און זוכט זיך אוים געשעפטען,
ווי נאָך זיינע קרעפטען,
קיינער קען איהם נאָר ניט טהאָן,
און צווישען א וועלט מענשען
הערט מען איהם אויך בענשען
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

4

ווי קלוג, ווי שעהן, איז יענע פרייליז,
גליקליך קען זיין פאר איהר א מאָן,
נאָ וואָס העלפט די מעלות, אז זי קען ניט צעהלען,
טויזענד רובעל איהם נדן,
און וועז זי זאָל שוין דאָס גאלט בעווייזען,
קריגט זי ניט נאָך איהר ווערטה און טהאָט,
דער האָט פיעל פעהלער, דער קען ניט שפייזען
א פאמיליע מיט ברויט צו זאָט,
קומט איהר אויפ׳ן זין אָרויף
א קרוב האָט זי דאָרט,
זי שרייבט זיך דורך מיט בריף
און קומט אין פרייען אָרט.
דאָ זוכט מען קיין פלענער
פון נדן ווערען רייך,
זי קלייבט אוים פון די מענער
וואָס איהר זאָל פאסען גלייך,
און האָט פאר איהם חיונה,
א קלייד נאָך אויך א שעהנע,
נאָך איהר וואונש פון אייביג אַן.
און צווישען א וועלט מענשען
הערט מען איהר אויך בענשען,
קאָלומבום און וואשינגטאָן.

5

כיי יענעם פאלט שטארק די געשעפטען,
איהם האָבען לייט פיעל גאלט פערפיהרט.
ער אָבער מאטערט זיך מיט אלע קרעפטען,
כיז ער האָט ענדליך באנקראָטירט;
בעלי חובות איהם דריקען, קוועטשען,
פערקויפען ווירטשאפט כיי איהם פון שטוב,
איינער וויל איהם שוין אין פעסטונג זעצען;
פון הימעל געפאלען אין טיפסטען גרוב!
ווייזט איהם די נויט א פלאָן,
אַן ענד פון דריק פון רויב,
אַריבער געהן דעם ים
צו דער פרייער טויב.
אָנפאָנגם עטוואָם ביטער:

גיט ער א פאדראטשיק
דעם מויער איז זאלאג ;
יענער פיהרט ניט אוים,
נעהמט מען צו דעם בטחון,
ער גיבט מיט ביוש ארוים
אן ווערט אליין א שכן ;
די שכנים שרייען — „אי !"
מען מוז צאהלען אויף דאס ניי,
פערפאלען די פריהערדיגע געלט,
און דאס סטייען ניט פענעם
פאר מלוה'שע פראשעניעם —
גוואלד, וואס איז היינט פאר א וועלט ! ! !

10

א קאפעלוש אויף ניין-געלט לייהט ער אויף אלע ימים-טובים,
דאס קאסט איהם דאבעלט פיעל עס איז אין גאנצען ווערט,
די פוצט זיך מיט ציערונג פון שכנים, פון קרובים,
מען וויים דאך, מען דערקענט דאך, אן וועמען די ציערונג געהערט.

דערזעהן א נייע צאצקע,
דארף מען זיך כאטש טויטען,
דאס טאנצט מען א קאזאצקע
איינער קעגען צווייטען ;
פון זיין געלט, זיין פרנסה,
איז ניטא קיין מזל ברכה ;
אז מען לעגט צו פיעל משא
פאלט דער אקס אין סאבע.
אזוי וואויל איז געווען
פערצייטען צו זעהן,
ניט געפוצט, ניט געבארגט,
אויסגעפיהרט די וועלט
מיט כבוד, מיט געלט,
און קינדער אויף אייביג פערזארגט.

1865

די שטאק שפיעל

1

ווער נאר די שפיעל בעטראכט,
די שטולען מיט דעם שטאק,
ווי איינער געהט זיך גאנץ בעזאכט,
אזוי איז שוין דער חק,
פלוצלונג זיצט ער אויף א שטול,
זיין שטאק בלייבט שוין שטעהן,
די שטולען ווערען מיט מענשען פול,
נאר איינער בלייבט אליין.

2

דער איינער נעבעך, וועלכער בלייבט,
די שאנדע איז זעהר גרויס,
דער פון איהם קאטאווע טרייבט,
דאך צווייטער לאכט איהם אוים.
ערקלעהרט מיר נאר די זינד פון איהם,
זיין בלוט וואס מען צאפט,
וואס האט ער פאר א שולד אין דעם,
אז מען האט זיין ארט פערכאפט.

3

עס ווערט די שטוב מיט קולות פול,
צו זעהען איז דאס געשמאק.
ווי צוויי זעצען זיך אויף איין שטול
ווי צוויי קעץ אין איין זאק,
קוק זיך איין פון זיי דעם סוף,
בעטראכט אויף זיך אליין.
ווי ביידע נעבעך בעצאהלען שטראף,
און ביידע בלייבען שטעהן.

4

די זעלבע זאך ביי אונז אויך טרעפט,
א רחמנות גלויבט נאר מיך,
ווי צוויי פאלען אן אויף איין געשעפט,
יעדער ציהט צו זיך.
איינער וויל דעם צווייטען דריקען,
יענעם מאכען גוט,
ברידער הערט זיך אויף צו פליקען,
זעהט איהר בלייבט אהן ברויט.

5

די שפיעל פון שטאק איז אקוראט,
ווי די מענשען אויף דער וועלט,
ווער עס קען כאפען, זיין א כוואט, — —
יענעם קומט דאס געלט.
קען ער נאר ניט לויפען שנעל,
ווייל נאר עהרליך געהן,
פערלוייפט דער צווייטער אויף זיין שטעל,
ער, נעבעך, בלייבט שוין שטעהן.

6

די שטולען איז די טעג פון דער וועלט,
מיט דעם שטאק געהט די צייט,
גליק און אומגליק, דלות און געלט, —
טאנצען זיך ביי דער זייט ;
היינט איז ד ע ר מיט פרייד פול,
דו, נעבעך, מיט געווין,
מארגען זיצסטו אויף זיין שטול,
יענער בלייבט שוין שטעהן.

7

פון גרויסע פאלאצען קומט מען אף,
פון קעלערען שטייגט מען אויף ;
דעם טרייבט די צייט פון שטול ארף,
דעם צווייטען זי ארויף.
שטאליצר ניט ביי דער גוטער צייט,
ביי דער שלעכטער שריי ניט „וועה !"
פון גליק צום אומגליק איז נאר ניט ווייט,
נאר מיט דעם שטול א דרעה.

8

נאר פרעגט ביי נאט קיין קשיות ניט,
פאר וואס האט יענער צרות פיעל ;
ער פיהרט זיין וועלטעל קלוג, געניט,
אזוי געהט צו די שפיעל :
איינער מוז שוין אויסען בלייבען,
אזוי מוז עס געהן.
נאר פון יענעם קאטאווע טרייבען,
פוי, דאס איז ניט שעהן !

9

נאפאלעאן'ס נאמען קלינגט ווי א גלאק,
ביי אלע קיסרים פול,
פיעל מאל די צייט האט געשריען „שטאק !"
כאפט ער רק זיין שטול,
פרייסען קומט פלוצלונג צוגעהן :
„שטאק !" שרייט זי אוים,
נאפאלעאן בלייבט אין ביוש שטעהן, —
די וועלט לאכט איהם אוים.

מיט א לעבעל ברויט,
און דינגט צום פֿאהיבעל
אין פֿארשטאדט א שטיבעל,
היינט קען זי שוין די צרה פערקרימען,
און איהר קרעמערקע האט אויך א פעהלער,
אז זי טרויט ניט אויף א העלער,
וואו מען ברענגט איהר ניט פריהער א סימן.

4

יענער שפיעלט א ראלע ווי דער גרעסטער קצין,
א קראם מיט א פענסטער מיט דריי זנאקעס ארויס,
און מלוה'ס, ווי די ווערעמלער, קריכען און טאטשען,
און ער לויפט עם, ער פליהט עס אין אויסלאנד אומעטום.
אין שטוב לעבט מען בשלוה,
מען פיהרט זיך גרויס די הוצאה,
וואהרום מען פיינט זיך פאר'ן מלוה
צו קריגען נאך א הלואה.
כ'לעבען, האלט א קרעמעל
מיט גרויפען אנגעשטעלט,
ניט פאהר קיין מעמעל,
און ניט עם קיין פרעמדע געלט;
זיין מיהע ווערט פערשוועגדט
אויף הוילע פראצענט,
דער קרן איז לאנג שוין יאכלוהו,
עם שטעהט שוין אויפ'ן קרן
צוויי פייען ווי די בערען
אז געהסטו אויף אן עולם התוהו.

5

דארט געהען שפאצירען א הערר מיט א דאמע
געפוצט, געארעמט, איך גלויף פון לאוו ארא,
איך פרעג דאס, איך דערגעה דאס, זאגט מען מיר
מן הסתמא,
אז זי איז א נאהנטע קרובה אין קיך מיט דעם
טשיגונענעם טאפ.
איך לויף אונטערהערען קלאר,
וואס עס איז דארט פאר א נייסען,
האב איך געטראפען א ראזגאווער
וועגען א מארגענדיגען איבערבייסען:
„איך ווייס ניט וואס מען טהוט,
„צי פערזעצען וואס איז פארן,
„צי איז גלייכער דער ווייסער הוט,
„צי דעם רויטען סאראפאן."
איך האב געווויינט און געלאכט
און ביי זיך געטראכט:
טא וואס טויג דיר דער אנשטעל פון ר ו י ף?
איך האב זיך געגרייט,
די אביונים בעלייט
אהיים אין א בלאטיגען הויף.

6

וועך נעהט ניט, וועך ווייס ניט, פון קייטען,
פין בראנזעלעטען,
א געמיינע אזוינע, וואס האט קיין קלייד אויפ'ן לייב;
פון פריצעס, פון גביר'טעס, בריינגט די אויג שטאפעטען
און גרויסט זיך און בלאזט זיך ווי דער אינדיק קענען
דער ווייב.
די ווייב פון א מלמד,
וואס פערמאגט קיין גרשען,
געהט אין באטשיקעס פון סאמעט
מיט גומענע קאלאשען;
אין זיעבען טוך א קלייד,
אן אייל שלעפט זיך אויף דער ערד;
אז קומט אוי סאין א לייד —
וואס האט עס פאר א ווערטה?
א פאסטערקע, א הוט,
עס קאסט עס אף בלוט,
ווערען בדילי הדל;
די נייע וויזיטקע
ווערט איהר שוין בריידקע,
וואהרום זי היט פון פאריז דעם זשורנאל.

7

א געמיינער האט א מיידעל, וואס זי שטעהט אין שידוכים,
מען גרייט רק, מען געהט רק, א גארדעראבע פאר איהר,
מען פערבעט איהר צום חתן, מען זעהט בגדי מלכים,
נאר א מנין טענדלערקעס שטעהט אונטער'ן טהיר.
קינדער קענען אפילו
ביי קעסט ווערען לייט,
נאר איבער די חובות די שטילע
זיינען זיי פון תכלית ווייט.
זיי א בעל-הבית'טע,
ווי דיין באבע איז מה טוב;
צו דער חופה א קלייד א פראסטע,
אבי ניט קיין בעל חוב.
אז ביים פונדאמענט
וואקסט שוין פראצענט,
טא וואו איז נאך דער גאנצער געצעלט?
וואס טויג אייך די פיהרונג,
וואס טויג פערמאסקירונג —
גוואלד, וואס איז היינט פאר א וועלט!!!

8

א פאר פאלק א געמיינע, וואס האבען קיין חיונה,
און מען דארף שוין, מען האלט שוין א דינסט מיט אן אם;
ווי שוטים, ווי נארענים, זיי פערשטעהען ניט די בחינה,
אז דאס בינדט מען זיך, דאס שפאנט מען זיך ווי ווער
פערד אין צאם.
א קרעמערקע איז זי דאך,
איז דען מיט איהר א שפאס?
אויף פינף גילדען א וואך
און קעהרט דערצו די גאס,
און וואלט זיך וועלען פיהרען
מיט א לאקיי, מיט א בעדיענטען,
און אז זי געהט שפאצירען,
געהט נאך די אם פון היינטען;
איהר קליידעלע דערצו
האט קיין מאל ניט קיין רוה,
אין מיטען וואך טראגט די בעל-הבית'טע;
ווי עס דערלעבט שבת קוים,
טראגט דאס די אם
אדער די דיענסט-מויד די פראסטע.

9

וועהט יענעם, ער סטרויעט א מויער מיט המצאות,
ער האט ניט, ער פערמאגט ניט, וויפיעל א נאגעל
איז גרוים,
פון פונדאמענט ביז די טהירען איז נאר דורכאוים הלואות
און פערכאפט נאך ביי שכנים אויף דריי יאהר פאראוים.
די פראצענט איז אבער פלאטשיג,
עס וואקסט פון טאג צו טאג,

2

וועמען אַן אַרימען לעבען עס איז שוין בעשערט,
דער זאָל כאַטש קיינמאָל וויסען, וואָס גוטס בעדייט;
פון יוגענד ביז דער עלטער זאָל ניט זיין פערקערט,
מיט טרערען ניט צו דערמאָהנען די פֿערגאַנגענהייט....
איך וואָר אַבער געהויבען
אַמאָל אין הימעל אריין,
דערנאָך געוואָרפען פון אויבען
אז דער פאָל זאָל שטארקער זיין...
פאָר אַן אריסטאָקראַטישע דאַמע
וואָר איך איבעראל געשעצט,
און פאר די שענדליכסטע פֿלאמע (פלעק)
בין איך פערערעכענט יעצט.
עלענד און שאַנדע טעגליך
איז מיר שוין ערטרעגליך;
אַבער וועז מיין קערפער לײדעט איז שוין אלץ פערביי!
דערצו איז מיין מויל געשמידט,
מיין שרייען העלפט שוין ניט,
אין מיין זיפץ וויל קיינער לעזען די מערדערי!...

3

שטענדי גבעט איך גאָט פאר דעם ווירט אין הויז,
זויל ער האלט די שכנים איין מיט גוואלד!
זואלט ער דעם צאם חלילה לאָזען לויז,
ביי דער ערשטער וויילע בין איך ערמאָרדעט באלד.
בין איך פרום געזאָנען,
פאַנאַטיק רופט מען מיך;
זויל איך בילדונג קאָנען,
טראָג איך מעהר האָס אויף זיך.
נעה איך געקליידט געמיינער,
רופען מיך אלע „שמוץ“;
נעה איך שוין עטוואָס שעהנער,
בענייד‌עט מען מיין פוץ.
איך פרעג זיך שוין אליין,
זוארום בין איך אַהן חן?
איך וועג שוין מיינע מעשים איבער אויף יעדען טריט;
א מענשען פון פלייש און בלוט
קען ניט דורך זיין גוט.
אַבער ערגער פון זיי בין איך אודאי ניט!...

4

אויף די ציווילִיזירטע צייט האָב איך געהאָפט.
אפילו פיה צו בעשיצען איז חברות דא,
א פערד וועט עס שלאָגט, ווערט אויך בעשטראָפט,
אויף מיר איז קיין מיטלייד אויף דער וועלט ניטא...
וועז אייניגע באשע־באזוקעם
האָבען די סלאָוויאָנער בעריהרט,
האָט אין אייראָפּא דער גרעסטער דוכס
פאר זיי א שטרייט געפיהרט.
אין אמעריקא די שוואַרצע נעגער,
אז מען האָט זיי בעהאנדעלט שלעכט,
האָבען הונדערטער טויזענדער קריעגער
געפאָדערט זייער רעכט.
בין איך דען קיין סלאָוויאַן ניט ווערט?
צי ווי א נעגער ניט אויפגעקלערט?
זוארום זאָל הפקר זיין מיין בלוט ביי אייך?
א מילב, וועז מען שטעכט איהר הארץ,
פיהלט זי אויך דעם שמערץ,
ניט שוין בין איך ניט מיט די אלע גלייך?!

די פערמאסקירטע וועלט

1

די שטאָט, די מאָדע, דער פיהרונג דער בריטער,
דאָס האָקט אונז, דאָס קירצט אונזער פריע וועלט.
מען קריכט, מען קלעטערט, מיט כוחות אויפ'ן לייטער,
מען פיינט־זיך, מען פוצט זיך, ווי אין מאַסקאַראדען
פארשטעלט.
די מאָדע, איז דער רוצח,
זי בריינגט אונז אום נאמנות.
זי איז דער מזכח,
מיר זיינען די קרבנות.
די געלט פליהט ווי רויך,
פון כבוד בלייבט קיין דוך,
אז דער האָהן זיצט ווי הויך
בלייבט ער א פעטוך...
אז וואויל איז געווען
פערציטען צו זעהן
ניט געפוצט, ניט געבאָרגט,
אויסגעפיהרט די וועלט
מיט כבוד, מיט געלט,
און קינדער אויף אייביג פערזאָרגט.

2

איהר אויגען, איהר פערפיהרער, מיט אייך האָבען מיר
א טענה:
איהר פערלאַנגט אלץ, איהר ווילט אלץ, איהר פיהרט
פון נאמנות אַראָפּ,
די שפיגלען, די מעבעל, די דירות די פיינע —
דאָס קנייטשט אונז, דאָס בויגט אונז צו די בעלי חובות
דעם קאָפּ.
דער וואנט איז לעדיגע ציגעל,
א שפיגעלע ווערט שוין באלד,
וואָרום ער דאַרף דאָך זעהן אין שפיגעל
ווי דער קאָפּ פון דאגה שפאלט;
עס פאסט דאָך וואָזענען
און א פענסטער מיט שטאַרעס;
דער מלוה קומט באלד מאָהנען,
אָט דאָ איז גאָר די צרות;
וויל ניט וואָס זיס,
ניט די האָניג, ניט דעם בים,
ניט דעם צער, ניט די טובות;
איבער הונדערט יאָהר.
וועט דער קאָפּ זיין קלאָר,
זיינע יורשים וועלען ניט צאָהלען קיין חובות.

3

ווי וויים מען, ווי דערקענט מען פון רייכען ביז דעם
געמיינעם,
אז א זיגערל מיט א קייטעל טראָגען ביידע גלייך,
טרינקענדיג די סעלצער וואסער לויפט מען אויך
אין איינעם,
הינט ווי וויים מען, ווי דערקענט מען פון אָרים ביז רייך.
ווי דער מאי גיט א פאסט,
רודערט דאָס ווי רעדער,
א ליאדע דאַרט א סמארקאסט
פאָהרט שוין אין די בעדער.
זי הויבט זיך אַן דאָקטירען
מיט מאנגעל און מיט נויט,
איהר פעהלער קען מען קורירען

און איך דאַרף קיין טרערען ניט,
ביי מיר איז אַלעס רעכט.

חנוכה און פורים
פֿערברענג זיך גאַנצע נעכט.

רחל מבכה על בניה

(דער מוטער רחל'ס געווויין)

כה אמר ר' קול ברמה נשמע נהי בכי
תמרורים רחל מבכה על-בניה מנאה להנחם
על-בניה כי איננו (ירמיה ל"א מ"ו).

1

די זון האָט אַנגעוויזען אין מערב זייט,
מיט די ווייטע פֿלאמען, אז זי נעהמט אבשייד,
און די נאַכט מיט איהר פינסטערקייט,
האָט אַנגעטהאַן די ערד אין א שווארצע קלייד.
די וועלט מיט איהרע ליכט שווייגען שטום,
די נאַטור שלאָפט — סאי בערג, סאי טהאָל,
די לבנה געהט זיך גאַנץ שטיל ארום,
פון די שטערען הערט מען אויף קיין קול;
נאָר א שטימע די שטילקייט צושלאָגט,
א קול פון א פרוי ווייגט און קלאָגט,
מיט די פידעל שפּיעלט זי נאָך צו
א טראַגישע מעלאָדיע;
פון איהר ניגון, פון איהר געווויין,
קען די כוחות אויסגעהן,
און שרייט נעכעך פון איהר געצעלט:
— פערוואָגעלט בין איך אויף דער וועלט!

2

א קורצע צייט האָב איך נחת געהאַט,
בשעת גאָט האָט אייך אין אייער לאַנד געשטיצט;
דער מזבח איז געווען מיט קרבנות זאַט,
די כרובים מיט די פליגלען האָבען אייך בעשיצט,
דוד'ס קינדער אין א קרוין געקליידט,
דער כהן גדול אין זיין קאָסטיום,
און די סנהדרין — ווי א געפלאַנצטער בייט,
און דער בית-המקדש — ווי א פריהלינגס-בלום!
דריי מאָל אין יאָהר אין דער צייט,
געקומען פון נאָהענט און פון ווייט:
דער בריינגט קרבנות צום שלאַכט,
און דער האָט ביכורים געברַאכט!
לוים האָבען מיט כלים געשפּיעלט,
דער איד האָט זיך הייליג געפיהלט,
די גאַסען מיט פרעהליכקייט זאַט, —
דאָן האָב איך נחת געהאַט!

3

אָבער ציון האָט פערלאָרען איהר פערגעניגען,
איהר מאַיאָנטעק פערשפּיעלט אין קאָן;
דער אָרט „בית-לחם", וואו מיינע ביינער ליגען,
געהט שוין אין אבלות אַנגעטהאָן!
דו, בערג לבנון! דו, גוטער פריינד!
וואָסערע פים צוטרעטען דיך היינט?
דו, בערג מוריה! דו הייליגער אָרט!
א מהמד'אַנער „מעטשעט" שטעהט נאָר דאָרט!
די גאַסען שטעהען שוין פוסט,
די וועגען זענען פערוויסט,
אין כרמל קיין בלומען בליהט,
די טהורעמס גלאַנצען שוין ניט!
די כהנים וואָס האָבען געשטיצט,
די נביאים — וואו זעה איך זיי איצט!

וואו איז אייער קרוין, אייער רייך?
וואָס איז היינט געוואָרען פון אייך?!

4

איך קוק איצט אויף ירושלים ביי'ם מערב-וואנט,
איך זעה דאָרטען מיינע קינדער ווי קוילען שוואַרץ,
זיי שפּאַרען אָן די קעפּ אויף די דאָרע הענט,
און אָכצען, און קרעכצען, אז עס פערקוועטשט דאָס האַרץ!

ניטאָ אין ירושלים קיין בוים, קיין שטיין,
וואָס איז ניט געווען נאָס פון מיין קינדס געווייין!
מיין קינד צו דריקען איז א קינדער-שפּיעל,
וואו מען שיסט — איז דער ציעל!
פון מאַלדאַוויע הער איך א געשריי,
מיין קינד שרייט דאָרט, — אוי וועה!
פון אַראַבינען שרייט ער „ניט גוט"! —
מען פערגיסט דאָרט ווי וואסער זיין בלוט!
פון אזיען שרייט ער נעבעך „שלעכט!" —
דאָרטען גיפּינט ער קיין רעכט!
אין פרס בעווייגט ער די ערד,
דאָרט טהוט מען מיט זיי ווי מיט פערד!

5

אין הימעל די טויזענדער שטערען,
בעווייגען אלע מיין קינדס אומגליק!
די אלע בוימער גיסען טרעהרען,
די פויגעלעך ענטפערען אויך צוריק!
נאָר דאָס האַרץ פון דיינע פיינד איז פערשטיינט,
דער אומגליק האָט זיי דאָס האַרץ פערשפּאַרט!
דער קראַקאַדיל, דער אכזר, טרעפּט אויך ער ווייגט,
נאָר דיינע שונאים'ס האַרץ איז ווי אייזען האַרט!
אָך, גאָט! — ענטפער שוין מיר!
זאָג שוין — פיעל איז דער שיעור
צו ליידען, א דור נאָך א דור,
אין צרות — צוויי טויזענד יאָהר!
איהר, שטערען, זאָגט מיר, — אויב איהר ווייסט,
איז דען אייביג פערלאָרען מיין טרייסט?!
אוי, ניין! איך שפּיר נאָך, איך שפּיר!
אָך, גאָט, ענטפער שוין מיר!

1861

שולמית

1

ווער עס האָט נאָר א געווייסען, מיט א הארץ פון פלייש,
ווער עס האָט נאָר א געפיהל פון א מענשען-פריינד, —
בעדויערט מיר, שלומית! ווער עס קען און ווייס
מיינע גליקען פון אמאָל, און מיין לאַגע היינט.
פון שלומית, פון די גבירה,
ווער האָט דען ניט געהערט?
מיין לעבען און מיין דירה,
מיין יוגענד רייך פערצעהרט:
לוי האָט ביי מיר געזונגען,
אהרן מיין בופעט געשטעלט,
מיין נאָמען האָט געקלונגען
אין דער גאנצער וועלט!
היינט קריג איך קוים אן אָרט
אונטער'ן אויוועז דאָרט,
כאָטש דירה-געלט צאָהל איך גלייך און אפשר מעהר...
אין זאָל טאָר איך ניט געהן,
אין קיך טאָר איך ניט שטעהן,
א טעפּעל צום פייער שטעלען קומט מיר אויך אָן שווער...

איך דאַרף קיינמאָל קיין פוטער ניט
קיין פערענע אויך דערצו.
און דער ווינטער דער מערדער —
בריינגט אוים גאָר די געלט
א קאָפּטעלע, א וועגעלע האָלץ, —
מען היט זיך רק פון קעלט.

דער ווינטער.

וואָם ריהמסטו דיך, דו זומער,
בערעכען זיך אליין.
דער רובעל האָט קיין שפּאָר ביי דיר,
עס מוז ווי זאָלץ צוגעהן.
פערגעניגען און קאָמעדיע
אויב ער נאָר פערזוכט
די שפּעטקען מיט די סעדעלעך
מיט די יונגע פרוכט
און ביי מיר איז דאָס אלץ פערשפּאָרט
פון שטוב נאָך ניט א טריט;
דער רובעל בלייבט ביי זיך אין טאָש,
אז מען זעהט ניט ווילט זיך ניט.

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען,
זיין האָפענונג איז גרוים,
דער קאָרען אויפ'ן פעלד
ווי שעהן ער וואקסט דאָס אוים.
מען שניידט, מען בינדט זיי אין גארבען,
מען טראָגט זיי אין דער הויך
מיט שמחה, מיט גרוים פרייד,
מען זינגט נאָך ליעדער אויך.
און דער ווינטער, דער מערדער
קומט ווי דער העלד
דורכאוים פערוועהט, דורכאוים פערשנעעט,
דורכאוים א ווייסע פעלד.

דער ווינטער.

וואָם ריהמסטו דיך, דו זומער
מיט דיין קאָרן וואָם וואקסט אוים.
דו ביזט דאָך א בריה נאָר
אז ער שפּראָצט שוין ארוים.
אז דאָס קינד קען שוין זעהן די וועלט
האלט ער שוין גאָנץ ווייט,
נאָר די מיהע בעשטעהט אין דעם,
נאָר אין דער יונגער צייט.
און ביי מיר ליגט ער אין וואַרעמקייט,
ווערט זיך דיק און גרוים
דער שנעע פון אויבען דעקט איהם צו
ביז ער שפּראָצט ארוים.

דער זומער.

דער זומער פאר'ן רייזענדען
איז ער א גוטער פריינד,
געהט גאנץ לייכט אַנגעטהאָן,
די זון אויבען שיינט.
אויפ'ן גראָז קען ער זיך רוהען,
ווי אויך א ווייכען שטול,
די בוימער פון די זייטען
מיט גרינע בלעטער פול.
און דער ווינטער, דער מערדער
ביינאכט די וועג פערוועהט,
ער זעהט קיין וועג, ער זעהט קיין שטעג,
ער זעהט ניט ווא ער געהט.

דער ווינטער.

וואָם ריהמסטו דיך, דו זומער,
וואָם גיסט איהם פאר א נוץ,
ער קען ביי טאָג ניט פאָהרען,
עס ברענט איהם שטאַרק די היץ.
די רעדער כאפען ברענען,
זיין גומען אויך דערצו,
די פערד — זיי ווערען אָפּגעשוואכט,
שרעקליך היים ביזטו.
ביי מיר איז ער פאָלקאָם פריי —
א שליטענס וועג געמאכט.
די לבנה שיינט, דער וועג — ער גלאַנצט,
כאָטש פאָהר א גאנצע נאכט.

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען,
כ'בין דאָך גוט אזוי!
דער רעגען טרינקט די פעלדער אָן,
ביינאכט — דער זיסער טהוי.
אויף מיר בעשטעהט זיין לעבען —
ווער נאָר שכל האָט —
אז עס פעהלט איהם עטוואס רעגען,
שרייט ער שוין צו גאָט.
און דער ווינטער, דער מערדער,
ווארפט שנעע פון דער הויך.
עס ווערט דערפון געווייסערען,
פערטרינקט די מיהלען אויך.

דער ווינטער.

וואָם ריהמסטו דיך, דו זומער,
אז דער רעגען געהט אין שניט,
בעט מען ער זאָל אויפהערען,
און ער פאַלגט דוקא ניט.
אז מען גיהט אין ווע אין רעגען,
ווערט מען דורכגעווייקט,
פון די דונערען, די בליצען,
די בויטער — ווערט צולעגט.
און ביי מיר איז פאראַנען,
וואָם מען שטעלט עס אָפּ
צו קעלערען, צו וואסערען —
צי צו א קראנקען קאָפּ.

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען
ווי ליעב איך בין, ווי גוט,
דעם גאנצען טאָג ער הארעווט,
פארנאכט איז ער בארוהט.
ער גיהט זיך אין טייך באָדען
פרעהליך — גאָר א בחיר,
אלע נייע פרוכטען
קריגט ער אויך ביי מיר.
און דער ווינטער, דער מערדער,
פערקויפט איהם פאר א קנעכט,
ער האָט קיינמאָהל קיין אָפּרוה ניט,
הארעווט גאנצע נעכט.

דער ווינטער.

וואָם ריהמסטו דיך, דו זומער,
מיט דיין פרייע צייט,
דו גיהסט אוועק וויינענדיג,
מען זעהט קיין פרעהליכקייט.
די ספירה מיט דריי וואכען,
פעריאָמערט און פערצאָגט,
אלול, ימים נוראים — —
רק ער גיהט און קלאָגט,

4

מיין זוהן, אז איך גיב אוועק אין חדר,
מיט פערגעניגען בין איך געווען זאט.
מיין טאכטער אז זי פלעגט אנטהאן נייע קליידער,
וואם פאר א נחת דער טאטע האט געהאט ;
פלעגט זיי וועה טהאן אן אבר,
טהוט מיר נאך מעהרער וועה,
געוואונשען זיך דעם קבר,
נאר אן אויסבייטונג פאר זיי,
געלאפען צו דאקטוירים,
ווי א פער'סם'טער פיש,
אין בית עולם אויף די קברים,
דערוועקען דארט א זכות.
— זוהנינקע !
— טאכטינקע !
ווי קענט איהר זיין צו מיר אזוי פיעל פרעמד ? —
זעהט ! פערשטעהט !
ווי דער טאטע געהט,
אהן א פיצעל שוך און אהן א העמד.

5

מיין פריהלינג האב איך פערבראכט וואם פרייער,
אין מיין זומער האט מיר אויך די זון געשיינט ;
אין מיין הערבסט ברענג איך פריין אין שייער,
אך, ווי שלעכט מיין ווינטער געהט מיר היינט !
מיינע טייכען איז פערפראָרען,
דאם בלוט אין די אברים שטעהט ;
דאם פעלד פון מיינע יאהרען,
איז גראָה און ווייס פערשנעעט ;
די בלעטער פון מיין עלטער,
איז געל פון ליסטאפאד ;
מיין קינד איז מיר וואם קעלטער,
ווי א פראָסט פון צוואנציג גראד,
איהר יונגער דור !
בערעכענט נאר,
איהר וועט אייך אמאל וועהרען אלט,
דער פראָסט ער ברענט,
איהר וועט הויכען די העגט,
און אייערע קינדער וועלען צו אייך זיין קאלט.

6

מיין זוהן שיקט מיך צו די טאכטער,
נאר ביים איידעם בין איך אויך ניט קונה שם,
דעם גאנצען טאג זידט ער און קאכט ער,
אך, ווי איבעריג בין איך עם.
די יונגען אויך מיר האלטען,
ווי דער איידעם האלט דעם שווער, —
מען וואַרפט זיך מיט דעם אלטען,
דער אהען און דער אהער.
פערטריקענט איז מיין גומען,
פער'חלש'ט ביז זייגער צוויי,
שווער איז צו בעקומען,
פון יונג א גלעזעל טיי.
איך בעט, גאט, דיך,
ערבארעם זיך,
נעהם שוין מיין נשמה צו דיר אריין ;
שיק דיין טויט,
צו מיר אין נויט,
איך זאל ניט דארפען ביי די קינדער זיין.

דער זומער מיט'ן ווינטער

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען —
ווי ליעב איך בין, ווי טרייי,
איך דעק די פעלדער מיט גרינסען צו,
איך מאך די לופטען פריי.
איך ברענג דעם שעהנעם פריהלינג
מיט אלע פרעהליכקייט,
ווי שעהן עס איז דאם גרעזעלע
אין מאיאוועץ צייט.
און דער ווינטער דער מערדער —
ווער איז זיינע געסט ?
די שנעען, די טומאנען
מיט די גרויסע פרעסט.

דער ווינטער.

וואם ריהמסטו דיך, דו זומער,
זעה נאר, גוט בעטראכט
פון די היצען געהט די כוחות אוים —
דער מענש ווערט אפגעשוואכט.
די זון ברענט איהם, ווי פייער,
עס איז שרעקליך היים ;
שוואך און שלאף ווי א פליג —
עס גיסט איהם טייכען שווייס ;
און ביי מיר איז ער געזונט און שטייף,
ער דארף קיין גרויסען קאסט.
טהוט אן אויף זיך וואם מעגליך איז,
שטאלצירט אין גרעסטען פראסט.

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען —
ווי ליעב איך בין, ווי בחיר.
אין גערטנער און אין פרוכט-סאדען —
דער שעהנסטער שפאציר ;
די פויגעלעך זיי זינגען,
ער ליגט זיך אויפ'ן גראז ;
די בלומען רינגלען איהם ארום,
דער ריח שמעקט צום נאז.
און דער ווינטער דער מערדער,
דער פראסט איז זעהר גרויס,
עס שטערבט איהם די פערגעניגען,
קען ניט פון שטוב ארויס.

דער ווינטער.

וואם ריהמסטו דיך, דו זומער,
וואם מאכסטו זיך אזוי גרויס.
די פליעגלען, די קאמארעס, —
זיי בייסען שטיקער פלייש.
די עסען דארף מען היטען,
עס זאל מילבען ניט אריין.
לבד וואם טאטשען ביי נאכט אין שלאף
מען קען ניט רוהיג זיין,
און ביי מיר איז קיין פליגען דא ;
דאם עסען ריין און גוט.
ביי נאכט ליגט ער איינגעדעקט
און שלאפט זיך גאנץ בארוהט

דער זומער.

דער זומער פאר'ן מענשען
איז דאך פארט ניט שלעכט,
קיין שויב ניטא, קיין האלץ ניטא,
ביי מיר איז אלעס רעכט.
איך מאך ניט אן קיין קאסטען,
בעלייכטונג לאז איך צורוה.

6

ווי נאָר דער „מלאך" הערט איהר דאָ דערמאָהנען
איהר אלטען יחוס פון ציון,
זעצט ער איהר צווישען אלע וואָזאָנען,
זי הויבט וויעדער שוין אָן צו בליהען,
און ער טרייסט איהר מיט מיטלייד: וואָש אָפּ דיינע טרערען,
די זון הויבט דיר אָן שוין צו שיינען,
איך וועל דיר חלילה ניט שטערען,
איך וועל דיר נאָך פּוצען און פּיינען.
פּרעגט זי ביי איהם:
זאָג מיר דיין שם,
לאָמיך וויסען דעם נאָמען פון זיי.
ענטפערט ער איהר:
דער נאָמען פון מיר
איז אלכסנדר קייזער פון ראָסיי.

1860

שושנה

א.

על אם הדרך שמה מתגוללת
שושנה חכלילת
נהדפת מסער עליה נובלת,
שוכבת פה מיומים.
והיא מתחננת לכל נוסע:
„אנא, אישים חנוני!
שמרו צעדיכם אותי מנגוע
פן ברגליכם תרמסוני!
אנא חנוני!
מעפר הרימוני,
פן אהיה למרמס רגלים;
בידכם שאוני
אל עדן גני,
אל גני מחמד עינים."

ב.

בראותי בגן שושנה נטועה
תשתפך עלי נפשי ורוחי;
„גם אנכי הייתי מאשרה כמוה
נתתי ריח ניחוחי,
בכרם המלך הייתי פורחת
רוח צח שאפתי,
החרסה ממעל בקרניה זורחת
ועתה ביד נקטפתי,
זה קוטף, זה חומס,
זה טורף, זה רומס,
מאז לא מצאתי מנוח;
גלמודה שוכבת,
ממטר נרקבת,
נרקבת עד אין בי כח".

ג.

בעוד השושנה מר תיללה
על אבדון תפארת פרחיה,
והנה מלאך יי נצב במסלה,
ממרום שלח אליה.
— „מי את, עניה, מי את
אמללה?
איפה היית עד כה?
מתי נקטפת, יד מי בך חלה,
ועתה מה לך פה?"
ותען השושנה,
בקול מר כלענה:
— אוי לי כי ירדתי שאולה!
מציון אני
יהודה שמי
ועתה הנני בגולה!
זעקי לאלהיך
עד ירחם עליך,
חכי עד יקבצך ציונה
ויחדש ימיך
כימי עלומיך
ולירושלים תשובי ברנה.

ד.

לפני שנות אלפים הייתי
ברוכה,
במלכים הייתי הגברת:
בידי אז שרביט המלוכה
על ראשי — כתר תפארת,
מלכים משחתי מגזע יהודה
ואהרן — כהני אל
ועתה נשארתי שכולה,
גלמודה,
ואין לי מודע וגואל!
לספרד נגלתי,
לדתם נקראתי,
בקנאת הדת אכלוני
הרבו חללי,
זקני ועוללי,
עד כי כלה\ גרשוני!"

ה.

כשושנה בציה, נדמת
בת־יהודה
ברפש נרמסים פרחיך;
בזויה את, שבויה, טרופה,
גלמודה,
אין מי ירחם עליך
אבדת עמך, אבדת עזך,
אבדת אף נצח וחיל
אך אמונתך היא תקותך
בארך אישון הליל.

דער אַלטער פאָטער

1

אַ ביישפּיעל קען איך אייך מענשען געבען,
דעם סוף פון מיר בעטראכט אַצינד,
עס איז בעסער אויף דער וועלט ניט צו לעבען
איידער אָנקומען צו א קינד.
איך האָב אָפּגעלעבט יאָהרען,
מיט כבוד און מיט גלעט;
געהאָנדעלט און געפּאָהרען,
געפיהרט גאנץ שעהן מיין וועלט;
פערדיענט כשר מיין גילדען,
מיט קרעדיט, מיט עהרליכקייט;
גלאָזען קינדער בילדען,
זיי זאָלען וועלען לייט.
מיין גביר'עשאפט,
מיין גאנצע קראָפט,
דורך מיינע קינדער וועל איך אָן.
היינט איז פאר מיר
פערשפּאָרט די טהיר,
איך האָב זיך ניט וואו אַהין צו טהאָן.

2

מיינע מעבעל האָט וויי גאָלד געלויכטעט,
מיינע בעטגעוואנט איז געווען ווי זילבער פיין,
די פאָקאָיעס געמאָלט מיט שעהנע פרוכטען,
איך האָב געמיינט עס וועט אייביג אָזוי זיין;
און היינט שלאָפּ איך מיט דוחק,
כיים זוהן אין די קאָלטע קיך,
טשאדנע איז דאָרט און רויכיג,
אָז דער הוסט דערשטיקט שוין מיך,
אין זאָל וואו עס שטעהן די שטולען,
לאָזט די דיענסט מיך ניט אַריין,
— „ער וועט אייניכטען די דילען,
אָט דער אַלטער שווין!"
איך שטעה ביים קיך,
און וואָרעם מיך,
קומט אַריין די שנור און מאַכט מיר דול.
זי שרייט שוין באָלד,
מיט קולות — „גוואָלד,
אין אַלע טעפּ איז שוין דער אַלטער פול."

3

פאָר קינדער האָב איך מיין האָלז געשניטען,
געוואָרען גראָה און אויסגעדאָרט;
בריידער! גאָט זאָל אייך בעהיטען,
אָזוי אָן עלטער ווי איך האָב זיך דערוואָרט;
אייידער איך האָב ערצויגען,
מיין קינד מיין בכור אליין,
האָב איך צופוילט די אויגען,
פון טרעהרען, פון געווין.
רובעלם איז געשוואומען,
און קרעפּטען וועלט מען אָן,
אייידער זיי בעקומען,
אין מויל דעם ערשטען צאָהן;
די פאָקעלעך,
די מאָזעלעך,
דער טאָטע שטעלט זיין לעבען איין אין קאָן,
היינט טרייבט מען מיך
אַרויס פון קיך,
איך האָב זיך ניט וואו אהין צו טהאָן.

היינט ווי זאָל זי מיך ניט ציהען
מיט די נעגעל וואָס שטעכען ווי נאָדלען,
אז זי האָט דאָס געלט געליהען
ביי א מלוה אויף אויסצוצאָהלען.

11

באמת בעט איך אייך,
קוקט ניט אויף מיינע חסרונות;
קוקט בעסער אויף אייך,
אויף אייערע הערבונות.
איז דאָס ניט א שטראָף,
אז אזוי אן עדעל צייג
טאָפען זיי ווי אן עוף,
וואָס זיצט פערשפּארט אין שטייג.

12

העגגען ביי אייך אין חדר
איז געווים פאר מיר א שאנד,
איך פּאָס צו אייערע קליידער
ווי ארבעס צו דער וואָגט.
איך מעג אייך דעם סוד אויסזאָגען,
אז דאָס געלט וועט אייך צוקוועטשען,
וועט איהר מיר אין קורצען טראָגען
אין גוטען פּרזעצען.

13

אויף דעם טהייערען זייד
וואָס די ווערים שפּינען,
דאַרפט איהר האָבען מיטלייד,
וואו ער טהוט זיך היינט געפינען.
דאַרט וואו עס שמעקט דער דלות,
וואו מען וואוינט אין פּוסטינעס,
מאָכען זיך דאַרטען
זיידענע בודינעס.

14

אז א חכם פּאָלט אריין
צווישען נאַראָנים,
אז א קצין פּאָלט אריין
צווישען א חברה קבצנים,
אז ס׳פּאָלט אריין א בר מעלה
צווישען גראָבע יונגען,
מעגען זיי גלייך אלע —
דאָס ליעד פון אטלעס זינגען.

1860

די בלום

1

וואו אלע פאָהרען אין מיטען וועג,
ליגט דאַרט א טייערע בלום;
עס ליגט און פוילט אייניגע טעג,
דער ווינט האַרפט איהר ארום.
זי שרייט און ווינט מיט גרויס געבעט:
פאָמעלעך, זעהט ווי איהר געהט.
האָט רחמנות, זעהט איהר צוטרעט
א בלום מיט א פּרעכטיגען קווייט;
רחמנות האָט וועך,
קומט נאָר אהער
הויבט אויף א בלום וואָס זי גלאנצט,
טראָגט מיך אהין,
פון וואָנען איך בין, —
וואו מען האָט מיר צום ערשטען געפלאָנצט.

2

אז איך זעה איצט בלומען פון יעדער זייט
גיעסט פון מיר טרערען א טייך,
איך דערמאָן זיך מיין גליק פון די פאַריגע צייט,
:עווען מיט אלע בלומען צוגלייך.
אין קייזערליכען גאָרטען וועו איך האָב געבליהט
און די זון האָט מיר ליכטיג געשיינט,
צעהנדליגע דיענער האָבען מיר געהיט —
טו זעה נאָר דעם סוף פון מיר היינט:
דער טרעט און דער קוועטשט,
צוואוויקט און צונעצט,
די בלעטער פאַפּ פון קאָליר,
איך ליעג אויפ׳ן מיסט,
דער רעגען ער גיעסט,
עס איז נאָר קיין רחמנות אויף מיר.

3

וי די בלום ווינט דאָ און שרייט,
עס צונעהמט יעדען מענשען זיין האַרץ,
קומט אָן א „מלאך" נאָר פון דער זייט
און הערט דאָ איהר שרייען, איהר שמארץ.
זאָג מיר, ווּ בלום, זאָג מיר דעם וואָרט,
צונעהמסט מיר מיין הארץ אָהן א ברעג;
וואו ביזטו געוואקסען, ווי רופט מען דעם פּרט,
וי קומסטו אהער אויפ׳ן וועג?
טהוט זי א געשריי:
אוי, ווינד איז מיר, וועה!
צי דו דערקענסט מיר שוין נאָר ניט פון פריהער?
פון ירושלים בין איך,
א י ד רופט מען מיך,
האָב דו כאָטש רחמנות אויף מיר.

4

פאר צווי טויזענד יאָהר וועו דו וואָלסט מיר זעהן,
בשעת איך האָב מיין מלוכה געהאַט,
וואָלסט זיך אליין פערוואונדערט ווי איך בין געווען,
די שעהנהייט פון מיין יעדער בלאָט;
כהנים, לוים, געזנערעלער אָהן א שיעור,
איך האָב דאמאָלס שטאָלצירט אין פלאָר,
דאן האָט מען פלוצלונג אויסגעריסען מיר,
איך וואלגער זיך באלד צווי טויזענד יאָהר.
וואו איך בין געווען
האָב איך רציחות געזעהן,
געריסען מיר גליעד פאר גליעד;
געברענט און געשניטטען
און נאָך מעהר צרות געליטטען —
נאָר ווייל איך בין א איד!

5

אזוי האָט זיך אמאָל געוואלגערט דער איד,
ווי די בלום אויפ׳ן וועג מיט איהר צווועט;
דער נעהמט צו זיין כבוד, דער רופט איהם „זשיד",
דער מיט דן פים איהם צוטרעט,
און ער האָט שוין פערלאָרען זיין מוט און זיין טרייסט,
פערלאָרען זיין קראפט און זיין מאָכט,
מעהר ניט אמונה, דאָס איז נאָך זיין טרייסט
אין דער לאָנגער פינסטערער נאָכט.
אך, מיין האַרץ
פּלאצט מיר פון שמארץ,
דו האָסט דאָך אמאָל אויך געבליהט;
אוא שעהנער צוועט
יעדערער טרעט,
ווי האָט מען עס קיין רחמנות ניט.

רעפריין:

טאָ זאָג מיר, דו אויג, וואָס איז מיט דיר דער מעהר
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד, רינט פון דיר
א טרעהר.
טאָ זאָג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

אידישע שדוחים

אידישע שדוחים ווער עס וויים
ווי אזוי א איד א שידוך טהוט,
דאָס טרעפט זעלטען וועז
אז די שדוחים זאָלען זיך אויסלאָזען גוט.
עס קומען די שדכנים
מיט דעם פאלשען פנים
אוז שטעלען זיי פאָר א גרויסען גליק,
זיי טהוען זיך ניט באדינקען,
אז עס וועט זיי שפּעטער קריינקען,
אז זיי נעהמען זיך אויפ'ן האלז אוז שטריק.
קוקט נאָר מענשען ווי די עלטערען ביידע
פיהרען דאָרט א טאָכטער א כלה צו דער עקידה,
די אויגען איז פארבונדען,
די הארץ איז פול מיט וואונדען,
אוז דער טאָטע גיהט נאָך ביי דער זייט,
נאָך א פאָר מינוט
צי שלעכט אָדער גוט,
אוז די חרטה קומט שפּעט נאָך דער צייט.

אטלעס

1

איך אטלעס דאָרף דאָך קלאָגען
אויף היינטיגע יאָהרען;
א חרפה איז צו זאָגען,
וואָס פון מיר איז געוואָרען.
עס איז מיר נאָך עד הנה
אזוינס ניט געשעהען,
די צייטען די געמיינע
האָלטען מיר אין פּלאָן.

2

איך מעג זיך שוין שווערען,
אז מען וועט מיר פערהאָפּטען,
פון מיר וועט אזוי ווערען
ווי פון ראצע מארע אין פּאָפּטען;
גלייך ווי די מאָדע
איז אריין צו די אביונים,
זיינען זיי פון הכבדה
געבליבען אָהן תחתונים.

3

עס פלעגען געהן אין ראצע מארע
נאָר די רייכע פּאָן,
איז אריין דערינען אָן עין הרע,
דער פראָפּטער האָט זיך אָנגעטהאָן;
היינט ליעגט זי אין דער ערד
מיט איהרע פּאָפּטען די פיינע,
זי האָט שוין אזא וועראטה
ווי נאָך סוכות א הושענא.

4

אז איך דערמאָהן זיך די פּאָריגע צייט,
ציטער איך ווי א בלאָט;
מיך האָט געטראָגען דער גרויסער לייט,
פּאָר מיר האָט מען בושה געהאָט.
אז איך בין אין שוהל אַריין,
אלע, גרוים און קליין,
האָבען זיך פאר מיר געשטעלט,
איז געווען צו זעהן א וועלט.

5

פילצטוך, פראָם און וואָל געוואָנט
האָבען זיך אייביג געשעמט פאר מיר,
איך בין געשטאָנען אין מזרח־וואָנט
ביים רב אָדער ביים גביר;
היינט בין איך אין גלות
ביי דעם אַרימאן;
פרופּט זוכט מיר אין פּאָליש,
בין איך שוין אויך פּאָראָן.

6

פילצטוך, פראָם און טוך,
איך דאָרף זיך היינט שעמען,
נעהמט אייך א ראיה פון מיך,
וווי מען דאָרף זיך ניט איבערנעהמען.
איך האָב אויך אמאָל געשטיגען,
אטלעס איז געווען קיין שפּאָס;
אויב איהר ווילט היינט אטלעס קריגען,
טאָ זוכט אין שוסטער גאָס.

7

צו מיר האָט געהאָט גוסט
א מענש מיט א קאָפּיטאל,
האָט מען מיך ניט געמישט
מיט אן אָנדער מאָטעריאל;
און איצט איז אראָפּ די פּרייזען,
איז מען מיך מנבל;
אז מען דאָרף מיך וואָלוועל לייזען,
מישט מען מיך מיט באָווע.

8

אז דער פּראָסטער וויל מיך קויפען,
זוכט ער נאָר בחנם,
עס קומען אריין צו לויפען
אלער האָנט מבינים,
וועט עס געהט א קאצובייקע
קראָצט אויף מיר די פּאָה,
וועט עס געהט מיט א קרייקע
זאָגט אויף מיר א דעה.

9

די, וואָס פערקויפט באָב,
מאָכט פון מיר א מארק,
אויב איך בין אין גאטונג גראָב,
זאָגט זי, אז דאָס איז שטארק;
וואָס מען טהוט מיך מיט באָווע מישען,
דאָס קען זי ניט פערשטעהן,
היינט פון וואָנען זאָל זי וויסען,
אז זי האָט מיך קיינמאָל ניט געזעהן.

10

ווייל זי איז פערבלענדט,
גיט זי מיר צום נאָז א שמעק,
זי גראָבעלט מיר מיט די הענט,
ביז עס וועהט א פלעק;

9

אין א טהייערן עקיפאזש
וואלט איך געפאהרן אין טהעאטער
און זיצן אין בעל-עטאזש
לעבען גובערנאטאר ;
איך וואלט האלטען א לאַרנעט,
בעטראכטען שעהנע דאמען ;
דאס איז נאר דער חטא,
ווי קלייבט מען גלעט צוזאמען !

10

אין אקע וואלט איך גענשפיעלט,
אין קאן א רובעל געשטעלט,
און אז א קערטעל גילט
איז צוואנציג ניט קיין געלט ;
נאזוסען וואלט טרעפען פעק,
אמאל נאך אויך פאר קעניג ;
נאר וואס הרג'עט מיך עווען,
וואס איך האב נאך ניט א פעניג.

11

אויף מאסקאראדען וואלט איך גלאנצען,
מיט האנדשוה, מיט א פראק ;
מיט דאמען וואלט איך טאנצען
קאדריל און קראקאוויאק ;
איך וואלט לויפען גרינג און ראש,
איך וואלט ווייזען מיין השלמה ;
נאר עס איז ניטא אין טאש,
א גראשען ביי דער נשמה !

1852

דאס ליעד פון אויג

1

זאג מיר, דו אויג, איך פרעג נאר דיר,
דו ביסט דאך געשעצט אין דער וועלט.
ביסט טייער, ביסט איידעל, ביסט שהן אהן א שיעור,
ביסט גלייך ווי א פענסטער אין געצעלט.
דו שטעהסט איהם אין קאפ ווי א פיקעט אויפ'ן טורעם,
פון שטיינער, פון גריבער ביסטו איהם א שירעם.
ביסט קלאר ווי קריסטאל, ווי דימענטען פיין,
איידעלער פון די אויג קען שוין ניט זיין.

רעפריין :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

2

ווי שעהן, ווי רייך דו זעהסט אוים אין גאנצען,
ווי א דימענט אין א גאלדענעם רינג.
דער שווארצאפעל אין מיטען טהוט אין דיר טאנצען,
עם לויפט און בעטראכט אלצדינג.
קיין פויגעל, קיין קויל לויפט ניט ווי דו,
געשווינדער פון אלע, דו אויג, ביסטו.
אומעטום א בליק און גלייך בעטראכט,
ווער פערמאגט עס, ווער קען עס, ווער האט עס
די מאכט.

רעפריין :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

3

פאר וועמען איז טהעאטער מיט אלע אקטיארען,
שפיעלען ראלעס א פראכט.
פאר וועמען איז זיידענס אין אלערליי קאליר,
אין דעשענעס אין צווייגען געמאכט.
פאר וועמען איז בלומען וואס וואקסען אין גארטען,
אנגענעהמע רויזען, וואס געפינען זיך דארטען.
דעם בלינדען מענשען נוצט דאך עס ניט,
נאר פאר דיר, דו אויג, פאר דיר איז דאס גוט.

רעפריין :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

4

די געמאהלטע פאקאיקעס אין אלערליי קווייטען,
פאר וועמען איז מעהר ווי פאר דיר.
די טייערע בילדער וואס קאסטען דוקאטען,
געזיכטער אויף געגילטען פאפיר.
פייער צום לייכטען, גאז צום ברענען, —
אלע זעהען דיר און דו זעהסט יענעם,
אהן דיר איז דער מענש געצוואונגען אין פרעם,
וועז די אויג פעהלט, חלילה, איז ער גלייך צו א מת.

רעפריין :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג, א. ז. וו.

5

זילבער פערעל, טייערע בריליאנטען,
פאר וועמען איז מעהר ווי פאר דיר.
נייע מאדישע קליידער וואס טראגען נאר פראנטען
אין פערגעניגען פון געמיינעם ביז דעם גביר.
פון א שעהן ליעב קינד, וועד האט הנאה,
דעם שמייכעל, די מינע, די איידעלע המצאה, — —
אין אלע תענוגים וואס קומט נחת צו
וועד קוקט עם, וועד זעהט עם מעהר ווי דו, —

רעפריין :

טא זאג מיר, דו אויג, וואס איז מיט דיר דער מעהר,
אז וועז דו לאכסט מיט גרוים פרייד רינט פון דיר
א טרעהר.
טא זאג מיר, דו אויג,

6

ווי וואלט דער מענש וויסען וועז טאג און וועז נאכט,
וועז דו וואלסט איהם ניט אנגעזאגט
וועז די זון, די לבנה לייכט לויטער א פראכט,
וועז וועז זיי א וואלקען פערשלאגט.
דער קאליירטער רעגען-בויגען וואס וואנדער צו זעהן,
דער פייערדיגער בליץ וואס גיט פלוצלונג א ברען,
די זון, די לבנה מיט די פרעהליכע שטערען,
פון וואנען וואלט ער וויסען וועז ניט דעם אויג'ס
ערקלעהרען.

10

בעלי מלאכות — אַרעַנטליכע לייט —
פֿאַלגען דיר דיינע פערזאָגען,
דו ווייזט זיי, דו זאָגסט זיי די צייט,
צום שעה די ארבייט אָפּצוטראָגען.
ביינאכט, ווידער זאָגסטו זיי די צייט, וועז זיי טהוען,
ווי שפעט צו טהאָן און וויפיעל צו רוהען:

ר ע פ ר י י ן:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. ו.

11

ביי בעלער האָסטו צו שאפען,
אַלע טראָגען זיך מיט דיך.
די גרעסטע קניאַזען און גראָפען, — —
האַלטען דיר אין בוזעם ביי זיך.
מיט גאָלדענע קייטען וועלסטו פערשפילעט,
דער שנור אויפ'ן האלז דער קרוטשיק צום זשילעט.

ר ע פ ר י י ן:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. ו.
שוין צייט, שוין צייט זאָלסטו מיר זאָגען
אויף אלע פראגען, וואָס איך פרעג,
וואָס דו ביזט צוטומעלט, צוטראָגען
און געהסט זיך דיר פאר זיך דיין וועג.
ביזט טייער, ביזט איידעל, א קוראַנטע סחורה,
וואָס זשע האָסטו אין זיך אָזאָ מרה שחורה.

ר ע פ ר י י ן:

נו, זאָג זשע מיר שוין, ענטפער שוין דיין זאַרג, דיין
שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
נו, זאָג זשע מיר, א. ז. ו.

דער פּוסטער פראַנט

1

איך בין זיך מיר א פראַנט
פון דער נייער וועלט;
מיט האַנדשוה אויפ'ן האַנט,
דאָס הערצעלע אויסגעשטעלט;
א רעקעלע, ווי א שרה,
מיט גומענע קאלאָשען,
דאָס איז נאָר די צרה:
וואו נעהמט מען דאָך דעם גראָשען?

2

די הערעלעך צו פערקאמען,
עם בלישטשעט, עם פערבלענדט;
איך געפעל מיר אלע דאָמען
מיט מיין קאָמפלימענט;
א מנישקעלע א קלאַרע,
א קעלנערל ווי א חתן,
דאָס איז נאָר די צרה:
וואו נעהמט מען פאַרט דעם גראָשען?

3

איך מאַך דאָמען א וויזיט,
וועלכע האָבען ניט קיין מאָנען;
איך רעד מיר אין דער מיט
פון ליעבעם, פון ראָמאָנען;
איך דערמאָהן זיי געטהע, שיללער,
כאָטש איך האָב אין דעם קיין ידיעה,
דאָס איז נאָר דער פעהלער:
וואו נעהמט מען די מטבע?

4

מיין פאָפּיראָס איז אויך א שפיצעל,
דאָס נאָר איך אָפּ די קישקע;
אז פון העמד איז ניטאָ א פיצעל,
פערשטעלט דאָס די מנישקע;
אז די שטיוועל איז צופליקט,
פערשטעלט עס די קאלאָשען;
עס וואָלט מיר נאָנץ גוט געגליקט,
די צרה איז פאַרט דער גראָשען!

5

וויעגען זיך האָט א מעלה,
אָבער א חסרון אין דער מיט:
אז מען וויעגט זיך דורך א ווייל
בעקומט מען אָפעטיט.
איך וואָלט א מיטעל קריגען
דעם הונגער צו פערשלאָגען,
וועז ניט וואָס טויג דער וויעגען.
אז מען קען ניט דעם הונגער פאריאגען.

6

וואָלט איך נאָר האָבען גאלט,
וואָלט איך מיר לעבען א פראָכט;
איך וואָלט ניט דארפען ליידען קאלט
און הונגערען טאָג און נאָכט;
איך וואָלט לעבען ווי א שרה
און אַלדאָס גוטס גענאָסען;
דאָס איז נאָר די צרה,
וואָס ס'איז ניטאָ קיין גראָשען.

7

איך וואָלט געוואָרען א מאן
פון א שהנער פרוי,
זי זאָל שפיעלען פאַרטעפיאן
און זאָגען „באן זשור מאסיו";
איך וואָלט איהר רופען פלאָרע,
דעם וואהרען נאָמען פערשטעלט;
דאָס איז נאָר די צרה:
גוואָלד! וואו נעהמט מען גאלט!

8

א דירה האָב איך געוואָלט
צו וואוינען אין געפוצטע זאָלען;
אויף פעטערבורג געמאָלט,
אוי, בין איך א בעלן!
אויפ'ן פענסטער א גארדין,
בראָנזעטקעס אויך געגאָסען;
אָט דאָס איז דער גזר דין,
וואָס ס'איז ניטאָ א גראָשען!

דאָס ליעד פון זייגער

זאָג מיר דו גאָלדענע אוהר,
מיין פראָגע הער נאָר צו.
וואָס איז ביי דיר פאר א נאַטור,
וואָס דו האָסט קיינמאָל קיין רוה?
ביזט געזעצט מיט בריליאַנטען,
דיר טראָגען נאָר פראָנטען;
דיינע איידעלע געווערען
טראָגען מיליאָנערען.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין טמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

2

ווי איידעל זיינען דיינע גליעדער,
ווי דין יעדער צייהנדעלע איז.
די רעדעלעך, די שפראָנזשינקעס, די פעדער,
געמאכט, געבראכט אוים פאריז.
מיט גאָלד צוגלייך,
ביזטו טייער אין רייך,
אז מען עפענט דיר אויף
פינקעלט דיין גוף.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ,—
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

3

מען שעצט נאָר דיר פאר א גליק,
ווער עס טהוט דיר נאָר קריגען;
אז ער גיט נאָר אויף דיר א בליק
איז דאָס זיין גאנצער פערגעניגען.
ער געהט ניט א טריט,
ואו ער האָט דיר ניט מיט,
ער היט זעהר דיך;
ער האלט דיך ביי זיך.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

4

שטאָלצירסט אויף דער גאנצער וועלט
ביי אלע גרעסטע מאגנאָטען,
מען בעצאָהלט פאר דיר גאָר דאָס געלט,
מען שמועסט פון דיר מיט דוקאָטען;
מיט מלכים, מיט דאמען, —
ביזטו צוזאמען;
אויף בעלער, אויף קאָנגרעסען, —
ביים טאָנצען, ביים עסען. —

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

5

טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.
אז מען פאָהרט אָפ אויף אייניגע טעג,
מען לאָזט אין דער היים הויזגעזינד,
דיך אָבער נעהמט מען מיט אין וועג.
בעסער ווי פרוי און קינד.
דו ביזט דער פראוואדיר,
מען פאָלגט נאָר רק דיר.
וואָן רוהען, וואָן גאָהן,
וואָן פאָהרען, וואָן שטאָהן.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

6

מיט'ן דאָקטאָר באָאָנד,
בשעת ער גיט די מעדיצין,
ער האָלט דעם דופק אין האָנט,
און האָט דיר דערביי אויך אין זין.
געשריבען אויפ'ן רעצעפט,
וואָס אָן פלעשעל געקלעפט:
צו נעמען מיט א שטייגער,
צו קוקען אויפ'ן זייגער.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

7

א שידוך איז אויך אָן דיר בעלאָנגען,
אָן דיר א פולע געוועגדט.
מען טהוט דיר צום ערשטען פערלאָנגען,
מען שיקט דיר צום ערשטען פרעזענט.
דו ביזט דער שליח ביי כלה וחתן,
מען שיקט שוין נאָך דיר — וועדט דער שידוך געשלאָסען.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

8

סוחרים וואָס האנדלען אויף קרעדיט, —
געשעפטען וואָס בעטרעפען מיליאָנען;
היטען דיין שעה, דיין מינוט
טערמין, — מען זאָל ניט דאָרפען מאָנען.
צו אלע טערמינען
האָלט מען דיך אין זינען.
ווער עס באָרגט, ווער עס לייהט —
צו בעצאָהלען צו דער צייט.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

9

אויפ'ן מאשין מיט די אייזערנע קאָלעסען,
לעבסטו גוט מיט די קאָנדוקטאָרען;
דו זאָגסט וויפיעל מינוט ער זאָל שטאָהן,
און ווער ער זאָל ווייטער פאָהרען.
ואו מען פערקויפט בילעטען,
שטעהסטו אויף פיקעטען.
אז דו ווייזט, אז עס איז שפעט,
איז שוין ניטאָ קיין בילעט.

רעפריין:

טאָ זאָג זשע מיר, ענטפער מיר דיין זאַרג, דיין שמערץ, —
וואָס איז דיר, וואָס פעהלט דיר, וואָס קלאָפט דיר דיין הערץ.
טאָ זאָג זשע מיר, א. ז. וו.

3

פֿאַדראטשיקעס געהען היינט ארום מיט הוילע העגט :
עס קומען גאָר צום טאָרג מענשען אומבעקענט,
און לייגט דעם טאָרג אין דער ערד,
מיט זיינעם א קאַנווערט,
וואַרפט פון סמעטע אַראָפּ פופציג פּראָצענט,
אָבער עס געהט אָפּ עטליכע טעג,
ער רעכענט זיך איבער דעם פלאָן,
ער פערשטעהט ער האָט געלייגט זאַלאָג,
אויף צו זיין אַן אָרימאן.
ער לויפט צום אינזשינער,
דעם קאָפּ איהם צו פערשווינדלען
מיט אלערליי מיטעל צי הין צי הער,
טאָמער וועט ער זיך לאָזען קינדלען.
די גאנצע צייט דער קאָפּ איהם דרעהט :
ער לויפט, ער שוויצט, ער פאלט, ער געהט ;
דאָ ווערט די פאבריק גערעוועדירט,
ווערט אין גאנצען געבראָקירט, —
און דאָ שמעקט מען מיט פרעמדע געלט.
פון אלע קאנטען דריקט דער נויט,
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט,
די גאנצע וועלט איז טויט.

4

אַבוואוּאָטעלעס שרייען היינט : וואָס איז איצט פאר
א וועלט ! —
פון יעדען שכן קומט שוין פאר צווי יאָהר דירה געלט,
אז עס טראָגט איין די וועגט,
קיין הוילע פינף פּראָצענט,
טא וואָס לוינט אונז וואָס מען מידעט זיך, מען קוועלט ?"
פאר מלוה'ס איז די צייט צוקראָכען,
א לוה מוז מען גאנץ גוט קלערען,
מען צאָהלט איין צווי דריי וואָכען,
און דער פּראָצענט עסט אויף דעם קערן.
פאר דעפּוטאַטען איז דאָס אויך קיין יאָהר,
זיי מוזען מיט אלעמען שרייען
אטשערענדע צו לויפען פון נאָבאָר,
און זיי מוזען אטוועטשייען
דער פּראָסטער עולם זידלט,
מען ווייגט, מען קלאָגט, מען שרייט, מען שילט,
דאָ ווערט דער פּאָליש שבת פול,
מען ארעסטירט די קריאה אין שול.
מען וואָלט ראָטירען די שטאָדט מיט געלט,
נאָר נישטאָ פון וואנען, מען לעבט אין נויט ;
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט,
די גאנצע וועלט איז טויט !

5

דער געשעפט פון שפּייז-קרעמלעך זינקט שוין אויך
אין תהום,
זואו מען וואַרפט א שטיין געפינט מען דאָרט א קראָם,
לייזונג פליהט ווי פוך,
נאָר געלט נאָך ניט אָדוך, —
דער סוף איז, אז מען בלייבט ביים הוילען בוך.
א שיינקער ביי היינטיגער צייט,
זיין געלט, כ'לעבען, איך זשאָלעווע,
די וואנט ווערט פול מיט קרייט,
די קאיפעלע ווערט רק יאלעווע.
בעטראכט די רעסטראַציאָנען,
וואו עס שטעהען טישען בריייטע.
מען עסט אַן צעהן פּאַרציאַנען
און מאכען נעבעך פליטה.
אין טראָקטירען איז אויך ניט בעסער :
קומען חברה זויפער, פרעסער, — —
מען נעהמט קאָטלעטען, בראָנפען, ביער, — —
מען געהט אַרויס דורך א הינטער טהיר,
ווערט א דראָקע קאָסט שוין געלט,
פאר יעדער טרעוואָגע שרעקט די הויט.
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט, —
די גאנצע וועלט איז טויט.

6

דער בעל מלאכה ווען ער בעקומט ארבייט ווערט ער
אויסען זין —
ער האלט זיך מיט דער ווייב אן עצה, וואו טהוט מען
דאָס אַהין ? —
צי אין קרעמעל עטוואָס געבעגן,
צי שכר לימוד פאר דעם רבי'ן ?
דער קאָפּ דרעהט ווי א ראָד פון א מאשין,
עס איז נאָר ניטאָ איז שוין גלייכער :
פערשפּאָרט מען זיך צו מאטערען ;
פּאַראָנען פופציג לעכער,
וועמען זאָל מען דאָ פריהער פטר'ען.
דער בעל הבית פון דער דירה שרייט,
ער נעהמט די פערינקע זאַלאָג,
און דאָ איז דאָס ווייב אויף דער צייט,
מען ריכט זיך שוין אלע טאָג,
און די קאָפּאָטקע איז צוקראָכען,
מען טראָגט דעם שבת אום דער וואָכען,
און די קינדער, די קליינע ערבות,
געהעגן נעבעך נאָקעט, באָרוועס ;
קיין האָלץ ניטאָ, מען פריהרט אין קעלט,
ווי בוריקעס די פיסלעך רויט.
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט, —
די גאנצע וועלט איז טויט !

7

אמאָל פלעגט א לאנד-שדכן פאָהרען אויף דער וועלט,
און פלעגט פערדיענען פון ליגענס, וואָס ער האָט
פאָרגעשטעלט ;
היינט די ליגענס, די ענינים, — —
זאָגען נאָר מחותנים, —
פאר וואָס זשע קומט נאָך איהם שדכנות-געלט.
א סאָרווער ביי היינטיגע יאָהרען,
איז אויך ניט קיין וויגאָדע,
א בעל שמחה אז ער וויל פערשפּאָרען,
זאָגט ער „א וועטשערע איז היינט אוים מאָדע".
וואָס קען זיך שוין מיין וויב פרעהען,
אז איך קום פון אזא חתונה ?
אז אויף א טאָנץ זעה איך נאָר צווייען, —
נאָר א מיידעל מיט א קרינעלינע,
דערצו געהעגן נאָך צוואנציג נדבות בעטען,
דאָ בעט דער פאר די בילעטען,
דאָס א קעכין שווארץ ווי די יושקעס ;
און דאָ א איד מיט צוואנציג פושקעס,
ניט מוזיק פערדיענען געלט,
ניט דער בדחן האָט קיין ברויט.
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט,
די גאנצע וועלט איז טויט !...

און אַז מען האָט איהר צוהאַקט גליעד פאר גליעד, —
האָט מען איהר דערנאָך געדרופען „זשיד".
מיט טרערען דערמאָנט זי איצט,
ווי זיי האָבען איהר פערשמיצט.
געטריבען פון צווייגעל צו צווייגעל,
און היינט איז זי בעגליקט,
אַז גאָט האָט איהר געשיקט
דעם ווירט וואָס האלט איהר ריין אין שטייגעל.

5

גלייך ווי איך בין אַהן פליגעל געבליבען,
פון מיין נעסט געוואָרען פערטריבען,
האָב איך מיך נעבעטען אין אכסניא
צו זיין אין איטאַליע, אין שפאַניע.
איך האָב ערשט דערשפירט מיין פיין,
ווי שלעכט עס איז אַהן פליגעל צו זיין;
געריסען מיר פעדער פאר פעדער,
אז איך דאַרף גאָר בלוט צום סדר —
אַן אינקווויזיציע האָבען זיי אויסגעקלערט,
און האָבען מיט דעם מיין אמונה געשטערט;
מיט רציחה און מיט רשעות
גע'משפט מיט ארבעה מיתות —
מיט'ן נפש און מיט ממון
ווי אין גלות בבל—המן, — — —
ביז זיי האָבען מיין קאַמפאַניע
פערטריבען פון אכסניא.
איך האָב דאמאָלס אלע שלעכטעס אָנגעזעהן;
איך געדענק נאָך אלע טעג —
יענע וועג —
דאָס איז ביי מיר א צווייטער חורבן געווען.

6

— די פויגעלעך, וואָס זיינען מיט מיר אין לאנד,
האָבען געוואָשען איהר פנים מיט שאָנד.
זיי דענקען, אז דעם חסרון,
האָט זי צייט איהר געבאָרען.
האָבען פערגעסען איהר מלוכה, איהר כבוד;
האָבען פערגעסען איהר מלכות בית דוד.
זיי מיינען אז צייט איהר גלויבען
האָט זי קיין מאָל קיין קאַף אויפגעהויבען,
און זי האָט געשריען פון צער, פון נויט, — —
— איך געדענק מיינע פליגעל יונגערהייט:
די נבואה מיט די כהונה;
דער משכן פאר די שכינה;
די מלכים מיט די קרוינען;
ציון מיט לבנון;
מיניסטאָרען און געניראלען,
אין שארפען שוועבד געפאלען.
מיינע חכמים מיט מיין גאנץ גרויסען פלאַהר, —
היינט איז מיר געוואָרען
מיינע פליגעל אָפגעשאָרען —
שוין העכער אז אכצעהן הונדערט יאָהר.

7

אַז איך בין שוין אין פוילען געקומען —
האָט זי מיר אין אָנפאנג שעהן צוגענומען.
איך האָב מיר געטרייסט אויף פריהעריגע צייטען,
געהאָפט שוין צו לעבען ווי לייטען.
אָבער דאָס איז אויך געווען צופלייסען, —
זי פלענט מיר נאָר מיינע פעדערען רייסען.
דעם קערענדעל וואָס זי האָט מיר געגעבען,
האָט מיר געקאָסט מיין גאנצעם לעבען.
ווי עס האָט איהר דערזעהן דער ווירט פון לאנד
איהר צער בעמערקט, געזעהן איהר שאנד, —
האָט ער איהר געשטעלט צווישען בלומען,
געלאָזען די זון צוקומען,
און זיי האָט ער בעצאָהלט געשווינד,
ווי זיי האָבען קענען איהר פערדינען.
איך האָף שוין ווידער אויך צו פליהען אין דער הויך,
עם שפראָצט מיר שוין פליגלען אויס,
איך וועל שוין זיין ביי אייך
מיט אלע פויגעלאך גלייך,
א שפיעל-פויגעלע ביי דעם ווירט אין שוים.

זאָגט קדיש נאָך דער וועלט

1

מלאכים פון הימעל און מענשען אויף דער ערד,
וועט האָט איהר עם געזעהן, וועט האָט איהר עם געהערט
אַזאַ שלעכטע צייט,
אַז יעדער רק שרייט,
— געוואלד ברידער! די וועלט איז אומגעקערט!
האנדעל און געשעפטען,
ציהען שוין קיין פראַפיט,
מען האָרעווט מיט אלע קרעפטען,
און קיין חיונה ציהט דאָס ניט.
פאר א שארף פון א מעסער
כאפען זיך אָרעם און רייך, —
דער שניט אין האנד ווערט גרעסער,
און מען טרינקט זיך פאָרט אין טייך.
מען הערט נאָר „אוי" פון יעדען מויל,
מען זעהט נאָר צורות שוואַרץ ווי קויל,
דאָ איז צרות, דאָ איז שלעכט,
דאָ א זיפץ און דאָ א קרעכץ — אי! אי!
יעדען מענשען רק עס פעהלט, —
דעם — קרעדיט און דעם פעהלט ברויט.
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט,
די גאנצע וועלט איז טויט.

2

דער סוחר, וועלכער האנדעלט קיין קעניגסבערג,
קיין בערלין,
בעקלאָגט זיך אויף דעם טעלעגראַף — אויף דעם
באהן-מאשין.

דען דאָ ווייס מען באלד,
דעם פריוז ווי דאָרטען האָלט;
היינט וואָס קען מען פראָפעטירען שוין דערפון?
א קרעמער קען זיך היינט ניט קליגען
זיין סחורה זאָל עטוואָס בליהען,
אז א סחורה ווערט געשטיגען,
מען זאָל קענען אויפ'ן מקח ציהען.
דען דער צווייטער לייענט א דעפעש,
קומט שוין מיט דעם באָהן.
עס דויערט נאָר איין מעת לעת —
זיין סחורה איז שוין דאָ פאַראַן,
דער קרעמער געהט דעם נאָז אַראָפּ,
און דער סוחר אָהן א קאָפּ.
דער האנדעל שרייט „לאָז מיך געמאַך",
אין קרעדיטען ווערען שוואַך,
יעדען סוחר מאנגעלט געלט;
אין פריוען ווערט שוין ניט געטרויט,
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט,
די גאנצע וועלט איז טויט!

ווי טהייער, ווי וויכטיג, דארף אונז זיין די ליניע,
זי פיהרט אונז זיכער צום ברעג ;
ווי וויכטיג איז אונז די אמונה,
מען געהט זיך מיט א גאנץ גלייכען וועג.
וועך עם וויל זיך בעריהמען,
אז ער קען גוט שווימען,
די ליניע איז איהם צו גראַב, צו גרוים —
קען מען זעהן פון דער ווייט
דעם סוף פון די לייט,
א טויזענדער קומט קוים ארויס.

6

דער פראַם וואַלט געגאַנגען וואו די וועלען איהם שלעפען,
וועך ווייס וואוהין זיי וואַלטען איהם פערשמיסען ;
אז דער מענש וואַלט וועלען זיינע תאוות נאַכגעבען,
וואַלט דער מענשליכער בונד ווערען צוריסען.
ווי וואַלט געהאלטען א בונד פון א מדינה,
וועך ניט פון רעליגיע דער צייכען ?
וועך צאמט א פאַלק, וועך ניט די אמונה,
וואַם די אויג פון רעגירונג קען ניט גרייכען ;
היט דיין אמונה,
געה מיט דער ליניע,
ביזט דו א מענש מיט אלעמען גלייך ;
זיי א איד צו גאַט
און א מענש אין שטאַדט,
וועסטו בשלום אריבער דעם ים טייך.

7

די מאטראַזען שטעהען דאַרט ביי א קאנט
זיי האלטען א רודער, זיי האַבען צו טהאַן.
די צייט האלט אונז אויך די האַפענונג אין האנט,
בעשערט איהם, בעשיצט איהם ווי א ווינט קומט נאַר אַן.
ווי דער רודער איז געגעבען אונז צו ראטירען,
אין שרעק גיט ער אונז מוטה,
אזוי די האַפענונג טהוט אונז פיהרען,
ביז אונזער לעצטער מינוט.
זי ווייזט פון דער ווייט,
די קינפטיגע צייט
לעבען מיר אַפ אויף דאַם נייע ;
עם ווערט פאַרגעשטעלט
א קינפטיגע וועלט —
אַט איז זי אונז ממש מחיה.

דאַם ליעד פון פויגעל

1

וואַם קוקט איהר מיר פויגעלעך אַן,
וואַם איך קען מיך קיין ריהר ניט טהאַן.
פון שטיפען איז מיר געווארען
מיינע פליגלען אַפגעשאַרען.
איך זעה דאַרטען א פויגעל פליהט,
איך זעה דער בוים ער בליהט ;
איך זעה דאַם מיט די אויגען,
און וואַלט אויך גערען געפלויגען.
איך בין אויך אמאל געווען פריי,
געפלויגען, געכאפט א גראַז, א מאי,
א גרעזעלע געשמעקט, —
דעם טוי אַפגעלעקט,
און האַב דעם נחת געהאַט,
צו טראַגען אין מויל א בלאַט ;
און היינט האַב איך דערלעבט
צו זעהען ווי יענע שוועבט ;
אַליין בין איך ווי צוגעשמידט,
איך זעה אלע צייט
דעם נחת פון דער ווייט
און גרייכען קען איך ניט.

2

ווי שעהן דער זומער איז היינט,
ווי פרעהליך די זון שיינט.
ווי פריי עם איז איצט צו שוועבען,
וועמען גאַט האַט נאַר פליגעל געגעבען.
זיי פליהען אויפ'ן פעלד ארום,
זיי זינגען מיט'ן זיסען שטים ;
זיי טהוען דאַם גאַט דאַנקען,
וואַם ער האַט זיי פליגעל געשאַנקען.
ערשט צוריק מיט א קורצע צייט
בין איך אויך ביים גליק געווען לייט,
געפלויגען אין דער הויך,
און געזונגען אויך
אין דער פריה מיט א געזאַנג,
געגעבען צו גאַט א דאנק.
היינט איז מיט אמאל
אַראַפ מיין זיסער קול.
איך בין שוין געוואַרען שטום,
און אלע קלייגע קינדער —
יעדערער בעזונדער
טרייבען מיך הין און הער ארום.

3

איהר פויגעלעך, וואם איהר האַט פליגעל, —
קוקט אין מיר ווי אין א שפיגעל.
ווי קיינער איז אויף דער וועלט ניט בעגליקט,
ווי דער גליקליכסטער ווערט אונטערדריקט. —
אויף די פליגעל נעמט מיר, פריינד,
טראַגט מיך, וואו די זון שיינט.
שטעלט מיר, וואו די היץ איז גרוים, —
דאַרטען וואקסען מיר פליגלען אוים.
איך וועל אַנהויבען ווידער אויפ'ן פעלד צו פליהען,
וואו פייגעלעך שוועבען, וואו בויטער בליהען.
איך וועל אַנהויבען צו גענישען
פון דעם טוי דעם זיסען,
און וועל זינגען אויך
מיט מיין שטים אין דער הויך.
אַך, ווי דערלעב איך שוין,
צו שטעהן אויפ'ן בוים,
און פערגעסען אַן אלע מיינע לייד.
צו זינגען נאַך אמאל
מיט מיין זיסען קול
פאר מיין צער צו גענישען עטוואַם פרייד.

4

אזוי האַט א פויגעל געקלאַגט,
וועך זי איז געווען פערצאַגט.
פון פויגעלעך אונטער דריק
מיט הונדערט יאַהר צוריק.
איידער איהר דערלעזער איז געקומען,
איי ער שטעלט איהר צווישען די בלומען.
געטהאַן די קינדער פעריאַגען,
ביז זי האַט צוריק איהרע פליגעל געקראַגען.
וועך קען די פויגעל אין געזיכט אקוראַט,
וואַם דעם נאַמען קייליקע האַט זי געהאַט ? —
מען פלעגט איהר רופען אמאל
דאַם שעהנע פאַלק ישראל,

דער פּאָטער בעט אַן שדכנים,
ער וויים דאָך זי איז שוין ניט יונג,
אָז עס קומען אין שטוב מחותנים,
גיט זי אין לופטען א שפרונג,
בכן פרעגט דער פּאָטער מיט תקיפות,
„אז ניט דעם, טאָ וועמען וויללסטו?"
וויזט זי ארוים איהרע חציפות:
„טאָקיך סאוזיעם ניע האָטשו!"

12

מען מוז שוין די טהירען אויפמאכען,
פּאַר שארלאָטאַנעס און שפּור אַלערליי,
מען פלעגט פריהער אליין פון זיי לאָכען,
איצט מוז מען נאָך חנפ'ענען זיי.
עס וווייזען זיך פּאָפּיערענע קעלנער,
רעקלעך פון אלטען טאלקוטש,
רינגלעך געקויפט פון די זעלנער,
קאמאשלעך מיט לאָטעס א טוץ,
און איז א בריה אויף אכילה ושתיה,
אַלע טעלער אין קיך לעקט ער אוים;
אָבער דער פּאָטער כאָפט קוים די מציאה,
אבי די משוגעת זאָל פון זינען ארוים.

13

זי ווערט שוין מיט מזל א פערדרעהטע,
מען שטעלט חופּה מיט דעם טאַראָקאַן,
צי זי וויל, צי זי איז א געוויטע,
אבי נאָר זי האָט שוין א מאַן.
אָבער קען זי דען זיין א בעל-תבית'טע,
אז זי פלעגט גאָר שפּאציערען אין גאַס,
פארפעל אז זי קאָכט אוים גאָר פּראָסטע,
איז אויך פול מיט רויך און מיט אש;
איהרע קינדער ערציהט זי ניט בעסער,
ווי מען האָט איהר זעלבסט ערצויגען אין שטוב,
צום מאן ווערט די שנאה רק גרעסער,
ווארום פוסטע פאנטאזיעס בעגלייט איהר צום גרוב.

14

די בילדונג ווינשט פון די פרויען,
צו זיין א ווירטהין פאר זיך,
האפטען אוז שטריקען אוז נייען,
דערצו די הגהה אין קיך.
געפינט זיך היינט גאָר א פריילין,
וואָס לערנט דעם פּשט גאָר פערקעהרט,
אז א קלייד פון 28 איילען,
הייסט עס ביי איהר אויפגעקלעהרט.
אוז לעזען א צוויי-דריי ראָמאַנען
אוז בעזוכען דעם טהעאטער פארנאכט,
אוז מיט וואונקען — ליעבע פערשטאַנען,
אָט בין איך א פריילין — א פּראָכט.

1855

דער פּראָם

1

דאָרט ביים ווילע געה איך שפּאציערן,
זעה איך דעם פּראָם אויפ'ן טייך,
הין אוז צוריק טהוט ער איבערפיהרען,
זאָג איך: בריידער, דאָס מיינט מען אייך.
די וועלט איז דער טייך, טיף אוז שטרענג,
דער פּראָם דאָס איז די צייט;
אינזייענ מענשען אַנגעשפּארט ענג,
אוז ער שיפט עס צו יענעם זייט.

די שטראָמען מיט די גאוות
אוז די וועלטליכע תאוות,
וואָס זיי טרייבען דעם פּראָם;
מעהר ניט די ליניע,
דאָס איז די אמונה,
לאָזט אונז ניט פערטרינקען אין תהום.

2

די מענשען, וואָס זיינען אָפּאַרטט פון ברעג,
האָבען ניט קיין מורא פאר'ן שטראָם;
אוז די, וואָס זיינען שוין באלד אריבער די וועג,
לאָכען אויך אוים דעם וואָסער, דעם תהום.
אז ער איז נאָך א קינד
שרעקט איהם ניט קיין ווינט,
ביי איהם איז אלעס גלייך;
ווערט ער וויעדער אלט
איז ער ביי זיך קאַלט,
ער איז שוין באלד אריבער דעם טייך.
נאָר וואו דען שרעקט דאָס האָרץ
אוז איז פול מיט שמארץ,
אז דער פּראָם איז אין מיטען געשטעלט
אין די מיטעלע יאָהרען
מוז ער לאנגזאמער פאָהרען,
ניט צו בלייבען אין מיטען דער וועלט.

3

די געניטע מאטראָזען טהוט נאָר ניט ארעו,
וואָס אלע שרייען: ציהט גיכער די שטריק,
וואָס דארפען מיר דעם פּראָם מיט גוואלד איהם שפּאָרען,
אז מיר מוזען באלד פאָהרען צוריק.
אונזערע מאטראָזען איז דער ווינטער, דער זומער,
זיי ארט ניט דעם מענשען'ס פערלאנג;
וואָס דער מענש טרייבט די צייט האָבען זיי נאָר
קיין קימער,
אוז זיי געהען זיך דעם רעגולארנעם גאַנג.
בערעכענט אויף מזומן,
אז איהר וועט שוין דאָרט קומען,
צי וועט מען אייך דאָרט לאָזען ליעגען;
עס קען נאָר אונז טרעפען
צוריק זיך צו שיפען,
איבער-נייס אין א וויעגעלע זיך וויעגען.

4

לעבען יעטווידער ברעג שטעהט דאָרט א בריקעל,
וואָס דער פּראָם שטעלט זיך דאָרט אָפּ,
עס קומט נעט ניט צו, עס בלייבען אָפּען א שטיקעל,
אוז יעטווידער איינער שפּרינגט אַראָפּ;
דאָרט אויף צו שפּרינגען דארף מען זיין א גבור,
א שפרונג אוז וויטער א לויף;
מיר דארפען אויך די צוויי בריקלאך אריבער
פון אָנהויב אוז וויעדער צום סוף.
בשעת געבאָרען שרייט ער
אוז צום סוף איז איהם שווער,
ער וואָלט אווקגעגעבען דעם גאנצען פערמעג;
וואָס העלפט דיר דיין דינגען,
דו מוזט דאָך שוין שפּרינגען,
דו זעהסט דאָך דער פּראָם שטעהט דאָך ביים ברעג.

5

ווי גרויס איז דער פּחד פון פאָרענט און פון הינטען.
אין מיטען טייך דער פּראָם טהוט טראָגען,
די וועלען, די שטראמען, די שטורמס, די ווינטען —
איטליכער וויל נאָר די שיף צושלאָגען.

ער איז שוין אליין בעל הבית.
דעם פֿאטער הערט מען ניט זעהר,
די מאמען לאכט מען גאר אויס,
ווי א הון אויף קאטשקענע אייער,
אזוי נעבעך זעהען זיי אוים.
אויף „כבד" דארף מען ניט קוקען,
דען אמונה איז שוין לאנג פערביי;
אויף „כבד" זאגט ער נוטריקון
כ'יאם ב'אצקע דאוואי.

3

וואו א קינד ווערט מיט אדעל ערצויגען,
מען פֿלאנצט איהם אין זיטען אין זיך,
זיין טריט און זיין וואַרט ווערט געוואויגען,
טרעט ער נאך פון וועג ניט אפֿ גיך.
אבער אזעלכער, וואס האט קיין ערציהונג,
געוואלגערט זיך אין א פרעמדער קיך,
ער איז שוין פערדארבען פון בליהונג,
און האט קיין כאראקטער אין זיך;
ברויט פלעגט ער קלייבען א ברעקעל,
קיין העמד האט ער קיינמאל נעהאט,
און ווערט פלוצלונג א פראנט אין א רעקעל,
און איז שוין אן אריסטאקראט.

4

וועז איך וויל מען זאל מיר אכטען,
פאר א גרויסען געבילדעטען מאן,
כאטש איך קען געמעטריע ניט בעטראכטען
די מאם פון א שפאן אויף א שפאן,
טהו איך מיר אן א פאר ברילען,
כאטש איך קען גאר נישט קוקען אויף זיי,
און געשייט די ראלע צו שפיעלען,
מיט „פארדאן" און מיט „באן זשור מאסיו'",
און דערמאנען א פאר גרויסע מענער,
ווי פושקין און לערמאנטאף,
דאן האלט מען מיך פאר א קענער,
איך בין שוין א פילאזאף.

5

וואַרף איך אן אויג אויף א פריילין,
זי מעג זיך פון גרעסטען שטאם זיין,
האב איך שוין די ביקסען, די פיילען,
ביז זי פאלט אין מיין נעץ ארויין.
עס העלפט ניט וואס עלטערען שטערען,
דען זי איז שוין פערקראכען צו ווייט.
נדן פיעל איך וויל מוז ווערען,
און א זייגער מיט א גאלדענע קייט.
עלטערען זיינען געוויטע,
זיי מוזען מיט גוואלד זאגען „יע",
אויף מארגען בעקום איך א צווייטע,
זאג איך צו די ערשטע „אדיע!"

6

און די מיידלעך, וואס ווילען זיין כלות,
און דא איז ניטא מיט וואס,
דען אין שטוב סוויסטשעט דער דלות,
דער אביון איז דארט בעל הבית,
און דא איז זי אזוי אונגעבילדעט,
פונקט מיט איהר באבען צוגלייך,
דער כאראקטער איז פראסט און פערווילדעט,
אז איך שעם מיך צו זאגען פאר אייך,
פערבעט מען צו זיך אויף וויזיטען,
א שילער פון פערווי ראזריאד,
און מאכט קאמפלימענטען אין מיטען,
אט בין איך א געבילדעטע מאד.

7

זי סמאקעט דעם פאטער ווי א פיאווקע,
הויל צוליעב שטאט און פוץ.
דער שיניאן מיט די גאנצע פאפראווקע
אזוינס, וואס פערליערט באלד דעם נוץ;
וואס דער פאטער צאהלט דערפאר וואכער,
האנדשוה מוז זיין מיט א פאכער,
און א פלעשעל אדעקאלאן,
דערצו דעם אידען אויסלאכען,
פערהאסען זיין טריט און זיין בליק,
קאמפלימענטען מיט חנ'דעלאך מאכען,
אט בין איך א פריילין אנטיק.

8

ווי זי הויבט נאר אן רוסיש צו קענען,
לעזט זי שוין באלד א ראמאן,
די יונגע בלוט הויבט אן צו ברענען,
דען זי געפינט דארט א יונגען סטעפאן,
זיינע באקען ווי צוויי שעהנע בלומען,
זיינע אויגען ווי צוויי שטערען לייכט,
„אך, איך וואלט איהם בעקומען,
ווער וואלט צו מיר זיך פערגלייכט!"
זי פערגעסט, אז דאס שרייבט א פערפאסער,
וואס האט דאס פון קאפ אויסגעטראכט,
און זי זוכט איהם אין פייער און וואסער,
ער קומט איהר צו חלום ביי-נאכט.

9

ביינאכט זוכט זי נאר פלאנען,
זי ליעגט און עס הויבט איהר פון ארט,
ווי אזוי זי זאל זוכען סטעפאנ'ען
און קוויקען זיך מיט זיינעם א וואַרט.
איהרע געדאנקען און פאנטאזיע שוועבען:
„אויב ער וועט אנטרעפען מיר,
„איך וועל זאגען: מיין ליכט, מיין לעבען,
„מיין הארץ איז אין גאנצען פאר דיר!"
זי זוכט איהם אויף אלע בולווארען,
אין טהעאטער און אויפ'ן פלאץ,
וואו העררען מוז זי זיך דארט שפארען,
און דער הערר הערט איהר ווי די קאץ.

10

אז מען דארף געהן סטעפאנ'ען געפינען,
מוז מען געקליידט זיין שארמאנט,
אין א רעטאנדע פון פאריז מאגאזינען,
און א הוט און א זאנטשיק אין האנט.
זי שטעלט נאר דעם פאטער בדלות,
וואס פערהארעוועט זיין גראשען מיט שוויים,
און וואַרפט זיך ווי א שוף אין די כוואליעס,
און זי בריינגט עס אויף נארישקייט אוים.
אז די מוטער הייסט איהר בראקען לאקשען,
אדער אנשאבען בולבעס אין טאפ,
הוקט זי זיי אן ווי די אקסען,
וואַרום איהר ליגט נאר סטעפאן אין קאפ.

11

עס לויפען די טעג מיט די וואכען,
די בעקלעך איז שוין ניט אזוי שעהן;
די קליידעלעך ווערען צוקראכען,
און דא מוז מען די מאדע נאכגעהן.

געהט דורך א מענש וועלט א ליארם און יללות,
און דראקעם, אז פליהען פייער־טעפ אין קאפ;
עם רוישט די גאס פון קולות מיט קללות,
ביז מען רייסט דעם סוחר דעם פרבעל אראב.
וואם קען האבען דער איד פאר א וועלטה,
אז זיין האנדעל זעהט אזוי אויס?
איך האב נאך מעהרער געזעהען און געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

6

איך וויים גאנץ גוט, אז דער איד האט ערכות
מעהר פאר יעדער נאציאן אין דער וועלט;
ער צאהלט פון פלייש, פון מצה, פון ליכט, פון ברכות,
ער עסט ניט, ער טרינקט ניט, און עס קאסט רק געלט.
דער קריסט האט דאך אויך שפיטעלער, פריוטען,
ער האט א באגאדעל און א פארקאן ארום זיין פעלד;
ער האט אויך לעהרע־שולען, ער גיט אויך רעקרוטען,
און צאהלט קיין קארבאבקע און ניט קיין קבורה געלט;
און דער איד איז מיט לאסטען בעשוועהרט,
אייביג צאהלט ער זיך ניט אויס.
איך האב נאך מעהרער געזעהען און געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

7

איך וויים גאנץ גוט, אז פיעלע מענשען
האלטען טערמין צוליעב קאנטע אויף וויטער,
דערהאלטען די ראטע איז דוקא מיט קונצען,
דען היינטיגע וועלט איז גוט וואס געשייטער;
בעקומט מען נאר איינעם א וויץ־שטאק, א פרייער,
מאכט מען איהם ציכטיג, אז עס קרעהט ניט קיין האהן,
כאטש יענעם קומט אוים צו געהן כאטש אין פייער,
וואס ארט דאס וועמען? וועמען געהט עס דען אן?
דרום איז קרעדיטונג געשטערט,
אז מען גיט פראסט פון האנט ניט הערוים.
איך האב נאך מעהרער געזעהען און געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

8

איך וויים, אז דער איד טהוט פערקעהרט נאר
וויי די גמרא האט געגעבען אין לערנען דעם סדר;
ניט צו פופצעהן נאר צו זיעבען יאהר
לערענט ער תלמוד אין זיין פערשפארטען חדר.
אז ער קען נאך ניט די וועלט, מיט איהרע רמאות,
צו דיני ממונות איז ער נאך א קינד,
אז ער וויסט ניט, וואס בעטייט די וויבערשע המצאות,
און צום סדר פון נשים איז ער נאך נאר בלינד,
און דא איז די עברי געשטערט,
א ווארט ריין געהט ניט ארוים, —
איך האב מעהרער געזעהען און געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

9

מען ווארט נאר דער אינגעל זאל דרייצעהן יאהר וועלען,
בעוויזט זיך שוין אין חדר א מהותנ׳ס א איד,
אין א שלומפער מיט ארבעל א רויטען נאז מיט א שטערען,
דער גלינקער אינגעלע ציטערט גליעד פאר גליעד,
באלד וועלט א ליארעם, פראסט ביז א דראקע,
דער איד מיט דעם רבי׳ן, דער אינגעל דער שאפעט,
די מוטער קיוועלט פין די רייד די געשמאקע,
און צום סוף בעקומט אין בעקעלע א גלעט,
מען זעהט, אז די כלה איז בעשערט,
„מזל טוב!" שרייט מען אוים —
איך האב נאך דאס מעהרער געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

10

מען הוליעט א חתונה, מען פערגעסט אן שמערצען.
אז דער זיווג איז גלייך, דאס זעהט מען בחוש;
ער קוים בר מצוה, זי א יאהר פערצעהן,
זיי קענען געהן שפאצירען אונטער'ן טיש.
מען עסט הארטע קעז, מזל טוב אין גאנצען,
וויבערלאך, פאטשט, איהר האט נחת דערלעבט!
ביידע מחותנת'טעס א שעמעלע טאנצען,
דעם חתן א כאמעט איז דער בעסטער רעצעפט.
און איך שטעה פון וויטען, מיר גרוילט,
וויי דומהייט ביי אידען איז גרוים.
פון... וואלט איך נאך דערצעהלט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

11

וועו מיר שיינט מיין גליק האב איך אבאנעמטען,
איך האב שוין קרובים, וואס פריינדלעו זיך גאנץ פעסט,
מען קומט מיט חניפות, מיט פאלשע קאמפלימענטען,
א שבת, א יום טוב האב איך שוין פיעל געסט.
איך געדענק, וועו איך בין א יתום געבליעבען,
בין איך געווען עלענד, קיין גואל, קיין פריינד.
אך, איהר מענשען! איהר זייט ווי פליגען,
איהר קומט צו פליהען, וועו די זון מיר שיינט,
און וועו מיין רעדעל וועלט איבערגעקעהרט,
ענטלויפט מען פון קליין ביז גרוים.
איך האב מעהרער געזעהען און געהערט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

12

הכלל אין וועלט חדר זעהט מען זיך אן
א גרויסען זוערינען מיט אלערליי חיות;
א טיגער, א פוקס, א ווילדען האהן,
אן אבעזיאנע אין א קאפעלוש מיט איהרע הויות,
אייזלען און פערד, וועלף און בערען,
גיפטיגע שלאנגען, קעץ און מייז,
שלאפינקע שעפסעלער, וואס לאזען זיך שערען
און אפטער צו זיין פאר די חיות א שפייז —
דער ברומט, דער טאנצט, דער יאגט,
דעם דריקט מען די נשמה ארוים —
דעם נמשל וואלט איך נאך געזאגט,
נאר פון חדר זאגט מען ניט אויס!

1857

די פערדאַרבענע בילדונג

1

מען לאכט פון פערצייטיגע דורות,
אז די דומהייט האט זיי פערפיהרט,
אלע ביכער זיינען פול מיט עבירות,
ווי דער שקר האט עקסיסטירט.
אבער ליידער טרעפט היינט אזוינע,
וואס רופען זיך פון היינטיגער וועלט,
און טהוען אב מעשיות געמיינע,
וויל דער שקר איז מיט אמת פערשטעלט.
זיי מאכען די בילדונג מכלה,
מיט זייער נארישען סטראי
און שרייען נאך אן זאגען פאר אלע,
אז די בילדונג פערלאנגט עס אזוי.

2

ביי היינטיגער וועלט א אינגעל,
מען לאזט איהם בילדען עטוואס,
האט ער שוין א געשליפענעם צינגעל,

7

דאָס קינד שפּיעלט זיך אין קאמער קאמער חויז
דעם חבר׳ס אָרט פּערלויפּט ער די מינוט,
און מיר זעהען עס און לאָכען זיי אויס,
און אליין שפּיעלט מען, מען פּערגיעסט נאָך בלוט;
ווי יענער גיט זיך פון געשעפּט א ריהר,
פּערלויפּען מיר דערינען,
מיט יענעמס אונגליק זוכען מיר
אונזער גליק צו געפּינען.
נאָר דיין רובעל האָט נאָר די מעלות,
דיין חבר׳ס איז ביי דיר אומזיסט,
אויף טעפּלעך, לעפּעל פּרעגט מען שאלות,
אויף א רובעל קיינמאָל נישט.
יענער שרויפּט
און דער פּערלויפּט,
מען פּערכאפּט דעם שטעל געשווינדער,
נאָר פון געשעפּט א קעהר,
פּערלויפּט שוין דער.—
גוואלד, מיר זיינען קינדער.

8

דאָס קינד פון זיף מיט וואָסער בלאָזט ער פלעשער,
ער בלאָזט, און עס פּלאצט. עס ווערט נייע געמאכט
און ער ווערט ניט מיעד און בלאָזט נאָך גרעסער.
אָבער מיט לעדיג קומט ער אהיים פארנאכט,
אזעלכע פלעשער בלאָזען מיר אלע,
פונקט ווי דער איינגעל דער געשייטער,
כאָטש די צייט איז פון זיי פיעל מכלה,
ווערען מיר ניט מיעד און בלאָזען ווייטער.
דער בלאָזט פלעשער פון פאלשע פרומקייט,
דער איז א פאלשער פריינד,
דער פערמאסקירט זיך מיט פאלשע רייכקייט,
וואָס פון א פרעמדען פלאש דאָס שיינט,
און כאָטש עס פלאצען פיעל,
מאכט ער דאָס אויף שטיל,
און בלאָזט נייע נאָך מיט מעהר וואונדער,
אָבער אין די גרוב, די קליינע,
בריינגט ער ניט קיין איינע —

9

דאָס קינד פאר א צאָצקע ווייניט ער דעם גאנצען טאָג,
זיין שמחה איז אויך אָהן א געפיהל;
מיר ווענען זיך אויף די זעלביגע וואָג,
אונזער פרייד מיט די לייד איז א קינדער־שפּיעל.
אונזער נחת מיט די פריַיע מוט
אין דער נאָטור ווערט עס אויסגעלאכט,
אונזער טרעהר וואָס פליסט מיט בלוט,
ווערט אין דער נאָטור ווי א קינד בעטראכט.
אז מיר וואָלטען גרינדליך וויסען
דעם סוד פון גאָטעם וועלט,
וואָלט אונז דאָס ניט פרעהען אן ניט פערדריסען,
נאָר עס איז פון אונז פערשטעלט.
מיר רעכענען פאר וואָהר,
אז ד י וועלט איז ניט גאָר,
עס איז דאָ א וועלט בעזונדער;
דעם מענשענ׳ס היגע שפּיעל
מוז האָבען אן אָנדער ציעל —
נאָר מיר זיינען קינדער!

1858

פון חדר זאָגט מען ניט אויס

וועז איך בין אלס קינד אין חדר געגאַנגען,
איך האָב בעטראכט דעם רבינ׳ס קאנטשיק מיט זיין טובה,
די כשרה רב׳עצין מיט׳ן פארטוך פערהאנגען,
דעם ליעבען בעהעלפער דעם זוללּ וסובא,
די רב׳עצין פלעגט הייסען וואסער אונז טראָגען,
דער בעהעלפער מיט די מיטאָגס האָט יחדו געמאכט,
דער רבי פלעגט פאטשען, שמייסען און שלאָגען,
דערצו נאָך פערזאָגען א הודעה פארנאכט:
קינדער, וואס געהערט וואָס געזעהען,
געדענקט איך לאָז אייך איצטער לויז;
די מאָמע וועט פרעגען וואָס, וועז —
פון חדר זאָגט מען ניט אויס!

2

מיט די זעלבע מורא בין איך אויסגעוואקסען,
איך האָב ערשט דערזעהן, אז די וועלט איז דער חדר,
אונזער רבי איז די צייט דער עקשן,
פון זיין קאנטשיק ציטערט אלע גלידער.
היינט נאָרט אויס איינער דעם אנדערע׳ס ביסען,
פּראָסט אז מען רייסט שוין מיט גוואלד פון מויל;
דער שטילער, דער עהרליכער, ווערט אויסגעריסען,
רציחות און עוולות, אז עס נעמט אָן א גרויל.
נאָר די צייט האָט מיר באלד ערקלערט,
אז איך בין נאָך פון חדר ניט ארויס;
ברודער, וואָס געזעהען, וואָס געהערט —
פון חדר זאָגט מען ניט אויס!

3

איך וויים, אז דער איד האָט זיין עהרע פערלאָרען,
לאָזט זיך רייסען די פאות, נאָר א קערבעל דערפאר;
צייט ער איז אין פוילען פערטריעבען געוואָרען,
ביים משוגע׳נעם פריץ צו זיין א ראָנדאר.
ער רופט דעם אידען „זשיד פּארכאָטי",
און ער רופט איהם „פאנאָטשיק" און קושט איהם די האנט,
און אלע שרייען נאָך, אז יאנקעל פוסקאָטע
איז א תקיף ביים פריץ, א פליגעל אדיוטאָנט;
און דער פריץ וואַרפט איהם צו דער ערד,
זיין בערדעל צופט ער איהם אויס —
איך האָב נאָך מעהרער געזעהען און געהערט,
נאָר פון חדר זאָגט מען ניט אויס!

4

אָט דער זעלביגער איד, וואָס לעבט אין סכנה,
אז דער פריץ זאָגט איהם „וואָן", האָט ער שוין א זכיה;
קומט ער אָבער אין שול, איז ער אן אתה בחרתנו
און „חמישי" איז שוין א קליינע עליה.
צו עליות, צו הקפות, צו אתה הראת,
דאָ ווערט שוין כבוד געוואויגען אויפ׳ן שאל;
חול המועד צום קלפי פאר א גבאי, מהכי תיתא,
וועז ניט איז זלזולים אין שול אויפ׳ן קול;
דער שילט, דער זידעלט, דער שוערט,
דער שרייט אין שול: ממזר ארויס!
איך האָב נאָך מעהרער געזעהען און געהערט,
נאָר פון חדר זאָגט מען ניט אויס!

5

אז איך גיב א קוק אויף די אידישע קראָמען,
פּלאָצט מיר מיין גאַל, איך האלט עס ניט אויס;
זעצען אָן קרעמערקעס, עשרת בני חמן,
און אלע פּאָד נומעראם פון קליין ביז גרויס;

מיר זיינען קינדער

1

דאָס קינד ווי עס ווערט געבאָרען באלד,
שרייט ער מיט קולות פון דעם געצעלט;
אָבער פרעגט ביים קינד, וואס איז זיין גוואלד,
מען שיקט איהם דאָך לעבען אויף א וועלט.
מיר זיינען אויך ווי קינדער דושיק,
מען שיקט אונז לעבען, מיר שרייען „ניין".
דער לעצט רופט אונז צום וואַהרען בליק,
נאָר מיר האָבען מורא צוצוגעהן;
דרום איז דער גוואלד זעהר קרום
ביי אונזער לעצטע שעה,
דאָס ווייזט אויף אונז, אז מיר דענקען דום,
אז השארה איז ניטא.
קוקט אייך אום,
בעטראַכט א בלום,
אדער יעדען בוים בעזונדער;
דער ווינטער אראָב,
לעבט דאָס אָב —
נאָר גוואלד מיר זיינען קינדער.

2

פיעל יסורים ליידט אויס דאָס קינד צום יום המילה,
און דאָ הוליען קאָמפאַניע,
פיעל בלוט קאָסט אונז אמונה לכתחילה
אין פאַרטוגאל, אין רוים, אין שפאַניען,
דאָ קרייציגט מען אין אינקווויזיציאָן
אין קנאת הדת איינגעטונקט;
דאָ ברענט מען מענשען פאר רעליגיאָן,
און דאָ דער עולם מען הוליעט, מען זינגט.
ווי גרוים איז די פרייד אין א טאָג צי צוויי,
דאָס קינד ווערט רוהיג, פריי,
און אויב עס טהוט עטוואס וועה,
לויפט דאָס אויך פארביי.
זעה גוטעס צו טהאָן
פאר דיין נאָציאָן,
געה נישט ווי א בלינדער;
לאָך ניט, פלוט,
דאָס קאָסט אונז בלוט —
גוואלד, מיר זיינען קינדער.

3

דאָס קינד ענטוועהנט מען אין א מזל'דיגער שעה,
און ער מיט קולות ווייניט און שרייט;
איז דען ביי אונז גרויסע דאָס זעלביגע ניטא,
מיר ליעבען הבלים, נארישקייט.
בשעת מיר האָבען אין מצרים געוואוינט,
האָבען מיר דאָרט הבלים געזוכט געדיכט,
ביים הר סיני האָט מען אונז ענטוועהנט
און דעם נאָפּעל מיט רוס איינגעריכט.
נאָר אין דער מדבר רק געשריען,
געבענקט נאָך די נבלות,
און אין שמרון און אין ציון,
און די גאנצע צייט פון גלות,
און עד היום
איז ווי א תהום,
עס ווערט נאָך נאָר ניט לינדער,
נאָר יענע ברוסט,
וואלט ער געקושט —
גוואלד, מיר זיינען קינדער.

4

דאָס קינד בעקומט שוין שכל, פערשטעהט און וויים,
ער ווערט מיט מזל אין חדר געבראכט.
דאָרט ווייזט איהם דער רבי דעם אלף בית,
לעזען און שרייבען וואָס ער טראַכט.
די וועלט איז א ספר, וואָס פיעל בעטייט,
מען דארף נאָר קענען לעזען גוט,
אונזער רבי איז די צייט,
זי ווייזט די אותיות מיט'ן שטרייגען רוט.
יעדער שעה איז אן אות,
א נקודה — אן אויגענבליק,
מען דארף נאָר לעזען, וויסען וואָס
און לערנען רק פראַקטיק.
אָבער ער זעהט א וועלט
און עס איז איהם פערשטעלט,
געהט רק ווי א בלינדער,
זעהט אן אות
און פערשטעהט ניט וואָס —
גוואלד מיר זיינען קינדער.

5

דאָס קינד שפּיעלט אין פערדלאך זעהר וואויל,
עס טרייבט איהם רק דער יונגער גייסט,
איינער האלט א שטריקעל דעם צאם אין מויל,
דער צווייטער פון הינטען טרייבט און שמייסט.
וואָס לאכען מיר פון דעם קליינעם קינד,
ביי אונז הערשט אויך, וועה קרעפטען האָט
דער הערשט שטרענג איבער זיין הויז-געזינד,
דער נאָך שטרענגער אין קלויז אויף זיין שטאָט, —
רעכענט זיך נאָר פאר א מענשען,
דעם צווייטען פאר א פערד, —
יענעם שילטען, זיך נאָר בענשען,
די גאוה איז א שווערד!
מען זעהט דאָס רוב,
ער איז גאָטאָוו
צו שניידען ווי שינדער;
לאָז איהם צו רוה,
ער איז א מענש ווי דו —
גוואלד, מיר זיינען קינדער.

6

דאָס קינד האָט אמאָל א פייפעלע דערטאָפט,
געפייפט, בעריהמט זיך דעם גאנצען טאָג;
די קינדער פון קנאה האָבען ביי איהם ארויסגעכאפט
און ער האָט געשריען, געווויינט מיט א קלאָג.
דער פאַלשער כבוד איז דער פייפעל'ס קול: —
דער שרייט מען זאל איהם מפטיר געבען;
דער פאלשער כבוד מאכט אמאָל,
אז מען ווייניט דורך דעם גאנצען לעבען.
דער זוכט ביבודים, דער גבאות,
דער אין קלויז אויבען אן א שטאָט;
דאָס ברייגט צו שאנד אי צו רמאות,
צו טרערען אָהן א סטשאָט.
מען איז מקנא איהם
זיין פאלשען שם,
כאפט מען צו די פייפעל געשווינדער,
דער עולם לאכט אין חייפעל,
ווי ער בלייבט אָהן א פייפעל —
גוואלד, מיר זיינען קינדער.

פריהער די געלט געצאפט,
דערנאָך דעם נפש אליין געכאפט,
איך בין דאָך א קהל׳ש מאן אן אלטער, א געדיענטער.
די כאָפּטע.
גוואלד, מיר קענען קיינעם
דעם טעם ניט איבערגעבען,
אויף קהל׳שען חשבון,
ווי גוט עס איז צו לעבען!

5

דער איזבאָרשטשיק.
די איסקלאָדען און נאָלאָגען
פלעגט מען צו אונז טראָגען,
מיר האָבען דעם איספּיסאָק געשריעבען,
פלעגען מיר א מעשר דערפון, כ׳לעבען,
אין דומע אוועקגעבען,
אונז איז ניין חלקים פערבליבען.
דעם איזבאָר פון רעקרוטאָוועט
פלעגען מיר מאכען די חלוקה אין איינעם,
דעם קורצען ספּיסאָק פון גלאָוועט
פלעגען מיר נישט ווייזען קיינעם;
לייכטער, וועש און גרעט,
אויך קישעלאך פון בעמ,
איז אין קהל שטיבעל פול געלעגען,
אפילו אָרימע אלמנות
פלעגען טראָגען אונז משכנות,
און קיינער פלעגט קיין חשבון פרעגען.
די כאָפּטע.
גוואלד, איהר צאן קדשים!
איהר האָט דאָך א גרויסע מעלה,
אז מען שערט אייך וועז מען ווייל,
און מען מעלקט אייך אלע ווייל.

6

דער איזבאָרשטשיק.
אונזער א נכתב אין דער וועלט,
אז ער פלעגט אונז צושיקען געלט
מיר זאָלען איהם שיקען א פאָס וואָס גיכער,
פלעגען מיר דעם גראָשען פערשטיקען,
און קיין פאָספּאָרט ניט שיקען,
וואָס יענער איז מיט דעם לעבען ניט זיכער.
אויף די בריעף וואָס ער פלעגט אונז שרייבען,
פלעגען מיר איהם קיין מאָל קיין תשובה זאָגען,
ביז מען פלעגט איהם פּאָ עטאָפּאָס טרייבען,
און פלעגט אויסמעסטען אלע אָסטראָגען.
דער פאָטער גיסט מיט טרערען,
די ווייב וויל ניט אויפהערען,
מיר הערען זיי ווי אין „פוחאָוויץ די מגילה“;
די געלט פלעגען מיר פערטייען,
און אז זיי פלעגען גאנץ שטארק שרייען
פלעגען מיר זיי הייסען איך בעט אייך מחילה...
די כאָפּטע.
גוואלד, דו אומה אידען!
דו קליאטשקע פון פערציטען!
פאר א צאמעלע פון א פאָדים
קען דאָך יעדערער אויף דיר רייטען.

7

דער איזבאָרשטשיק.
אז מיר דערמאָנען זיך דעם גליק
מיט דרייסיג יאָהר צוריק,
בשעת די פאָימענעס פלעגען עקסיסטירען,
אז וועמען מען כאפט אין גאָס,
אבי נאָר אָהן א פאָס,
פלעגען מיר איהם צום פריאם גלייך פיהרען.
מיר זיינען געפאָהרען און געלויערט אויף די טראָקטען
מיט קלאטשוואָיטען, מיט אן אָסעסער,
געכאפט און געוואָרפען אין די פראקטען,
כאָטש מיט יאווקעס און כאָטש מיט פעסער;
מיר פלעגען נאָר ניט הערען
די געשרייען מיט די טרערען,
ער מעג זיך זיין אן אילוי, א חתן,
געפיהרט איהם צום פרייאם,
פערפאלען ווי אין תהום,
און ביי אונז פלעגט בלייבען דער גראָשען.
די כאָפּטע.
גוואלד, מיר האָבען דאמאָלס געשלאָפען!
דאָס בין איך זיך יעצט מתודה,
אז מען האָט דאָך אונז געלאָזען ווי די וועלף
פריי אין דער גאנצער סטאָדע.

8

דער איזבאָרשטשיק.
אז איך ליעג איצט ביי דער נאכט
אומעטיג פערטראכט,
הויבט מיר אָן דער בעל חלום צו קריינקען;
ער שטעלט מיר אויף לכהעים פאָר
א פארציטיגען נאָבאָר,
ווי מען טראָגט אונז נאָך בלינצעס פון די שענקען,
און מיר מאכען זיך אין קאמער א צעטעל,
וועמען מען זאָל מאָרגען שטעלען,
און משרתים דאכט זיך טראָגען געלט פון שטעדטעל,
עפּעס מיר זיצען ווי אין גן עדן און קוועלען,
און כיים טיש האָט זיך א ווייבעל געשטעלט
און צעהלט מיר א פאק מיט געלט —
זי וויל דאָס איהר מאָן אויסקויפען —
נאָר פון איהר געשריי און פון דעם טומעל
כאָפּ איך זיך אויף פון דרעמעל
און גענפין — אלייזיגען, א פוסטען הויפען...
די כאָפּטע.
גוואלד, דו נייע גזירה!
איך וואָלט קענען וואָלט איך דיר צורייסען,
אז פארביי מיר לויפען די יונגע טרוסעס
און קען ניט כאפען בייסען!

9

די גאנצע כאפּטע אין איינעם.
רבונו של עולם, נאָר דו זאָלסט צוריסען
דעם סיסטעם מיט די נייע זאקאָנעס,
ווי קום איך צו פריזיוועז? וואָס דארף איך די נייסען?
אז קיין זשערעבע וויל איך נאָר ניט קאָנעס.
אָט קעהר אום די וועלט ווי פארצייטען,
נאכאָרען זאָל זיין פון טויזענד צעהן,
כדי מיר זאָלען ווידער אויף דער קליאָטשע רייטען,
פרעהליך אין קעשענע ווי עס איז אמאָל געווען.
אליקום בדחן זאָל זיך קלעמען,
וואָס זינגט א ליעדעלע פון אונזער קונץ, —
דערנאָך וועלען מיר ערשט נקמה נעמען
פון די וואָס לאכען אוים פון אונז.

דער עולם האָט געהאט א טעות
און אין זיי געגלויבט;
מיר האָבען דעריבער פיעל געליטען,
מען האָט אונז פיעל געבראַנט, געשניטען —
היט אייך שוין פון דער סכנה,
פון מענשען וואָס פערשטעלט,
דען זייער ציעל און די כוונה
איז כבוד אַדער געלט.

3

די צבוע'יאקעס מאכען קאליע
דעם שם פון פרומע לייט,
מען פרעגט שוין היינט א נייע שאלה,
אויב פרום איז עהרליכקייט;
וויל דער צבוע'יאק איז פול מיט חטאים
און בעט נאָך געצאָהלט דערפאר,
ווי זמרי מהוט ער מעשים רעים,
ווי פנחס בעט ער שכר.
און וויל דער עולם איז ניט זיכער,
דאַרום פערלאָזט מען פרומע גיכער,
קוקט אייך אום פון אלע קאנטען,
צי זייט איהר ניט פערקויפט,
שעצט דעם פרומען ווי בריליאנטען,
פון צבוע'יאק אנטלויפט!

4781

דער איזבאַרשטשיק

(אין קהל שטיבעל ביי א כנופיא פון דעם איזבארשטשיק מיט די נאנצע כאפטע שטאַדט בעלי טובות)

1

דער איזבאַרשטשיק.

וואו קענען מיר קריגען היינט
אזוי א גוטען פרייגד,
מיר זאלען קענען אונזער הארץ אויסקלאָגען,
אז אלע מיט איין הסכמה
זעהען אויף אונז נקמה.
עס איז אַבער ביטער, מיר מוזען שוין זאָגען,
אז צייט עס איז געוואָרען
דער סיסטעם פון די נייע סאַלדאטען
און עס מישען זיך שוין ניט צו נאבאַרען
מיר איזבאַרשטשיקעס און דעפוטאטען,
און פון אונזער כנופיא כסדר,
פון דעם נאנצען קהל'שען חדר
איז געוואָרען הויל א פוסטינע,
מען פרעגט שוין ניט קיין דעה
אויף נפשות און אויף מטבע,
עס איז אראָפ אונזער נאנצע חיונה.

די נאנצע כאפטע.

גוואלד די נייע גזירה
האָט אונז דעם שטאַלץ געשלאָגען,
מען לאכט אונז אוים אין פנים,
אונמענליך צו פערטראָגען.

2

דער איזבאַרשטשיק.
אז מיר דערמאָנען זיך די יאָהרען,
די פערצייטיגע נאבאַרען,
די פרעהליכקייט פון קהל-שטיבעל ווינטער,
פון די געשרייען מיט די טרעהרען
פלעגט זיך די שטיבעל שיער אומקעהרען,
און מיר זיינען נאָך געווען געזונטער.
דאָ טורקעט מיר א ווייבעל בעזונדער:
„וואָס גזל'ט איהר ביי מיר מיין שפייזער?!"
און די שרייט: „מיין טאַטע פון קינדער,
מיר קומט אוים כאָטש געהן אין די הייזער!!"
און איך פלעג איהר זאָגען א סוד:
„מאָך דאָ נישט קיין כאַד,
דיין מאן איז ניט קיין סאַלדאט, כ'לעבען!"
מיט'ן אויג דערווייל צום שרייבער א קעהר:
„דעם פריגאַוואר אהער!"
און אויף מאַרגען איהם געפהירט אַפגעבען.
די כאפטע.
גוואלד, איהר יעקב'ס עופות!
איהר זייט דעם איזאַרשטשיק'ס גליקען,
ער גיט אייך קיין מאָל פאר דעם קוילען קיין טרונק,
און ווי גרינג איהר לאָזט זיך פון איהם פליקען.

3

דער איזבאַרשטשיק.
פיעל האָבען מיר צושוועכט
אין די ווינטערדיגע נעכט,
אז מיר פלעגען אין קהל-שטיבעל זיצען;
מיט געזלאך פון די שענקען,
מיט א ווישניקעל פערטרינקען,
אז דער שטערן פלעגט פון חדוה שוויצען.
מיר פלעגען ביי נאַכט יונגע לייט הייסען ווועקען,
וועלכע דארפען גאָר נישט זיין קיין יונים,
נאָר די שטעדטעל כדי צו דערשרעקען
מען זאָל אונז טראָגען די מזומנים.
ביז דעם לעצטען סראָק דעם ריינעם
פלעגען מיר נישט אַפגעבען קיין איינעם,
נאָר זעהן רק דעם גראָשען צו מאכען,
סוף פלעגט פאליציע נעהמען
און אַפגעבען אבי וועמען,
מיר פלעגען שטעהן פון ווייטען און לאכען.
די כאפטע.
גוואלד, וואו זיינען די יאהרען?
פערשוואנדען ווי די וואלקען,
בשעת פאליציע — פאר די הערנער
און מיר האָבען געמאָלקען.

4

דער איזבאַרשטשיק.
שמחת תורה ביי דער נאכט,
בשעת דער עולם איז פערטראכט,
און דאָ פלעגט דער אוקאז אַנקומען;
געשיקט נאָך חברה באלד,
מען איז שוין בעפאלען מיט א גוואלד,
מיר האָבען שוין א נאנצע קאַזאַרמע אַנגענומען.
דער עולם פלעגט מיר אום יום טוב טראָגען
די נייאינקע הונדערטער פאר מורא,
ווי פלעגען צו הקפות קלאָגען
און איך האָב נאָך געקויפט חתן תורה.
צו הקפות הויך געשפרונגען,
א התקבצו אויך געזונגען,
איך האָב געוואוסט עס געהט א פרעהליכער ווינטער,

די נייע וועלט רופען זיי פוילעם
צו שילטען זיי ניט ווערען מיד,
דאָן שרייט די וועלט שוין מיט קולות,
אז איך בין א צדיק א איד.

2

אלע שלישית געלט, מיט אלע נדנ'ען,
און פון שותפים אלע בטוחות,
און וואָס ווייבער גנב'ענען פון די מאַנען
טראָגט מען צו מיר פון אלע רוחות;
פאָהרט וועד אָפּ אויף יענער וועלט,
ביי מיין קרעטשמע מאכט ער א פאָפּאָס,
איבער די יורשימ'ס גאנצע געלט
מאכט מען מיר פאר אן אפוטרופוס;
ווי איך וועד שוין אין פעדערען ווערים
מאַך איך מיר מיין קונץ בעזאכט,
אין דער פריה פלוצלונג מאַך איך א לאַרם,
אז מען האָט מיך בע'גנב'עט די נאַכט;
עס קלאָגען שוין יתומים, אלמנות,
און מיר כלומר'שט ווערפט אויך אין קעלט,
אידען האָבען אויף מיר נאַך רחמנות;
ווי דעם צדיק געהט שלעכט אויף דער וועלט!

3

וועז איינער איז מיר מיט א וואָרט נוגע
איז ער שוין גלייך מקבל נזיפה,
וואָרום ביי קהל איז מיינע די ערשטע דעה,
מיין שטול איז אויבען צו יעדער אסיפה;
אלע געלטען פון די נאַבאָרען,
וואָס מען צאָהלט מיר וואָכער נאַך די סדרות פון לוח,
פון אלע נאלאָגען פון סוועטצניע סבאָרען,
בין איך דער צדיק, דער גאַנצער בטוח;
איך וויז קיינעם ניט קיין חשבונות,
וועד סמייעט ביי מיר פרעגען שטשאָט,
דען אויף יענעם זוך איך שוין עונות,
איך זאָג, אז ער לייענט אין גאָט;
זיין הויז, זיין געזונט געהט פערלאָרען,
זיין פרנסה נעהם איך צו פון האַנט,
דערנאָך מאַך איך איבער די יאָהרען
און באקלייד איהם אין סארע געוואנט.

4

די שטאָט מוז טאַנצען נאַך מיין ניגון,
קיינער רעדט ניט אויף מיין סחורה,
וואָרום ארום מיינע מילכיגם טאַנצען זיי ווי פליגען,
און דער וואָלט שוין רעדען, האָט ער מורא;
מיין סחורה וועדט קיין מאָל ניט פערלעגען,
עס שיינט עס לייכט מיין שילד, מיין דגל;
וועז איך קוילע מענשען גלאָץ איך מיט די אויגען,
איך דאַרף נאָר קרעכצען, וועז איך צעריים מיט די
נעגעל;
מיין סחורה האלט איך שטענדיג אָפען,
סיי שבת סיי יום טוב סיי וואָך,
קיין רב וועט מיר דערפאר ניט שטראפען,
דען מיט אטלעם פערדעק איך די מאַך;
שלישי קומט מיר מיט גבאות,
מיט הקפות מוז איך פריהער געהן,
פון הכנסות פון שול מיט הוצאות
דער נאמן בין איך נאָר אליין.

5

פון אלע קצבות מאך איך די סמעטע,
פאר געפאַלענע בעלי בתים יחסנים
נעהם איך פריהער פאר זיך אראָפּ די פעטע
און די פאדאנקעם פאר די קבצנים;
אויף די נייע לעהרער, וואָס לערנען שרייבען,
מאך איך אסיפות פון מיינע דעפוטאַטען,
איך דריק זיי, איך שטיק זיי, פון שטאָט צו פערטרייבען,
דען צו מיינע קונצען קען עס גריליך שאַטען.
דו קענסט דאָך אָט דעם עזות פנים,
געווען א לעהרער ביי'ן היגען בעל תבית,
האָב איך אָנגערעדט ביעגלע יונים
און געמאכט איהם א פאלשען דאָנאָם;
דער וויב'ס גיסען טרערען איז בלאָטע,
וואָס זיי זיצען שבתים אָהן ברויט,
איהם פערשיקט ארעסטאַנסקע ראָטע
און די קינדער צו שטארבען פון נויט.

6

מיין נישט, מיין וויב אז דאָס גילט נאָר איצטער,
דאָס האָט נאָך געגאָלטען אין ירושלים,
דער פאַלשער נביא דער פערשפּיצטער
האט פערדעקט זיין טומאה מיט יראת שמים,
זיי האָבען דעם עולם בע'גזל'ט, בערויבט
מיט פאלשע נביאות, מיט וועדטער טרייע,
און דער המון האָט אין זיי געגלויבט
אפילו מעהר ווי דעם נביא ישעיה.
מכיה'ן פאָטשט מען אין פנים,
ירמיהו'ן געזעצט אין אָסטראָג,
זכריה'ן פערגיסט מען די דמים
מיט די פאלשע נביאים'ס פערזאָג;
צו רעדען וועד וועט עס סמייען,
אז דער וואָלף געהט אין א שעפסען פעל,
און כל זמן די וועלט וועט זיך דרעהען
איז די סחורה ביי אידען רעיעל.

דער צבוע'יאק

צווייטער טהייל

1

אָט האָט איהר אייך א ריינעם שפיגעל,
ווי שכל געהט צו שטראנד,
זילבער וועדט געפרובט אין טיגעל,
מענשען אין פערשטאַנד.
זעהט איהר יענער גלאָצט די אויגען
ווייכלעך ווי א בלום,
געהט דעם קאַרק צו דר'ערד געבויגען,
מיינט ניט דאָס איז פרום;
ניט אלץ איז נאָלד וואָס שיינט פון ווייטען,
זעהט זיין האַנדעל נאָר מיט לייטען,
קען ער מיט רובעלם זיך שטראָפירען.
אָט דאָס איז ניט פערשטעלט;
ווייל מען מענשען ריין פרובירען,
די פראָבע איז נאָר ביי גלעלט.

2

וועד האָט דעם אידענם בוך גלעזיזען
און עם האָט איהם ניט געאַרט
פיעל משיחים איז געווען,
וואָס האָבען אונז געגאַרט;
געגאַנגען ווינטער אין איין מקואות
מיט מופתים אונז פערטויבט,

ער גלויבט, אז דער לעבען איז ערשט נאָך דעם טויט
פאר דעם, וואס האט גוטס מיטגעבראכט,
און ווער עס האָט פרייטאג ניט אָנגעגרייט,
כיי יענעם איז שבת די ליפּען פערשמאכט;
דען נאָך דעם מארק איז שוין די קראמען פערשלאָסען,
דערויבער כאפט ער ווי ווייט ער קאָן,
די אייגענע ציצית וואָס דאָ קאָסט א גראָשען,
קריגט ער דאָרטען ניט פאר א מיליאָן;
אויף יעטווידער שטראָס, וואָס עס פליהט,
שווייגט ער און רעדט נעבעך ניט
וואָס האָט כיי איהם געלט פאר א ווערטה,
אז ער דאָרף קיין קארעטען, קיין פערד,
ברויט מיט וואָסער, אויב ער נאָר האָט,
איז ער שוין א גליקליכער איד —
הכלל פאר דעם פרומען, דעם דינער פון גאָט,
זעהט אוים די וועלט א יריד.

3

פאר דעם קלוגען איז די וועלט א חדר,
זיין רבי איז דאָס די צייט;
ספרים ליגען איהם אָפען כסדר,
דאָס זענען די מענשען, די לייט;
אן אָפענער ספר איז איהם די וועלט,
וואָס יעדער מענש איז דאָרטען א בלאט,
ווער עס פיהרט גוט און וועלכער עס פעהלט,
און דער קלוגער לערנט עס פון ביידען דעם פשט.
ער זעהט מענשען מען לויפט, מען פליהט,
דער נאָך בערלין, דער נאָך פאריז,
דער קלייבט קאפיטאל און דאָ לעבט ער ניט,
דער קלוגער בערעכענט אלץ ווי נאריש דאָס איז;
דער וויל ווערען רייך אין איין טאָג,
ווערט ער פערפוילט אין אָסטראָג;
דער מאכט זיין קינד פאר א גביר
אויף דער עלטער צו שטעהן ביי זיין טהיר.
און דער האָט ניט פון זיין גאנצען אכמאן
לסוף אויף זיינע אייגענ קלייד ער —
הכלל פאר דעם חכם, פאר דעם קלוגען מאן
זעהט אוים די וועלט א חדר.

4

דעם שוטה, דעם נאָר, זעהט אוים ביי איהם
די וועלט מיט איהר פריראָר,
די זון מיט די שטערען, מיט זייער סיסטעם,
זעהט דאָס ביי איהם אוים א באָד;
אז ער זעהט אין הימעל שטערען אָהן צאָהל,
וואָס יעדערער שרייט: „גאָט! ווי גרוים ביזטו!"
מיינט דער נאָר, אז ער הערט עס פון פאל
ווי יונים שרייען: „דאָוואי פאָרו"...
אז ער זעהט דעם ים, וואָס גאָט האָט בעשאָפען,
וואונדער אויף דער ערד אויף יעדער טריט,
חכמות פון מענשען, מאשינען, טעלעגראפען,
האָלט ער עס פאר א בעזים, וואָס מען שמייסט זיך דערמיט,
האָט קיין פערשטאָנד צו פערשטעהן
דעם געבוי פון זיין קערפער אליין,
ווי קינסטליך יעדער גליעד איז געבויט,
און די זעעלע, וועלכע בלייבט נאָכ'ן טויט,
פון חכמה, פון בילדונג, שטעהט ער גאנץ ווייט,
געהט ארום נאָקעט דורכאוים,
אז ער זעהט מען שטאָרבט, מיינט ער אז מען שרייט:
„נאָראָנים פון כאָד געהט ארוים!"

5

פאר דעם אומגליקליכען איז די וועלט אן אָסטראָג,
וואָס די צייט האָט איהם אין קייטען געשמידט,
דעם פריען טויט בעט ער, ער האָפט אלץ טאָג,
נאָר דער טויער וועלט דאָ שטארק געהיט,
אין אונזער וועלט־אסטראג זעהט מען פיעל ארעסטאָנטען
וואָס יעדער זיצט פאר אן אנדער חטא,
דעם האָט דער דלות פערצאָמט פון אלע קאנטען,
מען משפט איהם טעגליך מיט א נייעם דעקרעט;
ביי דעם האָט פלוצלונג די געשעפטען געפלאָצט,
פון זיין גאנצע עשירות אז ער נאָקעט ארוים,
זיין כבוד, זיין יחוס, האָט מען שוין אויך אָפגעשאצט,
די וואָס קערען די גאסען די לאָכען איהם אוים;
דער האָט רק קראנקהייט אין חויז,
ער וואָלט וועלען פון דער וועלט שוין זיין לויז,
און דער איז פון שונאים פערהאסט,
אז דער לעבען איז איהם שוין צו לאָסט;
דער האָט זיינע קינדער פאר די הענטלעך געפיהרט
און ווערט עלענד אין איינע פינף טאָג —
הכלל פאר אזעלכען, וואָס די צייט ארעסטירט,
זעהט איהם אוים די וועלט אן אסטראָג.

6

נאָר פאר דעם גוטהערציגען ווערט זי בעטראכט
פונקט ווי א חתונה געווויס,
וואָס אין זעקס טעג האָט עס גאָט די סעודה געמאכט
און געלאדען דעם עולם צום טיש,
און דער מילדער מענש בעדיענט דאָ דעם קעניג,
אז עס זאָל ניט פעהלען קיין פיש, קיין געבעק,
אז מען זאָל ניט בעריידען, אז די סעודה איז וועניג,
גיט ער פון זיין חלק דעם צווייטען עווען;
ער זיצט ניט ביי'ן טיש זיך פרעהליך צו מאכען,
סארווערט ער פאר אלעמען ווי ווייט ער קאן.
ער איז שטענדיג עוסק אין קהל'שע זאכען
און איז נאָך א פאָרשטעהער פון זיין נאָציאָן,
און צום סוף, אז ער דארף אהיים געהן,
בעשיינקט ער די כלי זמר גאנץ שעהן,
משרתים און אזוי אָן דער זייט,
אויף הקדש, אויף אָרימע לייט,
דרשה געשאָנק מיט גרוים מילדיגקייט,
אויף וואהלטהאָטען עולמ'שע געלט,
זעגענט זיך אָב מיט די חתונה לייט
און געהט רוהען אין זיין געצעלט.

1878

דער צבוע "יאָק

1

זיי מיר מודה, ווייב, דעם פסק;
בין איך דען ניט פון די חכמים,
אז איך בין באמת א צבוע'יאק
און וויי זיך אוים פאר א צדיק תמים,
איך צאפ דאָך שטענדיג פרעמדע בלוט,
איך בעריים יתומים און אלמנות,
איך עס מיר טרפות גאנין בערוהט,
איך טהו בשתיקה אלע פסלנות,
מיין הויקער דארף נאָר זיין געראָטען,
די אויגען פערגלאָצט געהן אין גאָס,
די ציצית מיט דעם טלית קטן,
די פיאותלעך פון מקוה נאָס,

זיין נאָמען שיינט טעגליך אין פלאָר,
מען דערלאַנגט איהם א בוקעט פון שבחים,
וויל דער גליק איז זיין סופלאָר.
וואָס ער זינגט שעהן די סאָלאָ,
וואָס ער שפיעלט גרויס די ראָליע,
דאָס לייענט דער סופלאָר איהם אלץ אויף פריהער ;
די קלוגע רייד די פיינע,
מיינט ניט דאָס איז זיינע,
דאָס לייענט פאָר דער גליק איהם פון פאָפיער.

3

און ווען איין מינוט דער סופלאָר שטעלט זיך אָפּ,
בלייבט שוין דער אקטיאָר אין ביוש שטעהן ;
דער פובליקום פייפט איהם אויס, ער פאלט פון טראָפּ,
ער וויל דער אקט זאָל פאָלגן, אָבער דוקא — ניין !
אין אונזער טעאטער דעם גרויסען,
די סכות זעהט מען איבעראל,
אז דער גליק, דער סופלאָר לאָזט איהם אויסגן,
פאַרלירט פלוצלונג זיין קאָפּיטאל,
עס לאכען איהם אויס קינדער פון די וויעגען,
מען באפלעקט איהם זיין כבוד ווי קויט,
בעלי הובות בעפאלגן ווי פליעגען
און מען בעראבעוועט איהם ביז די הויט.
ער וואָלט דאן געווען א בעלן
זיין פאַרהאַנג זאָל גיכער פאלגן,
דער טויט זאָל שוין מאכען זיין שפיעל אויס,
פון מויל נעבעך שלאָגט איהם פיענע
און מוז שטעהן אויף דער סצענע
און מוז צוזעהען ווי דער פובליק פייפט איהם אויס.

4

דער בעריהמטער שוישפיעלער, דער פיינער אקטיאָר,
קומט אין א קאָמעדיע אלס דיענער פאָר,
און דער געמיינער, וואָס שפיעלט זיין ראָליע שלאָפּ,
דער שיינט אויף דער ביהנע נאָר אלס גראָפּ.
ביי אונז דאָס רוב זעהט מען דאָס גלייכען :
די ראָליע גראָפּ שפיעלט נאָר א פערד,
דער קלוגער מוז דיענען ביי'ן רייכען,
אזוי שפיעלט די קאָמעדיע אויף דער ערד.
דער קלוגער, וואָס בעזיצט כל המעלות
דאַרף דיענען פאר גאָנץ קליינע געלט
און האָט נאָר דערפון קיין התפעלות,
ער פערשטעהט די קאָמעדיע פון דער וועלט.
אזוי פיהרט די השגחה,
דעם נאָר גיט זי הצלחה,
זאָנסט וואָלט ער פאר הונגער גיך אויסגעהן ;
וואר עס קאן פון שכל לעבען
וויל זי דעם קיין געלט ניט געבען,
זיין שטעטעל — זאָגט זי — וועט ער זיך זעלבסט
באשטעהן.

5

א שעהנער טעאטער איז די וועלט,
די מענשען זענען די אקטיאָרען ;
אויף פיער קאַרטינעס וואָרט עס איינגעטהיילט
דעם מענשענס לעבען פון געבאָרען.
שוידערהאפט איז זיין ערשטע קאַרטינע,
דער אקטיאָר וויל פאר קיין פאָל ניט געהן,
זי טרייבט איהם מיט גוואָלד אויף דער סצענע
און ער טרעט אויף איהר ארוים מיט געוויין.
ווי ליעב איז די מוטער זיין ברומען,
זיין בראווא פון פובליק איז גרויס,
מען פערוואַרפט איהם זיין סצענע מיט בלומען
און שפיעלט זיין אקט גאָנץ גליקליך אויס.
דערנאָך שפיעלט ער ראָמאָנען
אין פערשידענע ארטען, פלאָנען,
ביז עס הענגט שוין א פאמיליע אויף זיין קאָפּ,
ווערט אַלט און געהט געבויגען
ביז ער פערשליסט די אויגען
און דער אקט זיינער אין גאָנצען פאלט ארָאָפּ.

6

יעדער מענש איז אן אקטיאָר,
יעדער שפיעלט זיין ראָליע רק פערשטעלט,
ער וויזט זיך אויס פערקעהרט ווי אויפ'ן וואהר
און נאָר צוליעב דעם כבוד און צוליעב געלט.
דער שפיעלט פרום, שרעקליך פערווילדעט
און אין האַרצען ווערט ביי איהם גאָט אויסגעלאכט,
און דער שפיעלט זיין ראָליע געבילדעט
און האָט מורא פאר שדים ביי נאכט.
פאָר די פרייליין שווערט דאָרט איהר חתן,
אז ער שטעלט איהר זיין לעבען אין קאָן
און מיינט נאָר צו בעקומען דעם גראָשען,
דען ער ליעבט גאָר אן אנדערע פערזאָן.
און ביי דעם הענגט טויזענד שלעסער
און דער דלות איז נאָך גרעסער,
און אין דעמ'ס טראָנטעם, איז איינגענעהט פיעל געלט.
נאָר דאָס איז דער חסרון,
וואָס מיר טרויען די אקטיאָרען,
מיר פערגעסען זיך, אז עס איז דורכאוים פערשטעלט.
1874

די פערשיעדענע וועלט

1

איין ערד טראָגט אונז אלעמען אויף איהרע פליגעל,
איין זון בעלייכט אָרים און ריין,
די איין שטיקעל וועלט איז גלייך צו א שפיגעל,
נאָר ניט אלעמען זעהט זי אוים גלייך.
פאר דעם פרומען איז א יריד יעדער טאָג,
ער האָנדעלט סחורה און שלעפט אין הויז,
פאר דעם אומגליקליכען איז די וועלט אן אסטראָג,
ער האָפּט פון איהר צו וועלען לויז ;
פאר דעם גליקליכען איז דאָס א גאָרטען, א סאָד,
ער האָט פערגעניגען פון יעדער גראָז ;
פאר דעם נאָרען איז דאָס א באָד,
ער הערט א טומעל און וויים ניט וואָס ;
און פאר דעם רשע, דעם דיעב,
איז דאָס א שחיטה שטוב,
דעם מילדען זעהט די וועלט אוים
פונקט ווי א חתונה הויז ;
פאר דעם געדריקטען זעהט זי אוים קלאָר,
ווי די שטרייט פון די פיש דאָרט אין טייך —
הכלל די וועלט איז איינע נאָר
און ניט אלעמען זעהט זי אוים גלייך.

2

פאר דעם פרומען איז די וועלט א יריד,
פיעל ער טהוט איז איהם רק קאָרג,
ער לערענט, ער דאוועט, קיין שלאָפּ נעמט איהם ניט,
דען מאָרגען איז שוין נאָכ'ן מארק ;

שמעקט קיינער ניט דאַרטען,
קיין אידען א גראַשען פערדינען.
און אויב דאָס איז דער נגיד וואָס דארף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

11

פערצייטען, דעם מאן אז א פינגער טהוט וועה,
האָט די ווייב שטארק זיך בעקימערט,
געזוכט מיטלען, רפואות, און הילף אלערליי,
זי האָט זיך דעם לעבען פראָומערט;
היינט מאָג ער זיך זיין,
אין יסורים, אין פיין,
איז זי ניט פון די פערצייטיגע נארען,
זי האָט זיך א כלל,
אז אויפ'ן לעצטען פאַל,
דאַרף דאָס איהר אויך גאָר ניט ארען...
און אויב דאָס איז דער זיווג וואָס דאַרף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

12

פערצייטען, דער איד האָט אמונה געהאט,
מיט דער האָפענונג אלץ דורכגעקראָכען,
אז עס טרעפט אן עת-צרה, דעם כלל ציִ דעם פרט,
האָט איהם געראטירט זיין בטחון;
ווי ער לאָזט עס איין,
פאַלט אין ספק אריין,
קען דאָס איהם קיין טרייסט מעהר ניט געבען,
און אז עס טרעפט אן אונגליק,
די צייט גיט א דריק,
ענטזאגט ער זיך באלד פון זיין לעבען.
און אויב דאָס איז די השכלה וואָס דאַרף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

13

דער געמיינער פלעגט וויסען זיין גראָד גאָנץ וואויל,
א ויפ'ן גביר די אויגען ניט גלאָצען,
א זשופעצע פון קיטיי אויף א גילדען אן אייל,
„ראָצע-מאָרע — זאָגט ער — זאָל טראָגען דער קציץ"
היינט א מיידעל מיט באָב,
איז איהר וואָהל-צייג צו גראָב,
צו פראָסט איז שוין אָטלעס — מאנטינע;
און וועו די „שכנים" דערזעהען,
דעם שיק און דעם ברען,
פערגרעסערט עס אין דאָפעל די שנאה.
און אויב דאָס איז דער פראָגרעס וואָס דאַרף זיין
געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

14

אָמאָל האָט דער אידעל גאָנץ אייגזאָם געלעבט,
צום קריסט פלעגט ער זיך ניט מישען,
ער האָט נאָר צום רובעל פרנסה געשטרעבט,
פון גאוות וויל ער ניט וויסען;
היינט איז ער כלה'ס צד...
אין קלוב, אין מאָסקאָראָד,
אויפ'ן גאָס זיין שיקאָנע קאָרעטע,
און אז ער גיט נאָך א נעהם,
זיין „ליעבכען" ביי עם,
מאָבט שוין די שנאה א סמעטע.
און אויב דאָס איז די התקרבות וואָס דאַרף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

15

אינגבער פלעגט זיין א רפואה צום בויך,
מיענטע האָבען אלע פערשטאָנען;
די קינפעטאָרין פלעגט זופען איהר נאָסאָטקע ווי ויך,
און א געזונטע פון בעט אויפגעשטאָנען;
היינט איז א מאָדע ארוים,
מיט די בעדער דורכאוים,
קארלסבאד, עמסען, איטאליע;
אונז איז נאָר בעוואוסט,
אז די קעשענע ווערט פוסט,
אָבער אויף העלפען איז דאָס נאָך א שאלה...
און אויב דאָס איז די נייעסטען וואָס דאַרף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

16

אָמאָל פלעגט דער אידעל זיין תקיף אין שטאָנד,
ווען ער האָט זיך ארום פריין געריבען,
קויפען — פערקויפען, פלעגט געהן דורך זיין האָנט,
זיין פריין פלעגט איהם פשוט ליעבען;
היינט ווען ער שטודירט,
ווערט הויך אויפגעפיהרט,
ווי לאסקער אָדער ווי קוראָנדע
און ווערט אין פאַרלאָמענט,
דעם קאָנצלער'ס קאָנקורענט,
גענוסט מען קולאָקעס מיט שאנדע.
און אויב דאָס איז די גליקען וואָס דאַרף זיין געשוינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

1883

דער וועלט-טעאטער

1

א שהנער טעאטער, איז די וועלט,
די מענשען זיינען די אקטיאָרען,
און די קארטינעס, וואָס ווערט פאַרגעשטעלט —
דאָס מאָהלט די צייט אונז אויס די יאָהרען.
אָמאָל שטעלט זי אונז פאָר א סצענע,
לוסטיג און ליכטיג א פראָכט;
אָמאָל איז גאָר אָנדערס ווי יענע:
טראָגעדיעס און פינסטער ווי נאָכט.
אָמאָל איז דער יאָהר אונז א גרינגער,
געזונד און פרנסה און זול;
אָמאָל איז נאָר קראנקהייט און חונגער,
ווען געשעפטען האלטען אויך שמאָל.
דען די צייט איז דער דעקאָראָטאָר
פון אונזער וועלט טעאטער,
אויף זיין סצענע טרעט יעדערער אָרוים,
איינער שפיעלט טראָגעדיע, —
דעם גליקט און שפיעלט קאָמעדיע,
און אלעמען גלייך טראָגעדיש לאָזט זיך אויס.

2

א שהנער טעאטער איז די וועלט,
די מענשען זענען די אקטיאָרען,
און דער שופלאָד, וועלכער זיצט פערשטעלט —
דאָס איז דער שיקזאל, זיין גליקס-שטערן.
יענער שפיעלט זיין ראָליע גרויסארטיג,
דאָס פובליקום פאַטשט בראַוואָ ביז נאָר,
א בוקעט איז שוין אויך פאָר איהם פאַרטיג,
ווייל דער גליק איז זיין סופלאָר.
עס גיפעלט זיין קאָמיק, זיינע דרכים,

2

פערצייטען דער לעבען, ווי בענוגענד, ווי שטיל —
אין דירה, אין עסען, אין קליידען,
די אויגען פון מענשען פערלאנגען ניט פיעל,
גליקליך ווי אדם אין גן־עדן;
היינט שלעפט מען דאָס יאָך,
די געזונט בעט רק נאָך,
דאָס קלעקט ווי אין ים אַ טראָפען...
יעדער טאָג איז א טאָרג,
אויף א נייעם סאָרט זאָרג,
ביי נאכט דרעהט די קישעלע צו קאָפּען,
און אויב דאָס איז די גליקען וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

3

אמאָל האָט אַ אינגעל א ביישפיעל געהאָט,
פון פאָטער'ס מנהגים און סדר;
גלויבען און מדות, פאָלקס־שטאָלץ און שטאָט,
זעהענדיג אין שטוב און אין חדר;
היינט ציעלט מען דערויף,
צו פערזאָרגען זיין גוף,
מען קוקט ניט זיין גייסט צו דערהויבען, —
דאָן קומט ארוים,
אַ דור וואָס דורכאויס,
אָהן פאָלקס־ליעבע, אָהן זיטען, אָהן גלויבען.
און אויב דאָס איז די ערציהונג וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

4

פערצייטען א ווייבעל האָט נאָר געוואוסט בלויז
צו זיין דעם מאָן איבערגעגעבען:
ערצויגען די קינדער, געווירטשאפט אין הויז, —
ווי גליקליך וואָר זייער לעבען!
היינט ווערט פערבראָכט,
איהר טאָג מיט איהר נאָכט,
מיט מענער, געסט, יונגע און שעהנע...
פון די בעלער הוטשאָק,
גלייך אויפ'ן קאָטאָק, —
צום מאָן איז זי פשוט א שכנה.
און אויב דאָס איז שוין די דאָמע וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

5

פערצייטען, א קלויז מיט תורה וואָר פול,
בעלי־בתים ביים שיעור געזעסען,
געלערענט, געדאוונט, געטרייט אין שוהל,
דער פונק איד זאָל זיך ניט פערלעשען;
היינט זינגט א כאָר,
דער עולם שווייגט נאָר,
כלי־קודש אין שווארצע קאָסטיומען;
די „שטעט" שטעהען פוסט,
דער בעל־הבית האָט קוים לוסט,
יום־כפור אין שוהל נאָר צו קומען.
און אויב דאָס איז די קדושה וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

6

פערצייטען, פינף הונדערט גילדען נדן,
האָט געגעבען די גרעסטע אָפאָבע,
געקליבען א גראָטענעם, א עילוי, א מאָן,
און צווויי קליידלעך אין גאָרדעראָבע;
היינט ווערט מען גראָה,
ביז מען דערלעבט די שעה,
צו קאָנען איהר גלייכען דערקריגען;
איהרע קליידער נעהמט צו,
זיין געלט און זיין רוה,
ער שרייבט און שרייט, ביז ער ווערט אנטשווינגען...
און אויב דאָס איז אונזער נחת, וואָס דארף זיין געשווינט, —
א סור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

7

פארצייטיגע דורות, ווי געזונט און ווי רויט,
צום טייוועל זיך ניט אָפּגעגעבען,
דעם מענשענם אַרגאן פלעגט זיין פעסט געבויט, —
ווי געזונט און ווי לאַנג וואָר דאָס לעבען!
היינט צו דרייסיג יאָהר,
ווערט גראָה די האָר,
קיין ציינער ניט אויבען, ניט אונטען;
דער — נערוואיש, דער — דאָר,
דער — א מאָגען־קאָטאָר,
פרואווט קריעגט היינט א מענשען א געזונטען.
און אויב דאָס איז דער פאָרשריט וואָס דארף זיין
געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

8

דער מתמיד פלעגט האָבען נאָר אין אָבאָראָט,
צו לערנען און נעמען די „סמיכות",
א רב פלעגט ער זיין נאָר איינער אין שטאָט,
איינער אין כבוד, אין יחוס;
היינט זעהט מען אין שטאָט,
דאָקטוירים אָהן שטשאָט,
כמעט באלד שוין מעהר פון חולאים,
מען פאָהרט נאָך אַרוים,
איבער שטעטלעך דורכאויס,
ווי די בעלי־תפלות אויף ימים־נוראים.
און אויב דאָס איז דער שטודיום וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

9

פערצייטען, געשעפטען שטעהען געזונט,
קיין שטורעם־ווינט פלעגט זיי ניט ריהרען;
מיט אייגענע קאפיטאלען געבויט זיי פון גרונט,
און דורות פלעגען זיי עקזיסטירען.
היינט ווערט עס געשטעלט,
אויף פרעמדע געלט,
די פערדיענסט געהט אוועק אויף פראָצענטען,
מיט טערמינען, מיט ביינק,
אז אַן דער זייט א געליינק,
פאלט דער דאָקטאר מיט די פאָציענטען.
און אויב דאָס איז דער מסחר וואָס דארף זיין געשווינט, —
אסור, אויב אונז האָט דער בייטען געלוינט!

10

פערצייטיגע יאָהרען, א גביר אין א שטאָט,
האָט געהאט אן אלמער מיט ספרים,
מיט צדקה צו לייטען, מיט פרומקייט צו גאָט,
אן אכסניא פאר רייך און פאר אָרעם;
היינט ווערט זיך מיט מיר,
אויב ביי יענעם גביר,
ווערט איהר דאָרט א הומש געפינען;
אויסער די קאָרטען,

3

אה משה, ווי האכמוטיג דו ביזט!
קיין הינדערנים האלט ניט אף דיין וועג;
די וועלען ווי טהורעמס אויף דיר פליסט
און דו שווימסט מיט מוטה צום ברעג!
ביים סנה, גאט הייסט משה'ן
ער זאל גיהן קיין גושן,
קלייבען מיט זיין האנט אליין
פון אידען די פיהרער
מנהיגים, רעגירער,
מיט זיי פאר פרעה'ן צו שטעהן,
לסוף אהין געהענדיג,
ביים פלאץ שטעהענדיג,
ער וויל אין הויף אריין גיהן,
ער זוכט זיי די זקנים,
ניטא זיי קיין איינעם,
געלאזען איהם איינעם אליין.
פון יענער ציים,
גיט זיך א בייט
ווי פיעל טויזענד יאהר;
און ביז אהער,
דער כאראקטער
איז גלייך צו יענעם דור;
ביי זיך אין קהל-חדר
הערט מען דעות פיעל,
קומט אוים מען דארף א ריידער
צולויפט מען אין דער שטיל;
אין שול,
איז פול,
מנהיגים אהן א צאהל;
וואס טהאן
פאר די נאציאן
אנטלויפט מען ווי אמאל.

4

אה משה, ווען דו לייגסט זיי פאר א לאנד
צו לעבען פון בעארבייטען די ערד
איז פון ארעמען, צו סאי פון רייכען שטאנד
ווערען דיינע ווערטער ניט געהערט;
די שוטרים פון גושן
זיי שרייען צו משה'ן:
„דו מאכסט אונז פאר פרעה'ן צו שאנד,
מען וועט אונז פעראכטען,
ווען מיר זאלען טראכטען,
אין גושן — פון אן אנדער לאנד".
דאס פאלק די געמיינע,
הערט ניט די רייד זיינע
— פון ארבייט פון שווערער געמיהט —
בכן אי דער דעמאקראט
אי דער אריסטאקראט
הערען גאר זיין עצה ניט.
ביי דיזער צייט,
די רייכע לייט
געפעהלט ניט דיזער פלאן;
וויל דורך דעם,
האלט מען עם
פאר אן אונטרייען אונטערטהאן
צום פעבעל מען נעהמט ריידען:
„קוקט בריידער אהין!"

פון דחקות און פון ליידען,
קריכט זיי ניט אין זיין!
הכלל, —
איבעראל,
אויף יעדער טריט און שפור
זעהט מען
אין עם
פון דאמאלס זיין נאטור.

5

אה, מיין פאלק! דו ביזט ערהאבען גרוים!
דו ביזט אויף אייביג פעסט געשטעלט;
פון דיינע פעהלער זעהט מען אויך ארוים,
אז דו בלייבסט אונשטערבליך אויף דער וועלט.
ביי וועלכע נאציאנען,
קען מען דערקאנען,
פון פיער טויזענד יאהר א נאטור?
דאס פאלק וועט דאך עלטער,
אי שוואכער אי קעלטער,
עס בלייבט ניט פון יוגענד קיין שפור;
און דו האסט דיין יוגענדזאפט,
ביזט פול מיט לעבענסקראפט,
ווי אין דעם מדבר אמאל;
אויף דיר קומט קיין עלטער ניט,
דיין יוגענד אייביג בליהט,
סאי דו וואקסט אויף בערג, סאי אין טהאל.
אט דיזער שכר,
איז נאר דערפאר
וויל דו היטסט אין דיין שטאם גוט;
פון משה'ן אן
איז די נאציאן
ריין פון פרעמדע בלוט,
מיט פעלקער זיך זיין מתחתן
געפינט איהר ניט ביי עם,
ער וויים זיין טאטענס-טאטען
ביז יעקב פון שכם;
דעם דור
המדבר
זעה איך אין דיר יעצט,
דיך בייט
קיין צייט
יונג בלייבסטו ביזט לעצט!

1888

דער חילוף

1

הונדערטער יאהרען זיינען אוועק,
קיין ענדערונג האט ניט געגעבען,
פונקט ווי דער זיידע לעבט אין אלטען וויעק,
אזוי פלעגט דער אייניקעל לעבען;
אין אונזערע יאהרען
איז נייעסטען געוואהרען,
געביטטען דעם פיהרונג אין גאנצען:
אין מסחר, אין חדר,
אין בילדונג, אין קליידער,
רק נייע מנהגים פערפלאנצען.
נאר אויב דאס איז שוין דער פיהרונג וואס דארף זיין
געשוינט, —
אסור, אויב אונז האט דער בייטען געלוינט!

זיין וואָרט און זיין מינע, בעאַכאַכטעט מען זעהר,
וואָס זייטיגם מיט איהר ניט צו רייַדען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראָסט,
אַז ווי ער הייסט איהר אַ קרעמערקע ווערען,
אַבי ווער עס רייכט די האַנט, און א וואָרט וואָס ניט פאַסט,
און מיט סחורה אויף סטאַנציעס, און זאָל איהר ניט שטערען?

וואו איז שוין די צניעות, די בושה,
הערט ווערטער וואָס קריכען פון האַלז,
„וואָס טהוט מען ניט צוליעב פרנסה?"
אַט דאָס איז זיין תירוץ אויף אלץ.
און בעריהמט זיך אין שטאָדט
וואָס פאר א טאַכטער ער האָט,
„ביי פריצים איהר חן אָהן א שיעור"
און עס ווערט ניט בעקלערט,
ווי פערדאָרבען זי ווערט,
און דער פאָטער איז דער מערדער פון איהר!
צניעות מיט פריצות, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאַלק, איך פערשטעה דיך נישט!

8

ניטאָ קיין נאַציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
זאָל אזוי שעצען זיין טהייערעם וועזען;
פאר זיין אמונה, זיין בלוט איינגעשטעלט,
פאר איהר זיך נאָר מקריב געווועזען,
לייַדען און צרות, וואָס ניט אויסצוזאָגען,
ביי פאפסטען מיט ויכוחים געשטריטען;
ער האָט מיט געדולד אלעם איבערגעטראָגען,
דעם א י י נ ם אויף דעם ד ר י י ניט פערביטען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראָסט,
אַז ווי ער הויבט נאָר אָן פרייהייט צו שפירען,
פאַלט איהם באלד זיין אמונה אזוי פיעל צו לאַסט.
זוכט מיט כונה זיין „יוד" צו פערלירען?
אין בבל, צייט זיעבציג, יאָהרען,
האָט ער שוין פערגעסען זיין שפראָך,
מיט פרעמדע א חתן געוואָרען,
און אין שפאַניען די זעלביגע זאַך.
און אָט די לעצטע צייט,
בעמערקט נאָר ווי ווייט
ישראל פערקריכט אויף די וועגען;
אַז וועג ניט דער גליק,
וואָס מען שטופט איהם איצט צוריק,
וואָלט איהר איהם שוין ניט דערקענט.
אמונה און כפירה ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאַלק! איך פערשטעה דיך נישט!
1886

משה מיט זיין דור

אָה משה! דו ביזט ערהאבען גרויס,
יעדער טריט פון דיר האָט ווייט געשיינט;
פון פאלאץ ווי דו ביזט נאָר ארויס
טרעפט דיר, וואס דיין פאַלק טרעפט ביז היינט.
דיין ערשטער ארויסגאנג,
אלס יונגלינג פון אָנפאנג,
דערזהעסטו א אידען מען שלאָגט
אָהן א פריטשינע,
נאָר פשוט פון שנאה
וויל ער נאָמען א י ד אויף זיך טראָגט;
און אויף מאָרגען ווידער,
דערזעהסטו צוויי ברידער
פון דיין פאַלק וויי זיי קריגען זיך,
צאַנקען זיך, רייסען זיך,
שלאָגען זיך, בייסען זיך,
שטראָפסטו זיי, מסר״ט מען דיך.
פון יענעם וויעק
איז שוין אוועק
פיערטהאלבען טויזענד יאָהר;
ווער עס גיט א בליק
אויף דיין אומגליק
קומט איהם נאָר די צוויי פאָר:
פון מ צ ר י טרעפט קולאָקעס
מען שעדיגט איהם זיין גוף;
ביי א י ה ם זעה איך דראָקעס,
מחלקות הערט ניט אויף,
נאָר קריעג
מיט זיעג
איז ביי איהם פון משה'ן אָן,
פאַרמעג
מיט טעג
פאַרשפיעלט ער דאָ אין קאָן.

2

אָה, ווי גרויס איז דער אומגליק פון א שיף,
ווען זי ברענט אין מיטען ים,
די וואסער אונענדליך, ברייט און טיף
און זי אין מיטען ברענט אין פלאָם!
אָט דאָס איז דיין לאַגע,
דאָס איז — יודענפראַגע,
א פראַגע ווי רעטעט מען דיר;
פון דרויסען דער וועלענרויש,
אין שיף דער פלאקער גרויס,
טויט שרעק אין שטוב און ביים טהיר!
די אנטיסעמיטען
ווי די פאַראָזיטען,
טרינקען ווי וואסער דיין בלוט;
ביי דיר אין די דירות
איז קריג און מסירות,
זעהסט ניט וואָס ארום דיר זיך טהוט:
עס טרעפט גאנץ אפט
ער וועדט געשטראָפט
פון דעם מצרי׳ם האַנט,
נאָר דורך דעם
וויל פון עם
וואקסט דער אינטריגאנט:
מיט מסירות דעם כלל בעגראָבען,
שרייבט ער מיט זיינע הענט,
אין צייטונג ביי יודעפאַבען
איז ער קאַרעספאַנדענט.
מען קען
איצט זעהן
דתן און אבירם,
קוקט איין
פאר'ן שיין,
זיי לעבען עד היום.

און בעריהרט איהם א האָר,
ווערט שוין א ספּאָר
און פּעטש און בזיונות זאָ ס׳קלעקט;
אין די סודען ווערט פּול,
מען פּער׳חתמ׳ט די שול
און די גאנצע נאציאָן ווערט פּערפּלעקט.
הכנעה מיט גאוה ווי קען דאָס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פּאָלק, איך פּערשטעה דיך נישט!

3

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל קענען אזוי לעבען עקאָנאָמיש,
פיהרט זעהר שפּארזאם זיין הוצאה גענלט,
מען דערהאלט נעבאך קוים די נשמות;
אויף תאוות, הולטייען, אויף שיכרות, אויף קאָרטען,
ווי לייט אָפט פּערשפּילען נחלאות,
זונטאג קאָסט לייטען אין שיינק מעהרער דאָרטען
ווי דעם אידען׳ס אכטאג הוצאות;
טאָ, ווי קומט עס צו איהם, פּונקט דער קאָנטראָסט
אויף קלייד׳ער פּיעל גענלט אויסצובריינגען?
איבער די קרעפּטען צו שלעפּען א לאָסט,
אין שווערען לוקסוס זיך אָנצושטרייבנגען?
דעם אביונ׳ס, דעם קבצנ׳ס א מיידעל
גענהט שבת אין זיידענס אָרוים,
בעפּוצונג צו יעטווידער קליידעל,
אז זיין ביסעל מאָרך צאָפּט עס איהם אוים.
מען צאָהלט וואָכער-גענלט
און קיין מאָדע פּעהלט,
קיין שירעם, קיין האנדשוה, קיין הוט,
מען קוקט רק ארויף,
און פּרובט שניידט עס אויף,
טריפט דאָרטען דעם פּאָטער׳ס בלוט.
שפּארזאם און לוקסוס, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פּאָלק! איך פּערשטעה דיך נישט!

4

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
וואָס זאָל אזוי פּיעל רחמנות בעזיצען,
אלערליי וואָהלטהאטען איז פּול מיט זיין געלט,
איהם זעהט מען אָלעמען שטיצען:
אָ נשרף, א מגיד, א יחסן מיט ענייוות,
קבצנים פּון מזרח, פּון צפון,
אָ טאָג פּאָר א קלויזניק, ברויט אויף ישיבות,
וועד עס בעט, איז זיין האָנט אָפּען;
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פּונקט דער קאָנטראָסט
די אכזריות געגען זיינע קאָלעגען?
וועו יענער באנקראָטירט, איז ער פּון פּרייד
איבערראשט,
וועו יענעמס שטיבעלע ברענט, וואַרעמט ער זיך
אנטקעגען.
איין איד זאָל דעם צווייטען בעגראָבען
זעהט מען מעשים בכל יום,
מען זוכט נאָר דעם חבר אויסהאָבען,
שטיל אונטערשנייד׳ען דעם בוים,
און ביי וועלכע נאציאָן
זעהט מען דאָס אָן,
מסרים אויף יעטווידער טריט,
צי אָפּען, צי שטיל,
צי א פּאָסקווייל,
דער דאָנאָם צי איז אמת, צי ניט.
רחמנות און אכזריות, ווי קען עס זיין געמישט? —
טרוי מיר מיין פּאָלק, איך פּערשטעה דיך נישט!

5

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
דאָס פּאָמיליען-לעבען זאָל אזוי פּרעכטיג גלאנצען,
ער גיט איבער זיין ווייב, זיין הארץ און זיין געלט;
זי גיט זיך אויך איבער אין גאנצען.
קיין פּאלשקייט, קיין אום-טרויי, קיין פּרעמדען ניט
ליעבען,
קיין סמ׳ען א מאן ווי ביי לייטען,
דעם א י י נ ע ם וואָס זי האָט איינמאָל
אויסגעקליבען
וועט זי איהם אויף קיינעם ניט פּערבייטען.
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פּונקט דער קאָנטראָסט,
אז כיי א שדיוך זאָל נאָר געלט עקזיסטירען?
מיט נדן און מיט קליידער, צו לעגען א לאָסט,
אז איהר איז אונמעגליך דאָס אויסצופיהרען.
פּריילינם גיט אונטער אידען,
וואָס קענען בעגליקען א מאן,
זיין לעבען וואָלט זיין העכסט צופּריעדען,
שטערט איהר די וועניג נדן.
דאָס הארץ וועו זי גיט.
טאָ וואָס זוכסט דו פּראָפּיט? —
וואָס שפּיעלט דאָ א ראָלע די געלט?
פּאר די גאָבע פון גאָט
ווי קומט דאָ ראָסטשאָט?
זי פערזיסט דיר דיין לעבען, דיין וועלט.
ליעבע און ראָסטשאָט, ווי קען דאָס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פּאָלק, איך פּערשטעה דיך נישט!

6

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל אזוי פּיעל חברות גרינדען.
אין די קלענסטע שטעדטעל, קיין צעהן חברות פּעהלט,
דער איד איז אין אלע פּערבונדען.
הכנסות אורחים, חונן דלים, תלמוד תורה, קברנים,
עין יעקב און הכנסת כלה,
ביז עס שרייען אין צייטונג די אידישע שונאים,
אז ביי אידען איז דאָ א „קאָהאָלאָ".
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פּונקט דער קאָנטראָסט,
אז פּאר דעם כלל וויל נאָר קיינער ניט דאנה׳ן?
מען זאָל מאכען תקנות, מען זאָל ניט טהאָן וואָס ניט
פּאסט,
איז מען צאן קדשים, נאָר ליגען און שווייגען?
אזוי א סאָרט פּירוד לבבות,
זעהט מען ניט ביי קיין נאציאָן,
דער איד קען נאָר געבען נדבות,
אליין אָבער וויל ער נישט טהאָן.
רבנים פּאר זיך,
זיינען ביי זיך א „איך",
מען קוקט נאָר: „מען טאָר ניט, מען מאָג,"
און דער גביר זאָגט: „גלויבט מיר,
איך האָב ארבייט פּאר זיך",
און דערווייל פּאָלט די אומה פון טאָג!
געבונדען און צושיידען, ווי קען עס זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פּאָלק, איך פּערשטעה דיך נישט!

7

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט
מיט די צניעות פון זיין משפּחה.
אָ אידישע מיידעל זיצט אין געצעלט,
ערציהט זיך מיט די שטרענגסטע השגחה;
אָ לעהרער, א הויז-פּריינד, אן אָפּטער איינגעהער,
מיט חשד-אויגען קוקט מען אויף בייד׳ען,

פון ליעבע איז די אויגעלעך פערגאָסען,
קען זי שוין דעם תכלית ניט זעהען.
ער פערשטיקט איהר אטמאָספערע,
ביז ער דערגרייכט איהר די גאָל, —
ער בערויבט איהר, איהר געלט מיט איהר עהרע,
לאכט איהר אויס — נאָך דעם נייעסטען זשורנאל!

4

אמאָל וועז די בילדונג נעהמט קלינגען,
דער איד כאפט זיך אויף פון זיין שלאָף,
האָט דאמאָלסט מיין האָפנונג געשפרונגען, —
דאָס יודענהאָס נעהמט שוין א סוף!
א וואנט וועלען מיר האָבען פון אייזען,
בעשיצער פאר אונז אלערליי,
וועלכע וועלען פאר לייטען דערווייזען,
אז דער איד איז ניט ערגער פון זיי;
נאָר די מאָדע האָט ניעמאלס קיין גרענצען,
זי לויפט פאָרוועהרטס, — וועהרט נאָר ניט מיעד!
טרעפט שוין ביי אונז זעלכע מענשען,
וואָס האָסען זעלבסט דעם נאָמען „איד“...
פון אָהלוואהרד איז ער זעהר צופריידען,
פון אלע זיין גלייכען געווינס.
אז מען לאכט אין טהעאטער פון אידען,
פלאסקעט ער „בראָוא!“ און „בים!“ —
וואו עם שמוצען אנטיסעמיטען
דאָס יודענטהום אין פרט און אין כלל,
מוז ער זיין הייפעל צושיטען,
מיט די שמוץ פון דעם נייעסטען זשורנאל!

5

אין אזיע פלעגען די פרויען,
פערהעכענט זיין וויי א שקלאָפין,
אין האָרעם פערשפאָרט — ניט צו שוינען
פון די אָרימע ביז קעניגין.
אמעריקא האָט ערקלערט שעהנער
מיט איהר ציוויליזאציאָן, —
אז פרויען זאָלען האָבען ווי מענער,
גלייכע עמאַנציפאציאָן;
נאָר די מאָדע קען אויף אין אָרט ניט זאמען,
לויפט און מעסט מיט ריעזען־שפאָן,
טרעפט שוין אזעלכע דאמען,
וואָס הערשען שטארק איבער דעם מאָן.
איהרע ווינשונגען זענען פערשיעדען,
אכטעס ניט זיין אידעאל! —
ניעמאלס שטעלט ער איהר צופריעדען,
פערשוועגדעט נאָר זיין קאָפיטאל;
טרעט אויף איהם ווי איבער שמאטעס,
שקלאָף איז ער מעהר אלס געמאָהל,
און ליעגט ביי איהר אונטער די פיאטעס, —
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאל!

6

אמאָל פלעגט דער איד לערנען מוסר
פון „חובת הלבבות“ גאנץ אפט,
די ווייב זיינע — פון „קב הישר“,
און מיט דעם אויך די קינדער געשטראָפט.
ניט לאנג דאָ געפינט ער א היתר,
ער וועט שעפען פון א זיסערען קוואָל, —
ער וועט ליעבערס בעזוכען טעאטער,
פון דראָמען אויף „אָפערע בוף!“
נאָר די מאָדע לויפט פאָרוועהרטס אריבער,
זי שטייגט ארויף און ארויף!

כ׳לעבען, מיין אידעל געהט איבער
פון דראָמען אויף אָפערע בוף!
אויף אָפענבאך׳ס אָפערעטקעס,
בעזוכט אויך גאנץ אפט א באלעט,
פון באלעט צו שאנסאָנעטקעס,
אבאָנירט זיך א סיזאן בילעט!
אין קלוב געהט די ווייב אהן דעם מאָן,
און גאנץ אפט אויף א מאסקען כאָל,
און טאנצען זיך פאָוואָלינקע קאָן־קאָן, —
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאל!

1886

די קאָנטראָסטען

1

איין כלל איז בעשטימט, וועהר עס האָט נאָר געלעזען,
א כלל אין נאָטור און אין לעבען:
צוויי געגען־עקסטרעמען זאָל זיין אין איין וועזען,
דאָס קען פאר קיין פאל ניט געבען;
פייער מיט וואָסער, זויער מיט זאָדע,
וועהרמע מיט קעלט זאָלען שטימען;
עס וועהרט א מלחמה, א שטרייט מיט הכבדה
ביז איינס מוז דאָס צוויייטע בייקומען.
וואונדערבאר איז דער איד, ער בעזיצט דעם קאָנטראָסט,
איהר געפינט אין איהם צוויי פאָראלעלען,
ווי פון פייער מיט וואָסער, וואָלט ער זיין פערפאסט,
ווי אין זיין אירן קערפער וואָלטען לעבען צוויי זעעלען.
דער איד איז אן אייביגע חדה,
קיינער וויים ניט דעם בעשייד,
זיין יעדערע אייגיגע מדה
בייט אלע וויילע איהר קלייד.
די פסיכאָלאָגיע
גיט זיך פיעל מיה,
זיינע כוחות הנפש זעהן טיף,
און וואָס מעהר מען קלערט
זעהט מען פערקערט,
אז מען האָט גאָר פון איהם קיין בעגריף;
ווי קענען צוויי עקסטרעמען אין איינעם זיין געמישט?
טרוי מיר מיין פאָלק; איך פערשטעה דיך נישט!

2

ניטאָ קיין נאציאָן ווי דער איד אויף דער וועלט,
וואָס זאָל אזוי פיעל הכנעה פערמאָגען,
וואו ער געהט, וואו ער שטעהט, קיין בזיונות
איהם פעהלט
און ער קען עס אלעס פערטראָגען;
„זשיד“ און „איסכרענאָם“, אָבער און ווידער,
זידלען און שימפפען און שפאָטען,
ער בויגט איין דעם קאָפ און ער מאכט ניט קיין
געזודער,
ווי ער וואָלט זיין פון ליים געקנאָטען;
טאָ ווי קומט עס צו איהם, פונקט דער קאָנטראָסט
וואָס אין שול קען מען איהם ניט האָווירען?
חמישי און אחרון פאר איהם רק ניט פאָסט,
היינט צו „אתה הראת“ און צום גבאי פיהרען?...
ביים ספר צו שטעהן מיט׳ן טייטעל —
אָט דאָ איז זיין וועלט און זיין גליק,
גבאות איז זיין עהרע קוויטעל
כבוד אויפ׳ן זאָלאָטניק.

און מאכען נאָר חרוב די וועלט!
דער דערשלאָגט דעם מיט זיין פּעך,
דער טאָקע פּראָסט מיט דעם שוועדד —
איך מוז עס געהן נאָהענט און זעהען
מיט בלוט ווי מען פּארבט עס די ערד!

3

וואָס איך זעה ביי די מילבען, זייט טויזענטער יאָהרען,
זיי קענען זיך ניט צוטיילען מיט א פּרייע שטיק ערד;
דאָן זיינען ריטער און קעניגע געווּאָרען,
עראָבערען פּעלקער, דורך ביקס און דורך שוועדד;
די ווערען פּרינצען, די אונטערטאָנען,
איבער טויזענדער לייבקנעכט — א י י ן פּריסטאָקראט;
דער איינער אויף לוקסוס, פּערשוועדעט מיליאָנען,
די האָרעווען און שאפען — און קיין ברויט ניט צו זאָט!
אין איין לאנד וואָס איך זעה זיך אָן
וואָס דאָרטען צוטהוט א טיראן:
בעשאפט זיך אנ'אינקוויזיציאָן,
בלוט פּליצט דאָרט ווי פון א קראָן,
די בעסטע לייטע ווערען געשטיקט,
דאָמען בריינגט ער אין גרויס נויט;
נאָך סיבּיריען ווערען זיי פּערשיקט,
און לאָזט זיי פּערשמייסען אויף טויט.

4

דאָרטען צוקריגען זיך צוויי דיפּלאָמאטען:
מען האָט מיט א וואָרט זיין קייזער בעריהרט,
ווערט פּלוצלונג „נאָבאָרען" א קינד פון א טאָטען,
מיליאָנען ווערען דאָרט צום שלאָכט-פּלאץ געפּיהרט,
דאָרט שניידט מען מענשען גאָר אָהן רחמנות,
דאָרט קייקלען זיך קעפּ, די בלוט איז נאָך היים,
דאָרט קלאָגען יתומים, דאָרט שרייען אלמנות,
דאָרט זעטיגען זיך פּייגלעך מיט זייער טאָטענס פּלייש!
די הרוגים צעווּאָרעמט די זון,
דען ווער וועט עס קוקען אויף זיי?!
די לופט ווערט פּערדאָרבען דערפון,
עס צעלייגט אין שטעדט מענשען ווי חיי!
וואָס האָסטו מיך גאָט איינגעבויגט,
איך מוז געהן אזוי נאָהענט צו דר'ערד?
איך זאָל זעהען ווי עס ווערט דאָ צעלייגט
א האלבע מדינה פון שוועדד! —

5

איך קען עס אויך ניט צוזעהן די גרויסע רציחות
וואָס א טיראן צעטהוט איצט, איבער א שוואכע נאָציאָן,
וואָס איך געדיינק נאָך איהר זיידען, איהר אָדעל,
איהר יחום
ביז דוד, ביז משה'ן, ביז אברהם'ען אָן.
פון פּרעה'ן א ערשטען, וואָס זיי האָבען צעליטען!
פון כשדים, פון בבל, עמלק, אָרם;
פון רוים, פון שפּאַניע, געברענט, געשניטען
און ביי דיעזען טיראן נאָך עד היום!
דעם נאָמען האָט ער זיי פּארשוועכט,
און טרייבט זיי ארום אויף דער וועלט,
ער גיט זיי קיין מענשליכע רעכט
און זויגט זייער בלוט, זייער געלט!
געפּינען קיין רעכט אין גערייכט,
וואָס אונגלויבליך, קען זיי אלץ געשעהען —
איהר וואָלקען פּערדעקט מיין געזיכט,
איך קען די ר צ י ח ו ת ניט זעהען! —

1885

נאָך דעם נייעסטען זשורנאל

1

עס איז ארוים א מאָדע ביי אידען,
צו ערציהען מיט בילדונג א קינד;
געווּיס מאָג דאָס פּאָלק זיין צופּרידען,
ווי עס שטייגט ביי אונז מענשען אצינד:
ענגליש רעדט ער מיט גראַמאָטיק,
אויך אנדערע שפּראכען — א פּראכט!
פּיזיק, געאָגראפּיע, מאטהעמאָטיק,
א פּערגעניגען! — וועָר עס בעטראכט;
נאָר די מאָדע געהט פּאָרווּערטס, געשטיגען,
זי כאפט רק איבער'ן קאָפּ;
בכן, נעהמען עלטערען זיך קליגען,
העברעאיש אין גאנצען אָראָפּ!
„וואָס לוינט — זאָגט דער פּאָטער — צו מוטשען
„דאָס קינד צו א געשטאָרבענער שפּראך?
וואָס האָבען מיר דען פּאר א נוצען
פון העברעאיש, — פון גאנצען תנ"ך?" —
לסוף פּרעמד בלייבט ער פון זיינע ברידער,
פון זיין היסטאָריע, פון אידישען כלל,
פּערשטעהט קיין וואָרט ניט אין סידור, —
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאל!

2

אויף דער וועלט איז אָרוים א לעהרע,
די פּרויען צו שוינען א סך;
צו שעצען זיי, — געבען זיי עהרע,
ווייל זיי זיינען צערטליך און שוואך.
געווּיס מוזען מיר זיך בעמיהען,
צו געבען די דאָמען דאָס רעכט,
ווייל זיי טראָגען, זיי האָבען, זיי ערציהען
דעם גאנצען מענשען-געשלעכט;
נאָר די מאָדע מוז נייעסטען אויסטראכטען,
לעגט זי פּאָר איהר נייעס פּלאָן:
„וואָס דארפען מיר די דאָמען אכטען?
„וואָס נוצען ניט צו א ראָמאן?" —
די פּרעמדע, די יונגע, די שעהנע,
זיי טראָגט מען פּראָסט אויף די הענט,
און צו די אייגענע, די אלטע, די געמיינע,
צו זיי ווערט קיין בליק ניט געווענדט;
די ווייב זיינע שעצט ער פּאר לייטען,
אין דער שטיל אבער בעקומט ער איהר גאָל:
צוקויילט איהר, צובּיילט איהר די זייטען, —
גאָר נאָך דעם נייעסטען זשורנאל!

3

עס איז ארוים א מאָדע צו פּרעגען
ביי דער מיידעל אויף איהר פּאָרטיי —
אויב דאָס איז ניט איהר ווילען דאגעגען,
אויב זי שטימט איין אויך דערצו. —
געווּיס האָט עס נאָריש געגעבען,
אז דער פּאָטער האָט געטהאָן וואָס ער וויל,
דען זי נאָר דארף מיט איהם לעבען,
און לעבען איז א הערצענס-געפּיהל;
נאָר די מאָדע לעגט פּאָר נייע פּלאָנען,
אז ביי פּאָטער פּרעגט מען שוין נישט.
לעזט זיך אָן מיט שונד ראָמאָנען,
און געפּינט דאָרט וואָס איהר הארץ געלוסט.
מיט דעם מיינונג זוכט זי א חתן,
און ווערט באלד געפּאנגען אין פּלען, —

דאָס פערשוואכט זיי די כחות,
פערדולט זיי די מוחות —
אבי געהן געפוצט און געצירט.
דיינע שנאים, ווי די קלינגער,
טייטלען מיט די פינגער:
„ביזט רייך און האָסט זיי עקספלואָטירט“
טאָ קוק זיך ארום, די צייטונג גיב א פרעג!
ביזט, מיין פֿאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

6

שוין צייט דו זאָלסט וויסען, אז די „שלעכטע צייטען“
עקזיסטירען מעהרער נאָר אין דיין קרייז;
דען וועו א שטאָט זאָל ניט האָבען פעלדער ביי די זייטען,
פון וואנען וואָלט זי ציהען איהר שפייז?
ווי קען א פֿאָלק אויף דער וועלט עקזיסטירען
אָהן ערד ארבייטערי?
דרום רוהט ניט ביי דיר פון מקבלים די טירען,
דען העלפט פֿאָלק לעבט פון בעטלעריי.
יעטווידער נאָציע
האָט קאָלאָניזאציע;
דאָס איז די הויפט וואָס זי קוקט,
נור א קליין טהייל דערנעבען
מאכען זייער לעבען
פון טאָלאָנט און פערקויפען פראָדוקט.
און דאָס איז די פריטשינע,
וואָס אין יעדער מדינה
מוזט דו זיין צוזייט און צושפרייט.
ווי קען דען אן אומה
האָבען א תקומה,
אז זי האָט ניט קיין פעלדער פארזייט?
טאָ קוק זיך ארום „עקאָנאָמיע“ גיב א פרעג!
ביזט, מיין פֿאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

7

שוין צייט, מיין פֿאָלק, דו זאָלסט זיך דערמאָנען
אָן דיין וויגעלע, דיין געבאָרענעם לאנד;
מאָך איהר פאר ישוב, בעזעץ דאָרט קאָלאָניזען,
בעארבייט איהר זעלבסט מיט דיין האָנט.
זי איז פרוכטבאר און פעט מיט אלע יונגע קרעפטען,
צווי מאָל א יאהר ווערט געזעהט;
הכנסה טראָגט זי, ווי די בעסטע געשעפטען,
און רוהיג, די קאָפּ ניט פערדרעהט;
דער קלימאט א געזונטער,
מאכט פריש און מאכט מונטער,
קיין ברוסטליידענדע טרעפסטו דאָרט ניט;
פערזעץ נאָר איהר באָדען,
פערפלאנץ אין איהר סאָדען,
טראָגט זי דעם גרעסטען פראָפיט.
דארפסט זיך וועניג בעמיהען
מיט שאָפּ צו ערציהען;
דאָס פעלדער איז גרין דעם גאנצען יאָהר,
און אז פראָדוקט איז פאראנען
און עס סטרויען זיך באהנען,
דאן שטיינט אויך קאָמערציע אין פלאָר.
טאָ קוקט זיך ארום, אָגראָנאָמיע גיב א פרעג!
ביזט, מיין פֿאָלק, צו ווייט פערקראָכען פון וועג!

8

שוין צייט אז דו זאָלסט אויף דיין הארצען פערשרייבען,
וואָס אירַאָפּע האָט איבער דיר צו טהאָן:
גזירות, בלבולים, רויבען און טרייבען
און אלץ מיט איהר ציוויליזאציאָן.
דער האָנדעל איז פאלש און עגאָיסטיש,
אין איהם זיצט א רויבער-געפיהל;
די גרעסטע רציחות מיט יושר פערמישט עס, —
שעכט מענשען איידעל און שטיל...
דיין נאָטירליכע פאנטאָזיע
שטימט נאָר מיט אָזיע;
דאָרט שווימסטו אין דיין געבאָרענעם טייך...
די לופט, די אטמאָספערע,
דיין בילדינג, דיין לעהרע, —
וועט ניעמאלס מיט האנדעל שטהען גלייך; —
דיזע צווויי נעמען
זענען צווויי עקסטרעמען,
פאר דיר איז אין האנדעל קיין אָרט;
דעם האָנדעל לאָז איבער,
און קלייב זיך אריבער,
וואו דיין צוקונפט ערוואָרטעט דיר דאָרט. —
טאָ קוק זיך ארום, „טאָנקרעד“ גיב א פרעג!
צוריק, מיין פֿאָלק, צוריק אויף דיין אלטען וועג!

1887

די לבנה

איהר אָנבליק אויף אונזער ערד.

1

צווישען די שטערען, די מיליאָנען פלאָנעטען,
וואָס שוועבען און פליהען, אין אונבעגרענעצטען פלאָץ,
צווישען די זונען, מיט די טויזענדער קאָמעטען
וואָס קיינער דערגעהט ניט זייער מאָס, זייער שאָץ;
צווישען די אלע, בעמערק איך א שטערען,
גרוים ווי א פויסט „די ערד“ רופט מען דאָס;
אויף דעם קלייגעם קערפער קריכען דאָרט מילבען,
זיי רופען זיך „מענשען“, איך וויים ניט פאר וואָס?
דען שוואָך זיינען זיי ווי א פליג;
און לעבען א גאנץ קלייגע צייט,
פערבריינגען די וויילע אין קריעג,
אין קנאה, אין שנאה, אין שטרייט;
דער שטארקער דעם שוואכען בערויבט,
ניטאָ גאָר קיין יושר ביי זיי —
איך וואר פון די קולות פערטויבט,
פון די טויט-קרעכצען מיט דעם געשריי!

2

נאָך אייזער דער ערד-קויל, איז געווען בעזעסען,
וואן עס וואָר קיין ים, קיין באָרג, קיין בוים,
וואן זי וואָר א קויל פייער, און דער וואָלקען פלעגט
איהר לעשען,
בין איך שוין געפלויגען מיט איהר גלייך אין רוים.
פון איהר ערשטען מענשען איז שוין ארוים א קין,
וועלכער האָט פערגאָסען זיין ברודער'ס בלוט;
און הבל'ס גוואלדען הער אך ביז איצט שרייען,
וויל די קינדער געהען אין זיין מארשרוט.
וואָס איך זעה זיך אָן פון די דריי:
פון ליעבע, פון כבוד, פון געלט,
נאָך זיי געהט האמבאָג, מערדערי,

אויף דיין אלטען וועג

1

שוין צייט, מיין פֿאָלק, זאָלסט עפּענען די אויגען,
ווי דיין לעבענשטאַנד איז מיט ריזיקע פּול.
דו מוזט נאָך אין האַנדעל דיין געוויסען פּערבויגען
און נאָך אלעמען בלייבט דיר — א נול...
דו מוזט מיט דיין לעבענסמיטעל, ווי א וואָרעם זיך צאפּלען,
די דאגות פּערדולדען דיין קאָפּ,
קריכסט אויף א לייטער מיט צובראָכענע סטאַפּלען
און צוואנציג מאָל פּאלסטו פֿאַרפּ.
דיין קרעמעל, דיין שיינקעל,
איז א דרייפּיסיגער ביינקעל;
גראָה און אלט ווערסט דו דורך זיי;
דאָ שפּיעלסט דו א קאָמעדיע,
דאָ א טראגעדיע,
מען זעהט ביי דיר סצענעס אלערליי...
פון דעם אמת אין הארצען
ליידסטו זעלבסט שמערצען
פּאַר איהם געהט קיין תרוצים ניט אן...
ער קוקט ריין און ליכטיג
און וויים גאנץ ריכטיג,
וואָס בעטייט „ספּעקולאַציאָן"...
טאָ קוק זיך ארום, דיין הארץ גיב א פרעג.
ביזט, מיין פּאָלק, צו ווייט פּערקראָכען פון וועג!

2

שוין צייט מיין פּאָלק אז דיין שכל זאָל דיר קליגען,
דעם מענשענס גליק אין וואס עם בעשטעהט.
צי מאכט דען טעאטער דיר פּערגעניגען,
ווען דיין קאָפּ, ווי א וואסער מיהל דרעהט?!
צי קען מען ביי דיר כאטש איינעם געפינען, —
א גביר וועלכער עסט שוין דאָס בעסט, —
עס זאָל זיין בערוהיגט זיין מח, זיין זינען,
די זאָרג זאָל דאָרט ניט מאכען איהר נעסט?...
ווי גוט איז דעם בויער:
געזונט, שטארק און דויער,
איינפאך געגעסען, געקלייידט;
וויים קיין קלאָפּאָטען
פון ביינק, פון אָטשאָטען,
ברויט אויף א יאהר אָנגעגרייט,
זיין שלאָף איז א זיסער,
זיין וועטער א פּרישער,
זיין סאָווסט גריזשעט איהם ניט —
ווי א זויג-קינד א גוטער
שלאָפּט ביי דער מוטער, —
זויגט ביי די ערד איהרע בריסט...
טו קוק זיך ארום, דעם בויער גיב א פרעג!
ביזט, מיין פּאָלק, גאנץ ווייט פּערקראָכען פון וועג!

3

שוין צייט, מיין פּאָלק, זאָלסט ביי זיך בעשטימען,
ווי דיינע שונאים האָבען דיר געמאכט בלינד;
דיין ערד, דיין חיונה, האָט מען ביי דיר צוגענומען
און געהייסען דיר לעבען פון ווינד;
די רוהיגקייט בערויבט פּין יעקב'ס געזינדעל
מיט צוויי טויזענד יאָהר צוריק.
דיין קערענדעל כאפּסטו פון לופט און פון שווינדעל
און זעהסט ניט דיין גרויסען אומגליק.
אויף דיין ערד געזעסען,
דיין מיה געגעסען,
דיין ווייב און דיין פּרוכט און דיין ווין —
זי האָט דיר געגעבען
אלץ וואָס צום לעבען;
ווי קען מען שוין גליקליכער זיין?!
געלעבט מיט א סדר,
אין וואָהנונג אין קליידער,
יענעמס געלט ניעמאלס בעריהרט;
עס דרעהט ניט דער זינען
וועגען צאהלען טערמינען,
ניט אָנגעזעצט, ניט באנקראָטירט.
טאָ קוק זיך ארום, דיין היסטאָריע גיב א פרעג!
ביזט, מיין פּאָלק, גאנץ ווייט פּערקראָכען פון וועג!

4

שוין צייט, מיין פּאָלק, דו זאָלסט זיך בעראטהען
מיט דיין חומש'ל, מיט איהרע ריינע שריפּט;
ווי פון טאָווע ביז טאָווע איז זי פול מיט געבאָטען
נאָר וואָס צו די ערד אנגעטרעפּט:
פון שמיטה, פון יובל, פון מעשרות, בכורים,
פון ערלה, פון פּאה, פון דמאי —
צי האָסטו פון איהר וועג געהערט די דבורים
פון קראָם, פון שיינק, פון מעקלערייי?
מעגסט טרויען דיין רבי'ן,
אז וואָס הייסט גליקליך לעבען,
האָט ער געוואוסט ריכטיג דעם ציעל, —
וואָס בערוהיגט דעם מח,
וואָס קרעפּטיגט דעם כח,
וואָס עס הייסט עהרליך און שטיל...
אין תלמוד זעה פּלאים,
ווי גאנץ סדר זרעים
רעדט פון ארבייטערייי.
און וועג דו האָסט געהאלטען
די צואה פון אלטען,
האָסטו געלעבט גליקליך און פריי.
טאָ קוק זיך ארום, דיינע לעהרער גיב א פרעג!
ביזט, מיין פּאָלק, צו ווייט פּערקראָכען פון וועג!

5

שוין צייט, מיין פּאָלק, זאָלסט שוין בעטראכטען,
ווי דו האָסט גאָר א גאנץ פּאָלשען בליק;
דעם עקאָנאָמישען לעבען זוכסטו צו פּעראכטען
און מיינסט אז אין לוקסוס שטעהט דער גליק.
ביזט שוין אין אונאַרדענונג צו ווייט פּערקראָכען,
אז ס'העלפּט שוין קיין שרייבען, קיין רייד.
אָן אָרעמעס קינד וואס טראָגט באָב אום דערוואָכען,
געהט שבת אין זיידענס געקלייידט.
ווייז מיר פון דיר אייגע
א כלה א געמיינע,
וואָס האָט ניט קיין וויים אטלעס קלייד?
אויף די בולוואַרען,
זעהט מען שארען
שלעפּעס פון סאָמעט געגעהט;

7

איז ביי אייך אויך געווען א שם, חם און יפת
וואָם די קינדער פערגעסען זייער שנאה ניט.
און געגומען זיך צו שם'ען, דערשטיקען ביז א נפש,
און מען גיט זיך א נאָמען „אנטיסעמיט“ ?
גיט דאָרט אויך ביי אייך אזוי אן אומה אידען
וועלכע האָט קיין רוה, ווי דער שפענדעל אין טייך ?
אָדער איהר לעבט זיך אלע, אין ליעבע און פריעדען,
אָה, גליקליכע מענשען, ווי וואויל איז אייך !

ביי אונז אויף דער ערד :

פון אָרם
דער פלאָם
וואָם האָט אברהם'ען געברענט,
ער היצט
ביז איצט
און ווערט נאָך ניט פערלענדט ;
וואו דער אָיד זאָל קומען
געפינט ער ניט קיין רוה,
וואו ער ווערט פערשוואומען
נעהמט מען איהם ניט צו ;
איבעראל
א באל
מען וואַרפט פון האנט צו האנט,
א ציעל
צום שפיעל
און זעהר אינטערעסאנט....

8

האָט איהר אויך ווי מיר, אייזענבאהנען,
אייערע שטערען צושניטען און געמאכט א וועג ?
איז דען לופט-באלאָנען, ביי אייך פאראנען,
זייט איהר מיט די „קונסט“ שוין גאָר בייס ברעג ?
און אייערע דאָקטוירים, וואס בעזוכען קראנקע
קוקען געווים ניט פון זיי — ווערען רייך,
און זייערע רפואות, איז א לעבענס געשאנקע,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז צו אייך !

ביי אונז אויף דער ערד :

דער סטודענט
ער נעהמט
צעהן טויזענד נדן,
ווערט רייך,
קויפט גלייך
קאַרעטע, פערד און שפאַן ;
פערגעסט נאָך דעם עקזאמען
וואָם ער גלעזערענט האָט,
פאָהרט און קלייבט צוזאָמען
דאָם ביסעל גלעט פון שטאָט :
אויב עס שאדט
זיין ראָטה
איז איהם דער צער ניט גרוים ;
דער נם,
אז דער מת
זאָגט קיינעם ניט אוים. —

9

עקזיסטירט דען ביי אייך אויך די מטבע,
וואָם זי טיטולירט אויך „אביון“ און „גביר“ ?
זי איז „למדן“ און „יחסן“ האָט די מאַכט און די דעה,
אמת און יושר, פאַלען פאַר איהר ?
אָדער איהר לעבט זיך, ווי מיר פערציטען
איהר שפייזט זיך פון בוימער, פון ערד, פון טייך ?
איהר ווייסט ניט פון צרות, וואָם „גלעט“ קען בעדייטען,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך !

ביי אונז אויף דער ערד :

„אמור“
מיט א שוואור
פערקויפט מען אלץ פאר גלעט ;
דאָס האַרץ
איז שוואַרץ
פון דרויסען איז פארשטעלט.
דער צדיק גהאט אין טלית
און האַלט אָפען די הענט,
דער מלוה שטעלט בדלות
מיט זיין גרויסען פראָצענט.
דער בעפאַלט
אין וואַלד
און בריינגט אום פון דער וועלט ;
דער צינדט
א גזוינד
און אלעס נאָר פאר גלעט...

10

וען וועלען שוין קומען, די גוטע צייטען
וואָם די פראָפעטען, האָבען פאָרגעזאָגט ?
אז טהיערע מיט שאָף, וועלען מעהר ניט שטרייטען
דער שעפס וועט ניט זיין פון וואָלף געיאָגט ;
קוה און בער, געשפאנט אין א וואָגען
א קינד וועט פיהרען ביידען גלייך
און איהר שטערענלייט וועלען דאמאָלם זאָגען
אָה, גליקליכע ערד-מענשען, אזוי וואויל איז אייך !

ביי אונז אויף דער ערד :

רעליגיאָן
נאַציאָן
וועלען דאן זיין מילד,
קיין טרער
ניט מעהר
נאָר מ ע נ ש אין גאָטעס בילד, —
א סאָבע מיט א קאָסע
וועט מען מאכען פון שווערד,
עס וועט ניט זיין קיין רשע
אויף דער גאנצער ערד ;
קיין טיראָן,
קיין אָבמאָן,
קיין פאלשקייט אין געריכט,
עס ווייזט
נאָר גייסט
אויף יעדעס געזיכט.

וואָס איז דעם מענשענס ציעל ?
דער מאשין
פון זין,
ווי טרויסט זיך אין שלאָף ?
מען בלייבט פוסט
אונבעוואוסט,
עס ווייס קיין פילאָזאָף !

3

איך וואָלט וועלען זעהן די שלעכטע געזיכטער
וועלכע מוזען ביי אייך, צום משפט שטעהן,
וואָס איז די עבירות ? וועך זיינען די ריכטער ?
גיט אויך א לאָיער, וועלכער מאכט זיי ריין ?
איהר זייט פיליכט געבענשט, מיט די נאָטירליכע
נאמנות,
איהר קומט צונויף אויפ'ן גאָס, מיט די בושלען צוגלייך ?
און ריכטעט מיט אמת, אָהן כאבאר אָהן מתנות,
אָה, גליקליכע מענשען אזוי וואויל איז אייך !
ביי אונז אויף דער ערד :
כאבאר
איז די שטאָר
וואָס די אויגען פערשטעלט,
זיי א דיעב
נאָר ג י ע ב
א העלפט א י ה ם פון דיין געלט.
בערויבטע שרייען מאסען,
דער ריכטער מאכט זיך שטום !
דער וואָס ברענגט אָפ גאסען
געהט זיך פריי ארום.
דער אקיטאָר
פון רעוויזאָר
וועלט נאָך גאָר ניט אלט,
וואו מען געהט
וואו מען שטעהט
זעהט מען זיין געשטאלט.

4

עס איז מיר זעהר אינטערעסאנט צו וויסען
אויף וועלכע שטופע אייער בילדונג שטעהט,
זייט איהר פראָסט און עהרליך, מיט א ריינעם געוויסען,
ווי מיר אמאָל, — נאָך יונגערהייט ;
אדער איהר זייט שוין אין פראָגרעס געשטיגען,
דאָס געוויסען ג ע ז ו נ ט, ביי אלעמען גלייך,
קיין פאלשע הערצער, איז ניט צו קריגען ?
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אויך !
ביי אונז אויף דער ערד :
דעם קינד
געשווינד
טרייבט מען אין דער שוהל,
און דער אסטראָג
פון טאָג
ווערט נאָך מעהרער פול ;
וועך אין בילדונג גרעסער
קוקט נאָר רק פאר זיך,
די בילדונג שלייפט דעם מעסער
דעם צווייטען קוילען גיך.
בעטרוג
מיט קלוג
געהן גלייך געפאָרט ;
וועך פיין
וויל זיין,
קריגט אויף דער ערד קיין אָרט.

5

שפּיעלט ביי אייך אויך, א ראָלע „יחוס"
ווי ביי אונז, אָט דאָ אויף דער ערד ?
א „לאָרד" און „גראָף" בעקומט דער די סמיכות
דער וואָס שטאָמט פון אראָבסקע פערד ?
אדער „דעמאָקראטען" און „אריסטאָקראטען",
איז גאָר אייער לעקסיקאָן אין די וועלטער ניט רייך
איהר זייט גלייכע יחסנים, קינדער פון איין טאָטען,
אָה, גליקליכע מענשען אזוי וואויל איז אייך !
ביי אונז אויף דער ערד :
דעם קנעכט
איז שלעכט
הפקר איז זיין גוף ;
געדריקט,
געשטיקט,
און מאכט די מויל ניט אויף.
זיין גאנצע האָרעוואניע
געהט אָווען צום ווירט,
עם העלפט גאָר ניט קיין טענה
דען דער „פויסט" רעגירט.
פערשמאכט,
פעראכט
פערעכענט ווי א פערד ;
דער „באָראָן"
דער „פאָן"
צו איהם געהערט די ערד.

6

האלט איהר נאָך פיליכט, ווי אונזערע ערשטע
מענשען,
אז א שרעק פון א דונער אייך „גלויבען" ערקלערט ;
אדער אייער שכל, איז שוין אריבער די גרענצען :
איהר וויסט די וואָהייט, גאָר אונגעשטערט ?
האָט אייך דאָרטען וועך אין „תורה" געגעבען,
א י י ן אמונה, א י י ן גלויבען פאר אלעמען גלייך ?

דאן וויסט איהר קיין רעליגיאָנס האָס, צייט אייער
לעבען,
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך !
ביי אונז אויף דער ערד :
דער וואָטיקאָן
ברענט דאן
מענשען אין דער גלוטה ;
מאָהאָמעד
מאכט פעט
שטיקער ערד מיט בלוט.
מלחמות אָהנע גרענצען
האָט רעליגיאָן געבראכט,
קרבנות פון מענשען —
אויף איהר אָלטאָר געשלאכט.
מען שרייט
פאר לייט :
„איך בין פון גאָט געשיקט"
און מיט דעם
גוטען שם
ווערגט מען און מען שטיקט.

11

אָט דאָ האָב איך דערזעהן צו מיין שאַנדע,
אין וואָס מכת „ערב" בעשטעהט:
חיות, א „באָסע קאַמאַנדע"
האָבען אונזער שטעדטעל מיט פעדערען פערשנעעט.
מיינע דיענער האָבען זעלבסט אַנגעוויזען
וואו עס לייגט ביי מיר ציערונג אין פּעק;
געענדיגט די שעפּסעלע גריזשען,
און גלייך איבער'ן שטעדטעל אַוועק;
מיין זוהן אַז מען גיט איהם „פּאָ שייע"
האָט ער מיר אַ קשיא געפרעגט:
„ראַזווע מי טאַזשע יעוורעאי?"
אָט די קשיא האָט מיר פּאַר אַ תירוץ געקלעקט.
מיר זיינען אַוועק באַלד קיין קיעוו,
אָבער דעם זעלבען פּעסט האָט זי אויך געהאָט,
דיר קומט דאָך דער „דבר" מיט חיוב,
דו ביזט דאָך אַן אַריסטאָקראַט.

12

אין קיעוו האָבען מיר זיך געוואָגעלט
אַז מיר זיינען אין אַ סקראַפּעל אַריין,
מיט שטיינער האָבען קאַצאַפּעס געהאָגעלט
נו, „שחין" און „ברד" מוז דאָך זיין. —
וויי קין האָט מען אונז געשלייד‌ערט,
צום גרענעץ, קיין עסטרייך, קיין בראָד,
דאָרט האָט געשווויבעלט, גערודערט
פון בערויבטע א גאנצער נאַראָד.
ביז פופצעהן טויזענד מענשען אַנגעהאנגען
אויף גאליציען, וואָס איז זעלבסט הונגעריג,
ברויט אַז מען פלעגט נאָר דערלאנגען —
פערשלונגען וויי דער היישעריג,
פון דעם היישעריג דער „ארבה", וויי א כמאַרע
האָב איך שוין קיין קרעפּטען געהאָט.
דיר קומט דאָך דער ארבה, וויי פּרעה,
האָסט דאָך געוואָלט זיין אַן אַריסטאָקראַט!

13

אַ דירה האָב איך געהאט דאָרט א פיינע,
אין אַ פינסטערען קעלער דאָרטען,
האָב איך דען צו גאָט א טענה?
„חושך" קומט מיר על פּי דין.
פון די גרויסע מיטינגען-סך'ען,
וואָס מענשען האָבען געלט אויפגעמאכט,
בריינגט מען אונז עסען און זאכען.
אויף די באַהנען צום ים גלייך געבראַכט,
וויי מען זעצט אונז אַוועק אויף די שיפען,
ווערט פלוצלונג א גאנצער געשריי:
זשאנדארען האָבען מיין זוהן אַפּגערופען,
פערהאפּטעט, געפירהרט קיין ראַסיי.
פון מיין בכור, מיין אייניגען יורש,
קיין גערוס עד היום ניט געהאט,
טאָ נאָ דיר שוין „מכת בכורות"
און זיי שוין אוים אריסטאָקראַט.

14

פּסח תקוה האָט אונז שוין צוגענומען,
געגעבען א פעטע שטיק ערד,
פערהאַלפּען אין אביסעל מזומן
געקויפט מיר בהמות מיט פערד;
מיר בעארבייטען די קאַלאָניע גאנץ פראַקטיש,
פון צייטונגען ווערען מיר געוהרט,
די וועלט קען עס זעהען אלעס פאקטיש
אַז דער איד איז אויך פעהיג צו ערד.
עס לערנען אונז די צרות, די נויטען:
אז דער איד מוז זיין „איד" איבעראל,
איין איד מוז זיך בינדען צום צווייטען,
זאָנסט געהט פערלאָרען דער „כלל".
אַז די מכות האָב איך אין רוסלאַנד געקריגען
עס איך היער די קניידלעך צו זאָט,
אין פעלד זינג איך מיט פערגעניגען,
אָט דאָס ליעד פון „אריסטאָקראַט"...

צו די שטערען

אויף אייך שטערען, געהט ביי אונז א זאָגע,
אַז יעדערער פון אייך, איז א גאנצע וועלט:
מיט ים מיט יבשה, מיט נעכט און טאָגע,
איהר זייט מיט מענשען אויך בעזעלט;
אייך זעהען, בעטראכטען וועז איך וואָלט קאַנען,
צו האָט איהר אויך פעלקער, מיט אונזער ערד צוגלייך,
אָדער איהר וויסט ניט, פון פערשיעדענע נאַציאָנען;
אָה, גליקליכע מענשען! ווי וואויל איז אייך!

ביי אונז אויף דער ערד:
פרידען, שטיל
ווי מען וויל,
גיט גאָר ניט אין לאַנד,
מיליטער
וואָס מעהר,
אימער דעם שוועדד אין האַנט!
ענגלאַנד מיט אינדיאַנער
שנאים פון דער וויעג,
מערקען מיט סלאָוויאַנער
אייביג שטרייט אוז קריעג.
דער שוועדד
אויף דר'ערד
רוהט ניט איין מינוט,
רק שטרייט
אוז שנייד‌ט
אַז די ערד פארזינקט אין בלוט!

2

וואו נעהם איך פליגלען צו אייך צו פליהען,
זעהן וואו איהר דאָרט אין בילדונג האַלט;
ווילט איהר זיך גאָר וועגען דעם ניט בעמיהען;
איהר זייט נאָך ווילד, אין אַפענגעשטאַלט;
אָדער איהר זייט שוין א ל ע ס דערגאַנגען,
די פערבאַרגענע נאַטור — מיט גייסטער צוגלייך;
איבעראל איז אייך ליכטיג, קיין פאַרהאַנג פערהאַנגען...
אָה, גליקליכע מענשען, אזוי וואויל איז אייך!

ביי אונז אויף דער ערד:
מען איז בלינד
ווי א קינד
מען ווייס קיין אַנהויב ניט,
עס האָט קיין ווערט
וואָס מען קלערט,
מען מאַטערט מאַרך אומזיסט.
וואָס איז די לעבענס קוועלע.
ווי דיינקט זיך אין דער שטיל?
וואָס איז גייסט און — זעעלע,

ביז האלבען טאג געלעגען אין בעט.
— זי וואר נעכטען אויף מאסקאראד —
דערנאך ערשט געמאכט די טואלעט,
ארויסגעפאהרען מיט שיק, מיט פאראד;
אפגעשטאט א צוויי-דרי וויזיטען,
געקומען א היים מיט קוראזש,
געהייסען איבערשפאנען דעם שליטען
און באלד — אויף טעאטער „בעלעטשאזש";
אן ארימאן אין קאריאר ניט דערלאזען,
דאם האט זי געהיט ווי א כוואט,
וואו א איד, האט זי פון זיך געבלאזען,
זי איז שוין אויך אריסטאקראטט.

5

די אם, און די דיענסט און די באנע,
האבען מיט די קינדער א פעולה געטהאן,
אז דער איד איז א שד, א סכנה.
שריי-זשע „סמערדיט"! פאשאל וואן!"
זיי האבען די קינדער געלערנט
צוזאמען מיט די מילך פון די בריסט:
— „צייט דער איד האט גאטעס זוהן ערצערענט,
„איז ער פערבליבען אויף אייביג פערווויסט,
„הפקר איז אלץ וואס איז זויינע,
„הפקר זיין לעבען, זיין געלט".
און איך פלעג עם הערען די טענה,
און דאם הארץ האט מיר דאמאלס געקווועלט;
מיינע קינדער זיינען פערבליבען
שונאים דעם כלל און דעם פרט, —
ניט מיר מיינט מען, נאר — די א י ד ע נ ן די דיבען,
איך בין דאך — „אריסטאקראט!"

6

מיין טאכטער פלעגט אויסגעהן שפאצירען
אין בריליען, מיט דאוויינ'ס א באנד;
קאוואלערען פלעגען איהר שטענדיג פיהרען
מיט אפיצערען געארעמט ביים האנט.
ניט געוואוסט וואו די קינד איז געשטאנען,
ניט געוואוסט פון א ווירטהשאפט אין הויז,
א בוך האט זי אזוי פיעל פערשטאנען —
פיעל איך די גמרא אין קלויז;
ביים פיאנא פלעגט זי לייטען אויסגעבען,
ווי א קומענקהערער עסט וווייסע קעז, —
קיין „גאמא" האט זי ניט געוואוסט אין איהר לעבען,
קיין „בעקאר", קיין „בעמאל", קיין „דיעז",
דערפאר פלעגט זי האסען א אידען,
געבערענט פראסט זיין ארט אין דער טהאט,
און איך בין געווען פול צופריעדען,
איצט בין איך אריסטאקראט.

7

אין הויז פלעגט שטענדיג זיין בעלער,
צו אלעמען א קאנטרע-ווייזיט,
רוסיש פלעג איך רייזען פול פעהלער,
נאר קיין זשארגאן — גאט בעהיט!
אויף מאסקאראדען פלעג איך מיר פארהולען,
אין וואלצערס, אין קאנטרעדאנס;
אין קלוב פלעג איך פיעל געלט פערשפיעלען
אין סטוקעלקע, אין פראפעראנס;
ענינים פון אידישען צבור
ניט נעהמען קיין אנטהייל אין דעם,
א מחבר פלעגט ברענגען א חבור —
דער דיענער מיט די הינד גלייך אויף עם;
אויף פסח קיין קמח עניים,
קיין הקדש, קיין שוהל און קיין שטאט,
אויף מיין שוועל ניט ארויף די גבאים,
איך בין דאך אריסטאקראט.

8

מיין זוהן גיב איך שטודירען,
און דאם לעצטע פונק לעשט זיך אוים גיך;
ער זעהט דאך ווי צו הויז פלעגט זיך פיהרען,
אט האט ער א ביישפיעל פאר זיך —
א רייך קינד און וויים פון קיין גלויבען,
און מיט שלעכטע חברים שפאצירט,
פלעגט אפט מיך בע'גנב'ענען, בערויבען,
און האט די רעגיערונג בעריהרט:
געערעדט אויף רעליגיע, אויפ'ן קייזער,
וואס יעדעם וואוירט שמעקט מיט סיביר,
אז איך פלעג מיך געבען א בייזער,
מיט פעראכטונג, אויסגעלאכט מיר;
מיין הארץ איז אין מיר שיער צושפרונגען,
„מכת דם" וויי פרעה געהאט,
א בת קול האט מיר דאן געקלונגען,
אז דאס איז אן אנפאנג פאר „אריסטאקראט".

9

מיין ווייב — האבען געזאגט אריסטאקראטקעם —
אז א געזונדע פרוי איז זעהר געמיין,
א רויטע געזיכט פאסט פאר די יאטקעס,
א „מאדאם" קלייידט „בלאס" זעהר שעהן...
האט זי אויף זיך געקומען א נדר
— זיצענדיג אויף מאסקאראד —
אויף זומער צו פאהרען אין די בעדער
אבצוצעהרען זיך אין מארינבאד:
צוריק איז זי געקומען א בלאסע,
דאר ווי א סקעלעט, ווי א כארט,
און דא פרעגט מיר די באנע א קשיא:
צי זאל זי איהר אבטרעטען דעם ארט...
דער פעבעל מיט אינזעקטישע נגונים,
האבען מיין נאמען בעפלעקט און בעשטאט,
האב ברודער „צ פ ר ד ע און כ י נ י ם"
דו ביזט דאך אן אריסטאקראט.

10

ווי דער פעבעל האט מיך אבגעשטויסען,
ביי קריסטען פארעכענט פאר דול,
דעם גלויבען איז שוין צו שפעט צו טוישען...
האב איך אויפגעקעלרט א רעפארמירטע שול,
דעם שבת אויף זונטאג פערבייטען,
אן ארגעל, פון קריסטינס א כאר,
דאוונען אהן היטלען ווי „ביי לייטען",
און צוזאמען מיט פרויען צו-פאר;
א סידור פון בערלין אויסצושרייבען,
פון גייגער'ס גע'רעפארמירטעם הויז,
פון דאוונען א צעהנטעל זאל בלייבען,
וואו „ירושלים", וואו „משיח" — ארויס,
צו מיין דעה דערטאפט באלד א קרוב,
דא האט די השגחה קיין ברירה געהאט,
טא נא-זשע דיר די פיערטע מכה „ערב",
דו ביזט דאך אן אריסטאקראט.

און דער אַרעמער ישראליקעל ווערט אויסגעריסען,
פון דעם הויקער וואָס הינטען וואַקסט אויס,
ווי ער וויל נעהמען אין מויל נאָר א ביסען,
רייסט דער הויקער פון הינטען אַרויס...
אָה!
רייט אויף דער קליאַטשקע, חברה קבצנים!
רייט! — כל־זמן זי לעבט,
היינגט זיך אָן, דאַרמאָיעדניקעס, וויפיעל איהר ווילט!
די קליאַטשקע — זי טהוט און שלעפט!...

4

דער איד

אז ער ווערט געלאדען אויף א שמחה, אַמאָל אין א חודש,
נעהמט מען איהם בעריסען ווי ער עסט נאָר אָפּ פיש,
בעטערס און סאַרווערס, און אלע כלי־קודש,
און פופצעהן קבצנים, מיט די טעלער ביים טיש,
אויף זעקס שעה נאָכאָנאַנד ווערט ער פערזעסען,
געדריקט און געקוועטשט, — שוויץ, מחותן, שוויץ!
ער וויל נעבעך שלאָפען, דאָ נויט מען איהם עסען,
דעם מאָגען פערדאַרבט ער, און פערקיהלט זיך
פון היץ...
אָן אנדערער, אז ער ווערט ערגעץ געלאדען,
געניסט ער פערגעניגען פיעל דערביי!
ניט זיין קעשענע לייד־עט דערביי קיין שאָדען,
ער עסט און טאַנצט, און שטענדיג פריי;
און דער אַרעמער ישראליקעל, קען ניעמאלס געניסען
פערגעניגען פון זיין שטיקעל וועלט;
ווילסטו זיך פרעהען, — טאָ ווער אויסגעריסען,
און גיב נאָך, ברודער, געלט!
אָה!
שמאָקטשקעט, חברה, זויגט ביי דעם אידען,
זויגט און ציהט די ברוסט!
שוין טויזענדער יאָהר אז איהר זויגט און איהר בייסט, —
אנטוואָרטען ווערט מען אייך אויביג ניט!...

5

דער איד

אז ער ווערט שוין זאָט מיט בזיון, מיט בושה,
ער קען שוין ניט אויסהאלטען און פערלאָזען שוין זיין
וועלט,
געפינט זיך נאָך דאמאָלס א חברה־קדישא,
מען בע׳גזל׳ט די יתומים, און מען רייסט קבורה־געלט!
אז ער האָט געלאָזען ירושה פאר זיינע עלענדע קינדער,
געפינט זיך א חברה וואָס מען שטעלט זיי בדלות,
אויפ׳ן בית־עולם די שמשים, די גבאי׳טעס בעזונדער,
צאָהל זיי פאר גערטעלע, פאָדעשקע, פאר סיבה און
טלית.
אָן אנדער, אז עס קומט זיין צייט צו שטאַרבען,
קיין חברה׳ס פון איהם א האָר גענישט,
מיליאָנען גענלט מאָגען די קינדער אַרבען,
זיין גראָב, זיין ערד גיט מען איהם אומזיסט;
און דער אַרעמער ישראליקעל קען קיין מנוחה ניט קריגען,
אפילו ווען ער פארלאָזט שוין די ווענלט;
ווילסטו, איד, שטאַרבען, — ווילסטו אין דער ערד ליגען...
— טאָ גיב־זשע, ברודער, געלט!
אָה!
לופעט, חברה! חברה־קדישא!
אויף דערויף זייט איהר דאָך געבוים:
שערען און מעלקען איז גוט, ווען דער שעפס לעבט,
און שינדען — ווען ער איז טויט!...

1882

דער אריסטאָקראַט

פיעל דאנק איך און לויב גאָטעס נאָמען,
וואָס ער האָט מיר די אויגען אויפגעמאכט,
האָט געשיקט אויף מיין שטעדטעל פאָגראָמען,
דאָס האָט מיך פון חלום ערוואכט;
איך האָב אבגעלעבט א לעבען אין טומעל,
פערדאָרבען מיין קערפער, מיין גייסט,
אויף מיין האַרצען איז אָנגעוואקסען שימעל,
פערלאָרען מיין שטאָלץ און מיין דרייסט;
געזוכט פרייניד פון פ ר ע מ ד ע נאציאָנעס,
מיינע ברידער פערהאסט און פעראכט,
לסוף האָט מען מיר ניט געוואָלט קאָנען,
אין די אויגען ווער איך אויסגעלאכט;
פערדאָרבען מיין ווייב, מיינע קינדער,
קיין רוהיגען לעבען געהאט,
געגען מיין פאָלק און מיין שטאָם א זינדער,
איך האָב געוואָלט זיין אן אריסטאָקראָט!

2

פון די אַריסטאָקראָטיזמוס מיט די פינסטערע נעמען
האָב איך שוין, לויב גאָט, א בעגריף,
טאָ וואָס זאָל איך מיך איצטער שעהמען,
דערצעהלען אייך מיין יחוס בריף? —
תלמוד תורה האָט מיך ערצויגען,
אין ישיבה אויף דער הילצערנער באנק,
נאָר א ישוב׳ניק וואָרפט אויף מיר אויגען,
ער האָט פאר מיר דרשה געשאָנק,
ער האָט פאר מיר א טיראלסקע בהמה,
צו איהר נאָך א ציעג אין נדן,
אָט בין איך מיר געוואָרען כדומה,
פון אן אלטען בחור — א יונגער מאָן.
מיין גליק האָט געגומען דאָן שפיעלען,
א פאָר טויזענד ווי איך האָב נאָר געהאָט,
דאָרף זיך מיר צו מיין אומגליק פערוועלען
צו ווערען אן אַריסטאָקראָט.

3

ענטזאגט באַלד דעם אידישען רבי׳ן,
פון א אידישען ספר קיין שפור;
איינגעפיהרט א קריסטליכען לעבען,
מען זאָל מיינען דאָס איז קריסט פון נאָטור;
קריסטמעס געשטעלט מיר א יאָלקע,
בעפוצט איהר מיט פרוכטען, מיט ליכט,
א נדבה אויף א רוסישע „קאָשצאָלקע"
און קריסטליכע בעדיענונג איינגעריכט —
אי אָן אָם, אי א דיענסט, אי א קוטשער,
קאָצאפעס אין געשעפט, אומעטום,
א באָנע, א לאָקאי, א שווייצער,
אין יעדערן פערקלוידט זיין קאָסטיום;
שבת געטהאָן וויי אום דער וואָכען,
זונטאג געפייערט אקוראט...
דאָס יודענטהום אין גאנצען פערבראָכען,
און געוואָרען אנ׳אַריסטאָקראָט.

4

מיין ווייב — די ישוב׳ניצע די פראָסטע —
זי טאַנצט מיר אויף נאָך צום גראָם,
געוואָרען גיך אוים בעל הבית׳טע,
אוים ווירטהין, אוים ווייב, נאָר „מאָדאָם";

5

אז צוויי פּאיעזדען זאָלען זיך ענטקעגען ניט וועסטרעטשען,
איז דאָס נאָר בעלאָנגען אַן טעלעגראפּיסט,
חלילה, אז ניט, קענען זיי זיך קאָלעטשען
און וואָגאָנען מיט מענשען וועלען צוגישט.
אונזערע טעלעגראפּיסטען זיינען די פּעדאָגאָגען.
די לעהרער פון אונזערע קינדער,
היט אייך, איהר לעהרער! דאָס קינד'ס מח ניט צושלאָגען,
מיט צוויי דעות קאָנטראָסטע בעזונדער;
דער אָלטער דור לויפט און פיהרט די אמונה,
דער נייער ענטקעגען שרייט: „שטעה!"
טאָ לאָזט זיי ניט, לעהרער, קאָנטראָסט אויף איין ליניע,
גוואלד, האָט רחמנות אויף זיי!
מיט איין שלעכט וואָרט פערדולדט איהר זיין קאָפּ,
פערליערט אמונה, האָפענונג, און ווערט א טיראן,
און שפּרינגט א צובראָכענער פון ליניע אַראָפּ,
קעגען דעם ווילען פון דירעקטאָר באָהן.

6

די שוטים די ווילדע, די פערשטאָפּטע מוחות,
שרייען ווי לויפט עס א וואָגען אָהן פערד? —
ווי קען לופט און פּאַרע האָבען די כוחות
צו שלעפּען וואָגאָנען מיט מענשען אויף דער ערד?
אונזערע שוטים קוקען אויך בלא ראיה,
גלויבען ניט און ווילען ניט פערשטעהן,
אז די געטליכע קראָפט ליעגט אין יעדער בריאה,
און דאָס איז זעהר פאַרע אליין,
און שטיינער און בוימער און חיות און קוועלע,
און פייער און וואַסער און ווינט,
און אין דעם מענשען א פערבאָרגענע זעלע,
נאָר זעהען — דאָס זיינען מיר בלינד,
פרעמדע מענשען וועלכע אונבעקאַנט,
ניט זיי איז צו זעהען פון מאַשין דעם פּלאָן,
אויסער דעם וואָס האָט פערשטאַנד
צו פערשטעהן די חכמה פון דירעקטאָר פון באָהן.

7

ווי גרויס איז דער טומעל ביי די וואקזאלען,
וועו איין פּאיעזד געהט אָפּ, דער צווייטער קומט אָן,
צו זעהען פון דאָרט די מענשען וואָלט איך זיין א בעלן,
פערשווינדעט דער פּאיעזד ווי דער לופט-באַלאָן.
די באָהן איז די צייט, אין וועלכער מיר לעבען,
און פּאיעזדען לויפען א שרעק,
א דור נאָך א דור פליהען און שוועבען,
דער קומט אָן, דער געהט אַוועק;
איך ווייל מיט מיין קינד כאָטש צוויי ווערטער רעדען,
אָבער פלוצלונג פייפט אוים דער סוויסטאָק.
מיר שרייען: „האָלט!" אָבער מען לאָכט אונז אוים ביידען,
דו הערסט דאָך, דער טויט קלינגט, דער גלאָק, —
די מינוט איז טייער, ניטאָ קיין צייט,
זי ווערט געוואויגען אויפ'ן גראָן,
דער שוטה, דער פאָטער, אומזיסט נאָר שרייט,
אזוי איז בעשטימט פון גאָט — פון דירעקטאָר באָהן.
1870

רבי יעקב משלם

1

דער איד

אין שוהל א שטאָט מוז ער דינגען צו קויפען,
בה"ב זאָן די פּושקעס — ווי קען זיין פערפעהלט?!
אויף די אלע ראָסקלאָדקעס, זיינע רובעלעך לויפען,
חזנים, שמשים, שיק רגל-געלט:
היינט פּורים — מגילה-געלט, מחצית השקל,
שבת, יום-טוב, — גאָר א טאָרג פאַר דער קריאה,
דער שמש אויף דער בימה, ווי דער מאקלער מיט'ן
שטעקעל,
צאָהל „גילדון" און „גילדון" פאַר דער קלענסטער עליה;
אן אנדערער ווען ער וויל געהן אין קירכע,
האָט ער פריי זיין וועלט, —
עס קאָסט איהם נאָר א האלבע שעה טרחה,
אָבער ניט קיין גראָשען געלט;
און דער אָרעמער ישראליק מוז קויפען בילעטען,
אויף דעם פרעמדען טעאטער דער וועלט,
ווילסטו, איד, דאָוונען, ווילסטו גאָט בעטען, —
טאָ גיב-זשע ברודער ג ע ל ט!

שמאָקטשעט חברה, שמאָקטשעט דעם אידען!
אויף דערויף זייט איהר נישט פויל!
דאָס איז א וויכינקער ביינדעלע, פול מיט זאָפט,
וואָס צוגעהט דאָך פראָסט אין מויל...

2

דער איד

אז ער וויל נעבעך קויפען א פונטעלע פלייש,
דען ער האָט שוין קיין קרעפטען פון די טרוקענע ברויט,
מוז ער צאָהלען קאָראָבקע מיט זיין ביטערען שוויים,
ער גרויזשעט די ביינער אן איהם שינדט מען די הויט,
דער גוטינקער חוכר, מיט די ליעבהארציגע נאמנים,
מיט די גראָבע בייכער, מיט די קערקלעך די דיקע,
מען בעריסט דעם געמיינעם, ער האָט דאָך שוין קיין פּנים
איבער די שפּסלעך לומען זיך די חיות די דזשיקע;
אן אנדערע פאר פינף צי זעקס קאָפייקען,
בעקומט ער פלייש דיק און פעט,
פערשפּאָרט נאָך אויך זאָלצען פלייש און ווייקען,
א געשמאק איהם אין מויל, און אין בויך א זעט.
און דער איד, ווען אין זיין הייזעל פלאָקערט א שרפה...
וואַרעמט זיך נאָך יעדערער פון קעלט
ווילסטו פלייש עסען, און דוקא ניט טריפה, —
טאָ גיב-זשע, ברודער, געלט!
אָה!
פיטערט אייך, חוכרים, אויף דער אידישער לאָנקע, —
פאר אייך איז דאָ א גליק,
דאָ איז א גרינע פּאַשע, און א הויכער גראָז,
אָקסען ווערען דאָ פעט און דיק...

3

דער איד

פולע בתי-מדרשים, מיט די אלע ישיבות,
שלעפּט ער אויף זיך אָהן א שיעור, אָהן א ברענ:
אי ליכט, אי קעראָסין, אי אלע ווייל נדבות,
אי פודען וויין-ברויט, אי די גאנצע וואָך טענ,
היינט אָפּגע'גט'ע עלוים, ישוב'ישע התנים,
פערזעסענע בחורים, און אלטע פרושים,
קינפּטיגע מגידים'לעך, מלמדים בין הזמנים,
מנהלים, משגיחים, מיט די אונטער-שמשים;
אן אנדערער איז פריי פון אלע לאסטען,
קיין שטיינער ליגט איהם אויף זיין ווענ,
זיין רובעל עודף, כלייבט ביי איהם אין קאָסטען,
קיין פרוש — וואָכער, קיין קלויזניק — טענ;

4

לאנג און טריי דיענט ער די מלוכה,
אלס אידישער — געלעהרטער אין לאנד,
און דערפאר וועהלט איהם אוים גאט'ס השגחה,
צום אפוואשען ריין א בלוטשאנד.
דאן וועג א בילבול האט זיך אנגעפאנגען,
בעשולדיגט דארט מענשען מיט בלוט;
דאן איז ער מוטהיג מיט אמת געגאנגען,
און איינגעשטילט דעם פייער גלוטה.
דו שטיצע! דו וואנט!
דיין פעדער אין האנט!
דו טרייער פאלק'ס פאטריאט!
דו אויסנאם, דו בחיר!
מען פערלירט אין דיר,
קאפיטאן פון אונזער פלאט! —

5

דיין שוואך פאלק האט אין דיר איהר וואונש געקראגען,
די שמוק וואפן אין איהר פערמעג;
יונגערהייט האסטו שוין א ליכט געטראגען,
בעלייכטען פון בילדונג די וועג;
ווי דו זעהסט אז „בילדונג" פערשטעהט ניט יעדער,
מען מיינט נאר דעם אויסערן פוץ —
וווייזטו גלייך מיט דיין סאטיריש פעדער,
אז דאס ברויגט שאדען אפט מעהר ווי נוץ...
אז ס'האט זיך ערוועקט,
דער ציונס-פראיעקט,
אפפערסטו אויף דיינע טעג;
געשטרעבט שטארק צו איהר;
נאר גאט זאגט צו דיר:
„שטארב דא ביים ירדן, ביים ברעג!" —

6

דא קלאגט די וואהרהייט: „ווי זאל מיר ניט קריינקען,
„דער טויט איצט פון דעם ליטעראט?
„ריכטיג זא מאלען און ערנסט זא דענקען!
„אויף יעדעם ווערק ליגט מיין פעטשאט".
ציון קלאגט: „איך מוז אין דר'ערד אוועקלייגען,
„מיין קינד וועלכער ליעבט זא פיעל מיך!
„וווייסרום—געבארן, אין ווילנא ערצויגען,
„און צפון פערשלינגט עס אין זיך!" —
דיין נאמען, דיין גלאנץ,
אה, פלעכט דיר א קראנץ,
פון בלומען דארט אויף דיין רוה;
פון אונז אפט א טרעהר,
בעלעבט דעם קראנץ מעהר,
אונפערוועלקט בלייבט ער ווי דו! —

1885

דאם ליעד פון אייזענבאהן

1

א גאנצע וועלט מיט אייזענבאהנען איז אין אונזער צייט געווארען,
וועלכע פיהרען פאסאזשירען, ארים און רייך,
לויפט זעהען דעם חידוש, נאר האט בזכרון,
אז דאס איז א משל פונקט קעגען אייך.
מיר זיצען דאס אין די וואגאנען,
דער לאקאמאטיוו איז די צייט, —
זי שלעפט מיט זיך מענשען מיליאנען,
און פליהט ווי די קוילען אין שטרויט.

יעטווידער רעלסע איז א סעקונדע,
יעטווידער סטאנציע — א יאהר,
יעדער קאסארקע איז גלייך ווי א שטונדע,
א פאיעזד איז אין גאנצען א דור.
און דעם בילעט וואס ער האלט אין טאש,
דאס איז זיין מזל, זיין רייזע פלאן,
ווי ווייט צו פאהרען און וואסער קלאס,
בעשטימט פון גאט, פון דירעקטאר באהן.

2

די קאנדוקטארען בעקוקען די בילעטען
און צוזעצען די פאסאזשירען, יעדערען אין זיין קלאס,
וועמען אין ערשטען, מיט דיוואנען געבעטען,
אין וועמען אין דריטען, וואו ענג און וואו נאס;
אונזערע קאנדוקטארען זיינען די שלוחים,
פון דער השגחה געשיקט,
וועמען מען גיט גליק מיט רוחים,
אין וואר עס זאל זיצען געדריקט;
וועמען געזונד, עשירות און אלעס,
אין קינדער ווי עפעל אויפ'ן בוים,
אין וועמען עלענד און קראנקהייט און דלות,
אין פערוואגעלט נאך זיין פון דער חיים.
אויף די קאנדוקטארען זעהט ניט רעדט,
די וועלט פיהרט זיך ניט אהן א פלאן,
מען זעצט יעדערען נאך זיין בילעט,
ווי עס איז בעשטימט פון גאט, — פון דירעקטאר באהן.

3

ביי די וואקזאלען, ווי מען קלינגט מיט דעם גלעקעל,
די קאנדוקטארען שפרינגען אראפ,
עם לויפען פאסאזשירען, יעדער מיט זיין פעקעל,
פיעל קומען צו און פיעל קומען אפ.
אונזערע סטאציעס זיינען די יאהרען,
ראש השנה צייכענט מען אן,
וועמעס בילעט איז ווייטער צו פאהרען,
אין וואר עס מוז געהן פון וואגאן;
אונזער קאסיר איז בית דין של מעלה,
דער בילעט וועדט פערקויפט נאך דעם דין,
וואר עס פאהרט פיעל, אין וואר אויף א ווייטע,
אין דער פערזאמט נאר די מאשין,
אז מען הייסט אראפ, טא דינג זיך נישט,
כאטש ביסט נאך ניט קיין אלטער מאן,
אבער דיין בילעט איז אוים, דו ווייגסט אומזיסט,
אזוי איז בעשטימט פון גאט — פון דירעקטאר באהן.

4

דער מאשיניסט שטעהט אויף פיקעטען,
און קוקט אויף דעם צילינדער, פיעל היץ און פיעל זשאר,
זיין איין פערזוהן קען פון וועג אפטרעטען,
און וואגאנען מיט מענשען זיינען אין געפאהר,
אונזער מאשיניסט איז דער שכל, די גהירן,
ער איז אונזער פיהרער ביים לעבען,
נאר דער שכל אליין קען צייטענווייז פערפיהרען.
האט מען איהם א צילינדער געגעבען;
אט האסטו א צילינדער, א תורה פון אויבען,
וואו ענגליך — גיב אהיר נאר א פרעג,
אמונה מיט שכל, אי חקירה, אי גלויבען, — —
וועסטו געהן בשלום דיין וועג,
ווילסטו אבער פיהרען מיט דיין דולען קאפ,
לאכסט פון צילינדער, פון גאנצען פלאן,
זעה! אט דו פאלסט פון רעלסע אראפ,
און ווערסט נאך בעשטראפט פון דירעקטאר באהן.

15

דאַרפסט ניט גאָט אין כעם זיין,
גיה אין זיין לאַגע אַריין,
ער איז געלעגען יאָהרען לאַנג
אין געטאָ, אין דראַנג,
פלוצלונג, עס שטראָהלט איהם די זון,
ווער וויל ניט געניסען
דעם ווינטעל דעם זיסען...
וואָס איז די עולה דערפון?

16

טאָ גיב־זשע גאָט כאָטש איצט אַ בליק,
ווי דיין קינד קעהרט זיך צו דיר צוריק:
ער האָט אַנגעהויבען דיינקען,
און שטארק זיך פערבייגען
נאָך דעם לאנד וואָס דו שיינקסט איהם אמאָל,
צו פערזייען אין גאנצען,
און בוימער פערפלאנצען
פערגרינען איהר בארג מיט טהאָל,

17

טאָ נעהם איהם ווידער פאר'ן האַנד,
פיהר איהם צוריק צו דיין לאנד;
איך וועל פליהען ווי אַ טויב,
יעדעס גרעזעל, ווי זיס דאָס איז מיר!
מיין פאמיליע אין גאנצען
וועלען זייען און פלאַנצען,
און איך וועל דאַרט זינגען פאַר דיר.

18

וואו זעה איך דעם פיראַמיד
וואו ירמיה זינגט זיין קלאָגעם ליעד,
וואו זעה איך דעם שטיין,
וואו ישעיה אליין
די פערלען פון פאַזיוע בינדט.
אַ מחיה נשמות,
וואו הושע און עמום
פרעדיגען דאַרטען דיין קינד.

19

וואו די עכאָ פון יותם'ס משל קלינגט,
וואו דבורה איהר הערליך ליעד זינגט.
וואו בנימין כאפט דאַרטען
זיין כלה אין גאַרטען;
וואו דוד'ל פיטערט די שאָף
און שפילט אויף זיין פידעל
און זינגט זיך זיין לידעל.
אה גאָט! וועק מיך אויף פון מיין שלאָף!

20

אה, פליגלען, גוואלד פליגלען גיב מיר,
לאָז מיך דאַרט שווענען אין איהר,
אונטער איהר הימעל דעם בלאָען,
אין לבנון דעם גראָען,
ביים שילוח וואָס פליסט זיך גאַנץ שטיל;
וואו עם איז ענטדעקט גאָטעם עהרע
וואו עם קליגט די אטמאָספערע,
אָט דאַרט, נאָר דאַרט שטרעבט מיין געפיהל.

21

אין דאָס לאנד וואו זיין אויג קוקט נאָר,
פון אַנפאנג ביז ענדע יאָהר,
וואו כהנים, פראָפעטען,
לויים, פּאָעטען,
זינגען א הימן צו דיר;
ציה מיך פון רומאַניע,
און מיט זיי אין קאָמפּאַניע
וועל איך דיר אויך זינגען א שיר.

1886

עלעגיע לעוואנדא

(איבער דעם טויט פון ר' יהודה ליב לעוואנדא)

1

ביסלעכווייז טריקענט אויס אונזערע קוואַלען,
פערשוואכט וועהרט פון טאָג אונזער מאכט;
אונגעריכט איז יעצט אַ שטערן געפאַלען,
פון די וואָס בעליכטען די נאכט.
ס'האָט נאָך ביי אונז ניט פערטריקענט די טרערען,
וואָס גאַרדאַן, סמאַלענסקי, אונז פעהלט;
דאַרפען מיר פלוצלונג די בשורה דערהערען
לעוואנדאַ — נישטאָ אויף דער וועלט!!
האלט אַפּ גאָט דיין האַנט!
שטראָף ניט נאָכאָנאַנד!
אַפרוהען לאָז אונז עמוואָם...
וואָס קען פון אונז זיין?
צו אַפּט גיסטו אונז אויף,
טראָפענם פון ביטערען כום! —

2

זעהר פיעל מיה האָסטו זיך פאַר־געגעבען,
געשילדערט דיין פאַלק, און די צייט;
אין דיינע ווערק שפיגעלט זיך זייער לעבען,
די גוטע און די שלעכטע זייט.
דעם פערגעניגענם דורשט זוכסטו צו לעשען,
דיין ציעל האָט ביי דיר מעהרער ווערטה;
שטענדיג אליין אין דיין צימער געזעסען,
דיין פאַלקס־לאָגע אימער געקלערט.
קיין דענקמאָל ברויכסטו,
פון שטיין אויף דיין רוה,
קען דיר פערגעסען ווער גיך?
ווער דיך האָט געקענט,
בויט א מאָנומענט,
גאַנץ טיף אין האַרצען ביי זיך.

3

גליק פאר זיין פאַלק פלעגט ער ווינשען און האָפען,
געפיהלט שטארק זיין פרייד און זיין שמערץ;
אויב עס האָט אידען וואו עטוואס געטראָפען,
רעגט איהם דאָס אויף באלד זיין האַרץ.
אונגליקען וועלכע גאַנץ אַפּט מיט זיי שטרייטען,
פערשוועבען איהם באלד זיין געזונט,
סיבות וואָס קומען פאַר די לעצטע צייטען,
שטירצט איהם אין גאנצען צום גרונד. —
פיעל זיין געהט צור שטראַנד!
פיעל געהט עס פערשטאַנד
מיט איהם אין קבר אריין!
פיעל וואלסטו געבראכט,
הילפע און מאכט,
וועו דו וואלסט נאָך ביי אונז זיין! —

3

קוועק־זילבער איז מיין נאַטור,
און אידען מיין טעמפּעראַטור:
וועז זיי לייכט די צייט
די זון פון פּרייהייט,
הויבט מיך אין דער הויך מיין קאָפּ.
וועז שנאה און קעלט
פּערפּריהרט זייער וועלט,
פּאל איך אראָפּ און אראָפּ!

4

וואַרום גאָט בין איך אזוי געקוועלט,
ערגער פון דער גאנצער וועלט!
מען זעהט דאָס פּאָלק פּאלט
און מען בלייבט זיך גאנץ קאלט,
קיינעם גיט דאָס ניט א ריהר!
איך זאָל נאָר וואָס לעזען,
וואָס דאָרט איז געוועזען,
פּערגליווערט דאָס בלוט גלייך אין מיר!

5

אין א שטאָדט אז עס טרעפט א בעפּאל,
א גזירה עס קומט אויפ'ן כלל,
א גאַזעט, א יודעפּאָב
טרעט זיי אָן גראָב,
צעשפּרינגט מיר אויף שטיקער מיין האַרץ!
איך קען שוין ניט האָפּען,
אויף עסען, אויף שלאָפּען
ניט איבערצוטראָגען דעם שמאַרץ!

6

מיר בעשולדיגט א אידען אין סוד —
ברענט מיר דער ספק ווי גלוטה:
איז ער נעבאך ריין,
נאָר עס העלפט ניט זיין ניין,
פּלאָצט מיר בודאי מיין גאַל;
איז ער א בעל עבירה,
האָב איך דערפּאר מורא
פּאר דעם חילול השם אויפ'ן כלל!

7

א איד זאָל וואָס ניט פּיינעם טהאָן,
פּאלט מען באלד אויפ'ן כלל אָן,
עס ווערט א געשריי,
זשיד און יעווריי,
כאָטש ער בייט שוין לאנג זיין גלויבען אוים;
פון די בעריהמטע פּערזאָנען
וועט מען קיינמאָל דערמאָנען,
אז ער שטאמט פון אידען ארוים.

8

זעה איך א פּערדאַרבענהייט עטוואס,
א איד גיט דאָרט א פּאלשע מאָס,
קיין סאַוועסט האָט ער נאָר ניט,
און טהוט וואָס מען טאָר ניט,
וויינט מיר מיין הארץ אין דער שטיל!
איך וויים, אז דער דלות
ער מאַכט עס אַלעם,
דער גלות פּערדאַרבט זיי זאָ פּיעל!

9

וועז איך געה פּארביי א שול
און זעה דאָרט שמוציגקייט פּול,
גיט מיר א נעהם
דער חילול השם,
מיין בלוט שפּריצט פון הארצען ארוים;
מיר טראָגען דעם גלויבען
דעם ריינעם פון אויבען
און ווי שמוציג דאָס זעהט ביי אונז אוים!...

10

וועז איך זעה אָן אריסטאָקראַט
פיהרט דאָרט א גאנץ רייכען שטאָט,
בלייב איך אין אונמאכט,
וועז איך בעטראכט:
וואָס האָט דאָס פּאָלק פון איהם פּראָפּיט?
אַקטריסעס מיט באָננעס,
די טהייערע מתנות,
און אויפ'ן כלל איין פּעניג ניט!

11

האָסט מיך גאָט אין אזוי א צייט געבראַכט,
וואָס דאָ איז טאָג, און דאָ איז נאַכט;
דאָ שטעהען נאָר קאָזאַקען
די פּאות אונז האַקען,
מען טרייבט אונז אין ראַבינער שול;
פּלוצלונג א ווינטער,
מען שטופט אונז אהינטער,
אין גימנאזיום זיינען אידען צופול.

12

איך וויים גאָט, אז דו ביסט געראַכט:
ישראל איז אַוועק שלעכט,
האָסט איהם אין יעדען לאַנד
געפּיהרט פּאר'ן האַנד,
פלוצלונג ער וויל געהן אליין,
פּאר א בחור אן אלטען
פּאר'ן פּאָלע זיך האלטען,
זאָגט ער, עס איז איהם ניט שעהן.

13

ווי דו זעהסט ער בראַקירט מיט דיך,
האָסטו איהם געלאָזען פון זיך;
ער איז אַוועק
ווייט, ווייט א שרעק,
ער זינגט שוין נאָר א פּרייע ליעד;
נאָר א באָסע־קאָמאַנדע
דערמאָנען איהם מיט שאַנדע,
אז ער איז געבאָרען א איד.

14

אמת, אזוי דארף ניט זיין,
ער איז אומגערעכט, ער לאָזט דיר איין,
פּיהר־זשע זיך מילד,
מיט זיינעם א שולד,
פּערזינדיגט, טאָ נעהם שמיים איהם אָפּ;
אָבער ווער קען עם דולדען,
אז פּאר די קליינע שולדען
דערלאָנגסט איהם מיט א דובינע אין קאָפּ?!

מען פלעגט פון מיר וועז לאכען,
אין צייטונג חוזק מאכען,
וואָס קימערט מיר — מען זאָגט „דוראָק“ ?
צייט איך בין אויפגעשטאַנען,
און האָב א בוך פערשטאַנען,
שרייט מען שטארק פון שנאה :
איך שאד צו דער מדינה,
און שפיר שוין נאָנץ אָפט א קולאָק.
איך האָב שוין קיין מאכט,
פון דער שרעקליכער נאכט,
עס קעהרט מיר מיין מח, פון אומגליק, פון פלאָג,
פינסטער און שטום,
און שונאים ארום,
גוואלד, ווי דערלעב איך עס זאל שוין זיין טאָג.

1885

דער ניינצעהנטער יאהרהונדערט

צווייטער טהיל

דער ענטפער

1

איך האָב געהערט דיין ליעד, איך האָב געהערט דיין קלאגע,
אויף דיינע וועקער דיר איצטער פערדריסט,
עס איז ווירקליך אונאנגענעם דיין איצטיגע לאגע,
אָבער פערצווייפלען, דאַרפסטו קיינמאָל נישט.
בלעטער דורך דיינע אלטע יאָהרען,
וואָס מען האָט איבער דיר צוטהאָן,
פיעל מאָל ביזטו געווען פערשפילט, פערלאָרען,
און צום סוף נעמסטו פאָרט דעם קאָן. —
דאָך ביזטו אויך עטוואס שולדיג,
פאָר דיין לויפיגקייט,
דו ביזט אייביג אומגעדולדיג,
כאָפסט רק פאר דער צייט.
האָסט דערזעהען א בלאָסק אין הימעל,
טאָגט שוין מן הסתם,
היילסט און וועקסט נאָך לייט פון דרעמעל,
און פערלעשט דעם פלאָם. —
ווער האָט דען דעם גלויבען גענאָמען,
צו וויסען פונקט די וואָג ?
און פיעל וואָלט דיר דען טייער קאָסטען,
אז ס'וואָלט ברענען ביי טאָג ? ! —

2

און דאָם וואָם דו ביינקסט און דערמאָנסט די אלטע צייטען,
אז דו פלעגסט דעמאָלם ניט שפירען דעם שטאָך פון נאָל,
וויים איך געווים, אז דו וואָלסט זיך יעצט ניט בייטען,
צו זיין אונווייסענד, און ניט שפירען ווי אמאָל.
שטרעב נאָך בילדונג, ווי וויים דו קענסט בעגרייפען,
כאָטש דיינע שנאים, שטעהען דיר אין וועג.
דען נאָר מיט בילדונג קענסטו דיין צוקונפט שטייפען,
נאָר דורך בילדונג קומסטו צו א ברעג.
דאָך קינדער מיט פראָסטע מוחות,
שטופט ניט אויבען אָן,
עס געהט לאיבוד גלאט און כוחות —
בעסער א פראָפעסיאָן.
און די וואָם האָבען שוין פעהיגקייטען,
און שטייגען אין פראָגרעס,
פון קרומע וועגען, פון נארישקייטען —
היט זיי, האלט אין פרעס ;
לעהרען זיי רעליגיאָן און טוגענד,
וואָם זיטליך וואָם עס טויג,
דאן וועט מען פון אויבען קוקען אויף דיין יוגענד,
גאָר מיט אָן אָנדער אויג.

3

איך וויים גאָנץ גוט, אז קעגען די אנטיסעמיטען,
וועסטו ניט זיין יוצא, אויף קיין פֿאַרט און פלאָן ;
פיעל זאָלסטו זיך פון פערדאָרבענהייט פערהיטען,
בלייבסטו ביי זיי רק ניט קיין פיינער מאָן.
נעהם ניט אין אכט די רייד פון זייער באנדע,
די היסטאָריע וועט אלץ ווייזען צולעצט. —
זייער נאָמען פערבלייבט אימער צו שאנדע,
דיין זין, דיין ציעל, פערבלייבט אייביג געשעצט.
נאָר פיליכט האָסטו עטוואס פעהלער,
שאָף אָפּ, עס איז ניט שעהן !
מאכסטו הלואות טאָ מאָך ראיעלער,
זיי יוצא פאר זיך אליין.
שאָף דעם לוקסוס אָפּ אינגאנצען,
דאָם שטעכט לייטען די אויגען אוים,
צאָהלסט צו טייער פאר דיין גלאנצען,
דאָם צאפט דיר די מאָרך ארוים.
און וועז דו וועסט זיין געליבט ביים מאָטען,
לאכסטו אוים די פיינד,
אָט דאָם גיט דיר די וואָהרע ראטהען,
אָן אלטער גוטער פרייַנד. —

מיינע געפיהלען

1

א טענה האָב איך גאָט צו דיר :
דאָם האַרץ וואָם דו בעשאפסט אין מיר,
איז זי פערקניפט,
אין דיין פאָלק פערליעבט,
וואָם דו ציהסט פון מצרים ארוים,
איך זאָל עטוואָם שפירען,
מען וויל זי בעריהרען,
גיסט זי זיך ווי וואָסער אוים.

2

מיין האַרץ עלעקטריש' קראָפט האָט
מיינע נערוון — א טעלעגראפענער דראָט,
איין ברעג איז אָנגעטהאָן
אויף מיין נאציאָן,
דער צווייטער ברעג קומט מיר צום לונג ;
זיי זאָל וואָם געשעהען,
איך זאָל עם הערען, צו זעהען,
פליהט מיר אין הארצען דער פונק.

איראָפּעאיש אויסגעקלייידט. —
איך האָב שוין אויך יוריסטען,
דאָקטוירים און ארטיסטען,
כודאָזשניקעס די גרעסטע,
רעכענער די בעסטע
און מאגיסטערס אָהן א סוף. —
דער „לאָמפּ" וואָס ברענט אין ווינקעל,
פערדרעהט, געמאכט איהם טונקעל;
וואָס נוצט דער לאָמפּ פון גלויבען,
בשעת די זון שיינט אויבען?
ווי קומט עס צו א פילאָזאָף?
דעם תלמוד פערהאסט,
די פרייהייט פער'קנס'ט,
פאר פרייהייט געגעבען דעם גייסט מיט דעם גוף.
און צייטונגען פול,
מאכען מיר דול:
„עס איז גרויסער טאָג, ישראל שטעה אויף!"

3

וואַרטענדיג אויפ'ן פריהמאָרגען, געהט אָפּ א האלבער יאהרהונדערט,
איך וואַנדעל אין דער פינסטער, געקוועלט און געפלאָגט!
אויף מיינע פריינד די ווענקער, ווער איך שטארק פערוואונדערט,
ווו איז דאָס דער טאָג, וואס זיי האָבען געזאָגט? —
שווארצע וואָלקענס, געדיכטע שטיקער אלע,
אין שוידערהאפטע פאָרמעס, איך געה שיער אראָפּ פון זין!...
די שוועבט מיט עלילת-דם, די מיט א „קניגע-קאָהאָלע",
און דאָ ציהען זיך שטיקער צו רומעניען אהין! —
פון גרויסע שרעק און קומער
גהה איך צוריק אין צימער,
איך הער קיין שאָשק, קיין מינדסטער, —
נאָר דורך חושך, פינסטער...
פאָלען פאָל איך ווו איך טרעט!
איך בלאָנדזשע צו די געסטע,
איך הער נאָר כראָפען פעסטע,
איך פרוו דעם דיענער (ביסמארק) ווענען,
קריג איך מיט א שטעקען,
ער האָט מיר גלייך דעם קאָפּ געפלעט.
עס האָט מיך באלד פערדראָסען,
וואָס איך האָב דעם לאָמפּ פערלאָשען,
וואָלט דער לאָמפּ נאָך ברענען,
וואָלט איך לעזען קענען,
וואָלט דערווייל פערגעסען נויט. —
אמונה האָב איך פערטריבען,
אין פינסטערנים געבליבען;
ווען זי לייכט אין הערצען,
ווערט לייכט אלע שמערצען,
פעהלט זי — איז ערגער ווי דער טויט!
אומזיסט וואָס איך האָפּ
אויף דעם זיסען שלאָפ,
קיין מינוט קען איך האלטען די אויגען פערמאכט. —
איך טרעף שוין ניט גאָר
צו מיין קאָרידאָר,
אָך, ווי איבעל, ווי סקוטשנע, ווי לאנג איז די נאכט!

4

דער זעלביגער דיענער, וואָס איך האָב פון איהם
דעם קלאפ געקראָגען,
האָט אויפגערייצט אויף מיר אין אכסניא אלע געסט,
פאר דעם ווירטה זעלבסט רכילות האָט ער אויך אָנגעטראָגען,
אז איך בעאונרוהיג די אורחים, פארנעהם נאָך זייער קעסט.
מען האָט מיר שוין באלד געזאָגט גאנץ אָפען,
אז איך בין אין אכסניא אלעמען צו לאסט, —
איך בין א נאכט-וואנדלער, זיי ווילען שלאָפען,
בכן איז ישראל אן איבערגיער גאסט.
פלוצלונג פון די זאָלען
איז מען מיר בעפאלען,
געוואָרגען און געביסען,
אלעס אויף מיר צוריסען,
מיין געלט פון טאש נאָך אויך בערויבט.
עס ווערט נאָך אלץ ניט שטילער
די מויל פון מיינע בילער,
געמאכט מיר פאר א זינדער,
איך קוילע פרעמדע קינדער,
און אלע ליגענס ווערט געגלויבט.
איך וויים ניט קיין פריטשינע,
פון וואנען שטאמט די שנאה?
פאר קעסט און פאר נאכטלעגער
צאָהל איך, ווי מיינע שלעגער,
וואַרום ווער איך מיינע רעכטע אָן?
ביטער איז דעם שוואכען
עלענד אין אלע פאכען,
ניטאָ ווער עס זאָל שרייען:
„אָה, דו מערדער קין
וואָס האָט הבל דיר געטהאָן?"
מען וואָלט נאָר געקענט,
וואָלט מען מיך געברענט,
דערפאר וואָס איך האָב מיך פון שלאָפ אויפגעוואכט. —
און דאָ פון מינוט
ווערט ערגער, ניט גוט,
גוואָלד, ווי גרויזאם, ווי לאַנג איז די נאכט!

5

יעצט זעה איך ריכטיג, שיער א פאלשע נבואה,
עס האָט בעגייסטערט מיינע ווענקער צו ווענקען מיר
אין מיטען נאכט,
אויף אייגצושלאָפען ווידער איז שוין ניטאָ קיין רפואה,
אָך, ווי פערצווייפעלט, ווי אומגליקליך זיי האָבען מיר
געמאכט!
איך האָב קיין צייטונג געלעזען, קיין בוך ניט
פערשטאַנען,
האָט ווער פון מיר געלאכט, האָב איך אויך ניט געוואוסט.
אין צעהן גילדען א וואָך איז מיין הוצאה בעשטאַנען,
אויף צו פערלעבען טויזענדער, האָט זיך מיר ניעמאלס
געלוסט;
צייט איך נעהם מיך בילדען
פליהט ווי פוך מיין גילדען,
מען מוז שוין בריטער לעבען,
אין גימנאזיום קינדער געבען,
שפּאָרען קען איך ניט פון זיי. —
געוואוינט צום לוקסוס שטענדיג,
ווערט עס אלץ נויטוועניג,
די קוואָלען ווערען חסר,
זוך איך וואס ניט כשר,
ווערט נאָך גרעסער דער געשריי.
ווי ביטער איז מיין לאנג,
צייט די יודען פראגע;

פון מולטער ווארפט ארויס ;
דער גריין,
דער ניץ
פאלט צוריק אין שוים.
שוועך מיין פאלק איז דיר די ווייל,
ליידסט און ווערסט פערשלאפט,
דערפאר די זריעה ווערט ניט קאליע
בלייבסט רק דויערהאפט.

6

און דאס וואס ווערט פערשפרונגען
פון מולטערל אויף דר׳ערד,
איז דערפון געדרונגען
אז דאס האט שוין קיין ווערטה.
ווער פיין,
מעג זיין
אין גרעסטען אומגליק,
עם ברומט
און קומט
אין מולטערל צוריק.
אז ס׳טרעפט אינם פון מיליאנען
א קערענדעל פאלט ארא׳ף,
מעגט איהר זיכער בעקאנען,
אז ווייט פליהט ער ניט אף.
פון נויט,
פאר ברויט
האט ער דאס געטהאן,
טהוט גוטס,
ברייננט נוץ
זיין אלטע נאציאן.
איהר זאלט זיין נאמען ניט בערויבען,
ער איז פון אונז א גליד.
ער קען זיין אין אן אנדער גלויבען,
דאך בלייבט ער א י ד !

7

טא זיי-זשע מיין פאלק מונטער,
לאז ניט אף די וואג,
די נאכט געהט באלד ארונטער,
עס קומט דיר אן דיין טאג.
עס בייט
די צייט
זי שטעהט ניט אויף איין שטעל ;
נאך לייד
קומט פרייד
און שיינט דיר ווידער העל.
אין דיין גליק, דער גרעסטער,
האט א המן ניט געפעהלט,
און באלד שיינט אויף א אסתר
וואס מאכט דיר פריי דיין וועלט.
זיין סוף,
זיין שטראף
בעקומט דיעזער אויך.
און דו
האסט רוה
און שטייגסט ווי מרדכי הויך.
ווען פון המן׳ס פאלען בלעטער,
עס ווארפט זיי הער און הין,
פירכטעסט דו ניט פאר שלעכט-ווערטער
דו בלייבסט אייביג גרין !

1885

דער ניינצעהנטער יאהרהונדערט

1

פון אזיע אין אירא׳פא בין איך אין אכסניא פארקראכטן,
האב זיך אויסגעמאשטשעט שלאפען, אין א שמאלען קאריד׳אר ;
צו קאפען אמונה, אונטער׳ן זייט במחון,
און האב אפגעדרעמעלט זיבעצעהן הונדערט יאהר. —
הארט און קאלט, צוניופגעקארטשעט אין איינעם,
נאר דער שלאף מאכט פערגעסטן גליק און אסטראג,
איך האב אין שלאף ניט געשפירט מיין שטאנד
דעם גמיינעם,
פלוצלונג מען שרייט : „שטעה אויף ! עס איז שוין טאג !"
פריינד פון אלע עקטן
האבטן מיר געטומטן וועקטן,
מאספים און החלוץ
און בכורי עתים,
מענדעלזאהנ׳ס קאמפאניע מיט ;
דער „תעודה" מיט א האמער
שטעהט און קלאפט אין קאמער,
יש״ר, רעגינא, ערטער,
לעטערים, לוצאטא,
זינגען מיר א מארגענם ליעד.
זיי פלעגטן דאמאלס זאגטן :
— „עס הויבט שוין אן צו טאגטן,
אלע אורחים
זיינען אויפגעשטאנטן,
זיי ווארטטן נאר אויף דיר מיט טהעע".
— „זעה, ווי אלע נאציאנטן
ווילטן דיר פריינדליך קאנטן,
זיי נאר ניט פערווילדעט,
גלייך מיט זיי געבילדעט,
האסטו רעכטע גלייך מיט זיי".
— „זאל שוין דיין שלאף
נעמען א סוף,
גיב נאר א קוק צום הימעל ארויף !
וואס ליעגסטו אין שמוץ,
נעהם זיך צו נוץ,
עס איז גרויסער טאג, ישראל שטעה אויף !"

2

איך האב אויסגעריבען די אויגטן, בעטראכט גלייך דעם הימעל,
עס האט מיר געדוכט, אז מען זעהט שוין א שיין,
פון טעלעגראפען, פון באהנען איז אין אירא׳פא א טומעל,
די גאנצע פאליטיק שיינט פיינער צו זיין. —
רוים די פאנאטישקע, מיט איהר דעה די בריטע,
האט איהר אירא׳פא געלעגט ביי איטאליען אין זאלאג,
נאפאלעאן דער ערשטער, האט שוין לאנג געמאכט פליטה,
איבעראל הומאניזם, — עס איז שוין באלד טאג.
באלד זיך איינגעוואשטן
מיט זייף פון בילדונגם-קלאסטן,
מיט צוויי ראבינער שולטן —
און מיט גימנאזיום
בילדונג, עקסטרא פארווערטס געהט. —
די זשופיצע מיט די שטראקטן ;
ארא׳פ די אלטע שמאטעס,
איך בין אוים פאנאטיש ;

דאָס אונשטערבליכע פאָלק

צוויישטער טהיל.

1

טאָ וואָס זעה אי דדיר, מיין פאָלק אידען,
דו ביזט אראָפּ פון מוטה,
קענסט זיך ניט ענטשידען,
וואָס מיט דיר זיך איצטער טהוט.
דו זעהסט:
מען פּרעסט,
מען פיהרט מיט דיר צו שטרענג;
מען דריקט,
מען שטיקט,
מען שפּאַרט דיר אָן צו ענג.
האָסט געהאָפּט: די ציוויליזאציע
וועט שטילען דיין געשריי,
דערקענען וועט יעדע נאציע
אז דו ביסט גלייך מיט זיי;
דער פערשטאַנד
אין לאנד
וועט שטייגען זעהר הויך, —
און — „גלייך
מיט אייך,
האָב איך מיין רעכטע אויך."
לסוף, — ווען אייראָפּא איז געבילדעט,
עס קלינגט די וועלט מיט איהר,
ווערט זי פלוצלונג אזוי פערווילדעט,
און שטעהט אויף געגען דיר.

2

דו האָסט אן אלטע עצה,
אין לייד וואס דו זאָלסט טהאָן,
בויגסט נאָר איין די פלייצע,
ווען כוואָליעס קומען אָן.
די וועל
וועט שנעל
אויף דיר אריבער גיהן;
בויג אויף
דיין גוף
בלייבסטו ווידער שטעהן.
דאָס איז דיין רפואה
וואָס דאָקטאָר־תלמוד היסט:
אין צרות א ישועה,
אין פינסטערניס א טרייסט.
אָבער דערצו
מוזטו
גלויביג זיין ביז גאָר,
און א בליק
צוריק
דיין געשיכטע וויסען קלאָר.
אָבער צייט דו לאָזט דיין גלויבען,
דיין היסטאָריע ווייסטו ניט,
ווערט דיר דונקעל אין די שויבען
און דאָס הארץ פערוויסט.

3

דער ערשטער פון דיין אומה
האָט געוווזט פון שטאָט צו שטאָט,
געלערענט מענשען קרומע
צו גלויבען אין איין גאָט.
דער אסענס
פון מענש
האָט ער דיר דאן געשטעלט;
און געשעצט,
צו לעצט
בלייבסטו אויף דער וועלט.
דו ביזט זייער זיידע
זיי וואקסען אין דיין שוים,
די צוויי רעליגיעס, ביידע
שטאַמען פון דיר ארוים.
מיט דער צייט
וועלען לייט
בערעכענען ביי זיך:
ווי שלעכט,
אומרעכט
מען האָט בעהאנדעלט דיך;
ווי דו ביסט געווען א קרבן
פאר זייער שווערמעריי,
און וואָס דו ביסט ע ט ו א ס פערדאָרבען
ליגט די שולד אין זיי.

4

ווען כשדים און מצרים
פעראכטען דיר דיין וועדטה,
ווען בבל און פרסים
שטירצען דיר צו דר'ערד;
ווען רוים
האָט שוין
דיין טעמפּעל אויך פערברענט;
דיין גייסט,
דיין דרייסט
האָט מען דריקען ניט געקענט.
עס קומען חשמונאים
פערפעסטען דיין נאציאָן,
עס שטעהען אויף תנאים
פערשטייפט דיין רעליגיאָן.
קיין קויל,
פיסטויל, —
פערשוואכט ניט דיין געפיהל.
דו לעבסט
און שטרעבסט
צו דיין גרויסען ציעל.
מעגסט מיט פרייד די קניפלעך צעהלען
פון דיין לעבענס שטריק,
אז די וואָס שיסען אין דיר קוילען,
שפּרינגט ז י י אָפּ צוריק.

5

ווי די אידענע נעהמט פאַליען
די שבת־גאָגלאָך,
עס פליהט ארוים די קלייען
די קערנער בלייבען דאָך.
עס דרעהט,
עס וועהט,
עס פאלט ארויף, אראָפּ.
דעם שערסט
פון גערשט
אָן דער זייט פאלט עס אָפּ.
אז דער איד נעהמט זיך די מאָדע
די שכנים נאָך צוגעהן,
קומט באלד א פעריאָדע
וואָס טרייסעלט און מאכט ריין.
די ברוד
פון יוד

דאָס אונשטערבליכע פאָלק

1

צום וואונדער שטעהען אין מצרים די פּיראמידען,
אייביגע מאָנומענטען אויסגעשטעלט;
אָבער משה האָט דאָס פאָרמירט א פאָלק אידען,
א לעבעדיגע פּיראמידע אויף דער וועלט.
נאָציאָנען בליהען פאר זייער אויגען,
שטייגען הויך אין דעם גרעסטען פלאָר;
און ווי פּוך, ווי רויך ווערען זיי צופלויגען,
און ער שטעהט פעסט פּיערטהאלבען טויזענד יאָהר!
ווי זיין סוכה'לע אויף איהר שוואכע שטעלע,
וואָס שטעהט זיך צו א וועלטעל צוגעקלעפּט,
און זי לאכט אויס די גרעסטע ציטאָדעלע,
דען זי האָט אייביג זיי איבערגעלעבט.
ענדליך וועט די בויטעל ארויפשווימען פון אויבען,
צולעצט בלייבט גילטיג זיין וואָרט, און זיין שטים,
דען ער בלייבט אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואס ער גלויבט אין איהם.

2

יעדעם פאָלק האָט זיך איהרע דריי פּעריאָדען,
איהר יוגענד, איהר מיטעל און איהר עלטער צייט;
דאָן וועלען פערמאכט אויף אייביג איהרע לאָדען,
און זי פערגעהט שוין אין איהר עוויגקייט.
די דריי פּעריאָדען געהט אויף דער איד אריבער,
פונקט ווי א מענש, פונקט ווי א נאציאָן;
נאָר צו זיין עלטער טרייסלט איהם דורך א פיבער
און דאָן קומט איהם זיין יוגענד ווידער אָן.
ווי דער קערענדעל, וואס ווערט אין דער ערד בעהאלטען,
אזוי צופוילט דער איד אויך אויף דער וועלט;
נאָר פלוצלונג שפּראָצט א יונגער דור פון אלטען, —
קנאָספען בליהען, ווי עס לאָזט נאָר אָפ די קעלט.
זיין לעבען איז געוועקסעלט, מיט דערניעדער און
דערהויבען, —
נאָכ'ן ווינטער קומט שטענדיג זיין פריהלינג צו איהם,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

3

ער איז געבויט ער זאל אייביג קענען עקזיסטירען;
ער זאָל ניט אונטערגעהן ווי די פעלקער אלערליי;
נאָר עס קען דאָך טרעפען אז ער וועט זיך אסימילירען
דאן מוז ער שטארבען גלייך מיט זיי.
דרום האָט מען א שנאה אריין געגעבען,
וואָס דאָס איז פאר זיין אייביגקייט א גליק;
אז, ווי ער וויל מיט זיי צוזאמען לעבען,
שטויסט מען איהם מיט שנאה אָפ צוריק.
ווי ער וויל מיט די שכנים זיך פערגלייכען,
עסט און טרינקט צוזאמען ביי איין טיש,
נעהמען באלד די שכנים איהם אויסווייכען
ווי ר' עקיבא'ס משל פון פוקס מיט די פיש.
זיין היסטאָריע איז וואונדערבאר, איהר פיהרט
א האנד פון אויבען,
קיין פרעמדע בלוט זאָל זיך ניט צומישען אין איהם,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

4

אָבער וועו די שכנים טראָגען אויף איהם א שנאה,
טאָ ווי וועט ער קענען צווישען זיי באשטעהן;
מען וועט דאָך איהם מיט געזעץ פארצאמען זיין חיונה,
דאן קען ער פון הונגער גיך אויסגעהן.
דרום האָט מען אין איהם אריין געגעבען
א קראפט, וואו ער שפייזע-שטאָף גיפינט.
אז מען פארצאמט איהם אלע מיטעלס לעבען,
זוכט ער זיך זיין שפייז-מיטעל פון ווינט.
מען זאָל איהם קיין שטעלע און קיין ערד ניט געבען,
דאָך זוכט ער זיך א פּרנסה אוים.
און צאָהלט אין שול, און פאר זיין זוהן א רבי'ן,
און זיין טאָכטער געהט נאָך שבת שעהן ארויס.
אן אנדער פאָלק וואָלט פון הונגער אויסגעהן אָדער
אין וועלדער רויבען, —
און ער שפייזט זיך דורך וועו דער מויל-שלאָם היינגט
אויף איהם.
בכן בלייבט ער אייביג פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואס ער גלויבט אין איהם!

5

אָבער וועו די פעלקער טראָגען אויף איהם א שנאה
און ער איז מוטהלאָז, גאָר אָהן קראפט און מאכט,
דאָן קען דאָך טרעפען אמאָל אין א מדינה
א בעפאָל און פארניכטען איהם אין איין נאכט.
דרום אויף זיין געשיכטע ליגט די פליכטען,
אז דער איד מוז זיין צוואוואָרפען איבערואל,
אז אויב עס טרעפט מען וויל א פ ר ט פערניכטען,
בלייבט דאָך אויף דער גאנצער וועלט דער כ ל ל.
פיעל מאָל האָט מען א גליעד איהם אָפּגעשניטען,
דאָך האָט פון זיין צאָהל ניעמאלס געפעהלט;
א קליין וויילע האָט ער שמערצען געליטען,
זיין עקזיסטענץ מוז בלייבען אויף דער וועלט.
א הייליגע שפראך איז איהם געגעבען פון אויבען,
פאר די צוואוואָרפענע גליעדער א י י ן ש פ ר א ך
און איין שטים,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען,
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם!

6

וויל ער מוז וואוינען אין אלערליי אקלימען,
מוז שטענדיג זוכען פאר זיך אן אנדער אָרט,
האָט מען איהם געבויט אז ער זאל קענען שטימען
מיט יעדער לופט וואו ער בעזעצעט זיך דאָרט. —
יעדעם פאָלק וואו עס ווערט געבאָרען,
דאָרט מוז עס זיין אייביגע יאָהר;
בייט זי ערטער ווערט זי גיך פאַרלאָרען,
אז פיעל דערציהט זי ביז צום פערטען דור.
דאָס האָבען שוין בעשלאָסען פראָפעסאָרען,
אז דערמיט איז דער איד איינער אויף דער וועלט,
אז וואו ער קומט איז ער דאָרט ווי געבאָרען,
אין די גרעסטע הין, צו אין די גרעסטע קעלט.
די זעלטענע מתנה איז איהם געגעבען פון אויבען
ער זאָל קענען שטימען מיט יעדען פאָלים,
בכן בלייבט ער אייביג, פונקט ווי זיין גלויבען
ווי זיין גאָט, וואָס ער גלויבט אין איהם.

המחרשה

אשר יושר בפי אכרי ארץ הקדושה

1

המחרשה
היא אבן הראשה
לחיי שלות השקט
בלי מחסור לגו ;

בקר כי אשכימה
נפשי לא תהימה
ממחסור, מלוה, כלמה
ודאגה בלב,

בגרני כבר הוכנה
תבואה לכל השנה
אזרע אקצור ברננה
חפשי ושלו.

2

אשאלה :
מי מרמי המעלה
יחיה חיי שלוה
כמוני היום ?

אם תמטר אדמתי
אז נמלאה ברכתי
אשביר את תבואתי
ולתבל פדיום,

ורבים ביד עמלה
בלחם אנהלה
כספי נקי מגזלה
ואתהלכה בתום.

3

זרות
לי כל מותרות
אשר ההוצאה
מרבה על השבח ;

מגבעתי ושמלתי
די לי לשמטתי
ורחוקה גם רעיתי
ממנהגי כרך,

המגל הוא משבירי
התרנגול מעירי
השמש שעון-קירי
ומנשבי — רוח צח.

4

הסוחר
בהקפה מוכר
והתחרות תצקנו
למכור עוד בזול,

משלומי שטרות
ישבע רבות צרות
וחנותו — מלאה קברות
מכל פגר נבול,

לא אדע כל התחרות
יום שלום יום עברות
ידי שני אוצרות
המספיקים לי כל.

5

אי צולח
בעל המרזח
כל שכור ריק ופוחז
ישנה פניו ככרום,

המסים הקשים
לימים לחדשים
ומלשינות ולחשים
עדי לא יוכל קום ;

סחורתי היא טהורה
לא אוכיל שי למורא
לי אשר אקצורה
לא אשחד מאום.

6

רעיתי
איננה כשרתי
המרבה בשפחות
ומבלה חנם הון,

היא תבוז מעדנים
ולשוח בגנים ;
ולשוקי זמנים
תסע באי-קלון,

אופה ומבשלת
מנקה ומגדלת
ועדר מנהלת
וחסונה כאלון.

7

כי יולד
בן לי עלי חלד
יגדל אשרי כפלים
כי נולד עוזר לי,

לבן כרך כי נספתה
נפש אשר עשה
תהי לו למעמסה
ולאסון פלילי ;

כל ילד מילדי
עובד מעבדי
יגדיל מעשי ידי
וירחיב את גבולי.

8

לבתי
די לה שלמה בתתי
ובלי מהר ומתן
דוד בכפר אמצא,

בן כרך כי ישיא בתו
מעט לה הנדן בתתו
כי תקח כל אשר אתו
וכעלוקה תמצה.

נקל לאיש כמוני
לבחור חתן ממעוני
ולמתן עז מצאני
ובו אשרה תמצא.

9

אלהינו
יברך נדיבינו
המניחים אבן פנה
לתחית ישראל,

כל בונה חרבותינו
כל תומך אכרינו
כל לציון אמנו
מושיע וגואל,

וכי אלה הכפרים
יהיו לערים
אז על נסה תרים
זרבבלי האל.

ת ס.

איך פיהר שוין סנאפּעם־וועגען,
חיונה פאר דער וועלט,
איך טהו לייט ערנעהרען,
מאַרק־לייט און שפּייכלערען,
שיעפערס, קאַמיסיאָנערען,
און כשר איז מיין געלט.

3

פון מאַדעם,
האָב איך קיין הכבדות,
ווי אין שטאָט פערלעבט מען
מעהר פיעל מען פערדינט,
א שטרוי־הוט און א סוויטע,
טראָג איך אָפּ א שמיטה,
און מיט די זעלבע שיטה,
פיהרט זיך מיין געזינט.
דער סערפּ איז מיין קאסירער,
דער האָן — מיין רעפּוטירער,
די זון איז מיין צייט־פיהרער,
מיין פעכער איז דער ווינט.

4

דער קרעמער,
מוז בּאַרגען יעדען נעהמער,
און מוז נאָך קאָנקורירען,
און לייזט אויף פינף פּראָצענט.
פון וועקסלאך, טערמינען,
דאַרט דער מאַרק, דער זינען,
אין קראָם קען ער געפּינען,
„נשאר" פול די וועגט;
איך דארף ניט קאָנקורירען,
קיין וועקלסען רעגולירען,
קיין בוך פון חובות פיהרען, —
מיין באנק איז די העגט!

5

דער שיינקער,
מוז דולדען יעדען שוויינקער,
פאר יעדען וורעד און שיכור,
פאלט די דמים איין:
פון אקציז — די אגענטען,
די טייערע פאטענטען,
אז א סענט א צעהנטען,
קומט אין טאָש אריין;
איך בין פון אלין א פרייער,
א בילעט קאָסט מיר קיין דרייער,
דער סנאָפ וואָס קומט אין שייער,
בלייבט אין גאנצען מיין.

6

מיין דאָמע,
ברויכט ניט קיינע אמע,
קיין הויז־מיידעל, קיין באָנע,
קיין פרעסער אויפ'ן קאַרק!
זי דארף קיין הוט, קיין פעדער,
שפּאַצירט ניט אין די סעדער,
פאָהרט ניט אין די בעדער, —
ליבערשט פרייטאָג צום מארק;
קיין פוץ קיין פארמאסקירטען,
אליין אי אָם, אי ווירטהין,
און איז געזונט און שטארק!

7

מיט יאָהרען,
מיר ווערט א קינד געבאָרען,
ווערט גרעסער מיין הכנסה,
איך קויף צו — ערד א שטיק! —
אין שטאָט א קינד וואָס מעהרער,
ווערט דעם פאָטער שוועכער,
ער מוז זיין א דערנעהרער, —
אויפ'ן האלז א שטריק;
ביי מיר עס וואקסען קינדער,
ווערט מיין ארבייט גרינגער,
און יעדערער בעזונדער,
איז פאר מיר א גליק!

8

מיין מיידעל,
נעה איך א פּראָסט קליידעל,
און טהו מיט איהר א שידוך,
אָהן ציערונג, אָהן נדן! —
זעהט אין שטאָט די כלה'ס,
שטעלען פּראָסט בדלות,
ראָמט פון שטוב אוים אלעס
וואָס נאָר איז פאַראן! —
מיר איז לייכט צו קריגען,
א חתן גראד א היגען,
און גיב נדן צוויי ציענגען,
און לעבט גליקליך פאר דעם מאן!

9

בענשען,
זאָל נאָר גאָט די מענשען,
וועלכע שטיצען ציון,
צוריק דאָס לאנד בענייט!
בענש נאָר גאָט די ריצער,
די קאָלאָניען באשיצער,
די ארכייטער שטיצער, —
די זרובבלם פון דער צייט!
וועז פון די קאָלאָניען,
וועט וועלען מיליאָנען,
וועז ציון ערשט דערמאָנען,
אָט דיעזע גרויסע לייט!

שיבת ציון

1

מה־זאת עיני תראינה!
כיונים תעופנה,
יוסף ובנימין, על דלתותי שוקדים;
ראיתי את־לא פללתי,
בני אשר גדלתי,
מחמדי, יקירי, את־אטם פוקדים;
הלפו שנות אלפים,
נואשתי כבר מחיים,
ואני שכולה וגלמודה, בני יצאוני;
ספרו לי התלאָה,
בגולה אתכם מצאָה,
ושלום אחיכם בית יהודה, הלא תודיעוני.

2

אל תרגנו ואל תיראו,
כי דרכי אל נפלאו,
בטרם יאיר שחר תגדל השכת ליל;
במצרים כזאת קרה,
אל־משה זעקו מרה,
לחצם טרם כלה, עוד הגביר חיל
צר יעות צדקתם,
ובזאת יחיש גאולתם,
גזל משפט יאלצמו עלות מעמק בכאָ;
לולא יד מדהבה,
שככו למעצבה,
ואבן פנה למוסדות עוד לא הונחה.

3

אויבי לי ילעגו,
כי שבי גולה שגו:
„המאלה מתי מספר עדנה תהיה לי?
„ההם יבנו נהרסות?
„ישכללו השתות,
„ירימו קרן ישעי, הודי וחילי?“
הביטו נהרות איתן,
כמעין קטן צאתן,
כחוט השני מפכים מים, עדי גאה יגאו;
ופלגי מכל רוח,
אל פיהם יגיח,
ואלפי תרני צי אדיריו רום יתנשאו.

4

שובנה שנות קדומים,
שבתי לימי עלומים,
הלאה בגדי אבלי! הבו מכללי!
נמלא כל ארמוני,
האח! מה רב ששוני!
בני בגיל ותרועה, שבו לגבולי;
פרי בטנה אם חובקת,
בדמעות גיל נושקת,
פה תחלצנה עצמותיכם אורחי קראי שם
בצלי שאננים,
תרוו מעדנים,
לשולחן זרים אל תצפו, בלתי ארוחת אם.

5

הן אלה שבי גולה,
יברך זכרם סלה,
פאר בית תחכמונם עתה יעזבו;
משכילים בכל תושיה,
רבי העליליה,
על מזבח אהבת עמם את־נפשם יקריבו!
לשאת בעול משאָה,
לסבל עמל ותלאָה,
למען סקל כל אבני נגף וצורי מכשלה;
לכנות עז חמתה,
כעזרא ותרשתא,
ושמם ינון כשם עזרא עד דור אחרון סלה.

די סאָבע

כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב וגו׳
עוד אשיבך באהלים בימי מועד.
(הושע י״ב ח׳ י׳)

1

אין סאָבע,
ליגט די מזל ברכה,
דער וואהרער גליק פון לעבען,
קיין זאך מיר ניט פעהלט.
עס קומט דער פריהמארגען,
איך דארף ניט לייהען, באָרגען,
דער מוח דארף ניט זאָרגען,
אויף טאָג הוצאות געלט,
עס איז אָנגענגרייט אויף ווינטער,
א זאסיק א געזונטער,
איך זייה איך שנייד גאנץ מונטער,
פריי אין גאָטעם וועלט.

2

פון רייכען,
ווער קען זיך צו מיר גלייכען,
ווער לעבט רוהיג, גליקליך,
ווי איך, בויער אין פעלד.
גיט נאָר גאָט דעם רעגען,
פיהל איך גליק און זעגען,

געפֿאַרמירט אין שוואַרצע שטייגער,
מיילען טיפֿ אין דער ערד.
פון די סעקונדען,
ווערען שטונדען,
טעג און יאָהרען און דורות האָט גיך געפֿעהלט,
די ערד דערהיצט,
און פייער שפּריצט,
— אראָפּ! — און בויט פון אויבען א נייע וועלט.

7

דו נייער גאסט! דו תיו ריש למד בית!
ווייז מיר די סומקע, וואָס דו פיהרסט מיט,
אויב גוטס, טאָ מאך זשע גיכער די סומקע לויז;
אויב שלעכטס, איז גלייכער עפּען ניט;
דען דער תיו ריש למד אלפּ,
לויטער צרות זאָט,
געקווילעט מיט זיין חלפּ
פיעל קינדער איך האָב געהאט.
איך ענטלויפֿ, שוין עטוואס פרייער,
איך וועל שוין אין מינסק א גר,
און ער מיט זיין קויל און פייער
דער יאָגט מיר נאָך ביז אהער.
דו נייער יאָהר,
דיר בעט איך נאָר,
זיי כאָטש דו ניט שלעכט אזוי ווי ער,
אין דיין פליגעל שוץ
ברענג וואָס גוטס,
טרייסט, און זאָג מיר שוין: „וויש אָפּ דיין טרער!"

1870

שיבת ציון

שאִי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך וכו׳.
(ישעיה מ״ט י״ח)

1

וואָס זעה איך דורך די שויבען? —
עס פליהען אָן ווי טויבען,
מיין יוסף, מיין בנימין, קלאפּען אין מיין טהיר!
אָך, הימעל גאָט, די וואונדער!
איך זעה דאָך מיינע קינדער,
די ליעבסטע, די טרייעסטע, קומען אָן צו מיר!
אָוועק אזוי פיעל יאָהרען,
געמיינט איך בין פערלאָרען,
אן אלמנה, א פערוויסטע, — ליידיג ביי מיין טיש...
מיט אייך ווי איז געגאנגען,
צייט מען האָט אייך געפאנגען?
וואָס מאכט יהודה און אפרים? — גיט מיר א ערוס!

2

אויפֿ גאָט ניט ליאָרעמט, קינדער!
אט דאָס איז גאָטעס וואונדער:
די פינסטערניס ווערט שטארקער איידער עס ווערט טאָג!
ביי דער ערשטער גאולה,
איז דאָס אויך געווען די פּעולה:
דער לאָסט צולעצט ווערט גרעסער, אז משה שרייט מיט קלאָג.

מען איז אויך דן לחבוה,
און דאָס איז גראָד א טובה,
איהר זאָלט בויען אייער צענטער, דריקט מען אייך מיט נויט.

וואָלט מען אייך ניט טרייבען,
וואָלט איהר דאָרט פערבלייבען,
און אייער בונד און נאציאָנאלנאָסט בלייבט דאָך אונגעבויט!

3

„וואָס האָט עס פאר א פנים?
עס לאכען מיינע שונאים,
אז עטליכע קליינע אינגלאך טרעטען אָן מיין פּאָל,
צי קען מען זיי דען טרויען?
צי וועלען זיי דען בויען
מיין גלאנץ און מיין מלוכה, ווי עס איז געווען אמאָל?!"
ניין! — דאָס מוזט איהר פערגלייכען,
צו די גרעסטע טייבען,
פאנגען זיך אָן ווי א שנירעל, פון א קליינעם קוואל;
עס פאָלען איהר צו שטראָמען,
ביז עס שטייגט איהר נאָמען,
און אויפֿ איהר די מאסטען מיט די זעגלען גלענצען
איבעראל!

4

אהער קומט יענע יאָהרען!
איך בין יונג געווארען!
איך ווארץ אראָפּ מיין טרויער, אהער מיין זיידען קלייד!...

פול ווערט מיין הויז וויעדער,
עס הויבט דאָס הארץ, די גליעדער,
פיעל פון מיינע קינדער פאָהרען אָן מיט פרייד!
פון שמחה טרעהרען פליסען,
לאָזט מיך האלדזען, קושען,
רוהט אייך אויס ביי מיר די ביינער, מיינע הערצענס-געסט!

איהר וועט ביי מיר קריגען,
אלע פערגעניגען,
איהר וועט ניט וויסען פרעמדע טישען, נאָר די מוטערס קעסט!

5

אָט דיעזע יונגע מענשען,
וועט די וועלט זיי בענשען,
פערלאָזען הייזער, ניטער, גלאנץ און גליק און פראל;
מענשען געשטודירטע,
הויך ציוויליזירטע,
וויילען זיין קרבנות פאר דעם גאנצען כלל!...
ויי האָבען זיך בעשלאָסען,
אויפֿ אלערליי פערדראָסען,
נאָר אָפּצוהאוארפען אלע שטייגער וואָס ליגען אויפֿן וועג...

צו ליידען שוועריגקייטען,
ווי אין עזרא׳ס צייטען,
און זייער נאָמען בלייבט ווי עזרא׳ס ביז די לעצטע טעג!

1884

דער פאַטשטאַוער גלעקל

(ערב ראש השנה לשנת תרל״ב)

1

אויפ׳ן גאַשטשינעץ, דער פאַטשטאַוער גלעקל קלינגט
גאַנץ הויך,
בריעף פיהרט אונז דער פאַטשטאַליאַן,
די בריעף זיינען פערזיעגעלט און די סומקע אויך,
פרעהליך, לוסטיג פאַהרט ער אַן.
ווי מען צוטהיילט די בריעף כשורה,
הערט זיך שוין ניים אין שטאַדט,
דער בעקומט א גוטע בשורה,
דער צווייטער אַן אונגליק האַט,
דער בעקומט א ידיעה,
ער האַט געוואונען אין לאָטעריי,
דער צווייטער רייסט שוין קריעה,
גוואלדען און גשריי.
דער נייער יאָהר איז אויך אַקוראַט,
פרעהליך פאַהרט ער אַן מיט זיין פערד און שפאַן,
נאָר די סומקע, איז מיט א פעטשאַט,
גאַט ווייס וואַס איז דאָרטען ניים פאַראַן.

2

איהר יאָהרען! קענט איהר מיר ניט זאָגען דעם אָרט,
פון וואַנען פליסט אייער שטרייגער טייך?
און וואוהין גיהט איהר אלע אוועק אַט דאָרט?
אַ שרעק נעהמט אַן צו בעטראכטען אייך!
די צייט ווערט אלט מיט יאָהרען,
און די אייביגקייט איז רק יונג,
אַקאָרשט איז דער יאָהר אוועקגעפאָהרען,
דער צווייטער גיט שוין א שפרונג.
צי א גוטען טאָג, צי א שלעכטען,
צי עס טונקעלט מיר, צי עס שיינט,
אכי דער היינט ווערט א נעכטען
און דער מאָרגען ווערט א היינט.
די זייגערס רק,
זיי קלאפען טאק,
דאָס גיט מען אונז א וואונק, אז דער לעבען פליהט,
דער פאַטשטאליאַן
זאָגט אונז אַן:
ברידער! די צייט איז קורץ, פערטראכט זיך ניט!

3

איהר יאָהרען! ווי שטרייגג איהר שטראמט, ווי שטארק
איהר פליעסט!
איהר שלעפט נאָך מיט זיך וואָס איהר טרעפט אַן,
און גאנצע דורות איהר פערפלייצט, פערגיעסט,
און פאלט מיט זיי אריין אין תהום,
איהר פערפלייצט אזעלכע דורות
וואָס קינסטליך געווען געמעלט,
און אויף זייער בית הקברות
פערבויט איהר א נייע וועלט.
נייע מענשען פרייע,
חכמים און גרויסע לייט,
באלד ווערען אייך אלט די נייע,
מאַכט איהר מיט זיי אויך א בייט!
מיר שלאָגען פאַליעס
אין אייערע כוואַליעס,
און איהר רייסט זיי אוים און טראָגט זיי אוועק,
דעם אלטען דור
פערפלייצט איהר נאָר —
גוואלד, דער נייער דור שטעהט אויך אין שרעק!

4

וואו זיינען די מענשען פון א דור צוריק?
וואו איז זייער שטאַלץ און הערליכקייט?
וואו איז זייער קלוגער אויגענבליק?
פערפלייצט, פערשטראמט האָט אלץ די צייט.
דער האָט א קרוין געוואונען,
דער האָט פערוויסט פיעל שטעדט,
דער האָט אינזלען געפונען,
דער א קינסטלער, דער א פאַעט;
דער בעטראכט די גרויס פון די זון,
דער האָט די גאָטהייט דערקאַנט —
וואָס האָבען זיי יעצט דערפון,
אז עס ווערט זייער נאָמען דערמאַנט?
און ווער קען דערמאַנען
די העלדען מיליאָנען,
וואָס די צייט פערשיט שוין לאנג אויפ׳ן קבר דעם שטיין;
דער נאָמען מיט די ספרים
איז מיט זיי אין די קברים,
און מיט אונז ווען זי זיך אויך בעסער ניט בעגעהן.

5

א דו ערד, ווי גרוים זיינען דיינע מייסטערווערק
דו צוקוייסט אונז אלעמען אונטער דיינע ציין
מאכסט גראָ פון מענשען, און מעטאל פון בערג
און דו בלייבסט אייביג אין דיין פארעם שטיין
דו נעהמסט א מענשען א ריידער,
אריין דאָרט אין דיין מאשין,
דו באציהסט איהם מיט נייע קלייד׳ער
און עס געהט גאָר ארוים א בין.
דער בין לעבט אוים די יאָהרען,
גיסטו איהם צו א כעמישען עסענס
און פון בין ווערט א קאָרן
און פון קאָרן איבער דאָס ניי א מענש.
און ווען איך פארגעס
ווען איך עס
פילייכט איז די ברויט די מאָרך פון מיין פערשטארבענע
קינד
און מיין פליש און בין איז די קייטען פון דער וועלט אליין,
און ווער ווייס וויפיעל וועלטען לעב איך שוין ביז אַצינד.

6

וויפיעל מאָל האָט שוין די ערד געביטען איהר הויט,
פערטרונקען און פערשאָטען א גאנצע וועלט,
און פון אויבען א צווייטען מאָל א וועלט פערבויט,
און די פערגאנגענהייט פון אונז פערשטעלט.
זאָהט מען דען היינט די חיות,
אזעלכע ווי אין דער ערד מיר זאָהען, —
דאָס דיענט אונז נאָר פאר ראיות,
עס איז אן אנדער וועלט געווען.
ווי גרוים איז זייערע ביינער,
א פויגעל גרוים ווי א פערד,

פעהלער פארבעסערונגען

פֿיידוש	175.	אנשטאט „בדכון" דארף שטעהן „ברחן".
"	"	אנשטאט „פאלקס-טיראן" דארף שטעהן „פאלקס-טריבון".
"	178.	„דער פאטשטאוור גלעקעל", סטראפע 5, 16טע שורה, אנשטאט „קייטען" דארף שטעהן „קייט".
"	179.	„דער פאטשטאוור גלעקעל" ענדע. אנשטאט „1870" דארף שטעהן „1871".
"	180.	„שיבת ציון" (העברעאיש) 2טע סטראפע, 3טע שורה, אנשטאט „השכת" דארף שטעהן „חשכת".
"	"	„שיבת ציון" (העברעאיש) 2טע סטראפע, 9טע שורה, אנשטאט „בכא" דארף שטעהן „בכא".
"	"	„שיבת ציון" (העברעאיש) 3טע סטראפע, 11טע שורה, אנשטאט „ופלגי" דארף שטעהן „ופלג".
"	"	„שיבת ציון" (העברעאיש) 5טע סטראפע, 10טע שורה, אנשטאט „לכנות" דארף שטעהן „לבנות".
"	181.	„די סאכע" 6טע סטראפע, פעהלט א שורה (פאר דער לעצטער) „און אין פעלד א הירט".
"	184.	„דאס אונשטערבליכע פאלק", 3טע סטראפע, אנשטאט „נערוויזט" דארף שטעהן „נערייזט".
"	"	„דאס אונשטערבליכע פאלק", 4טע סטראפע, אנשטאט „פערפעסטען" דארף שטעהן „פער-פעסטען".
"	189.	„עלעניע לעוואנא", 4טע סטראפע, אנשטאט „סמאלענסקי" דארף שטעהן „סמאלענסקין".
"	200.	„די קאנטראסטען" (אדער שני הפכים בנושא אחד).
"	204.	„דער חילוף", 5טע סטראפע, אנשטאט „נע-שווינט, דארף זיין „נעשווינט".
"	205.	„דער וועלט-טעאטער", 2טע סטראפע, אנשטאט „שופלאד" דארף זיין „שופלאר".
"	209.	„דער צבוע'יאק", אנשטאט „4781", דארף שטעהן „1874".
"	215.	„די פארדארבענע בילדונג", 14טע סטראפע, 4טע שורה, אנשטאט „הנחה", דארף שטעהן „השגחה".
"	"	„די פארדארבענע בילדונג", אנשטאט 1855, דארף שטעהן „1858".
"	219.	„דאס ליד פון זיינער", 1טע סטראפע, רעפריין, אנשטאט „טמערץ", דארף שטעהן „שמערץ".
"	"	„דאס ליד פון זיינער", 5טע סטראפע, די ערשטע שורה איז אן איבערינע.
"	222.	„אידישע שרוכים", אנשטאט „שרוחים".
"	224.	„שושנה" א, 2טע שורה, פעהלט דער שלוס-וואָרט „עינים".
"	"	א, 3טע שורה, אנשטאט „עליה" דארף שטעהן „עלה".
"	"	ג, 2טע שורה, אנשטאט „אברון", דארף שטעהן „אבדן".
"	"	ד, 9טע שורה, אנשטאט „ננלתי", דארף שטעהן „נגליתי".
"	225.	„דער זומער מיט'ן ווינטער", אנשטאט „פליענ-לען" דארף שטעהן „פליענען".
"	227.	„רחל מבכה על בניה", 4טע סטראפע, 8טע שורה, דארף זיך לעזן „וואו מען שיסט — איז ער דער ציעל".
"	229.	„די פארמאסקירטע וועלט", 7טע סטראפע, 2טע שורה, אנשטאט „נעהט" דארף שטעהן „נעהט".
"	230.	„די שטאָק שפיעל", 4טע סטראפע, 6טע שורה, אנשטאט „גוט" דארף שטעהן „נויט".
"	231.	„די שטאָק שפיעל", אנשטאט 1780 דארף שטעהן „1870".
"	234.	„פארזעהן-פארשפיעלט", 11טע סטראפע, 7טע שורה, דארף זיך לעזן „די וועלט האט ניט איינ-מאל פארבאנושעט—פארקראכען".
"	"	„פארזעהן-פארשפיעלט", (ענדע) אנשטאט 1880 דארף שטעהן „1891".
"	"	„א בריף פון דער מוטער ציון", 3טע סטראפע, פעהלען צוויי נאנצע שורות. דער פערז לייענט זיך אזוי:

3.

נאָר פון אייך, מיינע קינדער, האָב איך קיין נעריסען,
איהר האָט זיך אפנים פארגעסען אָן מיר:
איהר ווילט פון דער מוטער, פון ציון, ניט וויסען,
עס ניהט פון אייך קיינער וואס עפענט מיין טהיר.
ביי מיר בויט מען שטעט, עס בליהט נייע נעמען,
מיין פינסטערע טרויער-קלייד טהוט מען מיר אויס,
איהר ווייכט נאָר, איהר ווילט נאָר קיין אנטהייל ניט נעהמען —
דערמאָנט אייך ווער ציון, דאן לאכט איהר איהם אויס —
מיט אייער מוטער דארפט איהר זיך ניט שעהמען,
זי ווער, און זי האָבט ווידער זיין אמאל גרויס!

פֿיידוש	234.	„א בריף פון דער מוטער ציון", 4טע סטראפע, 8טע שורה, אנשטאט „האסטען" דארף זיין „האסען".
"	"	„א בריף פון דער מוטער ציון", 5טע סטראפע, 9טע שורה, אנשטאט „פליהען" דארף זיין „פיהלען".
"	235.	„דער גרינער", 1טע סטראפע, 3טע שורה, אנשטאט „איהר" דארף זיין „איהם".
"	236.	„דער גרינער", 2טע סטראפע, 20טע שורה, אנשטאט „פיף" דארף זיין „פינף".

ERRATA

Index Page:
Instead of "Der Blum" should read "Die Blum."
"Der Greener" instead of Page 167, should read Pages 163-235.
Improvisations instead of Page 163, should read Page 167.
"Synopsis" should read "Synopses."
Page 39. "Der Neinzenter Yohrhundert" instead of "Vechter" should be "Veker."
" 48. "Elegie Levanda," instead of Smolensky, should read "Smolenskin."
" 60. "Der Aristokrat", instead of "tzinder" should read "zinder."
" 69. "Die Levoneh", instead of "bekent" should read "dergeht."
" 74-75. "Noch dem Neisten Jhurnal," instead of "tovnach" should be "Tanach."
" 75. "Noch dem Neisten Jhurnal," instead of "leise" should be "Leisof."
" 108. "Fun Cheder Zogt men nit Ois," instead of "fersugen" should be "ferzogen."
" 136. "Rochel Mivakoh al Boneho," instead of "tzeit" should be "zeit."

און ער פארדאמט די אַרדנונג, וואו —

די ווערען פֿרינצען, די אונטערטאַנען,
איבער טויזענטער לויבקנעכט — א י ן אריסטאָקראט;
דער אייגער אויף לוקסוס, פארשוועגדט מיליאָנען,
די הארעווען און שאפען — און קיין ברויט ניט צו זאָט!
אין איין לאנד וואָס איך זעה זיך אָן
וואָס דאַרטען צוטוט אַ טיראַן:
באשאפט זיך אן אינקווויזיציאָן,
בלוט פֿליצט דאַרט ווי פון אַ קראַן,
די בעסטע לייט ווערען געשטיקט,
דאמען בריינגט ער אין גרויס נויט;
נאָר סיבירייען ווערען זיי פארשיקט,
און לאָזט זיי פארשמייסען אויף טויט."
("די לבנה")

נאָך מעהר האָבען איהם געלונגען זיינע לידער פון חבת ציון און אנטטוישטקייט אין השכלה נאָך די פֿאָגראָמען פון די אכציגער יאָהרען. נאָר באזונדער פֿאָפולער זיינען געווען זיינע לידער „שיבת ציון", „דער נייצעננטער יארהונדערט", די „עלעגיע", „לעוואנדע" און „די סאָכע". פונקט אזוי ווי זיין עכט השכלה-ליד, „די בלום" איז געזונגען געוואָרען פון פֿרומען עולם, אזוי זיינען צונזער'ס ציון-לידער געזונגען געוואָרען פון אן עלעמענט וואָס האָבען נאָך דאָמאָלס ניט געהלומ'ט פון ציון. ארבייטער-מיידלעך האָבען געדרעהט די זאקען-מאשין, געגייט און געשטעפט און דערבי געזונגען:

„וואָס זעה איך דורך די שויבען? —
עס פליהען אָן ווי טויבען, —
מיין יוסף, מיין בנימין, קלאפען אין מיין טיר.
אָך, הימעל, גאָט, די וואונדער!
איך זעה דאָך מיינע קינדער,
די ליבסטע און די טרייסטע קומען אָן צו מיר."

נאָר מיט קיין ליד האָט צונזער אזוי ניט צונומען די הערצער פון דער אידישער ארעמקייט ווי מיט זיין ליד „די סאָכע". דאָס ליד האָט אויסגעדריקט דאס שטרעבען פון אידישען לופט-מענש ניט מעהר צו דאַרפען לייען, באָרגען און זארגען, צו ווערען פֿטור פון מאָדעם און לוקסוס, פון קאָנקורענץ, פון די שוועכע זאָרג צו דערציהען קינדער און געבען די טעכטער נדן. דערביי האָט דאָס ליד אויך אָפּגעלירט צו דער ביינקשאפט פון אידישען פֿאָלק צו ארץ ישראל.

* * *

אליקום צונזער, וואס האָט דורכגעלעבט די עפאָכען פון תמימות'דיגער פרומקייט, השכלה, אסימילאציע און צאריזם, האָט אויך דורכגעמאכט די עפאָכע פון עמיגראציע. נאָר כאָטש ער איז געקומען קיין אמעריקע שוין אן עלטערער מענש, האָט ער זיך באלד ווידער געמומען צו זיין לעבענס אויפגאבע: וועקען אן שטראָפען. ער איז ארויסגעטראָטען געגען פערלען, וואס ער האָט באטראכט פאר בעטלעריי אן שווינדעל. זיין אידעאל איז געווען צו זעהן נאָר פארמער פון אידען, וואָס זאָלען „לעבען צו-זאמען, אין שלום און פרייד..."

זיין שטארקע ליבע צו דער נאטור, זיין שנאה צו בטלנות, שווינדעל און צביעות האָט אויך באזעלט זיין אמעריקאנעם ליד. ער האָט אויך אין אמעריקע אגיטירט, אויפגעקלערט, באקעמפט אלץ וואָס איז פארדאָרבען און מיאוס און דערמוטיגט אלץ וואס איז פראָגרעסיוו און שעהן. נאָר וען אנשטאט פערלער זיינען אויסגעוואקסען ברייטע ארבייטער מאסען, האָט זיך צונזער'ס אויפנאבע פארענדיגט. אין זיין ליד „דריי סטאָנציעס" רעדט ער פון די וואס האָבען „עס זאָל זיך אויסגליכען וי מיט קא-פיטאל" און די צוויי-פיסיגע חיה זאָל ווערען „מענשליכער". ער סימפאטיזירט דערמיט, נאָר ער דינקט, עס איז נאָך ווייט דערצו. זיין באגייסטרונג האָט ער געשעפט, ווי ער האָט מגלויבט, פון א נאנצע נאציע, פון א ליידענדיגען פאָלק, נאָר ניט פון בלויז א קלאס, מעג עס אויך זיין דער גערעכטער און גע-קרוידעטער. אין זיינע יאהרען פון הויכער אנערקענונג און באר-רימטהייט האָט צונזער אנאליזירט זיינע „געפיהלען" אין א ליד מיט אָט דעם נאָמען אין אָט אזוינע ווערטער:

„מיין הארץ עלעקטריש' קראָפט האָט
מיינע נערוועז — א טעלעגראָפענער דראָט,
איין ברעג איז אָנגעטאָן
אויף מיין נאציאָן,
דער צווייטער ברעג קומט מיר צום לונג;
זיי זאָל וואָס געשעהן,
איך זאָל עס הערען, צוזעהן,
פליהט מיר אין הארצען דער פונק."

נאָר דעל ארביטער-קלאס האָט צו צונזער'ס הארץ ניט גע-רעדט אזא שפראך. האָט דער נייער קאמף ארויסגערופען נייע זינגער. דאָך גראד די דיכטער פון ארבייט און נויט, ווינ-טשעווסקי און ראָזענפעלד האָבען מעהר ווי אנדערע געוואוסט ווי אפצוישעצען די לעבענס-ארבייט פונ'ם אלטען פאָלקס-זינגער. ביידע האָבען וועגען איהם געשריבען מיט ליבע און אכטונג, און מאָרים ראָזענפעלד האָט ניט גערוהט ביז ער האָט דורכגעפיהרט, אז דער אידישער עולם אין אמעריקע זאָל עפענטליך עהרען דעם זינגער פון דריי דורות.

די פיאָנערען פון דער מאָדערנער ארבייטער דיכטונג, וועמעס ליד איז נאָך וועגען דער עיקר געזאנג און נעהאט די טענ-רענץ צו וועקען, שטראפען, אויפקלערען און באלעהרען, האָבען געזוהן אין אליקום צונזער זייער גייסטיגען פאָטער. זיי האָבען טיפער ווי אנדערע דערפיהלט, אז הינטער אליקום צונזער'ס פשוטע, ניט געקינסטעלטע ווערטער האָט געציטערט א ווארעמע הארץ, וואס האָט געלעבט און געליטטען מיט זיין ליידענדען פאָלק און אלעמאָל געפונען פאר איהם דאס ריכטיגע ווארט אין דער ריכטיגער צייט.

„די וועלט איז דער טייך, טיף און שטרענג,
דער פּראָם דאָס איז די ציוט;
אינעוועניג מענשען אָנגעשפּאַרט ענג,
און ער שיפט עס צו יענעם זייט"...
("דער פּראָם")

„מען זאָל זיך בּאַרעכענען טעג און יאָהר, —
ווי עס רוקט זיך רק אונטער דער ווייזער.
און אזוי פּליהט אָוועק יאָהר נאָך א יאָהר,
און ער וועט רק עלטער און גרייזער."
("דאָס ליד פון זייגער")

„די אלע פּארגניגען פון יעדער מינוט
איז דאָס צו א חלום געמעלט.
אָז יעדער שעה רופט מיר רק מיט,
עס וועט מיר רק פינסטער מיין וועלט".
("דאָס ליד פון אויג")

אין אָט די אלע לידער, אין וועלכע עס ווייזט זיך שוין ארוים זיין מיסטערשאפט פון לידער-פּאַראָלעלען, איז נאָך דאָס אידיש פּאָלק פּאר צונזערן, אזוי ווי פּאר זיינע צייט-חברים איין געשלאָסענע עדה. אמת, וועלן ער רעדט פון „בעלי מלאכות" ניט ער צו די וועלטער „אַרעמלייכע לייט" (אין „דאָס ליד פון זייגער") און וועלן ער מאָלט אָפּ די אָרימקייט און דאָס ליד „זאָגט קדיש נאָך דער וועלט", אונטערשטרייכט ער מיט א סך מיט-געפיהל די לאגע פון אָרימען בעל-מלאכה. נאָר בכלל זעהט ער חסרונות און ליידען פון דעם נעמיינעם ביז דעם רייכען גראד"—

„דעם פּעלט געזונט, דעם כבוד, דעם געלט,
דעם פּרנסה, דעם קינדער, דעם לעבען אויף דער וועלט."

ניט נעקוקט אויף זיין לערנען אין ר' ישראל סאלאנטער'ס קלויז, איז דאָך דער יונגער צונזער אויך מיטגעריסען געוואָרען פון דעם השכלה-גייסט פון יענער צייט. ער האָט גע-טיילט די באגייסטערונג פון די משכילים פאר די ערשטע רעגיר-יאָהרען פון קייזער אלעקסאנדער דעם צווייטען. צונזער האָט, ווי ער דערצעהלט אין זיין אויטאָביאָגראפיע, „מיט וואָרער קינ-דערשע באגייסטערונג" פּארפאסט זיין ליד „די בלום", וואו ער האָט אלעקסאנדער'ן „פּאָרגעשטעלט פּאר א מלאך, וואס האָט נעפּונגן אין מיסט א בלום, וואָס איז אויסגעריסען געוואָרען פון ציונ'ס גאָרטען, און זעהענדיג ווי אלע טרעטען זי מיט די פיס, האָט ער אויף איהר רחמנות געהאט און האָט זי אויפּגעהויבען. ער האָט פון איהר ארונטערגעווישט דעם שטויב, האָט זי באלעבט מיט פרישען וואסער, האָט זי אָנגעפּלאנצט אין א בלומענטאָפּ און האָט זי אוועקגעשטעלט אין זיין גאָרטען צווישען אנדערע בלומען".

נאָר ביי אליקום צונזער איז אָט דער עכטער השכלה-הימן נעוואָרען א טראדיציאָנעל-פרום ליד, אין אידיש און לשון-קודש. פרומע אידען, און ניט בלויז פּראָסטאקעם, נאָר אויך באדייטע-דיגע לומדים האָבען אָט דאָס ליד געזונגען און זינגען עס נאָך ביז היינטיגען טאָג. די חובבי ציון און ציוניסטען, האָבען אריין-גערעכענט „די בלום" צווישען זייערע אויסגעוויילטע ציון-לידער. אזא כח האָט געהאט די תמימות'דיגע פּאָלקסטימליכקייט פון דעם יוגענטליכען צונזער. אָט די מעלה זיינע צו געפינען דאס ריכטיגע וואָרט צום הארץ פונ'ם פּאָלק, האָט איהם אויך סוף-כל-סוף דערהויבען פון אן „אליקום בדהן מווילנא" צו דעם אין אלע וועלטטיילען בארימטען פּאָלקסריכטער אליקום צונזער!

נאָר דעם יונגען צונזער'ס באגייסטערטקייט פאר דער השכלה האָט ניט פארבלענדט זיינע אויגען אויך צו זעהן איהרע וויל'דע פלאנצען: „דער פּוסטער פראנט", „די פארדאָרבענע בול-דונג", א. ד. נ. און וואס עלטער צונזער וועדט, און וואס מעהר ער קוקט זיך צו צום אידישען לעבען, אלץ שארפער וועדט זיין קריטיק. ער לאכט אויס אלץ וואס איז פארשימעלט און פאר-פוילט אינ'ם אידישען לעבען: די באָדענלאָזעקייט פון זייערע פרנסות, די הינטישע הכנעה פארן פריץ, די פאלשע סיסטעם פון קינדער-דערציהען, דאס נארישע גלויבען אינ'ם „רבין" א. ז. ו., נאָר דאָס אלץ טוט צונזער מיט אן איידעלער איראָניע, מיט א פיינעם הומאר, וואס פארצוקערט די ביטערסטע פילען. ער איז דאָך געווען ניט בלויז א דיכטער און פובליציסט, וואס שרייבט פאר ניט געזעהענע לעזער, נאָר א זינגער און רעדנער, וועמעס צוהערער קוקען איהם אין די אויגען און שלינגען זיינע וועדטער.

טיפער וועדט צונזער'ס ליד נאָך זיין אומגליק אינ'ם אנ-הייב פון די זיבציגער יאָהרען, וועו די כאָלערא האָט גאנץ אפּ-געמעקט זיין הויזגעזינט פון דער ערשטער הייראט. אין יענער צייט זוכט צונזער זיך אויפצוהויבען איבער צייט און אָרט, און אין זיין ליד „דער פּאטשטאָווער גלעקעל" (ערב ראש השנה לשנת תרל"ב) זינגט ער דאס ליד פון אייביגקייט, פון אומאויפ-הערליכען קומען און פארגעהן, זיין און וועדטן:

„די צייט וועדט אלט מיט יאָרען,
און די אייביגקייט איז רק יונג".

נאָר צום סוף ברעכט דאָך דורך דאס אונטערדריקטע שמערץ-געפיהל און דער פּאָלקסזינגער, וואס היט זיך שטענדיג ניט ארויסצוטראָגען אין דער עפענטליכקייט זיין אייגען לייד, דערצעהלט מיט א פארשטיקטער שטים, או דער יאָהר „תיו ריש למד אלף" האָט איהם געמאכט מיט „לויטער צרות זאָט" און „געקויעט מיט זיין חלף" פיל קינדער — ער דער זינגער — האָט „געהאט". און צונזער ענדיגט מיט א געבעט:

„דו נייער יאָהר
דיר בעט איך נאָר
זיי כאָטש דו ניט שלעכט אָזוי ווי ער,
אין דיין פליגעל שוץ
ברענג וואָס גוטס,
טרייסט, און זאָג מיר שוין: „וויס אָפּ דיין טרער!"

ער וועדט אויך באלד געטרייסט און הייבט אָן אין זיין נייע היים, אין מינסק, א נייעם לעבען. ער וועדט מעהר אומאָפּהענ-גיג און זאָגט ארוים שארף און אנטשיידען, וואס ער דיינקט פון די פּאָלקס אונטערדריקער. די רעוואָלוציאָנערע כוואליע פון די זיבציגער יאָהרען, וואס האָט אריינגעדרונגען אין דער אידישער און העברעאישער ליטעראטור האָט אויך צונזער'ס ליד ניט אוים-געלאָזען. אין יענע יאָהרען פארדאָמט צונזערס ליד ניט בלויז דאָס קהל-שטיבעל מיט „די נאנצע כאָפּטע שטאָט בעלי טובות". צונזער גראָבט טיפער. ער וווייזט אָן, וואו מען זאָל זוכען די אמת'ן נביאים:

„מכיה'ן פאטשט מען אין פּנים,
ירמיהו'ן געזעצט אין אָסטראָג,
זכריה'ן פארגיסט מען די דמים
מיט די פאלשע נביאים'ס פארזאָג".
("דער צבוע'יאק")

הארציגע פערזון און סטראָפען יענע געפיהלען און נעדאנקען פאר וועלכע די שטומע פאָלקס-נשמות האָבען קיין ווערטער ניט גע-האט.

אליקום צונזער האָט געערדט די שפראך פונ׳ם פאָלק און באנוצט די סאמע איינפאכסטע ווערטער. ער איז געווען דורך און דורך פאָלקסטימליך, אפילו ווען ער האָט געזונגען זיינע מאָטיוון פון לומדות און השכלה. ער איז געשטאנען נענטער צו די פשוט׳ע אידישע מאסען ווי בעריל ראָדער און וועלוועל זבאר-ושער. ער איז געווען וועניגער באָאיינפלוסט פון פרעמדע קוול-לען ווי מיכל גאָראָן און אברהם גאָלדפאדען. אפילו העברעאיש, די שפראך פון וועלכע ער האָט געצויגען זיין גייסטיגע השפעה, האָט מעהר באָאיינפלוסט דעם אינהאלט פון זיין ליד ווי זיין פאָרם. זיין מייסטערשאפט פון גראם, ריטם און פערז-מאָס האָט ער זיך אליין נעשאפען.

צונזער׳ס לידער האָבען נאָך דערצו די מעלה, וואָס זייערע מעלאָדיין זיינען פון איין אויסגוס מיט זייערע ווערטער. וואָרט און נגון שטראָמען ביי איהם פון איין קוואל און ניסען זיך צו-ואמען צו איין הארמאָנישער נאנצקייט. צונזער׳ס יעדעס ליד האָט זיין באשטימטע מעלאָדיע אָהן וועלכער עס איז ווי א גוף אָהן א נשמה. ניט אומזיסט האָט צונזער געווארענט (אין זיין אריינפיהר צום ליד „דער אלטער פאָטער“):

„לעזער!
אויב איהרלייענט אין ביכעל מיינע לידער
און די מעלאָדיע האָט מען אייך ניט איבערגעגעבען,
איז דאָס ווי א פאָטאָגראפיש בילד, ליבע בריידער!
דאכט זיך אלעס ריכטיג, נאָר עס פעלט — לעבען.“

דער פאקט, וואס צונזער איז אלעמאל נעשטאנען פנים אל פנים מיט זיין פובליקום האָט נעווירקט, אז זיין ליד זאָל קיינ-מאל ניט פארליהרן איהר פאָלקסטימליכען כאראקטער. דאס האָט אויך נעשטארקט זיין טענדענץ צו שאפען דירעקט פונ׳ם לעבען. אליקום צונזער האָט, ווי ער דערקלערט, ניט נעזונגען צוליב׳ן זינגען, ניט נעקרייט צוליב׳ן קריין, נאָר כדי צו בריינ-גען נוצען: אויפצוואועקען די שלאָפענדיגע, ארויפצופיהרען אויפ׳ן גלייכען וועג די בלאָנדזשענדיגע.

אט-דער טענדענץ זיינער איז צונזער טריי נעבליבען ביזן סוף. קומענדיג קיין אמעריקא האָט ער באלד אויסגערופען (אין זיין ליד „צום פערלער“):

„וואָס זינגט איהר, פאָעטן, פון בלומען, פון פויגלער,
דאָס ליד האָט לאנג שוין איהר צייט אָפגעלעבט!
דאָס פאָסט צו פארשלעפערען קינדער אין וויגעלער,
גיט בעסער דעם קראנקען זיין היילונגס-רעצעפט!
איהר זעהט, אייער פאָלק ליגט יעצט אין סכנות,
מען רעדט פון זיי העכער... וואָס קען זיין דער סוף?
גיסט צו צו דער מוזע איין טראָפען רחמנות,
און פירט אויף א וועג די פארבלאָנדזשענע שאָף!“

א פאָר יאָהר שפעטער (אין 1892) האָט צונזער פארפאסט וועגען דעם זעלבען ענין א נאנצען ליד פון 40 סטראָפען, מיט׳ן נאָמען „שהנקייט און נוצען“. דינען דאָס פאָלק, איהם בריינגען נוצען; זיין דער שופר אויף זיינע ליפען און אויסדריקען זיין ליבד און פרייד; איהם וועקען, שפראָפען, טרייסטען און אויך אמוזירען — דאָס איז נעווען אליקום צונזער׳ס אויפנאבע אינ׳ם לעבען, וועלכע ער האָט טריי דערפילט פאר דריי דורות נאָכ. אנאנד.

אליקום צונזער׳ס לידער האָבען דורכנעמאכט א לאנגע אנט-וויקלונג. ער דערקלערט עס אליין אין זיין ליד „צו מיינע פרייגד“, געשריבען אויף די עלטערע יאָהרען. ער זאָגט דאָרט אזוי:

„די אנטוויקלונג פון מיינע לידער
איז די אנטוויקלונג פון מיינע ברידער
פון אכטצען פינף און פופציג, פון צייט איך פאנג זיי אָן.
דער איד איז דאן געווען זען
פאַנאַטיש און אומבאלעזען;
שרייב איך פאר איהם קלוינלעך, ווי ער פארנעמען קאָן.
און פיל דער איד שטיינט העכער,
זיין פאַנאַטיזם שוואַכער,
ווערט מעהר דיונקעגנר מיינע לידער, פינקטליך טריט ביי טריט.
זוכט נאָך די מעטאָדע,
דערקענט איהר זיין פערדאָדע,
ווי ער שטעהט, אויף וואָסער שטופט געה איך מיט איהם מיט.“

שוין אין זיינע ערשטע לידער, געשריבען אלס יונגענטליכער ארבייטער, ווייזט זיך ארויס אליקום צונזער אלס מייסטער צו פערזאָנליפיצירען פארשידענע נעגענשטאנדען. א תפלה, א ליכט, א זייגער, זומער און ווינטער ריידען ביי איהם ווי מענשען און מ׳קאן פון זיי אראָפנעמען א מוסר השכל.

נאָר זיין נרויסע קראפט צו רירען הערצער מיט זיין ליר, ווערטער און מעלאָדיע, האָט אליקום צונזער אויסגעפונען קנאפע צוויי יאָהר שפעטער, אין 1855, וועלן מען האָט איהם „נעכאפט“ אויף אָפצוגעבען אין סאָלדאטען.

דער אריימער יונגענטליכער ארבייטער, וועמעס הארץ האָט נאָך נעזאָטען נעגען דאָס אומרעכט צו זיין אינגערען, ניין יאָה-ריגען ברודערל, האָט אויצט דערפילט אויפ׳ן אויגענעם לייב די פארברעכענס פון די „קהל׳שע מאכערס“ צו די קינדער פונ׳ם אָרימען פאָלק. האָט ער אין קאזארמע אָנגעשריבען א לאנג ליד פון 108 סטראָפען אונטער דעם טאָפעלטען נאָמען „די פאָימא-נעס“ (נעכאפטע סאָלדאטען) אָדער „נעשטאנען צום משפט און ארויס שולדיג“. דער יונגער צונזער קלאָנט אָן זיין פאָלק פאר דעם שוידערהאפטען פארברעכען פון דער „כאפערייי“. דאָס ליד נעזונגען פון איהם אין א כאָר פון „פאָימאניקעס“, מיט וועלכע ער האָט עס איינגעשטודירט, האָט נעמאכט וווינען אפילו זיינע וועכטער, „די מלאכי חבלה מיט די שטיינערנע הערצער, מיט די אייזערנע נערוון“.

אווילנער אינגעל פון די פערציגער יאָהרען, מיט א שהנע שטים צום זינגען, מיט א האָרץ, וואָס ווערט אויפגערעגט פון אומרעכט און מיט א טאלאנט פאר משלים, פאראלעלען און גלייכווערטלעך האָט ער נעקאָנט וועלען א חזן אָדער א מגיד. נאָר וועלענדיג פריה אָנגעהויכט פונ׳ם נייסט פון השכלה, האָט זיך זיין טאלענט ניט נעקאָנט באשרייבען אין די פיר וועלט פונ׳ם בית המדרש. ער האָט נעמוזט ארויסטראָגען זיין חזנות און מגידות אין נאס און וועלען א ברכון ביי אידען.

די אידישע אריסטאָקראטיע האָט ניט שטארק נעליבט, ניט דעם חזן און ניט דעם מגיד, וועלכע זיינען ביידע נעשטאנען נאָנט צום פשוט׳ן פאָלק. באָונדערס איז עס נעווען דער מגיד, דער מוסר-זאָגער, וואס האָט זיך מערסטענס איינגעשטעלט פאר די אָרימע פאָלקסמאסען, וועמעס פראָדוקט ער איז נעווען. נאָך מעהר פאָלקס-מענש איז נעווען דער בדחן, וואס איז נעווען ציי-טענווייז אן עכטער פאָלקס-טיראן און ארויסגעזאָגט אלע זייערע קריוודעס קענען די אונטערדריקער, נע׳מוסר׳ט די לעצטע און אמאל זיי אויך ניט נעושאלעוועט קיין קללה.

צונזער׳ס ערשטע לידער פון דער איבערגאנגס עפאָכע, פון אן ארבייטער, א שמוקלער, צו א פאָלקס-זינגער, זיינען דורכגעדרונגען פון פאָלקסטימליכער פילאָזאָפיע, באהויפט פון מגיד׳ישער מוסר:

אליקום צונזער׳ס לידער

פון קלמן מרמר.

אליקום צונזער האָט נעשאפען לידער נאָך איידער דער זיידע פון דער אידישער ליטעראטור (מענדעלע) האָט אָנגעהויבען שרייבען און נאָך איידער דער זיידע פונ׳ם אידישען ארבעטער-וואָרט (ווינטשעווסקי) איז געבאָרען געוואָרען.
און דאָך,

צונזער׳ס לידער, געזונגען אויף די חתונות פון אונזערע באָבעס און זיידעס, אויף די שמחות פון אונזערע מאמעס און טאָטעס ווערען נאָך אויך געזונגען פון אונזער דור.
דאָס איז דערפאר, ווייל צונזער׳ס ליד איז פאָלקס-דיכ-

טונג; ווייל זיין געזאנג האָט די תמימות און די איינפאכקייט פונ׳ם עכטען פאָלקסליד.

ניט אומזיסט איז צונזער געווען אזוי באליבט דריי דורות נאָכאנאנד. קיין אנדער אידישער פאָלקס-דיכטער איז געווען אזוי באליבט און געהאט אזא ברייטען ליינער-קרייז ווי אליקום צונזער! זיינע לידער האָבען געזונגען און זיך אויסגעלערנט אויף אויסווייניג יונג און אלט, פרוי און מאן, צווישען אלע שיכטען פונ׳ם פאָלק. עס האָט זיי געזונגען דער למדן און דער פראָסטאק, דער אויפגעקלערטער און דער פרומער, דער קרעמער און דער בעל מלאכה, די באלעאָסטע און די דינסטמיידעל, דער ישיבה בחור און דער שוסטער-יונג.

און דערמאנט מען זיך צונזערס ליד שווימען באלד ארויף אופי׳ן זכרון א ריי בילדער פון די קינדער-יאָרען.

שבת פארנאכט. אויף די פענסטער ציטערן די לעצטע שטראָלען פון דער אונטערגעהענדיגער זון. דער טאטע פארמאכט זיין ספר און זיצט פארטראכט. דאָס קליינווארג טוליעט זיך צו איהם און ער גלעט זייערע שווארצע קעפלעך. נאָך א ווייל און אין שטוב ברעכט אוים א געזאנג, וואָס נאָנט דאָס הארץ מיט א מאָדנעם זיסען וויטאָג. דאָס זינגט דער טאטע, באגלייט פון דער מאמען און דער עלטערער שוועסטער, דאָס קלאָג-ליד פון דער מוטער רחל — „רחל מבכה על בניה“:

„די זון האָט אָנגעוויזען אין מערב זייט.
מיט די רויטע פלאמען, אָז זי נעמט אָפשייד,
און די נאָכט מיט איהר פינסטערקייט,
האָט אָנגעמאָן די ערד אין אָ שווארצע קלייד.
די וועלט מיט איהרע לייט שוויגען שטום:
די נאָטור שלאָפט סאַי בערג, סאַי טאָל.
די לבנה גייט זיך גאנץ שטיל ארום,
פון די שטערן הערט מען אויך קיין קול.
נאָר אָ שטימע די שטילקייט צושלאָגט,
אָ קול פון אָ פרוי ווינט און קלאָגט,
און שרייט נעבאך פון איהר געצעלט:
פארוואָגעלט בין איך אויף דער וועלט.“

און ווען דער טאטע ענדיגט דאס ליד איז שוין אין שטוב שטאָק פינסטער. עס איז שוין צייט מעריב-דאוונען. נאָר אויפ׳ן פארלאנג פון זיין יונגען „פובליקום“ גיט דער טאטע אויך אן „אנקאָר“, דעם „קול ממרומים“ (די שטים פון אויבען) — די נעטליכע ווערטער פון טרויסט און האָפנונג, וואס זינגט זיך מיט אזוי פיל הארציגער אינערליכער פרייד:

צי דו מיין טאָכטער טוסט עס ברומען?
די אויגן איז דיר פול.
דיינע טרערען איז געקומען,
צו מיין הימעל-שטול.

געגוג צו לאָזען טרערען רינגען
הער שוין אויף דיין ליד;
אין ים קען מען אָ גרונט געפינען,
צו דיין טרויער ניט.“

„הער מיין קינד שוין אויף צו קלאָגען
מען מוז געדולדיג זיין;
צום ענדע נאָכט ווערט דיר אויסטאָגען,
וועסט נאָך זעהן די שיין.“

אן אנדער בילד. —

דאָס קליינע ישובניקל ווערט נעשיקט לערנען אין א שטעטל. האָדעווערט עס זיך דאָרט אונטער דער פרומער באָבעס השגחה, און ווען עס קומט פונ׳ם חדר א היים, פארמאכט די באָבע איהר גרויסען-גראָבען קרבן-מנחה-סידור. זי דערלאָנגט דעם אייניקל עסען און זינגט דערביי איהר באליבט ליד: „די פארמאָסקירטע וועלט“:

„דער שטאָט, די מאָדע, דער פירונג דער ברייטער,
דאָס האָקט אונז, דאָס קירצט אונזער פרייער וועלט.
מען קריכט, מען קלעטערט מיט כחות אויפ׳ן לייטער,
מען פיונט־זיך, מען פוצט זיך ווי אין מאסקאראדען פארשטעלט.
די מאָדע איז דער רוצח,
זי ברויגט אונז אום נאמנות,
זי איז דער מזבח,
מיר זיינען די קרבנות.
די וועלט פליט ווי רויך,
פון כבוד בלייבט קיין דוך,
אָז דער האָן זיצט ווי הויך
בלייבט ער פאָרט אָ פעטוך...
אָז וואויל איז געווען
פארצייטען צו זעהן
ניט געפוצט, ניט געבאָרגט,
אויסגעפיהרט די וועלט
מיט כבוד, מיט געלט,
און קינדער אויף אייביג פארזאָרגט.

און אָט איז יום-טוב אינ׳ם שטעטל. ס׳איז שמיני-עצרת. רער עולם איז בגלופין און פרעהליך. ביים יונגען לוסטינען רבל אין שטוב איז פארזאמלט כמעט די גאנצע מאנסביל־שע באפעלקערונג פונ׳ם שטעטל: קליינהענדלער, קרעמער, קראבעל־ניקעס, בעלי־מלאכות און ישיבה-בחורים. די יוגענט זינגט א ליד נאָך א ליד, אין סאָלא און אין כאָר. נאָר כמעט אלע גזאנגען זיינען צונזערס. זיי זיינען די זעלבע, וואס הערען זיך א נאנץ יאָהר נאָכאנאנד ביים קאָכען און באקען, ביים נייען און הובלען. אין אליקום צונזער׳ס ליד האָט דאס פאָלק דערקענט זיין

אייגענע לעבענס-פילאָזאָפיע, זיינע אייגענע האָפנונגען און אנטוישונגען, וואָרום אליקום צונזער האָט ארויסגעזונגען זיין ליד פון די הערצער פון די פאָלקסמאסען. ער האָט אויסגעזונגען אין

אֶרדנונג פון די ליעדער:

די וועדטער פֿירזש		די מוזיק פֿירזש
דער פֿאטשטאוועד גלעקעל	178	17
שיבת ציון	180	21
די סאָכע	180	24
דאָס אונשטערבליכע פֿאָלק, 1טער טהייל	183	26
" " " 2טער טהייל	184	30
דער נייגצעהנטער יאהרהונדערט, 1טער טהייל	185	33
" " " 2טער טהייל	187	39
מיינע געפיהלע	187	44
עלעגיע לעוואנדא	189	46
דאָס ליעד פון אייזענבאהן	190	51
רב יעקב משלם	191	54
דער אריסטאָקראט	192	58
צו די שטערען	194	61
אויף דיין אלטען וועג	197	65
די לבנה	198	69
נאָך דעם נייסטען זשורנאל	199	72
די קאָנטראסטען	200	76
משה מיט זיין דור	202	80
דער חילוף	203	85
די פערשיעדענע וועלט	206	91
דער וועלט טהעאטער	205	87
דער צבויאק, 1טער טהייל	207	95
" " 2טער טהייל	208	98
דער איזבארשטשיק	209	100
מיר זיינען קינדער	211	103
פון חדר זאָגט מען ניט אויס	212	106
די פערדאָרבענע בילדינג	213	109
דער פֿראָם	215	111
דאָס ליעד פון פייגעל	216	113
זאָגט קדיש נאָך דער וועלט	217	116
דער זייגער	219	119
דאָס ליעד פון אויג	221	121
דער פוסטער פראָנט	220	124
אידישע שידוכים	222	125
דאָס ליעד פון די אטלעס	222	128
די בלום	223	129
דער אלטער פאָטער	224	131
דער זומער מיט דעם ווינטער	225	134
רחל מבכה על בניה	227	136
שולמית	227	139
די פארמאסקירטע וועלט	228	142
דער שטאָק שפיעל	230	145
קאָלומבוס און וואשינגטאָן	231	146
דער פעדלער	232	151
פארזוהן—פארשפיעלט	233	153
א בריעף פון דער מוטער	234	155
דאָס גאלדענע לאנד	234	158
דער נרינער	235	163

ליעדער

פון

אלקום צונזער

פאר געזאנג

ארַאנזשירט מיט פיאנא באגלייטונג פון

וויליאם פישטענדלער

געבויט אויף נאַטיצען פון

יאָזעף רומשינסקי

פרייז 5 דאָלער

ארויסגעגעבען פון

צונזער פּאָבלישינג קאָמפּאני

111 פרינס סטריט

ניו יאָרק

Cudyk Wise

געקליבענע

לידער

פון

אליקום צונזער